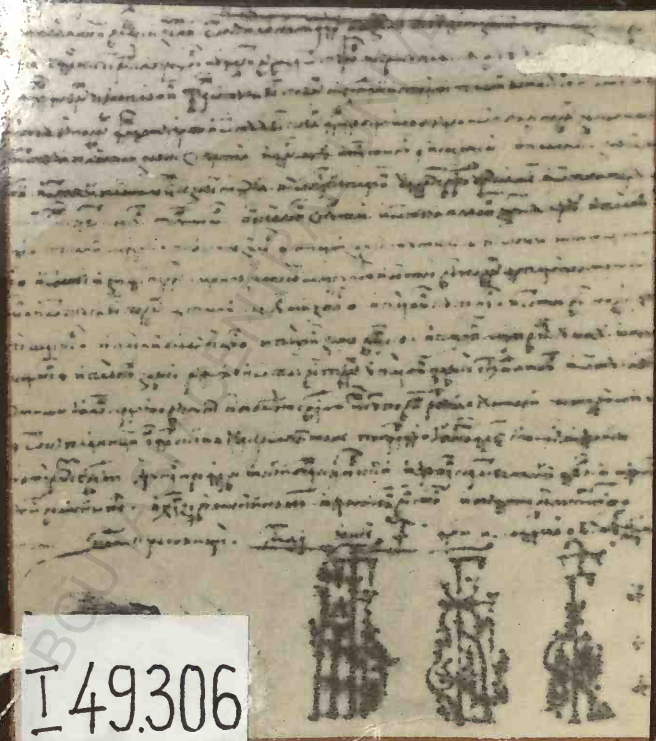

relatiile internationale ale ROMÂNIEI în documente

Prefață

Prezenta lucrare conține un număr de 82 de documente reflectând relațiile internaționale ale statelor feudale românești și statului național România cu începuturi din a doua jumătate a secolului al XIV-lea și până la sfârșitul secolului al XIX-lea. Punctul ei de plecare îl constituie cel dintâi act emis de cancelaria unui domn român, la 1368, care întărește privilegiile negustorilor brașoveni, interesați în comerțul cu Țara Românească, „avute de ei de demult în țara noastră”. Această precizare a documentului face dovada indiscutabilă că domnii anteriori lui Vladislav I Vlaicu, adică Basarab I și Nicolae-Alexandru, din anii 1330—1364, au fost primii care au dat acestor negustori înlesniri de negoț, desigur prin acte scrise, care, din nefericire, nu s-au păstrat. Culegerea noastră se încheie cu un document de la sfârșitul secolului al XIX-lea, sfârșit care coincide cu începutul unei etape noi în procesul de dezvoltare a societății capitaliste.

În alcătuirea unui volum de acest gen, o problemă dificilă este aceea relativă la selectarea, din numeroasele materiale documentare publicate în țară și în străinătate, a pieselor celor mai caracteristice din punctul de vedere al activității diplomatice, sub variate forme, a țării noastre în decurs de șase veacuri. Colecțiile pe care le-am utilizat sînt în majoritate publicate la noi, ele cuprinzînd mai ales izvoare din arhive străine. Sînt însă și cîteva colecții străine, folosite direct sau indirect, din care s-au extras cîteva piese. În ordine cronologică, aceste colecții tipărite în alte țări aparțin următorilor editori: J. Dumont (VI—1, Amsterdam, 1728); G. Pray (*Dissertationes*, Viena, 1774), M. Obolenski și Danilowitz (*Kniga*, Moscova, 1843), G. F. Martens-Fr. Murhard (*Recueil și Nouveaux recueil...*, Göttingen, 1853). Ca publicații românești în care să apară numai tratate și convenții internaționale avem puține

de semnalat : una aparținând lui M. Mitilineu (*Colecțiune de tratatele...*, București, 1874) și alta a lui G. T. Djuvara (*Tractate, convențiuni...*, București, 1888). O a treia, care reprezintă doar o repertorizare a tuturor tratatelor, e publicată în trei volume de F. C. Nano (*Condica tratatelor*, I—II, București, 1938 ; III, 1942).

Pe lângă aceste colecții cu caracter special, au apărut la noi, începînd din veacul trecut, și importante colecții de documente externe, în care se găsesc incluse și tratate, convenții etc. încheiate de domnii români cu state străine sau încheiate între state străine, însă cu clauze relative la țările române și România. Cea mai amplă și masivă este colecția E. Hurmuzaki, la care au colaborat și alți specialiști reputați (*Documente...*, vol. III—1, București, 1880 ; I—2, 1890, 1891 ; II—3, 1892 ; XV—1, 1911). Alte colecții, în ordine cronologică, sînt rezultatul muncii de minuțiozitate și competență ale următorilor editori de texte : A. Papiu-Ilarian (*Tezaur*, III, București, 1864), B. P. Hașdeu (*Arhiva istorică*, I, 1—2, București, 1865), G. Petrescu, D. A. și D. C. Sturdza (*Acte și documente*, I, București, 1888), D. A. Sturdza și C. Colescu Vartic (*Acte și doc.*, VI—2, București, 1896), Fr. Zimmermann-Werner-Müller (*Urkundenbuch*, III, Sibiu, 1897), N. Iorga (*Studii și doc.*, IV, București, 1902) ; I. Bogdan (*Documente moldovenești...*, București, 1905 ; *Documentele lui Ștefan cel Mare*, II, 1913), M. Costăchescu (*Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, II, Iași, 1932 ; *Documente... de la Ștefăniță-Voievod*, Iași, 1943).

Începînd din anul 1864, aproape toate documentele sînt scoase din extrem de importanta colecție Monitorul oficial, sursă fundamentală pentru perioada 1864—1899.

În anii puterii populare au apărut două importante colecții sub egida Academiei : *Documente privind istoria României*, în trei serii, formînd 28 de volume, și *Războiul de independență*, 10 volume. Am folosit volumul I (1384—1475) din seria Moldova (1954) și vol. IV (1955) din a doua colecție.

Trebuie să subliniem și valoroasa culegere selectivă de documente medievale alcătuită de St. Pascu și Vl. Hanga (*Crestomație*, vol. II, 1958 ; III, 1963) din care am extras cîteva documente, inserate în lucrarea noastră. Am inclus în volumul de față și patru documente apărute în următoarele periodice : „Revista istorică română” (III, 1933, p. 241—246, doc. din 1656 mai 17) ; „Studii” (V, 1952, nr. 3, p. 197, doc. slav/1455/octombrie 5 ;

idem (XX, 1967), nr. 4, p. 695—703, doc. turc din 1792) și „Revista arhivelor“ (X, 1967, nr. 2, p. 337—342).

Pentru a alege, din zecile de mii de documente cuprinse în colecțiile amintite, cele 82 de piese întrunite în acest volum, a trebuit să depunem mult efort, mai ales că erau redată în limbi străine. Spre edificarea cititorilor, menționăm limba documentelor pe care le-am avut în vedere la alcătuirea lucrării de față: 24 în *latină* (perioada 1368—1791), 16 în *slavonă* (1402—1554), 1 în *polonă* (1519), 3 în *rusă* (1656—1711), 1 în *greacă* (1656), 1 în *turcă* (1792) 1 în *germană* (1847), 17 în *franceză* și 18 în *română*.

S-ar putea spune că multe documente s-au publicat în traducere românească, dar este de reținut faptul că, fiind în diferite ediții, a trebuit să le comparăm cu textul originalului pentru a stabili traducerea cea mai bună. În afară de aceasta, în colecțiile tipărite la noi o serie de tratate și convenții au fost reproduse numai în forma originală, fără să se dea și traducerea textului. Acesta este cazul cu 7 acte în *latină* și 11 în *franceză*, care au fost traduse de noi. De menționat și traducerea din *germană* a hotărârii date de vistieria Moldovei (c. 1847) prin care se arată cum se va aplica tratatul de uniune vamală cu Țara Românească de la 1 ianuarie 1848, hotărâre publicată în colecția Martens-Murhard. Fiindcă ne-am propus ca lucrarea să poată fi folosită de o masă mai largă de cititori (specialiști și nespecialiști), am dat în traducere românească și actele în limba franceză, chiar dacă aceasta e folosită pe arie mai întinsă.

Traducerea documentelor din limba latină a fost efectuată de Gr. Tănăsescu și Vl. Georgescu, a celor din limba franceză de Sanda Mihăescu-Boroianu, iar a celui din limba germană de Ileana Bărbat.

M. Mitilineu¹ și editorii întinsei colecții care începe să apară din anul 1888², considerând valabile „capitulațiile“ Țării Românești și Moldovei cu Poarta otomană, publicate de Tunusli³ și

¹ *Colecțiune de tratatele și convențiunile României*, București, 1874.

² G. Petrescu, D. A. și D. C. Sturdza. *Acte și documente relative la istoria renașterii României*, vol. I.

³ *Istoria politică și geografică a Țării Românești* (a lui Mihai Cantacuzino banul), traducere de G. Sion, București, 1863, p. 66—69 (ed. greacă, Viena, 1806).

Dionisie Fotino⁴ în grecește, le-au integrat în edițiile lor⁵. Este vorba de „capitulația” dintre Mircea cel Bătrîn și sultanul Mahomed I din 1391 sau 1393 și aceea dintre Laiotă-Vodă și Mahomed al II-lea din 1460, acestea reprezentînd un „statut contractual” al Țării Românești față de Poartă. Asemenea „capitulații” s-ar fi încheiat și de Moldova cu Imperiul otoman în 1511 și 1529 prin domnitorii Bogdan al III-lea și Petru Rareș, după însemnările cronicarului N. Costin „și după alți scriitori indigeni și străini” sau după o copie scoasă din arhivele Varșoviei de șambelanul Balș, care „capitulații” moldovene s-au reprodus în *Buletinul ședințelor Adunării ad-hoc a Moldovei*⁶. Istoriografia veacului trecut a admis aceste „tractaturi” ca acte autentice, ale căror originale n-au apărut pînă astăzi. În 1908 s-au ridicat obiecții serioase asupra autenticității „capitulațiilor”⁷. E drept, Principatele române n-au fost niciodată provincii turcești, și-au păstrat organizarea de stat și s-au bucurat de autonomie, ceea ce tradiția istorică n-a uitat niciodată, deci „capitulațiile”, cu toată discuția privind autenticitatea lor, erau reale, căci reflectau o stare de lucruri existentă, recunoscută și atestată istoricește⁸. Totuși, faptul că în lucrarea prezentă am adunat numai documente a căror autenticitate nu este pusă în discuție, ne-a obligat să le lășăm în afară.

Multe din documentele medievale redactate în limba latină sînt datate prin sărbătoare în loc de data lunară. Astfel, de exemplu, în privilegiul acordat de Vladislav brașovenilor în anul 1368 (doc. 1 din colecție), în locul datei de lună găsim formularea: „in vigilia

⁴ *Istoria generală a Daciei*, trad. de G. Sion, vol. III, București, 1859, p. 216—219 (capitulațiile din 1393 și 1460); ed. greacă, Viena, 1819.

⁵ M. Mitileu, *op. cit.*, p. 6—7, 18—19; *Acte și documente*, p. 1—4.

⁶ M. Mitileu, *op. cit.*, p. 35—36, 51—53. „Capitulațiile” (tractaturile) au mai fost publicate de A. Ubicini (*La question des Principautés devant l'Europe*, 1858), reproduse apoi în „Archives diplomatiques” (II, Paris, 1866, p. 293 sqq.) și în colecția I. V. Testa (*Recueil des traités de la Porte Ottomane avec les puissances étrangères*, t. V, Paris, 1882, p. 284 sqq.).

⁷ Const. Giurescu. *Capitulațiile Moldovei cu Poarta otomană*, București, 1908, 65 p. Autorul le consideră „acte făurite în 1772 și 1739” (p. 45).

⁸ Mircea Malița. *La diplomatie roumaine. Aperçu historique*, Bucarest, 1970, p. 12—13; Șt. Ștefănescu. *Țara Românească de la Basarab* „Intemeietorul” pînă la Mihai Viteazul, București, 1970, p. 114—117, 133.

sancte Agnetis virginis et martyris"⁹ (= în ajunul sfintei fecioare și martire Agnetă). N. Densușianu, editorul acestui volum din marea colecție Hurmuzaki, când dă rezumatul în românește al acestui original latin, menționează în titlu numai anul 1368¹⁰, fără să se ostenească a transforma data de sărbătoare în dată lunară, adică „ianuarie 20“, când cade ajunul sărbătorii respective (care este la 21 ianuarie ca sărbătoare fixă)¹¹. Așa procedează constant editorul amintit: când rezumă în românește actele din întregul volum, indică în titlu numai anul, nu și data lunară.

M. Mitilineu, care își publică colecția în 1874, cu 16 ani înainte de volumul citat din Hurmuzaki-Densușianu, folosește colecția lui G. Fejér (*Codex Diplomaticus Hungariae*, IX—4, Buda, 1848, p. 148), traduce textul cu data de sărbătoare catolică, dar nu o transformă în dată lunară, potrivit sistemului nostru de datare¹². La fel procedează și cu documentul din 1389¹³ (tratatul de alianță dintre Mircea și Vladislav Jagello), emis la „feria sexta post diem conceptionis beate Marie Virginis“¹⁴ (= vineri după zămisirea fecioarei Maria, adică în ziua de 10 decembrie 1389), indicând numai anul¹⁵. În anul 1390, martie 17, Mircea încheie la Suceava un nou tratat de alianță cu regele polon (doc. 3), amplificând clauzele celui precedent (nr. 2). Este redactat tot în latinește și datat prin sărbătoare¹⁶ („in festo beate Gertrudis virginis“ = în sărbătoarea

⁹ Hurmuzaki-Densușianu. *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. I, partea 2 (1346—1450), București, 1890, p. 144—145, nr. 108.

¹⁰ Idem, *ibid.*, p. 144.

¹¹ I. Ionașcu-F. Pall. *Elemente de cronologie medievală românească*, extras din *Documente privind istoria României. Introducere*, vol. I, București, 1956, p. 145 (lista sărbătorilor catolice).

¹² M. Mitilineu, *op. cit.*, p. 1—2.

¹³ *Ibid.*, p. 2—3. Acest tratat a fost publicat prima oară la noi de A. Treb. Laurian, în „Magazin istoric pentru Dacia“, vol. I, București, 1845, p. 329—331 (text latin și trad. rom.), după Mat. Dogiel (*Codex Diplomaticus regni Poloniae*, vol. I—2, Vilnae, 1758, p. 597). Mitilineu traduce după textul lui Dogiel, necunoscând ediția Laurian.

¹⁴ Hurmuzaki-Densușianu. *Documente*, I—2, p. 315—316, nr. 258. Sărbătoarea „zămisirea fecioarei Maria“ este fixă, cade la 8 decembrie. „Feria sexta“ = vineri. Pentru a putea preciza data lunară, trebuie mai întâi să stabilim în ce zi de săptămână la 1389 a căzut 8 decembrie; tabela literelor dominicale ne indică miercuri. Cum „feria sexta“ (feria a 6-a) este vineri, deci la 10 decembrie s-a emis actul (cf. I. Ionașcu-F. Pall, *op. cit.*, p. 148—241).

¹⁵ Nici Laurian nu stabilește data de lună, nici Densușianu.

¹⁶ Hurmuzaki-Densușianu, *op. cit.*, p. 323—324, nr. 263.

sf. Gertruda). Mitilineu admite în rezumatul actului data lunară : 15 noiembrie¹⁷. În realitate, sf. Gertruda se sărbătorește de catolici la 17 martie¹⁸. Apare inexplicabil faptul că P. P. Panaiteșcu acceptă data de 20 martie 1390¹⁹. Cît privește pe Laurian și Mitilineu, faptul că ei susțin data de 15 noiembrie, în loc de 17 martie, este de pus în legătură cu o altă Gertruda, din secolul al XIV-lea, pe cînd cea mai răspîndită în lumea catolică este Gertruda din secolul al VII-lea. În textul tratatului de alianță, pe bază de egalitate deplină, încheiat de Mircea cu Sigismund I la Brașov în anul 1395 se precizează că s-a emis „în dominica Reminiscere”²⁰. Mitilineu dă direct data transformată : „7 martie, anul 1395”, fără să o indice pe cea de sărbătoare²¹.

Un document a cărui datare a fost controversată în istoriografia noastră este primul privilegiu de comerț pe care Mircea cel Bătrîn l-a dat negustorilor din Lwów (Liov)²². Kaluźniacki a propus anul 1390²³, L. Charewiczowa admite 1391²⁴, iar I. Nistor subscrie pentru anul 1408²⁵. Temeinic argumentat, P. P. Panai-

¹⁷ M. Mitilineu, *op. cit.* p. 4. Aceeași dată greșită : 15 noiembrie, apare și în textul și traducerea lui A. Treb. Laurian („Mag. ist. pentru Dacia”, I, p. 334—337).

¹⁸ A. Giry. *Manuel de diplomatie*, nouvelle édition (anastatique), Paris, 1925, p. 292 ; A. Capelli. *Cronologia, cronografia e calendario perpetuo*, seconda edizione interamente rifatta ed ampliata, Milano, 1930 (Ed. Hoepli). Ristampata anastatica, 1960, p. 135 ; I. Ionașcu-F. Pall, *op. cit.*, p. 151.

¹⁹ *Mircea cel Bătrîn*, București, 1944, p. 232.

²⁰ Hurmuzaki-Densușianu, *op. cit.*, p. 359—366, nr. 302. La rezumat se arată numai anul, fără lună și zi.

²¹ *Op. cit.*, p. 10. Metodic ar fi trebuit să dea datarea din textul latin și să pună în paranteze pe aceea transformată, iar în rezumatul actului, de la p. 8, să indice, în primul rînd, data desfăcută : 1395, martie 7, apoi în paranteze sărbătoarea. Așa cum a procedat editorul, punînd la rezumat numai anul, iar din text eliminînd sărbătoarea, nimeni nu va ști de unde a dedus data : martie 7.

²² Publicat prima oară de B. P. Hașdeu (*Arhiva istorică a României*, I—1, p. 3—4, nr. 1) fără să încerce a-l data. Nici Mitilineu (p. 10—11), urmînd pe Hașdeu, nu-l datează.

²³ În *Dokumenta moldavskie i multanskie z archiwum miasta Lwowa* (Documente moldovenesti și muntene din arhiva orașului Lwowa), Lwów, 1878, p. 8—9 (apud Panaiteșcu).

²⁴ În *Handel średniowiecznego Lwowa*, Lwów, 1925, p. 63, 131 (apud Panaiteșcu).

²⁵ În *Die auswärtigen Handelsbeziehungen der Moldau*, Gotha, 1911, p. 222.

tescu susține data 1403²⁶, pe care ne-am însușit-o și noi (doc. 7). Acest tratat de comerț este urmat de un altul, în latinește, pe care Mircea îl emite la 1409, în reședința sa din Argeș, act făcut cunoscut la noi abia în anul 1944 de Panaitescu²⁷, deși fusese publicat de Kaluźniacki în colecția din 1878. În 1411, aflându-se la Giurgiu, unde probabil verifica cum se executau lucrările de întărire a cetății, avanpost de apărare împotriva amenințării turcești, Mircea reînnoiește tratatul de alianță defensivă cu regele Poloniei împotriva Ungariei. Actul, în latinește, s-a publicat în colecția Hurmuzaki cu unele transcrieri greșite, ca: *Imoiow*, în loc de *Giorgiow*, cum figurează în facsimilul de la sfârșitul volumului²⁸. Ca de obicei, nu se transformă sărbătoarea în dată lunară: „die dominica Vocem Iucunditatis” = duminica Glasul Bucuriei (a 5-a duminică după Paști), care în anul 1411 a căzut la 17 mai²⁹. Firește, data de lună lipsește și la Mitilineu³⁰, ca și la Dinu C. Arion³¹.

Dacă asupra datei când Țara Românească a plătit primul tribut Imperiului otoman sînt încă discuții din cauza inexistenței unei mărturii veridice³², aceea privind Moldova este sigură, fiindcă s-a păstrat scrisoarea-ultimatum trimisă de Mahomed al II-lea, cuceritorul Constantinopolului, lui Petru Aron, domnul Moldovei, so-

²⁶ *Mircea cel Bătrîn*, p. 101—102, nota 94.

²⁷ *Ibid.*, p. 353, anexa II.

²⁸ Hurmuzaki-Densușianu, I—2, p. 472—473, nr. 391 (și planșa III la sfîrșit).

²⁹ Această duminică schimbîndu-se de la an la an, fiind în funcție de data Paștilor, precizarea datei lunare se face ceva mai greu, trebuind mai întîi să se stabilească la ce dată au căzut Paștile.

³⁰ *Op. cit.*, p. 11—12.

³¹ *Din brisoavele lui Mircea cel Bătrîn (1386—1418)*. Studiu de istorie a dreptului român, București, 1930, p. 29—30, nr. 14.

³² „Capitulația” de care s-a vorbit mai sus se presupune a fi încheiată între Mircea cel Bătrîn și sultanul Baiazid în 1391 sau 1393, date ce nu concordă cu realitatea. Hammer-Purgstall (*Geschichte des Osmanischen Reiches*, vol. I, Pesta, 1827, p. 187) vorbește de un registru în care Țara Românească ar fi fost vasală Porții la 1391, însă izvorul este îndoielnic și nu e prima și singura informație discutabilă din opera istoricului german. Se pare că o primă înțelegere între Mircea și sultanul Mahomed I s-a încheiat în 1415, căreia i-a urmat o încordare a raporturilor și o expediție turcească împotriva Țării Românești în anul 1417, cînd Mircea acceptă plata haraciului de 3 000 de galbeni (cf. P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 341—344).

mîndu-l să-i trimită anual haraciul de 2 000 de galbeni. Această misivă ultimativă, redactată în slavonă, are numai data lunară: 5 octombrie, lipsindu-i anul³³. În 1456 (prin martie-mai), Petru Aron și Marea adunare a țării, întrunită la Vaslui, au acceptat plata tributului impus de turci, trimițînd cu banii pe logofătul Mihail³⁴.

În mod firesc, scrisoarea-ultimatum nu putea să aibă deci o dată posterioară actului omagial din primăvara anului 1456, ci anterioară, din 5 octombrie 1455, așa cum s-a argumentat în mod temeinic³⁵.

Ștefăniță-Vodă a încheiat cu Sigismund, regele Poloniei, o convenție la Cracovia în anul 1519 cu privire la jurisdicția neregulilor ce se produc la granița dintre cele două state. Actul s-a editat la noi pentru întia oară de B. P. Hașdeu după colecții polone³⁶. Pentru data de lună are dată de sărbătoare: „prima duminică înainte de sf. Laurențiu“. La rezumatul actului (p. 1), Hașdeu datează: „Cracovia, 1519, decembrie“ (fără zi). În lumea catolică sînt mai mulți sfinți Laurențiu³⁷, însă cel mai vechi și mai răspîndit este cel care a fost martirizat la Roma în sec. III și se sărbătorește la 10 august³⁸. Dar actul s-a emis în duminica anterioară sărbătorii ce cade la 10 august. În 1519, data de 10 august a fost într-o miercuri, și duminica ce a precedat-o a fost deci la 7 august, data lunară a actului. Nu știm pe ce bază a admis Hașdeu decembrie. Urmînd la tron lui Ștefăniță, Petru

³³ Hurmuzaki-Densușianu-Kaluźniacki. *Documente*, II—2, p. 671, nr. 514. Se admite anul 1456 la rezumat. Și M. Costăchescu (*op. cit.*, II, p. 801) consideră ultimatumul dat în 1456. La fel Pascu și Hanga (*Crestomația*, II, p. 389—390, nr. 716—717).

³⁴ *Documente privind istoria României. A. Moldova*, I (1384—1475), București, 1954, p. 286—287, nr. 344.

³⁵ A. C. Gr. (P. P. Panaitescu. *Pe marginea folosirii izvoarelor cu privire la supunerea Moldovei la tributul turcesc (Vaslui 1456)*, în „Studii“, V (1952), nr. 3, p. 197, anexa I.

³⁶ *Arhiva istorică a României*, I—2, p. 1—6, nr. 1, text polon și trad. rom. Editorul menționează colecțiile: *Wiszniowski, Pomniki*, IV, Cracovia, 1837, p. 146—152, și *Acta Tomiciana*, V, p. 90—93.

³⁷ Unul „de Cantorbéry“ (la 2 februarie), altul „de Dublin“ (la 14 noiembrie), un altul „de Veneția“ (la 5 septembrie), apoi încă unul „de Brindisi“ (la 11 iulie).

³⁸ A. Giry, *op. cit.*, p. 297; A. Capelli, *op. cit.*, p. 140; Ionașcu-Pall, *op. cit.*, p. 153.

Rareș face un tratat de alianță cu regele polon în anul 1527³⁹. Scris în latinește, este datat iarăși prin sărbătoare: „ziua sf. Lucia“. Mitilineu traduce și publică documentul⁴⁰ după M. Dogiel⁴¹, fără să transforme sărbătoarea în dată lunară, adică „decembrie 13“.

În textul traducerii documentului datat prin sărbătoare am reprodus după an sărbătoarea respectivă, apoi în paranteze ascuțite am trecut data lunară obținută prin transformarea sărbătorii (de ex. „1368, în ajunul sf. fecioare și martire Agneta (20 ianuarie)“. La rezumat am menționat datarea desfăcută, punind în paranteze rotunde sărbătoarea: „1368 ianuarie 20 (în ajunul sf. Agneta)“. Când documentul este datat în cronologie musulmană am transformat această datare în sistemul gregorian, datarea obținută am plasat-o în paranteze ascuțite (de ex. „luna lui Giumadi-eil-ahîr a veleatului (higiretului 1217 (1802 august 29 s.n.))“, iar la rezumat am trecut: 1802 august 17/29 (1217 Giumadi-eil ahîr). În notele de la textul documentului turcesc (nr. 51) am explicat termenii din această limbă.

Tratatele și convențiile din lucrarea noastră ulterioare actului din 1527 nu mai sînt datate prin sărbătoare, ci au data lunară, astfel că nu se mai pun probleme de cronologie privind transformarea în sistemul actual de datare⁴². De reținut însă că în 1582, papa Grigore XIII a decis îmbunătățirea calendarului civil, care ajunsese în avans cu 10 zile față de anul solar, stabilind că după joi 4 octombrie, ziua următoare, vineri, să fie socotită 15 octombrie. Astfel s-a eliminat decalajul dintre calendar și mișcarea aparentă a soarelui. Această reformă calendaristică s-a aplicat multă vreme numai în țările catolice, sud-estul Europei rămînînd la calendarul vechi (*iulian*), respingînd pe cel nou (*gregorian*). În consecință, trebuie să se facă o concordanță a datelor în stil nou cu stilul vechi, pentru a se evita confuziile, avîndu-se în vedere că diferența între cele două stiluri este de 10 zile de la 1583--1700; de 11 zile de la 1700 la 1800 și de 12 zile de la 1800 la 1900, ceea ce am și realizat.

³⁹ Hurmuzaki-Densușianu, II—3 (1510—1530), p. 606—610, nr. 411.

⁴⁰ *Op. cit.*, p. 46—51.

⁴¹ *Codex diplomaticus Poloniae*, I, p. 613.

⁴² Asupra actului nr. 39 (tratatul de alianță dintre G. Stefan și țarul Rusiei din 1656), de observat că în facsimilul grec apare data 17 mai, la fel în transcrierea greacă, iar în traducere: 7 mai (R.I.R., 1933, planșa, p. 240 și p. 246).

În alcătuirea acestei lucrări, am introdus și tratate internaționale încheiate între diferite state, fără participarea domnilor Principatelor române, însă tratate în conținutul cărora se înscriu clauze referitoare la noi (de ex. tratatele de la Passarowitz, 1718 ; Belgrad, 1739 ; Kuciuk-Kainargi, 1774 ; Șiștov, 1791 ; Iași, 1791—1792 ; București, 1812 ; Akerman, 1826 ; Adrianopol, 1829 ; Balta Liman, 1849 ; Paris, 1856 și convenția din Paris, 1858), pe care M. Mitileneu le-a omis din colecția sa, în care nu figurează pentru întreaga epocă fanariotă decît privilegiul din 1784 acordat de Al. I. Mavrocordat negustorilor supuși austrieci⁴³. Din perioada domniilor pămîntene nu s-a reținut nici un document, iar din epoca regulamentară sînt incluse două convenții : una dintre Moldova și Austria din 1838⁴⁴ ; alta dintre Țara Românească și Austria din 1842⁴⁵, relative la extrădarea dezertorilor și altor fugari. După Mitileneu, Principatele danubiene n-au mai avut nici o activitate diplomatică de la 1711 pînă la formarea statului național România, ceea ce este cu totul contrar realității istorice, și această concepție trebuie respinsă cu hotărîre. În prefața lucrării, Mitileneu face și o periodizare a materialelor documentare : I (1368 — 13 martie 1856 „data tratatului de la Paris”, pe care nu-l inserează ca și cînd ar fi cu totul străin de cauza noastră națională) și II (1856—1874)⁴⁶, fără să explice rațiunea acestei împărțiri.

Fiind o operă de selectare, și selectarea fiind totdeauna dificilă, căci riscă să se realizeze uneori și sub influența unor factori subiectivi, s-ar putea ivi obiecții asupra pieselor alese, care s-ar fi putut înlocui cu altele. Unele din tratatele menționate în aliniatul precedent neferindu-se numai la țara noastră, cineva ar putea spune că trebuia să dăm numai extrase din aceste izvoare care ne privesc direct. Considerăm că, smulse din context, aceste extrase ar lipsi pe cercetător de cunoașterea și înțelegerea ansamblului de fapte din tratatele respective încheiate de statele vecine în legătură cu țara noastră. Ne-am gîndit apoi la faptul că edițiile anterioare nu numai că sînt pline de inadvertențe și lacune, dar sînt și foarte rare. Pe de altă parte, în acestea se dau unele texte numai

⁴³ M. Mitileneu, *op. cit.*, p. 78—80.

⁴⁴ *Ibid.*, p. 80—86.

⁴⁵ *Ibid.*, p. 87—94.

⁴⁶ *Ibid.*, p. VII. La p. IX, se recunoaște : „Lacune pot exista în colecțiunea de față”. Din cele ce am arătat în această prefață, se poate observa că ele sînt și numeroase și grave, inducînd în eroare pe cercetători.

în limba originalului, de pildă în latină, și nu sînt prea mulți cei ce o cunosc. Am tradus, firește, numai acele documente a căror traducere nu s-a publicat pînă astăzi. În ceea ce privește documentele publicate în traducere de către alți editori, am ales dintre acestea pe acelea pe care le-am considerat mai satisfăcătoare; nu ne-am propus ca să traducem după originale toate documentele incluse în colecția de față, nici nu am intervenit în traducerile din alte ediții decît în cazul unor inadvertențe evidente sau ale unor pasaje obscure.

Pentru o mai lesnicioasă folosire a culegerii, am dat la sfîrșitul ei o listă cronologică a documentelor, lista bibliografică și un indice alfabetic.

Studiu introductiv

Diplomația, ca mijloc eficient pentru obținerea păcii, pentru stingerea unor conflicte, a fost practică de români din cele mai vechi timpuri. Rezistînd tuturor încercărilor istoriei, poporul român a străbătut vremurile de restriște „pentru că întotdeauna a fost animat de o nestinsă dragoste de patrie, de curaj și spirit de abnegație”.¹ Parte integrantă a luptei poporului român pentru apărarea ființei sale, diplomația a fost practică încă de primele formațiuni statale românești din Transilvania secolului al X-lea, atît cu ocazia conflictelor avute cu regatul maghiar, cît și în vederea întreținerii unor relații politice cu statele vecine : țaratul bulgar, statul morav sau cu Imperiul bizantin².

Fiind unul din principalele mijloace ale statului pentru practicarea politicii sale externe, diplomația are o legătură directă cu forța internă a statului ce o practică, cu caracterul său. Așa se face că după formarea, în secolul al XIV-lea, a statelor feudale Țara Românească și Moldova, și mai ales după consolidarea internă a acestora, ea capătă o greutate din ce în ce mai mare în lupta țărilor române pentru menținerea independenței și a ființei lor de stat. De altfel, se poate afirma fără putință de tăgadă că această luptă a fost una din constantele diplomației românești, chiar de la începuturile sale. Ceea ce a hotărît, în parte, o aseme-

¹ Nicolae Ceaușescu. *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 2, București, Editura politică, 1968, p. 465.

² Vezi Mircea Malița. *La diplomatie roumaine. Aperçu historique*, Bucarest, Edition Meridiane, 1970, p. 10—11.

nea situație a fost, desigur, și poziția geografică a țărilor române, care, înconjurată fiind de puternice state feudale ca regatul maghiar, regatul polon, Imperiul otoman, erau permanent amenințate în existența lor de sine stătătoare.

În aceste împrejurări, forța militară nu era întotdeauna suficientă pentru apărarea independenței și a ființei de stat a țărilor române. Un rol însemnat l-a avut „forța” diplomației, a tratativelor, a alianțelor consemnate în tratate, care și-a adus în bună măsură contribuția la găsirea unui drum propriu în istorie pentru țările române. De aceea, diplomația românească nu poate fi înțeleasă fără urmărirea permanentă a jocului de interese, a acțiunilor întreprinse de puternicele state vecine, în funcție de care, nu de puține ori, și-a orientat și ea acțiunile proprii.

Istoria diplomației feudale românești a cunoscut, datorită unor împrejurări specifice, două faze distincte. O primă fază este corespunzătoare secolelor XIV—XVI, în care neatârarea țărilor române a creat posibilitatea exercitării depline a prerogativelor lor pe plan extern. Dacă în această perioadă, mai ales în vremea unor domnitori puternici ca Mircea cel Bătrîn și Ștefan cel Mare, forța militară a jucat un rol esențial în apărarea independenței, diplomația a fost și ea folosită cel puțin în egală măsură în acest scop.

O a doua fază corespunde statornicirii regimului de vasalitate față de Imperiul otoman și ea durează aproximativ de la mijlocul secolului al XVI-lea până la începutul secolului al XIX-lea³. În această perioadă, prerogativele de suveranitate ale țărilor române au fost limitate cu forța de Poartă, diplomația românească, exceptând unele momente istorice, nemaiputându-se afirma de sine stătător. Trebuie precizat însă că, cu toată această limitare, diplomația românească a continuat să ființeze, ea manifestându-se în cele mai multe cazuri însă în secret. Dar ceea ce rămâne esențial este faptul

³ Dan Berindei. *Din începuturile diplomației românești moderne*, București, Editura politică, 1966, p. 6.

că țările române și-au păstrat permanent autonomia⁴, care în anumite perioade a fost doar redusă, însă nicio dată desființată, poziția lor ca subiect de drept internațional fiind menținută întotdeauna⁵, în ciuda acestor limitări. Desigur, limitările erau destul de aspre și ele atingeau o serie de prerogative aparținând domnitorilor și, prin aceasta, prerogativele statului ca atare. Astfel, în această a doua fază, domnitorii români nu aveau dreptul de a declara război, de a încheia pace, de a face vreo alianță, de a trimite agenți pentru afacerile statului la principii străini etc.⁶. Cu toate acestea, diplomația românească a reușit să mențină *statutul contractual* cu Imperiul otoman prin plata unui tribut în schimbul respectării autonomiei interne. În ce privește legătura cu Poarta, domnii români o fac prin capuchehăi (agenți diplomatici).

Situația țărilor române față de Poarta otomană a oscilat însă în diferite perioade după împrejurări. Nu se poate spune că, odată fixat un anumit regim al acestor relații, el s-a menținut neschimbat mai multe secole. Au existat și momente „excepționale” când domnitorii români, cu de la sine putere, își reluau prerogativele răpite. În astfel de situații, ei acționează de multe ori ca adevărați domni liberi, trimit solii, duc tratative cu țările străine, încheie tratate etc. Exemplul cel mai strălucit îl constituie în acest sens Mihai Viteazul. Dar și alți domnitori din epoca vasalității țărilor române față de Imperiul otoman s-au manifestat astfel, ca, de pildă, Matei Basarab, Vasile Lupu, Mihnea al III-lea, Șerban Cantacuzino, Constantin Brâncoveanu, Dimitrie Cantemir etc. Nu este mai puțin adevărat că un rol deosebit de important l-a avut în legătură cu aceasta și situația internațională, care, în diferite momente, favoriza acțiunile antiotomane ale domnitorilor români pentru salvagardarea suveranității și cucerirea independenței.

⁴ B. Boerescu. *România după tratatul de la Paris din 30 martie 1856*, Paris, 1857, p. 25.

⁵ *Reprezentanțele diplomatice ale României*, vol. I, București, Editura politică, 1967, p. 65.

⁶ D. Cantemir. *Descrierea Moldovei*, București, Editura tineretului, 1965, p. 100.

Chiar în epoca fanariotă (1711—1821), când prerogativele de suveranitate ale țărilor române au suferit limitarea lor maximă, diplomația românească a continuat să se manifeste. Cu toate că în această perioadă nu a existat o politică externă de sine stătătoare a țărilor române față de puterile europene, ea a influențat vădit politica turcească mai ales în ceea ce privește viața principatelor înseși ⁷.

Împrejurări istorice cunoscute au făcut ca forța Imperiului otoman să intre într-un proces de regres o dată cu sfârșitul secolului al XVII-lea. De acest fapt vor urmări să beneficieze celelalte mari puteri, acestea căutînd pe toate căile să cîștige pozițiile pierdute de otomani în mod succesiv. Aceste interese contradictorii au oferit, în multe împrejurări, țărilor române posibilitatea recuceririi treptate a prerogativelor smulse de către Poarta otomană. În această ordine de idei, se poate spune că anul 1774, cînd în urma războiului ruso-turc s-a încheiat tratatul de la Kuciuk-Kainargi, a constituit începutul unor schimbări calitative în relațiile țărilor române cu Poarta, ducînd în același timp la o creștere a rolului lor internațional ⁸. Aceste schimbări vor fi, de altfel, consemnate succesiv în diferitele tratate încheiate între Turcia, pe de o parte, și celelalte mari puteri, pe de altă parte.

Evoluția internă a Principatelor române, apariția și dezvoltarea treptată a burgheziei naționale au dat un impuls deosebit luptei pe plan extern pentru independență și suveranitate.

Mișcarea revoluționară de la 1821 condusă de Tudor Vladimirescu, iar mai apoi, în mod deosebit, revoluția de la 1848 au constituit momente esențiale ale istoriei noastre, care au adus schimbări calitative sistemului diplomației românești. Astfel, se creează Ministerul de Externe și se trimit agenți diplomatici în principalele state europene.

⁷ V. Mihordea. *Politica orientală franceză și țările române în secolul al XVIII-lea*, București, 1937, p. 58.

⁸ I. Vintu, G. G. Florescu. *Unirea Principatelor în lumina actelor fundamentale și constituționale*, București, Editura științifică, 1965, p. 46.

Una din sarcinile fundamentale ale revoluției de la 1848 a fost, alături de sarcina socială, aceea națională, care trebuia să se înlăptuiască prin înlăturarea suzeranității otomane și habsburgice și prin unirea tuturor românilor într-un singur stat.

Revoluția de la 1848 din cele trei țări române a deschis noi perspective politicii externe, „subordonată, în linii generale, sarcinii înlăptuirii unității naționale și independenței poporului român”⁹.

Cei mai luminați fii ai poporului, revoluționarii de la 1848, N. Bălcescu, M. Kogălniceanu, V. Alecsandri, Al. I. Cuza, I. Ghica și mulți alții, au acționat chiar și după înăbușirea revoluției, în emigrație, ca niște adevărați diplomați fără depline puteri pentru a face cunoscute Europei drepturile țărilor române de a se uni într-un singur stat independent și suveran.

După realizarea unirii Țării Românești și Moldovei într-un stat de sine stătător, în ianuarie 1859, lupta pentru cucerirea deplinei independențe se intensifică. Unul din aspectele acestei lupte l-au constituit repeta-tele încercări ale diplomației românești de a încheia tratate pe picior de egalitate cu celelalte state, acțiuni prin care se urmărea câștigarea de fapt a unor noi atribute ale suveranității față de Poartă.

Diplomația românească a dovedit în aceste împrejurări o deosebită maturitate, inteligență și un remarcabil simț politic, orientându-se cu luciditate și folosind toate posibilitățile oferite de conjunctura internațională. În această ordine de idei, poate fi amintită încheierea încă în anul 1869¹⁰ a unei convenții consulare cu Rusia, apoi în anul 1875¹¹ a unei convenții comerciale cu Austria, convenție al cărei rol politic nu poate fi contestat, în ciuda faptului că ea avea un caracter economic oneros pentru țara noastră. De asemenea, o convenție comercială a mai fost încheiată în anul 1876 cu Rusia.

Încheierea acestor convenții prin eludarea unor clauze ale tratatelor ce fixau natura relațiilor dintre țările ro-

⁹ Dan Berindei, *op. cit.*, p. 33.

¹⁰ *Anexa nr. 64*, p. 355—367.

¹¹ *Anexa nr. 66*, p. 377—390.

mâne și Poarta otomană a fost rodul unor îndelungate și răbdătoare negocieri purtate cu multă abilitate de diplomația românească și, alături de multe alte acțiuni care urmăreau lărgirea și consolidarea relațiilor externe ale țării, a adus un aport substanțial în lupta pentru obținerea independenței de stat a țării noastre.

Proclamarea independenței României la 9 mai 1877 a „oficializat” sistemul de relații externe realizat și întreținut de diplomația românească încă înainte de acest moment istoric, a creat cadrul necesar pentru manifestarea sa pe plan internațional ca stat liber și suveran. Această manifestare a fost deosebit de pregnantă în ceea ce privește încheierea de tratate și convenții pe picior de egalitate cu celelalte state, statuându-se astfel vechile relații pe care România le întreținuse cu ele pe planuri multiple: politic, economic, cultural etc.

*

*

*

Încă de la formarea statelor feudale Țara Românească și Moldova, activitatea diplomatică a acestora s-a desfășurat pe coordonatele menținerii unui echilibru politic-militar în zona sud-est europeană, unde se manifestau interesele contradictorii ale unor puternice regate ale timpului și, implicit, pentru menținerea independenței și ființei lor de stat, materializată prin încheierea a numeroase tratate ce consemnau realizarea unor alianțe politice, privilegii comerciale sau de altă natură etc. Toate aceste acte politice nu pot fi înțelese însă fără o cunoaștere chiar și sumară a împrejurărilor în care fiecare din ele au fost încheiate, aceste împrejurări reflectând nu de puține ori situații de moment, repede schimbate, acte care, de aceea, ar apărea contradictorii pentru un necunoscător.

Pe de altă parte, trebuie subliniat de la început faptul că perioadele cele mai intense ale activității diplomației românești, și aceasta se manifesta și pe planul încheierii de tratate, sînt concentrate în jurul unor momente esențiale ale istoriei patriei noastre, momente ce au consemnat lupta pentru păstrarea independenței, iar

după pierderea acesteia, pentru respectarea autonomiei interne și pentru recucerirea ei.

Primul tratat *încheiat* de Țara Românească pare a data din anul 1354, consemnând restabilirea unor bune relații între Nicolae Alexandru Basarab și regele Ungariei Ludovic I de Anjou, relații întrerupte între cele două state după conflictul din anul 1330 dintre Basarab I și regele maghiar Carol Robert de Anjou ¹². Actul nu s-a păstrat, dar este amintit într-un privilegiu dat episcopului de Oradea, Demetrius, tocmai pentru meritele acestuia ocazionate de încheierea înțelegerii respective ¹³.

Primul tratat românesc *păstrat* este un privilegiu de negoț pe care Vladislav I Vlaicu, domn al Țării Românești, l-a acordat brașovenilor la 20 ianuarie 1368. În textul privilegiului se amintește că a fost dat la cererea aceluiași rege maghiar Ludovic I „pentru statornicirea și întărirea păcii veșnice între noi... și între toți orașenii și locuitorii din Brașov” ¹⁴.

Aceste prime acte internaționale confirmă faptul că în politica externă a Țării Românești relațiile cu puternicul regat maghiar aveau o deosebită greutate.

O perioadă foarte laborioasă pe tărâm diplomatic au constituit-o, fără îndoială, anii domniei în Țara Românească a lui Mircea cel Bătrîn. Consolidându-și pe plan intern țara, Mircea a reușit să facă față cu succes pericolelor pe plan extern create de înaintarea otomană, care an de an cuprindea noi teritorii la sud de Dunăre.

În urma înfrângerii oștilor creștine la Kossovopolje și după ce țaratul bulgar de răsărit cu capitala la Tîrnovo a fost ocupat de turci în iulie 1393, pericolul pentru Țara Românească se contura din ce în ce mai clar. În fața otomanilor care ajunseseră pe linia Dunării,

¹² Virgil Cîndea, Dinu C. Giurescu, Mircea Malița. *Pagini din trecutul diplomației românești*, București, Editura politică, 1966, p. 49.

¹³ Textul latin al privilegiului în colecția E. Hurmuzaki. *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. 1—2, București, 1890, p. 37.

¹⁴ *Anexa nr. 1*, p. 81—83.

Mircea va apăra cu spada, dar și cu arma diplomației independența țării timp de trei decenii, reușind să asigure „dăinuirea și consolidarea statului românesc dintre Carpații meridionali și Dunăre”¹⁵.

Înțelegînd că în fața pericolului otoman o opoziție nu poate fi rodnică decît cu sprijinul regatelor vecine mai puternice, Mircea a acționat în vederea apropierii de Polonia și de Ungaria. În acest scop, voievodul muntean a inițiat mai întîi o apropiere de Polonia, urmînd apoi ca, printr-o folosire judicioasă a relațiilor cu regele polon, să-și creeze condiții pentru o viitoare apropiere de vecinul său maghiar. Așa se face că în decembrie 1389 îi găsim pe solii lui Mircea, Manea și Roman Herescu, la Radom, însoțiți de Drăgoi spătarul, boier moldovean trimis de Petru I Mușat, al cărui rol de mediere în acțiunea întreprinsă de Mircea era evident. Solii încheie un tratat prin care Mircea se îndatora să ajute pe regele polon Vladislav Iagello împotriva regelui Sigismund al Ungariei, precum și împotriva altor dușmani¹⁶.

În legătură cu acest act, la care se adaugă și altele încheiate ulterior de Mircea și de Petru I al Moldovei cu regele polon, se poate afirma că „nimic nu arată vreo dependență feudală” a celor doi domni români¹⁷.

Poziția egală a lui Mircea față de regele polon reiese și din faptul că angajamentele domnitorului român erau urmate de angajamente ale regelui polon, care, la rîndul său, își asuma aceleași obligații față de Mircea.

Cu toate că tratatul preliminar din 1389 era îndreptat în primul rînd împotriva regelui maghiar, Mircea l-a folosit de fapt pentru realizarea intenției sale de a se apropia de acesta, apropiere indispensabilă în contextul evenimentelor ce se desfășurau cu repeziciune în sudul Dunării. Astfel se explică toate căutările lui în vederea obținerii din partea regelui polon a unei „libertăți de acțiune” privind relațiile cu Ungaria. În vederea realizării planurilor sale, solii lui Mircea se întîlnesc cu cei ai regelui polon în Suceava, la 30 mar-

¹⁵ V. Cîndea, D. Giurescu, M. Malița, *op. cit.*, p. 68.

¹⁶ *Anexa nr. 2*, p. 83—84.

¹⁷ N. Iorga. *Istoria românilor*, vol. III, București, 1937. p. 276.

tie 1390, și cad de acord să adauge la înțelegerea din anul precedent unele articole „...care vor întări mai tare unirea în condițiunile sale”¹⁸. Prin această nouă înțelegere se stabilea că regele polon nu va putea începe război contra regelui maghiar fără a-l înștiința pe domnitorul român asupra cauzelor războiului. Pe de altă parte, orice înțelegere care ar fi intervenit între Mircea și regele maghiar trebuia confirmată și întărită de regele polon.

Referindu-se la acest act, N. Iorga afirmă că nu există dovada acceptării sale de către polonezi, acceptare care ar fi fost, după părerea sa, imposibilă¹⁹.

Părerea emisă de N. Iorga este susținută și de faptul că în noul tratat încheiat cu polonii la 6 iulie 1391 de către Mircea sînt confirmate toate clauzele alianței existente între cele două părți, în afara celor cuprinse în actul adițional din 17 martie 1390²⁰. Oricum însă, acțiunea ca atare dovedește preocupările lui Mircea în vederea îmbunătățirii relațiilor sale cu vecinul maghiar.

Evenimentele care se succedau cu repeziciune peste Dunăre au accentuat amenințarea otomană de-a lungul fluviului. În aceste împrejurări, Mircea trece Dunărea și înfrînge trupele otomane din sudul Dobrogei. Lupta din 1394 a fost un adevărat dezastru pentru otomani²¹. În toamna aceluiași an, la 10 octombrie, se dă vestita bătălie dintre români și otomani, la Rovine, sfîrșită cu victoria lui Mircea. Dar lupta pentru putere dintre facțiunile boierimii muntene în acest moment, cînd prin forța împrejurărilor, în urma luptelor cu turcii, domnitorul nu mai beneficia de întreaga sa capacitate militară, l-a obligat pe Mircea să-și caute adăpost în Transilvania, tronul muntean fiind ocupat de Vlad cu sprijin turcesc.

Împrejurarea oferită de evenimentele petrecute în cursul anului 1394 a creat un cadru propice pentru o acțiune diplomatică deosebit de importantă pentru dom-

¹⁸ *Anexa nr. 3*, p. 85—87.

¹⁹ N. Iorga, *op. cit.*, p. 277

²⁰ *Anexa nr. 4*, p. 87—89.

²¹ P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrîn*, București, Casa Școalelor, 1944, p. 240.

nitorul român, acțiune materializată prin încheierea tratatului de alianță cu regele maghiar Sigismund, la Brașov, la 7 martie 1395. Prin acest tratat se crea posibilitatea cooperării între Țara Românească și Ungaria în lupta antiotomană, ceea ce corespundea în întregime concepțiilor lui Mircea asupra modului în care putea fi stăvilită expansiunea otomană. Sigismund, la rîndul lui, a înțeles că Mircea reprezenta pentru el un ajutor deosebit de prețios în lupta pentru apărarea integrității regatului său. Aceasta reiese atît din modul în care regele maghiar l-a primit pe Mircea, cît și din clauzele tratatului încheiat de ei, în vederea luptei contra turcilor, pe baza unei depline egalități între părți²².

În acest timp, uzurpatorul tronului lui Mircea, Vlad, tatona ca, alături de „alianța” sa cu turcii, să realizeze o alianță și cu Polonia, față de regele căreia la 28 mai 1396 dădea un act omagial recunoscîndu-l drept suzeran²³, regele polon garantîndu-i, la rîndul său, încă înainte stăpînirea asupra Țării Românești.

Regele maghiar Sigismund înțelegea, pe de altă parte, că de fapt acest întreg sistem de alianțe era îndreptat împotriva sa, întărindu-i astfel convingerea în necesitatea sprijinirii lui Mircea. Nu ne vom opri asupra celor trei campanii întreprinse de oștile lui Sigismund în Țara Românească în sprijinul aliatului său, dintre care ultima s-a soldat cu înfrîngerea lui Vlad și restabilirea autorității lui Mircea asupra unei mari părți a țării. Vom constata numai că Mircea va reuși în cele din urmă să-și extindă autoritatea asupra întregii țări, iar în anii următori, la 1397 și la 1400, să-i învingă pe turci. Toate aceste evenimente confirmau însă concepțiile lui Mircea după care fără o alianță cu Ungaria și cu Polonia nu se puteau crea premisele pentru o coordonare a eforturilor spre a face față cu succes expansiunii otomane. Așa se face că, după urcarea pe tronul Moldovei a lui Alexandru cel Bun, Mircea va reînnoi alianțele mai vechi cu regatul polon. Astfel,

²² Anexa nr. 5, p. 89—92.

²³ E. Hurmuzaki-Densușianu. *Documente....*, vol. 1—2, p. 374—375, nr. 316.

În anul 1403 la Giurgiu se încheie un nou tratat de alianță între Mircea și regele Poloniei Vladislav al II-lea, care confirma tratatele încheiate anterior între cele două părți. Trebuie reținut că stipulațiile sale sînt formulate în termeni generali, el nefiind îndreptat direct împotriva nimănui²⁴, ceea ce dovedește eforturile lui Mircea de a avea relații bune atît cu Polonia, cît și cu Ungaria, ca și deosebita sa capacitate pe tărîmul diplomației. Tot prin 1403, domnul muntean dă un privilegiu de comerț liovenilor²⁵.

Această evoluție în sistemul de alianțe creat cu atîta trudă de Mircea are legătură și cu evenimentele petrecute în anul 1400 în Moldova, unde el a întreprins o expediție, sprijinindu-l direct pe Alexandru cel Bun pentru a ocupa tronul Moldovei. Acțiunea respectivă trebuie privită și prin prisma apropierii lui Mircea din nou de Polonia²⁶, apropiere ce se va confirma prin tratatul din 1403.

În aceeași perioadă, tînărul domnitor moldovean Alexandru încheia, la 12 martie 1402, un tratat de închinare și credință cu regele polon Vladislav al II-lea, pe care îl numea „scumpul nostru domnitor, Craiul”²⁷. Desigur, către această acțiune îl îndemnase dorința consolidării domniei sale, mai ales că marele cneaz al Lituaniei, Vitold, susținea ca pretendent la tronul Moldovei pe Ivașcu, fiul lui Petru I, care depusese la 25 martie 1400 jurămînt de omagiu atît regelui polon, cît și marelui cneaz lituan²⁸.

În aceste circumstanțe Alexandru cel Bun a depus, la 1 august 1404, jurămîntul de credință regelui polon, la Camenița, iar cu acel prilej s-a încheiat și un nou tratat între cele două părți²⁹, întărit ulterior, la 6 octombrie 1407, la Liov, printr-un alt act³⁰. Domnitorul

²⁴ E. Hurmuzaki-Densușianu, *op. cit.*, vol. 1—2, p. 824, nr. 652, orig. slav și trad. latină.

²⁵ *Anexa nr. 7*, p. 94—95.

²⁶ N. Iorga, *op. cit.*, p. 310.

²⁷ *Anexa nr. 6*, p. 93.

²⁸ P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 278.

²⁹ M. Costăchescu. *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, vol. II, Iași, 1932, p. 625—626, nr. 173, orig. slavon.

³⁰ *Op. cit.*, p. 628—630, nr. 175, orig. slavon.

moldovean va rămîne, de altfel, un credincios aliat al polonilor, aflîndu-se permanent alături de regele polon Vladislav în conflictul pe care acesta îl are cu regele maghiar Sigismund, lucru confirmat și de noul tratat moldo-polon încheiat la Roman în anul 1411³¹.

Ulterior, la 16 martie 1412, la Lublau s-a încheiat un tratat între cei doi regi, ale cărui clauze au rămas mult timp necunoscute lui Alexandru cel Bun. În tratat se stipula că Moldova va rămîne în legăturile sale cu Polonia, dar va trebui să dea ajutor regelui Ungariei contra turcilor. În cazul în care Alexandru nu ar fi voit să dea ajutor regelui Sigismund, armatele celor doi regi urmau să intre în țară, să-l scoată pe Alexandru din domnie și să împartă Moldova între ei³².

În tot acest timp, relațiile lui Mircea cu regatul maghiar, cît și cu regatul polon au avut o evoluție pozitivă. În 1406, Mircea și Sigismund pun la cale o coaliție antiotomană, iar în 1410 Mircea reînnoi alianța cu Polonia, după ce în 1408 încheiasese cu ea un tratat de negoț³³. Alianța cu polonii este confirmată de Mircea printr-un hrisov dat din Giurgiu la 17 mai 1411³⁴. Trebuie amintit că toate acestea făceau parte dintr-un adevărat complex de acțiuni diplomatice pe care domnitorul român le desfășura paralel pe plan extern și care îi adusese o poziție deosebită în sud-estul Europei, poziție ce va culmina cu amestecul în lupta de succesiune la tronul otoman.

Faptele dovedesc că politica externă promovată de Mircea cel Bătrîn, alianțele încheiate pe baza unei profunde cunoașteri a raporturilor intime existente între statele centrului și sud-estul Europei i-au dat posibilitatea să acționeze cu energie împotriva pericolului cel mai grav care amenința Țara Românească : expansiunea otomană, izbutind să păstreze independența țării.

³¹ *Anexa nr. 10*, p. 101—103.

³² E. Hurmuzaki-Densușianu, *op. cit.*, p. 493—494, nr. 406, orig. latin („feria IV post dominicam Laetare” = 16 martie, nu 15 cum s-a calculat în Hurmuzaki).

³³ *Anexa nr. 8*, p. 95—99.

³⁴ *Anexa nr. 9*, p. 99—101.

O dată cu Mircea cel Bătrîn se încheie un capitol deosebit de fructuos al istoriei diplomației românești. În politica externă a urmașilor săi imediați se constată două tendințe. Una de înțelegere cu otomanii, care între timp dădeau noi lovituri țării, și între promotorii căreia s-a manifestat mai ales Radu Praznaglavna, și o alta ce urmărea continuarea politicii practicate de Mircea, de apărare prin toate mijloacele a independenței țării, și în care s-a ilustrat Dan al II-lea. De altfel, acest vi-teaz domnitor român, sprijinindu-se pe ajutorul regelui maghiar Sigismund, cu care a și încheiat un tratat de alianță defensivă la 1426³⁵, a luptat cu multă vitejie pentru a apăra independența și suveranitatea țării, obținând mai multe victorii împotriva turcilor și a rivalului său Radu, sprijinit de turci.

Luptele interne din Țara Românească l-au convins însă curînd pe Dan că rezistența armată împotriva tur-cilor devenise imposibilă. După lupta de la Golubač în Serbia, unde oștile maghiare și române au fost în-frînte, Dan a încheiat pace cu turcii în 1428. Această acțiune politică va avea ca rezultat o încordare în re-lațiile pe care Dan le avea cu regele maghiar, dar ea a constituit o reafirmare a independenței Țării Românești, independență confirmată, de altfel, și în tratatul în-cheiat de Sigismund cu turcii în anul 1429³⁶.

În Moldova, în acest timp, Alexandru cel Bun a con- tinuat să ducă o politică externă menită să apere in- dependența țării. Astfel, în mai 1426 el a încheiat un nou tratat cu regele Poloniei Vladislav al II-lea, în vederea trecerii oștilor polone prin Moldova pentru a lupta contra turcilor³⁷.

După moartea lui Dan al II-lea și a lui Alexandru cel Bun, atît în Țara Românească cît și în Moldova, luptele feudale interne au devenit din ce în ce mai violente. Pe plan extern, ele s-au dovedit de rău augur, deoarece turcii puteau prăda acum nestingheriți.

³⁵ Hurmuzaki-Densușianu, *op. cit.*, p. 534, nr. 445, mențione în latină.

³⁶ *Istoria României*, vol. II, București, Editura Academiei, 1962, p. 388.

³⁷ M. Costăchescu, *op. cit.*, p. 642—644, nr. 178, orig. latin.

În expedițiile din ce în ce mai dese pe care turcii le întreprind și în Transilvania, chiar unii domnitori români sînt siliți să participe, așa cum s-a întîmplat cu Vlad Dracul, domnitorul Țării Românești, în anul 1438. După această expediție, Vlad Dracul va fi silit de altfel să meargă pentru închinare la Poartă, unde-și va lăsa doi fii ca ostatici³⁸. Cu toate acestea el beneficiază în continuare de majoritatea prerogativelor sale, lucru ce reiese și din faptul că la 8 septembrie 1439 dădea un privilegiu negustorilor din Polonia și Moldova³⁹.

La fel se prezenta situația și în Moldova, unde, deși luptele feudale au avut un caracter mai violent, totuși Ștefan al II-lea încheie în 1445 un tratat de alianță cu Polonia⁴⁰, iar Roman al II-lea și Alexandrel acordă în 1447⁴¹ și 1449⁴² privilegii brașovenilor.

În aceste vremuri deosebit de grele pentru țările române, i-a fost dat unui alt român, *Iancu de Hunedoara*, mare conducător de oști în slujba regelui maghiar să ridice din nou steagul luptei antiotomane. Sub conducerea iscusită a acestuia, ostași români, maghiari, sîrbi și de alte naționalități au dat lovituri grele otomanilor. Personalitatea lui Iancu de Hunedoara s-a impus repede atît în Ungaria, cît și în cele trei țări române. Din anul 1440 el este numit de regele maghiar voievod al Transilvaniei și comite al Timișoarei; iar după moartea regelui devine regent (1446—1453). Domnitorii Țării Românești și Moldovei au încheiat tratate cu el ca regent al Ungariei. Astfel Bogdan al II-lea, domnul Moldovei, încheie cu acesta un tratat de alianță la 11 februarie 1450 la Roman⁴³, tratat ce va fi lărgit la 5 iulie al aceluiași an la Suceava⁴⁴. Vladislav al II-lea,

³⁸ N. Iorga. *Istoria românilor. Cavalerii*, vol. IV, București, 1937, p. 62.

³⁹ B. P. Hașdeu. *Arhiva istorică a României*, I—1, p. 84—85, nr. 108, orig. latin.

⁴⁰ *Anexa nr. 11*, p. 103—105.

⁴¹ *Anexa nr. 12*, p. 105—106.

⁴² *Anexa nr. 13*, p. 106—109.

⁴³ *Anexa nr. 14*, p. 109—111.

⁴⁴ M. Costăchescu, *op cit.*, p. 755—758, nr. 222, orig. slavon.

domnul Țării Românești, încheie la rîndul său, la 15 noiembrie 1455, cu Iancu de Hunedoara un tratat de pace și de negoț. Textul acestui tratat nu s-a păstrat, dar el este amintit într-o scrisoare a lui Iancu către brașoveni ⁴⁵.

Activitatea diplomatică intensă, care a avut ca rezultat încheierea unor tratate între Țara Românească, Moldova și Transilvania, exprima, desigur, și dezideratul aceluiași popor de a se apăra împotriva dominației străine și constituia, totodată, un element al apropierii între cele trei entități statale românești.

Victoriile militare obținute de Iancu de Hunedoara, ca și activitatea sa diplomatică intensă au contribuit substanțial la stăvilirea expansiunii otomane pentru trei sferturi de veac spre Europa centrală. Moartea sa, survenită după vestita bătălie de la Belgrad din 1456, însemna o diminuare a capacității de rezistență anti-otomană. În anul următor însă, pe tronul Moldovei se va așeza unul dintre cei mai bravi și mai străluciți luptători împotriva turcilor : Ștefan cel Mare, care va continua cu vigoare lupta pentru independența țărilor române, mai ales că predecesorul lui Ștefan în Moldova, Petru Aron, speriat de ultimatumul trimis de Mahomed al II-lea în octombrie 1455 ⁴⁶, acceptase, împreună cu marea boierime, în primăvara anului 1456 ⁴⁷, ca Moldova să plătească turcilor un tribut anual de 2 000 de galbeni. În aceste circumstanțe grele, Petru face un tratat de alianță cu regele Poloniei ⁴⁸, și reconfirmă brașovenilor vechile privilegii ⁴⁹.

Întreaga activitate a lui Ștefan a fost îndreptată către apărarea independenței țării, către ridicarea sa din toate punctele de vedere ⁵⁰. Este elocvent în acest sens faptul că primele acte cu caracter internațional emenate din cancelaria lui Ștefan cel Mare au fost docu-

⁴⁵ F. C. Nano, *op. cit.*, p. 17.

⁴⁶ *Anexa nr. 15*, p. 111—112.

⁴⁷ *Anexa nr. 16*, p. 112—114.

⁴⁸ *Anexa nr. 17*, p. 114—119.

⁴⁹ *Anexa nr. 18*, p. 120.

⁵⁰ N. Iorga. *Istoria lui Ștefan cel Mare*, București, Editura pentru literatură, 1966, p. 64.

mente cu caracter economic. Astfel, la 10 iulie, 1457 sau 1458, el dă un privilegiu de negoț tuturor negusturilor din regatul maghiar⁵¹, iar spre sfârșitul anului 1457 asigura pe brașoveni că le va reînnoi privilegiul de comerț în Moldova⁵², ceea ce și face la 13 martie 1458⁵³.

Coordonatele politicii externe promovate de Ștefan nu s-au îndepărtat de liniile generale de care înaintașii săi au ținut seama pentru menținerea independenței și suveranității țării. Marele merit al lui Ștefan a fost însă acela de a fi înțeles și de a fi folosit mai bine condițiile internaționale ale timpului și, pe baza unui talent militar și politic deosebit, de a fi îmbinat acțiunile militare cu cele politice-diplomatice într-o manieră originală ale cărei rezultate au avut ecou târziu, peste secole.

Ștefan a înțeles destul de bine faptul că pentru a-și consolida domnia erau necesare relații bune cu puternicul său vecin din nord, regatul polon. Așa se explică încheierea încă în aprilie 1459 a unui tratat de pace și închinare cu regele polon⁵⁴, urmat de un altul în martie 1462⁵⁵. Pentru dezvoltarea legăturilor economice cu Polonia, Ștefan dădu în 1460 liovenilor un întins și amănunțit privilegiu comercial⁵⁶. Cu toate acestea, atunci când după biruința obținută contra turcilor la Vaslui (1475) va fi lăsat singur, el și-a dat seama că prea mult nu se poate aștepta de la regele polon, de aceea, în același an, chibzui la o reapropiere de Ungaria lui Matei Corvin, cu care relațiile se rupseseră în 1467, încheind un tratat de ajutor reciproc împotriva oricărui dușman în afară de regele polon⁵⁷. Acest act po-

⁵¹ S. Nicolescu. *Documente slavo-române cu privire la relațiile Țării Românești și Moldovei cu Ardealul în sec. XV și XVI*, București, 1905, p. 122—123 ; nr. 47, orig. slavon.

⁵² E. Hurmuzaki-N. Iorga. *Documente...*, vol. XV—1, București, 1911, p. 48, nr. 83, orig. latin.

⁵³ *Anexa nr. 19*, p. 121—123.

⁵⁴ I. Bogdan. *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. II, București, 1913, p. 266—269, nr. 126, orig. latin.

⁵⁵ *Anexa nr. 20*, p. 123—126.

⁵⁶ I. Bogdan, *op. cit.*, p. 271—282, nr. 128, orig. slavon.

⁵⁷ *Anexele nr. 21 și 22*, p. 127—129 și 129—132.

litic și-a dovedit eficacitatea în 1476, când oștile ardelene au presat asupra lui Mahomed al II-lea, după Războieni.

Aducînd la cunoștință curților europene strălucita victorie obținută împotriva otomanilor la Vaslui, Ștefan spunea: „Cînd am văzut noi așa oaste mare, ne-am ridicat vitejește cu trupul nostru și armele noastre și le-am statut împotrivă, și, cu ajutorul lui Dumnezeu, cel atotputernic, am învins strașnic pe acei dușmani ai noștri și ai creștinătății întregi, și i-am sfărîmat și i-am călcat în picioare“. Ștefan era deci conștient că de sacrificiul moldovenilor a beneficiat întreaga creștinătate și el o arată răsplatit și în vestita solie a lui Tamblac la Veneția din mai 1478: „Afară de asta — se spune în solie — fiindcă turcul s-a împiedicat de mine, mulți creștini au rămas în liniște de patru ani“⁵⁸.

Ajutorul foarte mult așteptat de Ștefan de la creștinătate nu a venit de nicăieri, cu toate că, în speranța unui atare ajutor, domnitorul moldovean consimți, nu fără strîngere de inimă, forțat de grelele împrejurări în care se afla, să se închine regelui polon Cazimir al IV-lea, în septembrie 1485 la Colomeea, unde o dată cu prestarea jurămîntului de credință se întăriră printr-un nou act vechile tratate ale lui Ștefan cu polonii⁵⁹. Prin acest nou act, Cazimir se îndatora, între altele, să-l primească pe Ștefan în țara sa în caz de nevoie și să-l ajute a-și relua domnia, să nu facă înțelegeri cu turcii pînă nu-l va înștiința pe el etc.

La numai patru zile după încheierea acestui tratat, turcii prădară Moldova și încercară chiar să pună un alt domn, pe Petru Hronoda, pe tronul țării. Nu reușiră însă și, într-o luptă ulterioară care a avut loc la Scheia în martie 1486, acesta a fost ucis de Ștefan.

Împins de situația din țara sa și de presiunile externe, Ștefan a încheiat în 1487 pace cu turcii în condițiile respectării autonomiei interne a țării în schimbul

⁵⁸ I. Bogdan, *op. cit.*, p. 346—350, nr. 154, orig. italian și trad. rom.

⁵⁹ I. Bogdan, *op. cit.*, p. 370, 375, 377.

plății unui tribut ⁶⁰, menținându-se statutul contractual al Moldovei cu Poarta.

Liniaștea obținută din partea turcilor îi va permite să se consacre problemelor interne ale țării. Pe plan extern se constată o evoluție pozitivă a relațiilor cu maghiarii, evoluție evidențiată și prin acordarea de către Matei Corvin lui Ștefan a două feude în Ardeal: Ciuceul și Cetatea de Baltă.

După 1490 în politica externă a lui Ștefan este marcată o orientare antipolonă, datorată, între altele, și problemei Pocuției. Această orientare a găsit sprijin la marele cneaz al Moscovei, Ivan al III-lea ⁶¹, care se afla în conflict cu Iagellonii și cu care domnitorul român stabilise legături de rudenie prin căsătoria fiicei sale Elena cu fiul acestuia Ivan cel Tânăr. Conflictul ruso-polon s-a stins însă în vara anului 1492, o dată cu moartea regelui Cazimir, când Lituania și-a recăpătat autonomia și pe tronul său a fost ales ca mare cneaz Alexandru, unul din fiii lui Cazimir.

În timp ce cu Alexandru relațiile lui Ștefan erau bune, cu fratele lui, Ioan Albert, care ocupase tronul Poloniei, lucrurile au decurs altfel. După cum consemnează istoria, acesta a făcut pregătiri în anul 1497 în vederea unei puternice campanii al cărei scop declarat era eliberarea cetăților de la mare. În loc să ajungă pe țărmul Mării Negre, trupele polone au ajuns în Moldova, asediind Suceava. Adevăratul scop al regelui polon era scoaterea din scaun a lui Ștefan și înlocuirea sa cu Sigismund, fratele mai mic al lui Ioan Albert. Neputința regelui de a cucerii Suceava l-a făcut pe voievodul Transilvaniei, Birtoc, a se oferi să medieze pacea, ce va fi primită cu greu de Ștefan ⁶². Nefiind respectate condițiile păcii, a avut loc vestita bătălie de la Codrul Cosminului, unde polonezii au suferit o grea înfrângere.

Ulterior Polonia a fost invadată în câteva rînduri de tătari și de turci, fără a se putea apăra. În aceste îm-

⁶⁰ *Istoria României*, vol. II, București, Editura Academiei, 1962, p. 530.

⁶¹ *Op. cit.*, p. 542.

⁶² N. Iorga. *Istoria lui Ștefan cel Mare*, p. 193.

prejurări, craiul polon a fost nevoit să înceapă tratative de pace cu moldovenii prin mijlocirea fratelui său Vladislav, regele Ungariei. Mediarea acestuia din urmă nu putea fi, desigur, dezinteresată. Regele maghiar se speriasse de puternicele lovituri pe care tătarii și turcii le dăduseră polonilor, fapt pentru care se și adresase dietei germane de la Friburg cerînd ajutor, atît de necesar statelor răsăritene „...amenințate de o cumplită și grabnică pieire”⁶³.

Mai multe solii fură trimise de regele maghiar către Ștefan pentru a mijloci încheierea păcii. În urma acestora, domnitorul român a trimis la Cracovia pe pîrcălabul Hărman și pe Ivanco pisarul, care au semnat, la 19 aprilie 1499, pacea cu Ioan Albert, cu marele cneaz al Lituaniei, Alexandru, și cu fratele acestora, Sigismund. Tratatul consemna, alături de alte clauze, delpina neatîrnare a lui Ștefan⁶⁴, astfel că în acest sfîrșit de veac Moldova, în afara plății unui tribut către Poartă, era o țară liberă și independentă.

La 12 iulie 1499 Ștefan întărește, în Hîrlău, pacea tratată de trimișii săi la Cracovia, iar în textul actului dat de el cu această ocazie sînt cuprinse clauze și mai favorabile țării sale⁶⁵. În același an încheie un tratat de alianță și cu Alexandru al Lituaniei⁶⁶.

Bătrînețea lui Ștefan este aureolată, după cum se vede, de un prestigiu deosebit datorat remarcabilelor sale calități militare și politice. Domnitorul va căuta însă ca acest prestigiu să fie pus în continuare în slujba ideii pe care n-a abandonat-o niciodată în lunga sa viață : lupta antiotomană. Nenumăratele acțiuni ale lui stau mărturie în acest sens. Astfel, el încearcă să aprindă din nou focul luptei respingînd în anul 1500 plata tributului către turci, dar este lăsat iar singur, fiind nevoit să încheie pace în septembrie 1501. Pacea consemna însă și larga autonomie a Moldovei, al cărei vajnic apărător a fost de-a lungul întregii sale domnii

⁶³ *Op. cit.*, p. 199.

⁶⁴ I. Bogdan, *op. cit.*, p. 415.

⁶⁵ *Anexa nr. 23*, p. 132—140.

⁶⁶ *Anexa nr. 24*, p. 140—143.

Ștefan, pe care istoria ni l-a păstrat în analele sale sub numele care i se cuvine pentru tot ce a făcut din dragoste de țară și neam : Ștefan cel Mare.

* *

Bogdan al III-lea (1504—1517), fiul lui Ștefan cel Mare, va încerca la rîndu-i să continue în politica externă linia promovată de marele său părinte. El vedea realizarea acestui deziderat, în primul rînd, prin restabilirea unor relații bune cu Polonia, relații care în ultimii ani ai domniei tatălui său se aflau într-o situație precară. Bogdan va acționa pe calea unei apropieri matrimoniale, cerînd în căsătorie pe Elisabeta, sora regelui polon Alexandru. Au loc tratative în acest sens și în anul 1506 s-a încheiat un tratat între cele două părți în care se stipula necesitatea trimerii către suveranul pontif a unei declarații conform căreia „...această căsătorie s-ar face pentru binele creștinătății și unirea puterilor contra păgînilor”⁶⁷, ceea ce subliniază caracterul politic al căsătoriei respective.

Moartea regelui Alexandru la cîteva luni după încheierea tratatului a curmat și visul lui Bogdan, întrucît noul rege al Poloniei, Sigismund, nu va recunoaște înțelegerea dintre fratele său și Bogdan. Au urmat de aci o seamă de conflicte și mai multe acțiuni diplomatice inițiate de domnitorul român, dar care s-au sfîrșit fără rezultat. Neînțelegerilor li se va pune capăt abia în anul 1510, cînd la Camenița, la 23 iunie, se încheie prin mijlocirea regelui Vladislav al Ungariei un tratat între cele două părți. Prin acesta Bogdan renunța la căsătoria sa cu Elisabeta, iar de ambele părți se acorda libertatea comerțului. În problema Pocuției se admitea arbitrajul regelui maghiar Vladislav al II-lea⁶⁸.

Bogdan nu va părăsi însă ideea luptei antiotomane. El va încerca printr-o vie activitate diplomatică să mobilizeze alături de propriile sale forțe pe cele polone și maghiare în vederea acestei lupte. Fără rezultat însă,

⁶⁷ V. Cîndea, D. Giurescu, M. Malița, *op. cit.*, p. 115.

⁶⁸ M. Mitileneu, *op. cit.*, p. 25.

deoarece în 1513, cînd Moldova a fost atacată, la ordinul turcilor, de tătari, Bogdan a trebuit să acționeze singur. A știut să apere însă interesele țării în așa fel că la moartea sa, la 20 aprilie 1517, lăsa țara așa cum o moștenise de la Ștefan cel Mare.

Sub urmașul său la tron, Ștefăniță (1517—1527), s-au încheiat o seamă de tratate îndreptate contra turcilor. Astfel, în 1517 s-a încheiat un tratat cu polonii prin care se întăreau vechile legături moldo-polone, dar ale cărui clauze se refereau și la acțiunile comune anti-otomane⁶⁹. În mai anul următor, tînărul domn moldovean încheie cu regele polon Sigismund I un nou și amplu tratat de alianță împotriva turcilor, prevăzînd o colaborare militară și cu oastea lui Ludovic al II-lea al Ungariei, recunoscînd totodată vechile privilegii de comerț neguțătorilor poloni⁷⁰. În 1519, Ștefăniță încheie cu Sigismund I și o convenție privind reglementarea litigiilor de frontieră între cele două țări⁷¹. Dar în august 1526, oastea maghiară va fi zdrobită de turci la Mohaci, iar Viena va fi împresurată, trei ani mai tîrziu, de o puternică armată turcească de 250 000 de oameni. În aceste condiții și situația țărilor române se va înrăutăți considerabil. Cu toate eforturile pe care le va depune Moldova sub Petru Rareș (1527—1538 prima domnie), urmașul lui Ștefăniță, care chiar în primul an de domnie încheie un tratat de alianță cu Polonia⁷², spre a împiedica primejdia ce plana din ce în ce mai amenințătoare, aceasta se va transforma în certitudine prin instaurarea în țările române a unui regim de dominație otomană.

După transformarea Ungariei în pașalic turcesc, dar mai ales după campania întreprinsă de Soliman Magnificul în Moldova în anul 1538, în raporturile Porții cu țările române intervine o schimbare. Aceste raporturi, cunoscute în istoriografia noastră ca raporturi de aservire a țărilor române, erau caracterizate, în linii

⁶⁹ E. Hurmuzaki-Densușianu. *Documente*, vol. II—3, București, 1892, p. 261—265, nr. 204, orig. latin din 1517, iulie 22.

⁷⁰ *Anexa nr. 25*, p. 143—149.

⁷¹ *Anexa nr. 26*, p. 149—154.

⁷² *Anexa nr. 27*, p. 154—160.

mari, prin păstrarea autonomiei acestora, dar sub suzeranitatea Porții, prin respectarea frontierelor celor două țări de către tunci, alegerea domnilor de către țară și confirmarea lor de către Poartă, neamestecul turcilor în treburile interne ale celor două țări, care se vor conduce după vechile lor legi și obiceiuri, obligativitatea acestora de a da ajutor militar turcilor atunci când li se va cere, interdicția de a încheia tratate cu alte state, ele fiind cuprinse, ca vasale, în tratatele pe care Poarta le va încheia cu alte țări. De asemenea, Poarta trebuia să apere, ca putere suzerană, cele două țări române ori de câte ori era necesar ⁷³.

Se constată deci că funcția externă a statelor române era subordonată intereselor puterii suzerane, politica externă a Țării Românești și a Moldovei fiind implicit subordonată Porții, iar diplomația românească, care pînă atunci făcuse dovada unor strălucite calități, intrînd, o dată cu aceasta, într-o fază de activitate mai slabă. Situația respectivă va fi adînc resimțită pe planul încheierii de tratate, convenții sau alte acte cu caracter internațional de către țările române, asemenea acțiuni întreprinzîndu-se din ce în ce mai rar. Se înmulțesc în schimb actele încheiate între Poarta otomană, pe de o parte, și alte puteri, pe de altă parte, care cuprindeau referiri și la țările române. Dar au fost momente în această perioadă grea pentru țările române cînd ele au încercat să scape de dominația otomană, căutînd să se alieze cu alte state ce practicau o politică antiotomană, în această situație aflîndu-se mai ales Imperiul habsburgic, direct amenințat. În această privință este de subliniat efortul diplomatic și material făcut de Petru Rareș în a doua domnie (1541—1546) pentru a susține campania militară antiotomană condusă de Ioachim de Brandenburg în vara anului 1542, ilustrat și prin încheierea unor tratate cu acesta ⁷⁴. Alexandru Lăpușneanu (1552—1561), ginerele lui Rareș, fiind nevoit să ducă o politică de înțelegere cu Poarta și cu

⁷³ *Istoria României*, vol. II, București, Editura Academiei, 1962, p. 793.

⁷⁴ *Anexele nr. 28, 29, 30 și 31*, p. 160—163; 164—167; 167—168; 168—170.

Polonia, aliată a sultanului și ostilă Habsburgilor, încheie un tratat de bună vecinătate cu Sigismund al II-lea în 1554⁷⁵. Petru Șchiopul (1574—1591, cu întreruperi), nefiind capabil de acțiuni războinice, caută totuși să introducă bunurile de comerț din Moldova în circuitul european, încheind primul tratat de comerț cu Anglia în 1588⁷⁶. Însă unii domnitori, ca, de pildă, Ioan Vodă cel Viteaz (1572—1574), prin iscusința lor militară și politică, prin vitejia lor, și-au recucerit cu armele, uneori pentru foarte scurt timp, prerogativele răpite de turci, dând țărilor române prețioase răgazuri de libertate și avertizând totodată prin aceasta Poarta asupra riscurilor la care s-ar expune prin transformarea celor două țări în pašalâcuri. Exemplul cel mai concludent îl reprezintă acțiunea antiotomană inițiată și condusă de Mihai Viteazul, acțiune al cărei ecou a străbătut Europa.

Mihai Viteazul a fost desigur favorizat de conjunctura complexă care exista în momentul respectiv în sud-estul Europei, unde se găsea punctul de întâlnire a intereselor profund divergente ale Porții, pe de o parte, și ale Imperiului habsburgic, pe de alta. În legătură cu aceste divergențe este pusă și crearea între anii 1590 și 1592 a „Ligii sfinte”, din care vor face parte, alături de Imperiul habsburgic, Spania, Veneția, Toscana, curia papală etc. În crearea acestei coaliții, al cărei scop principal era eliberarea Europei centrale și sud-estice, precum și a bazinului central al Mediteranei de otomani, un rol important l-a avut scaunul papal, care a desfășurat o puternică propagandă catolică, susținând în același timp expansiunea Imperiului habsburgic în sud-estul Europei. În această perioadă, țările române, dornice să se elibereze de sub jugul otoman, au aderat în anul 1594 la coaliția antiotomană. Așa se face că, cu această ocazie, s-a realizat și o adevărată alianță a celor trei țări române, izvorâtă și din unitatea de țel: înlăturarea dominației turcești⁷⁷.

⁷⁵ Anexa nr. 32, p. 171—173.

⁷⁶ Anexa nr. 33, p. 173—174.

⁷⁷ *Istoria României*, vol. II, București, Editura Academiei, 1962, p. 957.

În ostilitățile declanșate împotriva otomanilor, rolul principal l-a avut Mihai Viteazul, care, prin curajoasele sale acțiuni militare întreprinse în anii 1594 și 1595, a pus Imperiul otoman în fața unui pericol grav: ieșirea celor trei țări române din sfera lui de dominație.

Nu ne vom opri asupra modului în care s-au desfășurat campaniile lui Mihai, al căror important rezultat pentru istoria noastră a fost eliberarea vremelnică de dominația otomană și unirea pentru prima oară a celor trei țări române sub sceptrul său. Vom urmări doar acea latură a activității diplomatice a lui Mihai îndreptată către încheierea unor tratate a căror menire directă era consolidarea independenței Țării Românești, iar pe un plan mai larg — a forțelor antiotomane.

În legătură cu aceasta nu se poate trece peste faptele întreprinse de boierime, atât pe plan intern cât și pe plan extern, prin acțiunea antipatriotică a unui număr de 7 din cei 12 membri ai delegației de boieri care, trimisă de Mihai să negocieze unirea forțelor sale cu cele ale lui Sigismund Báthory în vederea luptei antiotomane, a încheiat unilaterul tratat de la Alba Iulia prin care Țara Românească era închinată lui Sigismund, în ciuda strălucitelor victorii pe care Mihai le obținuse pe câmpul de luptă contra turcilor⁷⁸. Conform clauzelor acestui tratat, Mihai devenea locotenentul lui Sigismund, pe care îl reprezenta în Țara Românească. De asemenea, țara urma să fie de fapt guvernată de „sfatul celor doisprezece boieri“, fără de care domnul nu putea întreprinde nimic⁷⁹. Și Moldova, unde domnea Ștefan Răzvan, a încheiat un tratat aproape identic cu Báthory la 3 iunie 1595⁸⁰.

Mihai Viteazul a fost nevoit, datorită împrejurărilor grele pentru el — turcii deplasaseră trupe spre Țara Românească și făceau puternice presiuni asupra acesteia —, să primească tratatul trădător⁸¹, fiindu-i ab-

⁷⁸ I. Ionașcu, *Mihai Viteazul și autorii tratatului de la Alba Iulia (1595)*, în „Anuarul Institutului de istorie din Cluj“, tom. V, 1965, p. 137.

⁷⁹ Textul în E. Hurmuzaki, *Documente*, vol. III—1, p. 472.

⁸⁰ Textul în E. Hurmuzaki, *op. cit.*, p. 477.

⁸¹ I. Ionașcu, *op. cit.*, p. 140.

solut necesar în acel moment ajutorul militar al principelui Báthory.

După eliberarea țării de sub armatele otomane conduse de Sinan-pașa, Mihai a căutat să consolideze independența acesteia. Dar acțiunea întreprinsă de domnitorul român în acest scop n-a găsit sprijin din partea lui Báthory, care, șovăielnic și incapabil să facă față grelelor și complicatelor evenimente politice și militare, a abdicat de la conducerea Transilvaniei în favoarea Habsburgilor (martie 1598). Această răsturnare politică a determinat pe Mihai să se orienteze spre împăratul habsburg Rudolf al II-lea, care trimisese comisari imperiali în Transilvania spre a o guverna.

Deși tratatul din 1595 n-a putut fi aplicat de Sigismund, impresionat de calitățile militare și diplomatice ale lui Mihai, totuși el va stăruii pentru declararea nulității lui „de jure”, ceea ce și reuși să facă prin tratatul de alianță încheiat cu Rudolf al II-lea la 9 iunie 1598 în Tîrgoviște. Prin acest tratat, Mihai obținea din partea lui Rudolf, care aprecia marile calități ale eroului de la Călugăreni, substanțiale ajutoare în vederea luptei antiotomane și recunoașterea caracterului ereditar și independent al domniei⁸².

În ceea ce privește relațiile cu turcii, Mihai a acționat atît prin mijloace militare, cît și diplomatice, în vederea obținerii unei păci definitive și favorabile cu Poarta otomană. El a reușit să-și impună pretențiile față de ea în primăvara anului 1598, cînd, alături de alte condiții, s-a recunoscut statutul contractual în schimbul plății unui tribut.

De pe pozițiile de independență obținute în urma unor eforturi militare și diplomatice susținute, Mihai Viteazul a trecut la realizarea unirii celor trei țări române într-una singură, fapt de înaltă semnificație națională realizat în vara anului 1600.

În secolul al XVII-lea, după căderea lui Mihai Viteazul, dominația otomană a continuat să se exercite asupra țărilor române, însă în forme atenuate, haraciul fiind cîteva decenii mult inferior cifrei din momentul izbuc-

⁸² Anexa nr. 34, p. 174—179.

nirii războiului antiotoman (1594), aceasta datorită victoriilor militare românești, care au impus turcilor modificarea relațiilor în sens favorabil românilor. Între conducătorii celor trei țări române se fac alianțe, urmărindu-se coordonarea forțelor lor pentru înfruntarea pericolelor ce le amenințau din afară. În acest sens se remarcă, în perioada 1632—1660, activitatea lui Matei Basarab, Vasile Lupu și Gh. Rákóczi I al Transilvaniei, apoi aceea a lui Gheorghe Ștefan, Mihnea al III-lea și Gh. Rákóczi al II-lea.

Evoluția relațiilor țărilor române cu puterea suzerană în această perioadă nu poate fi ruptă de evoluția generală a situației internaționale și mai ales de evenimentele care se petreceau în sud-estul Europei. Astfel, dacă pînă la 1683 Turcia a întreprins o serie de campanii militare ale căror rezultate i-au fost favorabile, de la asediul Vienei ea a suferit înfrîngeri succesive, ceea ce s-a repercutat, bineînțeles, și asupra relațiilor sale cu țările române.

Într-adevăr, de-a lungul acestei perioade, diplomația românească a continuat să inițieze acțiuni — majoritatea în secret — al căror scop constant va fi, ca și pînă acum, înlăturarea dominației otomane.

Domnitorii români, urmărind cu atenție mișcările care se produceau în această vreme în raportul de forțe dintre statele mari și încercînd să se folosească de contradicțiile generate de interesele divergente ale acestora, în scopul de a căpăta o mai mare libertate de acțiune față de Poartă și în ultimă instanță de a înlătura dominația ei asupra țărilor române, vor iniția sisteme de alianțe, negocieri de tratate în scopul de a atinge acest țel.

Între Rákóczy I și Matei Basarab existau deja legături stabilite încă în 1635 printr-o alianță ce prevedea ajutorul reciproc la nevoie și care va și intra în funcțiune în 1636, cînd turcii au încercat să-l mazilească pe Rákóczi. Cu Vasile Lupu lucrurile s-au desfășurat altfel, deoarece el nutrea speranța înlăturării din domnie a lui Matei Basarab, pe tronul căruia voia să-l pună pe fiul său. De altfel, aceste fapte vor duce la o serie de conflicte între cei doi domnitori, care n-au avut însă

rezultatele scontate de Vasile Lupu, fiindcă Rákóczi I, deși încheiase un tratat de alianță cu Lupu în 1638⁸³, nu a susținut planul acestuia de a înlocui pe Matei la tronul muntean, cu care încheie, în octombrie 1638, un nou tratat, prin care se reînnoiau legăturile mai vechi dintre ei⁸⁴. În felul acesta, Rákóczi apare ca un factor ponderator în politica domnilor români. Când Vasile Lupu a înțeles că visurile sale sînt zadarnice, el a purces la o împăcare cu Matei Basarab în 1644 chiar peste capul lui Gh. Rákóczi, care a practicat față de cei doi domni români o politică adeseori cu pretenții de suzeran⁸⁵.

La acțiunea diplomatică inițiată de regele Poloniei Vladislav al IV-lea, în 1646, în vederea realizării unei coaliții antiotomane din care urma să facă parte imperialii, venețienii, moscoviții, au aderat și domnii români. S-au încheiat atunci noi tratate de alianță între Transilvania, Moldova și Țara Românească, ca, de pildă, la 4 aprilie 1646, cînd se face o convenție privind pe fugari între Gh. Rákóczi I și Vasile Lupu⁸⁶.

Urmările coaliției antiotomane n-au fost însă cele scontate. Împotriva turcilor nu s-a organizat nici un fel de expediție, iar o dată cu moartea, în 1648, atît a regelui polon Vladislav al IV-lea, ale cărui planuri n-au fost adoptate de dietă, cît și a lui Gh. Rákóczi I, au sucombat și speranțele în reușita unei atare acțiuni. De altfel, în răsăritul Europei se vor produce acum o seamă de evenimente, precum războiul de eliberare al Ucrainei, care vor schimba oarecum datele problemei. Moldova va fi prinsă și ea în vîltoarea acestor evenimente, politica sa externă fiind orientată din ce în ce mai mult către Rusia. În această nouă conjunctură și în politica externă a Țării Românești se constată elemente de apropiere față de Rusia.

Gheorghe Ștefan, urmașul lui Vasile Lupu la tronul Moldovei, a încheiat astfel în anul 1656 un tratat po-

⁸³ *Anexa nr. 35*, p. 179—181.

⁸⁴ *Anexa nr. 36*, p. 182—183.

⁸⁵ N. Iorga, *Istoria românilor. Monarhii*, vol. VI, București, 1938, p. 121.

⁸⁶ *Anexa nr. 38*, p. 188—189.

litic ⁸⁷ și unul comercial ⁸⁸ cu țarul Alexei Mihailovici cu scopul vădit de a acționa în comun contra turcilor. Dar nici de astă dată nu s-a întreprins o atare acțiune. Ea se va produce însă în timpul domniei în Țara Românească a lui Mihnea al III-lea (1658—1659), condițiile situației internaționale fiind oarecum propice pentru aceasta, căci între venețieni și turci re izbucnise un violent conflict pentru stăpânirea insulei Creta. În aceste împrejurări, Mihnea a încheiat un tratat de alianță cu Gheorghe Rákóczi al II-lea și a trimis solii la Veneția și Roma ⁸⁹. Ulterior, Mihnea a lovit fulgător pe turci. Încercarea sa eroică de eliberare a Țării Românești a rămas însă fără rezultate, în cele din urmă uriașele forțe otomane covârșindu-l. Cu toate acestea, acțiunile lui Mihnea au arătat turcilor încă o dată tăria poporului român, dorința sa de eliberare.

În ultimele două decenii ale secolului al XVII-lea, Poarta otomană se găsește într-o situație din ce în ce mai precară pe plan extern, ea trebuind să facă față mai multor state coalizate împotriva sa. Principalul ferment al acestei coaliții va fi, de fapt, puternica rivalitate austro-turcă, manifestată prin starea aproape permanentă de război între cele două imperii. Domnitorii români din această epocă vor încerca să folosească rivalitatea respectivă în propriul lor interes, în vederea realizării ideii care străbate toate acțiunile diplomației românești de la începuturile sale: suveranitatea și nea-tîrnarea. Aceste acțiuni au reușit în bună măsură și dovada o constituie faptul că, folosind situația grea a Imperiului otoman, domnii români au căutat să trateze cu diferite curți în vederea eliberării de sub turci, ridicînd astfel prestigiul Principatelor. Astfel, Șerban Cantacuzino va urmări de-a lungul domniei sale o apropiere față de Habsburgi, apropiere mascată însă de menținerea unor raporturi bune cu Poarta otomană, spre a nu trezi suspiciuni. Bineînțeles, o atare politică era foarte periculoasă și grea, necesitînd o abilitate deo-

⁸⁷ Anexa nr. 39, p. 189—193.

⁸⁸ Anexa nr. 40, p. 193—194.

⁸⁹ Istoria României, vol. III, p. 191.

sebită. Diplomația românească a timpului a făcut însă dovada unei capacități remarcabile și, dacă pentru o apropiere de Austria se practica chiar furnizarea de informații imperialilor, relațiile cu Poarta erau și ele destul de bune. Un episod deosebit de ilustrativ în acest sens s-a petrecut în timpul asediului Vienei de către turci, în 1683, când, cu toate că în rîndurile armatelor asediatoare se aflau și români, Șerban Cantacuzino a ușurat transmiterea unor informații celor asediați. De altfel, după înfrîngerea turcilor, el va începe și tratative secrete cu austriecii. La sfîrșitul anului 1684, domnitorul român trimitea un sol la Viena, tatonînd o eventuală trecere sub protectoratul Austriei. Pe de altă parte, Șerban Cantacuzino, urmînd exemplul domnitorului moldovean Ștefan Petriceicu, trimitea în anul 1688 o solie la Moscova în persoana arhimandritului Isaia, cerînd sprijin rusec contra tătarilor. Rezultatul acestei solii a fost încheierea în decembrie 1688 a unui tratat între Șerban Cantacuzino și țarii Ioan și Petru ai Rusiei⁹⁰.

Revenind la relațiile cu Austria, Șerban Cantacuzino, cu toată teama ce îl reținea de a nu schimba „jugul de lemn al turcului cu jugul de fier al neamțului”⁹¹, s-a hotărît, după ocuparea Belgradului de către imperiali și după presiunile militare directe făcute asupra Țării Românești de către aceștia, să treacă de partea lor. El condiționa această trecere însă de recunoașterea sa ca domn ereditar, de garantarea independenței țării și de alte cîteva condiții. Dar după negocieri îndelungate, austriecii nu vor recunoaște decît independența țării, ei urmărind de fapt înlocuirea turcilor în Țara Românească, și nu crearea unui stat puternic al românilor. Cu toate acestea, domnitorul român a trimis la Viena o numeroasă delegație de boieri, în frunte cu fratele său, Iordache, împuternicită a încheia o alianță și a presta jurămîntul de credință. Înainte însă ca delegația să ajungă la Viena, Șerban Cantacuzino moare, în octombrie 1688, și pe tronul Țării Românești se urcă

⁹⁰ *Anexa nr. 41*, p. 194—198.

⁹¹ Ioan Lupaș. *Istoria românilor*, Sibiu, 1944, p. 303.

C. Brîncoveanu. El împuternicește delegația română de la Viena să iscălească tratatul de închinare în ianuarie 1689, care însă nu s-a aplicat, fiindcă turcii nu fuseseră înfrînți în așa măsură încît să nu mai constituie o amenințare pentru Țara Românească, așa cum condiționase Șerban Cantacuzino. Iar Brîncoveanu socotea că nu sosisese încă momentul unei acțiuni antiotomane fățișe⁹², ceea ce va atrage intervenția militară a imperialilor.

După cum se știe, această intervenție va fi respinsă de Brîncoveanu cu ajutorul Porții în lupta de la Zărnești (1690). Pentru politica sa, Poarta îl va recunoaște pe Brîncoveanu, o dată cu semnarea păcii de la Karlowitz (1699), ca domn pe viață. Dar obiectivul eliberării de sub turci nu va fi înlăturat niciodată dintre componentele politicii externe promovate de domnitorul român. El urmărea cu toată atenția realizarea unor condiții favorabile unei asemenea acțiuni. Așa se face că după încheierea păcii de la Karlowitz, Brîncoveanu s-a orientat către Rusia lui Petru I, la care a trimis numeroase solii și cu care a încheiat un tratat secret de alianță îndreptat împotriva turcilor.

Dar cel mai important eveniment în ceea ce privește ideea eliberării țărilor române de sub jugul otoman cu ajutor rusesc a fost acțiunea inițiată de domnitorul moldovean Dimitrie Cantemir al cărei rezultat s-a materializat în încheierea la Luțk a tratatului de alianță cu Petru I în 1711, tratat ale cărui prevederi deosebit de favorabile înălțau Moldova din nou la rangul unei țări suverane și independente⁹³. Declanșarea ostilităților ruso-turcești care au izbucnit în același an au antrenat în desfășurarea lor și pe cei doi domnitori români: fățiș pe Dimitrie Cantemir și în ascuns pe C. Brîncoveanu. Cum rezultatul acestor ostilități a fost defavorabil Rusiei, aceasta s-a răsfrint negativ și asupra țărilor române. Cu instaurarea fanarioșilor, cursul diplomației românești se va modifica, fără însă ca activitatea sa să înceteze, aceasta urmărind permanent ca autonomia

⁹² *Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 pînă la martie 1717*, București, Editura științifică, 1959, p. 21.

⁹³ *Anexa nr. 42*, p. 198—202.

Țării Românești și Moldovei să nu fie încălcată, vechiul statut contractual cu Poarta să-și mențină valabilitatea.

*

*

*

Cu Dimitrie Cantemir în Moldova (1711) și cu Ștefan Cantacuzino în Muntenia (1716) s-a încheiat șirul domnilor pămînteni. De acum înainte, sultanul numește pentru ocuparea tronului țărilor române pe cine dorea el, fără a mai întreba pe boieri, fără să mai țină seama de datinele țării ori de glasul vechilor așezări. Și înainte de fanarioți Poarta a numit pe unii domni, însă în această perioadă sistemul se generalizează⁹⁴. De la 1716 pînă în 1821, timp de mai bine de un secol, istoria țărilor române a cunoscut o uzurpare permanentă a drepturilor lor suverane.

Din sistemul electiv ereditar de altădată, care constituia baza puterii domnești, în secolul al XVIII-lea, cînd imixtiunea otomană a atins maximum de intensitate, procedura de alegere a domnitorilor a fost scoasă din uz⁹⁵.

Sfîrșitul secolului al XVII-lea adusese Înaltei Porți pacea de la Karlowitz, cu toate stipulațiunile ei nefavorabile. În asemenea împrejurări, Poarta, față de influența crescîndă a Rusiei și Austriei în sud-estul Europei, a accentuat dominația asupra Principatelor. Drept urmare domnitorii pierdeau din importanță în măsura în care creștea necesitatea pentru Poartă de a le păstra în forma în care puteau să prezinte pentru ea cele mai

⁹⁴ A. D. Xenopol. *Istoria românilor din Dacia Traiană*, vol. IX, București, Editura „Cartea Românească”, p. 5; *Istoria României*, vol. III, București, 1964, p. 342 și urm. Au existat două excepții: la 1730, Constantin Mavrocordat a fost ales de către boieri, iar în 1752 o situație similară s-a petrecut în București prin alegerea lui Scarlat, fiul mai mare al fostului domnitor Grigore Ghica. Alegerile însă nu au fost confirmate de Poartă.

⁹⁵ T. G. Bulat. *Une page de l'histoire diplomatique des Principautés roumaines*, în „Revue historique du S. E. Européen”, III (1926), p. 171—172; Virgil Zaborovschi. *Diplomați străini la noi și diplomați români în străinătate*, în „Universul”, 5 iulie 1933, p. 11—12.

mari avantaje economice. Însăși domnia atât de strălucită a lui Constantin Brîncoveanu nu s-a mai putut menține după această pace decât prin mari sume de bani, pe care demnitarii turci i le storceau cu abilitate ⁹⁶.

Dacă în epoca fanariotă domnitorii sînt numiți numai de Poartă, fără să mai țină seama de obiceiul de a fi aleși de țară, explicația trebuie căutată în desfășurarea evenimentelor externe, care au schimbat cu totul condițiile de viață ale Imperiului otoman, le-au impus noi vecini și obligații interne și externe ce nu existau în secolele precedente. „Principatele române în secolul al XVIII-lea nu sînt decât un reflex al decadenței politice turcești... de care în fapt erau acum atât de strîns legate” ⁹⁷. Totuși, la curtea sultanului, domnitorii fanarioți (dintre care unii, ca Racoviță și Callimachi, erau români) reprezentau tradiția ⁹⁸, aveau ca și mai înainte agenți diplomatici (capuchehăi) și beneficiau de aceleași forme de ceremonial ca și domnii pămînteni ⁹⁹. Cu ocazia învestiturii ¹⁰⁰ ei se bucurau de un tratament egal cu acela aplicat ambasadorilor statelor europene. În acest sens, titlul de bei, utilizat de turci pentru cei doi domni, era atribuit deopotrivă și ambasadorilor statelor europene la Poartă ¹⁰¹. În accepția diplomației

⁹⁶ „Il a trouvé depuis le moyen de se maintenir par des sommes considérables d'argent, et les Turcs trouvant les mêmes avantages que celui qu'ils pouvaient espérer de ceux qui lui auraient succédé, aiment mieux le laisser...” (E. Hurmuzaki. *Documente*, supl. I—1, p. 424).

⁹⁷ V. Mihordea. *Politica orientală franceză și țările române în secolul al XVIII-lea, 1749—1760*, București, 1937, p. 50—51.

⁹⁸ N. Iorga. *Sensul tradițional al monarhiei*, București, 1934, p. 10.

⁹⁹ „Les Hospodars de Valachie et de Moldavie sont traités à la Cour (du sultan) de la même manière que l'étaient jadis les princes héréditaires de ceux pays” (J. M. d'Odsson. *Tableau de L'Empire ottoman*, vol. VII, Paris, 1824, p. 500).

¹⁰⁰ Hurmuzaki. *Documente*, supl. I—1, p. 462, nr. 628: „A l'exception que le chaoux-Bachy n'accompagne que ceux derniers” (*Ambasadorii*).

¹⁰¹ Hurmuzaki. *Documente*, VII, p. 18—19, nr. 17; cf. St. Raicevich. *Voyage en Valachie et Moldavie*, trad. Lejeune, Paris, 1822, p. 95; „La Porte donne ce même titre de bey aux ministres étrangers résidans à Constantinople”.

turcești, bei avea aceeași semnificație precum voievod, prinț sau hospodar ¹⁰².

Dar aceasta era o chestiune de formă care nu rezolva esența lucrurilor. Fără a fi provincii turcești, Principatele aveau în frunte foști dregători creștini ai Imperiului otoman ¹⁰³, adică foști mari dragomani ai Porții sau ai amiralității ¹⁰⁴. Suveranitatea statului, cât și prestigiul domnitorilor celor două țări erau limitate în raport cu secolele anterioare ¹⁰⁵. Turcii dispuneau acum de teritoriile țărilor române, pe care le ciunteau în favoarea statelor învingătoare în războaiele purtate, deși aveau îndatorirea, după clauzele „Capitulațiilor“, să le apere integritatea în schimbul tributului și altor obligații. Astfel ei cedează Habsburgilor, prin pacea de la Passarowitz (1718) ¹⁰⁶, Oltenia, care revine după 21 de ani la teritoriul Țării Românești prin pacea de la Belgrad (1739) ¹⁰⁷.

În această perioadă de decădere a Imperiului otoman își face loc influența destul de accentuată a politicii rusești asupra țărilor române. Dacă împărăteasa Ecaterina a II-a voia să facă din Principate un stat liber și independent atunci când în luna august 1772, la Congresul de la Focșani, a propus o pace eternă cu condiția ca cele două țări să fie declarate independente sub garanția marilor puteri, ea urmărea prin aceasta creșterea influenței rusești în Principatele române în dauna Porții ¹⁰⁸. Prilejul s-a ivit la 1774, când, prin

¹⁰² Hurmuzaki. *Documente*, supl. I—1, p. 418, 620; cf. A. d'Hauterive. *Memoriu de starea Moldovei în 1785*, București, 1902, p. 339.

¹⁰³ N. Iorga. *Cultura românească sub fanarioți*, p. 80.

¹⁰⁴ Al. C. Sturdza. *L'Europe orientale et le rôle politique de Mavrocordato*, Paris, 1913, p. 70, 89.

¹⁰⁵ Virgil Zaborovschi, *op. cit.*, p. 12.

¹⁰⁶ *Anexa nr. 43*, p. 202—213.

¹⁰⁷ *Anexa nr. 44*, p. 213—227.

¹⁰⁸ B. Boerescu. *România după tratatul de la Paris din 30 martie 1856*, Paris, 1857, p. 111. Diplomația țaristă, în scopul întăririi propriilor poziții în dauna Porții, a urmărit formarea unui stat mai puternic în regiunea Dunării. În acest scop, cu prilejul preliminariilor de pace de la Focșani, Rusia a ridicat problema constituirii Principatelor într-un singur stat, proiect reluat și dezvoltat ulterior. Urma astfel să se formeze statul independent Dacia,

tratatul de la Kuciuk-Kainargi¹⁰⁹, sub influența diplomatică și a boierilor români, Rusia a prevăzut în art. XVI o clauză în care se precizează că Principatele vor avea aceleași privilegii de care s-au bucurat sub sultanul Mehmed al IV-lea (1648—1687), când s-a făcut ultima reconfirmare a „Capitulațiilor“, făcând astfel o serioasă breșă în sistemul de relații al celor două țări cu Turcia, relații al căror caracter de aservire față de Poartă se accentuase în această perioadă într-o măsură maximă. Clauza menționată preciza: „Poarta îngăduie domnitorilor acestor două state să aibă pe lângă ea un însărcinat cu afaceri, ales dintre creștinii Comunității grecești, care vor veghea asupra treburilor privind numitele principate“, fapt ce întărea sistemul de reprezentare prin capuchehăi, practicat, cum se știe, încă din secolul al XVI-lea. Totodată, în virtutea punctului 10 al aceluiași articol, „Poarta consimte, de asemenea, ca după cum o vor cere împrejurările în aceste principate, miniștrii Curții imperiale ai Rusiei, care își au reședința pe lângă ea, să poată vorbi în favoarea lor și făgăduiește a-i asculta cu toată considerația ce se cuvine unei puteri prietene și respectate“¹¹⁰.

Poziția internațională a Principatelor române în perioada regimului fanariot trebuie analizată în special prin

situat între Rusia, Austria și Turcia, în linii generale în vechea sa configurație geografică, condus de un domnitor aparținând religiei dominante din acele țări, suveran ereditar și complet independent, fără dreptul de a se alipi la Austria sau la Rusia, dar demn de încrederea celor două state. Se propunea, de asemenea, ca, în cazul când turcii ar fi fost alungați din Europa, să se formeze în Peninsula Balcanică un stat care să reconstituie vechiul Imperiu bizantin. Acest nou stat grecesc urma să aibă ca frontiere: Marea Neagră, Dunărea, Marea Adriatică și Marea Mediterană, iar capitala lui trebuia să fie la Constantinopol (vezi C. Andreescu. *La France et la politique orientale de Catherine II*, d'après les rapports des ambassadeurs français à St. Petersbourg (1775—1792), în „Mélanges de l'école roumaine en France“, Paris, 1929, p. 161—169; cf. I. Vintu și G. G. Florescu. *Unirea Principatelor în lumina actelor fundamentale și constituționale*, București, Editura științifică, 1965, p. 40).

¹⁰⁹ Anexa nr. 45, p. 227—230; Mircea Malița. *La diplomatie roumaine*, p. 59—60.

¹¹⁰ *Ibidem*.

prisma tratatelor încheiate mai ales între Rusia și Poarta otomană, deoarece acestea subliniază păstrarea în continuare de către țările române a autonomiei lor, care în acest timp a fost oarecum redusă, însă niciodată desființată. În acest sens, o analiză mai atentă a conținutului articolului 16, punctul 10 din tratat conduce la concluzia că prin stipulațiile lui a fost stabilit un ansamblu de măsuri ce învederează înnoirea statutului politic-juridic al țărilor române atât cu privire la natura raporturilor cu Poarta, cât și în legătură cu poziția lor în relațiile internaționale. În virtutea acestui statut, relațiile dintre țările române și Poarta otomană erau reglementate de normele dreptului internațional european, norme cu caracter convențional, cu drepturi și obligații reciproce ale părților contractante în stabilirea măsurilor ce trebuiau să ducă la înlăturarea dominației economice și la restrângerea relațiilor cu Turcia numai la raporturi politice, respectarea acestui statut fiind asigurată prin recunoașterea dreptului Rusiei, ca parte la tratat, de a supraveghea aplicarea strictă a prevederilor lui ¹¹¹.

Prin urmare, în timp ce presiunea economică a puterii suzerane devenea din ce în ce mai puternică, iar domnitorii erau trimiși direct de la Constantinopol, Poarta „a continuat să mențină în țările române același statut de autonomie, atenuat uneori prin incapacitatea sau lipsa de interes a anumitor domnitori” ¹¹². În acest sens, statutul juridic acordat de către Poarta otomană în 1792, intitulat „Legea nouă”, prevedea în articolul 25 că „Moldova și Țara Românească fiind din trecut și pînă acum slobode în toate privințele prin separare la cancelarie și prin interzicerea călcării lor cu piciorul, toate dările lor și arenzile se află pe seama voievozilor” ¹¹³.

Totodată trebuie observat că prin tratatul de la Kuciuk-Kainargi Rusia putea interveni pe lângă Poarta

¹¹¹ I. Vîntu și G. G. Florescu, *op. cit.*, p. 46—47.

¹¹² V. Mihordea. *Les lignes du développement de la diplomatie roumaine en XVIII-e siècle*, în „Revue Roumaine d'Histoire” nr. 1 din 1970

¹¹³ Anexa nr. 50, p. 246—260.

otomană în toate problemele care făceau obiectul raporturilor dintre Înalta Poartă și Principate. Această confruntare de interese care s-a accentuat tot mai mult după 1774 va fi o cauză continuă de neînțelegere între cele două imperii, „deschizînd astfel ușa la cele mai primejdioase încurcături”¹¹⁴. Ulterior, printr-o succesiune de convenții încheiate de cele două mari puteri, Turcia reînnoia drepturile Rusiei acordate prin tratatul de la Kuciuk-Kainargi. Remarcăm în acest sens convenția explicativă de la 10 martie 1779, actul de la 28 decembrie 1783, tratatul de la Iași din 9 ianuarie 1792¹¹⁵. „Prin alcătuirea dibace a tratatului de la Kuciuk-Kainargi — scria atunci Thugut, agent diplomatic al Austriei la Constantinopol —, Imperiul otoman este de azi înainte un fel de provincie rusească”¹¹⁶.

La rîndul său, A. D. Xenopol arăta că „prin acest tratat, dobîndit atît prin izbînzile armatelor moscovite, cît și prin corupția celor însărcinați din partea Turciei pentru încheierea lui, împărăția otomană primea o lovitură din care nu se mai putu ridica”¹¹⁷.

Se observă astfel că cele mai grave violări ale drepturilor țărilor române încep de la 1716. Din această perioadă pînă la 1774, nici o stipulație nu a intervenit între țările române și Poarta otomană. Au survenit apoi tratatele încheiate de Rusia cu Poarta în virtutea cărora sultanii otomani acordau Rusiei dreptul de mijlocire, iar mai tîrziu pe acela de garant.

Dacă în această perioadă țările române nu și-au exercitat dreptul de apărare, cauza trebuie investigată în complexul de circumstanțe caracteristic acestei epoci, asociat cu puternice influențe exterioare.

O situație similară a existat pentru țările române și în ceea ce privește dreptul lor de a negocia și a încheia tratate cu alte state. Explicația faptului că începînd de la 1711 țările române n-au încheiat tratate cu alte

¹¹⁴ Frederic Damé. *Istoria României contemporane de la reîntronarea domnilor pămînteni pînă în zilele noastre, 1822—1900*. București, 1901, p. 6.

¹¹⁵ *Anexa nr. 49*, p. 237—246.

¹¹⁶ Cf. A. D. Xenopol, *op. cit.*, p. 140.

¹¹⁷ *Ibidem*.

puteri trebuie căutată în limitarea autonomiei lor de către Poarta otomană. În același timp însă, convențiile încheiate între Rusia și Turcia în această perioadă atestă concluzia că țările române nu au renunțat nici un moment la vechile atribute de suveranitate.

Limitarea suveranității țărilor române s-a răsfrânt și asupra dreptului de reprezentare, mult amputat după instaurarea regimului fanariot. Înainte de perioada fanariotă, țările române, în virtutea suveranității lor, exercitau acest drept. Tratatul de la 1774 reglementa prin articolul 16, punctul 9 și instituția reprezentării pentru Principatele române. Dar această stipulație impusă de Rusia nu convenea Porții otomane, obișnuită cu cele mai flagrante încălcări ale suveranității țărilor române. La rîndul ei, Rusia a admis să existe pe lângă Poartă agenți ai Principatelor, dar fără să limiteze prin aceasta influența diplomației ruse la Constantinopol cu privire la ele. Totodată, țările române au fost lipsite în această perioadă de posibilitatea de a trimite agenți în alte capitale europene, Turcia considerînd că are dreptul de a reprezenta Principatele în relațiile lor externe. La rîndul lor, celelalte state europene au nesocotit suveranitatea celor două țări, deoarece agenții lor nu remiteau scrisorile de acreditare domnitorilor țărilor române, ci erau acreditați pe lângă Poartă. După pacea de la Kuciuk-Kainargi, cu toată opoziția Porții otomane, rînd pe rînd au fost numiți în Principate consuli și în primul rînd reprezentanți ai celor două mari puteri limitrofe: Rusia și Austria. Astfel, Lascarev este primul consul rus la București (1782) și Raicevich, primul consul austriac (1783) ¹¹⁸.

La zece ani după Kuciuk-Kainargi, Alexandru Mavrocordat al Moldovei acorda un privilegiu de comerț negustorilor din Austria ¹¹⁹.

Înființarea de consulate ale puterilor europene în țările române a determinat schimbări în „caracterul domniilor ce le ocîrmuiau” ¹²⁰. Trebuie subliniat că Nicolae Mavro-

¹¹⁸ A. D. Xenopol, *op. cit.*, p. 178—179.

¹¹⁹ *Anexa nr. 46*, p. 230—232.

¹²⁰ A. D. Xenopol, *op. cit.*, p. 180.

cordat, urcat în scaunul Moldovei (1711) și toți domnitorii fanarioți care l-au urmat la conducerea țărilor române slujeau de agenți diplomatici ai Porții, deoarece pînă la revoluția franceză Poarta otomană nu avusese agenți diplomatici stabili în străinătate¹²¹. Turcii, arată Xenopol, nu acreditaseră niciodată miniștri la diversele curți europene, „poate pentru motivul religios că un turc nu trebuie să calce decît cu sabia în mînă pe pămînt de altă religie”¹²². În acest sens se poate spune că toate negocierile de pace ale turcilor, care au urmat războaielor, începînd cu cele de la Karlowitz și sfîrșind cu tratatul de la București din 1812, poartă amprenta participării fanariote la reprezentarea diplomației turcești¹²³. În privința aceasta, Talleyrand spunea că „politica turcească e regulată de acești hospodari, care sînt în curent cu tot ce se petrece în Europa”¹²⁴. Dar nu toți domnitorii fanarioți au corespuns așteptărilor Porții otomane. Și acest lucru este dovedit de efemera domnie a unora dintre ei, mulți pierzîndu-și chiar capul pentru infidelitatea lor față de Poartă.

În această perioadă, succesele Rusiei în confruntările cu Poarta favorizau obiectiv slăbirea dominației otomane asupra Principatelor române, a căror emancipare evolua în orbita contradicțiilor de interese și țeluri ruso-turce și a marilor puteri europene în general. Semnificativ în acest sens este hătișeriful din 1802, precedat de o făgăduință sub formă de notă adresată Rusiei de către Poarta otomană, în virtutea căreia influența rusescă asupra țărilor române făcea un pas hotărîtor, schimbînd dispoziția abstractă și generală de protejare a țărilor române din partea Rusiei în una specială și practică. Iată punctele esențiale ale acestei note, care a fost comunicată prin hătișerifuri și scaunelor din Muntenia și Moldova. După ce enumera conținutul hătișerifurilor anterioare, sultanul adăuga că „întrucît prin

¹²¹ D'Ohsson, *op. cit.*, p. 509—511; apud V. Mihordea, *op. cit.*, p. 64.

¹²² A. D. Xenopol, *op. cit.*, p. 180.

¹²³ V. Mihordea, *op. cit.*, p. 61.

¹²⁴ Dinu C. Arion. *Istoria diplomatică, 1713—1914*, București, 1930, p. 155.

trecerea timpului aceste măsuri au suferit oarecare strămutare și, în puterea tratatului încheiat între împărăția mea și cea a Rusiei, această putere avînd dreptul de a interceda, pentru cele două provincii a Munteniei și Moldovei, trimisul ei pe lîngă sublima noastră Poartă ne-au expus că guvernul său ar dori adăogirea articolelor următoare la acele mai sus arătate”¹²⁵. Este vorba, în primul rînd, de introducerea în hattișeriful din 1802 a unor stipulații prin care se urmărea să se construiască raporturi mai acceptabile între țările române și Poarta otomană, de natură să creeze condiții favorabile dezvoltării economiei și emancipării politice a Principatelor. În acest scop, Poarta se obliga să elimine abuzurile ce se făceau cu ocazia aprovizionării cu produse a capitalei otomane, urmînd ca acestea să fie procurate „după prețurile în ființă”¹²⁶. În virtutea aceluiași hattișerif, domnitorii erau scutiți de a mai plăti o anumită sumă de bani cu ocazia confirmării în posturile lor în fiecare an. În sfîrșit, urma punctul de căpetenie al întregii convenții, acela referitor la înlocuirea domnilor, stipulîndu-se că domnia acestora era fixată pe șapte ani. Ei nu pot fi depuși înainte de acest termen decît pentru o vină vădită. Îndată ce o asemenea vină le va fi pusă în seamă, Turcia va trebui să încunoștințeze pe ambasadorul rusesc, care și dînsul trebuie să se convingă că delictul s-a comis, fiind dovedită într-un chip neîndoielnic vinovăția domnului și numai atunci depunerea lui va fi permisă¹²⁷.

Înarmată cu tratatul care împiedica pe turci de a înlătura pe domni fără consimțămîntul Rusiei, aceasta „va începe a pune în lucrare un sistem de dărăpănare a împărăției turcești precum nu-l cunoscuse nici un timp anterior”¹²⁸.

¹²⁵ A. D. Xenopol, *op. cit.*, p. 249—250; cf. și Tr. Ionescu. *Hattișeriful din 1802 și începutul luptei pentru asigurarea pieței interne*, în „Studii și articole de istorie”, I, București, 1956, p. 37—78.

¹²⁶ *Anexa nr. 51*, p. 260—276.

¹²⁷ *Ibidem*, p. 271—272.

¹²⁸ A. D. Xenopol, *op. cit.*, p. 252.

Spre sfârșitul regimului turco-fanariot, cînd Principatele tind să capete o poziție neatîrnată, ele devin în repetate rînduri subiect de discuții pe plan internațional și, în anumite împrejurări, nu a fost exclusă nici problema înglobării lor la diferite imperii. Astfel, în timpul războiului ruso-turc din 1806—1812, și anume după armistițiul încheiat de beligeranți la Slobozia, lîngă Giurgiu (1807)¹²⁹, între Napoleon I și Alexandru I s-a încheiat o convenție secretă la Erfurt (1808)¹³⁰ al cărei obiect l-au constituit unele aranjamente politice și teritoriale dintre cei doi împărați.

Dar tratatul de la Erfurt ascundea de fapt destrămarea ce trebuia să aducă prăbușirea întregului edificiu. Pentru Napoleon, întrevvederea de la Erfurt avea semnificația unei înțelegeri momentane de natură să-i permită realizarea planurilor occidentale. El urmărea să imobilizeze Austria și presiunea lui Napoleon se va exercita în această direcție. Țarul, la rîndul său, nu avea încredere în Napoleon. Încrederea fusese distrusă de cel mai apropiat colaborator al împăratului, Talleyrand, care la înîlnirea de la Erfurt „credea că, trădînd Franța, o va scăpa pe ea însăși, și astfel pe Europa”¹³¹.

În asemenea împrejurări, se explică foarte bine interesul Rusiei de a încheia pacea cu Turcia. Pe de altă parte, turcii, care prevăzuseră încă din 1810 o ruptură între Franța și Rusia, cu toate pierderile lor, refuzau cu hotărîre încheierea păcii cu prețul cesiunii Principatelor române. La rîndul său, ambasadorul francez la Constantinopol, Latour Maubourg, încerca să dovedească turcilor că „Poarta refuzînd în timp de cinci ani de-a rîndul de a ceda un singur palmac de teritoriu, cu toate că pe atunci Rusia avea pe pămîntul turcesc o armată de 80 000 de oameni, cîtă neconsecvență nu ar fi de a ceda niște cetăți care alcătuiesc siguranța Împărăției otomane, astăzi cînd Rusia, în ajunul de a rupe cu

¹²⁹ *Anexa nr. 52*, p. 276—277.

¹³⁰ *Tratatul în Ghenadie Petrescu, Dimitrie A. Sturdza, Dimitrie C. Sturdza, op. cit., p. 927.*

¹³¹ *Dinu C. Arion, op. cit., p. 168.*

Franța, nu mai are pe teritoriul otoman decît o armată de 20 000 de oameni, care nici nu mai poate spori”¹³².

Pe cînd aceste negocieri se trăgăneau între ambele curți, operațiile militare erau departe de a lăsa să se întrevadă în favoarea cui înclina balanța victoriei. Și cu toate alternările de victorii și înfrîngerii ale celor doi beligeranți, războiul tot s-ar mai fi prelungit dacă cei 500 000 de soldați francezi, în frunte cu Napoleon, nu ar fi început să mărșăluiască spre Rusia. În această situație, țarul Alexandru I a ordonat generalului Kutuzov să încheie pacea cu Poarta otomană, totodată și-a retras armatele din Principate, iar diplomații lui au reluat tratativele cu Turcia, care s-au sfîrșit cu încheierea tratatului de la București din 16/28 mai 1812. Clauzele acestui tratat întăreau tratatele și convențiile anterior încheiate între Rusia și Poarta otomană prin care se stipulau privilegiile pentru țările române. În baza aceluiași tratat, Rusia primea Basarabia și recomanda Serbia generozității și clemenței sultanului¹³³.

Trei ani mai tîrziu, după semnarea păcii de la București, Viena găzduia Congresul marilor puteri întrunite pentru a discuta soarta Europei după războaiele napoleoneene. Congresul de la Viena n-a hotărît nimic asupra soartei popoarelor aflate sub dominația otomană, Poarta nefiind prezentă la dezbaterile congresului, „ceea ce echivala cu recunoașterea tacită a integrității Imperiului otoman, cel puțin în ce privește frontierele sale de nord-vest”¹³⁴. Chiar dacă o broșură care circulase în grecește în 1814 în capitala Austriei, intitulată „*Congresul de la Viena*”, vorbise despre împărțirea Imperiului otoman și alungarea turcilor din Europa, în realitate acest imperiu a rămas intact, confirmîndu-se ceea ce spunea secretarul congresului, Friedrich de Gentz, că la Viena

¹³² Latour Maubourg c. Champagny, 2 Dec., 1810, în Hurmuzaki. *Documente*, supl. II, p. 579; apud A. D. Xenopol, *op. cit.*, p. 279.

¹³³ *Anexa nr. 53*, p. 277—278.

¹³⁴ Pierre Renouvin. *Le XIX-e siècle, I. De 1815 à 1871*, în „*Histoire des relations internationales*”, t. V, Paris, 1954, p. 8; apud Virgil Cîndea, Dinu G. Giurescu, Mircea Malița. *Pagini din trecutul diplomației românești*, București, Editura politică, 1966, p. 210.

n-a fost vorba „de nici un schimb... de nici o schimbare... singura grijă a suveranilor este de a combate spiritul revoluționar“¹³⁵.

La începutul secolului al XIX-lea, informații exacte despre starea în care se afla poporul român străbătuseră departe de granițele țării și nu era călător străin care să nu sublinieze situația grea în care se găseau țările române. Una din cauzele acestei stări era oprimarea otomană, și necesitatea încetării ei se puneă cu stringență. În timpul Congresului de la Viena, transmitea agentul Austriei în Principate, declarațiile cercurilor conducătoare din București și Iași exprimau aceleași aspirații, în virtutea cărora „aceste principate nu se vor mai bucura multă vreme de Constituția lor prezentă“ și „lucru hotărât e că moldovenii doresc mult o schimbare apropiată a regimului politic și trăiesc cu nădejde că la Congresul de la Viena se va face mențiune și de ei“¹³⁶.

Câțiva ani mai târziu, în 1821, întreaga Peninsulă Balcanică era zguduită de dezlănțuirea simultană, în nord și în sud, a mișcării de eliberare a popoarelor român și grec. În acest an izbucnește și în Țara Românească mișcarea revoluționară de sub conducerea lui Tudor Vladimirescu, avînd un profund caracter anti-feudal și național. Figura acestui erou este, fără îndoială, din cele mai interesante. Ieșit din sînul poporului său, el a avut de la început în vedere mîntuirea țăranului din robia boierului. Răscoala lui Tudor a fost îndreptată împotriva asupritorilor. În Proclamația de la Padeș îndemna pe țărani: „Veniți, dar, fraților cu toții, cu rău să pierdem pe cei răi, ca să ne fie nouă bine!“¹³⁷. În același timp, prin unirea mișcării conduse de Tudor cu aceea a eteriștilor, răscoala a îmbrăcat caracterul unei acțiuni împotriva puterii suzerane, Poarta otomană. În concepția lui Tudor, victoria luptei sociale și naționale a poporului român depindea în bună

¹³⁵ V. Cîndea, D. Giurescu, M. Malița, *op. cit.*, p. 214—215.

¹³⁶ *Istoria României*, vol. III, București, Editura Academiei, 1964, p. 860.

¹³⁷ *Documente privind istoria României. Răscoala din 1821*, vol. I, București, Editura Academiei R.P.R., 1959, p. 208.

măsură de conjugarea forței armelor cu acțiuni diplomatice, care aveau drept scop o justă analiză a tuturor datelor situației internaționale. Din ianuarie pînă în mai 1821, conducătorul mișcării revoluționare și masele populare au crezut în realizarea obiectivelor naționale și sociale, dobîndind o experiență revoluționară cu consecințe deosebite pentru întreaga dezvoltare ulterioară a poporului român. Dar la 1/13 mai, armata otomană intra în țară, la 27 mai 1821 Tudor pîerea asasinat, în timp ce Principatele aveau să treacă prin încă un an de ocupație dură „caracterizată prin abuzuri, jaf și anarhie”¹³⁸. Dar sentimentul național se afirmase cu tărie, ideile de demnitate, independență, libertate care dominaseră în lunile răscoalei nu mai puteau fi zăgăzuite. Regimul fanariot se încheiase, Poarta fiind obligată să revină la domniile pămîntene.

Trebuie remarcat că chiar în timpul ocupației turcești (1821—1822), partidul național din ambele principate, care lupta pentru restabilirea domniilor pămîntene, a reușit să aducă la îndeplinire acest deziderat. Astfel, mitropolitul Veniamin Costachi și o seamă de boieri moldoveni călăuziți de sentimente naționale, anticipînd o puternică agitație politică în favoarea reîntronării domniilor pămîntene, au trimis petiții Porții otomane în care, printre altele, cereau : „înnoirea drepturilor acordate prin vechile capitulații ; alegerea unor domni pămînteni și regularea dărilor ; înlăturarea grecilor din dregătoria țării ; scoaterea mănăstirilor din mîinile grecilor și redarea lor în posesiunea clerului național”¹³⁹. Ca răspuns la aceste petiții, Poarta a dispus ca țările române „să trimită la Constantinopol deputațiuni”, care să exprime dorința lor și „să recomande cîte un candidat pentru domnie dintre boierii pămînteni”¹⁴⁰. Rezultatul acestor demersuri, influențat, fără îndoială, de ecoul răscoalei lui Tudor Vladimirescu, s-a tradus prin numirea în iunie 1822, a lui Grigore Dimitrie Ghica în

¹³⁸ V. Cîndea, D. C. Giurescu, M. Malița, *op. cit.*, p. 222, 226, 228.

¹³⁹ Dimitrie Onciul. *Din istoria României*, București, 1914, p. 98.

¹⁴⁰ A. D. Xenopol. *Istoria românilor*, vol. X, București, Editura „Cartea românească”, ed. a 3-a, p. 83.

Țara Românească și a lui Ion Sandu Sturdza în Moldova, cei dintâi domni pămînteni după perioada domniilor fanariote ¹⁴¹.

Între timp, o recrudescență a relațiilor dintre Rusia și Poarta otomană amplificată de măsurile represive din partea Porții asupra populației creștine a determinat Rusia să adreseze Porții otomane un ultimatum în care se cerea : „să se ridice mănăstirile dărimate de fanatismul musulman ; să asigure cultului creștin o garanție și o protecție serioasă ; să se facă o deosebire între cei vinovați și cei nevinovați, între creștini ; să se reintroducă în Principatele dunărene regimul stabilit prin tratate“. Dar Poarta a refuzat să primească ultimatumul, ceea ce a determinat Rusia să-și recheme ministrul și să rupă relațiile diplomatice cu Turcia în august 1821. Un eveniment nou a intervenit ulterior în conducerea Imperiului rus : moartea țarului Alexandru I (1825) și urcarea pe tron a lui Nicolae I, reprezentantul cel mai autentic al absolutismului monarhic. El debutează în politica externă cu ultimatumul adresat Turciei prin care cerea ca „Principatele Munteniei și Moldovei să fie restabilite în starea din 1821, atît din punct de vedere politic, militar, cît și civil“ ¹⁴². Un complex de împrejurări internaționale nefavorabile Porții otomane au determinat-o pe aceasta să consimtă la iscălirea convenției de la Akerman din 7 octombrie 1826, confirmativă și explicativă a tratatului de la București ¹⁴³. Această convenție este primul act internațional ale cărui norme au reglementat în mod oficial organizarea de stat a țărilor române, creîndu-le condiții necesare pentru stabilirea unor raporturi pe baze noi cu Poarta și stabilind măsuri pentru ca acestea să-și poată fixa normele cele mai adecvate de conducere și de organizare internă ¹⁴⁴. Articolul 3 din convenție stipula obligația Porții de a păzi privilegiile garantate

¹⁴¹ George Meitani. *Acțiunea diplomatică a Europei față de Principatele române între anii 1821—1834*, București, 1903, p. 20—21.

¹⁴² Dinu C. Arion, *op. cit.*, p. 210, 213.

¹⁴³ *Anexa nr. 54*, p. 279—283.

¹⁴⁴ I. Vîntu și G. G. Florescu, *op. cit.*, p. 51.

Principatelor prin tratatele și hătișerifurile anterioare. În virtutea aceluiași articol, Poarta se îndatora să completeze „hătișerifurile din anul 1802 printr-un act separat” care prevedea că domnitorii vor fi aleși dintre boierii pămînteni de „Adunarea generală a divanului” și întăriți de Poarta otomană. În același timp se stipula că dacă din pricini grele numirea candidatului ales n-ar fi fost corespunzătoare cu dorința Porții, în această împrejurare cele două curți aveau dreptul de a recomanda numiților boieri să procedeze la alegerea unei persoane convenabile.

Conform actului separat, domnitorii erau aleși, ca și în trecut, pe șapte ani, fără a putea fi destituiți înainte de acest termen. De la această regulă se făcea excepție în ipoteza în care s-ar fi comis vreun delict, verificat și dovedit de autoritățile competente ale celor două imperii. Toate aceste reglementări a raporturilor dintre țările române și cele două imperii conduc la concluzia că „Rusia devenea suzerana de fapt a Principatelor, în timp ce Turcia nu păstra decît suzeranitatea nominală asupra țărilor române” ¹⁴⁵.

Această stare de lucruri a condus la un nou conflict între cele două imperii. Într-adevăr, la 26 aprilie 1828, Rusia declara război Turciei și trupele rusești intrau în Moldova și Muntenia sub comanda generalului Wittgenstein, iar în iunie cucereau o serie de cetăți turcești în sudul Dunării. După un an de ostilități, generalul Diebici constrînge Adrianopolul să capituleze, deschizînd calea tratativelor care au dus la încheierea păcii din 2/14 septembrie 1829 ¹⁴⁶.

Clauzele tratatului de la Adrianopol, cuprinzînd 16 articole, aduceau o reglementare favorabilă intereselor Rusiei; se menționa pentru aceasta liberul comerț pe Dunăre și Marea Neagră și în tot Imperiul otoman, precum și dreptul de navigație a flotei de comerț aparținînd oricărui stat prin strîmtorile Bosfor și Dardanele ¹⁴⁷. În ceea ce privește Principatele, în actul separat

¹⁴⁵ Friedrich Damé, *op. cit.*, p. 8.

¹⁴⁶ *Istoria României*, vol. III, București, Editura Academiei, 1964, p. 927.

¹⁴⁷ *Op. cit.*, p. 929.

anexat tratatului de la Adrianopol se prevedea că acestea își câștigau dreptul de a avea domnitori autohtoni pe viață, nu numai pe șapte ani, cum era stabilit prin convenția de la Akerman¹⁴⁸. În acest scop se arăta că „s-a convenit și reglementat definitiv ca durata de guvernare a hospodarilor să nu mai fie limitată la șapte ani, ca în trecut, ci ei să fie de acum înainte învestiți cu această demnitate pe viață, în afară de cazurile de abdicare de bunăvoie sau de destituire din cauză de delikte, prevăzute de numitul act separat”¹⁴⁹.

Important de remarcat este și faptul că, prin tratatul de la Adrianopol, Turcia se obliga să distrugă cetățile dunărene Giurgiu și Brăila, posedate pînă atunci de Poartă, și să retrocedeze teritoriul raialelor Turnu, Giurgiu și Brăila. Cît privește dezvoltarea legăturilor Principatelor române cu lumea exterioară, în urma stipulațiilor din tratatul de la Adrianopol, țările române se bucurau de deplina libertate a comerțului pentru toate produsele solului și industriei, vasele lor putînd să navigheze nestingherit pe Dunăre, cele două țări avînd dreptul de a face comerț în alte orașe sau porturi turcești. Tratatul de la Adrianopol împreună cu actul separat constituia cel de-al doilea act internațional important relativ la situația internațională și la organizarea internă a țărilor române. „Tratatul reglementa în condiții noi raporturile dintre Principatele române și Poarta otomană, puse sub suzeranitatea Turciei și protectoratul Rusiei”¹⁵⁰.

În sfîrșit, se reînnoiau prevederile convenției de la Akerman referitoare la dreptul Principatelor de a-și întocmi regulamente de organizare internă, urmînd ca în viitor acestea „să servească de baze pentru regimul interior al celor două țări”. Țările române nu mai păstrau cu Poarta alte legături decît plata unui tribut anual și învestitura ce trebuiau să primească domnitorii.

Analizînd raporturile dintre țările române și Poarta otomană, Engels arăta că „Rusia n-a lăsat să-i scape

¹⁴⁸ Andrei Popovici. *Politica noastră și istoria*, București, 1912, p. 12.

¹⁴⁹ *Anexa nr. 55*, p. 284—289.

¹⁵⁰ I. Vîntu și G. G. Florescu, *op. cit.*, p. 52.

nici un prilej de a obține avantaje în Moldova și Valahia. În cele din urmă, la încheierea tratatului de la Adrianopol (1829), ea a reușit să obțină privilegii atât de largi, încât Principatele române sînt în prezent în mai mare măsură supuse Rusiei decît Turciei”¹⁵¹.

Cîțiva ani mai tîrziu, între Rusia și Turcia s-a semnat convenția de la Petersburg din 17/29 ianuarie 1834, prin care Poarta recunoștea Regulamentul organic și se aduceau modificări tratatului de la Adrianopol. În acest sens, articolul II din convenție prevedea că, în mod excepțional, primii domni nu vor fi aleși de Adunarea obștească extraordinară, ci numiți de cele două puteri contractante, procedura alegerii urmînd să intre în vigoare pentru următorii domni. În același timp, Rusia se îndatora să-și retragă trupele din țările române „după ce domnitorii vor fi numiți și numai la împlinirea a două luni de la numirea lor”¹⁵².

Două luni mai tîrziu, cu ocazia schimbului ratificațiilor, Poarta publica un firman însoțit de un hatiserif care reînnoia stipulațiile din tratatul de la Sankt-Petersburg și celelalte tratate anterior încheiate, consfințind formal autonomia țărilor române și neatîrnarea administrației lor interne. Iar în luna aprilie 1834, Poarta, în înțelegere cu Rusia, numea pe Alexandru D. Ghica domn în Muntenia și pe Mihai Sturdza domn în Moldova¹⁵³.

Revoluționarii de la 1848 s-au ridicat împotriva prevederilor reacționare din Regulamentul organic. Ei au trimis agenți în principalele țări occidentale în vederea susținerii cauzei Principatelor. După înăbușirea revoluției de oștile turco-țariste, diplomații Turciei și Rusiei vin din nou la masa conferinței, însă de această dată nu ca învingători și învinși, ci în cadrul unei coaliții care înfrînsese revoluțiile din Țara Românească și Moldova. În urma negocierilor dintre cele două imperii s-a încheiat convenția de la Balta Liman (1849), ce aducea

¹⁵¹ K. Marx și F. Engels. *Opere*, vol. 9, București, Editura politică, 1959, p. 34.

¹⁵² *Anexa nr. 56*, p. 290—291.

¹⁵³ *Istoria României*, vol. III, București, Editura Academiei, 1964, p. 988, 996.

modificări retrograde în sistemul de organizare al țărilor române. În locul alegerii domnului pe viață, s-a introdus iarăși numirea pe șapte ani, iar Obșteasca adunare, care era un fel de parlament, a fost înlocuită în mod provizoriu cu un divan compus din „boierii cei mai notabili și cei mai demni de încredere ca și din câțiva membri ai clerului superior”. Articolul II din convenție fixa atribuțiile divanurilor, la „așezarea impozitelor și examinarea bugetului anual în cele două provincii”. Tratatul mai hotăra „că cele două curți imperiale au convenit să prelungească prezența unei anumite părți a trupelor rusești și otomane” în Principate „pentru consolidarea liniștii interne” a celor două țări. Pe perioada de ocupație, cele două curți continuau să aibă câte un comisar extraordinar cu reședința în Principate „însărcinați să supravegheze mersul treburilor și să le dea împreună sfaturi hospodarilor”¹⁵⁴. Îndată după semnarea convenției, Mihail Sturdza s-a retras, iar Poarta, în înțelegere cu Rusia, numea pentru șapte ani pe Grigore Ghica domn în Moldova și pe Barbu Știrbei în Țara Românească. Era ultima dată când cele două puteri mai dispuneau de tronurile române, ocupându-le după bunul lor plac, prin „înalți funcționari”, cum se stipula în convenție.

Ulterior, Principatele au fost supuse unor ocupații succesive din partea marilor puteri: ocupația țaristă (1853—1854), în timpul căreia domnii au fost suspendați, și ocupația austriacă (1854—1856), pe timpul războiului din Crimeea. Și toate aceste alternări de ocupații ale Principatelor și-au găsit sorgintea în politica marilor puteri, care, observând regresul Imperiului otoman sub aspect economic, politic și militar, reluau în discuții diplomatice diverse planuri de destrămare a acestuia. În acest scop, Rusia, în februarie 1853, trimitea un ultimatum Porții otomane, iar în iulie 1853 ocupa Principatele române, trezind iarăși invidia Austriei. Era și în secolul al XIX-lea tot vechea politică întâlnită în veacurile anterioare: rivalitatea dintre Austria și Rusia

¹⁵⁴ Anexa nr. 59, p. 325—329.

cu privire la Principatele române. La rîndul lor, Franța și Anglia n-au privit favorabil ocuparea Principatelor. Dar țarul nu a luat în considerație protestul celorlalte puteri, mai ales că flota rusească, într-o confruntare cu cea turcească, a distrus-o pe aceasta la Sinope, la 30 noiembrie 1853. În aceste împrejurări, Prusia, Austria, Franța și Anglia s-au întrunit la Viena și împreună au redactat o notă, pe care au notificat-o țarului la 2 aprilie 1854, cuprinzînd următoarele puncte : statele europene au hotărît menținerea integrității Imperiului otoman ; evacuarea Principatelor române ; libertatea creștinilor, dar cu recunoașterea suveranității turcești ; o stare de echilibru european la care să participe și Turcia ¹⁵⁵.

Aceasta era situația cînd debarcaseră trupele celor două mari puteri — Anglia și Franța — în Dobrogea cu gîndul de a ocupa Principatele, dar, pentru a menaja Austria, armatele lor au rămas în continuare în Dobrogea. Este momentul cînd diplomații acestor state, Austria, Anglia și Franța, s-au întrunit din nou la Viena, în august 1854, și prin nota din 6 august și-au exprimat punctele lor de vedere : raporturile dintre Rusia și Poartă puteau fi stabilite pe baze solemne și durabile numai dacă ar fi încetat protectoratul asupra Principatelor dunărene și Serbiei și dacă privilegiile acordate de sultan Principatelor și Serbiei ar fi fost puse sub garanția puterilor în virtutea unui tratat ce trebuia să se încheie cu Poarta. În urma acestei note, trupele rusești au părăsit Principatele, care au fost ocupate imediat de Austria, în august 1854, cu sprijinul celorlalte mari puteri. În anul următor, murind țarul Nicolae I, succesorul său, Alexandru al II-lea, a lăsat să se întrevadă dorința de a se ajunge la pace în urma insucceselor militare. Austria a considerat atunci că a sosit momentul să intre în război și a remis un ultimatum Rusiei în care cerea protectoratul colectiv al marilor puteri asupra Principatelor. Pusă în fața coaliției puterilor europene, Rusia a trimis plenipotențieri la Congresul de

¹⁵⁵ Ioan Hudiță, *Istoria diplomatică*, București, 1946, p. 132, 133.

la Paris, ale cărui lucrări au dus la încheierea tratatului din 30 martie 1856 ¹⁵⁶.

Referitor la Principatele române, tratatul menționa că ele continuau să se bucure, sub suzeranitatea Porții și cu garanția puterilor contractante, de privilegiile și avantajele de care beneficiau și nu se admitea nici un drept special de amestec în treburile lor lăuntrice (art. 22). Turcia se obliga să păstreze în Principate „o administrație independentă și națională, precum și deplina libertate a cultelor, a legislației, a comerțului și a navigației” (art. 23). Tot prin tratat s-a prevăzut convocarea în fiecare principat a unui divan ad-hoc, „care să constituie reprezentarea cea mai exactă a intereselor tuturor claselor societății. Aceste divanuri vor fi chemate să exprime dorințele populațiilor cu privire la organizarea definitivă a Principatelor” (art. 24).

Într-adevăr, problema unirii Principatelor române ridicată de Napoleon al III-lea a suscitat aprige controverse în timpul Congresului de la Paris. Propunerea lui pleca de la ideea de a face din Principatele române un stat-tampon între Rusia și Imperiul otoman. Rusia a susținut pe Napoleon al III-lea pentru unirea Munteniei și Moldovei, și l-a susținut pentru că voia să lovească Austria. O atitudine similară a adoptat și Anglia, Austria însă opunându-se. La fel a procedat Imperiul otoman, care vedea în această unire un prim pas către detașarea Principatelor de sub suzeranitatea Turciei ¹⁵⁷. Din cauza obstrucției Austriei și Turciei, congresul n-a hotărât pe loc unirea Principatelor române, deoarece realizarea dezideratului exprimat de cele două țări ar fi însemnat o continuă atracție pentru românii din Imperiul habsburgic. Pe de altă parte, Austria se temea că unificarea celor două țări „ar fi avut ca urmare stimularea luptei de eliberare a popoarelor din Balcani” ¹⁵⁸.

Ulterior, Conferința reprezentanților celor 7 puteri care s-a întrunit la Paris în mai 1858 a luat cunoștință

¹⁵⁶ Anexa nr. 60, p. 329—331.

¹⁵⁷ I. Hudiță, *op. cit.*, p. 142, 143.

¹⁵⁸ *Istoria României*, vol. IV, București, Editura Academiei, 1964, p. 255.

de doleanțele divanurilor ad-hoc, cu scopul de a rezolva problema unirii și a reorganizării Principatelor. Iar trei luni mai târziu, participanții la dezbateri au încheiat, la 7/19 august, convenția de la Paris, care stabilea viitorul statut al Principatelor din punct de vedere politic, social și administrativ¹⁵⁹. Nesocotindu-se voința divanului ad-hoc de unire a Principatelor într-un singur stat național, convenția stipula că cele două țări vor fi denumite Principatele Unite ale Moldovei și Valahiei, rămânând în continuare sub suzeranitatea Porții; se asigurau, în virtutea capitulațiilor, drepturile de autonomie ale Principatelor de care acestea urmau să beneficieze în viitor sub garanția colectivă a puterilor contractante, garanție ce trebuia să le asigure „privilegiile și imunitățile”, precizându-se că Principatele se vor administra liber și în afară de orice amestec al Porții, în limitele stipulate prin acordul puterilor garante cu curtea suzerană. Convenția mai prevedea pentru Principate obligația de a plăti tribut Porții otomane, dreptul acesteia de a se înțelege cu Principatele pentru măsurile de apărare a teritoriului lor în cazul unei agresiuni externe, precum și îndatorirea Porții de a se consulta cu puterile garante în vederea restabilirii ordinii în Principate „în cazul în care ea va fi compromisă”. Se preciza și dreptul de reclamație al Principatelor în ipoteza încălcării imunității lor; domnitorii urmând să adreseze un recurs Porții, și, în caz de răspuns negativ, reclamația putea fi trimisă prin agenții lor reprezentanților puterilor garante la Constantinopol. Cu privire la domnitor se dispunea ca el să fie ales de adunarea fiecărui principat, însă numai dintre pămînteni, „născut din tată moldovean sau valah”. Convenția nu prevedea dacă domnitorul pe care fiecare principat avea să și-l aleagă trebuia să fie altul în fiecare țară.

Convenția de la Paris n-a acordat Principatelor soluția spre care în mod legitim tindea poporul român, îndeosebi în ceea ce privește unirea. Totuși, clauzele ei au consolidat poziția externă a țărilor române și au creat noi condiții activității diplomatice românești pen-

¹⁵⁹ *Anexa nr. 61, p. 331—346.*

tru dobândirea în viitor a independenței statului național ce era pe punctul de a se constitui. Așa se explică că ea a fost „primită cu jurăminte de ascultare și foarte mare entuziasm de toți tinerii patrioți. Însă era de prevăzut că nu se vor ține de ele, pentru că unirea purta într-însa un avânt irezistibil spre înfăptuire. Ce curînd era să fie lăsate la o parte atari jurăminte și, apucînd taurul norocului de coarne, era să ne făurim noi înșine soarta refuzată de areopagul european”¹⁶⁰. Această apucare a taurului de coarne — de care vorbește Xenopol — are loc prin alegerea lui Cuza ca domn de către ambele adunări. În Moldova la 5 ianuarie, iar în Muntenia la 24 ianuarie 1859.

Domnia lui Cuza a încheiat perioada domniilor din diferite familii ce s-au succedat la conducerea Principatelor în decursul istoriei lor și în timpul restaurației sub domnii pămînteni după fanarioți. Unirea deplină a Principatelor s-a înfăptuit însă numai după învingerea multor obstacole ce au mai urmat. Recunoașterea de către Europa a îndoitei alegeri întîmpina greutăți generate de opoziția puterilor adversare unirii (Turcia și Austria), care nu admiteau aplicarea convenției de la Paris în atare înțeles. Dar cu sprijinul diplomaților reprezentanți ai puterilor binevoitoare, România, chemată la viață de divanurile ad-hoc și de adunările electivă, a obținut recunoașterea alesului său, urmată de unirea deplină, realizată peste trei ani.

După vizita făcută la Constantinopol în toamna anului 1860, Cuza a obținut consimțămîntul Porții pentru o deplină unire administrativă prin contopirea celor două guverne și a celor două adunări, act realizat la 11 decembrie 1861. Iar la 24 ianuarie 1862, adunările ambelor țări s-au întrunit la București ca primul parlament al României. Însfășișîndu-se deputaților întruniți acum laolaltă, domnitorul a ținut să precizeze că Poarta și puterile garante „au venit a recunoaște unirea adunărilor și a ministerelor” și că el, „credincios” misiunii sale, proclamase mai mult decît atît, și anume: „Unirea defini-

¹⁶⁰ Cf. Dinu C. Arion, *op. cit.*, p. 290.

tivă a principatelor“¹⁶¹. La 2/14 mai 1864, fiindcă Adunarea deputaţilor, în majoritate reacţionară, refuza să aprobe proiectele de legi cu caracter progresist supuse de primul ministru M. Kogălniceanu, domnitorul Cuza a dizolvat-o şi s-a adresat poporului printr-o proclamaţie explicativă, anexînd şi textul Statutului dezvoltător al convenţiei, chemîndu-l să-l aprobe prin plebiscitul din 10—14 mai s.v. 1864. Datorită energiei şi tactului diplomatic manifestate de Cuza, Conferinţa ambasadurilor de la Constantinopol a aprobat Statutul modificator al convenţiei¹⁶² prin protocolul din 16/28 iunie 1864¹⁶³.

Lupta pentru unirea deplină a Principatelor fusese cîştigată. De acum înainte, diplomaţia românească îşi va desfăşura activitatea pe coordonatele apărării şi consolidării autonomiei Principatelor, pentru respingerea oricăror forme de ingerinţă în treburile interne ale acestora. Înlăturarea regimului jurisdicţiei consulare creat pe baza capitulaţiilor încheiate de Imperiul otoman cu diferite state europene în virtutea cărora supuşii acestora beneficiau de dreptul de exteritorialitate a fost unul dintre obiectivele politice ale statului naţional român. Acest lucru devenise imperios necesar, deoarece capitulaţiile se aplicau şi Principatelor, unde locuitorii de sub protecţia consulatelor nu erau supuşii jurisdicţiei române, ceea ce constituia o evidentă lezare a autonomiei interne şi un factor generator de nesfîrşite abuzuri.

Nici opoziţia marilor puteri nu a determinat Principatele să renunţe la măsurile pentru înlăturarea sau îngădirea jurisdicţiei consulare. Astfel, cînd Austria a refuzat să întreţină legături cu autorităţile româneşti, un jurnal al guvernului muntean din 15/27 aprilie 1859 a stabilit ca diverse operaţii judiciare să se desfăşoare „fără intervenţia consulară, nici chemarea sau prezenţa de delegat consular“. Tot pe linia apărării autonomiei s-au luat măsuri pentru desfiinţarea situaţiei privilegiate

¹⁶¹ Dan Berindei. *Din începuturile diplomaţiei româneşti moderne*, Bucureşti, Editura politică, 1965, p. 156.

¹⁶² *Istoria României*, vol. IV, Bucureşti, Editura Academiei, 1964, p. 370, 372.

¹⁶³ *Anexa nr. 63*, p. 348—354.

a supușilor străini din punct de vedere fiscal și s-a cerut ca supușii străini vinovați de crime sau delict corecționale comise împotriva unor alți străini să fie judecați de autoritățile judiciare ale Principatelor. Cu toate că la 24 ianuarie/5 februarie 1862 reprezentanții puterilor la Constantinopol au trimis o notă consulilor din București în care se sublinia că regimul capitulațiilor era în vigoare în Principate, ca și în Turcia, politica de limitare a jurisdicției consulare dusă de Principatele Unite își arătase eficacitatea, prin aceasta evidențiindu-se autonomia statului național român.

În anii următori, independența a continuat să rămână un obiectiv permanent al diplomației românești. Iar pentru obținerea ei, România a desfășurat o vastă activitate pe linia politicii externe, folosind în acest scop și încheierea de convenții direct cu statele străine, fără intermediul Porții otomane, ceea ce învedera asumarea de către Principate a unor însemnate atribute de suveranitate. Un număr important de convenții de natură administrativă, privind comunicațiile telegrafice și poștale, extrădăările etc. au fost încheiate de România cu unele state. Este momentul când diplomația românească folosea orice prilej, pentru a duce tratative direct, eludând în acest fel interdicțiile impuse de articolul 8 al convenției de la Paris. Exprimând o atitudine de afirmare a unei poziții neatârinate a țării față de Poartă, „Alexandru Ioan Cuza a anulat aderarea caimacamului Vogoride la convenția telegrafică austro-turcă, repunând în schimb în vigoare convenția austro-moldoveană din octombrie 1855”¹⁶⁴. După unirea Principatelor chiar și marile puteri au început să negocieze cu noul stat în vederea încheierii de convenții care să reglementeze diferite laturi ale activității lor. Astfel, în 1860 Principatele Unite au negociat și încheiat cu Rusia prima convenție telegrafică la 3/15 decembrie 1860, completată prin negocieri ulterioare în 1861 și intrată în vigoare la 1 februarie 1862, după schimbul instrumentelor de ratificare¹⁶⁵. În noiembrie 1869 se încheie o convenție consulară cu Rusia¹⁶⁶.

¹⁶⁴ Dan Berindei, *op. cit.*, p. 164.

¹⁶⁵ *Op. cit.*, p. 165.

¹⁶⁶ Anexa nr. 64, p. 355—367.

10, 30
20, 60
5, 15
15, 25

În afară de Rusia, Principatele Unite încheiaseră convenții și cu alte state, convenții ale căror clauze reglementau și o altă sferă de raporturi față de celelalte încheiate anterior. Amintim în acest sens convenția telegrafo-poștală încheiată cu Austria în 1865¹⁶⁷ și convenția pentru extrădarea reciprocă a criminalilor și dezerterilor încheiată cu Serbia în 1863¹⁶⁸. Este important de remarcat pentru această perioadă, aderarea Principatelor Unite la convenția telegrafică încheiată în primăvara anului 1865 la Paris, deoarece pune în lumină calitatea de subiect de drept internațional a statului român, alături de statele suverane. Față de această aderare, Poarta a protestat, dezvăluind caracterul diferențiat al actului diplomatic raportat la convențiile încheiate anterior de Principatele Unite. „Convenția de la Timișoara — susținea Poarta potrivit unui raport al lui N. Bordeanu din vara anului 1865 — nu era încheiată în aceleași condiții cu cea de la Paris: prima dintre convenții intervenise între diversele administrații telegrafice, în timp ce cea de-a doua era încheiată între guverne independente și ratificate de către suveran“¹⁶⁹. În octombrie 1871, România a încheiat o convenție poștală și cu Serbia¹⁷⁰.

Prin acțiunile ei, diplomația românească urmărea să-și ducă propria sa politică în relațiile economice internaționale, procedînd la încheierea de convenții economice cu alte state. Astfel România a încheiat la Viena, cu Austro-Ungaria, la 10/22 iunie 1875 o convenție comercială și de navigație¹⁷¹ pe timp de 10 ani, votată de Adunare la 29 iunie/11 iulie, cu stipularea clauzei națiunii celei mai favorizate. Trebuie reținut că încheierea convenției a avut loc în perioada cînd România se mai găsea, în virtutea convenției de la Paris, sub suzeranitatea Turciei. Convenția acorda însă mari privilegii comerțului austro-ungar, care loveau în interesele comerțului și industriei naționale, fapt ce a provocat

¹⁶⁷ „Monitorul oficial“ nr. 272 din 9/21 decembrie 1865.

¹⁶⁸ „Monitorul oficial“ nr. 129 din 15/27 iunie 1864.

¹⁶⁹ Dan Berindei, *op. cit.*, p. 165.

¹⁷⁰ *Anexa nr. 65*, p. 368—377.

¹⁷¹ *Anexa nr. 66*, p. 377—390.

adînci nemulțumiri în mase, neputîndu-se aplica decît în anul 1876. Tot în acest an România a încheiat o convenție comercială și de navigație cu Rusia, tot pe 10 ani, întemeiată pe principiul aplicării tarifului acordat națiunii celei mai favorizate și al egalității de tratament între cele două țări¹⁷². Este o dovadă elocventă că România, trecînd peste interdicțiile stipulate de clauzele convenției de la Paris și înfruntînd cu demnitate protestele Porții otomane, ce nu vedea favorabil manifestările care depășeau natura relațiilor dintre cele două țări fixate de puterile garante, își diversifica și consolida relațiile externe în vederea obținerii independenței, care urma să fie cîștigată pe cîmpul de luptă.

Aceasta era situația cînd a intervenit războiul ruso-turc și apoi ruso-româno-turc. Dar declanșarea ostilităților dintre cele două imperii, la care s-a alăturat ulterior, de partea Rusiei, și România, a fost precedată de o serie de evenimente a căror evoluție a condus la conflictul din 1877. Tratatul de la Paris din 1856, nerezolvînd problema popoarelor creștine din Balcani, nu a rezolvat nici adversitatea popoarelor creștine subjugate față de Imperiul otoman, care nu așteptau decît momentul favorabil pentru a se manifesta în forme violente. Și astfel, crezînd că acesta ar putea fi ușor învins, Serbia i-a declarat război la 18/30 iunie 1876, urmată imediat de Muntenegru. În aceste împrejurări, M. Kogălniceanu redacta la 15/27 iunie un lung memoriu conținînd revendicările României față de Poartă, anexîndu-l a doua zi notei trimise agenților diplomatici români de pe lîngă puterile garante și Poartă. În schimbul neutralității sale, România cerea : 1) recunoașterea individualității statului român și a numelui de România ; 2) admiterea ei în corpul diplomatic ; 3) asimilarea supușilor români din Turcia situației celorlalți supuși străini și recunoașterea dreptului de judecată a lor de către agenții diplomatici români ; 4) inviolabilitatea teritoriului român și delimitarea insulelor Dunării ; 5) încheierea cu Imperiul otoman a unor convenții comerciale, poștale și telegrafice, precum și a unei convenții de extrădare a

¹⁷² *Anexa nr. 67*, p. 391—399.

răufăcătorilor ; 6) recunoaşterea paşaportului român şi abţinerea consulilor Turciei de a se amesteca în afacerile privind pe românii din străinătate ; 7) fixarea graniţei între România şi Turcia la gurile Dunării, pe talvegul braţului principal al acestui fluviu. În finalul notei, guvernul român preciza că, dacă revendicările lui nu vor fi satisfăcute, România ar fi silită să adopte o altă atitudine decît cea de pînă atunci. Dar puterile garante, în majoritatea lor, au primit cu răceală sau ostilitate revendicările României, observînd în ele o deghizată cerere de independenţă¹⁷³.

Stînd în expectativă pentru un moment, dar nu dezinteresate faţă de agravarea crizei orientale, cele două mari vecine ale Imperiului otoman, Rusia şi Austro-Ungaria, au căutat o soluţie comună. La 26 iunie/8 iulie 1876, Alexandru al II-lea şi Francisc Iosif, însoţiţi de Gorceakov şi Andrassy, s-au întîlnit în castelul de la Reichstadt, în Boemia. În baza unui acord verbal s-a stabilit ca, în cazul cînd Turcia se va prăbuşi, Rusia să reintre în hotarele dinainte de 1856, Austro-Ungaria să ia o parte din Bosnia şi Herţegovina, Serbia şi Muntenegru să-şi mărească teritoriile în dauna Turciei, iar Bulgaria de la nord de Balcani să devină autonomă.

În cursul lunilor iulie-septembrie, turcii au înfrînt armatele Serbiei. Acest eveniment a creat nelinişte în România şi a întărit curentul războinic în Rusia. România, care prevăzuse că după întîlnirea de la Reichstadt se deschidea calea unui război al Rusiei contra Turciei, a concentrat la sfîrşitul lunii septembrie 1876 cele patru divizii cu rezervele lor, sub pretextul manevrelor de toamnă. În acest timp, la Livadia, în Crimeea, un consiliu prezidat de Alexandru al II-lea ajungea la concluzia că războiul devenise inevitabil. Ulterior, la 26 septembrie (8 octombrie) 1876, o delegaţie guvernamentală română condusă de I. C. Brătianu, primul ministru, s-a deplasat la Livadia pentru a stabili o înţelegere privind eventuala trecere a armatelor Rusiei pe teritoriul României în drum spre Turcia.

¹⁷³ *Istoria României*, vol. IV, Bucureşti, Editura Academiei. 1964. p. 591—592.

La 4/16 aprilie 1877, M. Kogălniceanu, din partea României, și baronul Stuart, din partea Rusiei, semnau la București convenția româno-rusă privind trecerea trupelor rusești prin România. Toate cheltuielile ocazionate de transport și de celelalte trebuințe ale sale reveneau guvernului rus. Acesta se obligă să mențină și să facă a se respecta „drepturile politice ale statului român astfel cum rezultă din legile interioare și tratatele existente, precum și a menține și apăra integritatea actuală a României”¹⁷⁴. O convenție specială cuprinzând detalii relative la relațiile armatei ruse cu autoritățile locale era anexată la convenția principală¹⁷⁵.

După ce Rusia a declarat război Porții otomane la 12/24 aprilie 1877, turcii au început bombardarea orașelor și satelor de pe malul românesc al Dunării. România a răspuns cu tunul la provocările Turciei, în timp ce parlamentul țării hotărâ la 9 mai 1877 ruperea oricăror legături cu Poarta și proclamarea independenței statului român.

Schimbarea situației României față de Poartă, trecerea de la starea de vasalitate la aceea de suveranitate deplină prin ruperea oricăror legături cu fosta putere suzerană implica însă aprobarea marilor puteri ale vremii, care s-au dovedit a fi în majoritate potrivnice proclamării independenței României, reacționând însă în mod diferit. Turcia, învinuind-o de rebeliune, a declarat că își păstrează „drepturile intacte” asupra României și își rezervă mijloacele de a le valorifica. Anglia, care o considera parte integrantă a Imperiului otoman, a adoptat o poziție de asemenea ostilă, „cerînd puterilor europene să ia măsuri energice de pedepsire”¹⁷⁶. Față de această situație, ultimul cuvînt l-a avut poporul român, care avea să hotărască cu arma, pe cîmpul de luptă, independența patriei sale.

Cu epopeea Adrianopolului, ocupat de ruși în ianuarie 1878, punînd în pericol direct capitala Imperiului

¹⁷⁴ Anexa nr. 68, p. 399—401.

¹⁷⁵ Anexa nr. 69, p. 402—409.

¹⁷⁶ *Istoria României*, vol. IV, București, Editura Academiei, 1964, p. 606.

otoman, a luat sfârșit războiul ruso-româno-turc, consemnat prin tratatul de pace dintre Rusia și Turcia încheiat la 19 februarie/3 martie 1878 la San Stefano. El prevedea recunoașterea independenței României¹⁷⁷, Serbiei, Muntenegrului și crearea unui mare principat autonom al Bulgariei cu ieșire la Marea Neagră și la Marea Egee¹⁷⁸. În aceste împrejurări, Austro-Ungaria a remis o notă Turciei prin care cerea constituirea unui principat autonom al Bosniei și Herțegovinei, dreptul de amestec în administrația Albaniei și Macedoniei, dreptul de a încheia tratate cu Serbia și Muntenegru, precum și unirea vamală cu aceste principate, ce trebuiau să fie independente. Anglia, la rîndul său, și-a dezvăluit și ea jocul. Disraeli, făcut lord Beaconsfield de regina Victoria, a luat pe față o atitudine hotărîită în favoarea Turciei. Timp de două luni s-au dus tratative între cabinetele europene și, la îndemnul Germaniei, Rusia, care nu mai putea risca un război împotriva Angliei și Austro-Ungariei, a fost nevoită să consimtă la convocarea unui congres la Berlin destinat să modifice prevederile tratatului de la San Stefano. Guvernul român a cerut marilor puteri ca și reprezentanții săi să ia parte la congres¹⁷⁹. Dar puterile europene au refuzat acest drept legitim al României, cîștigat pe cîmpul de luptă, și au permis reprezentanților țării numai de a citi memoriul guvernului român. La observația delegaților României că, față de jertfele ostașilor români în războiul ruso-româno-turc, marile puteri răspund cu ingraturitudine, delegatul Angliei, lordul Beaconsfield, a replicat : „Vorbiți de ingraturitudine ? Ce voiți, în politică ingraturitudinea este adesea prețul celui mai bun serviciu“¹⁸⁰.

Și astfel, în iulie 1878, lucrările Congresului de la Berlin au fost încheiate, semnîndu-se un tratat ale cărui clauze cu privire la România învederau recunoașterea

¹⁷⁷ Andrei Popovici, *op. cit.*, p. 14.

¹⁷⁸ *Anexa nr. 71*, p. 420—422

¹⁷⁹ Andrei Popovici, *op. cit.*, p. 15.

¹⁸⁰ N. Iorga. *Politica externă a regelui Carol I*, București, 1916, p. 303—304.

independenței României condiționată de îndeplinirea clauzelor stipulate în același tratat ¹⁸¹.

Participarea României la războiul din 1877—1878 a adus țării independența națională, ca și creșterea prestigiului său pe plan european.

După semnarea tratatului de pace de la Berlin, România și-a concentrat toate eforturile pe linie diplomatică în vederea recunoașterii independenței sale de către marile puteri, care condiționau acest lucru de aplicarea articolelor 44 și 45 ale tratatului de la Berlin, ceea ce implica efectuarea unor modificări în Constituția României din anul 1866 și acceptarea de către guvernul român a schimbărilor teritoriale cerute de Rusia. Dacă Rusia, Austro-Ungaria și Turcia au recunoscut independența României imediat după Congresul de la Berlin, iar Italia în 1879, celelalte puteri europene au dat curs acestui act abia în 1880. Dar cu toate îngrădirile și condițiile momentane, confirmarea de către Congresul de la Berlin a independenței României, proclamată la 9 mai 1877 și înscrisă în tratatul de pace de la San Stefano, a avut o importanță istorică covârșitoare pentru poporul român. România devenind stat suveran și egal din punct de vedere juridic cu toate celelalte state, nici o putere nu mai avea dreptul de a interveni în afacerile sale interne și nici să-i impună sau să-i controleze relațiile externe. Nici un fel de tratate încheiate de Poarta otomană cu alte state nu mai atingeau interesele României. Cel care avea dreptul suveran să hotărască politica economică și vamală a țării era guvernul român.

Cucerirea independenței de stat a creat condiții mai favorabile decât pînă atunci dezvoltării economiei în România. De la această dată țara noastră avea posibilitatea de a încheia în mod liber tratate comerciale, consulare și vamale cu diferite state, adoptînd o politică vamală de natură să-i favorizeze dezvoltarea industriei.

Trebuie subliniat că relațiile comerciale ale României cu statele străine au cunoscut trei sisteme de tarife comerciale cărora le-au corespuns trei categorii de tratate : acelea încheiate înainte de expirarea convenției comer-

¹⁸¹ Anexa nr. 74, p. 433—437.

ciale cu Austro-Ungaria din 1875 ; convenții încheiate cu clauza națiunii celei mai favorizate limitată ; convenții încheiate cu clauza națiunii celei mai favorizate obișnuită ¹⁸². Baza vechilor relații comerciale ale României cu străinătatea o constituia convenția cu Austro-Ungaria din 31 mai/12 iunie 1875 ; urmau apoi convenția comercială cu Germania din 14/26 noiembrie 1877 ¹⁸³, cu Italia din 11/23 martie 1878 ¹⁸⁴, cu Marea Britanie din 24 martie/5 aprilie 1880 ¹⁸⁵, cu Belgia din 2/14 august același an ¹⁸⁶. Dacă înainte de obținerea independenței încheierea convenției cu Austro-Ungaria situase România în rîndul subiecților de drept internațional, ridicînd prestigiul țării, după 1877 ea constituia o frînă în calea dezvoltării economiei românești ¹⁸⁷. Avînd o industrie mai dezvoltată și beneficiind de clauzele convenției care o avantajau, Austro-Ungaria înfrîngea cu ușurință industria românească, încît multe dintre fabricile și manufacturile existente în România au fost închise. În sfîrșit, situația era agravată și de convențiile comerciale cu Germania și Anglia, care, fiind încheiate pe baza „principiului națiunii celei mai favorizate“, ofereau acestor țări aceleași avantaje ca și Austro-Ungariei.

În 1886, expirînd convenția cu Austro-Ungaria, guvernul român a făcut cunoscut guvernului austro-ungar cu ocazia tratativelor pentru încheierea unei alte convenții că, pînă la perfectarea acesteia, va aplica produselor austro-ungare un tarif vamal similar cu acela aplicat țărilor ce nu aveau convenții încheiate cu România. Rezultatul acestui duel diplomatic s-a concretizat într-o suprataxă de 30% aplicată de Austro-Ungaria pentru produsele românești, la care România a răspuns prin aplicarea regimului comun statelor care nu aveau convenții comerciale cu țara noastră. Dar, în tratativele cu Elveția, guvernul român a reușit să dea curs vederilor

¹⁸² T. G. Djuvara. *Tratate, convențiuni și învoiiri internaționale ale României actualmente în vigoare*, București, 1888, p. VIII—X.

¹⁸³ *Anexa nr. 70*, p. 410—420.

¹⁸⁴ *Anexa nr. 72*, p. 422—430.

¹⁸⁵ *Anexa nr. 76*, p. 443—451.

¹⁸⁶ *Anexa nr. 77*, p. 451—459.

¹⁸⁷ T. G. Djuvara, *op. cit.*, p. X.

sale. Într-adevăr, vechiul tratat de comerț din 30 martie 1878¹⁸⁸, expirînd la 4 decembrie 1885, a fost înlocuit cu un altul, semnat la București la 26 mai/7 iunie 1886. Articolul I din acest tratat stipula tratamentul națiunii celei mai favorizate, pe bază de reciprocitate, pentru mărfurile ambelor părți contractante. Dar în tratatul cu Elveția s-a introdus o excepție ce favoriza economia românească: pentru unele mărfuri trebuia să se plătească taxele tarifului general român. O poziție similară a adoptat guvernul român și cu ocazia tratativelor purtate cu Marea Britanie, care au condus, în final, la încheierea convenției comerciale de la București din 14/26 noiembrie 1886, prin care se modificau în favoarea României tarifele stipulate în tratatul de comerț semnat la 12/24 martie 1880. În același timp, tratatul de comerț din 24 martie 1880, ce trebuia să expire la 30 iunie/12 iulie 1890, a fost prorogat pînă la 28 iunie/10 iulie 1891, dată la care au expirat principalele convenții comerciale ale României. Ulterior, Rusia a admis și ea noul sistem de tratate, acceptînd încheierea convenției comerciale din 5/17 decembrie 1886, care a înlocuit tratatul din 15/27 martie 1876, ce expirase la 21 octombrie/2 noiembrie 1886¹⁸⁹. În noiembrie 1887 s-a încheiat și un tratat de comerț cu Turcia¹⁹⁰.

Trebuie remarcat că între anii 1876 și 1886 comerțul exterior al României s-a desfășurat pe coordonatele convenției comerciale cu Austro-Ungaria, cu o balanță deficitară pentru România. Aceasta este dovedit de faptul că din importul total al României între anii 1881 și 1885, Austro-Ungaria deținea 450/0, urmată de Anglia, Germania, Franța etc. Cît privește exportul, locul principal pentru cereale între anii 1881 și 1885 îl deținea Anglia, urmată de Austro-Ungaria și apoi de Franța, iar în exportul animalelor și al produselor animale, locul întâi era deținut de Austro-Ungaria.

¹⁸⁸ *Anexa nr. 73*, p. 430—433.

¹⁸⁹ T. G. Djuvara, *op. cit.*, p. XII.

¹⁹⁰ *Anexa nr. 81*, p. 475—477.

Abordând problema tratatelor și convențiilor consulare încheiate de România cu diferite state după obținerea independenței, se poate afirma că în timp ce unele guverne reclamau aplicarea deplină a capitulațiilor încheiate între puterile creștine cu Turcia, România s-a opus totdeauna acestor pretenții incompatibile cu drepturile sale suverane. De altfel, netemeinicia acestor pretenții a fost demonstrată în practică prin părăsirea lor din ce în ce mai accentuată¹⁹¹. În acest sens, Italia a renunțat cea dintâi și complet la aceste drepturi, semnând cu România convenția consulară din 5/17 august 1880¹⁹²; celelalte puteri au încercat să le mențină, deși România, în virtutea suveranității sale, avea calitatea de subiect de drept internațional în relațiile internaționale. Problema a fost definitiv rezolvată cu ocazia învoielii dintre România și Austro-Ungaria din 2/14 mai 1887 în virtutea căreia Austro-Ungaria se obliga să înceteze, începînd cu data de 1 ianuarie 1888, de a oferi protecția sa persoanelor ce nu se bucurau în realitate de naționalitate austriacă sau ungară. Franța și Germania au aderat la această învoială. Cît privește Anglia, ea nu ridicase pretenții de a beneficia de unele privilegii în România pe baza capitulațiilor încheiate cu Turcia¹⁹³.

Principiile fundamentale ale jurisdicției consulilor în România erau acelea admise în dreptul internațional privat. Iar în ceea ce privește statutul personal, toate contestațiile supușilor străini legate de acest statut țineau de competența autorităților lor consulare. În această categorie intrau acelea referitoare la bunurile mobile, creanțele, valorile și alte titluri de acest fel, precum și cele privitoare la interesele situate în afara României. Cît despre statutul real, numai tribunalele țării singure aveau dreptul de a se ocupa de contestațiile referitoare la imobile situate în România, oricare ar fi fost naționalitatea părților în litigiu. În sfîrșit, cînd erau în joc interese unde se găseau bunuri mobile și imobile, mo-

¹⁹¹ T. G. Djuvara, *op. cit.*, p. XXII.

¹⁹² Vezi T. G. Djuvara, *op. cit.*, p. 253—285.

¹⁹³ T. G. Djuvara, *op. cit.*, p. XXIV.

bilele erau reglementate după statutul personal, iar imobilele după statutul real ¹⁹⁴.

Se învederează astfel că, în primii ani după obținerea independenței de stat, diplomația românească și-a desfășurat activitatea pe coordonatele consolidării independenței și a sistemului economic și juridic al României. Ulterior, ea s-a apropiat tot mai mult de Germania și Austro-Ungaria, ceea ce a imprimat și orientarea ei politică pe planul relațiilor externe. Într-adevăr, după Congresul de la Berlin, România, ca urmare a bogățiilor ei naturale și a poziției strategice, a ocupat un loc important în sfera de interese a marilor puteri europene.

Dacă Rusia țaristă dorea să neutralizeze România, Austro-Ungaria și Germania o considerau ca pe un avanpost al politicii lor expansioniste în Balcani, asociat cu mari posibilități de exploatare. Deși guvernarea României au observat adversitatea Austro-Ungariei față de dezvoltarea independentă a României, ei au căutat să meargă împreună cu această putere, chiar cu prețul unor concesiuni enorme. Problema aderării României la Tripla Alianță a fost dezbătută în timpul călătoriei lui Carol I la Berlin și Viena în august 1883, urmată apoi de călătoria lui I. C. Brătianu în Germania și Austro-Ungaria. O succesiune de tratative ulterioare purtate de diplomații celor două țări au condus la încheierea tratatului secret de alianță între Austro-Ungaria și România, sub patronajul abil al cancelarului Bismarck, semnat la Viena la 18/30 octombrie 1883, de contele Kálnoky și D. A. Sturdza ¹⁹⁵. În virtutea clauzelor din tratat, cele două părți contractante se angajau să se ajute reciproc în cazul unui atac neprovocat (art. 2). În cazul unui conflict armat, guvernele respective urmau să se pună de acord cu privire la cooperarea armatelor lor. Chestiunile militare trebuiau să fie aranjate printr-o convenție separată (art. 3). Dacă ar fi dus un război comun, se obligau ca nici o parte să nu încheie pace separată (art. 4). Tratatul se încheia pe o perioadă de 5 ani, dar cu rezerva, prevăzută de art. 5,

¹⁹⁴ *Op. cit.*, p. XXVI.

¹⁹⁵ *Anexa nr. 75*, p. 467—470.

potrivit căreia valabilitatea tratatului se putea prelungi pe încă 3 ani dacă nici una din părțile contractante nu l-ar fi denunțat sau nu ar fi cerut vreo modificare ¹⁹⁶. Încheiat din inițiativa lui Carol I și I. C. Brătianu, tratatul lega România de politica expansionistă și agresivă a Austro-Ungariei și Germaniei, fiind contrar intereselor naționale ale poporului român.

Spre sfârșitul secolului al XIX-lea, pe măsură ce se conturau tot mai pregnant trăsăturile celor două grupări politice-militare opuse, nu au lipsit nici încercările de a se aduce la masa tratativelor statele litigante, în vederea reglementării pașnice a conflictelor dintre ele.

Convenția de la Haga din 17/29 iulie 1899, care a reunit adeziunea a 27 de state, printre care și România, exprima dezideratul înlăturării recurgerii la forță în roprturile dintre state, prevăzând în articolul 2 că „în caz de neînțelegere gravă sau de conflict, înainte de a ajunge la arme, puterile semnatare au convenit de a recurge pe cât le vor permite circumstanțele la bunele oficii sau la mediațiunea uneia sau a mai multor puteri amice ¹⁹⁷.

Dar convenția de la Haga nu a putut să înlătore contradicțiile ireconciliabile dintre statele imperialiste; evoluția ulterioară a relațiilor dintre aceste state a condus la declanșarea primului război mondial, cu tot valul de suferințe generat de acesta.

În toată această perioadă, România independentă și-a diversificat relațiile cu statele europene, încheind noi convenții economice de natură să-i asigure participarea la schimbul de bunuri materiale pe plan mondial. De acum înainte, eforturile diplomației românești vor fi canalizate spre îndeplinirea dezideratului de veacuri al poporului român : crearea statului național unitar.

¹⁹⁶ Tratatul dintre România și Tripla Alianță a fost reînnoit în 1892 la Sinaia, cu semnătura lui Al. Lahovari, apoi în 1896, tot la Sinaia, semnat de D. Sturdza, cu acceptarea Germaniei și Italiei în 1899. Altă reînnoire s-a făcut la București în 1902, tot cu semnătura lui D. Sturdza. O ultimă reînnoire a avut loc la București în 5 februarie 1913, semnată de T. Maiorescu.

¹⁹⁷ *Anexa nr. 82*, p. 478—491.

1368, ianuarie 20 (în ajunul sf. Agneta)

Privilegiul acordat de Vladislav I Vlaicu, domnul Țării Românești, negustorilor din Brașov, stabilind ca aceștia să plătească numai o singură dată vamă pentru mărfurile ce le vor vinde în Țara Românească, și anume la Cîmpulung, scutindu-i de vama de la Slatina. Dacă vor duce mărfurile în alte țări, să plătească două vămi, una la trecere, alta la întoarcere (a 30-a parte din valoarea mărfii). Dacă vor duce mărfurile pe drumul Brăilei să plătească o singură vamă la întoarcere¹.

Ladislau, din mila lui Dumnezeu și a maiestății regești voievod al Țării Românești și ban de Severin. Facem cunoscut prin scrisoarea de față tuturor căroră se cuvine că preaînălțatul principe, domnul Ludovic, măritul rege al Ungariei, milostivul nostru domn firesc, trimițînd la noi pe magistrul Dumitru, zis Lepeș, cavalier

¹ Primul tratat cunoscut încheiat de țările române este tratatul de pace dintre Nicolae-Alexandru Basarab, domnul Țării Românești, și Ludovic I, rege al Ungariei, în anul 1354, și despre care se amintește într-un privilegiu al regelui dat episcopului Demetrius al Oradei drept răsplată pentru meritele sale, între altele, cu „occasione pacis et concordiae inter nos et eundem (Alexandrum Bozarabi Woyuodam nostrum Transalpinum) tractandae, disponendae et firmandae...” (vezi textul documentului în Eudoxiu Hurmuzaki-N. Denșușianu. *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. I—2 (1346—1450), București, 1890, p. 37—38, nr. 28; F. C. Nano. *Condica tratatelor și a altor legăminte ale României* (1354—1937), vol. I, București, 1938, p. 1.

al curții sale regești, pentru statornicirea și întărirea păcii veșnice între noi, pe de o parte, și între toți orășenii și locuitorii din Brașov, vecinii și prietenii noștri foarte dragi, ne-au cerut cu stăruință ca păstrînd să întărim pe seama acelor brașoveni toate libertățile lor, avute de ei de demult în țara noastră, Țara Românească.

Așadar, noi dorind să dăm ascultare totdeauna poruncilor regești, dăruim pe veci pomeniților orășeni și locuitori din Brașov aceste libertăți : toți negustorii din Brașov și din acel district, trecînd pe orice drum al țării noastre, Țara Românească, pentru a merge în țări străine, afară de drumul Brăilei, vor fi datori să ne plătească două tricesime, anume una la trecere și alta la înapoiere, în așa fel ca să ne plătească o tricesimă¹ la intrarea în țara noastră la *Cîmpulung* sau pe aproape și, primind acolo adeverință de la vameșul nostru, vor putea trece prin țara noastră liberi și nevătămați. Tot astfel la înapoiere ne vor plăti tricesima la Dunăre și, primind din nou adeverință, vor trece prin țara noastră slobози.

Dar negustorii care vor merge cu mărfurile lor spre țări străine pe drumul Brăilei vor fi datori să ne plătească nouă o singură tricesimă, la *Cîmpulung*, dar nu la trecere, ci la înapoiere. Dacă însă acei negustori își vor vinde mărfurile lor bune sau vor târgui în cuprinsul țării noastre, atunci nu ne vor plăti nouă vamă, nici tricesimă după bunurile lor, ci numai vama dreaptă și veche, și nu tricesima, la *Cîmpulung* sau pe aproape.

În afară de acestea, scutim pe toți negustorii din Brașov și din acel district de toată vama de la Slatina. Poruncim chiar, ca nici un locuitor al nostru să nu cuteze sau să îndrăznească a pune la popreală sau a împiedica în vreun fel oarecare pe vreun brașovean sau pe vreun locuitor din acest district pentru datoriile pe care le-ar avea în orașul Brașov sau în acel district.

Spre mărturia celor de mai sus, am încuviințat să se atîrne la actul de față sigiliul nostru cel mare și autentic, poruncind cu asprime, sub cea mai grea pedeapsă, tuturor credincioșilor noștri : comiților, pîrcă-

¹ tricesimă = a 30-a parte din valoarea mărfii.

labilor, judeților, vameșilor, curtenilor și tuturor celorlalți oameni de orice stare în Țara Românească, să nu cuteze a silii pe nici un negustor din Brașov la plata vreunei vămi sau a tricesimei, în afară de vămile și tricesima scrise mai sus...

Dat în anul Domnului 1368, în ajunul sfintei fecioare și martiră Agneta <20 ianuarie>.

HURMUZAKI-DENSUȘIANU. DOCUMENTE PRIVITOARE LA ISTORIA ROMÂNILOR, I-2, P. 144-145, NR. 108, ORIG. LATIN.

2

1389, decembrie 10 (vineri după ziua concepțiunii sf. Maria), Radom

Tratat de alianță încheiat de pe poziții de deplină egalitate între Mircea cel Bătrîn, domn al Țării Românești, și Vladislav al II-lea, rege al Poloniei, îndreptat împotriva regelui maghiar.

Noi, Manea și Roman Herăscu, comiții luminatului principe domnul Mircea, voievodul Țării Românești etc., precum și Drăgoi, spătarul măritului principe domnul Petru, voievodul Moldovei, recunoaștem prin cuprinsul acestora și mărturisim pe față că, atunci când am fost trimiși în solie la prealuminatul principe domnul Vladislav, regele Poloniei etc., am făcut o astfel de înțelegere cu acel domn Vladislav, regele, în numele și din partea sus-numitului domn Mircea, domnul nostru, a cărui împuternicire ne-a fost dată nouă, încheind un legământ de prietenie nestrămutată, care să se țină de

amîndouă părțile în veci nestricat. Sus-numitul domn Mircea-Voievod este dator și ținut să ajute pe domnul Vladislav, regele, în tot chipul și cu toată puterea și forțele sale cînd acela va cere ajutorul lui în contra atacului și a incursiunii vrăjmășești a regelui Ungariei și a vasalilor lui și a oricăruia dintre supușii lui. Iar împotriva altor dușmani și a oricăror altora ce vor supăra pe sus-pomenitul domn Vladislav, regele, îl va ajuta după buna plăcere a liberei sale voințe, precum se cuvine prietenului să facă, asemenea și domnul Vladislav, regele, la cererea sus-numitului domn Mircea-Voievod, este dator și ținut să-l ajute cu toată puterea și forțele sale în contra pomenitului rege al Ungariei și împotriva oricăror supuși ai acestuia. Iar împotriva altor dușmani și a oricui ar supăra pe numitul domn Mircea, voievodul, îl va ajuta după buna plăcere a liberei sale voințe, ca prieten.

Pe lîngă acestea, făgăduim că pentru această legătură și rînduială prietenească nevătămată, sus-zisul domn Mircea, pînă la mijlocul păsessimilor care se apropie acum sau, împlîndu-se vreo piedică legitimă, opt zile după aceasta, spre mai mare chezășie a celor făgăduite, va trimite în Moldova scrisoarea sa întărită cu pecetea sa cea mare prin buni și osebiți trimiși¹; și de asemenea alt exemplar al acestei scrisori va trebui să trimită și pomenitul rege Vladislav, sub titlul și pecetea sa cea mare, la timpul și la locul însemnat prin trimișii săi osebiți, în asemenea chip, al acestora de față sub pecetile noastre ca mărturie.

Dat la Radom, vineri după ziua concepțiunii preacuratei fecioare Maria <10 decembrie>. Anul Domnului una mie trei sute optzeci și nouă.

ST. PASCU-VL. HANGA. *CRESTOMATIE PENTRU STUDIUL ISTORIEI STATULUI ȘI DREPTULUI R.P.R.*, VOL. II, BUCUREȘTI, 1958, P. 408-409; ORIG. LATIN ÎN HURMUZAKI-DENSUȘIANU. *DOCUMENTE*, VOL. I-2, P. 315-316, NR. 258.

¹ Scrisoarea lui Mircea prin care se confirmă clauzele tratatului a fost adusă la Lublin la 20 ianuarie 1390 (vezi textul scrisorii în E. Hurmuzaki-N. Densușianu, *op. cit.*, p. 322, nr. 262).

1390, martie 17 (sărbătoarea sf. Gertruda),
Suceava

Tratat de alianță încheiat între Mircea cel Bătrîn, domnul Țării Românești, și Vladislav al II-lea, rege al Poloniei, în care — după ce se amintește de „...unirea și legătura prieteniei nevătămate celei ce a fost pînă acum...” între cei doi suverani — se arată că se aduc unele completări la tratatele încheiate pînă la acea dată. Astfel se stipulează că regele polon nu va începe război contra regelui maghiar fără a-l înștiința pe domnitorul român asupra cauzelor războiului. De asemenea se stipulează că orice înțelegere realizată de Mircea cel Bătrîn cu regele maghiar va fi aprobată, primită și întărită de regele polon. În caz că se fac unele „abateri” de la tratatul de față de către una din cele două părți, atunci cealaltă îi va semnala mai întîi aceasta „dojenindu-l”. O ultimă clauză stipulează că „...toată compunerea unirii să se puie într-o singură scrisoare autentică”.

Noi, Roman Herăscu și Radul Gadki, deputații și nunții speciali pentru cele mai jos scrise. Tuturor și fiecăruia la care vor parveni acestea voim să fie cunoscut că de vreme ce din porunca și mandatul special al prealuminatului sus-numitului domn Mircea, voievodul Țării Românești etc., a preagrațiosul nostru domn, am serbat adunarea personală în părțile Moldovei, în orașul Suceava, din plina sa autoritate, de o parte, cu vitejii soldați, domnul Gervasiu de Daloviț și Benkon de Zabocruc¹, iarăși din plina poruncă și mandatul special al prealuminatului principe domnul Vladislav, regele Poloniei etc., de cealaltă parte, pentru unirea și legătura prieteniei nevătămate celei ce a fost pînă acum între

¹ Este vorba de diplomații polonezi Guervasio de Dalewicz și Benkone de Zabokruc.

prezișii domnii noștri și care, cu ajutorul lui Dumnezeu, va fi și în viitor, spre împlinirea norocită a aceleiași uniri, arătînd scrisorile cele autentice și pecetluite ale amîndurora făcute, precum s-au făgăduit, pentru astfel de legătură, am hotărît și am făcut precum s-a părut mai bine și mai sfînt la amîndouă părțile dintre noi și, după ce am dezbătut cu de-amănuntul, am aflat niște articole care vor întări mai tare unirea în condițiunile sale : adică că prezisul domn regele Poloniei să nu înceapă și să nu pornească nici o ceartă și nici un război în contra regelui Ungariei și a supușilor lui fără a înștiința mai întîi domnului nostru. Mircea-Voievod și sfatului lui toate calitățile în parte ale acelor cerți și războaie și fără a fi acelea aprobate prin sfatul demnității lui celei regale.

Afară de acestea dacă vor fi fost făcute adică alte armistiții de pace sau concordii între prezisul Mircea-Voievod, domnul nostru, și între regele Ungariei, sau se vor fi primit pentru un timp, sau se vor fi orînduit pentru totdeauna, sau se vor fi hotărît în orice mod aflîndu-se domnul rege al Poloniei legat printr-sele, atunci sus-numitul rege va trebui să le aprobe, să le primească și să le întărească, și să le ție de bune, de primite și de întărite în toate clauzele, deosebirile și punctele lor prin întărirea pecetei sale celei autentice pentru un timp sau pentru totdeauna, precum va cere o astfel de trebuință. Asemenea, ca această unire fericită să rămîie neînfrîntă în toate condițiunile sale, am hotărît ca oricine dintre confederați care s-au primit în această unire și legătură, în orice mod se va abate de la condițiunile unirii, atunci celelalte părți ale unirii, dojenindu-l mai întîi serbătoresc, trebuie și pot astfel să-l aducă așa încît să împlinească făgăduielile prezisei uniri și să le ție nevătămate. Și pentru ca între prezișii principii domnii noștri de amîndouă părțile să se facă o dezbatere specială despre prepușii articoli prin aprobarea lor la orașul Suceava în sărbătoarea fericitului Ioan Botezătorul ce urmează acum, aducîndu-se toate scrisorile și pecetele fiecăruia dintre dînșii, voim cu prezișii deputați ai numitului domn rege, precum am făgăduit cu bună credință, să aprobăm și să primim sus

atingii articoli ai domnului nostru voievod și să-i întărim spre mărturia lor, cu numele noastre și cu pecetea sa, închizînd cu toate acestea scrisorile și clauzele particulare care se vor fi dat despre această legătură, precum s-a făgăduit, ca toată compunerea unirii să se puie într-o singură scrisoare autentică, și scrierile pecetluite de amîndouă părțile să le dea o parte celeilalte și cele de mai înainte să le dea înapoi fără vreun vicleșug sau vreo înșelătorie.

Iar spre mai mare cunoștință a acestora am făcut acestea, întărindu-le cu punerea pecetilor noastre. Dat în Suceava în sărbătoarea sfintei fecioare Gertruda <17 martie>. Anul Domnului o mie trei sute nouăzeci.

M. MITILINEU. *COLECȚIUNE DE TRATATELE ȘI CONVENȚIUNILE ROMÂNIEI CU PUTERILE STRĂINE DE LA ANUL 1368 PÎNĂ ÎN ZILELE NOASTRE*, BUCUREȘTI, 1874, P. 4—6; ORIG. LATIN ÎN HURMUZAKI-DEN-SUȘIANU. *DOCUMENTE*, 1—2, P. 323—324, NR. 263. În rezumat (p. 4), Mitilineu admite data greșită: 15 noiembrie. Și P. P. Panaitescu (*Mircea cel Bătrîn*, București, 1944, p. 232) propune data: 20 martie, de asemenea greșită.

4

1391, iulie 6 (octava sf. apostoli

Petru și Pavel), Liov

Tratat de alianță încheiat între Mircea cel Bătrîn, domnul Țării Românești, și Vladislav al II-lea, rege al Poloniei. Se confirmă clauzele alianței existente între cele două părți, fără a se face referiri la adăugirile din 17 martie 1390. Tratatul reconfirmă clauza ajutorului reciproc nu numai împotriva regelui Ungariei,

ci și „...în contra altor rivali“. Se menționează că, împotriva acestora, fiecare va ajuta „...după buna plăcere a voinței sale ca prieten“¹.

Mircea, din grația lui Dumnezeu voievodul Țării Românești, duce al Făgărașului și al Amlașului, comite al Severinului, domn al Dîrstorului și despotul Dobrogei etc. Facem cunoscut tuturor celor ce se cuvine că, dorind să facem legăminte de prietenie nevătămătă cu prealuminatul domn Vladislav, regele Poloniei etc., am făcut cu sfatul unanim al boierilor noștri o astfel de orînduire, deosebit de cea făcută mai înainte, care să se ție de amîndouă părțile și să se păzească neînfrîntă pentru totdeauna, că voim a ajuta pe pomenitul domn Vladislav regele cu toată puterea și cu puțința noastră, și pe el și pe oamenii supuși lui, cînd va cere ajutorul nostru în contra atacului și incursului vrăjmășesc al regelui Ungariei și al vasalilor lui și al oricăror oameni supuși lui. Iară în contra altor rivali sau orice supărători ai prezisului domn Vladislav, regelui, făgăduim că-l vom ajuta după buna plăcere a voinței noastre, precum se cuvine unui prieten. Asemenea și domnul Vladislav regele, la cererea noastră, în contra regelui Ungariei și a supușilor lui, trebuie să ne ajute cu toată puterea și puțința lui, iară în contra altor rivali ai noștri ne va ajuta după buna plăcere a voinței sale ca prieten. Și scrisorile și îndatoririle noastre de mai înainte, socotindu-le de bune și de primite, le aprobăm și le întărim prin acestea ca și cum cuprinsul lor ar fi pus într-acestea din vorbă în vorbă și adăugăm că, dacă cineva dintre ai noștri va îndrăzni a se scula și a ni se împotrivi sau va încerca ceva în contra domnului Vladislav, voim să-l prăpădim cum se cade. Spre

¹ Acest tratat, ca și cele de mai înainte vor fi confirmate prin tratatul încheiat la 23 septembrie 1403 la Giurgiu, care însă va fi formulat în termeni generali, nefiind îndreptat direct împotriva nimănui. Faptul se datorește, desigur, evoluției noi a relațiilor lui Mircea cu regele Sigismund al Ungariei (vezi textul în E. Hurmuzaki, *op. cit.*, p. 824, nr. 652).

a căror lucruri, cunoștință și întărire veșnică, am agățat pecetea noastră cea mare prin Manea și Voicul, banii noștri.

Dat în Lemberg, în octava sfinților apostoli Petru și Pavel <6 iulie>. Anul Domnului o mie trei sute nouăzeci și unu.

M. MITILINEU, *OP. CIT.*, P. 7–8; ORIG. LATIN ÎN HURMUZAKI-DENSUȘIANU, *OP. CIT.*, P. 334–335, NR. 275. În traducerea lui Mitilieu lipsește din datare „În octava sfinților apostoli Petru și Pavel“, care se află în textul latin din Hurmuzaki (p. 335).

5

1395, martie 7 (duminica Reminiscere), Brașov

Tratat de alianță încheiat între Mircea cel Bătrîn, domnul Țării Românești, și Sigismund, regele Ungariei, pe bază de deplină egalitate și îndreptat împotriva turcilor. El cuprinde clauze referitoare la modul în care se va acționa în comun în cazul unui conflict cu dușmanul otoman. Astfel, în cazul că la luptă ar participa regele maghiar în persoană, atunci va participa și domnitorul român. Se prevede de asemenea că domnitorul român va permite trecerea trupelor maghiare prin țara sa și că le va asigura cele trebuincioase în schimbul plății.

Noi, Mircea, voievodul Țării Românești, duce al Făgărașului și ban al Severinului, facem cunoscut tuturor celor ce vor vedea scrisoarea de față sau vor avea

știință de ea în alt chip că, deoarece prealuminatul principe și domn, domnul Sigismund, din mila lui Dumnezeu slăvitul rege al Ungariei, Dalmației, Croației etc., margraf de Brandenburg etc., a arătat față de noi osebita bunăvoință a maiestății sale de când ne-a cunoscut <odată> cu prielnicul și cu prietenescul său sprijin și ne-a dat nouă, de la sine și cu toată milostivirea, dragostea sa și ne-a ajutat mai ales împotriva acelor cumpliti și vicleni fii ai minciunii, vrăjmași ai numelui lui Hristos și neîmpăcați dușmani ai noștri, turcii, purtându-se cu noi totdeauna și în <toate> împrejurările cu bunăvoință și cu bunătate, de aceea noi, din îndemnul numai al nostru, fără a fi siliți și nici strîmtorați <de nimeni>, sub jurămîntul nostru de credință și al boierilor noștri, făcut de noi mai înainte așa cum se cuvine, am jurat și juruim zisului domn, regele, prin rîndurile de față, a păzi și a ține cu sfințenie cele mai jos scrise.

Și anume, mai întîi ca noi, <atunci> cînd și de cîte ori de acum înainte domnul <nostru>, regele, va merge cu oștirea sa, el însuși împotriva turcilor pomeniți sau împotriva oricăror altora ce țin cu ei, atunci să fim ținuți și datori a merge cu dînsul, de asemenea noi înșine împotriva acelora, cu toată oștirea, cu oamenii și cu toată puterea noastră. Și dacă domnul, regele nu ar merge el însuși, ci ar trimite numai oștirea sa, atunci și noi să fim ținuți și datori de asemenea să trimitem numai oștirea și pe oamenii noștri împotriva acelora, dimpreună cu oștirea domnului rege. Totodată <să fim datori> a da pomenitului domn, rege și oștirii lui și oamenilor pe care îi va aduce cu sine <la război>, dacă va merge el însuși acolo, iar dacă nu va merge, atunci oștirii și oamenilor pe care-i va trimite, cum se spune mai sus, împotriva acelora, în părțile Dobrogei, sau pe orice alte pămînturi, cetăți, ținuturi, trecători, limanuri și în orice alte locuri supuse stăpînirii și ascultării noastre, slobodă, pașnică și sigură trecere și hrană totdeauna potrivită pentru banii lor, atît cînd vor merge într-acolo, și cît vor sta acolo, și se vor retrage de acolo, cît și la întoarcerea lor acasă.

De asemenea, cînd și de cîte ori se va întîmpla ca domnul rege să meargă, cum se spune mai sus, în po-

menitele părți cu zisa lui oștire și cu oamenii lui, și cu ajutorul nostru, să ia, să pună stăpînire, să redobîndească sau să aibă într-un fel oarecare orașe, pămînturi, cetăți, întărituri, trecători, limanuri, ținuturi sau orice alte locuri și, din pricina aceasta, să rămînă și să în-tîrzie acolo el însuși, atunci și noi cu oștirea, oamenii și cu toată puterea noastră să fim ținuți și datori a rămîne și a întîrzia acolo înșine, cu zisul domn rege, așa cum va face el și cît timp va rămîne el <acolo>. Iar dacă domnul rege ar trimite acolo numai oștirea sa, atunci și noi să fim ținuți și datori a trimite cu oștirea zisului domn rege numai oștirea și pe oamenii noștri, dar destul și în stare să se împotrivescă dușmanului și puterii părții potrivnice și să păstreze și să apere împotriva acelorora <acele locuri> pe care el, cu ajutorul lui Dumnezeu, se va întîmpla să le ia, să pună stăpînire, să le dobîndească sau să le aibă, cum se spune mai sus, în părțile acelea, în orice chip <ar fi>. Și, în sfîrșit, cînd va fi de trebuință, de pildă cînd puterea dușmanului și a părții potrivnice ar fi așa <de mare>, noi atunci, chiar și în lipsa domnului rege, să fim ținuți și datori, acolo, cum se spune mai sus, a ajuta noi înșine, cu oștirea, pe oamenii zisului domn rege și a le da sprijin și ajutor, spre a păstra și apăra împotriva oricui în locul zisului rege <locurile> pe care el le va lua, pe care va pune stăpînire, le va dobîndi și avea, cum se spune mai sus.

De asemenea să fim ținuți și datori a da și a trimite, tot din stăpînirea noastră, pomenitului domn rege, oștirii lui și oamenilor sus-amintiți, pe care el îi va aduce cu sine sau îi va trimite, cum se spune mai sus, în acele părți, hrană potrivită pentru banii lor și totdeauna îndeajuns cînd, de cîte ori și în orice fel va fi nevoie spre a sprijini, păstra și a apăra, a lua, a pune stăpînire, a dobîndi cele de mai sus.

De asemenea, cînd și de cîte ori se va întîmpla ca pomenitul domn rege să meargă el însuși sau să trimită numai oștirea și pe oamenii lui în acele părți prin altă

parte decît prin ținuturile supuse stăpînirii noastre, precum ar fi dincolo <de Dunăre> și pe lîngă Dunăre, prin locuri învecinate cu țara noastră și cu Dunărea, atunci noi, cînd și de cîte ori se va întîmpla, cum se spune mai sus, ca ei să treacă pe lîngă Dunăre, să fim ținuți și datori a trimite și a pune să li se dea peste Dunăre hrana potrivită, cum se spune mai sus, cu banii lor, ori în ce fel se va putea ajunge la dînșii cu această hrană.

De asemenea, dacă, cu voia lui Dumnezeu, care rînduiește toate, s-ar întîmpla ca cineva din oștirea și dintre oamenii zisului domn rege să se îmbolnăvească, să fie rănit sau împiedicat în vreun fel oarecare în ființa lui, așa încît să fie numaidecît nevoie ca, din pricina aceasta, acela să rămînă și să întîrzie acolo, atunci acela să poată rămîne, întîrzia și sta acolo în chip liber, pașnic și sigur, pînă cînd îi va plăcea, fără vătămare, pagubă, împiedicare și supărare de nici un fel, ființa, lucrurile și bunurile acestuia rămînînd totdeauna neatînse, iar scrisorile, oricare ar fi și în orice chip făcute și date, între zisul domn rege și noi, pînă acum sau altădată, despre și cu privire la aceasta rămînînd în toată tăria și trăinicia lor prin mărturia acestei scrisori a noastre. Spre mai mare învedereare și neîndoială că cele de mai sus se vor păzi cu sfințenie de noi, așa cum se arată mai sus, am dat pomenitului domn rege această <scrisoare> pecetluită cu pecetea noastră cea mică, în lipsa celei mari, făgăduind a-i da alta tot asemenea și în același cuprins <întărită> cu pecetea cea mare atîrnată.

Data în Brașov, în duminica Reminiscere <7 martie>, anul 1395.

1402, martie 12, Suceava

Tratat de închinare și credință încheiat de Alexandru cel Bun, domnul Moldovei, cu Vladislav al II-lea, regele Poloniei, prin care domnitorul moldovean se obligă a servi credincios pe regele polon, așa cum au făcut-o înaintașii săi Petru-Voievod și Roman-Voievod. De partea polonă nu se prevăd nici un fel de obligații.

Cu mila lui Dumnezeu, noi, Alexandru, voievod al Moldovei, facem știut cu această carte a noastră tuturor care vor căuta la dînsa sau o vor auzi citindu-se și făgăduim, de a noastră bunăvoie și cu întreg sfatul, de nimeni siliți și nici asupriți, amintindu-ne de înaintașii noștri și de cei mai bătrîni, Petru-Voievod și tatăl nostru, Roman-Voievod, să slujim și să dăm ajutor și să sfătuim cu bun sfat pe iubitul nostru domnitor Vladislav, craiul Poloniei, și copiilor săi și coroanei Poloniei, văzînd mila scumpului nostru domnitor, craiul, către noi.

Și făgăduim pe onoare, fără înșelăciune și fără vicleanie să slujim credincios și să dăm ajutor și să sfătuim cu bun sfat, cît vom trăi, contra oricărui dușman al său, neexceptînd niciodată pe nimeni și de asemenea niciodată să nu ne căutăm alt domnitor afară de craiul Poloniei și coroana Poloniei.

Vom ține-o cu credință și veșnic și nestrîcat niciodată, după datina noastră creștinească și cîntea noastră.

Spre întăritură acesteia și spre mare și veșnică împuternicire, am poruncit să se atîrne pecetea noastră cea mare către această carte.

S-a scris cartea în Suceava în săptămîna a cincea a postului celui mare, duminică, în anii de la nașterea lui Hristos una mie patru sute și doi, luna martie în 12 zile.

MIHAI COSTĂCHESCU DOCUMENTE MOLDOVENEȘTI ÎNAINTE DE ȘTEFAN CEL MARE, VOL. II, IAȘI 1932, P. 621 — 622, NR. 171, ORIG. SLAVON ȘI TRAD. ROM.

Privilegiul de comerț acordat de Mircea, domnul Țării Românești, negustorilor din Liov și din toată țara regelui Vladislav al Poloniei și din marele principat al lui Vitold, prin care li se dau însemnate înlesniri și scutiri de vamă. Vama va fi plătită o singură dată la Țîrgoviște, iar domnitorul va beneficia, bineînțeles, de dreptul de a alege și a cumpăra primul tot ceea ce îi este necesar.

Eu, Ioan Mircea, mare voievod și domn a toată Țara Românească și al părților de peste munți.

Dat-a domnia mea credința și sufletul domniei mele tuturor neguțătorilor și pîrgarilor din țara părintelui și fratelui domniei mele Vladislav, regele de la Leopole (Liov), și a pîrgarilor din țara fratelui domniei mele marele principe Vitold cum că să aibă voie de a veni în țara domniei mele cu mărfurile lor, fiindu-le venirea slobodă, pe credința și sufletul domniei mele, cu o avere cît de multă, fie măcar cu nenumăratele nenumăratelor și miile miilor de întunerice; și numai într-un loc unde le va fi dezlegarea mărfurilor, la Țîrgoviște, acolo să plătească vamă și apoi să-și cumpere ce vor pofti; iar din marfa lor, domnia mea își va cumpăra ce-și va alege, și după aceea ei să fie slobози de a umbla în toată țara și provincia domniei mele, vînzînd și cumpărînd prin toate orașele, prin toate schelele de pe Dunăre, începînd de la Porțile de Fier și chiar pînă la Brăila, și prin toate căile din munți și nicăieri să nu plătească vamă, nici într-un tîrg și nici într-o schelă; și unde vama va fi arendată de către domnia mea, acolo vameșul să nu cuteze a-i vămui, ci să pună pe socoteala domniei mele, iar unde nu va fi arendată, acolo nici să caute mărfurile lor. Oricine ar necinsti acest hrisov al domniei mele va suferi multă mînie de

la domnia mea, ca neascultător acestui hrisov al domniei mele.

B. P. HAȘDEU. *ARHIVA ISTORICĂ A ROMÂNIEI*, VOL. I—1, P. 3—4, NR. 1, ORIG. SLAV. ȘI TRAD. ROM. Documentul este nedatat, unii istorici au propus diferite date: 1390, 1391, 1403 și 1408. Mai probabilă pare data 1403, propusă de P. P. Panaitescu. La 23 septembrie 1403 Mircea a reinnoit și tratatul de alianță cu Polonia. Există și un alt privilegiu, în latină, dat din Argeș, de Mircea, liovenilor în anul 1409, fixînd vama una din 30 <tricesima>.

8

1408 (6916), octombrie 6, Suceava

Privilegiu de negoț acordat de Alexandru cel Bun, domnul Moldovei, negustorilor din Liov, cu tot poporul lor, prin care se stabilește că liovenii erau liberi să vină cu mărfurile în Moldova, să le desfacă sau să le tranziteze. De asemenea, ei puteau cumpăra mărfuri specifice din Moldova. Tratatul fixează localitățile în care ei vor plăti vama, stabilindu-se totodată și sumele pentru diferitele feluri de vămi sau de negoț. Li se încuviințează să aibă o casă scutită de dări în Suceava.

Cu mila lui Dumnezeu, noi, Alexandru-Voievod, domnul țării Moldovei, facem cunoscut și cu această carte a noastră tuturor care vor căuta la dînsa sau o vor auzi că am încheiat cu sfetnicii și cu orășenii din tîrgul Liovului și cu tot poporul lor și am făcut așezămînt despre vămi în țara noastră și am încheiat cu dînșii ca să umble în țara noastră cu mărfurile lor. Și le-am rîn-

duit vămi și le-am ușurat să dea vamă în țara noastră astfel : mai întâi vama principală de la Suceava, precum mătasă, piper, camhă¹, tebenci², tămîie, vin grecesc, de grivnă, în Suceava, cîte trei groși. Iar cînd vor cumpăra marfă tătarască în alte tîrguri ale noastre, vor da acolo unde cumpără de grivnă doi groși, iar la vama principală, în Suceava, de grivnă trei groși și apoi vor putea să o vîndă cui le va plăcea.

Iar cine merge la Liov, la vama principală, în Suceava, de vita cornută un groș, pentru zece porci un groș, pentru zece oi un groș, iar de iapă cîte șase groși și de fiecare cal cîte șase groși, pentru o sută de veverițe un groș, pentru o sută de vulpi zece groși, pentru o sută de piei crude de oaie patru groși, pentru o sută de piei de miel doi groși, pentru o sută de piei de vită cornută cinsprezece groși. Aceasta este vama de la Suceava.

Iar cine merge către ținutul tătarăsc, pentru 12 cîntare în Suceava, o rublă de argint, în Iași treizeci de groși și în Cetatea Albă o jumătate de rublă de argint.

Iar cine nu merge la Cetatea Albă va da la Tighina ca și la Cetatea Albă afară de plata trecătoarei, iar la strajă de fiecare car cîte doisprezece groși. Și cine va duce vite cornute la Tătaru, la vama principală, în Suceava, de vită cornută, patru groși, iar în Iași doi groși, iar la Tighina doi groși. Iar pentru o sută de oi, în Suceava, șasezeci de groși, iar în Iași treizeci de groși, iar în Tighina treizeci de groși. Aceasta este vama acestora ce se duc la Tătari.

Bucățile de postav le vor vinde la descărcare în Suceava, iar în alte tîrguri nu au voie să le vîndă, și cu acești groși liber le este să meargă și să-și tîrguiască prin toate tîrgurile noastre ce vor găsi.

Iar în Ungaria și Țara Românească slobod le este să ducă postav. Cine va duce postav în Țara Românească va da la vama principală, în Suceava, de grivnă cîte trei groși, iar la margine, în Bacău, de grivnă doi

¹ În limba polonă, kamcha = un fel de mătase turcească.

² În limba polonă, tebinki, tebienki = un fel de podoabă de mătase la șeua calului.

groși. Iar ce aduc din Țara Românească, fie piper, fie lînă sau orice, pentru 12 cîntare, în Bacău, o jumătate de rublă de argint. Iar la vama principală, în Suceava, pentru 12 cîntare o rublă de argint.

Iar cine va duce postav la Bistrița, în Ungaria, de grivnă cîte trei groși în Suceava, iar în Baia de grivnă un groș și jumătate și în Moldovița de grivnă un groș și jumătate, iar cînd se întorc din Ungaria, de fiecare povară în Moldovița cîte doi groși, iar în Baia de fiecare povară cîte doi groși.

Iar cine va duce postav la Brașov, la vama principală, în Suceava, de grivnă trei groși, iar în Bacău de grivnă un groș și jumătate, iar în Totruș de grivnă un groș și jumătate. Iar cînd se vor înturna, de fiecare povară la Totruș cîte doi groși, iar în Bacău de fiecare povară cîte doi groși.

Iar caii din țara noastră, ce-s de cîte trei grivne, slobozi le sînt și caii ungurești slobozi le sînt, numai în care tîrg îi vor cumpăra acolo vor da de fiecare cal cîte patru groși, iar la descărcare, în Suceava, de fiecare cal cîte doi groși și în Cernăuți cîte doi groși.

Iar cine va duce cai sau iepe la Camenița, ce i-ar fi să dea în Sireti, tot aceia va da în Dorohoi, și ce i-ar fi să dea în Cernăuți, tot aceia va da în Hotin. Aceeași este vama și pentru iepe ca și pentru cai.

Iar cine va cumpăra vite cornute sau berbeci în Bacău, sau în Roman, în tîrg, sau în Baia, sau în Neamț sau în alte tîrguri ale noastre nu va avea să dea vamă în alt loc decît acolo unde a cumpărat și să ia pecete de la vameș și în care tîrg va cumpăra acolo va da de vită mare un groș, de zece oi un groș, de zece porci un groș, de o sută de piei de bou zece groși, de o sută de piei de miel un groș, de o sută de piei crude doi groși și apoi vor merge la vama principală de la Suceava.

Iar în Siret, de lucruri mărunțele, de șăpci, pantaloni, săbii ungurești, de paloșe, de grivnă cîte trei groși, iar ce iese din țară prin Suceava, la Siret, din tot și pentru piei și pentru lînă și pentru piei de oaie. Această-i vama Siretului.

Iar în Cernăuți, vama pentru un car nemțesc patru groși, pentru carul domnesc șase groși, pentru o vită cornută un groș, pentru zece porci un groș, pentru zece oi un groș, iar pentru cal sau iapă cîte doi groși. Iar la trecători și pentru carele nemțești încărcate și pentru cele armeneste cîte patru groși. Aceasta-i vama Cernăuțului. În Cernăuți, carele să nu se scuture, ci neguțătorul să-și dea cuvîntul său că nu are marfă oprită în carul său, jderi, argint, ceară și cai buni de țară.

Și se va socoti prețul postavului în Suceava ca și în Liov. Iar liovenii ce vor merge la Brăila după pește, la vama de margine, fie la Bacău sau la Bîrlad, acolo vor da pentru o grivnă cîte un groș și jumătate, iar carul și peștele să nu li se ia. Și acolo să-și scoată pecete și să meargă slobod la Suceava, și vor da la vama principală, în Suceava, de grivnă cîte trei groși. Iar carul și peștele să nu li se ia. Iar la Sireti, vor da de grivnă cîte un groș și jumătate, iar peștele și carul să nu li se ia. Și în Cernăuți vama pentru car.

Iar liovenii ce vor aduce ei înșiși din Ungaria argint ars, din acest argint să cumpărăm noi pentru noi cîte ne va trebui, iar alt argint ce le va rămînea, acesta le este slobod.

Ceara din Muntenia și cea din Brașov le este slobodă și vor da vamă pentru o piatră de ceară în Bacău un groș, iar la descărcare, în Suceava, de piatră un groș, iar în Sireti de piatră un groș.

Jderii ungurești le sînt slobози. Și vor da vamă în Baia un groș și jumătate de grivnă și la descărcare, în Suceava, de grivnă trei groși și în Sireti un groș și jumătate de grivnă. Și din acești jderi cît ne vor trebui nouă vom cumpăra pentru noi, iar ceilalți le sînt slobози.

Și încă le-am dat voie să-și ție în Suceava o casă, dar în această casă să nu ție cîrciumă, nici să nu facă bere, nici mied, nici măcelărie să nu ție, nici pîine să nu vîndă. Iarăși dacă acesta ce va trăi în această casă ar vrea să ție ceva din acestea, atunci să sufere (să plătească) cu tîrgul.

Și am făcut aceasta neguțătorilor domnitorului nostru, craiul Poloniei, din toată țara Rusiei și a Podoliei. Și cele ce am scris mai sus le făgăduim să le ținem veșnic, fără înșelăciune și fără viclenie, în vecii vecilor, noi și urmașii noștri, nestrămutat niciodată, pe cinstea noastră și pe credința noastră, după datina creștinească.

Și martori la aceasta, pan Giurgiu staroste, pan Mihail de la Dorohoi, pan Vlad de la Siret, pan Oană vornic de Suceava, pan Iațco și pan Ilieș Ceașnic. Și încă la aceasta au fost soli din Liov care au încheiat cu noi acest lucru : Mîcico Culicovschi, Zamirstam Hanăș și Hanăș Verzest și Rus Niclius și pisarul din Liov, Hanăș.

Și spre întăritură tuturor acestora, am poruncit credinciosului nostru Brateiu logofătul să scrie și să atîrne pecetea noastră cea mare către această carte a noastră.

În Suceava, în anul șase mii nouă sute și șasesprezece, <1408> octombrie 6.

M. COSTĂCHESCU. DOCUMENTE MOLDOVENEȘTI ÎNAINTE DE ȘTEFAN CEL MARE, VOL. II, P. 630-637, NR. 176, ORIG. SLAVON ȘI TRAD. ROM.

9

1411, mai 17 (duminica Vocea bucuriei), Giurgiu

Tratat de alianță defensivă încheiat de Mircea, domnul Țării Românești, cu Vladislav al II-lea Iagello, rege al Poloniei¹, reconfirmîndu-se cu tărie și în spirit

¹ Poziția adoptată în acest tratat față de regele Ungariei se explică prin conflictul izbucnit între regii Poloniei și Ungariei. Zece luni însă după încheierea tratatului, cei doi regi se vor împăca la Lublau, și Mircea va trimite delegații la ambele curți pentru a asista la festivitățile prilejuite de acest eveniment.

prietenesc alianța fățișă împotriva regelui Ungariei în cazul cînd acesta ar îndrăzni să atace hotarele Țării Românești sau ale Poloniei.

În numele lui Dumnezeu, amin. Noi, Mircea, voievodul Țării Românești etc. Prin cuprinsul celor de față facem cunoscut tuturor celor ce se cuvine acum și în viitor că dorind să facem legăminte de prietenie nevătămată cu prealuminatul principe domnul Vladislav, regele Poloniei etc., cu sfatul unanim al boierilor noștri am făcut astfel de orînduire, în afară de cele mai dinainte, ca să se ție de amîndouă părțile și să se păzească neînfrîntă pentru totdeauna. Că făgăduim că vom ajuta pe pomenitul domn Vladislav, regele, cu toată puterea și puțința noastră și pe el și pe oamenii cei supuși lui de cîte ori va cere ajutorul nostru în contra atacului și a atacului vrăjmășesc al regelui Ungariei și al vasașilor lui și al oricăroră oameni supușii lui, iar în contra altor rivali sau orice supărători îl vom ajuta după buna plăcere a voinței noastre, precum se cuvine unui prieten, ba încă mai mult, fiindcă iubirea rudeniei ne invită pe noi, prietenii, să facem aceasta.

Asemenea și domnul Vladislav, regele, la cererea noastră, în contra regelui Ungariei și a supușilor lui, va trebui să ne ajute cu toată puterea și puțința lui. Iar la împlinirea că acel rege al Ungariei s-ar scula vrășmășește în contra numitului domn Vladislav, regele etc., atunci noi făgăduim că ne vom scula cu poporul nostru și vom lovi vitejește și tare frontierele Ungariei cu foc și cu orice rău. Dar cînd prezisul rege al Ungariei ar încerca să intre vrășmășește în țara noastră, atunci prezisul domn Vladislav, regele, trebuie să facă toate cele mai sus zise și să ne ajute cu toată puterea și puțința sa ; iar în contra altor rivali ai noștri ne va ajuta după buna plăcere a voinței sale, precum totdeauna au obținut să facă prietenul și fratele față de frate. Precum și scrisorile noastre cele îndatoritoare de mai înainte, socotindu-le de bune și de primite, le întărim din vorbă în vorbă prin cuprinsul acestora, adăugînd încă, că, dacă cineva dintr-ai noștri ar în-

drăzni a face vreo mișcare sau a ni se împotrivi, sau ar încerca ceva în contra aceluiași domn Vladislav, regele, pe acela vrem împreună cu zisul domn Vladislav, regele, cînd va cere timpul, să-l înfrîmăm și să-l nimicim din fund, pînă la cea mai de pe urmă rămășiță, precum ne constrînge rudenția și iubirea cea nevătămată și prietenia ne invită să facem.

Dat în cetatea noastră Giurgiow¹ în duminica Vocea bucuriei (17 mai). Anul Domnului una mie patru sute unsprezece.

Spre întărirea legămîntului de unire veșnică întru prietenie și bunătate am socotit să facem această carte întărită cu pecetea noastră cea mare.

M. MITILINEU, *OP. CIT.*, P. 11—12; ORIG. LATIN ÎN HURMUZAKI-DEN-SUȘIANU. *DOCUMENTE*, I—2, P. 472—473, NR. 391.

10

1411 (6919), mai 25 (luni după Înălțarea Domnului),
Tîrgul de Jos (Roman)

Tratat de alianță încheiat de Alexandru cel Bun, domn al Moldovei, cu Vladislav al II-lea, rege al Poloniei², îndreptat împotriva regelui ungar. El prevedea ajuto-

¹ În textul latin publicat este transcris „Imoiow“, însă în planșa fotografică nr. III de la sfîrșitul volumului citat se citește „Giurgiow“ (Giurgiu). Originalul conține sigiliul cel mare al lui Mircea, atîrnat lîngă acesta sigiliul mic inelar și 11 sigilii atîrnate ale marilor boieri.

² Alexandru cel Bun nu va afla decît foarte tîrziu că la zece luni după încheierea acestui tratat, prin împăcarea survenită la 15 martie 1412, la Lublau, între regele polon și cel maghiar, se proiecta, în anumite împrejurări, chiar împărțirea Moldovei.

rul reciproc în cazul unui atac din partea acestuia împotriva uneia din cele două părți. Totodată sînt reînnoite legămintele încheiate anterior de domnitorul moldovean cu regele Poloniei.

Cu mila lui Dumnezeu, noi, Alexandru-Voievod, domnul țării Moldovei, împreună cu panii noștri, facem cunoscut cu această carte a noastră celor de față și viitori, cui îi va fi de trebuință să știe, tuturor împreună, că dorim cu credința și cu dreptatea noastră să arătăm supunerea noastră și jurămintele noastre mărețului și strălucitului și preaputernicului Vladislav, marelui crai al Poloniei, domnitorului nostru, pe care i le-am făcut și am sărutat crucea și cărțile noastre și ale panilor noștri, cu care împreună ne-am legat în scris, și cu panii noștri, coroanei sale și crăiei sale, că nu vom fi niciodată împotriva sa și nici împotriva coroanei lui polone. Ci vom sta în ajutor lui și coroanei sale, cînd va fi nevoie, fără înșelăciune și fără viclenie, împotriva craiului unguresc și împotriva fiecăruia din dușmanii săi. Și cine i-ar fi vrăjmaș, acesta este vrășmaș și nouă și stăm pe lîngă dînsul în nevoile lui, ca și în nevoile noastre.

Dacă cumva craiul unguresc ar porni contra domnitorului nostru, contra craiului Poloniei, Dumnezeu să-l păzească de aceasta, atunci și noi vom pleca contra țării sale, contra țării craiului unguresc, cu ajutorul lui Dumnezeu, și să facem ce vom putea mai bine ca să lucrăm pentru interesul domnitorului nostru, craiul Poloniei. Iar dacă ar pleca craiul unguresc asupra mea, a lui Alexandru-Voievod, și asupra țării mele moldovenești, atunci domnitorul nostru, craiul Poloniei, ne va apăra și va pleca contra țării Ungurești și va face ce va putea mai mult, ca și domnitorul nostru.

Și cu această carte a noastră întărim și împuternicim și înnoim, făgăduind pe cinstea și pe onoarea noastră, fără înșelăciune și fără viclenie, și ținem cu putere și tărie și fără sminteală această supunere a noastră și jurămintele arătate mai înainte și cărți ce le-am dat și

le-am scris cu panii noștri și să le împlinim în aceste, către toți, în această hotărîre și în toate cuvintele și nu vom strica niciodată aceasta și să nu fim împotriva acestuia în vecii vecilor dacă domnitorul nostru, craiul, nu ne va face vreo nedreptate în țara noastră și în ocina mea și în toate hotărele mele.

Și la aceasta am atîrnat pecețile noastre către această carte a noastră spre mai bună și deplină încredințare a acestor făgăduieli ale noastre.

S-a scris în Tîrgul de Jos <Roman>, în anul șase mii nouă sute și nouăsprezece <1411>, mai 25, luni, după Înălțarea Domnului.

MIHAI COSTĂCHESCU. *DOCUMENTE*, II, P. 637—639, NR. 177, ORIG. SLAVON ȘI TRAD. ROM.

11

1445 (6953), iunie 25, Iași

Tratat de alianță încheiat între Ștefan al II-lea, domn al Moldovei, și Cazimir, mare cneaz al Lituaniei, pe bază de deplină egalitate, prevăzîndu-se obligații similare de ambele părți în privința ajutorului acordat de o parte celeilalte părți împotriva dușmanilor.

Cu mila lui Dumnezeu, noi, Ștefan-Voievod, domn țării Moldovei, facem cunoscut și cu această carte a noastră tuturor care vor căuta la dînsa sau o vor auzi citindu-se, cui îi va fi de trebuință că noi și cu panii noștri cu sfatul nostru și cu întreagă țara noastră am pri-

mit prietenia și unirea cu mai marele și iubitul nostru prieten, marele cneaz Cazimir, craiu al Litvaniei, Jemotului, Rusiei și al altor țări, și cu panii lui și cu tot sfatul lui și cu toate țările lui și cu toată Litvania, și am făgăduit și am sărutat crucea noi înșine și panii sfatului nostru și toată țara noastră să fim cu el în prietenie și în unire cu panii măriei sale și cu tot sfatul și cu toate țările sale. Noi vom folosi mai marelui nostru prieten, cneaz, marelui Cazimir, și vom căta spre binele său. Iar el asemenea va folosi nouă și va căuta la binele nostru. Iar cine va fi nouă prieten, acesta va fi prieten și cneazului, marelui Cazimir, iar cine va fi nouă dușman, acesta va fi dușman și marelui cneaz. Iar cine va fi dușman cneazului, marelui Cazimir, acesta va fi și nouă dușman, iar cine îi va fi prieten, acesta va fi prieten și nouă. Iar pe dușmanul nostru în țara marelui cneaz împotriva noastră să nu se ție, iar noi, asemenea, pe dușmanul cneazului, marelui Cazimir, în țara noastră împotriva lui să nu-l ținem.

Iar cine va gândi contra vieții prietenului nostru și va fugi în țara noastră, noi îl vom da pe acest trădător din țara noastră marelui cneaz. Iar cine va gândi contra noastră și va fugi în țara marelui cneaz, cneazul, marele Cazimir, ni-l va da pe acest trădător al nostru nouă.

Iar când vom cere vreun ajutor de la marele cneaz contra dușmanilor noștri, marele cneaz ne va da astfel de ajutor, fără înșelăciune și viclenie, exceptînd pe măriia sa, fratele nostru domnitorul, craiul Poloniei și al Ungariei, și pe țarul Tătariei, împotriva acestora ajutor nu ne va da, ci la țar ne va ajuta cu cerere și soli, fără viclenie, și va sta pentru tot binele nostru, ca și noi înșine pentru al său, afară dacă, Doamne, să nu dai, va avea vreo năvălire din vreo parte, asupra țării măriei sale, sau vreo neputință de la Dumnezeu asupra sa, atunci nu va putea să ne dea nouă ajutor.

Iar scrisorile și jurămintele sale, în acest caz, nu vor fi împotriva nouă și trădare și pacea nu se va strica. Iar când marele cneaz, prietenul nostru, va cere de la noi vreun ajutor contra dușmanilor săi, noi îi vom da

marelui cneaz ajutor, fără viclenie, decît atunci, ceea ce, Doamne să nu dai, cînd vom avea vreo năvală din vreunele părți asupra țării noastre, sau neputință de la Dumnezeu asupra noastră, în acest caz nu vom putea să dăm marelui cneaz ajutor. Iar scrisorile și jurămintele noastre nu vor fi cu aceasta socotite ca trădare și pacea între noi nu se va strica, decît doar dacă, Doamne, să nu dai, s-ar întîmpla ceva mai presus de noi înșine sau decît panii noștri, iar țările să păstreze pace dreaptă și veșnică, nestricată.

Iar asupra acesteia, asupra tuturor, noi, Ștefan-Voievod, domnul țării Moldovei, și panii sfatului nostru sărutăm crucea că vom ținea această învoială și o vom împlini, de amîndouă părțile veșnic și nestricat, noi înșine și cu toți panii noștri și cu țara noastră.

Iar spre mai mare tărie a tuturor celor mai sus scrise am poruncit slugii noastre, credinciosului pan Mihail logofătul, să scrie și să atîrne pecetea noastră către această carte a noastră cu panii noștri.

Scrisă în Iași, în anul 6953 <1445>, luna iunie 25.

MIHAI COSTĂCHESCU, *OP. CIT.*, P. 725—728, NR. 212, ORIG. SLAVON ȘI TRAD. ROM.

12

1447 (6995), august 4, Bacău

Privilegiu de negoț acordat brașovenilor de către Roman al II-lea, domn al Moldovei, prin care li se asigură aceleași drepturi pe care le-au avut în vremea lui Alexandru cel Bun.

Roman-Voievod, cu mila lui Dumnezeu domnul țării Moldovei, scriem prietenilor noștri iubiți, juzilor și șoltzului și pîrgarilor și tuturor neguțătorilor mari și mici. Cunoscut să vă fie că ne-a ajutat Dumnezeu și am dobîndit ocina noastră adevărată. Pentru aceasta, văzînd această carte, voi veniți la noi și în țara noastră cu toate mărfurile și poverile voastre, netemîndu-vă de nici o pagubă, căci țara noastră vă este deschisă și nu veți avea de la noi nici o strîmbătate, ci vă vom ținea în același drept și obiceiuri, cum le-ați avut pe vremea sfînt răposatului părintelui nostru, Alexandru-Voievod.

Și iarăși avem pace în toate țările.

Și la aceasta este credința domniei mele mai sus scrise, noi, Roman-Voievod, și credința tuturor boierilor noștri mari și mici.

Scrisă în Bacău, în anul 6955 <1447>, august 4.

<Verso :> Roman-Voievod spunînd că oricine din țara Bîrsei poate să vie sigur în țara Moldovei.

MIHAI COSTĂCHESCU, *OP. CIT.*, P. 731—733, NR. 214, ORIG. SLAVON ȘI TRAD. ROM.

13

1449 (6957), august 3, Vaslui

Privilegiul de comerț acordat de Alexandru al II-lea (Alexăndrel), domnul Moldovei, neguțătorilor din Brașov și țara Bîrsei prin care se confirmă acestora privilegiul ce-l aveau de la Alexandru cel Bun. Sînt fixate locurile ca și sumele ce vor fi plătite drept

vamă pentru diferite mărfuri. Pentru unele mărfuri se stabilesc reguli precise de desfacere. În final este inserată clauza prin care numai domnitorul poate judeca diferitele pricini ivite între negustori și pămînteni¹.

Cu mila lui Dumnezeu, noi, Alexandru-Voievod, domnul țării Moldovei, cunoscut facem și cu această carte a noastră tuturor care vor căta la dînsa sau o vor auzi citindu-se că ne-am sfătuit și cu boierii noștri și am făcut cu tot sfatul nostru și am dat această carte a noastră prietenilor noștri, tuturor brașovenilor, tuturor neguțătorilor și întregii țări a Bîrsei, tuturor oamenilor și tuturor neguțătorilor, spre aceasta ca să aibă de la noi aceeași lege și același drept ce l-au avut de la bunul nostru, de la Alexandru-Voievod. Cînd vor veni în țara noastră, să le fie cu bună voie să vie în țara noastră cu marfa lor, orice vor avea. Iar vamă vor da de povară cîte 4 groși, cum le-a fost dreptul cel vechi dat lor de înaintașii noștri. Și să le fie lor de bună voie și slobod a umbla prin toată țara domniei mele, și prin cetăți și prin tîrguri, să-și vîndă marfa lor, și postav și pînză și bobou și orice vor avea. Însă pînza și boboul să le vîndă cu cotul, iar postavul să-l vîndă cu bucata, cu cine va neguța. Iar vamă vor plăti de fiecare postav de Colonia cîte 12 groși, iar de Leubia² cîte 18 groși, iar de Bîțvar³ cîte 8, de Cehia cîte 4 groși.

Iar vama de la Suceava, în țara noastră, nicăieri să n-o plătească, decît în Suceava, chiar de ar merge peste mare. Și iarăși cînd ar trece în Ungaria cu marfa lor, încă să plătească în Suceava vama de la Suceava și aiurea nicăieri, în țara noastră. Și ei să fie slobozi să-și cumpere hoi și vaci și iarăși ce au cumpărat, marfă sau

¹ Acest privilegiu a fost confirmat de Alexandru-Vodă după a doua urcare a sa pe tron, la 12 august 1452 (vezi F. C. Nano. *Condica tratatelor și a altor legăminte ale României. 1354—1937*, vol. II, București, 1938, p. 16).

² Leubia = Louvain.

³ Bîțvar = probabil orașul Buda.

orice, în zilele bunului nostru Alexandru-Voievod, asemenea și noi le dăm același drept și aceeași voie. Iar când ar dori să ducă boii din țara noastră în Ungaria, atunci vor plăti de fiecare bou câte 4 groși și mai mult nimic să nu plătească. Iar dacă își va cunoaște cineva la dîșii caii sau boii, oriunde în țara noastră, și va dovedi omul nostru pe brașoveni, cu oameni buni, și acei brașoveni nu vor putea să puie chezăș, pentru acest cal sau pentru acest bou, atunci brașovenii să piardă acest cal sau fie bou și mai mult nici o gloabă să nu aibă asupra lor, nici un gros, ci numai atît cît le-ar fi paguba și mai mult nimic. Și nimeni din boierii sau dregătorii noștri să nu cuteze mai mult să-i supere și nici un fir de ață să nu ia de la dîșii. Și asemenea când ar dori brașovenii să stea la judecată înaintea domniei mele, când ar avea cineva să se plîngă în contra lor, ei să fie slobozi să vie la noi ca să-i judecăm și nimeni să cuteze să-i judece, nici în țara noastră, fără voia lor, nici un boier al nostru. Iar când ar vrea vreun boier al nostru, fie vornic sau vameș sau șoltuz sau pîrgari sau orice dregători să ia de la dîșii de cum am scris mai sus și ar dori să le strice această lege și acest drept, ce le-am scris mai sus, măcar întru ceva, fie într-un fir de ață, acesta va vedea mare pedeapsă și urgie de la domnia mea.

Toată aceasta este credința domniei mele și credința boierilor noștri, credința panului Petru Hudici, credința panului Duma Braevici, credința panului Stanciul, credința panului Costea vornic și a fratelui său, pan Petru pîrcălab, credința panului Sîrbul vistiarnic și credința tuturor boierilor noștri mari și mici.

Iar spre mai mare tărie a acestei toate mai sus scrise am poruncit credinciosului nostru pan Mihail logofăt să scrie și pecetea noastră să o atîrne către această carte a noastră.

A scris Oanța în Vaslui, în anul 6957 (1449), august 3.

〈Verso¹ :〉 În 1459, a fost al 17 an al lui Alexandru-Voievod.

MIHAI COSTĂCHESCU, OP. CIT., P. 742—745, NR. 218, ORIG. SLAVON ȘI TRAD. ROM.

14

1450 (6958), februarie 11, Roman

Tratat de alianță între Bogdan al II-lea, domn al Moldovei, și Iancu de Hunedoara, guvernatorul Ungariei. Bogdan se obligă să ajute cu oștile sale pe Iancu la nevoie, iar acesta să apere Moldova. În caz de primejdie, țara unuia să fie loc de azil pentru celălalt.

Cu mila lui Dumnezeu, noi, Bogdan-Voievod, domn al țării Moldovei, facem cunoscut și cu această carte a noastră tuturor cari vor căta la dînsa sau o vor auzi citindu-se, cînd îi va fi cuiva de trebuință, că făgăduim și am făgăduit iubitului nostru părinte, lui Ianoș de Hunidia, guvernator al întregii țări a crăiei și altor, ca să-i fim lui în chip de fiu cît viața noastră, și el și domnia sa asemenea să ne fie nouă părinte și orice îi va fi de trebuință din partea noastră, noi să stăm pe lîngă domnia sa și cu căpiteniile noastre și cu toate oștile și cu tot sfatul cel bun al nostru, pentru bunul domniei sale și să fim tuturor prietenilor domniei sale prieteni, iar dușmanilor domniei sale dușmani; și ase-

¹ Notița de pe verso este reprodusă de M. Costăchescu după I. Bogdan. *Documente moldovenești în arhivele Brașovului*, București, 1905, p. 25—29.

menea țara domniei mele și cu țara domniei sale să fie în una, și solilor și neguțătorilor și tuturor oamenilor buni să fie țara domniei mele deschisă și slobodă și de bună voie cu tot dreptul, iar iubitul nostru părinte să ne ocrotească sub mîna sa și să ne apere de orice dușmani ai noștri. Iar noi să nu avem a ne căuta pe alt părinte mai bun nicăieri, decît pe iubitul nostru părinte Huniade Ianăș, marele guvernator, nici într-o altă parte aiurea, decît să avem nădejde în Dumnezeu cel de sus și în iubitul nostru părinte. Și asemenea, ceea ce Dumnezeu să nu dea, dacă s-ar întîmpla părintelui nostru vreo nevoie, țara noastră să fie deschisă domniei sale și averilor domniei sale și cu boierii săi și cu toate oștile domniei sale, de bunăvoie și fără zăbavă să intre și de bunăvoie să iasă și cu toți boierii săi și cu averile. Și asemenea, ceea ce Dumnezeu să nu dea, dacă s-ar întîmpla vreo nenorocire, să ne fie nouă deschisă și de bunăvoie a intra în țara părintelui nostru, Huniad Ianăș, și cu toate averile noastre și cu toți boierii și iarăși slobod și de bunăvoie să ieșim și cu toate slugile noastre.

Toate cele de mai sus le făgăduim iubitului nostru părinte să le ținem și să le împlinim după zapisul nostru și cît viața noastră, pe cinstea noastră și pe credința creștinească.

Și la aceasta este credința mai sus scrisului, domniei mele, Bogdan-Voievod, și credința iubitului meu fiu Ștefan-Voievod, și credința boierilor noștri, credința lui pan Duma Braevici, credința lui pan Oană Julici, credința panului Bratul, credința panului Costea Orîș, credința panului Ivan Balcean, credința panului Dragomir vornic, credința panului Ilie, fost logofăt, credința panului Oțel vornic, credința panului Danciul pîrcălab, credința panului Lazea, credința panului Costea Danovici, credința panului Tador Vascan, credința panului Tador Moicescul, credința panului Sîrbul, credința panului Stanciul comis și credința tuturor boierilor noștri moldoveni mari și mici.

Iar spre mare tărie a acestor toate mai sus scrise, am atârnat pecetea noastră către această carte a noastră.

A scris Mihail pisar în Roman, în anul 6958 (1450), februarie 11.

M. COSTĂCHESCU, *OP. CIT.*, P. 749—752, NR. 220, ORIG. SLAVON ȘI TRAD. ROM.

15

⟨1455⟩, octombrie 5, Sahran Beglie

Scrisoarea-ultimatum trimisă de Mahomed al II-lea lui Petru Aron, domnul Moldovei, ca răspuns la solia lui Mihul logofăt, cerîndu-i ca în termen de trei luni să-i trimită haraciul anual de 2 000 de galbeni, în caz contrar, știu moldovenii ce îi așteaptă.

De la marele domnitor și marele emir, sultanul Mehmed-beg, nobilului și înțeleptului și celui demn de orice cinste și laudă Ioan Petru, voievod și domn al Morovlahiei, iubitoare salutare să primească noblețea ta. Ai trimis pe solul acesta și boier al tău, Mihul logofătul, și prin el cuvintele domniei tale pe care le-a spus. Deci, dacă vei trimite haraciu două mii de ducați de aur domniei mele în fiecare an, atunci va fi încheiată pacea făcută. Și pentru aceasta punem soroc peste trei luni. Dacă va sosi la împlinirea acestora, atunci pacea să fie încheiată

cu domnia mea. Dar dacă nu va veni, aceasta o știți voi.
Și Dumnezeu să te veselească.

Luna octombrie 5, la Sahran Beglie.

A.C.G. <P. P. PANAITESCU>. *PE MARGINEA FOLOSIRII IZVOARELOR CU PRIVIRE LA SUPUNEREA MOLDOVEI LA TRIBUTUL TURCESC* (VASLUI, 1456), ÎN „STUDII”, V (1952), NR. 3, P. 197, ANEXA I; ORIG. SLAVON ȘI TRAD. LATINĂ PUBLICATE DE E. KALUŽNIACKI ÎN HURMUZAKI-DENSUȘIANU. *DOCUMENTE*, VOL. II-2, BUCUREȘTI, 1891, P. 671, NR. 514; ORIG. SLAVON ȘI TRAD. ROM. LA M. COSTĂCHESCU. *DOCUMENTE MOLDOVENEȘTI*, II, P. 801.

Costăchescu consideră, greșit, că scrisoarea sultanului este ulterioară actului închinării de la Vaslui, admitînd data 1456; în realitate, scrisoarea este un ultimatum dat lui Petru prin care, dacă în termen de trei luni nu va trimite haraciul de 2 000 de galbeni, va suporta toate consecințele. Această eroare se datorește interpretării inexacte a textului slavon atît de Kalužniacki cît și de Costăchescu. Scrisorii amenințătoare a sultanului i-a urmat acceptarea de la Vaslui.

16

1456 (6964) <martie-mai>, Vaslui

Actul prin care Petru Aron și adunarea țării hotărăsc să răscumpere pacea de la turci în schimbul a 2 000 de galbeni ungurești, pe care îi trimit prin Mihul logofătul, ca răspuns la somația lui Mahomed al II-lea din 5 octombrie 1455.

Noi, Petru-Voievod, din mila lui Dumnezeu domnul țării Moldovii, cu panii sfatului nostru moldovenesc și cu mitropolitul nostru, chir Teoctist, și cu toți panii, de la mare pînă la mic, ne-am sfătuit mult și am socotit între noi despre cotropirea și pieirea țării noastre,

care este din toate părțile, și mai ales de la turci, care au prădat și pradă de atâtea ori și cer de la noi dare două mii de galbeni ungurești. Noi însă nu am fost datori să le dăm. Dar, să ne apărăm, nu este cu putință nicidecum, pentru că nu avem sprijin și nici un ajutor din nici o parte, așa cum au avut înaintașii noștri. Iar nedîndu-le, își vor lua ei singuri, precum și pînă acum au luat soțiile și copiii fraților noștri.

Pentru aceea am hotărît cu toți împreună ca să înălțurăm nevoia cum vom putea și să ne plecăm capul în fața acelei păgînătăți, să găsim și să le dăm cu ce vom putea să-i împlînzim, pînă cînd milostivul Dumnezeu se va îndura, ca să putem avea iarăși ajutor de la Dumnezeu și să găsim aliații noștri, așa cum au avut înaintașii noștri. De aceea, sfătuindu-ne cu toți împreună, am rugat pe boierul nostru pan Mihail logofătul ca să meargă la turci să înlătore greutatea noastră, luînd pe Dumnezeu într-ajutor, și să ne facă nouă pace cum ar fi, ca țara noastră să nu piară. Dacă va putea cu ceva mai puțin, e bine, și iar, de nu va putea să-i roage și să izbutească întru aceasta, atunci să dea și acei două mii de galbeni ungurești, ca să avem noi pace, iar țara noastră să nu se mai piardă.

Și am jurat și jurăm cu această carte a noastră panului Mihail logofăt ca să nu spunem niciodată nici un cuvînt împotriva lui și, de asemenea, ca nimeni să nu poată spune împotriva lui că el a făcut acea dare, pentru că noi toți împreună l-am trimis să dea acea dare pentru nevoia noastră. Și pentru aceasta am dat cartea noastră panului Mihail logofăt, împreună cu toți panii noștri și sfatul moldovenesc, sub pecetea noastră și sub pecetile tuturor boierilor noștri, ca el să umble din toată inima pentru încheierea păcii noastre.

Iar panii noștri, anume mai întîi mitropolitul nostru, chir Teoctist, și panul Bratul, pan Duma Braevici, pan Lazor, pan Stanciul, pan Manoil, pan Ivan Balcean, pan Oană Pîntece, pan Cosma Sandrovici, pan Hodco Stibor, vornic, pan Petru, pîrcălab, pan Petru, logofăt, pan Hodco Crețevici, pan Moica și fratele său, pan Toader, pan Goean, pan Coste Oriș, pan Coste Danovici, pan Sendrică Tolocico, pan Lazea Pitic, pan An-

drușco, pan Ion Bucium, pan Mic Crai, vornic, pan Toader Dulcevici, pan Mihul Starostici, pan Sin de la Hotin, pan Bolbosea, postelnic, pan Roman Hudici, pan Iașco Hudici, pan Ivașco Hrincoșici, pan Ilea, vistiarnic, pan Vasco Levici, pan Hrinco Levici, pan Danciul Cneajmici, pan Negru Cîmpeanu, pan Ivașco Usteclă, pan Dragoslav, pan Negoii și fratele său, pan Bratul, pan Eremia, pan Porcu, pan Ezerean, comis, pan Mihul, stolnic, pan Gangur, spătar, pan Negrilă, vornic, pan Dragoș, ceașnic, pan Zeaico, pan Duma Micaci, pan Duma Galbinu, pan Coste Țolici, pan Petru Sîrbescul, pan Micul, spătar, și pan Giurgiul Leanța, și pisarii noștri : pan Toader Prodan, și pan Dobrul, și pan Crîstea, și pan Vulpaș, și pan Solomon și alții toți.

Iar Stețco a scris în Vaslui în anul 6964¹ (1456).

17

1456, iunie 29 (marți, feria tertia, în ziua sf. apostoli Petru și Pavel), Suceava

Tratat de închinare și credință încheiat de Petru Aron, domn al Moldovei, cu Cazimir, regele Poloniei, prin care Petru-Vodă făgăduiește regelui ajutor împotriva dușmanilor, respectarea tratatelor anterioare și omagiul de credință în Colomeia sau Camenița².

¹ *Documente privind istoria României*, veac. XIV, XV; A. Moldova, vol. I (1384—1475), București, Editura Academiei R.P.R., 1954, p. 286—287, nr. 344; trad. rom. după o fotografie a actului slavon.

² Un alt tratat de închinare a fost încheiat de domnitorul moldovean la Hotin, la 1 octombrie 1455. Între altele, prin acest tratat, Petru Aron dăruia „doamnei Maria”, mătușa craiului polon, Tîrgul Siret și Olhovățul în schimbul Hotinului (vezi: M. Costăchescu, *op. cit.*, p. 773—777).

În numele Domnului, amin. Spre veșnica amintire a lucrului. Pentru că se pare că orice condiție a naturii este să imite pe născătorii săi. Noi, care, de altfel, ne deosebim prin faptură, și știință, și înțelegere, nu trebuie să ne rătăcim de obiceiurile, virtuțile și meritele părinților. De aceea, noi, Petru, voievod și domn al Moldovei, facem cunoscut prin acesta tuturor cui se cuvine și fiecăruia, celor de față și viitori, care vor avea cunoștință de aceasta că, vrînd a ne lua după urmele amintirii fericite ale mărișilor domni, înaintașii noștri, voievozi ai Moldovei și mai cu seamă a lui Alexandru, părintele nostru, și al lui Ilie și Ștefan, frații noștri, voievozi ai Moldovei, și meritele sîrguincioase de credință ale lor față de preastrăluciții principii, de dumnezeiască amintire, domni, regi ai Poloniei și mai ales față de preamăritul principe, domn, Vladislav tatăl, și celalt domn, Vladislav, fiul său, regi ai Poloniei, și coroanei lor pentru o continuă și veșnică împlinire de credință și toate celelalte făgăduite și datorite.

Asemenea și noi, care ne bucurăm de succesiunea legitimă, datorită celui mai vestit principe dintre dînșii, ținem să urmăm totdeauna dorinței lor, prin supunerea credincioasă, cînd prealuminatul principe și domn, domnul Cazimir, din mila lui Dumnezeu rege al Poloniei, domnul nostru prea plăcut, ne-a cerut de curînd să-i slujim sie și coroanei Poloniei credință curată și desăvîrșită și ne-a sfătuit să ne ținem de urmele părintelui și ale fraților noștri înainte numiți. Din această pricină, noi dorim să asigurăm seninătatea sa și coroana înainte numită de zelul credinței noastre, făgăduim prin această scrisoare că vom păstra în chip sincer seninătății sale și coroanei sale a Poloniei, numite înainte, întregimea credinței și am arătat că sîntem îndatorați și legați pentru ajutor continuu cu slujbe și sprijin prin jurămînt, atingînd, în chip material, lemnul crucii dătătoare de viață și sărutînd-o, sub condițiunile, capitolele și articolele care urmează.

Întîi că trebuie să avem pe nimeni altul ca domn al nostru decît pe înainte numitul domn Cazimir, rege al Poloniei, și coroana sa și făgăduim să-i slujim ei.

Asemenea, de acum și înainte făgăduim aceluiași domn, regelui Cazimir, și coroanei Poloniei să-i slujim credință curată și sinceră, să îngrijim de bunăstarea și onoarea lor, să rînduim lucrurile bune și foloasele lor oriunde și să nu fim niciodată prin noi înșine sau prin altul sau alții în sfatul sau în lucrul unde s-ar pune la cale vreun rău, pagubă sau furt pentru numitul domn, rege sau coroana sa polonă, ci noi înșine să-l înștiințăm continuu și să luăm măsuri contra tuturor nenorocirilor care ar ajunge la cunoștința noastră și să stăm lîngă dînsii contra oricărui vrăjmaș sau dușman sau dușmani și să-i dăm ajutoare în persoana noastră proprie, cu toată puterea noastră, ori de cîte ori și oriunde ar fi nevoie.

Asemenea, noi nu trebuie nici nu voim să înstrăinăm, în vreun chip oarecare, vreunele pămînturi sau moșii din ținuturile Moldovei fără o înțelegere anumită și voință a numitului domn, rege și a coroanei sale și, dacă vreuna sau vreunele a fost sau au fost înstrăinate, trebuie să voim să le dobîndim din nou.

Asemenea, toate și fiecare mărturie, îndatoriri și înțărături ale înainte numiților domni, predecesori ai noștri, voievozi ai Moldovei, și mai cu seamă a lui Alexandru și a lui Ilie, frații noștri¹, prin care au dat în scris și s-au îndatorit fără viclenie și înșelăciune amintitului domn, regelui Vladislav, și celui alt domn, Vladislav fiul său, le vom respecta și ținea în seamă.

Asemenea, făgăduim și chezășuim că, dacă se va fi întîmplat să facem oarecare mărturii sau îndatoriri cu orice persoane care, în orice fel, ar fi contra numitului domn, rege sau a coroanei sale a Poloniei sau ar putea să fie, în vreun chip oarecare, în viitor, vrem să fie stricate și desființate și distruse și, prin această scrisoare, le hotărîm stricate și desființate și le distrugem, socotindu-le de aici înainte fără de nici o putere și tărie.

Asemenea, făgăduim și trebuie ca în ziua și locul, fie în Colomeia sau Camenița, unde, din acestea, ne va hotărî numitul nostru domn regele Poloniei și coroana

¹ Sic !

sa să-i aducem omagiu de credință lui și coroanei sale înainte numite a Poloniei, împreună cu panii sfetnici și boierii noștri, după obiceiul înaintașilor noștri, voievozi ai Moldovei, unde însuși domnul nostru, regele, este ținut și va trebui să ne confirme prin scrisorile maiestății sale.

Dacă atunci, în acea zi astfel hotărâtă, ni s-ar întâmpla nouă și țării Moldovei vreo nevoie mare, de pildă război cu tătarii sau alți dușmani sau vreo oarecare boală grea persoanei noastre, și aceasta s-ar face cunoscut strălucitului domn, rege și coroanei sale, prin vestitorii noștri proprii, cerînd de atunci alt timp, seninătatea sa va trebui să ne amîne ziua, scrisorile noastre de față și jurămîntul făcut rămînînd în toată puterea lor, cu acest lucru atunci hotărît că numitul domn regele și coroana sa vor fi ținuți să ne înștiințeze cu zece săptămîni înainte de numita zi.

Asemenea, făgăduim și chezășuim însuși domnului, regelui Cazimir, și coroanei lui polone, dacă ar întreprinde vreo expediție războinică contra pruşilor sau în alte părți în anul acesta, să-i dăm întru ajutor și să-i trimitem patru sute de sulite sau patru sute de călăreți cu sulite înarmați cum se cuvine și ca de război, cu cuirase. Iar dacă o expediție războinică n-ar fi trebuincioasă, adică dacă numitul, preastrălucitul domn, rege s-ar lupta cu cruciații și ar vrea să sfîrșească el singur neînțelegerile iscate, atunci, pentru ducerea la sfîrșit a numitelor neînțelegeri în Prusia, trebuie să făgăduim să dăm ca ajutor maiestății sale patru sute de boi.

Asemenea, dacă vreodată sau ori de cîte ori ar întreprinde război contra unui popor necredincios și domnul amintit, regele nostru Cazimir, sau coroana sa ar pleca cu oștile sale contra numitului popor tartaric sau ar trimite propriul său popor, atunci chiar noi făgăduim și ne îndatorăm să mergem în persoană cu însuși regele nostru, Cazimir, sau cu căpitanii săi sau cu nația sa și să călătorim cu toată puterea noastră.

Asemenea, făgăduim și dăm chezășie ca pe fiii lui Sidachmet, odinioară hanul tătarilor, pe care avem sau am putea să-i avem, să-i dăm și să-i extrădăm însuși

domnului, regelui Cazimir, sau coroanei sale, de îndată ce și când am fi înștiințați printr-un vestitor sau vestitori și scrisorile sale de trimitere, și pe acești fii ai numitului Sidachmet, hanul, vom trebui să-i însoțim pînă în Camenița.

Asemenea, domnul, regele nu trebuie să trimită pe tatăl acestor fii, adică pe hanul Sidachmet, fără sfatul și voința noastră și a panilor sfetnici ai noștri din Moldova. Asemenea, făgăduim și ne îndatorăm și chezășuim ca de acum și în oricîți ani vor urma să trimitem, în chip de preț de omagiu, solii noștri anume la însuși prealuminatul domn, regele nostru Cazimir, cu daruri sau bunuri vrednice de amintire pentru maiestatea sa regească.

Asemenea, făgăduim și ne îndatorăm să renunțăm și să dăm în chip real și cu urmare preastrălucitei principese doamnei Maria, rămasă pe urma lui Ilie, domnul de odinioară al Moldovei, în chip de dar și zestre orașul Siret, cu suburbia și satele ce aparțin lui, și satul Olhovăț, cu celelalte sate ce aparțin lui din vechime, cu toate și fiecare îndeosebi, cu veniturile de la mori, cîrciume, ogoare, judecăți, fînețe, cîmpii, păduri, lunci, rîuri, heleșteie, cu averile, produsele, foloasele și cele ce aparțin, pe care, pentru scurtime, nu le mai arătăm aici, cu orice nume, sînt socotite că aparțin din vechime către însuși orașul Siret și satul Olhovăț, neexceptînd pentru noi nici un privilegiu sau drept, în mînele numitei doamne, principesei Maria, sau trimisului ei sau în mînele celui pe care-l va face sau arăta mărețul domn Predbor de Conețpole, castelan de Sandomiria și căpitan de Premișl, că trebuie să vie în miercurea cea mai apropiată după data acestei scrisori.

Întrucît privește pentru Hotin și Tețina și celelalte bunuri asupra cărora însăși doamna Maria are scrisori și privilegii și întărituri pentru a le folosi ca zestre, acelea le amînăm pînă la întîlnirea cu domnul nostru, regele Cazimir, când vom trebui să depunem omagiu strălucirii sale, și atunci ceea ce strălucirea sa cu panii săi sfetnici va găsi că noi trebuie să facem cu cele mai înainte puse vroim și făgăduim să ținem aceasta.

Asemenea, făgăduim și chezășuim preastrălucitei principese domnița Anastasia, fiica amintitei doamne Maria, sora și ruda noastră scumpă, cînd numitul domn, regele nostru Cazimir, atunci cînd vom depune omagiul său, va găsi cu cale cu sfetnicii săi și ai noștri.

Asemenea, făgăduim și chezășuim să trimitem pe doi din panii noștri, din partea noastră, la hotare sau granițe, iar nobilul domn Andrei Fridrovici, conducătorul (?) Sneatinului, la fel, din partea sa, doi pani, și ce ar găsi acești patru astfel trimiși și ar hotărî în pricina acelor bunuri ale maiestății regale și ale domnului Andrei Fridrovici și ale pustiirilor și pagubelor și jafurilor noastre, aceea așa cum este hotărît vrem și făgăduim să o ținem cu plăcere și cu tărie.

Întrucît e vorba de alte solii, anume de cetatea și orașul Cetatea Albă, și asemenea despre pînză, mătasă, boi, miei...¹ și cai, malmazie și vin și altele pe care plăcutul domnul nostru regele Cazimir le cere prin mărețul domn predbor de Conețpole, castelan de Sandomiria, căpitan de Premîșl, solul sau ambasadorul maiestății sale, acestea le amînăm pînă la întîlnirea cu seninătatea sa, cînd vom depune omagiul, și ceea ce ar rămînea statornicit prin hotărîrea seninătății sale și a panilor săi sfetnici, aceea făgăduim să o socotim drept lucru statornicit, pe cîntea și credința noastră creștinească.

Data în Suceava, marți, chiar în ziua de sfinții apostoli Petru și Pavel, anul Domnului una mie patru sute cincizeci și șese.

Tot ca mărturie acestui lucru sînt atîrnate pecetea și pecețile panilor noștri sfetnici la aceasta, că toate cele de mai înainte au mare putere.

După dictarea nobilului și generosului pan Petru, logofăt al țării Moldovei.

M. COSTĂCHESCU, *OP. CIT.*, P. 779—788, NR. 230, ORIG. LATIN ȘI TRAD. ROM.

¹ loc lăsat liber în traducere, în text fiind cuvîntul „ambulatoribus”.

1456, august 12 (joi, după feria quinta,
după sărbătoarea sf. Laurențiu), Suceava

Privilegiu de negoț acordat brașovenilor de Petru Aron, domn al Moldovei, prin care îi asigură că-și pot face negoțul liber în Moldova, „după cum a fost totdeauna obiceiul din vechile timpuri”.

Cu mila lui Dumnezeu, Petru-Voievod, domn țării Moldovei. Iscușiilor bărbați, judei și juraților din cetatea Brașov, prietenilor noștri plăcuți, cu mulțumire, salutare și spor în tot ce e bun. Prietenilor noștri înțelepți și plăcuți, facem cunoscut prin acestea, prietenește, aceleiași iscusințe a voastre, pe cinstea credinței noastre catolice, că noi făgăduim vouă și oricui din neguțătorii voștri, îndepărtînd orișice înșelăciune, că, dacă unii din ei ar vrea să cumpere sau să facă neguțătorie în țara noastră, neguțătorii de acest fel să vie în chip slobod și fără nici o piedică din partea noastră și să-și facă negoțul lor, în pace și liniște, după cum vroiesc, și făcîndu-și negoțul să se întoarcă la casele lor, din nou, în pace și siguranță din partea noastră, după cum a fost totdeauna obiceiul din vechile timpuri între țara noastră și a voastră.

Afară de aceasta, să dați crezare în toate slugii Rafael, numit Laslău, aducătorul acestora, orișice v-ar spune din partea noastră, ca și cum noi înșine am vorbi în persoană.

Data în Suceava, în joia cea mai apropiată după sărbătoarea sfîntului Laurențiu, martirul glorios al lui Hristos (august 12), în anul Domnului una mie patru sute cincizeci și șase.

1458 (6966), martie 13, Suceava

Privilegiu de negoț dat brașovenilor de către Ștefan cel mare, domnul Moldovei, asigurându-i că se vor bucura de aceleași drepturi pe care ei le-au avut de la Alexandru cel Bun, domnul Moldovei. Se fixează locul în care se va plăti vama și sumele ce vor fi plătite pentru mărfurile aduse spre vânzare sau pentru cele ce vor fi scoase din țară. Urmează clauzele care stabilesc modul de judecare a eventualelor pricini intervenite între negustori și pămînteni ¹.

Din mila lui Dumnezeu, noi, Ștefan-Voievod, domnul țării Moldovei, facem cunoscut prin această carte a noastră tuturor cîți o vor vedea sau o vor auzi cetîndu-se că ne-am sfătuit cu boierii și cu toți sfetnicii noștri și am dat această carte a noastră prietenilor noștri, tuturor brașovenilor și tuturor neguțătorilor și întregii țări a Bîrsei, tuturor oamenilor și tuturor neguțătorilor, spre aceea ca să aibă de la noi același așezămînt și același drept pe care l-au avut de la moșul nostru, voievodul Alexandru : cînd vor veni cu marfă la țara noastră, să vie în bunăvoie la țara noastră cu marfa lor, cît vor avea, iar vama vor avea să plătească cîte 4 groși de povară, cum a fost dreptul cel vechi dat lor de strămoșii noștri. Și să fie volnici și slobozi să umble prin toată țara domniei mele, și prin cetăți și prin tîrguri, ca să-și vîndă marfa lor : și postavuri, și pînză, și bobou, și orice ar avea ; dar pînza și boboul să le vîndă cu cotul, iar postavurile să le vîndă cu bucata celor cu care se vor tocmi. Iar vamă au să plătească : de la o bucată de Colonia cîte

¹ Ștefan cel Mare scrie prin octombrie-noiembrie 1457 brașovenilor că le va trimite o invitație după 25 noiembrie să vie fără frică cu mărfuri în Moldova. Dacă nici așa nu se vor încrede, le va trimite un privilegiu, garantîndu-le libertatea de negoț (I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. II, București, 1913, p. 259—260, nr. 124).

12 groși, de la una de Leubia cîte 18 groși, de la una de Buda cîte 8, iar de Cehia cîte 4 groși. Iar vama Sucevei să n-o plătească nicăieri afară de Suceava, măcar de ar merge pînă dincolo de mare. De asemenea, întorcîndu-se cu marfa lor la țara ungurească, vor plăti vama Sucevei la Suceava, iar în alt loc nicăieri în țara noastră. Și să fie volnici a-și cumpăra și boi și vaci și tot ce au mai cumpărat pe vremea moșului nostru, Alexandru-Voievod, fie vite, fie altceva ; același drept și aceeași voie le-am dat și noi. Iar cînd vor vrea să scoată boi din țara noastră la țara ungurească, atunci vor plăti pe fiecare cap de bou cîte 2 groși, mai mult nimic nu vor plăti.

De asemenea, dacă cineva își va cunoaște la ei boii sau caii săi, oriunde în țara noastră, și dacă omul nostru va dovedi pe brașoveni cu oameni buni, iar brașovenii nu vor putea să pună chezași (sodîși) pentru cai sau pentru boi, ei vor pierde acei cai sau boi, dar nu vor avea să plătească și gloabă, nici măcar un groș ; ei vor rămînea numai cu pagube, și mai mult nimic. Și nimeni dintre boieri sau dregătorii noștri să nu cuteze a lua de la ei măcar un groș. De asemenea, dacă brașovenii ar voi să stea și să se judece înaintea noastră, cînd cineva s-ar jelui împotriva lor, ei să fie volnici a veni înaintea noastră ca să-i judecăm. Nimeni altcineva în țara noastră, nici boier, nici vornic, nici șoltuz, să nu îndrăznească a-i judeca sau a le lua măcar un groș peste cele ce scriem mai sus, altfel va păți mare pedeapsă și urgie de la domnia mea. Scriem toate aceste de mai sus ca să le fie neclintite toată viața noastră.

Iar spre aceasta este credința domniei mele mai sus scrisului, noi, Ștefan-Voievod, și credința mitropolitului nostru, chir Teoctist, și credința boierilor noștri : credința panului Manoil, cr. p. Vlaicu, pîrcălab, cr. p. Iliăș Modruz, cr. p. Petru Ponici, cr. p. Albul, spătar, cr. p. Toma Cînde, cr. p. Micu Craiu, cr. p. Stețco al lui Dumuncuș, cr. p. Cozmiță, cr. p. Isaia, postelnicul, cr. p. Stanimir, visternicul, cr. p. Sacîș, spătarul, cr. p. Toader, ceașnicul, cr. p. Zbiară, stolnicul, cr. p. Ion comisul, și credința tuturor boierilor noștri, și mari și mici. Iar spre mai mare tărie a tuturor acestora mai sus scrise, am

poruncit credinciosului nostru, boierului Vulpaș, subcanțilerul¹, să scrie și pecetea noastră s-o atârne la această carte a noastră. Scris-a Iliăș în Suceava la anul 6966, martie 13.

I. BOGDAN. *DOCUMENTELE LUI ȘTEFAN CEL MARE*, VOL. II, BUCUREȘTI, 1913, P. 261 — 265, NR. 125, ORIG. SLAVON ȘI TRAD. ROM.

20

1462 (6970), martie 2, Suceava

Tratat de închinare și credință încheiat de Ștefan cel Mare cu Cazimir, rege al Poloniei, pînă care se înscriu îndatoririle reciproce și se întăresc legămintele mai vechi, considerîndu-se nule eventualele tratate încheiate de domnii moldoveni împotriva Poloniei².

În numele lui Dumnezeu, amin. Spre veșnica amintire a acestui lucru. Precum făpturile firei întregi caută să urmeze în lucrurile ce se întîmplă pe cei ce au fost

¹ Logofătul al doilea.

² Un alt tratat de închinare și credință fusese încheiat de Ștefan cu regele polon la 4 aprilie 1459. Prin acesta, domnitorul moldovean făgăduia polonezilor cedarea Hotinului și libertatea negoșului (vezi I. Bogdan, *op. cit.*, p. 266—269, nr. 126); în privința libertății comerțului, făgăduită în acest tratat, Ștefan a întărit la 3 iulie 1460, în Suceava, vechiul privilegiu de negoș al negustorilor lioveni (vezi I. Bogdan, *op. cit.*, p. 271—282, nr. 128). Tratatul de față a fost ulterior întărit la Suceava, în 28 iulie 1468, printr-un alt tratat în care se arată amănunțit îndatorirea regelui polon de a-l ajuta pe Ștefan împotriva tuturor dușmanilor, turci, tătari, unguri, sau rivali la domnie (I. Bogdan, *op. cit.*, p. 299—304, nr. 134) și apoi din nou la 22 ianuarie 1479, la Roman, printr-un alt act (I. Bogdan, *op. cit.*, p. 351—353, nr. 155). La 15 și 16 septembrie 1485, la

înaintea lor, tot așa și noi, care întrecem pe celelalte viețuitoare prin judecată și prin pricepere, nu ne vom abate de la obiceiurile lăudate și de bune însușiri întovărite ale părinților noștri. De aceea, și noi, Ștefan, voievod și domn al țării Moldovei, facem cunoscut prin această carte tuturor deopotrivă cîți vor avea nevoie, tuturor și fiecărui îndeosebi, atît celor de acum cît și celor ce vor fi după aceasta și vor lua cunoștință de această carte, că, dorind să ne ținem de obiceiul și să călcăm pe urma preaputernicilor și de fericită pomenire domnilor strămoși ai noștri, a voievozilor moldoveni, anume a lui Alexandru, Iliăș și Ștefan și a tatălui nostru, Bogdan, voievodul Moldovei, dorind să arătăm și să întărim aceeași credință și statornică slujbă ca și ei față de prealuminații cneji și domni crai leșești de prealuminați și dumnezeiască pomenire, anume față de prealuminații și preaînaltul domn Vladislav tatăl și față de alt domn Vladislav, fiul acestuia, vrînd să ne facem plăcuți și cu fapta și cu vorba, cu dreptate și cu credință urmînd că, precum acei mai sus numiți înaintași au arătat mai sus pomeniților crai leșești și sfintei coroane statornică și veșnică credință și statornicie în toate lucrurile, nu numai în cele jurate și numite, și prin aceasta au legat în chip îndestulător pe urmașii lor, tot așa și noi, care, cu voia lui Dumnezeu, ne bucurăm de moștenirea rămasă de la dînșii, sîntem datori să urmăm întotdeauna, prin credincioasă supunere, voinței lor.

Cînd, așadar, prealuminații cneaz și domn, craiul leșesc Cazimir și în aceeași vreme stăpînul nostru preamilostiv ne-a adus nu de mult aminte de chipul cum am păstrat și am ținut credință curată, vădită și nestrămutată luminății sale și sfintei sale coroane leșești și ne-a îndemnat zicîndu-ne că trebuie să călcăm pe urma celor ce au fost înainte de noi — de aceea, noi, dorind

Colomeea, cu ocazia prestării de către Ștefan a jurămîntului de credință, s-a redactat în slavonă și latină un nou tratat între cele două părți, prin care sînt întărite în mod solemn tratatele mai vechi, Ștefan subliniind că „noi sîntem domn al Moldovei prin voia lui Dumnezeu“, totuși, păstrează credință regelui polon (I. Bogdan, *op. cit.*, p. 370—378 ; text slavon din 16 septembrie și text latin din 15 septembrie).

să-l încredințăm pe deplin pe luminăția sa și pe sfânta coroană de credința noastră statornică mai sus pomenită, mărturisim prin această carte a noastră luminăției sale și sfintei sale coroane mai sus zise și ne legăm că vom face jurământ, atingînd și sărutînd sfînta cruce, și vom fi datori și legați prin toată cinstea și credința noastră să rămînem în slujba lui statornici și să-i dăm ajutorul cuvenit, și anume după obiceiul hotărît și scris mai jos.

Întîi de toate, nu vom avea și nu vom sluji nici unui alt stăpîn, fără numai sus-numitului domn și crai al nostru Cazimir și sfintei coroane leșești. Făgăduim, de asemenea, că de aci înainte și pe viitor vom păstra credința curată și dreaptă domnului Cazimir, craiului, și sfintei sale coroane leșești, că vom face tot binele pentru domnia și pentru cinstea lor, că vom lucra în toate locurile spre folosul lor și nu vom fi niciodată părtași, fie prin noi înșine, fie prin altcineva, la vreun sfat sau la vreo înțelegere în care s-ar vorbi sau s-ar face ceva vătămător ori clevetitor pentru pomenitul crai Cazimir și pentru coroana sa, dimpotrivă, avem să-l ferim cu statornicie de toate primejdiile care ar ajunge la cunoștința noastră și avem să-l ajutăm împotriva oricărui neprieten, noi înșine, cu capul nostru, de cîte ori va fi nevoie de aceasta.

De asemenea, nu vom înstrăina nici o țară, nici un ținut, nici un oraș și nici un feud fără voința și fără învoirea anume a pomenitului domn și crai al nostru și a coroanei, prin nici un mijloc ; dimpotrivă, dacă ceva din acestea s-ar fi înstrăinat, pe acelea vrem să le cîștigăm înapoi și le vom cîștiga. Mai departe, făgăduim că, în ziua și la locul pe care domnia sa craiul ni le va hotărî și ni le va aduce la cunoștință, noi ne vom închina și vom face jurământ de credința noastră față de luminăția sa și de coroana mai sus numită după obiceiul celor ce au fost înaintea noastră, iar domnia sa craiul are să ne întărească atunci printr-un hrisov cu pecetea sa. Iar dacă la ziua astfel hotărîită ni se va întîmpla nouă și țării noastre, Moldovei, vreo nevoie vădită, precum o luptă sau un război cu tătarii ori cu alți vrășmași ai noștri, sau dacă însăși persoanei noastre s-ar întîmpla vreo ne-

putință sau vreo altă nevoie, de care vom fi înștiințat mai dinainte pe domnia sa prealuminatul crai și pe sfânta coroană prin solii noștri, domnia sa va avea să amîne pentru altă vreme și pentru alt loc potrivit, rămînînd în putere și necălcîndu-se tratatul de față, ca și jurămîntul nostru pomenit la început ; trebuie să amintim însă îndeosebi că domnia sa craiul și sfînta coroană au să ne înștiințeze cu două sau cu trei luni mai înainte despre ziua și locul hotărît. Mai departe, făgăduim că toate tratatele și zapisele și legămintele și întăriturile mai sus zișilor voievozi moldoveni dinaintea noastră, adică ale lui Alexandru și Iliăș și Ștefan și Bogdan și ale altora, prin care aceștia s-au legat în scris față de mai sus pomenitul crai leșesc Vladislav și față de celălalt Vladislav, fiul lui, pe toate împreună și pe fiecare îndeosebi le vom păstra și ne vom ținea de ele în totul, pe cinstea și credința noastră, fără înșelăciune și fără viclenie. De asemenea, întărim și făgăduim mai departe că, dacă ni s-ar fi întîmplat să facem mai de mult niște zapise sau legăminte sau dacă s-ar fi făcut mai încoace altele care să fie protivnice domnului nostru craiului și sfintei sale coroane leșești, zapisele acelea le desființăm prin acest tratat, le stricăm și le nimicim, spunînd lămurit că de aci înainte ele nu au nici o putere și nici un preț.

Spre întărirea acestor lucruri, am poruncit să se atîrne la acest tratat și pecetea noastră. Scrisu-s-a în Suceava, la anul 6970 (1462), luna lui martie în 2¹.

I. BOGDAN, *OP. CIT.*, P. 282—288, NR. 129, ORIG. SLAVON ȘI TRAD. ROM.

¹ În aceeași zi, la Suceava s-a mai încheiat un tratat între Ștefan cel Mare și regele Cazimir referitor la fiii lui Sad-Ahmet. Domnitorul moldovean se lega prin acesta că nu va extrăda nimănui altul pe fiii lui Sad-Ahmet decît regelui polon. În schimb, regele Cazimir trebuia să respecte tratatul încheiat în aceeași zi și publicat mai sus (I. Bogdan, *op. cit.* p. 291—294, nr. 131).

1475, iulie 12 (în ajunul fericitei
fecioare Margareta), Iași

Tratat de închinare și credință încheiat de Ștefan cel Mare, domn al Moldovei, cu Matei Corvin, rege al Ungariei, în care se recunoaște că au fost în trecut relații proaste între Moldova și Ungaria, însă, fiindcă regele ungar și-a schimbat atitudinea, arătându-se binevoitor, domnul moldovean făgăduiește credință și ajutor lui Matei împotriva oricărui dușman, în afară de regele Poloniei. Fugarii vor fi extrădați, negustorii vor fi nestingheriți.

Noi, Ștefan, voievod și domn al țării Moldovei, încredințăm spre amintire, prin cuprinsul actului de față, aducând la cunoștința tuturor celor interesați că se cuvine să recunoaștem că înaintașii noștri voievozi împreună cu țara Moldovei au fost ținuți la o veșnică credință și pe care au respectat-o față de fericirii regi al Ungariei și de sfânta coroană și am fi prestat-o și noi față de fericitul principe și stăpîn al nostru, preafavorabilul domn Matei, regele actual al Ungariei, și de sfânta lui coroană — totuși, deoarece, ivindu-se întrucîtva dușmanul păcii, au apărut unele neînțelegeri între noi și majestatea sa și supușii noștri, din care însăși majestatea regească ieșise răsturnată din dragostea noastră, dar acum, schimbîndu-se, ne-a primit pe noi și țara noastră în grație și bunăvoință, de aceea drept întărire, după ce mai înainte ne-am dat credința, ne-am înțeles cu privire la articolele mai jos, scrise prin buna noastră voie și sfatul și consimțămîntul boierilor noștri și a întregii noastre țări.

În primul rînd, noi, Ștefan, voievod al Moldovei, mai înainte arătat, făgăduim credința veșnică împreună cu întreaga noastră țară majestății regale însăși și sfintei coroane, așa cum ne legăm și cum și predecesorii noștri voievozi au făcut și erau îndatorați.

De asemenea, în caz că majestatea regală va merge contra turcilor prin Țara Românească, noi, Ștefan-Voievod, vom merge, în același timp, în persoană și cu toată puterea împreună cu majestatea regească.

De asemenea, în caz că majestatea regală ar trimite contra acelorași turci pe un căpitan al său prin aceeași Valahie, noi, Ștefan-Voievod, vom merge, de asemenea, în persoană și cu toată puterea cu zisul căpitan. Dacă însă vom fi împiedicați de vreo slăbiciune sau, la fel, vom fi reținuți de către dușmani puternici, încât în propria noastră persoană nu vom putea merge, atunci trebuie să trimitem pe acesta (pe căpitan) cu toată puterea noastră.

De asemenea, că noi vom îndeplini față de majestatea regală și de sfânta coroană toate slujbele pe care înaintașii noștri au obișnuit să le facă.

Tot astfel, că noi, după obiceiul voievozilor anteriori nouă, contra tuturor dușmanilor majestății regale, când vom fi chemați, ne obligăm și va trebui să trimitem oamenii noștri, fiind exceptat regele Poloniei și coroana acestuia, cu care înaintașii noștri au avut pace.

La fel, că de acum înainte nu vom adăposti pe nimeni în țara noastră, nobili sau magnați ori oameni de orice condiție, care ar fi acționat contra majestății regale; ci cei care ar fugi la noi, pe aceștia, dimpotrivă, îi vom scoate din statul nostru și nu-i vom păstra împotriva voinței majestății regești, nici nu le vom fi favorabili sau îi vom ajuta în ceva, direct sau indirect, pe față sau în ascuns.

De asemenea, că de acum înainte nu vom ține în nici un caz în țară răufăcători care obișnuiesc să năvălească în regatul Ungariei și să comită jafuri, ci cei de acest fel, care vor fi găsiți că au comis pagube și jafuri, pe aceștia îi vom pedepsi și vom da despăgubire pentru ei.

De asemenea, că de acum încolo, în toate pricinile care ar putea să se ivească, în nici un caz să nu se pășească la mijloace de fapt (violență), ci, dacă cumva vor fi apărut neînțelegeri între supușii majestății regale și noi, atunci din amândouă părțile să se adune oameni care să vină la hotare la un loc potrivit și, după ce se va fi cercetat dreptatea și nepărtinirea părților, să dea satis-

facție părții vătămate, fără altă pagubă a cuiva după aceea.

Tot așa, că de aici înainte negustorii nu vor mai fi reținuți în vreo parte, ci, dacă se va isca ceva, fiecare să cerceteze pe temeiul dreptului în fața judecătorilor ordinari, și aceștia să se îndatorească a face dreptate fără a ține seama de condiția persoanelor ; și că înșiși negustorii să fie liberi și în siguranță.

Pe aceste articole, noi, Ștefan, sus-zisul voievod, deoa-rece înțelegem că ele ținesc la propășirea situației noastre, la folosul și liniștea și la apărarea familiei noastre și a țării, le primim și aprobăm de bunăvoie și prin aceasta în toate punctele și tot conținutul ne obligăm și promitem să le păstrăm și că le vom păstra de-a pururi în curată credință creștină și cinste, fără nici o încălcare și fără vreun gând ascuns sau viclenie, pentru care a fost atârnat sigiliul secret al documentelor noastre, servind drept întărire și martor.

Dat în orașul Iași, miercuri, în ajunul fericitei fecioare Margareta, în anul 1475, luna iulie, 12.

I. BOGDAN, *OP. CIT.*, P. 330—333, NR. 146, ORIG. LATIN.

22

1475, august 15 (în ziua Adormirii
fecioarei Maria), Buda

Tratat prin care Matei Corvin, rege al Ungariei, se împacă cu Ștefan cel Mare, domn al Moldovei la cererea acestuia, declarînd uitate toate neajunsurile pe care Ștefan și țara sa le-au provocat regelui și sta-

rului său și obligându-se să păstreze pace cu Moldova și să se conformeze stipulațiilor din tratatul dat de Ștefan la 12 iulie.

Noi, Matei, prin grația lui Dumnezeu rege al Ungariei, Boemiei etc. Facem cunoscut prin prezenta că, deoarece credinciosul nostru, distinsul și mărețul Ștefan, voievod al țării Moldovei, a revenit asupra îndepărtării sale și ne-a recunoscut pe noi ca pe stăpînul său firesc și a făgăduit majestății noastre și coroanei noastre sfinte credința datorată, — noi, ca urmare, l-am recunoscut în grație și cu întreaga provincie a Moldovei și cu toți locuitorii acesteia și cu aceștia am făcut pace puternică și durabilă, împreună cu întreaga sfîntă coroană.

Drept care, același Ștefan-Voievod a promis să facă față de noi și de sfînta noastră coroană toate cele pe care voievozii predecesori lui erau îndatorați să le facă după drept sau după obicei; noi făgăduim să păstrăm și să respectăm pe acesta, pe fiii și boierii și întreaga sa țară în drepturile, privilegiile și libertățile sale, după cum (sfînții) fericiții regi ai Ungariei erau îndatorați să o facă. Pe deasupra, pe însuși Ștefan-Voievod, pe fiii și boierii și toată țara și toți locuitorii acesteia, cu mărînimie scutindu-i de toate neregulele de orice fel săvîrșite pînă acum, fie contra majestății noastre sau a regatului și locuitorilor regatului, le-am acordat acestora iertare împreună cu întregul regat. Ca urmare, nu vom pricinui acestora nici o pagubă sau rău, nici nu vom permite să li se facă de către altcineva, nici în regatul majestății noastre, nici în regatul (acestuia) său, nici în vreun alt regat sau loc. Nu vom păstra în domeniile noastre pe nici unul care va avea nume voievodal, fie el nobil sau magnat, dușman al aceluiași Ștefan-Voievod, spre primejdia sau dezonoarea lui însuși sau a patriei sale, ci pe toți de acest fel îi vom trimite în afara regatului nostru și nu le vom acorda acestora nici un fel de înlesnire. Făgăduim, de asemenea, că, pentru orice fapte sau întîmplări săvîrșite pînă acum aici din această cauză, nici supușii, nici negustorii aceluiași Ștefan-Voievod nu vor întîlni nici un rău și nimeni nu le va face vreo vătă-

mare și atît supușii noștri cît și ai lui Ștefan-Voievod, prin intermediul dreptului, să-și reglementeze toate neînțelegerile și să le ducă la capăt în mod prietenesc.

De asemenea, deoarece însuși voievodul Ștefan ne-a promis să fie prezent personal și cu întreaga sa provincie contra păgînilor și a (altor) celorlalți dușmani ai noștri și ai regatului nostru, după cum e arătat mai clar în scrisorile sale, iar noi promitem să-l apărăm pe același Ștefan-Voievod în mod personal dacă va fi necesar, dacă nu vom fi ocupați cu chestiuni mai de seamă ale regatului nostru, și atunci promitem să-i acordăm ajutor și favoare din regatul nostru după cum se va putea.

În ceea ce privește hotarele țării Moldovei cu Țara Românească, după vechi hotare și obiceiuri stăpînite și avute prin voievozii înaintași de către ambii voievozi, adică atît de Ștefan al Moldovei cît și de Vlad al Țării Românești, întărim pentru a doua oară privilegiile lui Alexandru cel Bun și Mircea (cel Bătrîn) pentru părțile ambilor voievozi. Iar dacă se va întîmpla, care fapt Dumnezeu să-l ferească, ca însuși Ștefan-Voievod să fie forțat prin forța dușmanilor săi de a-și părăsi țara și a intra în regatul nostru, promitem că poate veni în siguranță în fortificațiile, cetățile și orașele noastre, unde îi va plăcea în regatul nostru, cu fiii, familia, boierii și oricare locuitori ai țării sale, mulți sau puțini, sau cu toate bunurile, averile și tezaurele lui și ale lor, că poate sta și zăbovi cît timp lui îi va plăcea și că va fi tratat omenește și fără nici o jignire. Iar atunci cînd lui îi va conveni să se întoarcă în patria sa, atunci, de asemenea, va putea să se întoarcă în mod liber cu fiii, boierii, slujitorii, averile, bunurile, tezaurele și toate ce aparțin de el, fără nici o neplăcere sau opreală ; iar de va fi cazul, noi îl vom ajuta după cît vom putea ca să-și recapete întreaga sa țară.

Pe acestea toate mai sus scrise, noi, Matei, sus-zisul rege, promitem, pe cuvîntul nostru regal, pe sfînta coroană a Ungariei și pe credința noastră creștină, să le păzim cu strășnicie, fără nici o viclenie și înșelăciune, pentru care a fost atîrnat sigiliul nostru secret al acestor acte ale noastre, de care ne servim ca rege al Ungariei.

Dat la Buda, la sărbătoarea Adormirii preafericitei fecioare Maria (15 august), în anul Domnului 1475, al 18-lea al domniei noastre în Ungaria, iar în Boemia al 7-lea.

Urmează martorii : Gabriel, episcopul din Alba Iulia, alți prelați și nobili din Transilvania și Ungaria, arătați nominal.

I. BOGDAN, *OP. CIT.*, P. 334—336, ORIG. LATIN.

23

1499 (7007), iulie 12, Hîrlău

Tratat de pace perpetuă încheiat de Ștefan cel Mare, domn al Moldovei, cu Ioan Albert, rege al Poloniei, și cu frații săi, Alexandru, marele principe al Lituaniei, și Sigismund, prin mijlocirea fratelui lor Vladislav, rege al Ungariei și al Boemiei, prin care se dau uitării luptele din trecut. Părțile își făgăduiesc, în mod amănunțit, pace perpetuă și ajutor în lupta contra turcilor. Se precizează chipul în care fiecare parte va acționa în această luptă. Se garantează libertatea negoțului pentru negustorii din ambele țări și se prevăd clauze referitoare la modul în care se vor rezolva pricinile și nedreptățile de la graniță¹.

În numele lui Dumnezeu, amin. Noi, Ioan Ștefan-Voievod, cu mila lui Dumnezeu domn al țării Moldovei,

¹ Un tratat preliminar, cuprinzînd condiții mai puțin favorabile decît cel de față pentru Ștefan, a fost încheiat de Hărman pîrcălab, și Ivanco pitar, la 16 aprilie 1499 la Cracovia (vezi textul latin în I. Bogdan, *op. cit.*, p. 415—417, nr. 177).

facem cunoscut și arătăm pe față prin această carte a noastră tuturor îndeobște care se vor uita la dînsa sau o vor auzi citindu-se și fiecărui om bun care va avea nevoie de dînsa că, după ce într-o vreme de mult trecut între noi și între prealuminatul prinț domnul Ian Olbraht, din mila lui Dumnezeu crai al Poloniei, mare cneaz al Litviei, al Rusiei, Prusiei și al altor țări domn și moștenitor, au fost oarecare vrășmășie și cunoscuta ceartă și luptă, acum, domnia sa, susnumitul crai, după voința și prin mijlocirea prealuminatului prinț a domnului domn Vladislav, din aceeași milă dumnezeiască craiu al Ungariei și al Cehiei, frate preaiubit al domniei sale, ne-a iertat de toate batjocurile și pagubele și strînbătățile pe care i le-am făcut domniei sale în trecut și ne-a dat pace veșnică nouă și fiilor noștri și boierilor noștri și fiilor fiilor lor și țării noastre, Moldovei, și supușilor noștri, pentru toate acele mai sus pomenite și alte pagube, batjocuri și strîmbătăți făcute în trecut și pînă în ziua de astăzi de noi sau de supușii noștri domniei sale sau supușilor domniei sale.

Astfel că între noi și între prealuminăția sa pomenitul domn Ian Olbraht, craiu al Poloniei, și între luminăția sa prințul și domnul Alexandru, marele cneaz al Litviei, și prințul Jigmont, frații prea iubiți ai domniei sale, și între urmașii noștri, de amîndouă părțile, are să fie liniște și pace veșnică, așa că, de aci înainte și pe viitor, atît noi cît și urmașii noștri care vor fi după aceasta în țara noastră, a Moldovei, vom trăi și vom stăpîni în vremile viitoare slobози și fără grijă și nici o piedică din partea sus-numiților, a domniei sale craiului și a prințului Alexandru, cneaz al Litviei, și a prințului Jigmont și a copiilor domniilor lor și a urmașilor lor și a supușilor lor. Noi, sus-numitul Ioan Ștefan-Voievod, împreună cu fiul nostru, Bogdan-Voievod, și cu toți arhiepiscopii și episcopii noștri și cu toți boierii sfetnici și cu supușii noștri jurăm și făgăduim prealuminăției sale prințului și domnului Ian Olbraht, craiului leșesc, și sus-numiților prinți Alexandru și Jigmont, fraților domniei sale, și supușilor lor, pe viul Dumnezeu și pe maica Domnului și pe credința noastră creștinească și a fiului nostru, Bogdan-Voievod, și a tuturor arhiepiscopilor și episco-

pilor noștri și a tuturor boierilor noștri sfetnici, că de aci înainte vom păstra cu prealuminăția sa, susnumitul domn Ian Olbraht, craiul leșesc, și cu frații domniei sale, Alexandru și Jigmont, și cu toți boierii lor sfetnici și cu toți supușii lor și cu țările lor, în ce privește sus-pomenitele batjocuri și pagube și orice alte pagube și strîmbătăți, în orice vreme făcute pînă în ziua de astăzi, vom păstra și vom avea pace și liniște veșnică și nestrămutată și nestricată, iar pe ei și pe urmașii lor îi vom ajuta totdeauna cu sfatul și cu fapta, cît va sta în putința noastră, împotriva tuturor vrășmașilor, cu toată puterea și cu toate oștile noastre și cu țara noastră a Moldovei. Tot așa, prealuminăția sa, pomenitul Ian Olbraht, craiul leșesc, și frații domniei sale, Alexandru, marele cneaz al Litviei, și Jigmont, și cu copiii și urmașii lor au să ne apere pe noi, Ștefan-Voievod, și pe copiii noștri și pe copiii copiilor noștri și pe supușii noștri și țara noastră, a Moldovei, de toți vrășmașii noștri, din orice parte, cu sabia și cu sfatul și cu oameni și cu toată puterea domniilor sale, totdeauna, după putința domniilor sale, pe noi și pe urmașii noștri.

De asemenea, făgăduim noi, Ștefan-Voievod, și copiii noștri și supușii noștri prealuminăției sale, pomenitului craiu, domniei sale și pomeniților frați ai domniei sale și supușilor lor că vom fi totdeauna prieteni prietenilor și neprieteni neprietenilor lor. Tot așa, domnia sa, susnumitul craiu, și mai sus numiții frați ai domniei sale, cu toți sfetnicii și supușii lor, (ne făgăduiesc) nouă, Ștefan-Voievod, și copiilor noștri și copiilor copiilor noștri și boierilor noștri și supușilor noștri și țării noastre, Moldovei, că vor fi totdeauna prietenilor noștri prieteni, iar neprietenilor noștri neprieteni.

De asemenea, pe nici un neprieten al nostru, care neprieten al nostru ar vrea să se numească domn al țării noastre, Moldovei, și ar cădea peste capul domniei sale craiului sau sus-zișilor frați ai domniei sale sau al supușilor domniei lor sau al oricui care se ține de coroana polonă, sus-numitul craiu și frații domniei sale și urmașii lor pe un astfel de om n-au să-l primească și n-au să-i dea nicăieri în țările lor nici un loc de trai, nici o hrană și nici o milă, nici cineva dintre supușii lor ; ci pe un

astfel de om, oriunde l-ar simți și l-ar afla în țările lor sau la cineva dintre supușii lor, domniile lor au să-l alunge și să-l îndepărteze din țările domniilor lor, ca să nu rămână cîtuși de puțină vreme sub stăpînirea lor, nici pe față și nici într-ascuns.

Tot așa, nu vom primi nici noi, sus-pomenitul Ștefan-Voievod, pe nici un neprieten al domniei sale craiului, care neprieten al domniei sale ar vrea să se numească domn al țărilor coroanei sale leșești și ar veni la noi sau la supușii noștri sau la supușii supușilor noștri sau la alt-cineva care se ține de domnia noastră, pe un astfel de om, noi nu-l vom primi și nu-i vom da nicăieri în țara noastră nici loc, nici hrană, nici la careva dintre supușii noștri, ci pe un astfel de om, dacă îl vom simți și îl vom afla undeva în țara noastră sau la cineva dintre supușii noștri, îl vom alunga și-l vom depărta din țara noastră, ca să nu locuiască cîtuși de puțin sub stăpînirea noastră, nici pe față nici într-ascuns.

Și iarăși, dacă s-ar întîmpla să fugă vreun boier sau vreo slugă a domniei sale craiului la noi sau undeva în țara noastră sau la supușii noștri, acela are să fie trimis îndărăt la stăpînul său, la domnia sa craiul, după ce-și va fi cerut pace, singur de sine sau prin mijlocirea noastră. Dacă domnia sa craiul îl va ierta, el va fi slobod și volnic să se întoarcă la stăpînul său, la domnia sa craiul, dacă însă nu va căpăta iertare, noi nu avem să-l ținem la noi, nici vreundeva în țara noastră n-are să locuiască, nici pe față, nici într-ascuns. Tot așa, dacă s-ar întîmpla să fugă vreun boier al nostru sau vreo slugă a noastră la domnia sa craiul sau la sus-numiții frați ai domniei sale sau oriunde în țările domniilor lor sau la supușii lor, acela are să fie trimis îndărăt la noi, la stăpînul său, după ce-și va fi cerut întîi pace de la noi, sau singur de sine sau prin mijlocirea domniei sale craiului. Și dacă îl vom ierta, el să fie slobod să se întoarcă în bunăvoie la noi, iar dacă nu va avea iertare de la noi, domnia sa craiul să nu-l ție nici la sine, nici undeva în țările domniei sale, unde el n-are să locuiască nici pe față, nici într-ascuns.

Și ne-a mai făgăduit prealuminăția sa Ian Olbraht, craiul leșesc, și sus-numiții frați ai domniei sale și ur-

mașii lor că, dacă s-ar întâmpla, prin vreo îngăduință dumnezeiască — Doamne ferește-ne de aceasta —, ca noi, din pricina vreunui puternic vrășmaș, căruia nu vom putea să ne împotrivim, să ieșim din țara noastră, fie la unguri, fie la crăiia domniei sale leșească, atunci țările domniei sale să ne fie deschise nouă, Ștefan-Voievod, și domniei noastre și copiilor noștri și boierilor noștri și doamnelor lor ; și împreună cu supușii noștri și cu slugile noastre și cu visteria noastră și cu tot ce este al nostru să putem veni la domnia sa și în țările și orașele sau cetățile domniei sale și să ședem oriunde am dori în sus-zisa crăie a domniei sale. Atunci, domnia sa sus-numitul craiu și sus-numiții frați ai domniei sale pe noi, Ștefan-Voievod, și pe doamna noastră și pe copiii noștri și pe boierii noștri împreună cu jupînesele lor și pe toate slugile noastre și pe supușii noștri au să ne miluiască și să ne ție în milă și în cinste. Și să fim slobodi a ne întoarce în bunăvoie din țările domniei sale spre a ne dobîndi moșia noastră, țara Moldovei. Și atunci, sus-scrisul craiu împreună cu frații domniei sale și cu urmașii lor au să ne ajute, cu toată țaria lor și din toate puterile lor cele mari, ca să dobîndim din nou moșia noastră, țara Moldovei. Și dacă Dumnezeu ne va ajuta și vom cîștiga iarăși moșia noastră, țara Moldovei, nouă, Ștefan-Voievod, să ne fie șlobod și deschis să ne întoarcem în bunăvoie, fără primejdie și fără nici o pagubă, din țările domniilor lor împreună cu doamna noastră și cu copiii noștri și cu toți boierii noștri și cu jupînesele lor și cu toate slugile noastre și cu toată visteria noastră și cu toate ale noastre cîte vom avea, îndărăt la moșia noastră, la țara Moldovei.

De asemenea, noi, Ștefan-Voievod, am făgăduit și făgăduim sus-zisului craiu, domniei sale, și sus-zisilor frați ai domniei sale și urmașilor lor și țărilor domniilor lor că niciodată nu le vom face nici o pagubă și nici o stricăciune, nici cu fapta, nici cu sfatul, nici pe față, nici într-ascuns ; ci, dacă vom auzi despre vreun rău din partea unor neprieteni ai domniilor lor, noi le vom da de știre. Tot așa, sus-zisul craiu, domnia sa, împreună cu sus-zisii frați ai domniei sale ne-au făgăduit nouă, Ștefan-Voievod, și copiilor noștri și copiilor copiilor

noștri și țării noastre, Moldovei, că nicăieri și niciodată n-au să ne facă nici o pagubă sau stricăciune sau răutate, nici cu fapta, nici cu sfatul, nici pe față, nici într-ascuns ; ci, dimpotrivă, dacă ar afla că ni se pregătește din vreo parte oarecare de niscaiva neprieteni ai noștri vreun rău, vreo pagubă sau stricăciune, domnia lor au să ni le arate atunci și să ni le spună pe toate nouă și copiilor noștri și țării noastre, Moldovei.

Și apoi, cînd vor avea prealuminăția sa Vladislav, craiul unguresc și cehesc, domnul nostru milostiv și prealuminăția sa sus-numitul Ian Olbraht, craiul leșesc, și sus-numiții frați ai domniei sale să facă război și, cu ajutorul lui Dumnezeu, vor merge ei înșiși în persoană cu toate puterile și cu țările și cu oștile lor împotriva împăratului turcesc și a țărilor lui, atunci prealuminăția sa Vladislav, craiul unguresc și cehesc, domnul nostru milostiv, are să meargă prin țara Basarabilor și are să treacă de acolo peste Dunăre în țările împăratului turcesc. Iar prealuminăția sa Ian Olbraht, craiul leșesc, cu sus-numiții frați ai domniei sale au să treacă împotriva țărilor împăratului turcesc tot peste Dunăre, și anume la vadul ce se cheamă Oblucița, sau, după ce se vor fi înțeles între sine amîndoi sus-numiți crai cu sus-numiții frați ai domniilor lor și cu noi, sus-numitul Ștefan-Voievod, pe unde li se va părea lor și nouă că ar fi mai bine și mai folositor, pe acolo să treacă. Atunci, noi, Ștefan-Voievod, noi înșiși în persoană și cu toată puterea noastră și cu toată țara noastră a Moldovei vom merge cu domniile lor împotriva împăratului turcesc, afară doar — Doamne ferește-ne de asta — dacă vom fi atunci în vreo neputință și nu vom putea să mergem noi înșiși împreună cu ei, atunci are să meargă împreună cu dînsii fiul nostru, Bogdan-Voievod, în persoană, cu toată puterea lui și a noastră, sau un altul pe care îl vom trimite noi cu domniile lor.

Dar pînă la vremea aceea și la ceasul acela, prealuminățiile lor, sus-numiții crai Vladislav, craiul unguresc și cehesc, și Ian Olbraht, craiul leșesc, și Alexandru, marele cneaz al Litvei, și cneazul Jigmont ne-au făgăduit nouă, Ștefan-Voievod, să ne apere întotdeauna, pe noi și țara noastră, țara Moldovei, de împăratul turcesc și de oștile

lui și să fie întotdeauna pe lângă noi și împreună cu noi și să ne dea ajutor împotriva împăratului turcesc și împotriva oștilor lui. Tot așa, și noi, Ștefan-Voievod, pînă atunci, dacă vom auzi despre o pornire a turcilor împotriva țărilor și domniilor prealuminaților, sus-numiților domni, a craiului unguresc și a celui leșesc, și a sus-numiților frați ai domniilor sale, noi le vom da de știre și le vom arăta aceasta amîndurora crailor și fraților lor cît vom putea mai iute ; și nu vom da nici un sfat și nici un ajutor turcilor, afară doar dacă ar veni vreo putere a împăratului turcesc sau a sangiacului sau a supușilor lui care să ne silească să le dăm ajutor și le-am da ajutor fără voia noastră, — printr-aceasta însă, credința noastră și credința fiului nostru, Bogdan-Voievod, și credința boierilor noștri și pacea încheiată să nu fie călcate cu nici un chip și noi să nu fim vinovați de nimic ; căci turcilor, pe cît vom putea, le vom fi neprieteni.

Și apoi, neguțătorii din țările domniei sale, sus-numitului craiu leșesc, și ale marelui cneaz litvan să fie slobozi să umble peste tot locul în țara noastră, a Moldovei, și să facă negoț în bunăvoie și pe față, plătindu-și vama lor dreaptă, după vechiul obicei și după vechile schele. Tot așa, domnia sa craiul și marele cneaz litvan au să lase pe neguțătorii noștri, peste tot locul în țările și în ținuturile lor, să umble și să facă negoț slobozi și în bunăvoie, plătindu-și vama lor dreaptă, după vechiul obicei și după vechile schele.

În ce privește treburile și nedreptățile de la graniță din amîndouă părțile, noi vom lăsa pe seama staroștilor de Hotin și de Cernăuți și pe seama celor ce vor fi în viitor staroști de Hotin și de Cernăuți că, dacă s-ar face vreunui supus sau oricui din țările domniei sale craiului sau ale sus-numiților frați ai domniei sale vreo strîmbătate sau vreo pagubă din partea supușilor noștri sau din partea oricui altuia din țara noastră, cel ce va suferi strîmbătatea să ceară dreptate de la staroștii din Hotin și Cernăuți, iar staroștii din Hotin și Cernăuți să aibă putere asupra oricui dintre supușii noștri ca, avînd ei înaintea ochilor pe Dumnezeu, să facă dreptate tuturor oamenilor din țările domniei sale craiului și ale sus-nu-

miților frați ai domniei sale. Tot așa, supușii noștri cărora li s-ar face vreo strîmbătate de către supușii domniei sale craiului și din țările domniei sale, aceia au să ceară, la rîndul lor, dreptate de la starostele din Cămenița, iar starostele din Cămenița să aibă de la domnul său, de la domnia sa craiul, putere să facă dreptate oamenilor și supușilor noștri, avînd și el pe Dumnezeu înaintea ochilor. Iar cînd s-ar întîmpla vreo mare strîmbătate și neînțelegere între staroști, atunci noi avem să dăm de știre domniei sale craiului, iar domnia sa craiul are să ne dea nouă de știre despre aceasta. Și atunci avem să trimitem, de amîndouă părțile, boierii noștri ca să cerceteze un astfel de lucru și să facă dreptate. Dar, din pricina neînțelegerilor sau pagubelor ce s-ar ivi între boierii sau supușii noștri de amîndouă părțile, mai sus scrisele învoieli și prietenii ale noastre n-au să suferă nici o ruptură sau călcare.

Toate acestea mai sus scrise, adică aceste făgăduieli și jurăminte ce scriem mai sus cu privire la toate lucrurile și treburile și zapisele, noi, sus-scrisul Ioan Ștefan-Voievod, din mila lui Dumnezeu domn al țării Moldovei, împreună cu fiul nostru, Bogdan-Voievod, și cu toți arhiepiscopii și episcopii și cu toți boierii noștri sfetnici și cu toți supușii noștri și cu toți cîți ascultă de noi făgăduim pe legea noastră și pe credința noastră creștinească prealuminăției sale, lui Ian Olbraht, craiului leșesc, și fraților domniei sale, cnezilor Alexandru și Jigmont, și tuturor urmașilor și supușilor lor că le vom ținea și le vom împlini cu tărie, nestrămutate, necălcate și nestricate, atît noi cît și supușii noștri toți, că le vom ținea și le vom împlini fără nici o prefăcătorie, fără nici o viclenie și fără nici o necredință. Iar spre mai mare putere și tărie a credinței noastre statornice, am poruncit să atîrne la această carte a noastră pecetea noastră cea mare și pecetea fiului nostru, Bogdan-Voievod, și pecetile arhiepiscopilor și episcopilor și pecetile boierilor noștri sfetnici. Scrisu-s-a în Hîrlău la anul 7007 (1499), iar al domniei noastre al patruzeci și treilea an curgător, luna lui iulie, în 12.

Noi, Gheorghe, arhiepiscopul Sucevei și al țării Moldovei, Vasile, episcop al episcopiei de jos din tîrgul Ro-

manului, Ioanichie, episcop al episcopiei de Rădăuți, Ion Tăutul, logofăt, Duma al Vlaicului, pîrcălab, Boldor, vornic, Hîrman, pîrcălab, Șteful, pîrcălab, Duma Brudur, pîrcălab, Toader și Negrilă, staroști de Hotin, Eremia și Dragoș, pîrcălabi de Neamț, Șandru, pîrcălab de Cetatea Nouă, Luca Arbore, de Suceava, Ioan Grumaz, staroste de Cernăuți, Ivanco și Alexa, pîrcălabi de Orhei, Coste, pîrcălab de Soroca, Cîlnău, spătar, Isac, vistiernic, Dumșa, postelnic, Moghila, ceașnic, Ion Fruntes, stolnic, Petrica, comis, boierii sfetnici ai țării Moldovei, împreună cu sus-numitul, măritul Ioan Ștefan-Voievod, din mila lui Dumnezeu domn al țării Moldovei, domnul nostru milostiv, petrecător pe vremea aceasta aci, la Hîrlău, am făgăduit și făgăduim, pe credința noastră creștinească, împreună cu sus-numitul nostru domn că vom ținea și vom păstra cu tărie și neschimbate toate lucrurile mai sus scrise, din cuvînt în cuvînt, față de prealuminăția sa, sus-scrisul domn Ian Olbraht, din mila lui Dumnezeu craiu al Poloniei și al altor țări, și față de sus-numiții frați ai domniei sale, prinții Alexandru și Jigmont, și față de boierii și supușii lor, fără nici o înșelăciune și necredință. Iar spre încredințarea mai sus scriselor lucruri, am poruncit să se atîrne la această carte și pecetile noastre împreună cu pecetea sus-numitului, măritului domn al nostru, Ioan Ștefan-Voievod, domnul țării Moldovei.

I. BOGDAN, *OP. CIT.*, P. 417—435, NR. 178, ORIG. SLAVON ȘI TRAD. ROM.

24

1499 (7007), septembrie 14, Suceava

Tratat de alianță încheiat de Ștefan cel Mare, domn al Moldovei, cu Alexandru, marele cneaz al Lituaniei, prin care părțile își făgăduiesc reciproc pace veșnică, ajutor militar la nevoie și libertatea negoțului.

Din mila lui Dumnezeu, noi, Ștefan-Voievod, domnul țării Moldovei, facem cunoscut cu această carte a noastră tuturor cîți se vor uita la dînsa sau o vor auzi citindu-se, fiecărui om care ar avea trebuință de dînsa că ne-am unit și ne-am împăcat și am făcut pace veșnică între noi și între copiii noștri cu bunul nostru prieten măritul Alexandru, din mila lui Dumnezeu mare cneaz al Litvei, al Rusiei, Prusiei, Jomoitiei, Mazoviei și al altor țări, spre aceea ca de azi înainte să-i fiu bun și adevărat prieten din toată inima și cu toată dreptatea și credința, cît voi trăi eu și cît vor trăi copiii miei.

Și nici un neprieten sau răuvoitor al prietenului nostru, al marelui cneaz Alexandru, nu va găsi la noi sau undeva în țara noastră, la vreunul dintre supușii noștri loc de petrecere sau hrană; ci tuturor prietenilor prietenului nostru, ai marelui cneaz, și ai copiilor lui și ai supușilor lui și ai țărilor lui, a țării Litvei și Rusiei și Jomoitiei și altor țări, noi și copiii noștri și supușii noștri le vom fi buni și adevărați prieteni și întru toate îi vom fi binevoitori lui și țărilor lui. Tot așa de binevoitor ne va fi și el nouă și țării noastre.

Iar dacă păgînatatea ar vrea să străbată prin țara noastră și să facă pagubă în țările prietenului nostru Alexandru, marele cneaz al Litvei, atunci avem să dăm de știre prietenului nostru, marelui cneaz Alexandru, și avem să-i fim de folos lui și țărilor lui.

Iar dacă cineva care s-ar fi atins de viața prietenului nostru, a marelui cneaz Alexandru al Litvei, și va fi pribegit în țara noastră, pe un vînzător ca acela avem să-l dăm din țara noastră pe mîinile prietenului nostru Alexandru, marele cneaz al Litvei. Și iarăși, dacă s-ar întîmpla să pribegască vreun boier sau vreo slugă de-a prietenului nostru Alexandru, marele cneaz al Litvei, la noi sau oriunde în țara noastră, acela are să fie trimis îndărăt la domnul său, la prietenul nostru, marele cneaz Alexandru, după ce-și va fi cerut pace și-l va fi iertat marele cneaz Alexandru și va avea voie să se întoarcă la domnul său, la marele cneaz Alexandru. Iar dacă nu va fi căpătat iertare de la marele cneaz,

n-avem să-l ținem la noi, nici n-are să locuiască altundeva în țara noastră.

Iar dacă s-ar întâmpla la granițe vreo strîmbătate oamenilor și supușilor prietenului nostru, ai marelui cneaz, sau oamenilor supușilor prietenului nostru Alexandru, marelui cneaz, sau nouă sau supușilor noștri sau oamenilor noștri sau oamenilor supușilor noștri, vreun furt, vreo tâlhărie, vreo pradă sau altceva, atunci avem să trimitem, de amîndouă părțile, la staroștii și la diregătorii noștri de la granițe, ca să se întrunească și să facă dreptate tuturor celor nedreptățiți, de o parte și de alta, fără întîrziere.

De asemenea, neguțătorii din țările prietenului nostru, ale marelui cneaz Alexandru, anume din țara Litvei, din țara rusească, din țara Jomoitiei și din alte țări, să fie slobozi și volnici să vie în țara noastră, care le stă deschisă în tot locul, numai să-și plătească vama cea dreaptă.

Toate aceste mai sus scrise, noi, sus-scrisul Ioan Ștefan-Voievod, din mila lui Dumnezeu domn al țării Moldovei, făgăduim și am făgăduit și am jurat să le ținem și să le împlinim, fără înșelăciune, fără nici un vicleșug și fără nici o călcare de jurămint, pe cinstea noastră și pe sufletul nostru și pe credința noastră creștinească.

Iar spre aceasta este credința și sufletul nostru și credința și sufletul copiilor noștri și credința și sufletul tuturor boierilor noștri moldovenesți, și mari și mici. Iar spre mai mare tărie și temeinicie a tuturor acestora mai sus scrise, am poruncit să se atîrne la această carte a noastră pecetea noastră cea mare și pecetea fiului nostru, Bogdan-Voievod, și peceteile boierilor noștri sfetnici.

Noi, boierii țării Moldovei, sfatul domnului nostru Ștefan-Voievod : Ion Tăutul, logofăt, Duma al Vlaicului, pîrcălab, Boldor, vornic, Hîrman, pîrcălab, Șteful, pîrcălab, Duma Brudur, pîrcălab, Toader și Negrilă, staroști de Hotin, Eremia și Dragoș, pîrcălabi de Neamț, Șendrică, pîrcălab de Cetatea Nouă, Luca Arbore, portar de Suceava, Ion Grumaz, staroste de Cernăuți, Ivanco și Alexa, pîrcălabi de Orhei, Coste, staroste de Soroca, Cîlnău, spătar, Isac, visternic, Dumșa, postelnic,

Moghila, ceașnic, Fruntes, stolnic, Petrica, comis, și alți boieri ce au fost de față la aceasta.

Scrisu-s-a în Suceava la anul 7007 <1499>, în ziua a 14-a a lunei septembrie, în ziua înălțării sfintei cruci, în anul al patruzeci și doilea spre al treilea curgător al domniei noastre.

I. BOGDAN, *OP. CIT.*, P. 442—446, NR. 179, ORIG. SLAVON ȘI TRAD. ROM.

25

1518 (7026), mai 4, Hîrlău

Ștefăniță-Vodă, domnul Moldovei, încheie tratat de alianță și pace cu Sigismund I, regele Poloniei, făgăduindu-și reciproc sprijin militar împotriva tătarilor și altor dușmani. Se prevede și colaborarea militară cu oștile regelui Ludovic al II-lea al Ungariei dacă va porni împotriva turcilor. Se asigură dreptul neguțătorilor poloni de a-și vinde mărfurile în Moldova nestingheriți, plătindu-și vama după vechile tratate. Se precizează modul de stingere a neînțelegerilor de la granițele dintre cele două state.

În numele tatălui și al fiului și al sfântului duh, troița sfântă, cea de o ființă și nedespărțită, iată eu, robul stăpînului Dumnezeuului meu, Iisus Hristos, cu mila lui Dumnezeu, noi, Ioan Ștefan-Voievod, domnul țării Moldovei, cunoscut facem și cu această carte a noastră tuturor care vor căuta la dînsa sau o vor auzi cetîndu-se, orișicui îi va fi de trebuință să știe că prea strălucitul

prieten al nostru Sigismund, craiul Poloniei și marele cneaz al Litvaniei, Rusiei, Prusiei, al cnezatului Jimoit și al altora, a dorit de la noi, prin trimisul său, pan Iurie Crupschi, pan al Liovului, staroste de Belzc, ca să înnoim și să întărim pacea și liniștea veșnică și scrisorile pe care le-a avut domnia sa de la părintele nostru, de la Bogdan-Voievod.

Și noi, Ștefan-Voievod, știind că fiecărui principat, celui mai puternic, îi este de mare folos să încheie pace și liniște și cu alte principate binevoitoare și vecine și cu puterile țărilor noastre, a țării Moldovei și ale țărilor mării sale craiului, și pentru năvălirea pe care totdeauna o au din partea puterilor păgânești, și ni s-a dat nouă să auzim că se învoiește și întărește această pace și liniște veșnică, precum o înnoim și o întărim și cu această scrisoare a noastră, asemenea și noi, Ștefan-Voievod, și cu fratele nostru, cu Petru, dorim să ținem și să legăm pace și liniște veșnică și cu preastrălucitul Sigismund, craiul Poloniei, și cu regatul polon și cu țările mării sale și făgăduim cu scrisul nostru, pentru noi și pentru cei ce vor fi după noi și pentru domnii sfetnici ai noștri și pentru toți supușii noștri din țara Moldovei, că vom ținea și vom lega pace și liniște veșnică, în chip puternic și neclintit, cu mai înainte numitul măriia sa regele Sigismund, cu prietenul nostru și cu copiii lui și cu copiii copiilor mării sale și cu sfaturile mării sale și cu toți supușii și țările mării sale și cu cei ce vor veni după dînșii.

Și, de asemenea, țara noastră, a Moldovei, și sfetnicii noștri și toți supușii noștri vor ținea și vor strânge această pace și liniște veșnică în vecii vecilor, fără nici o pagubă a noastră și fără de pagube copiilor noștri și fără de paguba tuturor supușilor noștri din țara Moldovei și a celor ce vor veni după noi, că din această zi înainte astfel făgăduim mării sale regelui Sigismund și copiilor lui și copiilor copiilor mării sale și a celor ce vor veni după el și țărilor mării sale că vom fi contra tătarilor și a altor dușmani ai lor, totdeauna, cu sfatul și puterea și le vom ajuta cu sabia și cu oameni, după puterile noastre.

Tot astfel, și măria sa craiul și cei ce vor fi după măria sa, după puteri, vor fi totdeauna sfătuitori și ajutători nouă, lui Ștefan-Voievod, și fratelui nostru, Petru, și țării noastre, Moldovei, și celor ce vor fi după noi, în contra tătarilor și în contra tuturor altor dușmani ai noștri și ne vor ajuta cu sabia și cu oameni, pe cât va putea măria sa.

Și, de asemenea, făgăduim noi și cu sfatul nostru și cu toți supușii noștri lui Sigismund, regele Poloniei, și copiilor lui și copiilor copiilor mării sale și dietei și supușilor și țărilor mării sale să fim prietenilor lor prieteni, iar dușmanilor domniilor lor dușmani totdeauna.

Și tot astfel, măria sa regele Sigismund și copiii mării sale și copiii copiilor lui și supușii lui și cu țara mării sale vor fi prieteni prietenilor noștri, iar dușmanilor noștri dușmani totdeauna.

Și asemenea, pe orice dușman al mării sale craiului Sigismund care și-ar da nume că este domn al țărilor rușilor sau Podoliei, de-ar veni la noi sau la fratele nostru, la Petru, sau la supușii noștri sau în țara noastră, a Moldovei, noi și cei ce vor fi după noi, pe un asemenea om nu-l vom primi și nici nu-i vom da adăpost, nici hrană nicăiri în țara noastră și nici la vreunul din supușii noștri, ci despre un astfel de om, când se va auzi că a intrat undeva în țara noastră sau la vreunul din supușii noștri, noi îl vom izgoni și scoate afară din țara noastră, ca să nu întârzie nici un ceas în principatul nostru, și nu-l vom ținea, spre paguba prietenului nostru, măria sa regele Sigismund, și a celor ce vor fi după dînsul și a supușilor lui și a țărilor mării sale, nici pe față, nici în ascuns.

Și asemenea, pe orice dușman al nostru care ar vrea să-și dea nume de domn al țării Moldovei, când ar veni la prietenul nostru, măria sa regele Sigismund, sau la oricare din supușii mării sale și țările mării sale, îl va alunga și da afară din țările sale, ca să nu întârzie nici un ceas în principatul său și nici să nu-l păstrați, spre paguba noastră și a celor ce vor veni după noi și a supușilor țării noastre, Moldovei, nici pe față, nici în ascuns.

Și asemenea, dacă s-ar întâmpla ca să pribegiască vreun boier sau slugă a prietenului nostru, a măriei sale regelui Sigismund, la noi sau oriunde în țara noastră sau la supușii noștri, acesta să-l trimită la domnul său, la măria sa regele Sigismund, să-și ceară pace și îndurare singur prin sine sau prin mijlocirea noastră, și iertându-l pe el prietenul nostru, măria sa regele Sigismund, să-i fie liber și de bunăvoie a se întoarce la domnul său, la măria sa regele Sigismund. Și iarăși, dacă n-ar avea iertare, noi să nu-l ținem nici la noi și nici nicăiri în țările noastre, să nu întârzie, nici pe față și nici în taină.

Și iarăși, dacă s-ar întâmpla ca să fugă boier sau slugă sau supușii noștri la măria sa regele Sigismund sau în țările lui sau la oricare din supușii măriei sale, acesta își va cere pace și îndurare de la noi singur prin sine sau prin mijlocirea măriei sale regelui Sigismund, prietenul nostru, și dacă-și va dobândi pace și îndurare de la noi, să-i fie slobod și de bunăvoie a se întoarce la noi, la domnul său și în țara noastră, a Moldovei. Iar dacă nu ar avea iertare de la noi, atunci măria sa regele Sigismund nu-l va ținea la sine și nici la supușii săi și nici să nu întârzie în țările măriei sale, nici pe față, nici în ascuns.

Și, de asemenea, făgăduim prietenului nostru, măriei sale regelui Sigismund, și copiilor lui și copiilor copiilor măriei sale și țărilor măriei sale că nu-i vom face nici o pagubă și nici o dușmănie și nici stricăciuni, și nici cu fapta, nici cu sfatul, nici pe față și nici în ascuns.

Iar dacă cumva am înțelege din vreo parte, din partea vreunor dușmani ai lui, de vreun rău sau pagubă sau intrigi, atunci noi prietenului nostru, măriei sale regelui Sigismund, și copiilor lui și țărilor măriei sale să avem a-i înștiința și spune despre toate.

Și tot astfel, și măria sa regele Sigismund și copiii și supușii măriei sale nu ne vor face nouă, lui Ștefan-Voievod, și fratelui domniei mele, Petru, și copiilor noștri și țărilor noastre nici o pagubă, nici intrigi și nici neplăceri, nici cu fapta, nici cu sfatul, nici pe față, nici în ascuns.

Iar dacă ar înțelege de vreun rău din partea unor dușmani ai noștri, atunci măria sa regele Sigismund ne va da de știre și ne va spune.

Și, de asemenea, cînd ar vrea preastrălucitul Ludovic, regele Ungariei și Cehiei, și cu prietenul nostru Sigismund, măria sa regele Poloniei, să facă oaste împreună cu noi și să meargă ei singuri cu persoanele lor și cu toate puterile lor și țările lor în contra împăratului turcesc și a țării lui, atunci și noi, Ștefan-Voievod, singur cu persoana noastră și cu toată țara noastră, a Moldovei, și cu toate puterile noastre vom pleca împreună contra împăratului turcesc, Dumnezeuule, să ne păzești de aceasta.

Iar dacă s-ar întîmpla atunci asupra noastră vreo neputință ca să nu putem pleca împreună cu măriile sale, atunci noi vom trimite pe fratele nostru, pe Petru, și cu toată țara noastră, a Moldovei, și asemenea, pînă la această vreme și pînă la acest ceas, măria sa regele Sigismund al Poloniei împreună cu preaslăvitul nepot al său Ludovic, regele Ungariei și al Cehiei, ne vor sta în ajutor nouă, lui Ștefan-Voievod, și fratelui nostru, Petru, și țării noastre, Moldovei, și vor sta lîngă noi împotriva împăratului turcesc.

Și tot astfel, noi, Ștefan-Voievod, și cu fratele nostru, cu Petru, în ce ceas și în care vreme vom auzi despre veștile turcilor, noi vom da de știre despre orice regilor, ori de cîte ori vom putea. Și iarăși, noi, Ștefan-Voievod, și fratele nostru, Petru, nici cu sfatul, nici cu puterile nu vom fi contra lor, nici nu vom da, ci pe cît vom putea să le fim lor dușmani.

Iar dacă ar fi ca împăratul turcesc să vie, cu persoana sa și cu armatele sale cele mari, în contra mării sale regelui Sigismund și a țării sale și ne-ar sili pe noi și le-am da ajutor, din cauza mării mulțimi și puteri și n-am putea să facem altfel, Doamne, să nu ne dai aceasta, și va fi puterea noastră cu turcii în contra mării sale craiului Sigismund și-i va fi acestuia știut și dovedit că am dat de mare strînsoare și de putere și constrîngere, atunci pentru aceasta pacea dintre noi să nu se strice și să nu se înrăutățească.

Și, de asemenea, neguțătorilor din țara mării sale regelui Sigismund să le fie slobod și de bunăvoie și deschis să umble prin țara noastră și să târguiască, plătind vama lor dreaptă, după legea veche și după înțelegerea cea veche.

Și asemenea, în ceea ce privește strîmbătățile de graniță din amîndouă părțile, am lăsat staroștilor de Hotin și de Cernăuți, vor avea putere asupra oricăroră dintre supușii noștri, avînd pe Dumnezeu înaintea ochilor, ca să le facă fiecăruia dreptate oamenilor mării sale regelui Sigismund și din țările lui.

Și tot astfel, supușilor noștri cărora s-ar întîmpla strîmbătate din partea supușilor și din partea țărilor mării sale regelui Sigismund, acesta asemenea va cere dreptate de la staroștii din Camenița și din Galiția și ei, de asemenea, să aibă putere de la domnitorul lor asupra oricăroră să facă dreptate, avînd pe Dumnezeu înaintea ochilor.

Și cînd s-ar întîmpla vreo strîmbătate cunoscută și neînțelegere între staroști, atunci vom da de știre prietenului nostru Sigismund, regele Poloniei, și măriia sa regele Poloniei, Sigismund, de asemenea ne va da nouă de știre, și atunci vom trimite de amîndouă părțile boierii noștri cunoscuți, pentru ca să privească un asemenea lucru și să facă dreptate, și aceste strîmbătăți și pagube care s-ar întîmpla între supușii din amîndouă părțile, aceștia de mai sus scriși toate să le împace.

Și unirea și prietenii nu vor fi înrăutățite, ci cu ea vor fi de amîndouă părțile viceregatelor cele de demult, care au fost înainte de acestea.

Toate aceste mai sus scrise, noi, mai sus scrisul Ștefan-Voievod, domnul țării Moldovei, și fratele domniei mele, Petru, făgăduim cu scrisul nostru domnesc și cu toți sfetnicii noștri, mari și mici, și cu toți supușii țării noastre, Moldovei, prietenului nostru, preaslăvitului Sigismund, regele Poloniei și marelui cneaz al Litvaniei și altor țări, și copiilor mării sale și copiilor copiilor mării sale și tuturor proprietarilor mării sale și supușilor mării sale că le vom ținea puternic și neclintit și nestricat și le vom împlini fără de nici o viclenie și fără de nici o schimbare și fără de nici o înșelăciune.

Iară pentru mai mare putere și întăritură și credință, am poruncit ca să atîrne pecetea noastră la această carte a noastră.

Scrisă în Hîrlău, în anul 7026 <1518>, luna mai 4.

M. COSTĂCHESCU. DOCUMENTE MOLDOVENEȘTI DE LA ȘTEFĂNIȚA-VOIEVOD (1517-1527), IAȘI, 1943, P. 491-501, ORIG. SLAVON ȘI TRAD. ROM.

26

1519, august 7 (duminică înainte
de sf. Laurențiu), Cracovia

Convenție între Ștefăniță, domn al Moldovei, și Sigismund I, rege al Poloniei, privind rezolvarea unor nereguli ce s-ar putea petrece la frontieră.

Sigismund, cu mila lui Dumnezeu regele Poloniei, mare duce al Litvaniei, domn și moștenitor al Galiției, Prusiei etc., declarăm prin această scrisoare tuturor celor de față și viitorii cum că, voind a face și a stabili liniște și dreptate între supușii regatului nostru, mai cu seamă acei din Galiția și Podolia, de o parte, și între magnificul domn Ștefan-Vodă și supușii săi din țara Moldovei, de altă parte, pentru a zisului lucru așezare și ordinațiune, trimiserăm din ambe părțile, la cea dintîi zi de vineri după sărbătoarea vizitațiunii fecioarei Maria (iulie 8), în anul mai jos scris, pe magnificul Otton Chodeki, palatinul Galiției și starostele Haliciului, Colomei și al Sneatinului, împreună cu nobilul Nicolae Iskrzicki, stolnicul Podoliei, de o parte, fiind trimiși, de altă parte,

prea nobilii consilieri și dregători ai domnului moldovenesc Ștefan-Vodă, Grincovici și Tălabă, staroștii de Hotin, Ivaneș, șetar, Cărje, jitnicer, și Petrică, staroste de Cernăuți, care toți împreună au tocmit și au stabilit, din însărcinarea noastră regală și din aceea a domnului moldovenesc Ștefan-Vodă, dreptul de margine (hotar), care urmează a fi păzit de acum înainte între ambele părți.

Art. 1. Dintîi, în toți anii se va ține o dietă la ziua sfintei Treimi, pe malul fluviului Nistru, în fața cetății Hotinului.

Art. 2. O altă dietă se va ține pe locul numit Colatinu, peste două săptămîni după dieta cea de lîngă Nistru.

Art. 3. Dietele se vor ține alternativ, într-un an pe teritoriul și din partea țărilor noastre Podolia și Galiția și în alt an pe țărmul și din partea domnului vodă moldovenesc, dintîi la Hotin și apoi Colatin.

Art. 4. Scopul principal al acelor diete fiind administrarea justiției pentru toți oamenii și supușii noștri, trecerea fluviului va fi liberă și de tot gratuită.

Art. 5. În acele diete, la procedura acuzațiunii va urma jurămîntul de trei, și anume, acuzatul, pentru a se apăra, va prezenta patru martori, din care acuzatorul sau pîrîșul va alege doi și apoi acești doi, aleși de acuzator, vor jura împreună cu cel acuzat, după formula ordinară de jurămînt.

Art. 6. Pentru cazuri de furt s-a stabilit ca cel acuzat să aibă facultatea de a se curăța prin jurămînt în patru rînduri; iar după patru jurăminte nu se va mai admite la jurămînt, ci va fi spînzurat ca fur dovedit, luîndu-și plata pentru faptă.

Art. 7. Dacă cineva din țările noastre va avea trebuință de a trece în țara domnului moldovenesc Ștefan-Vodă, urmărind pe furul și proprietatea furată, atunci și fără răvașe din partea staroștilor mărgineni, acela va putea merge fără frică, în libertate și fără împiedicări.

Art. 8. Însă, în caz de va fi suferit acela o mare strîmbătate și nedreptate, își va cere răvaș de la staroștii mărgineni și pe temeiul acelu răvaș i se va face dreptate.

Art. 9. Dacă cineva va urmări pe furul sau hoțul său în pripă și cu iuteală și-și va găsi față lucrul furat, atunci furul va fi spînzurat și lucrul furat se va înapoia proprietarului, depunîndu-se și dîndu-se (cui ?) din acel lucru al zecelea ban, iar pentru policinoc (plată juridică pentru dovedirea furtului) nu se va plăti în asemenea cazuri nici din o parte.

Art. 10. Dacă din pămîntul nostru regal ar fugi și s-ar adăposti în pămîntul domnului vodă moldovenesc niște furi vestiți, atunci acei furi vor fi spînzurați acolo, de asemenea, vor fi spînzurați aici furii cei vestiți care din pămîntul domnului vodă moldovenesc vor fugi în pămîntul nostru regal ; însă urmărirea unor așa furi se va face după prezentarea răvașelor de la staroștii mărgineni, în care răvașe starostești mărginene fiind scrisă specificarea furului, i se va aplica pedeapsa prescrisă pentru furt.

Art. 11. Dacă un boier, un agricultor, un administrator sau un vataman ar zice cum că furul căutat nu se află la el, atunci acel boier, țaran, administrator sau vataman își va da cuvîntul, pe credință și pe suflet, că furul nu se află la el, nici în proprietatea lui. Aceasta se va înțelege însă după următorul obicei : numai atunci va avea valoare o asemenea declarațiune verbală dacă boierul în persoană va fi și va locui pe moșia sa ; iar întîmplîndu-se a fi acolo numai un simplu țaran, nu se va putea curăța decît depunînd jurămint, iar administratorii, paznicii și vatamanii acelor moșii în care boierul nu locuiește în persoană vor jura în următorul chip : cum că căutatul fur nu se află în moșia încredințată administrațiunii sau privegherii lor.

Art. 12. Acela care n-ar voi să jure în modul arătat va răspunde cu averea sa de toată paguba, cît o va prețui însuși păgubașul ; sau altfel să-i indice și să-i dea față pe furul ; iar dacă va jura, atunci păgubașul e liber a-și căuta și a-și găsi (aiurea) pe furul său, iar staroștii au facultatea pe oricare fur a prinde prin autoritatea boierului teritoriului și a-l spînzura.

Art. 13. Dacă se va descoperi că cineva a jurat strîmb și în urma jurămintului hoțul s-a aflat pe teritoriul juraătorului, atunci acesta din ambele părți (fie polon sau

moldovean) și la ambe părțile (păgubașului și autorității ?) va avea sau a plăti toată paguba ori a extrăda furul.

Art. 14. Acela care, urmărindu-și paguba sau proprietatea, va trece Nistrul, să fie dator de a face trei pași de la țărm, ori al cui ar fi țărmul, și, lăsînd acolo martori unul sau mai mulți, să meargă la proprietarul teritoriului țărmurean, care proprietar, în fața unei așa urmări, să aibă a-și curăța teritoriul (prin declarațiune verbală ?), iar dacă teritoriul se va întîmpla a fi pustiu, atunci păgubașul, fără nici o zăbavă, se va adresa către proprietarul cel mai învecinat cu localitatea unde se oprise urma furului ; astfel se va proceda din ambe părțile (în Moldova și în Polonia). Proprietarul care nu va putea respinge urmărirea să aibă a satisface și a plăti toată paguba ; iar dacă va afirma cum că teritoriul cel țărmurean nu e al lui și el nu știe nimic despre furt, atunci el singur să jure și să mai jure vata-manul cu alți doi, și astfel să-și curățească teritoriul propriu.

Art. 15. Păgubașul care va voi a-și căpăta răvaș de la staroștii mărgineni va plăti pentru acel răvaș doi aspri, iar pentru trecerea fluviului nu se va plăti nimic, nici dintr-o parte.

Art. 16. Neguțătorii din ambe părțile să nu fie împiedicați sau zăboviți pentru fapte tîlhărești, nici mărfurile sau caii lor să nu le fie zăboviți sau popriți ; iar dacă cineva își va recunoaște mărfuri, lucruri sau cai ai săi furați, atunci neguțătorul bănuît să dea un chezaș care îl va înfățișa la locul unde se va ține o dietă din cele suprascrise.

Art. 17. Dacă cineva din vreo parte ar recunoaște calul sau lucrul său la un altul în țara noastră, atunci amîndoi să se judece sub chezași înaintea starostelui nostru, în al cărui resort va occurge cazul în Camenița ori în Haliciu ; iar întîmplîndu-se una ca aceasta în privința oamenilor și supușilor din țara Moldovei, ai domnului moldovenesc Ștefan-Vodă, atunci judecata despre lucrul furat să se tragă înaintea staroștilor domnului Ștefan-Vodă, acel de Hotin, ori acel de Cernăuți.

Art. 18. Urmărirea trecerii lucrului furat din mână în mână se va opera pînă la a patra persoană (de la care treptat trecuse la a treia, la a doua și, în fine, la cea la care lucrul s-a recunoscut de către proprietar) ; cea a patra persoană să aibă a plăti prețul lucrului, iar dacă nu va avea bani, se va pedepsi cu moartea.

Art. 19. Străjerii din ambe părți, după ce vor prinde un om sau un fur, să fie datori a-l duce înaintea staroștilor și apoi, aflîndu-se vinovat, va răspunde cu grumazul pentru faptă.

Art. 20. Acela care, urmărind furul, îi va dovedi culpa, i se va înapoia în mână de la staroști toată proprietatea furată, oprindu-și staroștii al zecelea ban.

Art. 21. Aceluia care (pîrîtul ?) își va proba dreptatea înaintea staroștilor i se vor întoarce toate ale lui înapoi, luîndu-se de la el numai doisprezece aspri pentru veznoe (osteneala de a constrînge înfățișarea la judecată).

Art. 22. Dacă străjerii, apucînd un om sau un fur și dezbrăcîndu-l de toate ale lui, îl vor aduce înaintea starostelui, iar despre cele luate sau prinse la acel fur nu vor spune starostelui nimic, atunci, dovedindu-se vina lor, se vor pedepsi cu moartea, fără nici o milă.

Art. 23. Acei străjeri să nu fie liberi de a prinde, de a necăji, de a popri sau de a goli pe oamenii cei nevinovați.

Art. 24. Dacă cineva din vreo parte va viola sau va răpi o fată, o muere sau o văduvă, atunci acel violator va plăti (cui ?) optsprezece „cope“ în cursul Poloniei, adică, după cursul moldovenesc, în aspri, șasezeci zloți moldovenești.

Art. 25. Dacă un asemenea violator se va uide în execuțiunea faptei, atunci nu va putea urma pentru moartea lui nici o reclamațiune.

Art. 26. Dacă luarea fetei va fi de bunăvoia ei și fără violență, atunci răpitorul va plăti (autorității ?) una și jumătate „copă“, adică, după cursul moldovenesc, cinci zloți în aspri.

Art. 27. Nimeni, nici din o parte, să nu năvălească cu violență asupra moșiei altuia, căci, năvălind din vreo parte și rămînînd semne, staroștii din cea parte vor fi

datori de a cerceta și de a proba cumsecade acea violență și, dacă o vor afla adevărată, apoi violatorul cel dovedit, fie din oricare parte, va avea a satisface toată paguba, ori va plăti-o cu grumazul.

Art. 28. Din ambe părțile va fi liber de a funda sate, fiecare pe țărmul său respectiv.

Art. 29. Plățile decise asupra cuiva în diete se vor executa toate de la oamenii noștri în două săptămîni și apoi de la oamenii domnului vodă în o săptămînă.

Acest întreg suprascris așezămînt recunoscîndu-se folositor, deci pentru a lui întărire și păzire după condițiunile și învoiala de mai sus, poruncim a anina sigiliul nostru către prezentul act scris și dat în Cracovia, în duminica proximă înainte de sf. Laurențiu (august 7), anul mîntuirii 1519, iar al regirii noastre anul trei-sprezecelea.

B. P. HAȘDEU. *ARHIVA ISTORICĂ A ROMÂNIEI*, VOL. 1—2, P. 1—6, ORIG. POLON. ȘI TRAD. ROM. Aici s-a admis greșit luna „decembrie” în loc de august 7”, fiindcă sărbătoarea sf. Laurențiu este la 10 august. În 1519, sf. Laurențiu a fost miercuri 10 august.

27

1527, decembrie 13 (ziua sf. Lucia), Cracovia

Tratat de pace și de alianță încheiat între Petru Rareș, domn al Moldovei, și Sigismund I, rege al Poloniei. Sînt confirmate și reînnoite vechile tratate, cu care cel de față se aseamănă în multe privințe. El cuprinde clauze referitoare la ajutorul reciproc împotriva tătarilor, dar este îndreptat, în primul rînd, împotriva turcilor.

Noi, Sigismund, din grația lui Dumnezeu rege al Poloniei, mare duce al Lituaniei, precum și al țărilor Cra-

coviei, Sandomiriei etc., facem cunoscut tuturor și fiecăruia în parte care vor citi sau vor auzi acest tratat. Magnificul domn Ion Petru, voievod al Moldovei, sincerul nostru amic, urmînd pe tronul tatălui său, Ștefan-Voievod, și al fratelui său, Ion Bogdan, și al nepotului său, Ion Ștefan-Voievod, decedat mai deunăzi, a cerut de la noi prin nobilii Vlad, căpitanul de Hotin, și Thoma Bernovski, căpitan din Czarnovia, precum altă dată, așa și acum, în această dietă generală a regatului nostru, să reînnoim și să confirmăm cu el alianța veche și înscrisurile pe care le-am făcut odinioară cu tată-său, Ștefan, și cu frate-său, Bogdan, și cu nepotul său, Ștefan-Voievod.

Noi, cunoscînd că este de mare folos fiecăruia, chiar și celui mai puternic domn, concordia și alianța reciprocă cu celelalte state vecine, și mai cu seamă cu acestea ale fiecăruia dintre noi, în contra puterii crescînde mereu a inamicilor creștinilor, am socotit că este bine a reînnoi și a confirma acea alianță și acele înscrisuri, și le reînnoim și le confirmăm prin acest tratat și voim noi, Sigismund, regele, a ține și a avea alianță și pace perpetuă cu magnificul Ioan Petru-Voievod și cu țara lui, Moldova. Și promitem pe cuvîntul nostru regeșc pentru noi și succesorii noștri și consilierii eclesiastici și pentru toți supușii regatului și posesiunilor noastre a ține acea pace perpetuă cu magnificul Ion Petru-Voievod și cu copiii lui și cu copiii copiilor lui și cu succesorii lui și cu boierii și cu toți supușii lui și cu țara lui, Moldova, și a observa totdeauna fără violare, asemenea și regatul și statele noastre și consilierii și toți supușii noștri o vor ține și o vor observa și Ion Petru-Voievod va trebui să fie sigur și va domni în țara sa, Moldavia, fără nici o piedică din partea noastră, a copiilor și a succesorilor și a supușilor regatului și statelor noastre, acum și pururea.

Mai promitem că vom fi gata a da lui Ion Petru-Voievod, copiilor, copiilor copiilor lui, supușilor și țării lui, Moldavia, consiliul și ajutorul nostru în contra tătarilor și a tuturor celorlalți inamici ai lui și îi vom da consiliile și ajutoarele noastre posibile cu armele și cu oștile noastre, precum și asemenea și succesorii noștri.

Asemenea, și Ion Petru-Voievod și succesorii săi vor lupta cu noi și cu succesorii noștri în contra tătarilor și a tuturor inamicilor noștri și ne vor da consiliile și ajutoarele lor posibile cu armele și cu oștile sale.

Mai promitem, împreună cu consiliul și supușii noștri, lui Ion Petru-Voievod și copiilor lui și copiilor copiilor lui, boierilor, supușii lor și țării lui, Moldova, că vom fi inamici inamicilor lui și vom fi și voim a fi totdeauna amicii amicilor lui.

Asemenea, și Ion Petru-Voievod cu copiii lui, copiii copiilor lui și supușii țării lui, Moldova, vor fi și vor trebui să fie amici cu amicii noștri și totdeauna inamici cu inamicii noștri.

Asemenea, promitem că nu vom primi pe nici un inamic al lui Ion Petru-Voievod care s-ar declara domn al Moldovei și ar veni la noi sau la supușii regatului și posesiunilor noastre și nu-i vom da nici undeva loc și nutriment în țările noastre și la supușii noștri, ci îndată ce s-ar dovedi un atare om în țările noastre, la vreunul dintre supușii noștri, vom da ordin a-l depărta și a-l alunga din țările noastre, ca nici un moment să rămână în ținuturile noastre, și nu-l vom favoriza, nici nu-l vom ține, spre paguba lui Ion Petru-Voievod, a succesorilor și supușilor lui și a țării Moldovei, nici pe ascuns, nici pe față.

Asemenea, și Ion Petru-Voievod nu va primi pe nici un inamic al nostru care s-ar declara de domn al Rusiei sau al Poloniei, venind la el sau la vreunul dintre supușii țării sale, Moldavia, și nu-i va da nici undeva loc sau hrană în țara sa, Moldova, și la supușii săi, ci oriunde un atare om ar fi descoperit în țara sa, Moldova, la vreunul dintre supușii săi, va da ordin a-l goni și a-l depărta din țara și ținutul său, ca nici un moment să nu rămână în cuprinsul său, și nu-l va ține, nici îl va proteja, spre paguba noastră, a succesorilor, a regatului și a ținuturilor noastre, nici pe ascuns, nici pe față.

Și dacă s-ar întâmpla ca vreun boier sau slugă a lui Ion Petru-Voievod să dezerteze la noi și în țările sau la supușii noștri, acela va putea să-și ceară iertare de la domnul său, Ion Petru-Voievod, direct sau prin intervenția noastră, și dacă o va obține, va fi liber și

sigur a se întoarce la domnul său, Ion Petru-Voievod, iar dacă n-ar putea obține grație și iertare, noi nu-l vom ține la noi și la supușii noștri, în țările și ținuturile noastre, pe ascuns sau pe față.

Tot astfel, dacă s-ar întâmpla ca vreun nobil slujitor sau supus al nostru să dezerteze la Ion Petru-Voievod sau la vreun supus în țara lui, acela va cere iertare de la noi direct sau prin intervenția lui Ion Petru-Voievod și, dacă va fi obținut-o, va fi liber a se întoarce în siguranță la noi, la regatul și ținuturile noastre.

Iar dacă n-ar putea dobândi iertarea noastră, Ion Petru-Voievod nu-l va ține la sine și la supușii săi, în țara sa, Moldova, nici pe ascuns, nici pe față.

Promitem, asemenea, lui Ion Petru-Voievod și copiilor lui și copiilor copiilor lui și Moldovei că nu-i vom face nici o daună și împiedicare și nu vom avea cu el nici o dușmănie sau neprietenie prin fapte sau prin cuvânt. Și dacă am înțelege de undeva sau de la niscareva inamici că-l amenință vreun rău sau vreun pericol din partea acelorora, noi va trebui să facem cunoscut aceasta lui Ion Petru-Voievod și copiilor lui și țării Moldovei.

Asemenea, și Ion Petru-Voievod și copiii și supușii săi nu trebuie să ne cauzeze nouă și țărilor noastre nici un rău sau daună și să exercite nici o dușmănie față de noi prin fapt sau prin cuvânt, pe ascuns sau pe față. Și dacă ar înțelege că ne amenință vreun rău din partea inamicilor noștri, atunci Ion Petru-Voievod este dator a ne arăta și a ne face cunoscut aceasta.

Pe lângă aceasta, dacă vreodată am voi să facem o expediție generală împreună cu serenisimul principe domn rege al Ungariei contra împăratului turcilor și țării lui și să plecăm chiar noi înșine în persoană cu toate puterile ținuturilor noastre în acea expediție, atunci Ion Petru-Voievod chiar în persoană va trebui să meargă împreună cu noi, cu toate puterile sale și cu toată țara sa, Moldova, în contra acelei împărat al turcilor, afară dacă, Doamne ferește, ar fi împiedicat de vreo infirmitate gravă, din cauza căreia să nu poată merge chiar el în persoană, căci atunci va trebui să trimită și să expedieze cu noi pe prefectul său cu toate puterile sale.

Însă mai înainte de a face o astfel de expediție în contra împăratului turcilor, noi, regele Sigismund, împreună cu serenisimul domn regele Ungariei vom veni la Ion Petru-Voievod și în țara lui, Moldavia, și-i vom da ajutor în contra acelui împărat al turcilor.

Asemenea, și Ion Petru-Voievod, oricâte va auzi în timpul acesta despre turci, va trebui, pe cât va putea, să ni le facă cunoscut nouă și zisului serenisim domnul regele Ungariei, și Ion Petru-Voievod nu va da turcilor nici sfat, nici ajutor în contra noastră, ci cât va putea mai mult le va fi inamic.

Iar dacă împăratul turcilor, venind în persoană cu o armată puternică, ar constrînge prin forță pe Ion Petru-Voievod ca să-i dea ajutor în contra țărilor noastre și el, neputînd rezista puterii lui celei mari, ar da ajutor turcilor în contra țării noastre, pentru aceea tratatul și pacea vecinică dintre noi nu trebuie a se viola și a se rupe, întrucît se va dovedi că Ion Petru-Voievod ar fi fost constrîns prin forță la aceasta.

Asemenea, promitem lui Ion Petru-Voievod că, dacă s-ar întîmpla din voința divină, ferească Dumnezeu, ca el, din cauza puterii vreunui inamic căruia nu i-ar putea rezista, să iasă din țara sa la regatul Poloniei sau la alte ținuturi ale noastre, atunci și în acel caz țările noastre îi vor fi deschise lui, soției, copiilor și întregii familii sau neamului său și boierilor cu soțiile, cu copiii și supușii acestora, cu tezaurele și cu toate lucrurile ce le aparțin, liberi fiind a veni la noi, în țările, castelele și cetățile noastre, și a rămîne într-un mod liber și în siguranță oriunde le va conveni, și noi în acel caz vom primi cu grația și bunăvoința noastră pe Ion Petru-Voievod, pe soția sa și pe copiii săi și pe boieri cu soțiile și cu fiii lor și-i vom trata cu grație și onoare, și Ion Petru-Voievod, stînd în țările noastre, va avea libertatea de a redobîndi țara sa, Moldova, și cînd va voi să facă aceasta, noi, Sigismund regele, îl vom ajuta cu forțele și puterile noastre ca să poată relua țara sa, Moldova. Și cînd Domnul Dumnezeu îl va fi ajutat să redobîndească țara sa, va fi liber și în siguranță și i se va îngădui amicului nostru Ion Petru-Voievod să iese din țările noastre fără nici o supărare, cu soția, cu co-

pii și cu tot neamul și cu toți boierii săi și cu soțiile lor, cu copiii și slugile, cu tezaurele și cu toate ce vor fi avut, și să meargă în țara sa, Moldova.

Asemenea, negustorilor lui Ion Petru din țara Moldovei le va fi îngăduit să meargă în siguranță prin țările noastre, să facă comerț și să-și exercite negoțurile lor, plătind taxele și dările obișnuite și păzind dreptul târgurilor sau depozitelor vechi.

Asemenea, și negustorilor și supușilor noștri trebuie să le fie liber și îngăduit să meargă în siguranță prin țara Moldovei, să facă comerț și a exercita negoțuri, plătind vămile și taxele vechi și păzind dreptul târgurilor și depozitelor vechi.

Dacă însă s-ar ivi oarecari injurii și pagube între supușii fiecărui stat din preajma hotarelor, noi vom recomanda cunoașterea lor căpitanilor existenți la Camenița și Halici, astfel ca, atunci îndată ce se va fi făcut vreo injurie sau vreo pagubă vreunui supus din Moldova de către vreun supus al nostru, acela căruia i se va fi făcut injurie trebuie să ceară dreptate de la zișii căpitani și acești căpitani vor avea autoritatea asupra oricărui dintre supușii noștri, ca să poată să-i judece pe ei și să facă dreptate oamenilor și Ion Petru-Voievod din țara Moldovei, avînd pe Dumnezeu înaintea ochilor.

Asemenea, dacă vreunui dintre supușii noștri i se va fi făcut nedreptate sau pagubă din partea supușilor sau a vreunui om al lui Ion Petru-Voievod și al țării Moldovei, acela trebuie să ceară dreptate de la pîrcălabii de la Hotin și Cernăuți, însă aceștia trebuie să aibă autoritate și putere de la domnul Ion Petru-Voievod de a administra dreptatea asupra tuturor, avînd pe Dumnezeu înaintea ochilor.

Iar dacă s-ar întîmpla vreo nedreptate mare și gravă și vreo neînțelegere între căpitanii noștri și ai lui Ion Petru-Voievod, noi o vom aduce la cunoștința lui Ion Petru-Voievod, precum asemenea și el nouă, și fiecare din noi va trebui să trimită ambasadori și consilieri osebiți, care, adunîndu-se împreună, să ia cunoștință despre astfel de nedreptăți și neînțelegeri și să facă dreptate. Însă pentru aceste nedreptăți și neînțelegeri care s-ar ivi între supușii din ambele părți nu trebuie să se

rupă și să se încalce această alianță și pace perpetuă dintre noi, iar adunarea pentru împăcarea și cunoașterea acestor nedreptăți și neînțelegeri, de o parte și de alta, trebuie să se facă în locurile obișnuite, unde s-a făcut și s-a ținut și până acum.

Toate cele sus-zise, noi, Sigismund, regele Poloniei, marele duce al Lituaniei etc., încredințăm prin cuvântul nostru regesc, cu toți arhiepiscopii, episcopii, consilierii, eclesiastici și supușii regatului și ținuturilor noastre, amicului nostru, magnificul Ion Petru-Voievod al Moldovei, și copiilor lui și copiilor copiilor lui și tuturor moștenitorilor și supușilor lui, a le ține cu fermitate, a le împlini și a le observa într-un mod inviolabil, fără fraudă și fără viclenie, precum și succesorii și supușii noștri. Și spre încredințarea tuturor acestora și a fiecărui în parte și spre o mai evidentă atestare, s-au atârnat sigiliul nostru și sigiliile consilierilor noștri de față.

Făcut și dat în dieta generală în ziua sfintei Lucia, <13 decembrie>, în anul Domnului 1527 și în anul 21 al domniei noastre.

M. MITILINEU, *OP. CIT.*, P. 46—51; ORIG. LATIN ÎN HURMUZAKI-DENSUȘIANU. *DOCUMENTE*, II—3 (1510—1530), P. 606—610, NR. 411.

28

1542, martie 1, Suceava

Tratat secret de alianță încheiat între Petru Rareș, domn al Moldovei, și Ioachim, electorul de Brandenburg, prin care Petru se obligă să comunice electorului, care este conducător suprem al oștilor imperiale împotriva turcilor, orice știre va afla prin spionii săi

despre mișcările dușmanului ; va interveni în război cu toată oastea sa ca aliat și va da electorului 30 000 de boi cu prețul stabilit, numai să libereze Moldova de turci.

Noi, Petru-Voievod, din grația lui Dumnezeu domn al Moldovei, mărturisim și recunoaștem prin această defață a noastră carte, pentru noi și urmașii noștri și pentru oricine alții, cum că noi am încheiat împreună înțelegere cu prealuminatul principe și domn Ioachim, margraf de Brandenburg, arhicamerar și principe elector al sacralui Imperiu roman, duce al stetinesilor, pomeranilor, casubilor și slavilor și al crosnesilor în Silezia, burgrav al nuribergesilor și principe al Rugiei, precum și căpitan suprem al sacralui Imperiu roman, grațiosul nostru principe, oarecare înțelegeri secrete și pacte, așa precum urmează. Considerînd cum tiranul turcesc împăratul Soliman a năvălit ca un inamic în anii trecuți în țările noastre cu putere și cu oaste mare și pre noi, legîndu-ne, ne luă cu sine la Constantinopol și ne puse la închisoare și ne despoie și ne lipsi de oarecare bunuri, castre și posesiuni ale noastre. Și, aceea ce și mai mult ne doare, pre noi și supușii noștri ne supuse sectei sale mahomedane, lucru care nu fără durere de inimă îl spunem și pentru care ne simțim prea vătămați în conștiința noastră ; pe de altă parte, văzînd cum că prealuminatul principe Ioachim, electorul, s-a ales și s-a numit de către maiestatea sa împărătească a romanilor și regească și de către celelalte staturi căpitan suprem și conducătorul oștilor a tot Imperiul roman, care a și plecat deja și se află în drum cu mare oaste de creștini, pedestri și călări, și cu tot aparatul de război spre a recîștiga țara ungurească și a se opune tiranului turcesc ; și, în fine, pentru ca noi și urmașii noștri să putem scăpa din această robie turcească, și să nu fim constrînși a ne lupta contra sîngelui creștinesc, și pentru ca să putem căpăta îndărăt cetățile și posesiunile noastre, și a ne păstra credința catolică, și ca să putem fi legați uniți și întrupați de-a pururea cu sacralul Imperiu roman, — noi

promitem și ne obligăm, în numele nostru și al urmașilor noștri, în bună credință și sub jurământul nostru și în conștiința și speranța mîntuirii noastre, cum că noi, în tot cursul acestui război, vom pune și vom ținea de-a pururea și în anumite locuri spioni buni și credincioși care vor pîndi și vor observa plecarea turcului din Constantinopol, gătirea lui de război, ordinea, oastea și toată puterea lui ; și orice am putea descoperi vom scrie și vom trimite de-a pururea în mîinile proprii ale mai sus numitului prealuminat principe și margraf, ca un căpitan suprem, pentru ca astfel grația sa prea luminată să poată afla și înțelege puterile și oastea inamicului și tot planul războiului, fiindcă lovirile prevăzute sînt mai puțin stricătioase, și pentru ca să-și poată apoi ordona oastea astfel, încît să întreacă pre inamic și să cîștige triumf și învingere.

Și dacă împăratul turcilor ar veni el singur în persoană și noi cu supușii noștri și cu alți cîtiva pre care-i vom atrage în partea noastră se va întîmpla să fim cu turcii și timpul ni se va părea oportun, atunci noi împreună cu supușii noștri, precum și cu ceilalți ce vor fi cu noi, vom întoarce toate puterile și oastea noastră și vom trece în partea oastei creștine și-i vom da ajutor, și de va fi numai prin puțință, pre însuși împăratul turcilor în persoană, sau viu ori mort, îl vom da în mîinile prealuminatului, domniei sale, ca un căpitan suprem al războiului. Și după ce toate acestea se vor face astfel și se vor pune în lucrare, atunci grația sa prealuminată s-a obligat în scris, cu jurământ și în credința sa de principe, în numele său și al urmașilor săi, că în recompensa acestei federațiuni și uniri ne va răspunde, după terminarea acestei cauze, într-un timp determinat și la zi și loc anumit o sumă însemnată de galbeni ungurești în aur de greutate bună și justă ori în groși talensi și va face a ni se număra suma întregă în mîinile noastre sau ale celor ce vor avea mandat la aceasta, așa precum mai pre larg se coprinde în cartea prealuminată a domniei sale ce se află în păstrarea noastră și este însemnată cu mîna sa proprie și sigilată cu inelul său secret. Afară

de aceasta, va lucra prealuminata sa domnie și va face la maiestatea sa împărătească a romanilor și la celelalte staturi ale sacrului imperiu ca noi și țările noastre să fie unite, legate și întrupate pentru totdeauna cu sacrul Imperiu roman și conservate și apărute în credința catolică, și, după ce noi și urmașii noștri vom purta sarcinile imperiului sacru alături cu celelalte staturi, vom câștiga și vor câștiga stat și scaun în Imperiul roman demn de condițiunea noastră.

Vrem mai încolo și promitem că se vor aduce pentru întreținerea oastei creștine treizeci de mii de boi din țările noastre prin Polonia la locul unde se va afla oastea, cu preț drept și cuviincios. Și fiindcă între regatul Poloniei și între noi și țările noastre mai sînt oarecare diferende și neînțelegeri nedecise încă și neîmpăcate, mai sus numitul prealuminat principe elector a promis că se va interpune ca arbitru și împăciuitor prietenesc și va împăca neînțelegerile și va așeza și va stabili o pace perpetuă. Promitem deci, în bună credință și jurămînt, în numele nostru și al urmașilor noștri, că vom observa de-a pururea toate cîte astfel se vor decide, așeza, împăca și învoi prin mai sus numitul principe elector. Așa însă că noi și țările noastre vor rămîne unite și întrupate cu sacrul Imperiu roman. În a căror toată credință și mărturie, am însemnat această de față carte cu mîinile noastre proprii și o am întărit cu sigiliul nostru secret. Dată în Suceava, prima zi de martie, anul 1542.

Petru-Voievod
mîna proprie

Aceasta se cuvine principelui elector, preagratiosului meu domn ¹.

AL. PAPIU-ILARIAN. *TESAUR DE MONUMENTE ISTORICE*, VOL. III, BUCUREȘTI, 1964, P. 13—15, ORIG. LATIN ȘI TRAD. ROM. Pe p. 16 este reproduș sfîrșitul actului, cu iscălitura în latină a lui Petru Rareș.

¹ Această propoziție e scrisă în limba germană, în timp ce actul este redactat integral în latină.

1542, iunie 24, Viena

Adeverința dată de Ioachim, electorul de Brandenburg, lui Petru Rareș, domnul Moldovei, recunoscînd că a primit de la acesta 100 000 de florini ungurești bani gata, iar 100 000 de florini i-a primit în boi, pe care i-a vîndut. Va restitui banii în două soroace : la paștele anului 1548 și la 1554.

Ioachim, din grația lui Dumnezeu margraf de Brandenburg, arhicamerar și principe elector al sacrului Imperiu roman, duce al stetinesilor, pomeranilor, casubilor, slavilor și al crosnesilor, burgravul nurinbergesilor și principe al Rugiei, recunoaștem și atestăm, mărturisim și facem cunoscut prin aceasta de față tuturor și fiecăruia ce o va citi, o va auzi, o va vedea sau o va privi că sîntem datori și obligați luminatului principe și domn Petru-Voievod, adevăratului domn și moștenitor al Moldovei, cu suma de două sute de mii florini ungurești, datorie certă, neîndoielnică și limpede, care sumă numitul principe, plecat la rugăciunea noastră din deosebită bunăvoință către noi și din frățescă și creștinească caritate, ne-a răspuns-o, și anume una sută mii florini ungurești ne-a numărat-o în bani gata, iar pentru restul de una sută mii florini ungurești ne-a dat boi, pe care, vînzîndu-i în Iaroslavia prin servitorul nostru, am primit banii. Asigurăm deci prin aceasta pe binenumitul principe și domn Petru-Voievod și pe moștenitorii și succesorii săi și pre oricine alții i-ar interesa sau ar putea să-i intereseze în orice mod și mărturisim și zicem că sînt liberați de mai sus atinsa sumă pe care o primirăm. De altă parte, ne îndatorăm în numele nostru și al moștenitorilor sau următorilor noștri și promitem cu sfințenie, cu religiozitate și cu tărie cum că vom întoarce de bună seamă și vom răspunde această datorie cu credința și integritatea ce se cere și care mai vîrtos și cu drept cuvînt ni se cuvine după starea și con-

dițiunea genului nostru, și anume una sută mii florini la viitoarele serbări ale paștilor anului una mie cinci sute patruzeci și opt de la nașterea lui Hristos, iară ceilalți una sută mii florini îi vom răspunde în anul una mie cinci sute cincizeci și patru, ce va urma, binenumitului principe și domn Petru-Voievod și moștenitorilor săi, ori, după consimțământul și voința lor, oricui va înfățișa această carte, fără de nici o excepțiune, opoziție și piedică și fără vreo cheltuială, pedeapsă sau supărare a lor, în faimoasa cetate a Cracoviei sau Lublinului, oriunde le va plăcea lor mai bine, astfel încît în aceste două soroace să li se întoarcă toată suma fără scădere.

Iară împlîndu-se ca răspunderea mai sus zisei sume să nu se facă în zisele locuri și termene anume determinate pentru această sau orice întîrziere urmîndu-se, aceea ce, de altminteri, cu voia și ajutorul lui Dumnezeu, nicidecum nu trebuie să fie, atunci, înlăturînd orice prelungire și fără de a aștepta vreo cerere, vom fi datori a întoarce și a răspunde îndată și deodată întreaga sumă, cele două sute mii de florini ungurești, întocmai ca și cînd ni s-ar fi făcut de mai înainte înștiințare cuviincioasă. Iar în cazul cînd binenumitului principe și domn și succesorilor lui nu li s-ar răspunde sus-zisa datorie, atunci, în virtutea acestei de față hîrtii, ne legăm și ne obligăm prin toate modurile, căile și formele cele mai eficace prin care a trebuit sau am putut a ne obliga după legi și datini : ca să aibă voie binenumitul principe și domn Petru-Voievod și urmașii săi și oricine prin voința lor va avea sau va posedă această de față carte a sechestra, reține, lua, a vinde, ocupa și întrebuința după bun placul lor nu numai lucrurile, facultățile și averile și toate bunurile noastre și alor noștri, atît mobile cît și imobile, fie oriunde așezate, și chiar și trupurile alor noștri, oriunde i-ar apuca, în orice loc, în orice parte a pămîntului, ori înlăuntrul sau afară de marginile Imperiului roman, fie pre uscat, fie pre mare, ca și cum ar fi bunurile lor proprii sau ca și cum le-ar fi cîștigat după drept. În sfîrșit, dacă binenumitul principe și domn Petru-Voievod sau urmașii săi nici cu chipul acesta n-ar crede că pot fi mulțumiți, ei vor avea voie din partea noastră, cu ajutorul și sprijinul maiestă-

ții sale imperiale romane, a ocupa, a deține, a poseda și a intra de fapt și fără vreo cercetare de mai înainte a cauzei și fără decret special în toate castrele, municipiile, fortărețele și orice alte bunuri ale noastre, împreună cu toate cele ce țin de ele, oricâte ar fi și orice numire ar purta, fără de a excepta nimic, și aceasta până când, în fine, vor fi satisfăcuți pentru des menționata sumă totală de două sute mii florini ungurești, împreună și cu tot interesul. Și în contra tuturor acestora nu trebuie să ne apere sau să ne scutească nici un drept și nici un privilegiu și nu ne vom folosi de nici o excepțiune, precum sînt: că banii nu s-ar fi numărat sau învoiala de a nu răspunde datoria și altele asemenea, pentru că noi renunțăm de bunăvoie și vrem ca să se socotească că am renunțat acestor și tuturor celorlalte privilegii, favoruri și beneficii ale dreptului pontifical și împărătesc, de orice numire și de orice ar fi sancționate sau iscodite, și care nouă ar putea să ne aducă vreun ajutor sau favoare, iar binenumitului, preastrălucitului principe Petru-Voievod și moștenitorilor lui oricît de mică jignire, astfel încît nimic cu desăvîrșire nu vom face, nici vom încerca sub pretextul unora ca acestea, iar dacă s-ar face ceva, din contra, să fie fără de nici un efect.

În fine, dacă noi și moștenitorii sau succesorii noștri, fiindcă ne aflăm în mare depărtare de loc, nu am mulțumi pre bine pe numitul principe Petru-Voievod și pe moștenitorii sau succesorii săi la timpul și locul determinat, în virtutea acestei cărți vor avea voie din partea noastră și a moștenitorilor sau succesurilor noștri a vinde această carte dată de noi vreunui principe, duce sau oricui de orice stare sau condițiune ar fi, fie dinlăuntru fie din afară de marginile imperiului. Contra acestora nu trebuie să ne apere și să ne scutească pe noi nici o lege ce ar fi putut iscodi mintea omenească. Mărturisind încă și promițînd cu sinceritate că vom observa pînă la un punct, fără de nici o fraudă și cu credința constantă și frățească, toate și fiecare din clauzele de mai sus, cuprinse în aceasta de față carte. Întru a căror credință și mărturie, noi binenumitul principe elector am pus sigiliul nostru și am subscris cu mîna noastră pro-

prie, pentru noi și pentru urmașii noștri. Dată la Viena la douăzeci și patru iunie, ziua lui Ioan Botezătorul, anul de la nașterea lui Hristos una mie cinci sute patruzeți și doi.

Ioachim, elector
cu mîna proprie

AL. PAPIU-ILARIAN. *TESAUR*, III, P. 16—19, ORIG. LATIN ȘI TRAD. ROM.

30

1542, iunie 29, Viena

Ioachim, electorul de Brandenburg, adeverește că a împrumutat de la Petru Rareș, domnul Moldovei, 300 000 de florini ungurești.

Ioachim, din grația lui Dumnezeu margraf de Brandenburg, arhicamerar și principe elector al sacralui Imperiu roman, duce al stetinesilor, casubilor, slavilor și crosnesilor, burgrav al norinbergesilor și principe al Rugiei, recunoaștem și mărturisim prin această de față a noastră carte, pentru noi și pentru urmașii noștri, cum că noi sîntem datori prealuminatului principe Petru-Voievod, moștenitorul și adevăratul domn al Moldovei, trei sute mii galbeni ungurești de greutate justă și bună, în urma-rea unei învoieli și pact încheiat, atingător de oarecare trebi secrete, între noi și numitul principe al Moldovei. Și după ce cauzele pentru care am promis prealuminatei domniei sale această sumă vor avea efectul dorit și se vor executa, așa precum sună cartea domniei sale sigi-lată care o păstrăm în mîinile noastre, precum și numitul

principe are și păstrează pe a noastră, atunci, după terminarea acelor trebi, la trei luni de zile, noi sau urmașii noștri vom răspunde în mâinile prealuminatei domniei sale sau ale urmașilor săi acea sumă de trei sute mii galbeni ungurești, cu bună credință, demnă de un principe și de un creștin, și înlăturînd orice mașinațiune sau fraudă. După care răspundere, va fi dator a înapoia nouă sau urmașilor noștri aceasta, precum și alte ale noastre cărți ce sună despre această carte cu sigiliul nostru și o subscriserăm cu însăși mîna noastră. Dată în Viena, în ziua apostolilor Petru și Pavel, care era la douăzeci și nouă ale lunii iunie în anul mîntuirii noastre una mie cinci sute patruzeci și doi.

Ioachim, elector
cu mîna proprie

AL. PAPIU-ILARIAN. *TESAUR*, III . P. 19—20, ORIG. LATIN ȘI TRAD. ROM.

31

1542, iulie 6, tabăra de la Dunăre, lîngă Viena

Tratat de alianță antiotomană încheiat de Ioachim, electorul de Brandenburg, cu Petru Rareș, domnul Moldovei. Se arată clauzele alianței.

Noi, Ioachim, din grația lui Dumnezeu margraful de Brandenburg, arhicamerar și principe elector al sacralui Imperiu roman, duce al stetinesilor, pomeranilor, casubilor și slavilor, precum și al crosnesilor, în Silezia, burgravul nurenbergesilor și principe al Rugiei. Recunoaștem și mărturisim prin aceasta de față, pentru noi și pentru urmașii noștri și pentru toți și fiecare, cum că noi, ca

conducător suprem și căpitan al sacrului Imperiu roman, ales și destinat cu vot unanim de către maiestatea sa împărătească și regească a romanilor și de către celelalte staturi ale imperiului, am încheiat și am așezat cu prealuminatul principe Petru-Voievod, din grația lui Dumnezeu domn al Moldaviei, o confederațiune și oarecare pacte atingătoare de trebi secrete, ce are să pună în lucrare numitul principe. Le încheiem prin aceasta, ne învoim și ne confederăm, așa precum mai pre larg și mai luminat se coprinde în cartea ce ne-a dat despre aceasta și o a însemnat cu mîna sa proprie numitul principe. Care lucruri, dacă vor fi scoase la capăt bun și se vor executa, nu puțină fericire, și securitate, și pace de-a pururea ar fi de a se spera pentru Imperiul roman, pentru națiunea germană și pentru toată creștinătatea. Deci, dacă mai sus numitul principe al Moldovei va executa această treabă, despre care păstrăm cartea sa însemnată cu mîinile sale proprii și sigilată, și o va aduce la bun finit, atunci noi vom fi obligați, sub credința noastră de principe și sub jurămîntul ce am făcut cesarului, a răspunde, a număra sau a face să se numere, în mîinile mai sus numitului principe și ale urmașilor săi și a celor ce se țin de el și sînt favorabili acestei cauze, îndată la anul și ziua ce va urma după aceasta, suma de cinci sute mii galbeni ungurești de greutate bună și justă, în cetatea Liovului rusc, fără de nici o fraudă și înșelăciune și fără vreo altă uneltire ce s-ar putea inventa din legi sau afară din legi. Promitem încă că vom stărui și vom lucra la maiestatea sa împărătească și regească a romanilor, precum și la celelalte staturi ale sacrului Imperiu roman ca numitul principe al Moldovei împreună cu țările și supușii săi și cei ce se țin de dînsul să se unească, să se lege și să se întrupeze pentru a pururea cu sacrul Imperiu roman și să se conserve și să se apere în credința catolică. Și după ce vor purta sarcinile sacrului Imperiu roman alături cu celelalte staturi, numitul principe și urmașii lui și alți principii ce se țin de el vor trebui să aibă din partea Imperiului roman cu speșele acestuia, în contra oricui ar ataca țările lor. Mai încolo, numiții principii vor fi și sînt datori acum și cît timp se va întîmpla să fim cu oastea creștinilor în țara

ungurească să țină în oarecare locuri spioni buni și credincioși care să cerceteze și să afle cu grijă deosebită și deplinătate toate secretele inamicului, plecarea lui din Constantinopole, expedițiile și puterile lui și planul bătăii. Și orice vor descoperi să se grăbească a ne scrie nouă înșine ca căpitan suprem, încunoștiindu-ne cu credință și fără întârziere, pentru ca astfel noi cu oastea creștinilor, fiind avizați, să putem prevedea și nimici atacul adversarilor și ordinea bătăii lui și pentru ca și cauza acestui tratat și învoieli cu atât mai curînd să se poată realiza. Afară de aceasta, numiții principii ai Moldovei ne-au promis nouă și oastei noastre, pentru întreținerea tuturor alor noștri, a ne trimite din țările lor, prin Polonia, treizeci de mii de boi, pentru care vor primi un preț drept și cuviincios în aur bun sau în postav drept plata vitelor. Dealtminteri, fiindcă oarecare plîngeri și neînțelegeri între regatul Poloniei și între numiții principii ai Moldovei încă nu sînt împăcate, noi, mai sus numitul Ioachim, margraf, promitem cu bună credință că, îndată ce va lua sfîrșit acest război, cu ajutorul preabunului și preamarelui Dumnezeu, ne vom interpune ca arbitru și ca împăciuitoare amicabil între amîndouă părțile și vom împăca și așeza pentru totdeauna și cu mijloace drepte toate neînțelegerile. Și orice vom stabili, vom împăca și vom decide în acest chip, numiții principii s-au legat că vor observa, vor împlini și nicio dată nu vor lucra împotriva. Toate acestea și fiecare în parte, noi, Ioachim, electorul, promitem, sub credința noastră de principe și sub jurămîntul făcut cesarului, că le vom observa fără de nici o contrazicere, fără fraudă și fără înșelăciune, cu tărie și fără vreo vătămare. Și pentru credință am dat această a noastră carte subscrisă cu mîna proprie și am întărit-o cu sigiliul sau inelul nostru secret. Dată din tabăra de la Dunăre, așezată lîngă Viena panonilor, 6 iulie, anul întrupării Domnului 1542.

Ioachim, principe elector al sacralui Imperiu roman și căpitan suprem al oastei creștine, cu mîna proprie

1554, decembrie 16, Vilno

Tratat de alianță încheiat între Alexandru Lăpușneanu, domn al Moldovei, și Sigismund al II-lea August, rege al Poloniei și mare duce al Lituaniei, prin care se confirmă vechile relații de prietenie, stabilindu-se o pace perpetuă între părți. Se stabilește modalitatea rezolvării eventualelor litigii de graniță și se acordă negustorilor moldoveni libertatea de a face negoț în Polonia și Lituania.

Din grația lui Dumnezeu, noi, Sigismund August, regele Poloniei și marele duce al Litvaniei, Rusiei, Prusiei, Samogitiei etc., facem cunoscut cu acest act al nostru tuturor cui se cuvine, prezenți și viitori, cine îl va vedea sau îl va auzi, cum că bunul nostru amic, magnificul Ion Alexandru-Voievod, din grația lui Dumnezeu domnul țării Moldovei, a trimis la noi ambasadori mari ai săi, pe d. Iosif Petrovici, pîrcălab de Roman și staroste de Cetatea Nouă, pe d. Nicolae, pîrcălab de Soroca, și pe d. Abram Danilovski, secretar domnesc, dorind de la noi ca, după obiceiul predecesorilor noștri, mari duci ai Litvaniei, să încheiem și să confirmăm cu el și cu țara sa, a Moldovei, tratat de bună amicie și de eternă pace.

Deci, noi, aducîndu-ne aminte vechia amicitie către statul nostru, marele ducat al Litvaniei, din partea predecesorilor zisului domn și toată țara Moldovei și voind, cu voia lui Dumnezeu, a o confirma și pe viitor, am încheiat pace eternă cu magnificul Ion Alexandru-Voievod, din grația lui Dumnezeu domn al țării Moldovei, cu copiii și cu urmașii săi, astfel ca noi și urmașii noștri și toți dd. consilieri și întregul mare ducat al Litvaniei de acum înainte avem să-i fim buni și drepti amici din toată inima și cu toată dragostea și credința pînă la moartea noastră și pe viața urmașilor noștri. Nici un inamic sau răuvoitor al amicului nostru Ion Alexandru-

Voievod și al copiilor lui nu-și va găsi loc sau refugiu la noi, în țara noastră sau la vreun supus al nostru și nu vom fi noi amici pentru vreun inamic al amicului nostru Ion Alexandru-Voievod și al copiilor săi și al supușilor și pămîntenilor săi din țara Moldovei, ci noi și urmașii noștri și supușii marelui ducat al Litvaniei îi vom fi buni și drepti amici și în toate noi și urmașii și supușii noștri vom fi cu bunăvoință pentru el și pămîntenii săi, precum și el pentru noi și statele noastre.

Dacă păgînii, trecînd prin posesiunile noastre, ar avea intențiunea de a face vreo daună pămîntenilor amicului nostru, domnul moldovenesc Ion Alexandru-Voievod, atunci noi vom preveni despre aceasta pe amicul nostru Ion Alexandru-Voievod sau pe pîrcălabii săi. Dacă va atenta cineva asupra vieții amicului nostru Ion Alexandru-Voievod și se va refugia apoi în statele noastre, pe un asemenea trădător noi îl vom extrăda. Dacă va fugi la noi din Moldova vreun boier sau serv al amicului nostru Ion Alexandru-Voievod, un atare fugar va trebui întîi să trimită la domnul său, amicul nostru, să se roage de iertare și, dacă va fi iertat, se va întoarce de bunăvoie și în libertate la domnul său, amicul nostru Alexandru-Voievod, iar de nu va fi iertat, atunci nici noi nu îi vom permite a locui nicăieri în statele noastre.

Întîmplîndu-se la hotar ofense internaționale, tîlhărie, hoție, prăzi sau altele între supușii noștri și supușii amicului Ion Alexandru-Voievod, atunci noi din ambele părți vom trimite pe pîrcălabii și demnitarii noștri de la hotar ca să confere acolo pe malul Nistrului și fără nici o zăbavă să facă dreptate. Neguțătorii din țara amicului nostru, domnul moldovenesc, pot umbla în bunăvoie și liberi pretutindeni în statele noastre, să facă comerț și să plece, plătind legitimele vămi. Dacă cumva, ferească Dumnezeu, s-ar întîmpla amicului nostru Ion Alexandru vreo nenorocire de la inamicii săi și ar fi alungat din țara sa, atunci statele noastre îi sînt deschise lui și doamnei și copiilor lor și boierilor cu nevestele lor și tuturor supușilor și slugilor, cu toate averile cîte vor avea, și vor putea să trăiască la noi oriunde le va plăcea și să treacă oriunde vor voi, și în tot timpul șederii lor aci noi îi vom ținea în grație și în onoare și

le vom da subzistență și le vom permite de aci în libertate să-și revendice patria lor, țara Moldovei, iar noi, din parte-ne, Sigismund August, regele Poloniei și marele duce al Litvaniei, vom ajuta amicului nostru Alexandru-Voievod din toate puterile noastre ca să-și redobândească tronul, și dacă îi va da Dumnezeu să reușească, atunci îl vom lăsa liber și în siguranță să se întoarcă în Moldova cu toți ai săi și cu toate ale sale. Toate acestea de mai sus, noi, Sigismund August, din grația lui Dumnezeu regele Poloniei etc., am promis și promitem și am jurat amicului nostru, magnificului Ion Alexandru-Voievod, domnul țării Moldovei, lui și copiilor săi și țării sale ca să ținem și să îndeplinim fără nici o viclenie sau ipocrizie, după onoarea și sufletul nostru și după legea noastră creștină, fiind într-această credință și sufletul nostru, credința și sufletul urmașilor noștri, credința și sufletul domnilor consilieri ai noștri, eclesiastici și civili, iar spre tărie am poruncit a se atârna către acest act marele sigiliu al marelui ducat al Litvaniei. Prezenți au fost și au pus sigiliile lor dd. consilieri ai noștri din marele ducat al Litvaniei (urmează numele acestora).

S-a făcut și s-a dat în Wilno în dieta generală, anul de la Hristos 1554, luna decembrie, în 16 zile.

M. MITILINEU, *OP. CIT.*, P. 58–61; ORIG. SLAVON S-A PUBLICAT DE M. OBOLENSKI ȘI DANILOWICZ, ÎN *KNIGA POSOLSCAIA METRIKI VELICOGO KNĖJESTVA LITOVSKAGO*, MASCVA, 1843, P. 105–108.

33

1588, august 27 < Iași >

Tratat de comerț încheiat între Petru Șchiopul, domn al Moldovei, și Elisabeta, regina Angliei, prin care Petru dă drept negustorilor englezi de a se stabili în

țară și a face comerț în mod liber, obligați însă să plătească vamă 3% din valoarea mărfurilor.

Noi, Petru, din grația lui Dumnezeu domn al Țării Românești și al Moldovei, facem cunoscut tuturor celor prezenți și viitori, care sînt și vor fi interesați, că am încheiat cu măritul Vilhelm Harbone, ambasadorul prealuminatelor și preaputernice doamne, doamna Elisabeta, din grația lui Dumnezeu regina Angliei, Franței și Irlandei, pe lîngă prealuminatul și preaputernicul împărat al turcilor, convențiunea următoare : ca negreșit de aci înainte să fie cu totul liberi supușii prealuminăției sale și toți negustorii de a ședea în țara noastră, de a se statornici, de a face negoț, a vinde, a cumpăra, ba chiar de a face toate cele ce societatea omenească și obiceiul caută pentru negoț și pentru trebuințele vieții, fără nici o piedică sau greutate, păzindu-se însă întreg și nevătămat dreptul vamilor noastre, adică pentru fiecare lucru în valoare de o sută de ducăți să ne plătească trei ducăți. Cerem ca ceea ce precede să fie bine stabilit și asigurat prin convențiunea noastră. Și spre mai bună tărie s-a pus și sigiliul nostru.

Făcut în cetatea noastră < Iași > în ziua de 27 ale lunei august, în anul Domnului 1588.

ȘT. PASCU ȘI VL. HANGA, *OP. CIT.*, P. 408; ORIG. LATIN ÎN HURMUZAKI. DOCUMENTE, III-1, BUCUREȘTI, 1880, P. 108, NR. 114.

34

1598, mai 30/iunie 9, Tîrgoviște

Tratat încheiat de Mihai Viteazul, domn al Țării Românești, cu Rudolf al II-lea, împărat al Germaniei și rege al Ungariei, în vederea continuării războiului cu

turcii. Mihai asigură prezentarea anuală la împărat pentru omagiu, iar acesta se obligă a-i da anual banii necesari pentru plata a 5 000 de mercenari, pe care Mihai să-i folosească în lupta pentru alungarea turcilor din Transilvania, Țara Românească și Ungaria. Împăratul garantează domnia ereditară a lui Mihai și a urmașilor săi asupra Țării Românești, iar dacă n-ar avea urmași, țara să aleagă un domn autohton ortodox. Se garantează exercitarea cultului creștin ortodox, iar negustorilor munteni libertatea de a face negoț în Transilvania și Ungaria, cum și celor din aceste țări de a umbla liberi cu mărfurile lor în Țara Românească.

Noi, Mihail, voievodul părților Țării Românești ale regatului Ungariei, și sfetnic al sfintei majestăți imperiale și regale, Eftimie, arhiepiscopul Tîrgoviștei, Dimitrie, vornic, banul Mihalcea, clucerul Radul, Teodosie, logofăt, Andronic, vistier și postelnic, Negre, spătar, Mirislău (Miroslav), logofăt, banul Calotă, sfetnicii și dregătorii noștri, reprezentînd întreaga Țara Românească, dăm de știre și facem cunoscut prin scrisoarea de față la toți cărora se cuvine că, deoarece această provincie, Țara Românească, zace de mai mult de o sută de ani sub jugul turcesc și este supusă unei grele robii, noi, sătui de această lungă robie și împinși de evlavie și dragoste creștinească, am hotărît să aducem această provincie în starea ei de mai înainte și la ascultare și să o unim din nou coroanei regatului Ungariei și să recunoaștem pe sfînta sa maiestate împărătească și regească ca domnul și regele nostru legiuit și firesc, așa cum au fost recunoscuți de drept odinioară sfinții regi ai Ungariei, și să trecem și să ne supunem și noi și provincia noastră sub ocrotirea veșnică și sub suzeranitatea sa și să cerem ajutorul și ocrotirea maiestății sale imperiale. Fiindcă am hotărît să nu mai ridicăm spada pentru dușmanii nelegiuiți ai crucii lui Hristos, ci pentru statul și religia creștină, maiestatea sa imperială și regală nu a refuzat să ne primească pe noi și țara noastră în slujba și sub suzeranitatea sa, ba, dimpotrivă, a fost foarte bucu-

roasă să ne ajute pe noi cu generozitate și grabnic și a dat poruncă vrednicului de cinste și luminatului domn Ștefan Shuhay, episcopul de Vaț, prefect al Camerei ungare din Pojon (Bratislava), și lui Nicolae Istvanffi de Kissaszonfalva, locțiitorul palatinului regatului Ungariei și căpitan al orașului Sopron, sfetnicii săi și legați și comisari cu depline puteri în Transilvania și Țara Românească, să se întâlnească cu noi și, dacă s-ar ivi un prilej potrivit, să trateze și să se înțeleagă cu noi despre modul și rînduiala în care noi trebuie să trecem în slujba maiestății sale imperiale. Aceștia, după ce au terminat pe cît s-a putut afacerile Transilvaniei și după ce au ocupat-o, ne-am întâlnit și am încheiat și s-au învoit cu noi și cu boierii noștri de frunte, cu sfetnicii și dregătorii noștri, reprezentînd întreaga țară ; am pus și am făcut jurămînt solemn și adevărat, mai întîi noi, apoi vrednicul de cinste Eftimie, arhiepiscopul Țîrgoviștei, și boierii noștri, în biserica sfîntului arhiepiscop Nicolae, situată pe dealul orașului Țîrgoviște, capitala noastră, și, după ce ne-am înțeles asupra formei jurămîntului de a sluji cu credință maiestății sale imperiale și regale, am încheiat și ne-am înțeles după cum urmează.

Întîi, Maiestatea sa imperială, cîtă vreme va ține războiul acesta cu turcii, care e de acum în al șaselea an, ne va da și se va îngriji să ni se numere de către oamenii și vistiernicii săi, pentru a ne apăra țara și, dacă soarta ne va fi favorabilă, pentru a ataca pe dușman, plata a 5 000 de ostași în bani gata ; pomeniții domni comisari ne-au făgăduit să se străduiască și să mijlocească pe lîngă maiestatea sa să ne dea și să ne plătească pentru alți 5 000 de ostași, pe care noi i-am cerut în timp, sau să ne dea oameni în ființă, călăreți sau pedestrași, anume: vara numărul complet, iar iarna numai jumătate. S-a mai convenit aceasta, ca plătitorul maiestății sale să le plătească și să-i cerceteze în fiecare lună și dacă, prin voința lui Dumnezeu, starea și situația lucrurilor ar fi astfel încît să nu fie de trebuință atîta oaste, atunci să nu fie ținută atîta oaste în zadar, nici să o plătească, ci o va întrebuița după împrejurări și după cum va cere maiestatea sa imperială și regală sau după cum va porunci prealuminatul arhiduce Maximilian. Iar cu

această oaste noi ne vom sili din toate puterile ca în orice prilej să îndepărtăm pe turci și pe alți dușmani din Transilvania, Țara Românească și din părțile Ungariei, și în aceste cazuri și prilejuri de victorie noi ne vom potrivi în totul poruncii și voinței maiestății sale imperiale și regale și prealuminatului Maximilian. Dacă s-ar întâmpla să avem nevoie de mai multă oaste, cerută de împrejurări grele, maiestatea sa imperială sau, în numele său, prealuminatul arhiduce Maximilian, preaiubitul său frate, care de acum înainte va cărmui Transilvania în numele maiestății sale, va veni în ajutorul nostru cu oaste mai mare din Transilvania și din alte locuri. Asemenea, dacă dușmanul ar izbi Transilvania sau părțile vecine ale Ungariei, noi vom da, dacă ni se va cere de maiestatea sa sau de Maximilian, cât mai mare ajutor, atât cu oastea pentru care primim plată cât și cu oastea noastră muntenească, acolo unde va fi de trebuință și, dacă va fi lipsă, vom merge și în persoană. Tunurile, praful și alte instrumente de război ni le va da maiestatea sa imperială sau, în numele său, prealuminatul arhiduce Maximilian.

Al doilea. Pentru ca să putem da acest ajutor cu cât mai multă râvnă și dragoste și pentru a putea sluji creștinătății cu toată credința, maiestatea sa ne-a dat nouă și preascumpului nostru fiu, Petru, Țara Românească, cu toate veniturile sale, drepturile și hotarele sale, ca să o ținem și să o stăpânim în vecie, și ne-o dăruiește ca unor slujitori supuși credincioși ai săi, precum și descendenților noștri în linie dreaptă și bărbătească, fără ca să fim datori a plăti vreun tribut sau vreo dare, cu toate acele libertăți și privilegii cu care am stăpânit-o și am ținut-o și pînă acum, totuși astfel, ca atât noi cât și succesorii noștri vom da în fiecare an maiestății sale, după vechiul obicei față de regii unguri, ca stăpînului și regelui nostru, un dar de cinste, după căderea și cuviința maiestății sale și a noastră. Bunurile noastre proprii sau cele ale fiului nostru, moștenite sau dobîndite cu banii noștri, le vom lăsa moștenire, după voința noastră, moștenitorilor pe care îi vom alege și vom putea hotărî în chip liber de dînsule, după voința noastră.

Al treilea. Iar dacă s-ar întâmpla ca eu și fiul meu să murim fără urmași în linie bărbătească, ferească Dumnezeu!, maiestatea sa imperială și succesorii săi vor îngădui ca Țara Românească să aibă voievod sau principe băștinaș și de aceeași lege ca și pînă acum, astfel, totuși, ca dreptul numirii să fie lăsat maiestății sale imperiale și urmașilor și moștenitorilor săi, iar maiestatea sa și urmașii săi cu acest prilej vor alege și vor întări ca voievod pe acela care va fi ales și propus de boieri, de stările și staturile țării, cu învoiala tuturor. Ceea ce zișii seniori comisari ne-au garantat.

Al patrulea. Zișii domni comisari imperiali ne-au încredințat, în numele împăratului, că maiestatea sa ne va da nouă și urmașilor noștri o cetate în Transilvania sau Ungaria cu veniturile ei, îndestulătoare pentru a putea trăi cinstit.

Al cincilea. Pomeniții domni comisari au hotărît ca fugarii care vor fi comis o trădare sau orice altă fărădelege în Țara Românească și caută azil în Transilvania sau Ungaria să nu mai fie primiți în orașele și cetățile Transilvaniei și ale părților învecinate, ci ne va fi chiar permis de a-i urmări și a-i prinde oriunde se vor găsi; de asemenea, ne vor fi înapoiati ostașii, călăreții și pedestrașii care, după ce-și vor fi primit leafa, ar cuteza să fugă pe ascuns.

Al șaselea. În ceea ce privește comerțul negustorilor din Țara Românească, s-a stabilit ca în viitor să aibă slobodă voie să facă negoț în Transilvania, întrucît nu ar fi cu vădită pagubă pentru orașele din Transilvania și nu ar lovi în privilegiile lor, fiind datori a plăti însă vămile legale. Negustorii transilvăneni, unguri sau germani, au voie slobodă de a aduce în Țara Românească sau de a exporta de acolo orice marfă vor voi, de asemenea plătind vama dreaptă.

Al șaptelea. Cît privește religia, maiestatea sa imperială și regală ne garantează exercitarea pașnică a legii noastre și promite nici slujbele bisericești ale episcopilor și preoților noștri a le opri, nici a ne sili pe noi, staturile și stările țării noastre să treacă la altă lege.

Al optulea. Boierii și ostașii acestei țări care au săvîrșit fapte vrednice pentru creștinătate și maiestatea sa

imperială și regală și-i vom recomanda noi, vor fi tratați cu cinste. De asemenea, solii și trimișii pe care îi vom trimite la maiestatea sa imperială și regală și prealuminatului arhiduce Maximilian vor fi primiți fără întârziere în audiență și le va da un răspuns vrednic de cinste și de misiunea lor și vor fi tratați în mod cuviincios.

Aceasta am întărit prin aceste scrisori, învestite cu propria noastră semnătură și cu sigiliul nostru autentic.

Făcut și dat în biserica preafericitului arhiepiscop Nicolae, așezată pe dealul orașului nostru Tîrgoviște, la 9 iunie, anul Domnului 1598 și al 23 al domniei maiestății sale ca împărat al Germaniei, al 26 ca rege al Ungariei și al 23 ca rege al Boemiei.

ȘT. PASCU — VL. HANGA, OP. CIT., P. 411—414, NR. 731; ORIG. LATIN ÎN G. PRAY. DISSERTATIONES HISTORICO-CRITICAE, VIENA, 1774, P. 155—158. ȘI HURMUZAKI. DOCUMENTE, III—1, BUCUREȘTI, 1880, P. 287—288, CUPRINZÎND PRIMA PARTE A TRATATULUI, PÎNĂ LA ARTICOLUL 2.

35

1638, septembrie 19/29, Alba Iulia

Tratat de alianță între Vasile Lupu, domnul Moldovei, și Gheorghe Rákóczy I, principe al Transilvaniei, prin care cei doi principii își declară reciproc credință și se angajează să rămână credincioși Porții otomane. În același timp, părțile se obligau să cultive și să păstreze cu toți vecinii lor relații de prietenie și bună înțelegere, să nu intre în coaliții îndreptate împotriva uneia din părțile contractante, iar cînd una din părți ar fi atacată din exterior, să i se acorde „ajutoare corespunzătoare, după cerințele situației”. Se stipulează

interdicția pentru domnul moldovean de a porni o acțiune militară împotriva lui Matei Basarab fără știrea și consimțământul prealabil al lui Rákóczy.

Noi, Gheorghe Rákóczy, din mila lui Dumnezeu principe al Transilvaniei, stăpîn al teritoriilor regatului Ungariei și comite al secuilor etc., facem cunoscut în persoană, noi înșine, ca să fie amintire și mărturie pentru toți cei ce au interes, că între noi și preailustrul voievod Vasile, din mila lui Dumnezeu principe al statului Moldovei și stăpîn ereditar, încă de la începutul domniei lui interveniseră relații de vecinătate pașnică și binevoitoare și legături de prietenie, deși acestea, în timpul scurs mai înainte, începeau să fie împiedicate și să se schimbe din pricina anumitor fapte și cauze. Domnia sa prealuminatul Vasile-Voievod cerîndu-ne printr-un trimis al său cu depline puteri și preaonorat să refacem și să întărim între noi vechile relații de vecinătate și de bună înțelegere, iar noi, avînd în vedere că și noi înșine, ca și domnia sa prealuminatul Vasile-Voievod, sîntem credincioși unuia și aceluiași prea puternic împărat și că așteptăm deopotrivă sprijin și apărare de la puterea sau autoritatea sa și că ne îndreptăm deopotrivă spre ea, fiind tot mereu gata cu cugetul să cultivăm și să păstrăm cu toți vecinii noștri relații de bună înțelegere și prietenească bunăvoință, îndemnați de aceste motive, făgăduim noi înșine și ne obligăm în fața mării sale prealuminate și asigurăm și pe domnia sa Vasile-Voievod, pe cuvîntul nostru de principe și cu creștinească bunăcredință, că din nici o pricină și în nici vreun chip noi nu-i vom fi dușmani sau vrășmași domniei sale prealuminate. Pagubă, atingeri nici lui însuși, nici stăpînirii sale nu-i vom face sau îi vom aduce, ci vom cultiva și vom întreține cu măriia sa prealuminață relații de cea mai bună vecinătate. Din nici un loc, fie împotriva persoanei sale, fie împotriva stăpînirii sale, nu vom strînge dușmani sau vrășmași, nici nu-i vom ațîța sau trimite împotriva. Ba, dacă vreunii ar dori să vină sau să plece, vom încerca și ne vom sili să-i întoarcem, unul singur, împăratul preaputernic, făcînd excepție dintre aceștia.

Mai mult, dacă în vreun chip l-am ști pe domnia sa în nenorocire sau vătămat, vom căuta, intervenind cu blîndețe și cu prietenie, să-l liniștim și să-l mulțumim. Dacă vreodată, împotriva domniei sale prealuminate și în contra voinței împăratului, răuvoitori și invidioși sau dușmani ar conspira, chemați de el la timp — cu ajutoare corespunzătoare, după cerințele situației — vom fi alături și-l vom ajuta pe domnia sa. Dacă din vreun loc vom vedea fapte sau intenții vătămătoare urzite împotriva preaînălțatului domn Vasile-Voievod, îl vom încunoștința la timp despre acestea și, pe cît va fi cu putința noastră, ne vom opune la ele.

În toate acestea însă îl scoatem din cauză pe preaputernicul împărat.

Și împotriva voievozilor străini, pe cît ne stă în putință, vrem să-i fim alături cu bunăvoința și ajutorul ce i se cuvine în caz de apărare. Adăugăm și faptul că domnia sa prealuminate Vasile-Voievod să nu păsească și să nu pornească fără știrea și consimțămîntul nostru, sub nici un motiv și în nici un chip cu arme și război — ca dușman — împotriva lui Matei-Voievod sau a țării acestuia. Noi vom respecta întocmai aceste garanții ale noastre și vrem ca ele să se mențină așa dacă și domnia sa prealuminate Vasile-Voievod va fi îndeplinit și săvîrșit în totul și pînă la capăt făgăduielile făcute nouă și obligațiile ce și le-a luat.

Ca să întărim acest lucru, noi, la rîndul nostru, dăm și încredințăm aceluiași domn Vasile-Voievod documentul de față, scris de mîna noastră și întărit cu pecetea noastră.

Dat în orașul nostru Alba Iulia în ziua a douăzeci și noua din luna lui septembrie, în anul Domnului una mie șase sute treizeci și opt.

Gheorghe Rákóczy

1638, octombrie 13/23, București

Tratat încheiat între Matei Basarab, domn al Țării Românești, și Gheorghe Rákóczy I, principe al Transilvaniei, prin care sînt amintite neînțelegerile din trecut și se restabilește prietenia între părți, urmînd ca Matei să dea anual lui Rákóczy 5 000 de florini și doi cai¹.

Noi, sfetnicii și boierii Țării Românești și tot poporul mirean și ecleziastic al țării, supuși ai preastrălucitului domn al nostru, preaînduratelui voievod de acum Matei Basarab, facem cunoscut pentru memorie și mărturie tuturor și fiecăruia cine va citi sau va auzi actul de față cum că noi, știind pe preastrălucitul și preaînaltul principe Gheorghe Rákóczy, din grația lui Dumnezeu principele Transilvaniei, domnul părților regatului ungar și comitele secuilor, că ar fi avut oarecare neînțelegeri de curînd cu preastrălucitul principe domnul nostru și cu noi înșine, deci pentru a nu se mai învenina și crește supărarea, ci prin tratatul de față să se mențină legătura bunei vecinătăți, deoarece am resimțit buna protecțiune și binefacerile preastrălucitei sale înălțimi către noi de cîte ori a fost trebuință, așadar, supunîndu-se în toate voinței preastrălucitului principe domn al nostru a se restabili pe deplin prietenia între măriile lor, am conces și promitem în bună credință, pe sfînta treime și pe mîntuirea sufletelor noastre, dimpreună cu preamăritul principe Matei Basarab, domnul nostru, a da fără nici o daună și zăbavă, începînd de la anul de față în toți anii la ziua de păsimesi, adică la ziua de 6 martie stil nou sau la 24 februarie stil vechi, suma de 5 000 florini de argint bani buni din zeciuiala oilor transilvănene ce pasc

¹ Este reînnoit prin tratatul încheiat la 14 mai 1640 la Alba Iulia (vezi F. C. Nano, *op. cit.*, p. 43, și N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, vol IV, p. 217) și prin alt tratat din 22 aprilie 1647 (N. Iorga, *op. cit.*, p. 26).

în țara noastră, care dare să rămână nestrămutată în tot cursul vieții preastrălucitului nostru domn Matei Basarab, Dumnezeu să-i lungească zilele fericite !

De asemenea, vom respecta cu sfințenie în toate punctele și clauzele convențiunea de mai înainte a preastrălucitului nostru domn actual cu preastrălucitul și preaînaltul principe al Transilvaniei, Gheorghe Rákóczy. Mai promitem că tot la ziua de 6 martie stil nou, dimpreună cu banii de mai sus, vom trimite preastrălucitului principe câte un bun cal turcesc de rasă cu scări de argint, cu prețios pieptar de sîrmă de aur, cu toate ornamentele demne de un principe, precum și un bun cal castrat. Dacă nu vom îndeplini acestea în tot sau într-o parte cît de mică, atunci preastrălucitul principe al Transilvaniei, Gheorghe Rákóczy, va fi și el liber de orice obligațiuni către Țara Românească. Pentru păzirea tuturor acestora, așa să ne ajute Dumnezeu și să mîntuiască sufletele noastre.

Spre mărturie și întărire am dat zisului preastrălucit principe al Transilvaniei actul de față, întărit cu subscrisurile și sigiliile noastre.

Dat în București, 23 octombrie stil nou, anul Domnului 1638.

M. MITILINEU, OP. CIT., P. 65—66; ORIG. LATIN ÎN ARHIVA CAPITLULUI DIN ALBA IULIA.

37

1645, aprilie 12/22

Tratatul dintre Ludovic al XIV-lea, regele Franței, și Gheorghe Rákóczy I, principele Transilvaniei, prin care Franța și Suedia se angajau să obțină pentru

principele Transilvaniei consimțămîntul Porții otomane în scopul atacării Austriei. Aliații se obligau să întrețină în armata principelui, pe cheltuiala lor și pe tot timpul cît va dura războiul, trei mii de oameni puși sub comanda lui. Totodată, în virtutea acelorasi clauze, cele două coroane făgăduiau principelui sprijin pentru păstrarea tronului Transilvaniei, atît pentru el cît și pentru moștenitorii lui, în cazul în care ar fi fost amenințați de Casa de Austria.

Alteța sa principele Transilvaniei mărturisind de mai mulți ani maiestății sale preacreștine, prin ambasadorii săi și prin scrisori, planul pe care-l are, pentru statornicirea libertății obștești și pentru dragostea față de patria sa, de a intra în alianța făcută între maiestatea sa preacreștină, regina și coroana Suediei și alte confederații cu prilejul primejdiei ce amenință Germania și alte regate creștine... maiestatea sa preacreștină nevrînd să părăsească pe alteța sa într-un asemenea plan lăudabil și nici de a pierde prilejul de a aduce creștinătății o pace universală... m-a trimis pe mine, Anton de Croissi și de Marsilli, consilier în parlament... pentru a mărturisi dragostea deosebită a regelui față de pomenitul principe, a-i oferi lui și stărilor din Ungaria și Transilvania ocrotirea maiestății sale și de a trata în același timp anumite puncte sau condiții care au fost propuse pentru a încheia o alianță... ...După mai multe consultări și sfaturi serioase, noi ne-am înțeles asupra articolelor următoare :

I. Maiestatea sa preacreștină va lua sub ocrotirea sa pe alteța sa principele Transilvaniei și pe soția sa... pe urmașii săi... toate și fiecare din stările și ordinele din Ungaria și Transilvania supuse lui și care ascultă de el, făgăduindu-le a folosi grija pentru a fi repuși în libertățile lor vechi în cazul că ei au suferit vreo știrbire, și dacă se va întîmpla că austriecii și părtașii acestora sau alți dușmani ai lor, ori care ar fi, ce ar apare cu prilejul acestui război, atacîndu-i sau turburîndu-i în privilegiile, imunitățile, bunurile și domeniile lor, maiestatea sa preacreștină îi va apăra și le va acorda la timpul său un ajutor îndestulător.

II. Regele, cu prilejul acestei alianțe și a protecției pe care și-o ia și pe care trebuie să o dea, nu va avea niciodată, sub vreun pretext oarecare, nici o pretenție cu privire la regatele Ungariei și Transilvaniei.

III. Dacă principele sau, după moartea lui, văduva sa, urmașii și copiii săi ar fi... cît timp ține această alianță, lipsiți de cei pomeniți de mai sus de pămînturile și bunurile lor aflătoare atît în Ungaria cît și în Transilvania, regele făgăduiește că le va dărui din partea sa în toți anii, pentru o întreținere cinstită, 20 000 richedali... și aceasta pînă cînd vor fi repuși în pămînturile și bunurile lor, fie pe calea războiului, fie a păcii, sau, dacă plata acestei sume nu va fi susținută de rege, le va dărui, împreună cu regina și coroana Suediei, de îndată... o întreținere cinstită și cuvenită unui principe.

IV. Pentru ca principele să poată mai ușor suporta greutățile și cheltuielile războiului, regele îi va număra de la început 100 000 richedali la Constantinopole pentru cheltuielile primului an, socotiți de la 1 februarie 1644 pînă la 1 februarie 1645, și el va avea grija de a-i plăti în toți anii următori... pomenitului principe sau urmașilor săi care vor continua războiul potrivit acestei alianțe, din partea sa, dacă nu se va hotărî altfel între rege și regina Suediei, 75 000 richedali, anume jumătate la 1 august și restul la 1 februarie din anul viitor.

V. Deoarece va fi greu regelui să dea jumătate din numărul de 3 000 de oameni făgăduiți de coroana Suediei, el va dărui în fiecare an principelui sau urmașilor săi, care vor continua războiul potrivit condițiilor acestei alianțe, 48 000 richedali pentru a ridica în Germania, a echipa și a înarma și a întreține 1 500 oameni pedestrași, și, deoarece principele a ridicat deja de cîteva luni și ridică încă în fiecare zi <ostași>, această sumă întreagă îi va fi plătită la 1 august viitor și în anii următori, jumătate la 1 februarie și cealaltă jumătate la 1 august...

VI. Regele nu va face nici o pace sau armistițiu cu casa de Austria, nici cu vreun aliat sau părtaș al ei în acest război fără știrea și încunoștințarea și spre paguba altei sale principelui sau, după moartea sa, în a urmașilor săi, care vor continua războiul potrivit acestei ali-

anțe ; maiestatea sa va face, dimpotrivă, să fie cuprinși în pacea generală, într-o formă cinstită și cu totul sigură, alteța sa principele și soția sa, care sînt părți în acest tratat, urmașii, copiii și toți moștenitorii lor, precum și stările din Ungaria și Transilvania care sînt aliate sau părtașe principelui și el făgăduiește că va avea grijă de a le păstra libertățile, avantajele și toate bunurile pe care le stăpînesc sau pe care le vor stăpîni în viitor...

VII. Scopul regelui fiind de a statornici, prin arme sau printr-un tratat, o pace generală și sigură pentru creștinătate, de frică că, după ce în chip fericit a obținut-o, tratatul să fie călcat, casa de Austria, aliații și părtașii săi în acest război rupînd în chip nedrept și în paguba condițiilor care vor aduce pacea cu principele Transilvaniei, regele făgăduiește că va depune stăruințe și va lucra pe lîngă aliați pentru a reveni la condiții rezonabile și sigure, care vor avea loc după pacea generală, în care principele, soția sa, care intră în această alianță, urmașii și copiii săi, stările din Ungaria și Transilvania cuprinse în această alianță să poată fi în liniște deplină...

VIII. Regele făgăduiește de a depune străduințe pentru a statornici și păstra pacea, pe care principele Transilvaniei și înaintașii săi au păzit-o și o păzesc, cu țările și popoarele ce le sînt vecine, precum, de asemenea, libertatea principelui și a stărilor din Ungaria și Transilvania nu numai cît va dăinui acest război, dar și după pacea generală.

IX. Alteța sa principele făgăduiește, de asemenea, maiestății sale preacrestine că el, urmașii săi și pomenitele stări ale Ungariei și Transilvaniei vor continua războiul cu toate puterile pînă la încheierea păcii generale împotriva lui Ferdinand al III-lea, împăratul romanilor, și împotriva aliaților și părtașilor săi în acest război, că ei vor întreprinde în fiecare an cîte o expediție cu puternice pregătiri de război și că ei vor face astfel ca trupele să atace cît mai mult posibil Ungaria de jos și țările ereditare ale împăratului, Austria și provinciile vecine și că ele vor ierna, dacă starea de război le va îngădui, în teritoriile casei de Austria.

X. El făgăduiește, de asemenea, că nici el, nici urmașii săi, nici pomenitele stări nu vor încheia nici pace, nici armistițiu cu cei din casa de Austria și cu aliații și părtașii ei în acest război și că ei nu vor face nimic asupra acelora fără îngăduința și voința regelui preacreștin; totuși ei vor fi liberi, dacă războiul și binele de obște o cer, de a întrerupe războiul cel mult pentru trei săptămîni. Dacă totuși se va întîmpla, împotriva nădejdlor lor, să fie atacați sau vor fi <atakați> în chip sigur de către turci... în așa fel încît ei vor fi, astfel, împiedicați să poarte războiul fără o primejdie vădită pentru stările lor... și după ce vor fi încunoștințat și înștiințat din bună vreme pe maiestatea sa, nu vor fi ajutați la timp și îndestulător de către ea <maiestatea sa> sau de către aliații săi... în cazul unei nevoi atît de mari, el va fi liber (neputînd rezista altfel războiului) de a face pace cu împăratul romanilor.

XI. Deoarece el făgăduiește că el și urmașii săi și pomenitele stări vor face această pace în cazul precizat mai sus cu împăratul romanilor și cu aliații și părtașii săi în acest război, în așa fel că maiestatea sa preacreștină și aliații săi în acest război nu vor avea de a se teme de nici o dușmănie din partea sa și a supușilor săi, nici din a stărilor și a aliaților săi, prietenia va rămîne neștirbită între cele două părți, și el și draga lui soție, cuprinsă în această alianță, urmașii, copiii și moștenitorii și stările și ordinele Ungariei și Transilvaniei vor fi cuprinși în condiții drepte în pacea generală ce se va face.

XII. Cum maiestatea sa preacreștină... ia sub ocrotirea specială pe toți prelații și pe ceilalți, atît clerici cît și laici, din Ungaria, de religie romano-catolică... altelea sa principele făgăduiește că va păstra libertatea religioasă a religiei romano-catolice, libertățile, drepturile, privilegiile, bisericile și toate bunurile și veniturile lor în toate teritoriile pe care le-a ocupat sau le va ocupa prin puterea armelor sau care-i vor reveni lui; el declară, de asemenea, că aceasta va trebui extinsă în așa fel încît stările, ordinele și locuitorii Ungariei de religie elvetică sau reformată și luterană se vor bucura de toate drepturile, libertățile, privilegiile, lăcașurile, casele paro-

hiale și de venituri, potrivit libertăților și legilor fundamentale ale regatului Ungariei.

XIII. Așa cum s-a convenit prin art. 5, maiestatea sa preacrestină va da principelui o anumită sumă de bani pentru jumătate din cei 3 000 de oameni pedestri ; domnul Torstensohn, mareșal de câmp, a făgăduit în numele maiestății sale și al reginei și al coroanei Suediei : regina și coroana Suediei nu-i va da decît 1 500 oameni pedestri ; coroana Suediei nădăjduiește că vor fi ridicați acești 1 500 soldați de acum și pînă în 2—3 luni și făgăduiește că-i va prevedea cu ofițeri buni și îndestulători...

ST. PASCU ȘI VL. HANGA, *OP. CIT.*, VOL. III, BUCUREȘTI, 1963, p. 411—414; ORIG. FRANCEZ ÎN DUMONT. *RECUEIL DES TRAITÉS*, VI/1, p. 310—311.

38

1646, martie 25/4 aprilie, Alba Iulia

Tratatul de bună vecinătate și extrădare între Vasile Lupu, domnul Moldovei, și Gheorghe Rákóczy I, principe al Transilvaniei, prin care părțile se obligă să extrădeze pe fugarii și răufăcătorii trecuți dintr-o țară în alta.

Noi, Gheorghe Rákóczy... dăm pentru amintire și mărturie prezentul act că, deoarece am promovat în asemenea măsură problema păstrării păcii și bunei vecinătăți cu solul plenipotențiar trimis la noi al preailustrului voievod Vasile, prin grația lui Dumnezeu principe al țării Moldovei și domn ereditar, oricine ar fi trecut și s-ar fi refugiat din unul în celălalt din cele două state, adică al Transilvaniei și al Moldovei, în vremea actualului,

preailustrului domn Vasile-Voievod, oricare ar fi dreptul și puterea la aceia, nici să nu-și stabilească locuințe în regatul nostru, nici să nu-i supună pentru totdeauna vreunii din credincioșii noștri, ci întoarcerea la locurile lor vechi de reședință din Moldova să le fie liberă și acordată. Și chiar de unii răufăcători, fie luați în seamă pentru vreo crimă, ar fi fugit în chip reciproc din unul în celălalt stat, la dovezi și mărturii suficiente ale răutății sau crimei acestora (totuși sub legile și constituțiile întregi și libere ale regatului nostru al Transilvaniei), să fie predați în mâinile părții lezate și trimiși la casele lor. Pe lângă aceasta, voim ca prin prezentul act același domn, voievod Vasile, să fie înștiințat și asigurat că acordul aici mai sus scris, încheiat cu solul plenipotențiar al preastrălucitei sale stăpîniri privind restituirea fugarilor și extrădarea răufăcătorilor în modul mai înainte arătat, atît noi înșine îl vom păstra în siguranță și în tot timpul domniei sale, cît și cu ceilalți credincioși și supuși ai noștri vom face să fie păstrat. După cum întărim și asigurăm prin vigoarea și mărturia acestui act al nostru.

Dat în cetatea noastră Alba Iulia, în ziua a 4-a a lunii aprilie, anul Domnului 1646.

Georgius Rákóczy

N. IORGA, *STUDII ȘI DOCUMENTE*, VOL. IV, BUCUREȘTI, 1902, P. 233
234, NR. 70, ORIG. LATIN; MSS. ÎN BIBLIOTECA BATTHYÁNYI.

39

1656, mai 17/27, Moscova

Tratatul încheiat de Gheorghe Ștefan, domnul Moldovei, cu țarul Rusiei Alexei Mihailovici, prin intermediul solilor moldoveni chir Ghedeon, mitropolitul

Moldovei, și Grigorie Neaniul, logofăt al doilea. Actul cuprinde, la început, o introducere protocolară prin care cei doi soli moldoveni prezintă situația în care se află Moldova și pericolele externe care o pîndesc din partea turcilor. Sînt expuse apoi în zece articole cerințele domnitorului moldovean.

.

Punctele domnului nostru și ale țării întregi pe care le cer de la credinciosul și singur stăpînitorul țar cei care au nevoie, rugîndu-se.

I. Rînduielile noastre și ale țării noastre să nu se strice, ci, precum am trăit și s-au condus în această lume ceilalți domni vechi ai țării noastre, acei care nu erau în închinarea și sub cîrmuirea împărăției turcilor, în felul acela și în aceeași rînduială să viețuim și să ne conducem și noi împreună cu toată țara noastră.

Că, deși domnii de mai tîrziu au fost sub cîrmuirea și în închinarea împărăției turcilor, precum sîntem și noi, și cu toate că turcii au luat chiar tribut de la aceia dinaintea noastră și de la noi și din țară, cîntea domniei însă și rînduiala țării cu nimic n-au stricat.

II. Domnia să nu se schimbe, ci ori de cîte ori se în-tîmplă și are loc plecarea din această lume a domnului nostru către Dumnezeu, precum este datoria întregii firi omenești, urmașul să fie din țară, cum a fost de la început rînduiala și obiceiul țării, și să nu se pună domn strein și dintr-un alt neam de oameni.

III. Cîntea și rînduiala domniei să nu se strice, precum n-au fost stricate nici de păgîni, ci cu mai multă milă și bunăvoință de la măria ta, domnia să fie confirmată în cîntea și rînduiala de mai înainte și de măria ta.

IV. Domnul Dumnezeu să dăruiască putere mării și puternicei tale împărății peste păgîni și peste toate popoarele necredincioase. Noi, împreună cu toți cîți locuiesc în acea țară, mai rugăm pe măria ta pentru cîteva cetăți care sînt la hotarul țării noastre și pe care le țin acum păgînii sub cîrmuirea lor. Cetățile acelea să ne miluiești, măria ta, ca să fie iarăși în hotarul țării

noastre și în stăpînirea noastră, precum au fost dintru început la domnii vechi, înainte de a le fi luat turcii, și să fie cu porunca măriei tale să punem oameni din țara noastră în acele cetăți precum au fost și mai înainte și să avem ordin și poruncă de la măria ta, că putere avem, să luăm cetățile acelea din mîinile turcilor și tătarilor.

V. [Protecția] Măriei tale să fim îndatorați a o răsplăti precum se cuvine, cu daruri mari, o dată pe an, în toți anii pînă în veci ; dar tribut din țara noastră și de la noi să nu ei cum ne-au luat păgîinii, pentru că pe tine te-a învrednicit Domnul Dumnezeu și ești împărat mare, credncios și pravoslavnic, ca să avem și noi, săracii și supușii tăi, liniște și odihnă în marea ta împărăție.

VI. Cu plecăciune și metanie pînă la pămînt, cu inimă curată, supusă și smerită, cu mare dorință și evlavie creștinească ne rugăm și cu lacrimi în ochi cădem la preastrălucitele și sfintele trepte ale sfintei tale împărății ca să fie milostivă și îndurătoare pentru noi și pentru toți supușii tăi care locuiesc în această țară, cîți ne găsim acolo și locuim între păgîni — turci și tătari —, căroră, deși stau tot timpul asupra noastră, nu le sîntem credincioși. Dar să știi, împărate îndelung înzilit, că, după cum ne sosesc vești din acele părți, hanul ar vroi să se ridice cu toată puterea tătarilor ca să vină cu ajutorul polonilor ! Împărate îndelung înzilit, aceia au putere mare să ne ia și pe noi în mijlocul lor și să ne ducă în război împotriva măriei tale, și noi neputînd să rezistăm în contra lor, de nevoie se va întîmpla după ordinul și porunca lor. Că, dacă noi am voi să le rezistăm și să ne împotrivim lor, ei au putere să ne zdrobească și să ne ducă în sclavie, cît să nu mai rămîna nimic aci decît numai pămîntul ; pentru aceasta ne rugăm și cădem la sfînta și marea ta împărăție ca să avem crezămînt la măria ta că inima noastră este curată, supusă și plecată sub puternica și sfînta dreaptă a măriei tale.

VII. Domnul Dumnezeu să dăruiască sănătate măriei tale, prosperitate și biruință împotriva dușmanilor tăi și să vedem și noi ziua aceea precum s-a întîmplat polo-

nilor și în celelalte părți la fel ; și, cînd armatele mării tale vor porni împotriva păgînilor, noi să fim pregătiți și obligați să ieșim cu toți locuitorii țării împreună cu armatele mării tale în contra păgînilor.

VIII. Pentru aceste puncte pe care le cerem de la măria ta, cădem și cu lacrimi în ochi ne rugăm ; iar dacă măria ta primește rugarea și poftirea noastră, a supușilor săi, să ne dăruiască pentru nevoile noastre și punctele acestea un hrisov pe care să-l avem mîngîiere în multe noastre nevoi și apăsări și drept încredințare pentru punctele acestea.

IX. Mai cerem de la măria ta o scrisoare binevoitoare pentru oamenii noștri ca să-i putem trimite întotdeauna la măria ta cu vești și scrisori din părțile acestea ; și oameni de-ai noștri să nu lipsească niciodată de la măria ta.

X. Domnul nostru mai cere de la măria ta să zugrăvim aici cîteva icoane sfinte pentru o mînăstire pe care o zidește acum domnia sa, Ghedeon, arhiepiscop și mitropolit al Sucevei și al întregii Moldovei. În locul mării sale domnului nostru, Io Gheorghe Ștefan-Voievod, și în locul arhierilor și a boiarilor și a toată țara Moldovei singur am scris și cum sîntem plecat supt talpele împărăției sale în veci.

Az Grigorie Neaniul, Vtorii logofăt, am scris precum au fost învățătura mării sale domnului nostru, Gheorghe Ștefan-Voievod, cu mîna mea am scris.

În anul mîntuirii 1656, indictionul 9, luna mai, în 7.

Ghedeon, Arhiepiscop și Mitropolit Suceavskii i văsăi Zemlea Moldavskoi.

În locul Mării Sale Domnului nostru Io Gheorghe Ștefan-Voievod și în locul arhierilor și a boiarilor și a toată țara Moldovei singur am scris cum sîntem plecat suptu talpele Împărăției Sale în veaci.

Az Grigorie Neaniul, Vtorii logofăt, am scris precum au fost învățătura Mării Sale Domnu nostrului Gheorghe Ștefan Voievod, cu mîna mea am scris.

Macarios, din mila lui Dumnezeu, Patriarh al Antiohiei și al întregului răsărit (în l. arabă).

„Precum scrie și adeverește fratele și coliturghisorul meu, preafericitul patriarh al Ierusalimului, chir Paisie, asemenea adevăresc și eu că Ștefan-Vodă nu va ieși cu toată țara lui din supunerea țarului și pentru aceasta dau scrisoarea de față cu iscălitura mea ; iar dacă va ieși, vom socoti pe el și toată țara lui afurisit și de neiertat“.

„REVISTA ISTORICĂ ROMÂNĂ“, ANUL III, 1933, p. 241—246, ORIG. GREC
ȘI TRAD. ROM.

40

1656 (7164), iunie 19/29, Moscova

Tratat de comerț încheiat între țarul Alexei Mihailovici al Rusiei și Gheorghe Ștefan, domn al Moldovei, prin care se acordă negustorilor moldoveni libertatea să facă negoț în toată Rusia.

Cu mila lui Dumnezeu, de la marele împărat, țar și marele cneaz Alexei Mihailovici, al cei mari și cei mici și albei Rusii de sine stăpînitori, al Moscovei, al Kievului, al Vladimirului, al Novgorodului țar etc. Către Ștefan-Voievod și stăpînitorul țării Moldovei milostivă cuvîntare. Înaintea împărăteștii noastre măriri s-au înfățișat cu plecată rugăminte trimiși către împărăteasca noastră mărire, mitropolitul Sucevei Ghedeon și boierul al 2-lea logofăt Grigorie, ca noi, împărăteasca noastră mărire, să ne milostivim a da slobozenie norodului negoțaresc din țara Moldovei de a neguța în rusieneasca noastră împărăție cu orice fel de mărfuri și a negoțări cu slobod negoț. Deci noi, marele împărat, împărăteasca noastră

mărire, ne-am milostivit și am slobozit ca norodul neguțătoresc din stăpînirea țării tale, Moldovei, să vie în moscăciasca noastră împărăție cu tot felul de mărfuri și să facă negoț cu slobodă comerție. Și după a noastră împărătească milostivire, norodul neguțătoresc din țara Moldovei este slobod în rusieneasca noastră împărăție de a intra și a ieși și a negoțări cu slobod negoț, pururea, fără oprire sau păgubire oriunde ar fi. S-au scris în curtea împărăției noastre în împărăteasca cetate a Moscovei, la anul de la zidirea lumii 7164 (1656), iunie 29 zile.

Cu mila lui Dumnezeu, marele împărat etc.

NICOLAE IORGA. *STUDII ȘI DOCUMENTE*, VOL. IV, p. 244—245; TEXT ROM. DUPĂ ORIG. RUS.

41

1688, decembrie 28/7 ianuarie 1689

Tratat între Șerban Cantacuzino, domn al Țării Românești, și Ioan și Petru, țării Rusiei, prin care țării, răspunzînd propunerii lui Șerban ca ei să intervină pentru eliberarea Țării Românești de sub jugul turcesc, asigură că vor porni război în primăvară, însă domnul muntean să nu se supună altei țări și să ia parte cu oastea sa la lupte alături de cea rusă.

Cu mila lui Dumnezeu, în sfînta treime lăudat, de la prealuminații și autocrații, mari domni, țari și mari prinți Ioan Alexievici, Petru Alexievici și marea doamnă binecredincioasa țarevna și marea principesă Sofia Alexievna, autocrații tuturor Rusiilor, mare și mică și albă,

și a multor domenii și pământuri de răsărit și apus și nord, succesori strămoșești și domni și suverani. Cuvîntul grațios al maiestăților noastre imperiale către Ioan Șerban Cantacuzino, voievod și suveran al pămîntului muntenesc.

Prin arhimandritul Isaia din mînăstirea Sf. Pavel, din sfîntul Munte Athos, tu ne-ai scris nouă, marilor domni, maiestăților noastre imperiale, complimentîndu-ne și felicitîndu-ne împreună cu tot poporul binecredincios, și cereți de la maiestățile noastre imperiale ajutor și misericordie și ne comunicați cum poporul creștin din părțile voastre suferă jugul păgînesc, munci și distrugere, asupriri și alte răutăți, pentru aceea dară rugați pe noi, marii domni, maiestățile noastre imperiale, ca să ne aducem aminte și să ne îndurăm de asupririle și suferințele popoarelor binecredincioase din țările voastre și că sfînta biserică a Răsăritului se clatină și, în astfel de suferințe fiind, așteptați scăparea voastră ca noi, mari domni, maiestățile noastre imperiale pentru numele lui Dumnezeu și pentru ridicarea și întărirea sfintei biserici a Răsăritului, să binevoim a vă scăpa. Ați ordonat susmenționatului arhimandrit să ne supuie cererea voastră și rugați ca să-i dăm grațioasa și credincioasa noastră ascultare.

Și noi, mari domni, maiestățile noastre imperiale, am ordonat aproapelui nostru boiarinului prinț Vasile Vasilievici, păstrătorul marei peceti imperiale și însărcinat cu afacerile străine, și voievodului de curte și locotenent al Novgorodului și boiarului prinț marelui Perm Alexei Vasilievici Golițin, cu tovarășii lor, ca să asculte comunicarea verbală a trimisului vostru arhimandrit, carele a arătat ca noi, mari domni, maiestățile noastre imperiale, să binevoim să liberăm pe voi toți binecredincioși creștini de sub jugul tiraniei și să vă primim în veșnica supunere a maiestății noastre imperiale și să trimitem oștile noastre în Bugeac, iară altele cu bărci pe Dunăre, iară tu, voievod și suveran al pămîntului muntenesc, cu toate oștile tale vei veni în ajutorul oștilor noastre, și pentru ocuparea Crîmului să lăsăm o parte din oștile noastre în Zaporojia.

Și noi, mari domni, maiestatea noastră imperială, pe tine, voievod și suveran al pământului muntenesc, și pe toți binecredincioșii creștini trăitori în părțile voastre, pentru dorința voastră către noi și pentru că căutați grația noastră sub cuvîntul uneia și aceleiași religii creștine, dorind să fiți cu pământurile voastre sub autocrata mîna noastră imperială, cu milostivire lăudăm și nu vom lipsi de a îngriji despre voi și despre toți binecredincioșii creștini ce se găsesc sub jugul păgînesc, ca milostivul Domnul Dumnezeu să vă scape de niște asemenea suferințe și întristări. Și am arătat noi, maiestatea noastră imperială, în numele lui Dumnezeu, grație pentru voi și pentru tot poporul binecredincios ce este sub jugul păgînesc și pentru întreaga creștinătate, și mai cu osebire auzind despre ruinarea voastră, în strîmtorare, fiindcă avem nestrămutatul nostru scop ca să trimitem pe apropiații noștri boiarini și voievozi, cu însemnate oștiri călărețe și pedestre, chiar asupra Crîmului, ca, cu ajutorul lui Dumnezeu, să împrăștiem locașurile lor necredincioase și să distrugem cuibul lor păgînesc, fiindcă sînt păgîni și fac provinciilor creștine și mai cu seamă pământurilor voastre devastări și multe rele. Cunoașteți și voi că Poarta otomană, în afacerile războinice, are cea mai sigură speranță de apărare în hanul Crimeii și în ordia Belogorod, și de aceea se vor duce apropiații noștri boiarini și voievozi cu puterile noastre imperiale în călătoria sus-menționată chiar la începutul primăverii, pe la jumătatea lui aprilie, ca să ajungă la locuințele păgînești.

Și tu, suveran și voievod al pământului muntenesc, și toți pravoslavnicii locuitori din părțile noastre, atît cei spirituali cît și cei mireni, veți ști că despre libertatea voastră de sub jugul păgînesc vom avea grijă pentru voi, exprimîndu-vă grația noastră imperială; asemenea veți fi auzit de numeroasele oștile noastre imperiale care mai înainte de aceasta vor fi trimise pentru distrugerea inamicului și fiți siguri în grația noastră imperială, în considerațiunea aceleiași religii ortodoxe creștine și să vă țineți tari și nestrămutați, și la alte staturi să nu vă anexați, nici să vă supuneți; și acte afirmative de supunere să nu faceți și să nu săvîrșiți făgăduieli și jură-

minte de supunere ; ci, gătindu-te tu, voievod, atât cu ai tăi, cât și cu alte oștiri creștine, să mergi însuși sau să trimiți pe altcineva cu oștile tale să se întrunească cu oștile boiarinilor și voievozilor noștri, care în primăvară se vor trimite asupra Crimeii, prin acele locuri pe unde va fi mai înlesnicioasă întâlnirea, și anume către orașele turcești aflate pe Dnipru, ca, cu ajutorul lui Dumnezeu, să smerim pe mândrii păgâni. Iară pe voi toți pravoslavnicii creștini să vă liberăm de sub jugul lor. Dacă însă, cu ajutorul lui Dumnezeu, oștile noastre imperiale vor zdrobi pe acelea ale inamicului a toatei creștinătăți, atunci noi, marii domni, vom ordona oștilor noastre ca, cu tine sau cu oștile tale ce le-ai trimis, să meargă și asupra ordiei din Belogorod și altor locuri păgânești de acolo. Și pe voi, cu toate orașele și pământurile voastre, vom binevoi a vă primi sub autocrata maiestății noastre imperiale mână, și oștile noastre să vă apere de inamicii sfintei cruci a Domnului, și vă vom avea în grațioasa noastră milostivire.

Iar tu, voievod și suveran al tuturor ortodoxilor creștini, vei avea nestrămutată îngrijire ca să vii la oștile boiarinilor unde vei socoti mai bine, dar fără întârziere și cu pază despre inamici ; asemenea vei avea cea mai desăvârșită speranță, fără cea mai mică bănuială, că maiestățile noastre imperiale, în considerațiunea uneia și celeiași religii ortodoxe, nu vom lipsi, cu ajutorul lui Dumnezeu, de a apăra tot neamul creștinesc, cu ajutorul preasfintei născătoare de Dumnezeu și pururea fecioarei Maria și cu rugăciunile tuturor sfinților din Moscva și Kievopecerska, făcători de minuni, și vă vom apăra de inamici și grația noastră imperială niciodată nu va înceta de a vă apăra și întru toate să aveți speranță. Iar tu, voievod, când vei porni cu oștile tale spre a te împreuna cu ale noastre sau vei trimite pe altcineva cu acele oști, ne vei scri despre aceasta, precum și despre alte scopuri și voințe ce vei avea prin trimisul nostru ; carele pentru acest sfârșit ți s-a trimis cu sus-menționatul arhimandrit, ca să avem grabnică cunoștință.

Înainteacesteia noi ți-am trimis diplomul asigurător prin greul Dementie, care nici până acum nu s-a înapoiat la noi, și noi nimic nu știm despre scopul vostru.

Pe sus-numitul arhimandrit l-am salariat prin grațiozitatea noastră imperială și am ordonat să vi-l libereze; iar ceasornicele cu ornamente de aur ce ne-ai trimis, noi, marii domni, am binevoit a le primi cu grațiozitate.

GHENADIE PETRESCU, DIMITRIE A. STURDZA, DIMITRIE C. STURDZA. *ACTE ȘI DOCUMENTE RELATIVE LA ISTORIA RENĂȘTERII ROMÂNIEI*, VOL. I, BUCUREȘTI, 1888, P. 12-14; TEXT ROM. DUPĂ ORIG. RUS.

42

1711, aprilie 13/24, Luțk

Tratat între Dimitrie Cantemir, domnul Moldovei, și Petru I, țarul Rusiei, prin care se prevăd integritatea hotarelor Moldovei și obligația țarului de a nu pune un domn străin și de a susține pe D. Cantemir și familia sa la tronul Moldovei. În caz că turcii ar ocupa Moldova, se asigură domnului moldovean și familiei sale dreptul de azil în Rusia.

Cu mila lui Dumnezeu, noi, Petru I, țarul și autocratul tuturor Rusiilor etc. etc.

Printr-acestea facem cunoscut cui se cuvine a ști că sultanul turcesc, încheind pace pe 30 de ani și întărind stipulările acestei păci prin jurământ, a reînnoit-o în anul 1710 cu noi, și tot prin jurământ, acum a uitat făgăduiala sa, călcînd-o fără să aibă cel mai mic motiv din partea noastră, și într-un mod barbar a maltratat și jefuit și la închisoare grea a pus pe ambasadorul nostru și, prin ridicarea hanului Crimeii cu ordele de Crîm, de Nogai și Bugeac, în pămîntul nostru a intrat și război în contra noastră a început.

Pentru aceea dar, noi, marele domn, maiestatea noastră imperială, chemînd în ajutor pe preaînaltul, nădăjduim în dreptatea armelor sale, noi asemenea i-am declarat război și am ordonat oștilor noastre ca, sub comanda noastră personală, să intre în pămînturile turcești, și sperăm că vom birui pe acest perfid inamic nu numai al nostru, ci și al toatei creștinătăți, și de reaua precugetarea lui, funestă pentru noi, vom scăpa și că cu armele noastre creștine și alte popoare creștine aflate sub jugul său barbar se vor emancipa, despre care noi, ca monarh binecredincios al creștinilor, sîntem gata să ne silim, spre mărirea numelui Domnului, fără cruțarea sănătății noastre.

Așadar, luminatul domn și prinț al pămîntului Moldovei, Dimitrie Cantemir, ca binecredincios creștin luptător întru Iisus Hristos, văzînd apropierea oștilor noastre, a chibzuit de folositor să se trudească împreună cu noi pentru emanciparea și a excelentului popor moldav aflat sub stăpînirea sa, împreună cu alte popoare creștine ce se găsesc în suferințele barbare, necrușînd nici viața, nici fericirea sa, și ne-a supus prin epistolele sale că solicită cu tot pămîntul și poporul moldav să se supuie maiestății noastre imperiale. Noi, văzînd această creștinească rîvnă din parte-i, îl primim sub grațioasa noastră apărare și consimțim la articolele ce ne-au propus în chipul următor :

Art. I. Luminatul prinț al Moldovei cu toți boierii, boiernașii și cu oamenii de toate clasele poporului Moldovei și cu toate orașele și locurile aceluia pămînt, ca supus credincios, de astăzi se va socoti sub apărarea maiestății noastre imperiale și, după primirea acestui al nostru act, ne va face nouă, marelui domn, mai întîi secret, veșnicul jurămint și, spre încredințare, îl va scrie și subscrie cu mîna sa cu punerea sigiliului princiar, pe care apoi îl va trimite maiestății noastre imperiale cu un om sigur și credincios, cît mai în grabă, cel mult pe la finele lunii lui mai s.v., și pînă la intrarea oștilor noastre în pămîntul Moldoviei se va păstra cel mai mare secret. Totodată, el ne va arăta nouă, marelui domn, maiestății noastre imperiale, tot puțin-

ciosul și credinciosul serviciu prin corespondență și altele, tot în secret.

Art. II. Când însă vor intra oștile noastre în principatul Moldovei, atunci se va comunica luminatului prinț, ca supusului nostru, să se atașeze cu toată oastea sa pe lângă oștile noastre și împreună să coopereze în contra inamicului și aliaților și partizanilor ce sînt în contra crucii Domnului, iar noi ne făgăduim ca pe acea vreme s-o întreținem cu bani din visteria noastră, asemenea ne va ajuta cu prețioasele sale sfaturi despre urmările de acolo și să fie sub protecțiunea și supunerea maiestății noastre imperiale și ai moștenitorilor noștri atît el, cît și urmașii lui.

Art. III. Drept aceea, noi, marele domn, maiestatea noastră imperială, îl asigurăm și pentru moștenitorii tronului rusesc că noi nu vom avea dreptul să punem domn în Moldova nici din pămîntul muntenesc, nici din orice familie străină, mai cu seamă că luminatul prinț Dimitrie Cantemir ne-a arătat credința sa ; și toată familia sa, partea bărbătească, o vom susține pe tronul Moldovei cu titlul de suveran, afară numai dacă vreunul din acea familie și-ar schimba religiunea sfintei biserici a Răsăritului sau și-ar călca credința către maiestatea noastră imperială.

Art. IV. Dacă vreun nedemn ar cauza împiedicarea decretelor noastre pentru care s-ar osîndi ori după legea bisericească, ori cea civilă, atunci va moșteni fiul său de se va constata credința sa ; iar dacă credința acestuia va fi bănuită, atunci va fi altul, capabil, credincios și nepătat din aceeași familie a Cantemireștilor din acest principat care va moșteni demnitatea principiară pînă la cel din urmă succesor, chiar fiind pruncul în pîntece ; guvernarea se va încredința epitropilor dintre moldoveni aleși prin adeziunea maiestății noastre imperiale pînă la nașterea moștenitorului.

Art. V. Dacă domnia Moldovei ar fi promisă la alți domni, atunci acea promisiune se anulează prin aceasta.

Art. VI. După vechile obiceiuri ale Moldovei, toată puterea statului va fi în mîna domnului.

Art. VII. Prințul și boierii Moldovei vor avea drepturi după vechile obiceiuri, fără modificarea legiuirilor lor.

Art. VIII. Prințul, după vechile obiceiuri, va stăpîni toate orașele Moldovei ca proprietatea sa și nu va putea face nici adaos, nici scăzămînt la veniturile acestui principat.

Art. IX. Nobilii și toți supușii principatului Moldovei vor fi supuși ordinelor prințului, fără vreo opunere sau pretexte, cu excepțiunea celor cuprinse în art. III, în care caz nu-i vor da nici o ascultare.

Art. X. Orice justiție depinde de domn și, fără hrisovul domnului, nimic nu va avea tărie. Maiestatea noastră imperială nu va avea nici un amestec într-aceasta.

Art. XI. Hotarele principatului Moldovei, după drepturile sale antice, sînt acelea ce se descriu cu riul Nistru, Camenețu, Bender cu tot teritoriul Bugeacului, Dunărea, Muntenia, marele ducat al Transilvaniei și cu teritoriul Poloniei după delimitarea făcută.

Art. XII. Cetățile principatului Moldovei, orașele și alte locuri întărite cu garnizoana princiară pot fi menținute și blocate, după trebuința maiestății noastre imperiale.

Art. XIII. De se va încheia pace între maiestatea noastră imperială și sultanul turcesc, atunci principatul Moldovei niciodată nu va fi lipsit de apărarea și ocrotirea maiestății noastre imperiale și ne vom sili ca protecțiunea maiestății noastre imperiale să fie asigurată Moldovei.

Art. XIV. Dacă inamicul s-ar întări în domnia Moldovei și ar stabili acolo păgîneasca sa administrare, atunci în acel caz luminatul prinț al Moldovei, cu permisiunea noastră, are ospitalitatea în imperiul nostru, unde va primi din visteria maiestății noastre imperiale întreținerea anuală, atît cît va fi de ajuns unui domn, precum și urmașii săi vor fi ajutați de maiestatea noastră imperială.

Art. XV. Proprietățile și palaturile ce le are în Țarigrad și le lasă maiestății noastre imperiale, noi în schimb i le dăm în Moscova.

Art. XVI. Ne obligăm noi că moștenitorii maiestății noastre imperiale veșnic vor păzi aceste pacte și le vor păstra cu sfințenie și neatinse și le vor întări.

Art. XVII. Actul și articolele de față vor avea urmare și putere numai atunci când, după cuprinderea lor, luminatul prinț Dimitrie Cantemir ne va săvârși jurământ de credință înaintea sfintei treimi, după cum mai sus s-a zis, și totdeauna va fi supus decretelor noastre și ne va servi cu credință ; și acel jurământ și puncte le va subsemna cu mâna sa și le va trimite maiestății noastre imperiale și se va sili în îndeplinirea lor, și după intrarea oștilor noastre va aduce la jurământ de credință către noi pe toți nobilii și boiernașii, oștirea și tot poporul Moldovei ; pentru care noi, marele domn, maiestatea noastră imperială, reciproc îl primim și făgăduim că totdeauna vom apăra de toți inamicii pe tot poporul Moldovei.

GHENADIE PETRESCU, D. A. STURDZA, D. C. STURDZA, OP. CIT., p. 15—18; TEXT ROM. DUPĂ ORIG. RUS.

43

1718, iunie 10/21, Passarowitz

Tratat de pace între Austria și Turcia prin care Oltenia, nordul Serbiei cu orașul Belgrad și banatul Timișoarei trec sub stăpânirea Austriei.

Se prevede libertatea cultului catolic, cum și libertatea comerțului. Răufăcătorii vor fi extrădați.

În numele sacrosanctei și indivizibilei trinități

După ce în urmă cu doi ani s-a întâmplat, din nefericire, ca pacea și liniștea între augustul și preaputernicul împărat al romanilor, Carol al VI-lea (titlul de-

plin), și serenisimul și preaputernicul mare sultan Ahmed-han, stăpînitorul otomanilor, al Asiei și al Greciei — acea pace care fusese încheiată și stabilită la Carlowitz în provincia Srem, de către predecesorii preaglorioși ai celor doi principii și stăpînitori — să se rupă înainte de scurgerea termenului, datorită unor noi neînțelegeri, spre cea mai mare pagubă pentru supușii acelorași, perturbarea și prejudiciul neguțătorilor și de aici să se isce un război sîngeros și ucigător care a adus mari pustiiri provinciilor și regatelor și prădăciuni populațiilor.

Totuși, cu ajutorul milei cerești, ambele imperii au luat hotărîri atît de salutare, că s-au gîndit iar la împăcarea spiritelor agitate, crușînd vîrsarea de sînge omenesc și îngrijindu-se de salvarea și binele supușilor. Pentru aceasta, intervenind serviciile serenisimului și preaputernicului rege al Marii Britanii și ale preaputernicilor stăpîni ai Ordinelor generale din provinciile unite ale Belgiei, lucrurile s-au adus în situația ca soli cu depline puteri să fie trimiși pentru a trata și a încheia pace și pentru a reînnoi vechea prietenie într-un anumit loc, unde să se înțeleagă asupra unor condiții sigure. Astfel, din partea serenisimului, preaputernicului și neînvinsului împărat al romanilor, preailustrul și preadistinsul senior Hugo Damian de Virmont, sfetnic împăratesc în treburile de război, comandant suprem al pedestrimii și înscăunat mai marele oștirii, și preadistinsul senior Michael de Dalmann, sfetnic împăratesc în treburile de război, iar din partea serenisimului și preaputernicului, marelui sultan al Imperiului otoman Ahmed-han, preavestitul și preaînălțatul domn Ibrahim-aga, mai marele peste cel de-al doilea despărțămînt al visteriei turcești, și preaînălțatul domn Ahmed-aga, mai marele celui de-al treilea despărțămînt al visteriei; în numele serenisimului și preaputernicului rege al Marii Britanii, domnul Robert de Sutton, cavalier distins, și preaînălțatul comite de Coliers, mai marele peste Ordinele generale din provinciile unite ale Belgiei. Ei s-au adunat chiar la începutul lunii la Passarowitz și în adunare, cum se cuvine unor asemenea fețe, schimbînd ei unele păreri sub cort — după cum e obiceiul — și folosindu-se unul față de altul de de-

plinele puteri ce le aveau, au încheiat această pace cu izbîndă deplină, așa cum au convenit să scrie, în deplină înțelegere în cele douăzeci de puncte ce urmează.

Art. I. Hotarele țărilor Moldovei și Valahiei, aflîndu-se la mijloc și fiindu-le vecine de o parte hotarele Poloniei și de alta ale Transilvaniei, așa cum au fost din vechime, să se deosebească și să fie despărțite de munți, astfel ca în tot locul să se vadă semnele de hotar cele din vechime și să nu se facă vreo schimbare acestor hotare, nici dincolo nici dincoace de ele. Și fiindcă părțile Valahiei așezate dincoace de râul Olt, împreună cu locurile și întăriturile Severinului sînt în puterea și stăpînirea serenissimei maiestății sale imperiale, așa cum glăsuiește tratatul de pace încheiat, să rămîna în stăpînirea și puterea acestuia, așa cum se află și sînt stăpînite, și tot astfel malul de răsărit al râului zis mai sus să țină de Imperiul otoman, iar cel dinspre apus să țină de stăpînirea Austriei. Rîul Olt, luîndu-și apele din Transilvania pînă în locul unde și le varsă în Dunăre, iar de acolo pe lîngă malurile Dunării spre Orșova pînă la locul din părțile unde râul Timoc se varsă în Dunăre — acolo să se tragă hotar așa precum înainte se țineau hotarele prin părțile râului Mureș. Oltul, cît timp e bun pentru adăparea turmelor și prinderea peștilor și pentru alte nevoi mari de acest fel, să fie folosit deopotrivă de către supușii din cele două părți. Corăbiile care duc mărfuri din Transilvania către Dunăre, cele ale germanilor și supușilor acestora, să li se îngăduie să vină de o parte și de cealaltă și să fie îngăduită folosirea fără piedică și a altor vase mai mici, iar corăbiile încărcate cu grîne să tragă în locuri potrivite dinainte, cu voia a toți cîrmuitorii de la hotare, acolo unde să nu fie piedică venirii neguțătorilor. Și cum unii boieri, precum și alți oameni din păturile mai de jos s-au refugiat din Valahia în părțile cezaro-crăiești în timpul războiului cu turcii, aceștia, ca urmare a păcii acum încheiate, vor putea să se întoarcă la casele și familiile lor și, rămînînd acolo, vor putea întocmai ca și ceilalți să se bucure în liniște de căminele, averile și pămînturile lor.

.

Art. VII. Pacea aceasta, deși s-a încheiat cu buna înțelegere și după condițiile stabilite, pentru ca toate ce s-au promis și au fost primite cu privire la hotare să fie întărite din toate părțile, să se adune cât mai degrabă oameni pricepuți de ambele părți, împuterniciți de bună credință și cu dorința de pace, și aceștia la un loc potrivit, unde au găsit de cuviință, adunându-se însoțiți de-ai lor, în răstimp de două luni sau și mai devreme, dacă e cu putință, să tragă și să statornicească hotarele arătate în articolele de mai sus prin semne vizibile, iar cele statornicite să fie încredințate spre executare cu grija cea mai mare și cât mai curînd de ambele părți.

Art. VIII. Delimitate așadar prin aceste tratate și altele ce vor urma, de va fi nevoie, stabilite prin lucrul la fața locului al trimișilor împuterniciți sau urmînd a fi stabilite din nou la timpul potrivit, prin strădania împuterniciților de ambele părți, hotarele să fie respectate cu sfințenie, după legămînt, și de unii și de alții. Și să nu i se îngăduie nici uneia dintre părțile contractante să pretindă sau să exercite vreun drept sau vreo proprietate pe teritoriul celeilalte părți, dincolo de hotarele și de liniile odată stabilite, sau pe supușii celeilalte părți să-i subjuge sau să le impună vreun tribut din trecut sau pe viitor și să-i supună ori să-i împovăreze cu vreun fel de bir sau alte necazuri din cele iscodite de mintea omenească, ci orice schimbare și încălcare să nu fie îngăduită, așa cum cere rînduiala.

Art. IX. Pentru a înlătura cu totul orice discuții, deosebiri sau neînțelegeri ce se vor isca în ce privește hotarele asupra vreunuia din articolele acestui armistițiu sau asupra oricărui lucru, atunci cînd va fi nevoie de o îndreptare grabnică și la timp, să se statornicească la hotare de ambele părți, chiar dintr-un început, împuterniciți aleși în număr egal : oameni cîtuși de puțin lacomi, serioși, cinstiți, cu judecată, pricepuți și animați de dorința de pace. Și aceștia adunându-se într-un loc potrivit fără oaste, avînd doar un număr egal de însoțitori dintre persoanele cu gînduri pașnice și scoțînd la iveală toate și fiecare din neînțelegerile de acest fel, să le asculte, să ia cunoștință de ele, să chibzuiască și să le

stingă cu duhul prieteniei ; apoi să hotărască în ce ordine și în ce mod amîndouă părțile îi vor sili pe oamenii lor și pe supuși ca fără amînări și pretexte să respecte o pace sinceră și temeinică, sub amenințarea de pedepse din cele mai aspre. Dacă s-ar ivi chestiuni grabnice și însemnate care nu pot fi rezolvate și lămurite de împuterniciții de ambele părți, atunci acelea să fie îndreptate către cei doi preaputernici împărați, ca aceștia doi să poată găsi calea ca să le lămurească, să le rezolve și să le stingă, așa cum asemenea neînțelegeri, pe cît e cu putință, să fie lămurite într-un timp foarte scurt, și rezolvarea lor să nu fie în nici un chip nesocotită sau amînată. Apoi fiindcă în tratatele sancționate mai înainte, duelurile și provocările la dispută de ambele părți au fost oprite, și pe viitor să fie împiedicate iar dacă vreunii au îndrăznit să ajungă la luptă, ei să fie pedepsiți cu pedeapsa cea mai aspră, ca unii care încalcă poruncile.

Art. X. Incursiunile dușmane și ocupațiile și toate atacurile făcute pe ascuns sau pe neașteptate, prădăciunile și pustiirile de teritorii din ambele împărății să fie cu totul și prin cele mai strașnice porunci oprite și socotite fără temei. Cei ce încalcă acest punct, oriunde ar fi prinși, să fie întemnițați îndată și, după legile locului unde-au fost închiși, să fie pedepsiți după faptă, fără nici o amînare ; toate lucrurile ce le-au prădat, cercetate fiind cu de-amănuntul și înscrise în registre, să fie date înapoi stăpînilor, așa cum cere numai dreptatea. Căpeteniile, ele însele, comandantii și prefecții de ambele părți să fie ținuți și obligați să împartă dreptatea fără nici o delăsare și pînă la capăt, sub pedeapsa pierderii nu numai a slujbei, ci chiar a vieții și onoarei lor.

Art. XI. Pentru credincioși și pentru practicarea religiei creștinești după ritul bisericii romano-catolice, cele ce le-au îngăduit cu bunăvoință preaglorioșii împărați otomani de mai înainte în împărăția lor, fie prin tratate privitoare la cult încheiate mai de mult, fie prin acte pornite de la ei, fie prin edicte și porunci anume, pe toate acestea preaînălțatul și preaputernicul stăpîn al turcilor va confirma că le va respecta și în viitor, astfel ca bisericile să-și exercite cultul și îndatoririle din vechime și nimănui să nu-i fie îngăduit să facă ceva îm-

potriua convențiilor încheiate mai înainte și a legilor sau să se atingă în vreun fel, prin vătămare sau chiar cerere de bani, de credincioși, de orice confesie sau condiție ar fi ei; aceștia să se bucure și să se folosească de piosenia împăratului așa cum au apucat. Pe lângă acestea, trimisului de fiecă an al preaînălțatului împărat al Austriei la Poarta otomană să-i fie îngăduit a aduce ofrandele de trebuință cerute de religie și închinăciunile și să viziteze locurile sfinte ale creștinătății în sfânta cetate a Ierusalimului și în alte locuri unde au fost biserici.

Art. XII. Prizonierii din războiul trecut și cel de acum, duși de ambele părți în captivitate și ținuți pînă acum în temnițe, să aibă speranța că vor fi eliberați pe temeiul acestei păci izbăvitoare și să nu mai poată rămîne în aceeași captivitate jalnică și nenorocită, și în acest fel să fie lezată îndurarea, blîndețea și generozitatea maiestății sale împăratul. Ci, după obiceiul din vechime, toți prizonierii, de amîndouă părțile, de la data acestui tratat de pace în termen de 60 de zile să dobîndească libertatea, mai ales că în părțile Transilvaniei sînt ținuți prizonieri Nicolaus Scarlati¹-Voievod și fiii acestuia și rudele în schimbul nobililor liberi Stein și Petrasch. În mîna lor la Christianopol au fost strămutați în 7 turnuri înălțate oameni, care și ei, în termen de 31 de zile de la data acestui tratat de pace, să fie schimbați între ei la hotarele Valahiei și să fie eliberați. Celorlalți însă, care sînt ținuți prizonieri de către particulari sau se află în mîinile tătarilor înșiși, să li se îngăduie eliberarea în chip onorabil și pe cît se poate cu un preț mic de răscumpărare; dacă nu se poate încheia o înțelegere onorabilă cu stăpînul celui prins, atunci judecătorii din partea locului să stingă neînțelegerea prin împăcare. Iar dacă nici prin mijloacele arătate mai sus nu se poate ajunge la aceasta, cei prinși să fie eliberați cu prețul plătit de ei sau prin jurăminte, cu probe sau fără de probe, și stăpînii să nu poată, din dorință de cîștig mai mare, să se opună răscumpărării acelor. Și fiindcă din partea împăratului turcilor nu pot fi trimiși oameni care să ia parte la acest fel de

¹ Este vorba de Nicolae vodă Mavrocordat.

eliberare a prizonierilor, se vor îngriji prefectii cezaro-crăiești, cu cinste, ca prețul cu care sînt răscumparați prinșii turci, pe acesta întreg, curat și în bani peșin să-l plătească stăpînilor, și astfel datoria aceasta sfîntă să se îndeplinească de amîndouă părțile cu aceeași dreptate și îndurare.

Art. XIII. Neguțătorii celor două părți să exercite negoțul liber, în siguranță și în pace, după tratatele de pace de mai înainte, fiind supuși celor două împărății. Supușilor de acum ai împăratului Austriei, precum și neguțătorilor și supușilor din provinciile ce le va dobîndi în viitor maiestatea sa de la statele creștine de orice neam, pe uscat și pe mare, cum au statornicit împuterniciții cu treburile acestea, avînd ei semne și documente în scris de la autoritățile cezaro-crăiești, să li se lase cale liberă încolo și înapoi în țările și provinciile supuse otomanilor. Vînzările și cumpărările să fie libere, cu nici un chip să nu fie împovărate de biruri obligatorii, ci, dimpotrivă, să fie apărute; să fie orînduiți reprezentanți și tîlmaci, supuși turcilor, care se vor îngriji de interesele negustorilor (unde au stabilit sus-zișii împuterniciți) și îngăduința arătată altor neamuri creștine scutite de tribut să li se dea și să li se întărească și negustorilor din părțile cezaro-crăiești, pentru ca și ei să se bucure și să profite de foloase în siguranță. Algerienilor, celor din Tunis și Tripolis, precum și altora care trebuie să fie înfrînați să li se ceară cu tărie ca pe viitor să nu se opună de loc prevederilor tratatelor de pace și să nu săvîrșească mai apoi nici o faptă împotriva păcii. Să fie siliți și locuitorii cetății Dulcea, așezată pe malul mării, să nu se mai ocupe cu pirateria, nici să atace corăbiile negustorilor și să le prădeze; fiindu-le luate fregatele și celelalte echipaje și bărci, să fie împiedicate să-și facă altele. Iar acei prădători care, împotriva tratatelor de pace dintre cele două împărății, s-au încumetat să aducă pagube corăbiilor negustorilor și să le atace, după ce au dat înapoi lucrurile și mărfurile și după ce au despăgubit pe stăpîni de vătămarile aduse lor și au pus în libertate pe cei prinși, să fie certați și pedepsiți după lege, așa cum cere dreptatea, ca să fie spre

pildă și altora. Iar, ca să se facă comerț fără înșelăciune și vătămare, orice au hotărît și au statornicit împuterniciții de amîndouă părțile, care au discutat despre acestea, să fie socotit valabil, să fie înscris și să se adauge în convenții și tratate.

Art. XIV. Pe de altă parte, să rămînă și pe viitor oprit ca să se dea adăpost răufăcătorilor, rebelilor, potoliți sau fioresi ; oamenilor de acest fel, precum și prădătorilor, hoților deși supuși ai celeilalte părți, dar aflați în mîinile uneia, această parte să fie obligată să le aplice pedepse grele, după merit. Și dacă aceștia nu pot fi prinși, comandanților și prefectilor să li se arate îndată unde se găsesc ascunși ; aceștia să aibă împuternicirea de a-i pedepsi. Iar dacă nici ei nu-și vor îndeplini îndatorirea de a-i pedepsi pe asemenea nelegiuți, vor ajunge să cunoască mînia împăratului : fie că se vor îndepărta din funcție, fie că vor fi pedepsiți ei în locul vinovaților. Și mai vîrtos încă să se ia măsuri de pază față de atacurile nelegiuților de acest fel, și nici unei părți să nu-i fie îngăduit să întretină sau să hrănească pe haidoni¹, căroră oamenii le zic liberi, numiți hoți de șerbi la Pribeck, și acest soi de oameni nelegiuți, care nu sînt plătiți de vreunul din principii, ci trăiesc din rapt, precum și aceia care-i hrănesc să fie pedepsiți după merit, și asemenea criminali, deși pretind că-și vor îndrepta felul de viață, să nu aibă crezămînt, să nu fie lăsați lîngă hotare, ci să fie duși în alte locuri îndepărtate.

Art. XV. Să nu fie în vreun chip tulburate liniștea și traiul pașnic al supușilor în locurile unde Rogozius, Bezenius, Antonius Esterhasi, Forgatsch, Adamus Vay și Michael Zacky și alți unguri, care în timpul războiului

¹ Referitor la termenul *haydones* (*hajdones*) găsim o indicație prețioasă la Hasdeu din care cităm : „Dicționarul mss. de la Lugo, circa 1670 (Mss. în Bibl. Univers din Budapesta) ne dă : ... *Heidukame. Hajdones*“. Vezi B. P. Hasdeu. *Etymologicum Magnum Romaniae*, tomul I, București, 1886, col. 1043/44. Este evident din contextul de mai sus că *haydones* nu sînt altceva decît haiducii. De menționat prezența termenului, așa cum rezultă de mai sus, încă din 1670 în dicționarul manuscris de la Lugo.

au refuzat să se supună preainălțatului împărat al Austriei și au căutat refugiu, supunându-se turcilor ; aceștia să se așeze și să se chivernisească după placul lor în Imperiul otoman ; locurile acestea să fie retrase, nu în părțile de la granițe și hotare, iar nevestele lor să nu fie împiedicate să-și urmeze bărbații și să se stabilească împreună cu ei în districtul dat lor.

Art. XVI. Împuterniciților maiestății sale împăratul Austriei care au propus ca regele Poloniei și țara sa să se cuprindă în acest tratat li s-a răspuns : cu regele Poloniei și cu statul lui e pace dintotdeauna, trainică, și nu au neînțelegeri de nici un fel cu Imperiul otoman. Dacă însă polonezii, despre Choczin sau despre alte chestiuni ar avea ceva de spus, pot să le facă cunoscute și să le arate prin soli sau prin scrisori la Poarta otomană, iar aceste chestiuni vor fi hotărâte cu echitate și cu dreptate.

Art. XVII. Și pentru ca mai mult să se întărească și să aibă putere acest armistițiu și buna prietenie între cei doi împărați preaputernici, să fie trimiși soli anume de ambele părți în condiții egale, cu ceremonialul obișnuit, care de la intrarea în hotare pînă la întoarcerea la locul de rămînere pentru a doua noapte să fie primiți, onorați, tratați cum se cuvine și însoțiți. Aceștia, cu gînd prietenesc, să convină ce au de făcut, cu bună înțelegere, dar și în respectul demnității celui alt împărat și, la echinocțiul lunii martie pornind la drum, să aducă și să schimbe la hotare, după obiceiul cel vechi, cele ce au de schimbat între ei de la împărățiile lor, unii cu alții în același timp ; apoi solilor sosiți la curțile împărătești cu onoruri să le fie îngăduit să ceară și să întrebe ceea ce doresc ei.

Art. XVIII. Să fie respectate regulile și normele pentru trimiși atunci cînd sînt primiți și cînd pleacă ; să fie deopotrivă onorați, tratați cum se cuvine slujitorii cei mari de o parte și de alta cînd se adună și cînd stau laolaltă ; iar după felul cum s-a făcut aceasta în alte dăți, să se respecte și acum de ambele părți, cu onoruri egale, drepturile apărute ce le au — după rang — persoanele celor trimiși. Solilor cezaro-crăiești și rezidenților, la oricare din acești oameni, să li se îngăduie să

poarte orice veșminte vor, după dorința lor, și să nu-i oprească nimeni de la aceasta. Mai departe, ei să îndeplinească funcția de înalt slujitor al împăratului sau de purtător de cuvânt, de trimis, de rezident sau de agent, bucurându-se deplin de imunitate și de privilegii, tot așa ca și trimișii și agenții celorlalți principii, prieteni cu Poarta otomană. Ba, să se bucure de aceeași libertate pentru ca onorurile și drepturile aparte ce le are împăratul să fie respectate cu precădere, iar ei să aibă putere deplină asupra tîlmacilor. Curierii și alți oameni ai lor, cei ce fac drumul de la Viena la Poartă și înapoi, de la o împărăție la alta, să călătorească în siguranță și teferi, iar ca să străbată cu înlesnire drumul ce-l au de făcut, să fie ajutați în toate chipurile.

Art. XIX. Trimii cu depline puteri din amîndouă împărățiile se angajează și se obligă între ei că vor acționa fără greș pentru ca condițiile și articolele acestui tratat să se îndeplinească în forma dorită și aprobată de maiestatele lor și ca instrumentele convenite de ratificare să fie schimbate între părți, în bună regulă, în răstimp de 30 de zile de la semnare sau și mai curînd, prin trimiși împuterniciți de rang mare și prin mijlocitori.

Art. XX. Armistițiul de față să dureze și să se prelungească, cu voia și ajutorul lui Dumnezeu, pînă la 24 de ani, iar după scurgerea acestui număr de ani sau și mai curînd înainte de scurgerea lor, și o parte și alta, dacă vrea și găsește de cuviință, așa să fie liberă să prelungească această pace pentru mai mulți ani.

Așadar, orice pacte au fost stabilite, prin înțelegere liberă și reciprocă, între maiestatea sa preaînălțatul și preaputernicul împărat al Austriei și maiestatea sa preaînălțatul și preaputernicul împărat al turcilor și moștenitorii acestora, provinciile și regatele, regiunile cele de pe uscat și stăpînirile de pe mare, cetățile, orașele, supușii și vasalii lor să le respecte cu sfîntenie și fără nici o știrbire ; să se ceară cu tărie ca guvernatorii din amîndouă împărățiile, prefecții, comandantii de oști și de cete înarmate, precum și toți cei în slujba acestora și supușii lor, ei toți, făcîndu-li-se cunoscute condițiile, clauzele, pactele și articolele să se conformeze lor, așa cum se cuvine, ferindu-se în toate chipurile ca să se vatăme

între ei, lucrînd contra păcii și a prieteniei arătate aici, sub un nume sau pretext oarecare, ci, opunîndu-se pe față oricărui act neprietenesc, să cultive buna vecinătate, fiind încredințați că, dacă astfel sfătuiți, nu se vor comporta cum trebuie, li se vor aplica pedepse din cele mai aspre. Însuși hanul Crimeii, și el, și toate neamurile tătare, orice nume ar purta ele, să fie obligate să respecte, așa cum se cuvine, prevederile acestei păci, buna vecinătate și condițiile de împăcare și să nu întreprindă nici un act dușmănos, contrar acestora, îndreptat împotriva provinciilor cezaro-crăiești, a supușilor acestora și a vasalilor. Iar dacă cineva, fie din alte neamuri care alcătuiesc oștile, fie din neamurile de tătari, ar îndrăzni să facă ceva împotriva acestui tratat de pace consfinit de împărați ei înșiși și împotriva pactelor și articolelor acestora, să fie pedepsiți cu cele mai aspre pedepse.

Să înceapă, așadar, cum s-a zis, timpurile de pace, liniște și siguranță pentru supușii din amîndouă împărățiile din ziua iscălirii tratatului, zi numită mai sus, și de aici încolo să înceteze și să se stingă orice acte de dușmănie, iar supușii celor două părți să se bucure de un trai sigur și liniștit. În acest scop și pentru ca ostilitățile să poată fi oprite cu cea mai mare grijă și grabă, să se trimită cît mai repede dispoziții și porunci scrise către toți prefecții de la hotare de a vesti pacea. Și să se găsească un răstimp în care cei împuterniciți să poată primi știrea, mai ales în ținuturile îndepărtate, despre pacea acum încheiată, se stabilește un termen de 20 de zile, după care, dacă cineva aparținînd uneia din părți ar face vreun act dușmănos, să fie supus fără întîrziere la pedepsele arătate mai sus. În sfîrșit, pentru ca condițiile păcii încheiate, înscrise în aceste 20 de articole, acceptate fiind de ambele părți, să fie respectate cu cea mai mare grijă ce li se datorează și să nu fie încălcate, dacă domnii împuterniciți, turci, dîndu-li-se lor depline puteri, ne prezintă tratatul de pace scris în limba turcească și iscălit în regulă, atunci și noi, în puterea mandatului ce avem și al deplinei puteri, vom preda conținutul acestui tratat scris în limba latină, iscălit cu mîna noastră și purtînd pecetea noastră, el fiind socotit în cea mai bună regulă și cu depline puteri.

Acest tratat s-a încheiat la întâlnirea ce-a avut loc în tabăra de la Passarowitz, în Serbia, în ziua de 21 iunie în anul Domnului 1718.

D. H. Comite de Virmont

Michael de Dalmann

GHENADIE PETRESCU, D. A. STURDZA, D. C. STURDZA, *OP. CIT.*, P. 32—40
ORIG. LATIN.

44

1739, septembrie 7/18, Belgrad

Tratat de pace încheiat între Austria și Poarta otomană la Belgrad, prin care Oltenia este retrocedată Țării Românești. Se stipulează libertatea comerțului în Imperiul otoman pentru supușii din Imperiul habsburgic, așa cum ea este acordată francezilor, englezilor, olandezilor. La fel supușii Porții se bucurau de libertatea de negoț în Imperiul habsburgic.

În numele sacrosanctei și indivizibilei trinități.

Deoarece marea prietenie de mai înainte dintre preaînălțata și preaputernica stăpînă, împărăteasa Ana, autocrata Rusiei, și preaînălțata Poartă, prietenie îndreptată spre potolirea neînțelegerilor și pregătirilor de război, s-a dovedit fără temeii; fiindcă apoi s-a întîmplat ca pacea ce fusese încheiată cu bine la 21 iulie 1718 la Passarowitz între cele două imperii, după pagube aduse popoarelor supuse și trecerea prin foc și sabie a ținuturilor, să fie întreruptă înainte de termenul stabilit, și s-a iscat după aceea un război sîngeros și distrugător, pe de o parte, între augustul și preaputernicul principe și domn Carol al VI-lea, împăratul ales al Italiei, pururi preamărit rege al Germaniei, al Spaniei, Indiei și al Ungariei, Boemiei, Dalmației, Croației, Sloveniei, al celor

două Sicilii etc., arhiduce al Austriei, duce al Burgundiei, Brabantului, Milanului, Styriei, Carinthiei, Carniolei, Limburgiei, Luxemburgului, Württembergului, Sileziei și Suabiei inferioare și superioare, preaînălțatul marchiz al Burgoniei, Moraviei, Lusației superioare și inferioare, comite de Habsburg, al Flandrei, Goriției, Feretului, Chiburgului etc., și, pe de altă parte, în preaînălțatul și preaputernicul principe și stăpîn, sultanul Mustaffa-han, împărat al turcilor, Asiei și Greciei ; nu numai că și în timp ce se ducea războiul s-au dat sfaturi foarte folositoare, multe și bune, pentru domolirea spiritelor și evitarea în continuare a vărsării de sînge, dar și după întreruperea tratativelor de la Nemirov, cu îndurarea și ajutorul lui Dumnezeu și intervenind preaînălțatul și preaputernicul principe Ludovic al XV-lea, regele preacredincios al Franței, s-a început opera de conciliere, înainte ca strădania de pace să fie dusă la bun sfîrșit.

Numai fiindcă preastrălucitul și preînălțatul domnitor Ludovic Salvatorul, marchiz de Villeneuve, regele preacredincios, era pentru conciliere și apoi fiindcă trimisul său extraordinar și plenipotențiar la Poarta otomană, avînd nu numai însărcinarea de împăcare, dar și depline puteri din partea sacrei sale maiestăți regale și imperiale — își îndeplinise misiunea în această chestiune —, s-a ajuns în cele din urmă ca maiestatea sa, din dorința de a instaura mai repede pacea, să-l împuternicească pe preailustrul și preaînălțatul comite de Neiperg, comandantul suprem al armatelor maiestății sale de sacră credință catolică, pe comandantul regimentului pedestru și șambelan în funcțiune, precum și guvernator provizoriu numit al ducatului Luxemburgului, comitatului Chigni și Banatului timișorean, cu depline puteri ca să încheie pacea cu împăratul turcilor.

Astfel pregătit, sus-numitul preailustru și preaînălțat comite de Neiperg a ajuns la taberele turcești de lîngă Belgrad și a poposit în locul unde era trimisul francez ; el are unele convorbiri, învoindu-se la aceasta marele vizir al Imperiului otoman, preaînălțatul domn Mehmed-pașa, cu preaonorații domni : Ali-pașa, guvernatorul Bosniei, fost mare vizir, acum comandant suprem al armatelor turcești, cu Ali-pașa, guvernatorul Rumeliei.

Erau de față și luau parte la discuții : mai marele ienicerilor, Hassan-aga, comandant al cavaleriei și al pedestrimii turcești, împreună cu onoratul guvernator militar al Anatoliei, Essad-effendi, cu preanonorații guvernatori numiți effendi : Mustafa-effendi, Neghib Mehmed-effendi și Tefterdar Atiff Mustafa-effendi și cu ceilalți mari demnitari ai Imperiului otoman. S-au dat garanții și de unii și de alții, așa cum se obișnuiește (garanțiile fiind cerute de amândouă părțile) asupra unor condiții de pace, care au fost semnate în prima zi din luna septembrie a acestui an între preailustrul și preaînălțatul comite de Neiperg, de o parte, și marele vizir al împărăției otomane de alta, intervenind și osîrdia de împăcare și chezășia regelui Ludovic al XV-lea, cel preasupus credinței creștine. Iar unele din aceste articole ale tratatului de pace au fost date spre executare, așa cum se înțeleseseră ; rămînea ca și pînă la ultimul articol să se înțeleagă în termen de zece zile încheind un tratat de pace solemn și definitiv.

Și, în acest scop, avînd loc iar convorbiri între demnitarii amintiți mai sus, în cele din urmă între sus-numitul, preaînălțatul și preailustrul comite de Neiperg, trimisul cu puteri depline al maiestății sale împăratul, de o parte, și preaînălțatul Mehmed-pașa, marele vizir al Imperiului otoman, folosindu-se acesta cu strălucire de funcția ce-o avea, de altă parte, intervenind, cum s-a mai spus, preailustrul și preaînălțatul marchiz de Villeneuve cu strădania lui de împăcare și nu mai puțin chezășiile sau garanțiile regelui Ludovic al XV-lea, cel preasupus credinței creștine, s-a ajuns la înțelegere asupra următoarelor articole ale acestui tratat de pace solemn și definitiv :

Art. I. Fortăreața Belgradului sau Alba Graeca numită, ocupată în anul 1717 de armatele împărătești, să fie evacuată și împreună cu vechiul zid care o înconjura să fie reparată de îndată cu întăriturile legate de vechiul zid și să fie dată înapoi împărăției turcești. Pe deasupra locurile în care se păstrează praful pentru proiectile și arsenalul pentru flotă, cazarmile și celelalte care există în numita cetate, edificiile publice și private, vor aparține Imperiului otoman. Iar celelalte întărituri mai noi

să fie dărîmate, pînă și canalele acoperite (numite chemin ouvert) ca și povîrnișul care pornește de acolo (numit derdeluș) să fie dărîmate, precum și micile întărituri din ținutul Belgradului aflate pe malurile Dunării și ale Savei, în așa fel ca cele ce s-au dat Porții otomane să nu sufere de aici încolo vreo vătămare.

Art. II. Tot așa fortăreața Sabatz (numită în limba turcească Bujurdulen) să fie dată înapoi stăpînirii turcești în aceeași stare în care se găsea mai înainte și în aceleași condiții care s-au stabilit mai sus pentru cetatea Belgradului; armele, mașinile de război, depozitele de grîne, în fine tot aparatul de război cu care sînt înzestrate numitele fortărețe Belgrad și Sabatz, precum și toate cele ce pot fi transportate, ca și corăbiile de război și toate celelalte ambarcațiuni care se găsesc pe cele două fluvii și aparțin preaînălțatului împărat al Austriei vor rămîne în stăpînirea și puterea tot a lui; în schimb, în zisele fortărețe Belgrad și Sabatz, cele ce s-au hotărît mai sus vor rămîne în stăpînire turcească.

Art. III. Maiestatea sa împăratul cedează provincia Serbia în care se află cetatea Belgradului Porții otomane. Hotarele și marginile celor două împărății să fie alcătuite din fluviile Dunărea și Sava. Iar hotarele provinciei Serbiei să fie dinspre partea Bosniei aceleași care erau prin tratatul de la Carlowitz.

Art. IV. Maiestatea sa împăratul Austriei cedează Porții otomane toată Valahia austriacă, cu munți cu tot, precum și fortăreața numită Perichan¹ — care se se află în Valahia —, construită de maiestatea sa împăratul Austriei, o cedează tot numitei Porți, dar cu condiția ca întăriturile ei să fie dărîmate și ele să nu poată fi reclădite pe viitor de către Poarta otomană.

Art. V. Insula și cetatea Orșova și fortăreața numită sfînta Elisabeta vor aparține, așa cum sînt acum, împărăției otomane. Banatul Timișoarei va rămîne sub stăpînirea preaînălțatului împărat al Austriei în întregime, pînă la hotarele Valahiei, cu excepția totuși a acestui mic șes care e așezat în partea opusă insulei Orșovei și e despărțit de o parte prin râul Cerna, care coboară de la

¹ Este vorba de localitatea Perișani din Lovișteea.

Meadea (Mehadia), de alta, de Dunăre ; de aici e despărțit de un râu care alcătuiește hotarul Valahiei austriece, apoi de colinele din față ale munților Banatului, care străjuiesc insula Orșovei, de-a lungul unei linii care ar lega cele două râuri. Peste tot să se păstreze distanța care e între zisul râu și dealurile care se întind din regiunea Orșovei. Acest câmp va rămînea sub stăpînirea turcească, dar în așa fel ca, dacă turcii să poată să abată tot cursul râului Cerna așa ca el să se scurgă pe lîngă cetatea numită din vechime Orșova, acea veche cetate a Orșovei care se învecinează cu acea cîmpie, fără teritoriul ei, va ține de Poarta otomană, dar cu condiția că să nu-i fie îngăduit în nici un chip să întărească acest loc. Porții otomane însă i se dă un răstimp de numai un an în care să poată abate cursul numitului râu Cerna ; trecînd acest termen, Poarta pierde orice drept față de vechea Orșovă zisă mai sus, care va rămînea sub stăpînirea maiestății sale împăratul Austriei. Întăriturile de la Meadea, care, după hotarele stabilite, este a maiestății sale împăratul Austriei, să fie distruse fără întîrziere de către otomani și să nu fie ridicate în viitor de către oamenii împăratului. De asemenea, întăriturile așezate lîngă Dunăre și Sava, a căror dărîmare s-a hotărît și care rămînea în stăpînirea maiestății sale împăratul, să nu fie refăcute.

Art. VI. Dărîmarea întăriturilor, așa cum s-a convenit în articolul de mai sus, să fie continuată fără nici o zăbavă, ca să fie terminată cît se poate de curînd. În acest timp, conform îngăduinței date în mod special, preaonoratul pașa, seraschierul Rumeliei, să stea împreună cu 500 de oameni în locul arătat din cetatea Belgradului și, în virtutea articolului preliminar limpede exprimat, în afară de însuși pașa și slujbașii pe care-i are lîngă el, nimănui altuia nu-i va fi de loc îngăduit să treacă hotarele trasate în jur de corturile ce le au și să pătrundă în restul cetății decît după totala dărîmare a întăriturilor acesteia. Aceeași regulă va fi respectată și la dărîmarea fortăreței Belgradului, pe care ostașii turci nu o vor ocupa decît după deplina năruire și înlăturare a fortificațiilor ce trebuie distruse. Și cum s-a stabilit de ambele părți, de la ziua iscălirii preliminariilor de pace,

să înceteze, și de-o parte și de alta, cu totul orice ostilitate și orice plată a contribuțiilor datorată uneia din părți, să fie cerută cu tărie, afară dacă n-a fost cerut mai dinainte, astfel ca începînd din ziua iscăririi preliminariilor pomenită mai sus, chiar dacă fără știrea ambelor părți proprietățile au fost sechestrare, ele să fie date înapoi reciproc, fără nici o răscumpărare. Oștile otomane care se mai găsesc încă în Banatul timișorean, în afară de cele destinate să dărîme Meadea, să se retragă fără zăbavă; însă cei care au îndeplinit lucrarea ce le-a fost încredințată să se întoarcă imediat și să se poarte astfel ca nici unul din cei care se află în Banat să nu vătămă cu nimic și să nu știrbească în drepturi pe supușii împăratului.

Art. VII. Malurile Dunării și Savei, îndreptate de o parte spre stăpînirea preainălțatului împărat al Austriei, iar de cealaltă spre împărăția otomană, să servească la toți, atît pentru pescuitul de tot felul, pentru adăpatul turmelor, ca și la alte nevoi, în folosul supușilor ambelor părți, cu condiția însă ca, mergînd la pescuit, supușii uneia din părți să nu depășească jumătate din lățimea fluviului. Corăbiile de transportat grîne să fie trase în locuri potrivite unde să nu-i împiedice pe negustori să navigheze, cu consimțămîntul guvernatorilor de la hotarele existente. În interesul comun al supușilor ambelor părți, să fie îngăduit ca aceștia, fără opreliști și pagube, să împingă și să tragă corăbiile și bărcile lor în contra cursului apei spre celălalt țărm dacă aceasta nu se poate face la țărmul lor. Dacă se formează în Dunăre și Sava insule sau cele deja existente, ele să revină aceleia dintre părți contractante ale cărei maluri sînt mai învecinate, fapt care va fi măsurat de comisarii însărcinați cu delimitarea hotarelor, potrivit articolului ce urmează, în termenul arătat tot acolo. Iar pentru a asigura oamenilor locuințe comode, să fie îngăduit ambelor părți să construiască pretutindeni așezări omenești, fără de piedici și excepții.

Art. VIII. Oricare din boieri și din alți locuitori mai neînsemnați dintre valahi sau moldoveni, chiar și din alți locuitori ai teritoriilor supuse Imperiului otoman, de orice condiție și rang ar fi, s-a refugiat în timpul răz-

boiului în părțile stăpînite de prealuminatul împărat, aceia, prin puterea acestui tratat de pace și a deplinei iertări a celor făptuite, iertare consfințită prin această pace, oricine, să poată, dacă vrea, să se întoarcă la locurile de mai înainte, să rămână acolo și, ca și alți locuitori, să poată să se bucure de bunurile și de pămîntul lui în liniște și-n pace. De asemenea, ceilalți supuși care din partea cealaltă în timpul războiului s-au dezis de la supunere către stăpînii lor legali și s-au refugiat la cealaltă parte să fie iertați cu totul de ambele părți și să li se îngăduie să se întoarcă la căminele lor. Dar mai cu seamă supușii din Serbia și din Banat care în timpul războiului s-au dat în stăpînirea împăratului sau a Porții, aceștia, atît în ce privește bunurile cît și viața lor, să rămână cu totul nevătămați.

Art. IX. Pentru clerici și pentru exercitarea religiei creștine după ritul bisericii romano-catolice, toate cele pe care preacredincioșii împărați de mai înainte ai turcilor, în timpul domniei lor, le-au încuviințat cu bunăvoință, fie prin convențiile anterioare privind cele sfinte, fie prin alte ordine împărătești, fie prin edicte și porunci anume — atît înainte de pacea de la Passarowitz, cît și după încheierea ei —, toate acestea și mai ales cele ce au fost îngăduite spre cercetarea augustului împărat prin mijlocirea slujitorilor Ordinului preasfintei treimi pentru salvarea prizonierilor, preaînălțatul împărat al otomanilor va confirma că le va respecta și în viitor. În felul acesta, numiții clerici să poată, cu îngăduința legii, să repare și să refacă bisericile lor și să-și poată îndeplini îndatoririle stabilite din vechime, iar nimănui să nu-i fie îngăduit ca, împotriva convențiilor de mai înainte și a legilor, prin vreun fel de neplăcere sau cerere de bani să-i atingă pe acești clerici sau pe alții din orice ordin și de orice condiție ar fi, ci ei să se bucure și să se folosească de prietenia recunoscută a împăratului. Pe lîngă acestea, trimisului extraordinar al augustului împărat al Austriei la Poarta otomană să-i fie îngăduit să-și îndeplinească sarcinile religioase ce i s-au încredințat, să viziteze locurile creștinătății în sfînta cetate a Ierusalimului și alte locuri

unde numiții credincioși au avut biserici și să-și poată face rugăciunile.

Art. X. Prizonierii duși în captivitate în timpul războiului precedent sau cel de acum și care încă sînt ținuți în închisorile publice speră că vor fi eliberați pe temeiul încheierii păcii salvatoare și nici nu pot să mai rămînă mult timp în mizeria și nenorocirile captivității, fără a fi lezată clemența și generozitatea recunoscută și lăudată a împăratului. Ei toți aveau să fie puși în libertate, potrivit vechii hotărîri, de ambele părți, în termen de 60 de zile de la încheierea acestui tratat de pace. Celorlalți prizonieri care încă se află în mâinile persoanelor particulare sau chiar în mâinile tătarilor, dacă sînt de religie creștină, să li se dea putința să-și redobîndească libertatea în chip onorabil și, pe cît posibil, cu un preț mic de răscumpărare. Iar de nu s-a putut ajunge la o înțelegere onorabilă cu stăpînul celui prins, judecătorii din partea locului să stingă orice litigiu printr-o împăcare; dacă însă nici pe căile arătate mai sus nu se poate ajunge la nici un rezultat, prizonierii să fie eliberați plătind ei sau obligîndu-se cu dovezi sau prin jurăminte că vor plăti, iar stăpînii să nu poată, din dorința de cîștig mai mare, să se opună răscumpărării acestora. Marele guvernator al Porții otomane și cel ce va lua în stăpînire ținuturile din partea maiestății sale împăratul, străduindu-se să-i elibereze în acele locuri pe captivii otomani — cîrmuitorii cei mai mari și autoritățile se vor îngriji ca aceia să rămînă în credința mahomedană. Și fiindcă nu erau trimiși oameni din partea împărăției otomane, fie înainte, fie după misiunea de pace, ca să se îngrijească în acest fel de eliberarea prizonierilor turci, va depinde de cinstea și vrednicia prefecților împăratului ca stăpînii lor să strîngă sumele încuviințate cu care să fie plătiți pentru a fi eliberați. Apoi să-i ducă la hotare cu condiția ca prețul răscumpărării să le fie trimis și astfel această îndatorire consfințită să fie îndeplinită de ambele părți cu aceeași pietate. Eliberîndu-se prizonierii și de o parte și de alta în felul arătat mai sus, să îndeplinească și unii și alții obligațiile ce le au, astfel ca în acest timp nenorociții prizonieri să fie tratați cu blîndețe.

Art. XI. Negustorii din ambele părți supuși uneia din împărății să-și exercite negoțul în libertate, în siguranță și în mod pașnic, precum și negustorilor din provinciile supuse împăratului Austriei, de orice neam ar fi ei, să li se îngăduie intrarea și ieșirea pașnică în și din regatele și provinciile otomane — avînd ei acte în regulă pe uscat și pe mare — cu propriile lor corăbii, marea fiind folosită în acest scop; cumpărarea și vînzarea să fie libere. Plătind impozitele în moneda obișnuită, negustorii să nu fie de loc împiedicați, ba, dimpotrivă, să fie protejați, așa că favoarea care le-a fost dată celorlalți din alte neamuri creștine aflate sub stăpînirea otomană, scutiți fiind de tribut, chiar tratați foarte prietenește, mai ales francezilor, englezilor și olandezilor, aceași favoare să li se acorde și să li se garanteze deopotrivă și negustorilor din Imperiul austriac ca să poată și ei să se bucure și să se folosească de aceleași avantaje și garanții. La rîndul lor, supușii Imperiului otoman și negustorii, intrînd în țările și în teritoriile stăpînite de preainălțatul împărat, să fie tratați tot la fel și, exercitîndu-și comerțul acolo, să fie protejați și apărați în toate afacerile lor. Algerienilor, tunisienilor, tripolitanilor și altora cărora e nevoie să li se poruncească aceasta să li se impună cu tărie ca pe viitor să nu încalce condițiile de pace și pactele și înțelegerile încheiate aparte. Să fie siliți și locuitorii cetății Dulcine, așezată pe țărmul mării, și alții care trăiesc prin acele părți, supuși fiind Imperiului otoman, să nu înceapă iar pirateria sau să atace corăbiile negustorilor și să le aducă pagube, ci, luîndu-li-se lor bărcile sau vasele și celelalte ambarcațiuni, să fie împiedicați să-și construiască altele. Astfel, asemenea prădători, de cîte ori ar îndrăzni să calce condițiile și convențiile de pace în orice chip, să fie pedepsiți cu toată asprimea, după rigorile legii, fiind date înapoi lucrurile prădate, reparate daunele și prizonierii repuși în libertate.

Art. XII. Despre comerțul cu Persia s-a convenit ca supușilor augustului împărat al Austriei să li se îngăduie să exercite negoțul în Persia în schimbul plății impozitelor amintite în articolul precedent. Nu mai puțin negustorii persani, atît cei ce vin în Turcia din

provinciile supuse împăratului, cît și cei ce trec din Persia prin Turcia în ținuturile aflate sub stăpînirea împăratului, de vreme ce au plătit atît taxa de 5% cît și impozitul numit îndeobște reftic, să nu mai poată fi, sub nici un motiv, grevați de alte obligații sau plăți.

Art. XIII. Pacea aceasta, deși s-a încheiat cu bună înțelegere, potrivit condițiilor mai sus arătate, totuși pentru ca tot ce s-a făgăduit și acceptat privitor la hotare să-și arate efectul în totul, se constituie experți în termen de o lună de ambele părți, împuterniciți, oameni de încredere și pașnici, aceștia, întîlnindu-se într-un loc convenabil cît mai curînd posibil, vor delimita și despărți fără zăbavă hotarele prin semne anume, hotare arătate în articolele de mai sus. Cele ce se vor hotărî vor fi date spre executare întocmai și fără nici o întîrziere.

Art. XIV. Marginile hotarelor delimitate, în sfîrșit, prin aceste tratate și după aceea stabilite și reperate în fiecare loc unde va fi nevoie de către delegați împuterniciți sau apoi, la timpul potrivit, fixate prin strădania împuterniciților și cu bună înțelegere să fie respectate solemn și cu sfințenie de ambele părți, astfel ca în nici un chip și sub nici un pretext să nu poată fi extinse, depășite sau schimbate. Și nici să nu-i fie îngăduit uneia din părțile care încheie pacea să pretindă sau să exercite vreun drept sau vreo putere asupra teritoriului celeilalte părți dincolo de hotarele odată stabilite sau să-i aducă și să forțeze pe supușii celeilalte părți la ascultare sau la plata vreunui tribut din trecut sau în viitor, sau să-i alunge și să-i chinuiască în vreunul din felurile iscodite de mintea omenească, ci orice schimbare să fie înlăturată cu totul.

Art. XV. Pentru a înlătura neînțelegerile, deosebirile ori discordiile privitoare la vreunul din articolele acestui tratat de armistițiu sau cele ce se pot naște pe viitor în această chestiune, unde va fi nevoie, repede și neapărat, să se orînduiască de ambele părți la hotare, din primul moment, împuterniciți în număr egal, oameni nicidecum apucători, ci serioși, cinstiți, înțelepți, pricepuți și pașnici. Aceștia, adunîndu-se într-un loc potrivit

— fără armată, doar cu un grup egal de persoane pașnice —, ascultînd și luînd cunoștință de toate neînțelegerile iscate și de fiecare din ele în parte, să hotărască și să se înțeleagă prietenește. Să stabilească apoi ordinea și felul în care ambele părți să-i determine pe oamenii și supușii lor să respecte o pace sinceră și sigură, fără trăgăneli sau pretexte, sub amenințarea cu pedepse foarte grele. Iar dacă se ivesc chestiuni atît de dificile că nu pot fi tratate și lămurite de împuterniciii ambelor părți, atunci acestea să fie trimise spre cercetare celor doi preaputernici împărați, ca ei înșiși să poată găsi modul de-a înlătura, a potoli și a stinge neînțelegerile, astfel ca asemenea neînțelegeri să fie îndreptate într-un timp cît mai scurt și stingerea lor să nu fie în nici un chip neglijată sau amînată. Și fiindcă în tratatele consfințite înainte, duelurile și provocările reciproce la dispută au fost oprite, acestea să fie interzise și pe viitor, iar dacă unii au îndrăznit să ajungă la dispută între ei, să fie pedepsiți în felul cel mai aspru — ca niște nelegiuți.

Art. XVI. Incursiunile dușmănoase și ocupațiile, precum și orice atacuri săvîrșite pe ascuns sau fără veste, devastările și pustiirile teritoriului vreuneia din cele două stăpîniri să fie oprite și interzise cu totul, prin cele mai aspre porunci. Iar cei ce încalcă prevederile acestui articol, oriunde ar fi prinși, să fie încarcerați îndată și să fie pedepsiți după faptă, fără nici o zăbavă, după legile locului unde au fost prinși. Cele prădate toate, fiind cercetate și înregistrate cu cea mai mare grijă, să fie înapoiate stăpînitorilor lor, după cum cere dreptatea neștirbită. Căpitanii ei înșiși, comandanții și prefecții de ambele părți sînt ținuți și obligați să facă dreptate pînă la capăt, neîngăduită fiind nici o nepăsare — sub amenințarea că vor pierde nu numai funcția ce o au, dar și viața și onoarea lor.

Art. XVII. Dacă această pace binecuvîntată și această prietenie încheiată între cei doi preamăriți și preaputernici împărați s-ar schimba, Dumnezeu să ferească, în dușmănie, toți supușii celor două stăpîniri aflători pe rîuri, pe uscat și pe mare să fie încunoștințați din vreme, ca ei, plătind și primind cele datorate, să poată să iasă

spre hotare teferi și nevătămați împreună cu bunurile lor.

Art. XVIII. Să se arate apoi că e interzis și pe viitor să se dea adăpost sau sprijin răufăcătorilor, supușilor rebeli sau nemulțumiți, ci pe oamenii de acest fel, precum și pe toți prădătorii, toți jefuitorii, chiar de sînt supușii celeilalte părți, dacă i-a prins pe teritoriul ei, cealaltă parte să fie obligată să-i pedepsească cu chinuri, după merit. Dacă aceștia nu pot fi prinși, atunci căpitănilor și prefectilor din ținuturile unde au fost găsiți că se ascund să li se arate unde se află și aceștia să aibă însărcinarea de a-i pedepsi. Iar dacă nici aceștia nu-și fac datoria, ei vor stîrni mînia stăpînilor lor — împărații — și sau vor fi scoși din funcții, sau ei înșiși vor fi pedepsiți în locul vinovaților. Și mai mult, dintre nelegiuții de acest fel să se ia măsuri față de desfrînați ca nici una din părți să nu-i întrețină sau să-i hrănească pe haidoni¹, căror oamenii le zic „liberi“, numiți și hoți de șerbi Pribeck, și acest neam de răufăcători care nu trăiesc din cîștigul dat de vreunul din principii, ci din prădăciuni, ca și cei care i-au întreținut și hrănit pe ei să fie pedepsiți așa cum se cuvine. Asemenea nelegiuți, chiar dacă spun și promit că-și vor îndrepta felul lor de viață, să nu găsească nici un fel de crezămînt, nici să fie tolerați lîngă hotare, ci să fie duși în alte locuri mai îndepărtate.

Art. XIX. Pentru ca totuși liniștea hotarelor și pacea supușilor să nu fie tulburate, locurile unde Michael Czacky și alți unguri care au refuzat să se supună preafîntului împărat și în timpul războiului au căutat refugiu în ținuturile turcești și unde doresc să se așeze, în zisele ținuturi, aceste locuri să fie îndepărtate de la părțile de margini de hotare și soțiile lor să nu fie împiedicate să-și urmeze soții și să rămîna cu ei în districtul anume stabilit.

Art. XX. Și pentru ca acest armistițiu și buna prietenie între cei doi preaputernici împărați să se întărească și să fie în vigoare, vor fi trimiși delegați impu-

¹ Vezi nota de la art. XIV al tratatului de la Passarowitz, Anexa nr. 43, p. 209.

terniciți de ambele părți care să fie primiți deopotrivă, să fie onorați, bine tratați și însoțiți cu ceremoniile ce se obișnuiesc de la intrarea în țară pînă la întoarcerea la locul următorului popas. Aceștia, sub semnul prieteniei îndeplinindu-și această sarcină, cu plăcere și ținînd seama de autoritatea ambilor împărați, să pornească în luna mai la drum, în același timp, și să schimbe scrisorile ce le au între ei la hotarele Belgradului, după uzanțele ce se respectă între cele două împărății ; apoi trimișilor împuterniciți să li se îngăduie să ceară ce vor ei la curtea împărătească.

Art. XXI. Să fie respectate normele și regulile pentru curteni după care trebuie să fie primiți, onorați și tratați de o parte și de alta atunci cînd vin și cînd rămîn într-un loc. După obiceiul folosit mai înainte, tot așa să fie primiți și-acum de ambele părți, cu același ceremonial și după prerogativele deosebite ale funcției celor însărcinați cu o misiune. Trimișilor împăratului și altor oameni de-ai lor să li se îngăduie să poarte veșmintele ce le doresc ei, după placul lor, și să nu-i împiedice nimeni de la aceasta. Apoi miniștrii împăratului sau cei ce îndeplinesc funcțiile de crainic, de sol, de rezident sau de agent să se bucure de imunitate și de privilegiile de care se bucură și ceilalți trimiși și agenți ai altor prinți, prieteni cu Poarta otomană, avînd aceeași libertate, ba, mai mult, să se bucure de mai bune condiții, pentru a se deosebi prerogativele și autoritatea împăratului, și ei să aibă puțința și libertatea de a-și aduce tălmaci. Chiar curierii și alții de-ai lor, mergînd de la curtea împărătească la Poarta otomană și întorcîndu-se și iar venind și ducîndu-se, să umble în siguranță și fără primejdii, iar pentru ca drumul să-l facă ușor, ei să fie ajutați cu toată bunăvoința.

Art. XXII. Aceste condiții și articole se vor ratifica în forma dorită de maiestățile lor împărății și se vor schimba de ambele părți documentele solemne de ratificare în termen de 30 de zile de la semnare, sau mai degrabă, de către trimisul preanonorat al împăratului la Poartă și mediatorul împuternicit care se află acum în tabăra turcească, iar cele făgăduite de ambele părți să

rămînă neclintite și să nu se făptuiască nimica care e contra lor.

Art. XXIII. Armistițiul de față să dureze și să se prelungească, cu ajutorul lui Dumnezeu, 27 de ani și următorii din ziua cînd a fost iscălit; trecînd acești ani sau chiar între timp, înainte ca ei să se scurgă, fiecare parte să fie liberă, dacă găsește de cuviință, să prelungească pacea pentru încă mulți ani. În acest fel, cele statornicite prin consimțămîntul liber și deopotrivă al maiestății sale împăratului și preaputernicului împărat al Austriei și al maiestății sale preamăritul și preaputernicul împărat al turcilor, urmașii lor, împărățiile și regatele, stăpînirile de pe uscat și de pe mare, cetățile, orașele, supușii și vasalii lor să le respecte cu sfințenie și neatinse. Și să se ceară cu tărie de ambele părți tuturor guvernatorilor, prefectilor, comandanților de armate și oștilor, tuturor vasalilor ascultare și supunere față de rînduielile existente. Aceștia, conformîndu-se așa cum trebuie condițiilor arătate, clauzelor, convențiilor și articolelor, să se ferească în toate chipurile ca să nu săvîrșească ceva în contra păcii și prieteniei sub nici un cuvînt sau pretext sau să se vatame, ci, abținîndu-se cu totul de la orice fel de act dușmănos, să cultive buna vecinătate, încredințați fiind că, dacă, astfel sfătuiți, nu se poartă cum trebuie, vor fi pedepsiți cu toată asprimea. De asemenea, însuși hanul Crimeii și toate neamurile de tătari, orice nume ar purta ele, să fie obligate să respecte întocmai condițiile acestei păci, ale bunei vecinătăți și ale împăcării. Nici să li se îngăduie ca ei, încălcînd regulile, să fie dușmănoși în vreun fel față de provinciile împărătești, de supușii sau vasalii lor; și mai departe, dacă cineva fie din oștirile de alt neam, fie din semințiile tătarilor a îndrăznit să facă ceva împotriva acestor tratate consfințite de împărați, împotriva pactelor și articolelor ce ele cuprind, acela să fie pedepsit cu cele mai aspre pedepse.

Să se înceapă dar, cum s-a zis, pacea, liniștea și siguranța pentru supușii celor două împărății din ziua semnării acesteia și a preliminarilor; să înceteze apoi și să se stingă de ambele părți dușmăniile, iar supușii lor să se bucure de siguranță și de liniște. În acest scop

și pentru ca ostilitățile să poată fi oprite cu cea mai mare grijă și osîrdie, să se transmită cît mai repede ordine și porunci către toți prefecții provinciilor de a face cunoscută pacea. Fiindcă e nevoie de un timp oarecare pînă cînd autoritățile, mai ales cele din ținuturile îndepărtate, să poată lua cunoștință de încheierea păcii, se stabilesc 30 de zile ca termen, după care, dacă cineva din o parte sau alta săvîrșește vreun act dușmănos, acela să sufere fără întîrziere pedepsele arătate mai sus.

Pentru ca, în sfîrșit, condițiile de pace, încheiată așa cum se arată în aceste articole, să fie respectate întocmai de ambele părți, așa cum se cuvine, dacă preaînaltul Mehmed-pașa, marele vizir al Imperiului otoman, în puterea lui deplină și absolută, ne prezintă tratatul valabil și legal scris din însărcinarea lui în limba turcească de oameni pricepuți și iscălit, atunci noi, la rîndul nostru, în virtutea mandatului și a deplinei puteri, transmitem conținutul acestui pact iscălit cu mîna noastră și întărit cu pecetile noastre, scris în limba latină, ca tratat tot legal și valabil.

Acest tratat s-a încheiat la întîlnirea ce a avut loc în tabăra de lîngă Belgrad, în Serbia, în ziua de 18 septembrie 1739.

GHENADIE PETRESCU, D. A. STURDZA, D. C. STURDZA, *OP. CIT.*, P. 48—58, ORIG. LATIN.

45

1774, iulie 10/21, Kuciuk-Kainargi

Tratatul de la Kuciuk-Kainargi încheiat între Rusia și Poarta otomană, în care se prevăd și clauze privind Principatele române (art. XVI): amnistie deplină

și drept de emigrare celor ce au aderat la Rusia ;
garantarea exercitării cultului creștin ; confirmarea ve-
chilor privilegii și asigurarea reprezentanțelor lor la
Constantinopol, un statut de drept internațional ; scu-
tirea lor de dări pe doi ani ; obligație pentru Poartă
de a ține seamă de intervențiile Rusiei, prin miniștrii
ei la Constantinopol, în favoarea Principatelor
române ¹.

Art. XVI. — Imperiul Rusiei restituie Sublimei Porți întreaga Basarabie cu Akerman, Chilia, Ismail și cu târgurile și satele și tot ceea ce cuprinde această provincie, după cum îi restituie și fortăreața Bender. Tot astfel, imperiul Rusiei restituie Sublimei Porți cele două principate ale Valahiei și Moldovei cu toate fortărețele, orașele, târgurile, satele și cu tot ce cuprind ele și Sublima Poartă le primește în condițiile următoare, cu promisiunea solemnă de a le respecta cu sfințenie :

1. — Să respecte față de toți locuitorii acestor principate, de orice demnitate, rang, stare, înclinație sau proveniență ar fi ei, fără cea mai mică excepție, amnistia absolută și veșnica uitare, stipulate în primul articol al tratatului, în favoarea tuturor acelor care, efectiv, ar fi comis vreo crimă sau ar fi fost bănuți de-a fi avut intenția să dăuneze intereselor Sublimei Porți, repunându-i în demnitățile, rangurile și posesiunile lor inițiale și redându-le bunurile de care s-au bucurat înaintea războiului actual.

2. — Să nu împiedice cîtuși de puțin exercitarea liberă a religiei creștine și să nu pună nici un obstacol în construirea de noi biserici și în repararea celor vechi, după cum s-a stabilit mai înainte.

¹ Acest tratat a fost întregit printr-o învoială lămuritoare între Rusia și Turcia semnată la Ainali-Cavak (Constantinopol) la 10 martie 1779, prin care se întăreau stipulațiile din tratatul de la Kuciuk-Kainargi în favoarea Principatelor române, iar dreptul de a „vorbi în favoarea lor” devenea un drept de „intercesiune”.

3. — Să restituie mînăstirilor și altor particulari pămînturile și posesiunile mai sus menționate care le-au aparținut și care le-au fost luate în afara oricărei dreptăți, situate în împrejurimile Brăilei, Hotinului, Benderului etc., numite azi raia.

4. — Să aibă față de clerici stima deosebită pe care situația lor o impune.

5. — Să acorde familiilor care ar dori să-și părăsească patria pentru a se stabili aiurea un permis de liberă trecere cu toate bunurile lor ; și pentru ca aceste familii să-și poată aranja convenabil treburile, să le fixeze un termen de un an pentru această emigrație liberă din patria lor, începînd din ziua în care instrumentele de ratificare ale prezentului tratat vor fi schimbate.

6. — Să nu ceară și să nu impună nici o plată a vechilor socoteli, de orice natură ar fi ele.

7. — Să nu impună acestor popoare nici o contribuție sau plată pentru toată durata războiului ; și chiar din cauza devastărilor la care au fost expuse, să le socotească achitate de orice impozite pentru doi ani, începînd din ziua schimbării instrumentelor de ratificare ale prezentului tratat.

8. — La expirarea termenului stabilit, Poarta promite să uzeze de aceasta cu toată omenia și să le primească prin intermediul trimișilor care vor veni din doi în doi ani ; la sfîrșitul plății acestor impozite, nici pașalele, nici guvernatorii, nici vreo altă persoană nu va trebui să le înglodeze în datorii, nici să le impună alte plăți sau impozite, indiferent sub ce pretext sau denumire ; dimpotrivă, ele vor trebui să se bucure de absolut toate avantajele de care s-au bucurat în timpul domniei răposatului sultan.

9. — Poarta îngăduie domnitorilor acestor două state să aibă pe lîngă ea un însărcinat cu afaceri, ales dintre creștinii comunității grecești, care vor veghea asupra treburilor privind numitele principate și vor fi tratați cu bunătate de către Poartă și, în ciuda neînsemnatei lor importanțe, vor fi considerați ca persoane care se bucură de dreptul internațional, adică vor fi la adăpost de orice violență.

10. — Poarta consimte de asemenea ca, după cum o vor cere împrejurările în aceste principate, miniștrii curții imperiale ai Rusiei care își au reședința pe lângă ea să poată vorbi în favoarea lor și făgăduiește a-i asculta cu toată considerația ce se cuvine unor puteri prietene și respectate.

GHENADIE PETRESCU, DIMITRIE A. STURDZA, DIMITRIE C. STURDZA
O.P. CIT., VOL. I, P. 131, ORIG. FRANCEZ.

46

1784, februarie 27/9 martie, Iași

Privilegiul comercial acordat de Alexandru Mavro-cordat (Deli-bei), domnul Moldovei, negustorilor supuși austrieci, fixînd obligațiile acestora și taxele ce au a plăti pentru negoțul lor în Moldova.

Este datoria stăpînitorilor înțelepți de a proteja pe acei oameni care lucrează în folosul supușilor lor și măresc comerțul și agricultura. Așadar, fiindcă în acest principat se află o mulțime de neguțători, oameni supuși austrieci din Galiția, cu vite, boi și cai; că este cunoscut că aduc locuitorilor un mare folos pentru sporirea prețului vitelor și al unor alte obiecte și că au fost favorizați deja de predecesorii noștri, ceea ce rezultă din actele lor de scutiri, mai cu seamă din actul vărului nostru Nicolae-Voevod (?), care le-a acordat drepturi exclusive, care înscris se află în mîinile lor, am recunoscut că este drept a le confirma vechile lor drepturi și a le acorda cele următoare.

În privința terenului de care neguțătorii au trebuință și pentru care plătesc o chirie anuală, am aflat

că unii din proprietarii acestor terenuri, pentru a spori prețul lor, întrebuintează cîteva mijloace înșelătoare, adică : că se prefac că-l iau cu chirie pentru un preț mai mare decît acela pe care îl plătiseră neguțătorii mai înaintea, astfel că dînșii se vād siliți de a se duce la un alt teren sau de a plăti prețul mai mare oferit și de a suferi, prin urmare, o pagubă.

Această procedare fiind contra dreptății și a ordinei, ordonăm ca, orișicînd se va descoperi un asemenea fapt, să nu se pedepsească numai vecinul înșelător, dar ca chiar proprietarul terenului să fie judecat de divanul nostru. Să nu îndrăznească nici un vecin să supere pe neguțătorii care de mai mulți ani se află cu vitele lor pe o proprietate cu consimțămîntul proprietarului, sau de a-i goni sub pretext de un drept de vecinătate sau de preferință.

În privința acelor moșii ce se vor vinde în viitor, vecinul va avea preferință la cea dintîi vînzare ; în urmă, după ce vreun supus austriac va fi luat în posesiune o moșie pentru un an și construiește pe dînsa orice lucru fi este necesar, vecinul nu-l poate supăra în nici un mod sub pretext de un drept de vecinătate.

Nu este iertat nici unuia din vecini de a lucra, a semăna sau a cosi iarbă prin forță pe o cîmpie ce s-a arendat de neguțători străini pentru uzul lor.

Cînd au a face fîn pentru trebuințele lor sau pentru întreținerea vitelor, vor fi liberi de a se învoi cu oamenii care se găsesc pe locul respectiv fie străini sau țărani indigeni, după placul lor.

Pentru fiecare bou vor plăti, după obicei, un leu, iar un potronic pentru fiecare vită de cornărit, vor mai plăti pentru turma întreagă la trecerea graniței un leu și 60 parale ca taxă vamală pentru trecere ; pentru boii ce se pierd vor plăti acelor care-i vor găsi 2 lei pentru fiecare cap ; însă cînd se vor pierde în urmă din turmă unul sau doi boi singuri, vor plăti numai 1 leu.

Asemenea vor plăti pentru toate vitele ce vor avea în această țară, cu excepțiunea boilor destinați pentru comerț, adică pentru vaci, cai și vite de transport, conîta obișnuită de 40 aspri, însă nu vor plăti nimic pentru viței și mînji. Chiar cînd cumpără vite în tîr-

guri și le vor vinde după un termen de două luni și le vor trece peste graniță, nu plătesc conita pentru cele două luni trecute în pășuni; iar pentru un termen mai lung vor plăti.

Pentru caii crescuți de dînșii cînd îi trec în Polonia nu se va cere nici o taxă vamală. Iar pentru cai, vite sau orice alte lucruri ce cumpără în această țară și le aduc peste graniță și pentru orice alt obiect adus dintr-o altă țară, vor plăti taxa vamală conform articolelor elaborate și hotărîte în cancelaria noastră în acest an, după care fiecare supus austriac trebuie să plătească o taxă vamală de 30%.

Pentru albine și rîmători vor plăti aici, în Moldova, deseatina de 10 parale vechi pentru cîte vor avea.

Nimeni nu poate lua caii lor dîn locuință sau din hergheliile lor, nici pe stradă, pentru olac sau poște.

La caz că s-ar ivi între un neguțator străin și unul din supușii noștri vreo ceartă sau luptă, neguțatorul, dacă nu este mulțumit de hotărîrea ispravnicului, poate apela la divanul nostru, în un asemenea caz ambele părți vor fi aduse înaintea noastră de ispravnici pentru a decide definitiv.

La caz de se va întîmpla ca unul din sus-menționații supuși austrieci să comită o crimă, ispravnicii n-au dreptul de a-i închide sau a-i pedepsi în alt mod, ci trebuie să-i aducă cît s-ar putea mai curînd, pentru a proceda conform vechilor tratate ce sînt în vigoare la Constantinopole, și pe care, pentru aceleași cuvinte, trebuie să le observăm.

Rugăm pe toți ceilalți prinți, pe fratele și succesorul nostru în acest principat de a nu schimba sus-menționata favoare și scutire, ci a le confirma pentru onoarea lor și în eternă memorie.

Dat în reședința noastră la Iași, 9 martie 1784, în al doilea an al domniei noastre.

Alexandru-Voievod.

1791, iulie 24/4 august, Șiștov

Tratat de pace încheiat între Austria și Turcia, ratificat de împăratul Leopold al II-lea la 13 august. Acest tratat declară pacea „veșnică și universală” între cele două imperii și acordă amnistie generală locuitorilor Muntenegrului, Bosniei, Serbiei, Țării Românești și Moldovei. Articolul II stipula recunoașterea de către cele două părți a statu quo-ului anterior războiului declarat la 9 februarie 1788. Poarta se obliga să reînnoiască libertățile de comerț și navigație acordate supușilor imperiali și regali, pe uscat și pe mare în cuprinsul Imperiului otoman. Prin articolul IV, curtea imperială se angaja să evacueze principatul Valahiei și districtele Moldovei ocupate de trupele imperiale, restabilindu-se hotarele anterioare declanșării ostilităților. S-a încheiat și un tratat special destinat să dezvolte clauzele cu privire la reglementările teritoriale pentru fixarea noilor granițe.

Art. IV. Curtea imperială și regală din partea sa, pentru a aduce de asemenea lucrurile pe baza convenită a „statu quo”-ului strict al epocii din 9 februarie 1788 și pentru a corespunde pe deplin procedeeleor amicale și echitabile ale Sublimei Porți otomane, se obligă să evacueze, cedeze și redea zisei Porți otomane, în întregul lor și fără vreo împărțire, toate posesiunile, teritoriile, orașele, fortărețele și palancele, sub orice denumire acestea ar putea să fie, cucerite de către trupele maiestății sale imperiale în cursul acestui război, prin aceasta înțelegînd întregul principat al Valahiei și districtele Moldovei ocupate de către trupele imperiale, și de a restabili așa cum sînt aceleași foste hotare care separau în zisa perioadă de la 9 februarie 1788 cele două stăpîniri. În ceea ce privește fortărețele, castelele, palancele cucerite de la Sublima Poartă otomană, curtea

imperială și regală se angajează de a le reda în starea în care ele erau și cu artileria otomană care se găsea acolo în momentul ocupării lor.

.

GHENADIE PETRESCU, D. A. STURDZA, D. C. STURDZA, *OP. CIT.*, P. 72, ORIG. LATIN.

48

✓ 1791, iulie 24/4 august (1205 Zilhidje)

Tratatul special de la Șiștov

Art. I. Deoarece înainte de război existase o negociere deschisă asupra cererilor guvernului imperial al Austriei de teritorii ale Provinciei (Banat) de Timișoara predate de Imperiul otoman și districtele situate la stînga rîului Unna, cele două înalte părți contractante, considerînd, pe de o parte, situația imperfectă și defectele vechii frontiere în aceste părți și voind, pe de alta, să remedieze în acest punct într-un mod care nici să nu poată schimba, nici să fie modificat în viitor, spre satisfacția comună, au stabilit aranjamentul definitiv specificat în art. II și III ale prezentei convenții, prin care aranjament ele consimt să termine absolut și definitiv toate motivele de reclamații făcînd obiectul aranjamentului sus-menționat și al precedentei negocieri.

Art. II. Urmare a cărui fapt, guvernul imperial otoman consimte ca burgul și terenurile de la Orșova Veche pînă la Cerna să fie și să rămîină în posesia și

suveranitatea guvernului imperial al Austriei, astfel ca Cerna în această parte, de acum înainte și pentru totdeauna, să fie frontiera guvernului austriac; dar cu condiție expresă ca zisul guvern să nu poată niciodată ridica fortărețe nici în vechiul burg al Orșovei, nici în nici o altă parte a teritoriilor cedate de către guvernul imperial otoman în virtutea prezentului articol. În ceea ce privește mica câmpie situată în fața lui Ada-Callesi (însula Orșovei), mărginită de hotarele specificate în art. V al tratatului de la Belgrad, ea va rămâne pentru totdeauna, în sensul cel mai strict, neutră între cele două state; adică posesiunea și suveranitatea acestei mici câmpii nu va aparține nici uneia din cele două guverne și părțile contractante, în acest caz se angajează să lase zisa câmpie absolut liberă, fără a permite niciodată nimănui să ridice aici zidiri, să rămână aici, nici să execute aici lucrări agricole.

Art. III. În ceea ce privește districtele de la stînga lui Unna, cele două înalte părți contractante au stabilit că limitele celor două imperii vor fi, de acum înainte și pentru totdeauna, reglate în modul următor: noua linie de separare, după desenul trasat în culoare roșie în harta anexată prezentului articol, va începe în aceste regiuni, la malul drept al râului Glina, prin punctul marcat pe zisa hartă, va fi continuată de-a lungul unui mic rîușor care se găsește acolo, pentru a lăsa Czettin cu districtul său sub dominația guvernului imperial al Austriei; se va îndrepta de-a lungul suburbiei fortului otoman Sturlie sau Sturliz, marcat pe hartă în galben, astfel că acest fort, precum și suburbia sa, determinată prin bătaia unei lovituri de tun, să rămână în posesia Imperiului otoman; de unde această linie va merge în drum drept pe Corano pentru a urma, urcînd, cursul acestui rîu pînă la și incluzînd Dresnick, care va rămîne cu districtul său sub dominația imperială a Austriei. După care zisa linie se va prelungi prin muntele de la Smolianatz și regiunea de la Tischieno, va merge de-a lungul muntelui înalt care este în aceste regiuni și la picioarele căruia se găsește regiunea Lapatz, marcată pe hartă cu un semn galben, și va fi continuată pînă la rîul Unna, la o oră de mers mai sus de Vacup,

marcat în galben ; de unde această linie va cuprinde, urcînd, malul stîng al lui Unna pînă la izvoarele sale occidentale, urmînd linia marcată în roșu, pentru a se termina prin el mai drept acum, pe care îl dă direcția munților înalți, la triplul hotar actual, lăsînd astfel Șterniza musulman sub dominația otomană. Guvernul imperial austriac se angajează a nu repara niciodată, nici construi vreo fortificație, sub orice titlu și orice scuză ar putea fi aceasta, în toată întinderea, fără excepție, districtului ce Sublima Poartă îl cedează în virtutea prezentului articol.

Art. IV. Guvernul imperial al Austriei, pentru a răspunde de asemenea din partea sa dispozițiilor amicale ce guvernul imperial otoman le-a arătat în reglementarea definitivă a granițelor, atît din partea burgului și a terenurilor vechii Orșove, cît și din cea a Unnei superioare, așa cum se hotărăște prin articolele II și III ale prezentului tratat special, și pentru a întări și pecetlui o dată mai mult pacea ce a fost încheiată între cele două imperii, declară în modul cel mai solemn și public că recunoaște și consideră prezenta reglementare a granițelor ca definitivă și se obligă a nu formula în viitor nici o pretenție dincolo de hotarele fixate aici mai sus.

Art. V. Guvernul imperial al Austriei, pentru a-și manifesta consimțămîntul și satisfacția reglementării hotarelor fixate ca aici mai sus, se obligă a înapoia Sublimei Porți toate fortărețele, castelele și palancele cucerite în Imperiul otoman în starea în care ele se găsesc acum și fără a distruge nici o reparație, nici lucrările noi care s-au făcut aici, renunțînd în consecință la clauza demolării stipulată la sfîrșitul art. VI al tratatului definitiv.

Art. VI. Guvernul austriac, secondînd în mod egal dorința manifestată de Sublima Poartă de a reintra prompt în posesia tuturor teritoriilor cucerite, de bunăvoie se întrece în a apropia termenele fixate evacuirilor în art. VI al zisului tratat și stabilite cu Sublima Poartă că aceste termene se vor socoti din ziua semnării tratatului, iar nu din cea a schimbului ratificărilor : adică 30 de zile socotite din această zi pentru

evacuarea, cedarea și predarea întregii Valahii și a celor 5 districte ale Moldovei și de 60 de zile socotite din același moment pentru toate celelalte teritorii cucerite. Cele două părți se obligă în plus să efectueze schimbul ratificărilor tratatului de pace în 15 zile cel mai târziu, în loc de 40 zile fixate prin art. XIV al tratatului definitiv.

Art. VII. Ratificările acestui tratat special vor fi făcute separat, dar schimbate în aceeași zi cu ratificările tratatului de pace.

Drept urmare a acestui fapt și în virtutea deplinelor puteri cu care noi am fost învestiți de către maiestatea sa imperială sultanul, acest prezent sened (act), expunând condițiile tratatului special sus-menționat, compus din 7 articole, de la predarea și schimbul său la timpul convenit, a fost redactat, scris, pecetluit de către noi și remis plenipotențiarilor (austrieci) pentru ca, cu grația lui Dumnezeu atotputernic, să fie bine respectat de către cele două părți și considerat ca un semn reciproc de pildă și prietenie.

A 3-a zi a lunii Zilhidje a anului 1205 al Hegirei (anul de grație 1791) (august 4 s.n.).

GHENADIE PETRESCU, D. A. STURDZA, D. C. STURDZA, *OP. CIT.*, P. 79–80
ORIG. LATIN.

49

1791, decembrie 29/9 ianuarie 1792, Iași

Tratatul de pace de la Iași încheiat între Turcia și Rusia prin care se confirmă tratatele precedente și se garantează libertatea comerțului rus în apele Imperiului otoman. Prin art. III și IV se delimitează

frontierele dintre cele două imperii și se reafirmă respectarea stipulațiilor în favoarea Principatelor cuprinse în tratatul din 1774, învoiala din 1779 și actul din 1783. Poarta se angaja : să respecte privilegiile Moldovei și Țării Românești ; să nu reclame de la Principate nici o contribuție pentru perioada desfășurării ostilităților ; degrevarea de orice impozite pe o perioadă de doi ani ; libertatea pentru locuitori de a emigra oriunde doreau în timp de 14 luni.

În numele atotputernicului Dumnezeu,
Maiestatea sa preaputernica împărăteasă și autocrată a întregii Rusii și maiestatea sa sublimul și preaputernicul împărat al Turcilor, în dorința sinceră, existentă și de o parte și de alta, de a restabili pacea, care a fost întreruptă de unele evenimente, ca și de a pune capăt războiului care a durat pînă acum între imperiile lor și de a așeza din nou pe baze solide pacea, prietenia și buna înțelegere, au considerat, în consecință, convenabil să încredințeze această operă utilă și salutară zelului și orientării înalților lor plenipotențieri, și anume : pentru maiestatea sa împăratul turcilor, preailustrului și excelentului domn Iussuf-pașa, mare vizir al Sublimei Porți otomane, iar pentru maiestatea sa imperială a Rusiei, preailustrului și excelentului domn Alexandru, conte Bezborodko, în prezent consilier intim și cavalier al ordenelor suveranei sale.

Și, pentru ca aceste negocieri de pace să poată fi duse în chip fericit la capăt de persoane de încredere, respectiv numite și înzestrate cu deplinele puteri necesare pentru hotărîrea, încheierea și semnarea prezentului tratat de pace, au fost aleși, numiți și înzestrați cu mai sus-menționatele depline puteri :

pentru Poarta otomană excelenții și preaonorabili domni : Abdallah Birri, reis effendi sau ministru al afacerilor externe, Ibrahim Ismet-bei, ordan kadisi sau mare judecător al armatelor otomane, investit effendi de Sтамbul, și Mahomet Durri, effendi rusnamadzii sau controlor general al finanțelor ; și pentru Imperiul Ru-

siei excelenții și preanonrabiliu domni Alexandru Samoilov, locotenent-general al armatelor maiestății sale țarinei, actualul său șambelan, director al cancelariei senatului, conducător și cavaler a diferite ordine, Iosif Deribas, general-maior al armatelor, amiral al flotei care staționează la Racues, cavaler a diferite ordine, și Serghei Laskarov, consilier de stat și cavaler, care, întrunindu-se în orașul Iași pentru a negocia o pace trainică între cele două imperii, au acceptat și au încheiat reciproc următoarele articole :

Art. I. — Între maiestatea sa sultanul și maiestatea sa împărăteasa întregii Rusii, moștenitorii și succesorii lor la tron și chiar între imperiile și supușii lor vor înceta, încă din acest moment și pentru totdeauna, orice ostilități și dușmănie ; ele vor rămâne învăluite pentru totdeauna în uitare, și în viitor o pace solidă și permanentă va domni pe pământ și pe mare. O prietenie constantă și o armonie trainică vor fi stabilite și întreținute prin respectarea cu sinceritate, loialitate și conștiinciozitate a articolelor încheiate în prezentul tratat, în așa fel încât nici una din cele două părți, nici în secret, nici pe față, să nu întreprindă sau să nu încerce împotriva celeilalte vreo acțiune sau vreo expediție, oricare ar fi ea.

Ca urmare a reînnoirii unei prietenii atât de sincere, cele două părți contractante acordă fiecare amnistie și iertare generală acelor supuși ai lor, fără nici o excepție, care s-au făcut vinovați față de una din cele două părți, punându-i din nou în libertate pe cei care se află la galere sau în închisori, autorizându-i pe toți cei proscriși sau surghiuniți să se reîntoarcă la căminele lor cu promisiunea de a-i lăsa, după încheierea păcii, să se bucure din plin de toate onorurile și bunurile pe care le posedau înainte, fără a avea de suferit nici cele mai neînsemnate insulte, daune sau injurii, ci, dimpotrivă, în așa fel încât fiecare din ei, la fel ca oricare din compatrioții săi, să poată să trăiască apărut și păzit de legile și de datinele țării sale.

Art. II. — Tratatul de pace semnat la 10 iulie 1774 sau la 14 ale lunii Zemazi-el Evel din anul Hegirei

1188, convenția explicativă din a 20-a zi a lunii Zemazi-el Akir 1193 sau din 10 martie 1779, tratatul de comerț din ziua de 20 a lunii Ridzel 1197 sau din 10 iunie 1783 și actul referitor la alipirea Crimeii și a insulei Taman la Imperiul rus, care fixează ca frontieră fluviul Cuban și care a fost încheiat la 15 ale lunii Safer 1193 sau la 28 decembrie 1783, sînt reconfirmate prin prezentul tratat de pace nou încheiat în toate articolele sale, cu excepția acelor care vor fi modificate prin tratatul actual sau care vor fi fost modificate prin precedentele, și cele două părți contractante se angajează să le respecte cu sfîntenie, să nu le încalce și să le pună în aplicare cu toată bunăcredința și exactitudine.

Art. III. — Ca urmare a articolului 2 al preliminarilor în care este specificat că Nistrul va trebui să slujească întotdeauna drept delimitare între cele două imperii, că frontierele Imperiului rus se vor întinde pe viitor pînă la sus-numitul fluviu, cele două părți contractante au căzut amîndouă de acord și stipulează prin prezentul tratat că Nistrul va forma linia de demarcație între Sublima Poartă și Imperiul Rusiei, astfel încît întregul teritoriu care se află pe malul drept al Nistrului va fi restituit Sublimei Porți și va rămîne pe veci sub stăpînirea sa absolută și incontestabilă; dimpotrivă, tot teritoriul care se află pe malul stîng al aceluiași fluviu va rămîne sub stăpînirea absolută și incontestabilă a Imperiului rus.

Art. IV. — Ca urmare a sus-numitei dispoziții speciale, referitoare la linia de separație a celor două imperii și ca urmare a articolului 4 al preliminarilor în care s-a convenit că toate celelalte frontiere vor rămîne așa cum erau la începutul actualului război și că ținuturile pe care le-au luat în stăpînire trupele Imperiului rus vor fi restituite Sublimei Porți cu toate fortărețele existente și în aceeași stare în care sînt în momentul de față, maiestatea sa imperială restituie Sublimei Porți Basarabia cucerită de armatele rusești cu orașele fortificate Bender, Akerman, Chilia și Ismail, ca și tîrgurile și satele cuprinse în această pro-

vincie. În afară de aceasta, maiestatea sa imperială restituie provincia Moldova cu orașele, satele și tot ceea ce cuprinde ea, și Sublima Poartă o primește în următoarele condiții cu promisiunea de a le executa punct cu punct :

1) De a respecta și de a îndeplini cu sfințenie, spre profitul cel mai mare al celor două provincii a Valahiei și Moldovei, clauzele stipulate în tratatul de pace încheiat în anul Hegirei 1188, în ziua a 14-a a lunii Zemazi-el Evel sau 10 iulie 1774 și apoi în convenția explicativă încheiată în a 20-a zi a lunii Zemazi-el Akir 1193 sau 10 martie 1779 și în actul din 15 ale aceleiași luni Safer sau 28 decembrie 1783 pe care le-a negociat marele vizir în numele Sublimei Porți.

2) De a nu cere și de a nu impune populațiilor din aceste ținuturi nici o plată pentru datoriile restante de orice natură ar fi ele.

3) De a nu reclama de la aceste principate nici o contribuție și nici o plată pentru tot timpul războiului, ci, dimpotrivă, luând în considerație marile pierderi îndurate și jafurile la care aceste popoare au fost expuse în timpul ostilităților, de a le degreva de orice impozite și sarcini pe o perioadă de doi ani începând din ziua schimbării instrumentelor de ratificare ale prezentului tratat.

4) De a îngădui familiilor care vor vrea să-și părăsească patria și să se stabilească în altă parte să iasă nestingerite cu toate bunurile lor și, pentru ca aceste familii să aibă îndeajuns timp de a-și preveni rudele de sînge și rudele prin alianță, supuși ai Imperiului otoman, de a le îngădui să-și vîndă bunurile mobile și imobile supușilor numitului imperiu, în conformitate cu legile țării, în sfîrșit de a-și pune ordine în treburile lor. Li se acordă pentru această expatriere de bunăvoie un termen de paisprezece luni începând din ziua schimbării instrumentelor de ratificare ale prezentului tratat.

Art. V. — Ca dovadă a sincerității cu care cele două înalte părți contractante încearcă nu numai să restabilească în prezent, ci și să consolideze în mod trainic pe viitor pacea și armonia, înlăturînd tot ceea

ce ar fi de natură să constituie un pretext oricât de neînsemnat pentru diferende sau disensiuni, Sublima Poartă se angajează, reînnoind firmanul expediat deja mai înainte, să trimită comandantului-șef al frontierei, pașa Ahaltzik sau Achiska, ordine prin care să i se interzică, în termenii cei mai severi, să hărțuiască sau să maltrateze, fățiș sau în taină și indiferent sub ce pretext, teritoriile și locuitorii supuși țarului de la Tiflis sau din Kartalinia, cu porunca formală adresată lui de a nu tulbura buna înțelegere și raporturile de bună vecinătate.

Art. VI. — Al doilea articol al prezentului tratat confirmând prin convențiile precedente actul din 28 decembrie 1783 referitor la alipirea la Imperiul rus a Crimeii și a insulei Taman, ca și la fixarea ca linie de frontieră în aceste ținuturi și între cele două imperii a fluviului Cuban, Sublima Poartă se obligă în consecință în mod solemn, ca dovadă a loialității cu care este dispusă să înlăture încă din acest moment orice ar putea aduce prejudicii păcii, liniștii și armoniei între cele două imperii, să folosească întreaga sa autoritate și toate mijloacele proprii pentru menținerea în ordine și înfrânarea populațiilor aflate pe malul stâng al Cubanului, în așa fel încât ele să se abțină de la orice incursiune pe teritoriul Imperiului rus și să nu se poată deda față de supușii ruși și de casele, pământurile și locuitorii lor, nici pe față, nici în secret și sub nici un pretext, la devastări, jafuri și stricăciuni de orice fel ar fi ele. Și pentru ca aceste neamuri să nu mai ia oameni în sclavie, Sublima Poartă le va adresa în acest scop ordinele cele mai formale, interzicându-le cu severitate să săvârșească asemenea acte și amenințându-le pentru aceasta cu pedepsele cele mai aspre; în afară de aceasta, după schimbarea instrumentelor de ratificare ale prezentului tratat, ea va da publicității numita interdicție în diferitele târgușoare.

Dar presupunând că după acordurile stipulate în prezentul tratat și după interdicția ordonată acestor neamuri se vor găsi în rîndurile lor indivizi care vor îndrăzni totuși să întreprindă incursiuni pe teritoriul rus, să pricinuiască acolo devastări, să fure vite sau

orice altceva sau să ducă în robie supuși ruși, în acest caz, de îndată ce se va înainta vreo plîngere, autoritățile judiciare vor fi anunțate de aceasta fără cea mai mică întârziere și obiectele jefuite sau furate vor trebui restituite. Mai ales nu se va pune nici un fel de piedică slobozirii și repunerii în drepturi a supușilor ruși care vor fi fost răpiți, ca și cercetărilor făcute în acest scop ; în afară de aceasta, eventualele cheltuieli prilejuite vor fi restituite și autorii acestor îndrăznețe incursiuni vor fi aspru pedepsiți în prezența comisarului rus, care va fi numit în acest scop de către comandantul frontierelor. Dacă, în ciuda oricărei așteptări, nu se va da plîngerii satisfacție în termen de șase luni de la data la care va fi fost făcută, Sublima Poartă își ia angajamentul ca, în răstimp de o lună de la reclamația ministrului Rusiei, să plătească integral toate cheltuielile făcute în zadar, cheltuieli pricinuite de autorii acestor incursiuni, fără ca aceasta să însemne, bineînțeles, că penalitățile de mai sus nu vor fi aplicabile după aceea fără nici un fel de întârziere.

Art. VII. — Comerțul constituind legătura reală și trainică a unei armonii reciproce, Sublima Poartă, cu prilejul reînnoirii păcii și prieteniei cu Imperiul rus, voind să dea o cheazășie dorinței sale sincere de a stabili pe cît cu putință relații comerciale sigure și profitabile între supușii celor două imperii, convine în acest scop să mențină și să execute pe deplin și în întregime art. VI al tratatului de comerț cu Rusia referitor la corsarii din Alger, din Tunis și din Tripoli, unde se stipulează în mod special că, dacă un supus rus cade în mîna corsarilor din Alger, din Tunis și din Tripoli și este făcut captiv de ei sau dacă piratii pun mîna pe o navă sau pe mărfuri, oricum s-ar numi ele, aparținînd unor negustori ruși, Poarta se angajează în acest caz să facă uz de autoritatea sa pe lîngă sus-numitele state pentru a dobîndi punerea în libertate a supușilor ruși care vor fi căzut astfel în robie, să determine restituirea navei, mărfurilor și bunurilor care le vor fi fost luate sau răpite și să facă să li se acorde despăgubiri celor în cauză pentru toate pierderile pe care le

vor fi suferit din partea acestei căpetenii. În cazul în care se va afla cu certitudine, pe baza unor rapoarte, că aceste firmane n-au fost executate de către sus-numitele regente din Alger, Tunis și Tripoli, Sublima Poartă făgăduiește ca, la reclamația ministrului imperial al Rusiei sau a însărcinatului cu afaceri, să înapoieze din tezaurul imperial pierderile în termen de două luni, sau mai degrabă, dacă e cu putință, începînd din ziua semnării reclamației.

Art. VIII. — Toți prizonierii de război și alți sclavi din cele două imperii, bărbați și femei, indiferent de rasă și condiție, cu excepția celor din Imperiul otoman, care vor fi părăsit de bunăvoie creștinismul și vor fi îmbrățișat religia mahomedană vor fi repuși în libertate și de o parte și de alta, de îndată ce se vor schimba instrumentele de ratificare ale acestui tratat, fără nici un fel de scuză și fără nici un fel de despăgubire sau de răscumpărare.

Tot astfel, toți ceilalți creștini căzuți robi, ca polonezi, moldoveni, valahi, locuitori ai Peloponezului și ai insulelor, georgieni și toți ceilalți, fără excepție, vor fi repuși în libertate fără nici un fel de despăgubire sau de răscumpărare. De asemenea, toți supușii ruși care, după încheierea acestei fericite păci, vor fi aduși în stare de sclavie prin cine știe ce întîmplare și se vor afla în Imperiul otoman vor trebui repuși în libertate în același chip, și Rusia făgăduiește că va face tot așa, în deplină egalitate și reciprocitate față de Poarta otomană și de supușii săi.

Art. IX. — În scopul ca, după armistițiu și în urma vreunor neînțelegeri, să nu fie săvîrșite acte de ostilitate în timpul negocierilor care s-au terminat acum în chip atît de fericit, îndată după semnarea prezentului tratat de pace, marele vizir al Porții otomane va notifica și va face cunoscut armatelor și flotelor otomane, iar primul plenipotențiar și membru actual al consiliului privat al maiestății sale împărăteasa Rusiei, de asemenea, comandantul-șef al armatelor și flotei rusești, că pacea și înțelegerea au fost complet restabilite.

Art. X. — Pentru a consolida în chip și mai trainic această fericită pace și sinceră prietenie între cele două imperii, vor fi trimiși și de o parte și de cealaltă cu acest prilej, în mod solemn, ambasadori cu misiune extraordinară, ambasadori pe care cele două curți îi vor desemna de comun acord. Ambasadorii respectivi vor fi primiți și întâmpinați la graniță cu aceeași etichetă, cu aceleași onoruri și cu același ceremonial care este în uzanță în respectivele ambasade ale puterilor cărora cele două imperii, datorită unor legături de prietenie, le dau onoruri. Prin mijlocirea sus-numiților ambasadori vor fi trimise daruri în raport cu rangul celor două imperii.

Art. XI. — După încheierea tratatului de pace între cele două imperii și după schimbarea instrumentelor de ratificare între suverani, trupele imperiale rusești și flota care staționează la Racues vor proceda la evacuarea teritoriului otoman. Dar cum, din pricina piedicilor create de anotimp, este necesar să se amâne această evacuare, cele două înalte părți contractante au căzut de acord și au stabilit în acest scop ca ultimul termen să fie ziua de 15 mai, după stilul vechi, a anului 1792, care este momentul în care va începe această evacuare. La această dată, toate trupele maiestății sale țarinei se vor retrage de-a lungul malului stîng al Nistrului și flota întreagă staționată la Racues va părăsi definitiv gurile Dunării. Atîta timp cît trupele imperiale rusești vor rămîne în fortărețele și ținuturile cucerite, care, în termenii tratatului de pace, vor trebui restituite Porții otomane, administrația și starea de lucruri vor rămîne așa cum erau în timpul cuceririi rusești, iar Poarta otomană nu va putea să intervină în nici un fel mai înainte de completa evacuare a trupelor. Pînă în ultima zi a plecării lor din aceste ținuturi, trupele rusești vor trebui aprovizionate cu alimente și cu toate lucrurile necesare nevoilor lor în același mod în care li s-au furnizat pînă în prezent.

Art. XII. — După semnarea prezentelor articole de pace de către plenipotențiarii respectivi întruniți la Iași, marele vizir, în numele Sublimei Porți, și consilierul privat actual și primul plenipotențiar al maiestății sale

autocrate a întregii Rusii vor schimba, în răstimp de cincisprezece zile și mai degrabă dacă va fi cu putință, tot prin mijlocirea plenipotențiarilor mai sus numiți, exemplarele actelor în virtutea cărora această acțiune fericită și salutară de pacificare își va dobândi întreaga putere și deplina sa valoare.

Art. XIII. — Prezentul tratat de pace perpetuă, încheiat în chip atât de fericit, va fi confirmat din partea maiestății sale sultanului și din partea maiestății sale împărătesei întregii Rusii prin mijlocirea unor instrumente de ratificare solemne prevăzute cu propria lor semnătură, iar aceste instrumente de ratificare, într-un răstimp de cinci săptămâni sau mai degrabă dacă este cu putință, începînd din ziua încheierii numitului tratat, vor fi schimbate prin plenipotențiarii care au încheiat acest tratat. Exemplarele semnate și prevăzute cu sigiliul armelor lor au fost schimbate între plenipotențiarii respectivi.

Întocmit la Iași, la 29 decembrie 1791 s.v. (9 ianuarie 1792 s.n.) sau în a 15-a zi a lunii Zemazi-el Evel a anului Hegirei 1206.

(L.S.) Alexandr Samoilov
Iosif Deribas
Serghei Laskarov

✓ GHENADIE PETRESCU, DIMITRIE A. STURDZA ȘI DIMITRIE C. STURDZA,
OP. CIT., P. 219—225, ORIG. FRANCEZ.

50

1792

✓ „Carte de lege” (Kanunname) sau „Legea nouă”
(Kanun-i Cedid), cuprinzînd 28 de articole comune
pentru Țara Românească și Moldova.

Prin această reglementare se stabilesc toate obligațiile materiale ale Țării Românești și Moldovei față de Poartă, indicându-se natura, cuantumul, termenele de plată etc. Se stabilește, de asemenea, modul de numire a domnitorilor și de menținere a lor în domnie, confirmându-se, totodată, normele de intrare a supușilor otomani în țările române. Din document rezultă autonomia de care se bucurau Țara Românească și Moldova în ceea ce privește relațiile lor cu Imperiul otoman.

Suretul hatt-i humaiumului ¹ cel purtător de glorie care a fost pus cu cinste deasupra acestui Kanunname ².

Aceasta fiind legea mea, cu voia celui preaînalt, cuprinsul ei să se țină în vigoare. Originalul sigilat să se păstreze la divanul împărătesc, iar *suretul* să fie înregistrat la Tarapanaua imperială ³. Articolele de trebuință să fie scoase separat și, după ce vor fi înregistrate în celelalte locuri trebuincioase, să se facă și să se procedeze potrivit cerințelor cuvenite și toți să se ferească de fapte potrivnice, neîngăduindu-se niciodată contrariul.

1) Veniturile și cheltuielile voievozilor Țării Românești (*Eflak*) și ai Moldovei (Bogdan) fiind puse într-o rînduială bine stabilită, este nevoie ca de azi încolo să se facă și să se procedeze potrivit cerințelor și trebuințelor cuvenite. De aceea, reflectîndu-se de astă dată asupra numeroaselor condiții, ele au fost înregistrate așa cum urmează mai jos; alcătuindu-se astfel o *lege nouă*, fiecare articol al ei să fie respectat de dregătorii înaltei împărății, fără a se aduce vreodată schimbări sau modificări și ei să se ferească și să se țină departe de a face contrariul.

¹ *Hatt-i-hümayun* = autograful sau însemnul personal al sultanului.
Suret = copie.

² *Kanunname* = carte de lege, cod de lege, legislație.

³ *Darbhane-i amire* = monetărie imperială, casa de bani.

2) *Rikiabie*-lele¹ și *îidie*-lele² pe care le dau din trecut și pînă acum, afară de giziaua fixă³, domnii către Înalta împărăție fiind sume neînsemnate față de veniturile Țării Românești și ale Moldovei și, de asemenea, *havalelele*⁴ importante, care apar din cînd în cînd, la nevoie, fiind și ele cantități diferite, se orînduiește, de azi încolo, să se dea în fiecare an pentru mirie⁵, sub formă de venit nou (*irad-i cedit*), 1 000 de pungi (*kise*)⁶ din Țara Românească și 500 de pungi⁷ din Moldova, pentru ca voievozii să nu fie apăsăți cu *havalele* mai multe decît *gizielele* lor stabilite.

Potrivit cerințelor devotamentului și dreptății lor, voievozii să plătească mereu acest venit nou, în fiecare an, în rate.

3) *Rikiabie*-lele Țării Românești și Moldovei nefiind fixe, se lua, la nevoie, cînd mai mult, cînd mai puțin. De aceea s-a stabilit ca de azi încolo să se ia în fiecare an din Țara Românească 500, iar din Moldova 300 de pungi de aspri drept *rikiabie*⁸. Astfel, asprii de *rikiabie*, amintiți mai sus, să fie predați la vistieria curții interioare imperiale (*Enderun-i Hümayun hazinesi*).

4) În ceea ce privește *îidie*, nefăcîndu-se deosebire între Țara Românească și Moldova, ele dădeau din trecut și pînă acum sume egale, una la *Iyd-i-fitra*⁹, iar alta la *Iyd-i-edha*¹⁰.

Anulîndu-se de astă dată *defterul*¹¹ după care se dădea *îidie*, potrivit catastifului de ceremonii (*defter-i teşrifat*), fie celor din curtea imperială interioară, fie slujbașilor Înaltei împărății, s-a stabilit de azi încolo cîte

¹ *Rikābiye* = dare pentru cei din suita sultanului.

² *Iydiye* = sărbătoarea sacrificiilor.

³ *Cizye-i maktu'a* = gizia, haraciul sau tributul fixat, stabilit.

⁴ *Hawālāt* (pl. de la *havale*) = în sens de sarcină, obligație.

⁵ În text: Sa'yen li-l-miri.

⁶ Pungi de aspri, deci 500 000 de guruși (1 *kise* = 500 de guruși).

⁷ Fac 250 000 de guruși.

⁸ 500 de pungi = 250 000 de guruși, iar 300 de pungi = 150 000 de guruși.

⁹ Zis și Ramazan-Bayrami

¹⁰ Kurban-Bayrami.

¹¹ *Defter* = registru, catastif, condică.

60 000 de guruși *îidie* pe an, cu plata într-o singură dată, pentru Țara Românească și Moldova.

Din mai sus amintita *îidie*, 30 000 de guruși să fie predați la vistieria imperială interioară, iar ceilalți 30 000 de guruși să fie dați slujitorilor Înaltei Împărății, așa cum s-a orînduit.

5) După cum s-a arătat mai înainte, Țara Românească dă 625 de pungi de aspri *gizia fixă*, 500 de pungi de aspri *rikiabie* și 120 de pungi de aspri *îidie*. Împreună cu cele 1 000 de pungi de aspri orînduite de astă dată ca *venit nou (irad-i cedit)*, dările ei se ridică pe an la 2 245 de pungi de aspri.

De asemenea, și Moldova dă 139 $\frac{1}{2}$ de pungi de aspri și 4 $\frac{1}{2}$ de guruși *gizia fixă*, 300 de pungi de aspri *rikiabie* și 120 de pungi de aspri *îidie*¹. Împreună cu cele 500 de pungi de aspri orînduite de astă dată ca *venit nou*, dările ei se ridică pe an la 1 050 $\frac{1}{2}$ de pungi de aspri și 4 $\frac{1}{2}$ de guruși.

Toate aceste dări urmînd să fie plătite după încheierea perioadei de scutire, începutul lor de an să fie socotit sfîrșitul perioadei lor de scutire².

6) Termenul de scutire pentru Țara Românească sfîrșindu-se în a 3-a zi a lunii *zilhidjge* din anul acesta 1207³, urmează ca începutul ei de an să fie socotit de la data mai sus arătată. Astfel, de azi încolo, jumătate din cele 500 de pungi de aspri pe care le va da în fiecare an drept *rikiabie* să fie plătită la sfîrșitul primelor șase luni, iar cealaltă jumătate la încheierea anului.

Dat fiind însă că cele 250 de pungi de aspri care reprezintă prima rată din *rikiabiaua* anului viitor vor fi achitate, de astă dată, în cursul perioadei de scutire, a doua rată să fie predată la sfîrșitul primelor șase luni de după termenul de scutire.

7) Termenul de scutire pentru Moldova încheindu-se cam în a 22-a zi a lunii *djemaziye-abîr* din anul 1208⁴, urmează ca începutul ei de an să fie socotit de la data

¹ În firmanele amintite mai sus apăreau cîte 90 000 de guruși.

² Vezi notele următoare.

³ 3 zilhidjge 1207 = 3 august 1791.

⁴ 22 djemaziye-abîr 1208 = 16 februarie 1792.

mai sus arătată. Astfel, de azi încolo, jumătate din cele 300 de pungi de aspri pe care le va da în fiecare an drept *rikiabie* să fie plătită la sfârșitul primelor șase luni, iar cealaltă jumătate la încheierea anului. Dat fiind însă că cele 150 de pungi de aspri care reprezintă prima rată din *rikiabiaua* anului următor vor fi achitate până la sfârșitul perioadei de scutire, a doua rată să fie predată la sfârșitul primelor șase luni de după termenul de scutire.

8) Cele 1 000 de pungi de aspri orînduite ca *venit nou* din Țara Românească să fie plătite după încheierea perioadei de scutire în patru rate, astfel ca, din luna *zilhidge* încolo, socotită început de an, să se predea la fiecare trei luni o dată câte 250 de pungi de aspri. Dacă se va arăta neglijență în plata la timp a ratelor, atunci *beii*¹ să fie dojeniți.

Întrucît este nevoie ca suma arătată mai sus să fie plătită în taină², de aceea, cu scopul de a avea multă grijă față de regula tainei și a secretului, să se dea în fiecare an dovadă (*temessük*) la Tarapanaua imperială pentru *venitul nou*, trecîndu-se în dosul dovezii ratele de predat la fiecare trei luni o dată, iar la sfârșitul anului, cînd ratele vor fi completate, dovada să fie reînnoită.

9) Cele 500 de pungi de aspri orînduite ca *venit nou* din Moldova să fie plătite, după încheierea perioadei de scutire, în cinci rate, astfel că din luna *djemaziyel-abîr* a anului 1208, socotită început de an³, să se predea la fiecare două luni o dată câte 100 de pungi de aspri și în zece luni să se termine ratele.

Dacă se va arăta nepăsare în plata la timp a ratelor, atunci *beii* să fie dojeniți.

Întrucît este nevoie ca suma amintită mai sus să fie plătită în taină, de aceea, cu scopul de a avea multă

¹ *Bei* = în sens de domn, voievod. Menționăm că, alături de *bei*, în documentele și cronicile turcești se folosește și termenul de *voievod* (*voyvoda*). Acești termeni exprimă sensul de *reprezentanți ai Porții otomane* în țările române, spre deosebire de calificativele de *hakim* (stăpîn, domn), *tekür* (rege) ș.a., date lui Ștefan cel Mare sau altor domni.

² Față de puterile străine.

³ *Djemaziyel-abâr* 1208 = 16 februarie 1792.

grijă față de regula tainei și secretului, să se dea în fiecare an dovadă (*temessük*) la Tarapanaua imperială pentru *venitul nou*, trecându-se în dosul dovezii ratele de predat la fiecare două luni o dată, iar la sfârșitul anului, când ratele vor fi completate, dovada să fie reînnoită.

10) Când, la nevoie, se schimbau marele vizir¹ sau ceilalți slujbași ai împărăției², voievozii Țării Românești și ai Moldovei dădeau mereu, din trecut și pînă acum, cîte o sumă oarecare pentru *cudumie*³. Dar, de la o vreme încoaace, banii pe care îi dau ei sub nume de „felicitară pentru posturi“ (*tebrik-i manasib*), în schimbul *cudumie*-lei, sînt sume variate și se dau cînd ca preț de balot⁴, cînd ca preț de boccea⁵.

Spre a nu primi, de azi încolo, nici mai mult și nici mai puțin la astfel de schimbări, *cudumie*-lele orînduite de astă dată să fie așa după cum sînt ele pomenite mai jos și să nu se ceară niciodată mai mult :

- *Cudumie* pentru marele vizir⁶ : 10 000 de guruși.
- *Cudumie* pentru chehaiaua marelui vizir⁷ : 50 000 de guruși.
- *Cudumie* pentru reis-efendi⁸ : 30 000 de guruși.
- *Cudumie* pentru defterdar-efendi⁹ : 2 000 de guruși.
- *Cudumie* pentru ceașbași-aga¹⁰ : 1 000 de guruși.
- *Cudumie* pentru primul teșcheregiu¹¹ : 500 de guruși.

¹ În text : Sadaret.

² *Hademe-i devlet*.

³ *Kudümiya* = dare plătită de domnii români la schimbarea anumitor dregători otomani la Poartă. Mai departe se dă și lista lor.

⁴ *Ferde* = balot cu obiecte de dar.

⁵ În text : bogça (t. modernă : bonca sau boğça) = obiecte puse într-o învelitoare.

⁶ *Sadr-i ali*.

⁷ *Kethüda-i sadr-i ali* = intendentul marelui vizir.

⁸ *Reis-il-hüttab* = „șeful scribilor“, mai tîrziu secretar de stat sau ministru al afacerilor externe în Imperiul otoman.

⁹ *Defterdar-efendi* = dregător însărcinat cu probleme financiare, ministru de finanțe.

¹⁰ *Cavuşbaşı-aga* = agă al ceașilor, șeful corpului de ușieri, vătaful portarilor.

¹¹ *Tezkere-i-evvel* = i se spunea și *Büyük-Tezkereci*, adică marele teșcheregiu ; era secretarul divanului și al marelui vizir.

— Cudumie pentru al doilea teşcheregiu¹: 500 de guruşi.

— Cudumie pentru mektupciul marelui vizir²: 500 de guruşi.

— Cudumie pentru beilicci-efendi³: 500 de guruşi.

— Cudumie pentru teşrifati-efendi⁴: 500 de guruşi.

— Cudumie pentru chiatib-efendi⁵: 500 de guruşi.

— Cudumie pentru amedi-efendi⁶: 250 de guruşi.

11) La mazilirea şi la numirea voievozilor Țării Româneşti şi Moldovei luîndu-se giaizele şi avaieturi⁷ foarte mari, la începutul domniilor lor voievozii se înglodesc în datorii multe, ceea ce duce la neputinţa şi la necăjirea lor. De aceea, la mazilirea şi la numirea, la nevoie, a voievozilor să nu se mai ceară, de azi încolo, nici un aspru şi nici un obol (*habbe*) mai mult decît ce s-a orînduit de astă dată, mai jos, ca giaize către Poartă (Kapu) sau către slujitorii Înaltei Împărăţii. Dacă, contrar legii, se va întîmpla să se ia mai mult, să fie pedepsiţi atît cei care iau cît şi cei care dau :

— giaize pentru marele vizir :

55 000 guruşi din Țara Românească.

30 000 guruşi din Moldova.

— giaize pentru chehaiaua marelui vizir :

20 000 <guruşi> din Țara Românească.

7 500 <guruşi> din Moldova.

— giaize pentru *reis-efendi* :

15 000 guruşi din Țara Românească.

7 500 guruşi din Moldova.

— giaize pentru ceauşbaşî-aga : cîte 1 500 guruşi.

¹ *Tebkere-i şani*, zis şi *Kükük-Tezkereci* (micul teşcheregiu) = slujea alături de marele teşcheregiu.

² *Mektubi sau mehtupci* = secretarul pentru corespondenţe al marelui vizir.

³ *Beylikci-efendi* = şeful cancelariei divanului imperial. Avea şi sarcina de a ţine evidenţa anumitor dări.

⁴ *Teşrifati-efendi* = păstrătorul condicilor de ceremonii, marele maestru de ceremonii.

⁵ *Kâtib-efendi* = secretarul chehaiei marelui vizir.

⁶ *Amedi-efendi* = şeful biroului de corespondenţe al Sublimei Porţi.

⁷ *Avaid* sau *aidat* (pl. de la *aide*) = taxă pentru o slujbă oarecare, pentru numire într-o funcţie etc.

- <giaize> pentru primul teşcheregi-efendi : câte 500 guruşi.
- <giaize> pentru al doilea teşcheregi-efendi : câte 500 guruşi.
- <giaize> pentru mektupci-efendi al marelui vizir : câte 500 guruşi.
- <giaize> pentru beilicci-efendi : câte 500 guruşi.
- <giaize> pentru teşrifati-efendi : câte 500 guruşi.
- <giaize> pentru secretarul chehaiei marelui vizir (*kethüda kâtibi* efendi) : câte 500 guruşi.
- <giaize> pentru amedi-efendi : câte 250 guruşi¹.

12) În clipa mazilirii voievozilor Țării Româneşti şi Moldovei, pe lângă faptul că erau învinuiţi cu fel de fel de pretexte, se mai lua de la ei şi foarte mulţi bani (*akçe*) ca ruşet şi ca semn de supunere, pentru a li se îngădui şi a li se da voie să vină la casele lor. Banii care au fost orînduiţi acum anual din Țara Românească şi Moldova ca *venit nou*, cerîndu-se numai din cîştigurile personale ale voievozilor, să nu se mai ia bani de la aceştia în clipa mazilirii lor şi, în felul acesta, să se arate cea mai mare grijă ca ei să nu fie persecutaţi şi învinuiţi şi toţi să se ferească de contrariul.

13) Peste giziile fixe pe care le dau în fiecare an, atît Moldova cît şi Țara Românească sînt încărcate din cînd în cînd, prin intervenţii, cu foarte multe havalele pe seama banilor pentru anul următor. De aceea, de azi încolo, *defterdarii* vremii să nu mai dea celor două țări² havalele peste giziile lor fixe. Dacă la sfîrşitul anului vor rămîne bani din *gizie*, atunci să fie luat în numerar (*nakden*) ceea ce va fi peste, iar dacă nu va rămîne nimic sau dacă havalele vor întrece banii de *gizie*, atunci sumele depăşite să fie plătite din vistieria împărătească (*Hazine-i amire*).

În scopul păstrării cu cea mai mare grijă şi atenţie a acestui regulament (*nizam*), ori de câte ori va fi nevoie ca să se facă havalea din banii de *gizie*, să nu se mai

¹ E omis doar *defterdar-efendi*, care figurează pe lista de *cudumie* cu 2 000 de guruşi.

² *Memleketeyn* — dualul de la *memleket* — țară; are sensul de Moldova şi Țara Românească. Expresie des întîlnită în documente turceşti.

scrie poruncă de havalea pînă ce nu vor fi scoase și cercetate însemnările (*kayid*) tuturor havalelor de mai înainte, pentru a se ști în scris ce sumă anume a rămas din banii de gizie a acelui an și dacă a mai rămas loc pentru havalea.

De asemenea, predîndu-se la locurile cuvenite toate havalelele din banii de gizie, cînd vor fi prezentate senedurile de luare în primire, să se facă socotelile cuvenite, potrivit respectării dreptății, și ele să nu fie rupte sau scăzute.

14) Predînd la locurile cuvenite toate cererile importante care se făceau în fiecare an havalea pe seama acelor două țări, cînd voievozii Țării Românești și ai Moldovei cereau, după aceea, să se pună în ordine socotelile lor, potrivit regulamentului în vigoare, atunci cei din cancelarii¹ luau de la ei foarte mulți bani, zicînd că sînt „cheltuieli de socoteli“ (*harc-i muhasebe*). De aceea, de azi încolo, în vederea aranjării socotelilor lor cu dreptate și cu cinste, să fie numit anume pentru socotirea giziilelor Țării Românești și ale Moldovei unul dintre păstrătorii pungilor² cancelariilor financiare (*Defterdar aklâmi*), care va fi mai indicat.

Capuchehaielele lor să nu fie obligați să-și aducă la *kalem* hîrțiile și senedurile lor de socoteli, ci să le predea, spre a fi socotite, la locul cuvenit prin mijlocirea celui care va fi desemnat, iar acesta, la rîndul său, aranjîndu-le după cum e nevoie, să fie obligat să predea capuchehaielelor lor rezumatul pregătit al socotelilor.

De asemenea, cheltuielile de cancelarie (*harc-i kalem*) fiind de aproape opt guruși pentru fiecare pungă (*kise*), un guruș din cei opt guruși pomeniți să fie dat celui care va fi desemnat, iar restul de șapte guruși să se împartă la cancelarii. Acești bani să fie predați în întregime de către capuchehaielele lor celui care va fi însărcinat, iar acesta, la rîndul său, să-i dea și să-i împartă la locurile trebuincioase.

¹ *Aklâm* (cit., *akleam*) — pluralul de la *kalem* — cu sens de cancelarie, birou.

² *Kisedar* (*kise* = pungă; *dar* = cel care ține, are, poartă) = cel care are în păstrare pungile cu bani; intendent, casier.

De asemenea, dacă scribii (*kütah*) și slujbașii (*me'mur-in*) din cancelarii, neputînd să ia daruri, vor reține hîr-tiile Țării Românești și ale Moldovei și vor încerca să amîne de azi pe mîine sau să întîrzie sau să arate ne-putință, atunci ei să fie pedepsiți, devenind clar că aceste lucruri se datoresc dorinței lor de a obține profituri.

15) Oricare ar fi havalelele privitoare la voievozii Țării Românești și ai Moldovei, firmele trebuincioase să fie predate capuchehaielelor de aici și să nu fie tri-mise prin comisari (*mubaşir*) aparte, iar capuchehaielele lor să răspundă de îndeplinirea acelei chestiuni.

16) Pentru diferitele feluri de cherestele și pentru lucrătorii ce se orînduiesc din cele două țări, cu înaltă poruncă, în vederea construirii și reparării cetăților îm-părătești, precum și ale celorlalte feluri de construcții aflate în jurul celor două țări, și îndeosebi pentru za-herelele și alte articole, multe sau puține, ce se procură de acolo spre a fi transportate fie la Poarta fericirii, fie în alte locuri, nemaifiînd valabile de azi încolo pre-țurile de mirie (*fiyat-i miriye*), să se fixeze prețuri mo-derate (*i'tidal*) și să se dea sfaturi cu tărie, așa cum se cuvine, celor însărcinați din partea Înaltei împărății cu procurarea lor din cele două țări și să se arate clar amenințările drastice în ilustrele porunci ce vor fi date în mîinile lor.

17) De asemenea, și oile ce se procură în anumit număr în fiecare an din cele două țări, prin mijlocirea casapbașilor¹, pentru tainurile miriei², să fie cum-părate la prețul curent (*si'r rayici*) și cu ajutorul sai-giilor³, care vor fi pregătiți și desemnați de casapbași prin mijlocirea capuchehaielelor Țării Românești și ai Moldovei, și să nu se ofere nici un aspru și nici un obol mai puțin.

18) Trecătorile pe unde urmează să treacă, de azi în-colo, peste *Dunăre* (*Tuna*) vizirii și mirimiranii⁴, pre-

¹ *Kasapbaşi* = vîtaful măcelarilor din Constantinopol.

² *Miri ta'yinati* = provizii pentru întreținerea oștilor etc.

³ *Sayici* = „cel care numără oile”; om desemnat pentru cumpă-rare de oi și pentru transportul lor.

⁴ *Mir-i-miran*, adică *beilerbei* = guvernator de provincie.

cum și ceilalți slujbași (*me'murin*) care sînt nevoiți să treacă prin Țara Românească și Moldova să fie menționate în înaltele porunci ce vor fi date în mîinile lor. Ei să nu se mai abată de loc de pe calea dreaptă și să cumpere cu banii lor și la prețul zilei nutrețul și cele de-ale mîncării.

De fiecare dată să se scrie cu tărie, în poruncile ilustrate ce vor fi date în legătură cu misiunea lor, precum că ei vor fi pedepsiți dacă se va dovedi că îi necăjesc pe voievozi cu cereri de daruri sau cu alte lucruri de trebuință.

19) Fiind porunca fermă ca cei care circulă spre Bender să treacă prin trecătoarea Ismail, care este drumul drept, iar cei care se duc prin părțile Hotinului și se întorc de acolo să treacă prin trecătoarea Isaccea și, de asemenea, cei trimiși în misiune prin părțile Brăilei (*Ibrail*) să treacă pe la trecătorile de la Hîrșova (*Hîrșava*) și Măcin, acest lucru să fie și el cuprins și arătat cu tărie și clar în înaltele porunci date celor trimiși cu misiune.

20) Împărăteasca dorință hotărîită fiind aceea ca vizirii și mirimiranii și cadii ¹ și naibii ² și agalele ³ și locuitorii sau musafirii, oricare ar fi ei, aflați la Vidin, Ada-Kaleh ⁴, Cladova (*Feth-iil-Islam*), Nicopole (*Nigbolu*), Rusciuc, Turnu (*Kule*), Giurgiu (*Yerkökü*), Brăila (*Ibrail*), Rahova, Hîrșova (*Hîrșava*), Silistra, Sistov (*Zıştovi*) și la Turtucaia (*Tutrakan*), din jurul și vecinătatea Țării Românești, sau cei aflați la Chilia (*Kili*), Akkerman, Bender, Hotin, Ismail, Isaccea și la Tulcea, din jurul și vecinătatea Moldovei, să nu mai ia nimic de azi încolo, nici bani și nici lucruri, sub nume de *cudumie* sau ca dar (*bediye*) sau sub alte pretexte de opreliște, acest lucru să fie cercetat mereu în mare taină și să se emită și să se trimită ilustre porunci la locurile cuvenite și să se dea sfaturi cu strășnicie ca să se aducă la cunoștința tuturor precum că, dacă, ferească Allah, se vor

¹ *Kuzzat* (pl. de la *kadi*) = judecător musulman.

² *Nüvvab* (pl. de la *naib*) = ajutor de cadu.

³ *Agavat* (pl. de la *aga*) = aici în sens de căpetenie de oști.

⁴ În text : Ada-i Kebir = „Insula cea Mare”.

ivi fapte și purtări contrare, nu se va trece cu vederea aplicarea pedepselor ce se cuvin atît celor care iau cît și celor care dau.

21) Voievozii Țării Românești și ai Moldovei fiind cu desăvîrșire opriți să dea mereu celor din jur bani sau blănuri¹ sau valoarea unor boccele, ca și cum ar fi vinovați, dacă voievozii vor da de azi încolo vreunui ceva peste lege, fie bani, fie lucruri, sub nume de *dar* sau ca preț de blană sau sub alt nume, sau dacă ei înșiși vor face risipă peste cheltuielile lor trebuincioase, să se știe categoric că, ori de cîte ori se va cerceta și se va dovedi acest lucru, nu va fi de ajuns că vor fi maziliți din domnie, ci vor fi, totodată, și pedepsiți.

22) Pentru a ști toată lumea sigur că voievozii nu vor fi maziliți fără vină și că nu se va face treabă cu bani, domniile (*beylik*) Țării Românești și Moldovei să nu mai fie date, de azi încolo, nimănui din afară, ci să fie acordate numai aceluia dintre cei folosiți în slujba de dragoman (*tercüman*) la divanul împărațesc și care sînt devotați și merg pe calea dreaptă și sînt încercați și de încredere.

Împărăteasca dorință fiind aceea ca voievozii să se mențină și să stea pe locurile lor, de aceea, de vreme ce nu se va ivi din partea lor trădare, care să facă trebuincioasă pedepsirea lor, să nu se îngăduie mazilirea lor fără pricină.

Să nu se acorde domnie (*voyvodalik*) celor care nu au slujit la dragomanlîcul divanului împărațesc.

23) Respectarea regulamentului (*Nizam*) celor două țări și propășirea și reînsuflețirea lor, precum și liniștea și bunăstarea locuitorilor atîrnînd numai și numai de menținerea și de șederea pe loc a voievozilor, să nu se permită mazilirea din domnie fără motiv, de vreme ce se va dovedi că un voievod face după îngăduință și că este drept și moderat, iar dregătorii Înaltei Împărății să respecte șederea lui vreme îndelungată.

24) Cerîndu-se de la voievozi propășirea treptată a Țării Românești și Moldovei, care sînt ca un chelar²

¹ În text : kürk.

² *Kiler* — *kilar* = magazie, depozit de alimente.

al Înaltei împărății, precum și îndeplinirea multor și multor servicii împărătești, prin înființarea unor cherhanele¹ de postavuri (*çuka*) și de alte stofe (*akmişe*) sau altele de acest fel, care vor aduce cu timpul foloase mari împărăției², și de asemenea, tot de la ei cerându-se și belșugul de diferite feluri de zaherele trebuincioase pentru bunăstarea supușilor lui Allah, prin perfecționarea agriculturii și prin înmulțirea animalelor, de aceea, neglijența și nepăsarea în aceste privințe să fie socotite vinovății mari și ei să depună eforturi cu cea mai mare grijă pentru ca cele arătate mai sus să dea roade cât mai curînd.

25) Țara Românească și Moldova fiind, din trecut și pînă acum, slobode în toate privințele³, prin *separare la cancelarie*⁴ și prin *interzicerea călcării lor cu piciorul*⁵, toate dările lor și arenzile⁶ se află pe seama voievozilor. De aceea, în ilustrele berate⁷ ce vor fi date în mîinile celor trimiși cu misiune sau arendașilor (*mîl-tezimin*) să se precizeze că ele, avînd în vedere separarea celor două țări la *kalem*, fac excepție și să nu se strîngă din cele două țări amintite dările și arenzile existente în clipa de față în cuprinsul împărăției și nici dările (*resîmat*) și impozitele (*tekâlif*) sau arenzile care pot fi noi înființate, de azi încolo.

Dacă cei trimiși cu misiune vor căpăta pe o cale oarecare firmele contrare, atunci ele să fie anulate, ca fiind potrivnice textului *cărții de lege*.

26) Existența unor legături în țară a celor care solicită domnia, prilejuind informarea lor și răspîndirea a fel de fel de știri neîntemeiate, prin aștarea celor meșteri în tulburări, cei care obțin titlul de voievod să nu mai stăpînească de azi încolo proprietăți (*emalâk*) în cele două țări.

¹ *Kârhan* (cit., *kiarhan*) = întreprindere meșteșugărească.

² *Mealik-i Mahruse* = „Țările bine păzite”, adică Imperiul otoman.

³ *Min Külli-l-vüciüh*.

⁴ *Mefruz el-Kalem*.

⁵ *Maktu el-kadem*.

⁶ *Mukataat*.

⁷ *Berevat* (pl. de la *berat*) = diplomă imperială.

Dacă de azi încolo oricare dintre cei de acest fel stăpînesc proprietăți, multe sau puține, în Țara Românească și Moldova, atunci ei să-și rupă în orice caz legăturile, vînzîndu-și definitiv, într-un an de zile, proprietățile lor celor cu adevărat din Țara Românească și Moldova, prin mijlocirea voievozilor.

27) Deși veniturile anuale ale Țării Românești și Moldovei erau îndestulătoare și ajungeau pentru cheltuielile personale ale voievozilor, totuși, ei s-au obișnuit să strîngă și să adune foarte multă avuție. De aceea, în afară de obișnuitele *rikiabie*, *îidie* și *gizie* fixe, ei și-au luat asupra lor ca banii care au fost orînduiți de astă dată pentru mirie, sub forma de *venit nou* (*irad-i cedit*), să-i plătească din economii și micșorînd cheltuielile și risipele lor personale, fără să meargă pe calea oprîmării și persecutării raialelor, prin încărcarea lor cu sarcini separate. Astfel, toate dările și impozitele mici sau mari, precum și toate celelalte obligații, oricare ar fi ele, care se percepeau din cele două țări înainte de război rămîn și de azi încolo, ca și în trecut, la dispoziția în voie a voievozilor. Dacă se va dovedi că ei au îndrăznit să persecute și să oprească raialele prin încărcarea lor cu dări peste cele obișnuite, atunci să se aibă grijă ca ei să fie pedepsiți fără zăbavă. Numai că, așa cum s-a arătat mai sus, plata acestui *venit nou* depinzînd de perceperea din țară, ca și în trecut, a dărilor și impozitelor strînse de voievozi în anii trecuți, se presupune, de aceea, că cei care pretind domnia, neștiind de *venitul nou*, se vor gîndi la mazilirea voievozilor prin răspîndirea de știri false, precum că „voievozii au strîns din țară mai multe lucruri decît în trecut“.

De aceea, la răspîndirea unor astfel de zvonuri, neacordîndu-li-se crezare numai-decît, să se cerceteze în taină și să se caute pe ascuns și să nu se dea ascultare părerilor de acest fel și ele să nu fie luate în seamă pînă ce nu se va adevăra, așa cum trebuie, că voievozii au strîns dări mai multe față de anii trecuți.

28) Condițiile enumerate mai sus fiind socotite și considerate de azi încolo drept *lege nouă* (*Kanun-i cedit*), pentru a se face și a se proceda potrivit cerințelor lor

și pentru a se feri toată lumea și a se ține departe de contrariul, ele să fie înregistrate întocmai la Tarapanaua imperială, iar pentru cele care trebuie să fie răspândite și făcute cunoscut să se emită înalte porunci separate, prevăzute cu *hatt-i-humaiun*, arătându-se că este *textul cărții de lege (nass-i Kanunname)*, și să se trimită vizirilor și căpeteniilor (*zabitan*) din jurul celor două țări spre a fi trecute în sigiliile judecătorești.

De asemenea, păstrându-se câte un *suret* și la divanul imperial și la contabilitatea generală (*Başmuhasebe*), precum și la cancelaria de ceremonial (*Teşerifat Kalemi*), să se depună în orice împrejurare sfortări pentru îndeplinirea lor fără conținere.

MUSTAFA A. MEHMET. O NOUĂ REGLEMENTARE A RAPORTURILOR MOLDOVEI ȘI ȚĂRII ROMÂNEȘTI FAȚĂ DE POARTĂ LA 1792, ÎN „STUDII” NR. 4/1967, P. 691—707, ORIG. TURC.

V.

51

1802, august 17/29 (Giumadi-el-ahîr)

Hatişeriful Porții otomane către Țara Românească¹ prin care se stipulează drepturile și libertățile acestei țări, precum și obligațiile ei față de Poartă, precizându-se cuantumul haraciului la 619 pungi de bani. Se mai precizează că nici un dregător turc nu poate lua din țară nimic peste obligațiile cuprinse în hatişerif; de asemenea, nici un turc nu avea dreptul de a se stabili în Țara Românească și a cumpăra pământ, iar negustorii turci nu puteau practica comerțul fără

¹ Hatişeriful pentru Moldova are un conținut aproape identic (vezi Ghenadie Petrescu, D. A. Sturdza, D. C. Sturdza, *op. cit.*, vol. I, p. 264—277).

aprobarea domnitorului sau a dregătorilor lui. Se insti-
tua domnia pe 7 ani, ca urmare a intervenției Rusiei
prin ambasadorul acesteia la Constantinopol.

În vreme cînd cu nenorocire s-a săvîrșit pacea și împăciuirea între preaînalta și veșnica împărăția mea și între împărăția nemților, atunci, milostivindu-se împărăția mea la starea cea din vremea răsmeriței ce a suferit raiaua Țării Românești, a miluit-o cu sfîntă poruncă de iertarea dăjdiilor, de haraciu, de bairamlîc¹, de rechiabie² și giaize³.

Asemenea, pe la înjumătățirea lui muharem a leatului 1207 s-a mai dăruit iarăși sfînta mea poruncă cuprinzătoare de a nu se supăra năpăstuindu-se sāraca raia. Iar în urmă, viind grecesc și turcesc arzmahzar din partea celor din Țara Românească, mitropolit, episcopi, egumeni și toți preoții după la mănăstiri și biserici, boieri, căpitani și ceilalți zabiți cu cuprindere că mai înainte de cîtiva ani s-au silit, din pricina celor ce au pățit asuprel și necazuri în vremea răsmeriței, de a părăsi cei mai mulți patria lor și a se depărta de la ea, și a se prăpădi memlechetul Țării Românești, și a veni locuitorii la ticăloasă stare, și că avînd mare supunere și ascultare la preaputernica împărăția mea, și răzimîndu-se la ceea către ei milă și milostivire a împărăției mele, cer a se înnoi preaînalta poruncă ce s-a dat mai înainte, cuprinzătoare de nizamul Țării Românești și a multor siarturi, care s-a cercetat atunci la *caidul* ce se păzește la împărătescu meu divan, de firmanurile ce se dau după vremi, fiindcă s-a găsit acolo cuprins la leatul 1188, la jumătatea lui Șieval, s-a dăruit la amîndouă țările sfintele preaînaltele porunci împodobite cu sfîntul *hatihumaium*⁴, arătîndu-se acestea ce se zic din urmă.

¹ *Rechiabie* — *rikabiye* = dare pentru cei din suita sultanului.

² *Bairamlîc* = impozit suplimentar în bani și în natură.

³ *Giaize* — *gizia* = haraciul sau tributul fixat, stabilit.

⁴ *Hatihumaiun* — *Hatt-i-hümayn* = autograful sau însemnul personal al sultanului.

Ca raelele a câte două țări, ale Țării Românești și ale Moldovei, care cuprind loc de cheler a preaputernicei împărăției mele, plătind după starea lor dăjdea anului sau haraciul, să nu se supere pentru multe fiteșice socoteli, nici chiar bani, nici cu alte orice chip.

Și, când se va întâmpla pîră și pricină sau între turci și între două raele, acest fel de pricină domnul Țării Românești, după vreme cercetînd cu dreptate pe jeluitor și pe pîrît, să împlinească dreptatea ce se va dovedi. Iar la hotărîrea pricinelor ce se vor întâmpla între turci și între raele să fie în mijloc și cel după vremi divan-efendisi al domnului și alți zabiți¹. Iar de se va întâmpla ca aceste pricini între turci și raele de a nu lua sfîrșit prin mijlocirea celor ce s-au zis mai sus, a lui divan-efendi și altor zabiți de la cei după vremi domnii Țării Românești, și se va dovedi că gîndul acelor jeluitori sau pîrîși turci este de a vătăma și a păgubi săraca raiaua, să nu se sufere a se supăra și a se păgubi săraca raia pentru acest fel de mincinoase și împotriva dreptății davale și pîri. Iar hotărîrea de acest fel cu îndoială pricini să se facă înaintea cadiului de Giurgiu, căutîndu-se judecata după dreptate, care cadii ai Giurguiului sînt datori, când se va rîndui la ei vreo pîră ca aceasta despre partea domnului după vremi, să fie cu luare aminte a nu face nicidecum lucru fără din dreptate și din pravilă și nevoindu-se a avea dreptate locul ei și a nu se năpusti săraca raia ; și încă a nu se supăra raia, ducîndu-i cu sila a se judeca la alt loc, de vreme ce s-a scris fetfa cuprinzătoare că mărturia a unuia raia asupra unui turc este primită și bună la pricini de cliromie², la care să se urmeze după fetfa. Și că, cîți din ascherlii sau alții vor face vreo greșală înlăuntru în Țara Românească, aceștia să se trimită la serhaturile³ dinprejur și acolo să se pedepsească prin marafetul zabiților lor.

Și măcar că sînt multe înalte împărătești porunci, să nu cuteze, împotriva nizamului⁴ ce s-a dat mai înainte,

¹ *Zabit* — *zabet* = guvernator, autoritate, stăpînire.

² *Clironomie* = moștenire.

³ *Serbat* = margine, graniță.

⁴ *Nizam* = regulament.

de a intra în țară serhatlîi și alții din locuitorii cazalilor după Dunăre, și înalte porunci sînt ca să surpe cășlalile care se făceau la Țara Românească mai înainte și să se izgonească cei ce umblă fără treabă, netrebnici și oameni răi ; dar nu este departe de a se întîmpla ca unii ca aceștia a se cere de a intra în țară și, după ce intră și se vor gîlcevi și vor omorî unul pe altul, după aceea să ceară prețul singelui și, apucîndu-se de pîri mincinoase și cerînd lucruri și bani, a supăra și a păgubi pe săraca raia. Pentru aceasta, de acum înainte, afară din rînduiții și numiții cu număr neguțatori de la serhaturi, nimeni altul să nu cuteze a intra în țară. Și aceștia iarăși, cînd au a merge la Țara Românească pentru neguțatoria lor, să-și ia teșcherele de voie de la zabiții lor și, ajungînd în țară, să arate acest fel de teșcherea sau la însuși domnul țării sau la vechilul lui și, luînd iarăși teșcherea de voie sau de la domnul Țării Românești sau de la vechilul lui, așa să se neguțătorească, fără de a cere la județele în care merg pentru neguțatoria lor nici cu sălășluire a se așeza acolo, nici a ara, nici a semăna, nici a supăra în altfel raelele, nici a da selemahcească sau arvună, care acestea toate se cuprind întocmai la înaltele porunci ce s-au dat mai înainte pentru nizam și se cade a se urma.

Și că, pentru acest fel de mincinoase davale, să nu se suferă a se rîndui în Țara Românească mumbașiri despre partea vizirilor și cadiilor și zabiților, spre supărarea săracilor raele.

Și că, cîte locuri și moșii, sau mănăstirești sau ale altor obraze, care cu sila și cu năpăstuire s-au stăpînit de acest fel de oameni netrebnici și se numesc pînă în ziua de astăzi cu nume de raele, făcîndu-se pentru aceștia desăvîrșită cercetare și dovedindu-se că se stăpînesc cu năpăstuire, să se întoarcă la stăpînii lor cei adevărați.

Și că, de va fi trebuință de a se înnoi și a se lucra cum și mai înainte schela cea veche a Țării Românești, orașul de Floci, spre mai de folos și mai lesne ducerea a celor ce ies din țară la alte țări sau din alte țări la Țara Românească, să aibă voie locuitorii țării a înnoi și a umbla cu zisa schelă, însă cu chip de a nu păgubi pe preaînalta mea împărăție.

Și cum să nu se dea voie la neguțătorii turci a ține înlăuntru în țară moșii și cettelîcuri, nici a paște vite. Și cum că, de vreme ce este oprit de a intra în Țara Românească cei ce merg la dregătoriile lor, preaînălțați vizirii mei și preacinstiți mirimiranii mei, abătîndu-se din calea dreaptă la dusul și la întoarcerea lor și a lua de la raele fără de preț cele trebuincioase ale lor, oamenilor și vitelor lor, și a lua cai de olac, și făcînd alte cereri ca acestea, a bîntuit săraca raia ; pentru aceasta nici într-un chip nu este voința împărăției mele a se păgubi de acum înainte raelele Țării Românești despre partea vizirilor și mirimiranilor și a oamenilor lor, abătîndu-se din drumul cel drept și intrînd în Țara Românească.

Asemenea și cei cu pricini trebuincioase ce trec, sau tătari sau alții, la multe lucruri de prinprejurul acestei țări, să nu se abată din drumul lor și să meargă în Țara Românească, nici să ceară cai de olac mai mulți decît se cuprinde la menzil-firman ce au la mînele lor. Așijderea și cei ce se duc cu porunci la numita țară după vremi, să nu supere și aceștia cerînd mai mulți cai decît cele ce sînt scrise în menzil-firman ce au în mîna lor ; și la împlinirea acestora ce s-au zis mai sus (care acestea toate se cuprind la poruncile ce s-au dat mai înainte), pînă acum de s-a întîmplat vreo lenevire, dar de acum înainte la toate cele ce s-au zis șiarturi fără de greșală de a se păzi se va face mare osîrdie. Iar cine se va cuteza a face mișcare împotriva înaltelor porunci, la pedeapsa acestor fel de oameni se va face toată silința, fără de cea mai mică prelungire.

Și cum că, de vreme ce sînt date multe înalte porunci poruncitoare cum că, cînd se duc raelele Țării Românești la casabale, sate de tîrguri de pe Dunăre sau pentru vreo treabă a lor de alișveriş, să nu se supere de către haracii și zabiții acestor părți, nici cu cerere de haraciu și spenge, nici cu alte pricinui, nici oamenii haraceiilor și colegii cu pricinui că cer raele străine să intre în Țara Românească și să umble încoace și încolo. Pentru aceasta se poruncește și cu înalte porunci celor cui se cade și se opresc aceștia de acest fel de lucru.

Și cum că raelele și locuitorii Țării Românești să nu se supere de nimeni după ertăciunea și slobozenia a Țării Românești la dăjdii și căiafet și portul lor.

Și cum că, câte raele în Țara Românească ar fi primit legea turcească, nu pot a cere parte de moștenire de la părinții și rudele lor; cercetându-se fetfaoa pravilei, fiindcă această pricină razimă la pravilă, s-au dat patru sfinte fetfale, cuprinzând cel dintâi că nazarineanul (creștinul) cutare, după ce va primi legea turcească și va muri tatăl lui cutare, nu poate a-i fi fiu-său moștenitor. Cel de-al doilea, nazarineanul cutare, bărbatul cutărei nazarinence, de va veni la legea turcească, nevasta acestuia rămânând la legea ei și murind ea, nu se face moștenitorul ei cel de a primi legea turcească, bărbatul ei. Al treilea fetfa, cutare nazarinean, feciorul altui cutare nazarinean, de va primi legea turcească și va muri tată-său, fiind creștin, feciorul lui nu se face moștenitorul lui. Al patrulea fetfa, cutare turc, de va ierta robul lui pe cutare nazarinean, iar acest rob după iertăciune va muri fără a primi legea turcească, cutare turc, stăpînul său, nu se face clironom acelui iertat, cutare nazarinean. Deci, aceste fetfale după cuprinderea lor se cade a se urma cum se cuvine.

Și cum că, măcar că s-a lăsat și s-a iertat mumbaiaoa și de a se cumpăra pe fiește care an oi, cu înalte porunci prin marafetul casap-bașii după vreme, dar este de mare trebuință de a se aduce oi din ținutul împărăției mele pentru tainaturele miriei și pentru hrana locuitorilor Țarigradului, pentru aceasta raelele Țării Românești să nu ascundă oile lor de vînzare, ci cu prețul ce se politifsește să le vînză la negustori și gelepi. Și așa cu privigherea celui după vreme domn al Țării Românești, să nu facă cusur de a trimite la Țarigrad cît de multe oi, și aceste oi să le vînză locuitorii Țării Românești numai la acei negustori și gelepi care le vor aduce la Țarigrad, iar nu în alte părți.

Și cum că, Țara Românească fiind în loc de cheler împărătesc și fiindcă cererea și ducerea înmulțimei de zaherele este cel mai de trebuință, aceste două țări, Românească și Moldoviei, în loc de muncaesea ce se da mai înainte din toate felurile zaherelei, care ară și sea-

mână raelele țării, să le coboare neconținut zaherele din destul la schelele Dunării și să le vînză după prețul ce se politifsește la reizii corăbiilor ai capanului, vînzînd zaherele la acei reizi care vor merge la Țarigrad, iar nu la alte părți, dar fără de a se părăsi țărani de arătură și semănături lenevind-se, că mucaeseiaoa zaherelii s-a ridicat, nici să se ascundă zahereaua ce au cu gînd de lăcomie și cu acest chip raelele țării să se folosească și să cîștige, iar locuitorii Țarigradului să pătimească stenahorie de hrană. La această pricină să pue neconținut mare silință atît cei după vreme domni, cît și boierii.

Și cum că, orice greșeală s-a întîmplat a se face de nevoie boierii și raelele Țării Românești și ai Moldovei la răsmerița trecută, aceste toate pînă acum fapte și mișcările lor s-au iertat cu desăvîrșită ertare de către împărăția mea și nu va pomeni împărăția mea nici odinioară, nici cu mustrare, nici cu izbîndă la nici unul dintre ei pentru cele trecute faptele lor ; și de acum înainte, pe cît vor fi statornici la steajărul supunerii și ascultării către preaputernica mea împărăție și vor urma datoriile supușilor, neabătîndu-se din supunerea ce se cade, n-au a vedea altceva din partea împărăției mele fără numai de cîtă milă, milostivire și milosîrdie.

Și cum că la pricina între domnul Țării Românești și între nazîrul Silistrei pentru hotarul de matca Dunării să se urmeze cu luare aminte cea mai de pe urmă al doilea rînd dată poruncă la leatul 77 cuprinzătoare și de cele ce s-au dat mai înainte înalte porunci.

Și cum că boieriile Țării Românești și ai Moldovei, de vreme ce se cade a se da între greci și între pămîntenii cei aleși, care pot a le chivernisi bine și cu credință, pentru aceasta pricina boieriilor se lasă la cei după vreme domni Țării Românești și Moldovei ca să metacherisească la slujba lor după trebuință pe cei credincioși și vrednici, atît din greci cît și din pămînteni, protimisind însă pe cei mai de treabă din pămînteni boieri la boieriile ce sînt înadins pămîntenilor.

Și cum că, cînd va fi trebuință de cherestele pentru întemeierea cetăților de la Rumele, să se taie acestea din munții Țării Românești și ai Moldovei și să se care la

locurile ce vor face trebuință și luînd senet pecetluit de la binaemeni să se plătească fără de lipsă prețul tăierii și al căratului acestei cherestele, din banii haraciului Țării Românești și ai Moldovei fără de a se scădea nici un ban.

Și cum că vitele ce sînt în seama ustalei de la Mangalia și care sînt la ciftilîcul Mangaliei să se oprească de acum înainte a nu le paște în țară, atît vara cît și iarna, și într-acest chip să se apere săraca raiaoa de paguba aceasta. Încă s-a găsit trecut în caidul divanului ca la suruturile ce se vor zice mai jos s-a adaos și cel spre ajutor și apărarea lor șiart ; după mila și milostivirea împărăției mele către ei, ca să aibă luare aminte de acum înainte și ca să lucreze cele căzute la îndatorita lor supunere, făr de a se abate nicidecum pînă la un fir de păr din calea dreptății și a supunerii după datoria lor și aducînd mare supunere la domnii lor după vremi, făcînd silință și luare aminte la împlinirea împărăteștei slujbe și depărtîndu-se cu mare luare aminte de cel mai puțin cusur. Acele șiarturi sînt acestea :

Cum că de acum înainte să nu se ceară de la Țara Românească mai mult decît șase sute nouăsprezece pungi de bani, iar din țara Moldovei mai mult decît o sută treizeci și cinci pungi și patru sute patruzeci și cinci tl. cu nume de haraciul anului, care dajdie a fiecărei țări să se dea aici, la Țarigrad, la sfîrșitul fiecărui an și să nu se rînduiască în havalele.

Și cum că să se dea din partea Țării Românești nouăzeci de mii tl. bani gata și lucruri la poclonul bairamului și patruzeci de mii rechiabie. Iar din partea țării Moldovei, pentru poclonul bairamului în bani gata și în lucruri nouăzeci de mii tl. și rechiabie douăzeci și cinci mii tl., iar mai mult să nu se ceară.

Și cum că pentru domni să nu se ceară pe fiecare an banii mucarelului și, pre cît nu se va întîmpla vreo greșală lui și să dovedească bine, să nu se mazilească și de la domnii ce se orînduiesc după vremi să nu se ceară giaizele și avaeturi mai mult decît este obișnuit din vechime, care aceste obișnuite giaizele și avaeturi să nu se ia de la raele, ci să se plătească din veniturile chiar ale domnilor, ocne, vămi, și din rusumaturi.

Și cum că cei după împrejur acestor două țări, pași, cadii și alți zabiți, să nu facă cereri și să ceară hasuri și avaeturi a căror pagubă să razimă la săraca raia și să nu trimită despre partea lor mumbașiri, numai și numai de a lua bani, care acestea nu se suferă de către împărăția mea.

Și cum că, cînd se va întîmpla a se face mazăli și a se rîndui cei din dregătoriile preaputernicei mele împărății, n-au să dea nici un fel de giaize și avaeturi lor.

Și cum că, din numitele două țări, din toate felurile zaherelelor să se ceară sumă pe cît nu se aduce supărare raelei, și cînd miria va cumpăra zaherea din numitele țări, să se plătească prețul acelei zaherele cu bani gata și chiria să nu se încarce la raele. Iar cînd vor cumpăra neguțatorii zaherele, să se plătească cu bani gata, cu prețul ce se politifsește.

Și cum că, fiindcă se cuprinde la acele date mai înainte sfinte porunci, după cum s-a zis mai sus, că, cumpărîndu-se oi din amîndouă zisele țări prin marafetul saigiilor și ai oamenilor lui Casap-bașa, este pricinuitor de pagubă și asuprire la raele, cum s-a zis mai înainte, s-a iertat să nu se facă acea cumpărătoare de oi ; dar, de vreme că este trebuință de a se aduce oi din ținutul împărăției mele pentru tainaturile miriei și pentru hrana locuitorilor Țarigradului, pentru aceasta, raelele Țării Românești să nu ascundă oile lor de vînzare, ci cu prețul ce se politifsește să le vînză la negustori și la gelepi și așa, cu privegherea celor după vremi domni ai țării, să nu facă cusur de a porni la Țarigrad cît de multe oi, și să le vînză locuitorii țării aceste oi numai la acei negustori și gelepi care vor să le aducă la Țarigrad, iar nu la alte părți. Pentru care și de acum înainte se va face silință și lucrare cîte sînt de trebuință la acestea.

Și cum că, cînd se vor cere de la două țări cherestele sau alte trebuincioase de zidiri, să se dea știre de suma cerută la domnii după vremi, și așa să se care cele ce se cer la hotarele acestor două țări, să se plătească prețul tăierii și căratul la raele de la cei ce sînt meemuri la acest fel de binale, cu mijloc care să dea mîna raelelor și cu bani gata ; dar să nu se silească raelele a le

căra acestea ce se cer, sau chereștea, sau altele, afară de hotarele țării lor.

Așijderea, cînd se va cere de la aceste două memlecheturi salahori și cară, să se plătească fără de a se scade din obișnuita plata lor nici un ban, nici să se prelungească vremea plătirii lor.

Și cum că să nu se suferă a intra într-aceste două memlecheturi, afară din neguțătorii firmanlîi, nimeni dinprejurul Dunării, locuitori și iamac, cu scoposul pagubei și vătămării raelei și să umble întorcîndu-se prin țară, nici să are, nici să semene locuri ce se cuvin raelor a două memlecheturi, nici să bage vitele lor pentru pășune și hrana lor; iar cine va cuteza a face împotriva acestui nizam, să se prăpădească strașnic.

Și cum s-au stăpînit după pace locurile raelor, să se întoarcă la stăpînii lor.

Și cum că, cînd nu va fi mare trebuință și grabnică pricină, să nu se trimită cu mumbașiri la aceste două memlecheturi despre partea împărățirii mele, și cînd se va trimite, să nu se ceară plata mumbașieretului lor de la raele, nici să se zăbovească în țară cu isvodirea a fel de fel de pricini. Acestea șiarturi adăogîndu-se la cele de mai înainte, să se urmeze totdeauna și păzindu-se la mîinile lor, în vreme de trebuință să se caute caidurele fiecărei pricini dintr-acestea și să se lucreze aceste cîte se cer; iar cine va cuteza împotriva acestora a face ceva, oricine va fi, ca să se pedepsească, să se arate la preaputernica mea Poartă și să-și ia pedeapsa.

Și, de vreme ce s-a dat mai înainte poruncă că boierii care au slujit cu credință la preaputernica împărăție a mea și se supun la domnii lor să li se dea chiar treptele și dregătoriile care s-au învrednicit mai înainte de răsmeriță și să li se lase în stăpînirea lor moșiile lor, încît fiindcă se face silință și nevointă de a se păzi totdeauna șiarturile ce s-au zis și că să se dreagă și să se sporească moșiile și cuprinsurile boierilor la care razimă traiul lor și că să aibă, după vechiul obicei, foloasele ce se cuvin și treptele dregătoriilor lor celor de mai înainte, cu șiart, ca să nu se lenevească cît un fir de păr de a pune în faptă la acea îndatorită mare supunere și la porunca și voința domniilor lor, și, cînd

se vor purta așa, să li se facă silință spre ocrotirea lor, metacherisindu-i la dregătorii și păzindu-se privilegiile lor, acest fel de silință fiind pricina la sporirea țării ; se poruncește boierilor numitei țări să se lase de cererile fără cuvânt și fără cuviință și mai virtos de acele cereri care nu pot suferi raelele din pricina prăpădeniei în care a căzut țara în vremea războiului. Iar de nu se va supune vreunul dintre aceștia la porunca aceasta și, împotriva împărăției mele voințe, va păgubi și va supăra pe săraca raia, și se va amesteca la lucrurile care nu i se cad, și va cuteza a se apuca de lucruri și cereri fără orînduială și afară din hotarele lui, care pricinuiesc turburare nizamului și răzvrătiri, și de va sta împotriva la urmarea acestor bune orînduieli cu care umblă domnul lor spre îndreptarea oblăduirii țării și spre odihna și mîngîierea raelei, și de va cuteza la vreo faptă fără de voința domnului său, de vreme că cei despre partea împărăției mele aleși și asupra lor rînduiți domni au toată volinicia a pedepsi pe acest fel de nesupuși cu pedeapsa ce li se cuvine ; pentru care să se facă toată silința de a pedepsi, după cum s-a zis, acest fel de nesupuși, ca să aibă repaos și odihnă săracele raele și paza nizamului țării.

Și cum că dajdea de peste an care se analoghisește la toată raiaoa să se adune de la toți după cum cu dreptate va cădea în partea fiecăruia, iar nu cu unele mijloace și picinuiri fără cale, unii din raele să se apere de dajde și partea lor să se încarce la cealaltă raia ; la acestea toate să se facă totdeauna luare aminte, ca să se păzească dreptatea, și de acest fel de apărare fără cale să se facă depărtare, ca să se urmeze dreptatea totdeauna. Și, de vreme ce pentru aceste toate șiarturi s-au dat pe larg sfînta poruncă plină de milostivire la leatul 1098, la luna lui rebiul-evel, la vremea împărăției a pomenitului întru fericirea preaslăvitului unchiului meu sultan Hamid (căruia fie milă și ertare), care poruncă s-a găsit trecută în caid cu toate aceste mai sus zise șiarturi, ce sînt pricinuitoare de dres și sporirea a zisei Țări Românești și a nizamului ei și pricina de apărare a mult năpăstuirii a locuitorilor ; pentru care, după mila împărăției mele asupra tuturor ticăloșilor și nevoiași,

care se nasc din bunătatea și iubirea de dreptate a împărăției mele, și după împărăteasca milostivire de către raiaoa ce-mi este dată amanet de la Domnul Dumnezeu s-a fost dat împărăteasca mea poruncă la leatul 1206, împodobită cu sfânt hatihumaium, cuprinzătoare de cele două porunci date mai înainte, una cu sfântul hatihumaium la leatul 1188, cum s-au zis mai sus, iar una tot cu acest cuprins la leatul 1198, vrînd împărăția mea și la cele pline de dreptate zilele împărăției mele a se urma asemenea aceste șiarturi, care se cuprind la porunca cea dată mai înainte, și ca să se săvîrșească repaosul săracilor și mai vîrtos ca să se isprăvească cele spre îndreptarea și sporirea țării, urmîndu-se lăudata noimă, care să cuprindă la cealaltă împărătească poruncă de iertare de doi ani după pace, după mila și milostivenia împărăției mele asupra tuturor locuitorilor țării, iar după împlinirea iertării de doi ani să se îndrepteze cele ce au a răspunde dajde, poclonul bairamului și rechiabie, giaize și alte avaeturi¹, după șiarturile ce s-au zis mai sus. Acestea însă cuprind poruncile ce s-au dat mai înainte. Dar, fiindcă cu trecerea vremii s-au pricinuit la unele dintre șiarturile² ce s-au arătat mai sus turburare și catachrisis, iar după cele de între preaputernică împărăția mea și între împărăția rusească următoarea șiarturi, ahtinamele, are dreptate împărăția rusească a face mijlocire pentru memlechetul Țării Românești și al Moldovei.

Pentru aceasta, spre întărirea împlinirii de acum înainte a ziselor șiarturi, solul ei ce se află la Țarigrad a arătat la preainălțata mea Poartă prin tacrir³, avînd poruncă despre pantea împărăției lui ca să ceară adaos la șiarturile de mai înainte acestor madele ce se vor zice înainte.

Cum că de acum înainte vremea domnilor să fie rînduită pînă în șapte ani deplin, socotindu-se din ziua ce se vor rîndui domni și, pe cît nu se va arăta greșeala dovedită, domnii să nu se facă mazîli mai înainte vre-

¹ *Avaet* = impozit care se plătea pe diferite beneficii sau drepturi.

² *Șiart* = obicei.

³ *Tacrir* = raport, declarație.

mii de șapte ani, iar într-această diastimă de șapte ani, arătându-se vina, de se va da știre despre partea împărăției mele către solul Rusiei și de se va dovedi și se va încredința că cu adevărat este vinovat la greșală, numai la acea vreme să fie slobod a-l mazîli.

Dăjdiele, avăeturi și cereri ce s-au isvodit din nou în urma sinetului ce s-a făcut la leatul 1198 să lipsească și după acest temei să rînduiască și să așeze domnii țării împreună cu boierii dările de peste an și să le cisluiască după dreptate și să aibă luare aminte cei după vremi domnii Țării Românești a avea ipolipsis la anaforalele și arătările ce va face după vremi solul Rusiei, atît după această made a dăjdiilor cît și de privilegiile țării, și mai vîrtos pentru paza știarturilor ce se cuprind la această preaînaltă împărătească poruncă.

Pentru ca să se ridice și să se lipsească catachrisis ce s-a întîmplat, adică la madeaoa raelelor ce nu dau bir, la scutelnicii boierilor, și așa ca să se ușureze greutatea acestei dări fără de orînduială, să nu rămîină slobod de bir nici unul din raele, afară din suma scutelnicilor ce sînt scriși din vechime la visterie, ci toți deopotrivă să ridice greutatea dării și să se zăticnească cu totul fieșicare supărare și neodihnă către raele despre partea tacsildarilor dăjdielor.

Și, de vreme ce spre plata lefilor ostașilor din țară este trebuincios a se face o sumă de ajutor și despre partea Moldovei, aruncîndu-se dăjdiile deosebit pentru acești, să se otcărmuiască acestea cu dreptate, după preaînalta poruncă ce se va da pentru aceasta. Și încă să se poruncească domnului cu boierii Țării Românești pentru scoaterea cît degrab a ostașilor din țară și pentru îndreptarea lefilor după luni ce s-au zis mai sus.

Și, de vreme ce plata numitelor lefi caută spre a se face tacsil banii ce sînt trebuincioși la aceasta, împlinind domnul această însărcinată datoria lui, în urma acesteia să se dăruiască cu milostivire către raelele Țării Românești o ertare de dajde un an deplin.

Cîte orînduieli se vor face despre partea împărăției mele de felurime zaherea, de unt, de oi și, în scurt, de cele ce se fac în Țara Românească, să se arate aievea suma acestora la poruncile ce se vor da pentru acesta,

și într-acest fel de înalte porunci să se numească porunca și către boieri și să se citească de față, întru auzul tuturor, în divanul Țării Românești.

Și, de vreme ce este a se face vorbă cu boierii, acest fel de cerere, orice fel va fi, de este puțință tacsil toată sau în parte, de la țară sau ba; pentru aceasta, rugămintea și cererea ce vor face boierii prin marifetul domnului lor să se asculte, iar prețul ziselor rînduieli să se plătească despre partea mirii, fără de prelungire de vreme, după prețul ce se politifsește, dar cu alt fel să nu se facă mubaia.

Iar pentru zaherea ce se cumpără pe fieșicare an despre partea miriei să se plătească prețul după fiatul ce se va rupe pe fiecare an la schela Brăilei și, pentru ca să nu se încarce greutatea la raele, căratul zaherelei, cărîndu-se angaria, cel după vremi domn să se silească cu credință ca să se rupă fiatul zaherelei la numita schelă, socotindu-se și chiria.

Cele după vremi înalte porunci ce se dau și caută spre memlechetul Țării Românești să se citească, întru auzul tuturor, la divanul Țării Românești și după citanția lor să se puie spre pază la condicele țării.

Dregătoriile țării să se dea la pămînteni, dar să fie în puterea domnului după vremi să aleagă și să rînduiască la acelea și din grecii cei cinstiți și cu știință și vrednici acestor dregătorii și, cînd se va întîmpla vreo supărare despre partea grecilor la dregătoriile ce vor fi rînduiți, cel după vremi domn să-i mazîlească și să-i pedepsească și pe aceștia, după cum și pe pămîntenii boieri, și să-i silească a întoarce înapoi cele ce au luat cu năpaste.

Cîte cheltuieli vor trebui pentru chiverniseala menzilorilor de peste an să le rînduiască și să le hotărască pe fiecare an cel după vremi domn împreună cu boierii divanului, și mai mult decît suma cea rînduită să nu se mai ia, cu nici un fel de pricinuire.

Chiverniseala spitalelor și școalelor și podurilor și altor asemenea pricini, care se cuvin și sînt chiar ale țării, să se facă havalea porunca domnului după vremi către boierii țării.

Și din călugări ce nu sînt legați la mănăstiri și mitropolitul, murind cineva, cele ce rămîn avuția lor să nu se ceară de nimeni, ci să se facă tacsil prin marifetul domnilor după vremi, ca un venit casei ce se cuvine la săraci și la sărmani și la alte fapte bune; iar din călugării ce sînt legați în mănăstiri, de va muri cineva, averea lor să se ia ca un venit mănăstirii la care a fost închinat.

Pentru neferii ce sînt în slujba țării din început pentru paza ei, să-i rînduiască domnul după vremi, făcînd vorbă pentru aceasta cu boierii pămînteni.

Cîte moșii ale Țării Românești și ale Moldovei care sînt pe numele raelelor, hrăpindu-se și stăpînindu-se cu nedreptate în Țara Românească, în părțile Giurgiovului și Brăilei, și Cule, și peste Olt; iar la Moldova, la ținutul Hotinului, acest fel de locuri hrăpite ale Țării Românești și ale Moldovei să se întoarcă și, la înaltele porunci ce se dau de aceste pricini către cei ce se cade, să se hotărască vremea.

Și, fiindcă este dinadins voința împărăției mele ca, după cum se arată mai sus, să se facă luare aminte că de acum înainte, afară de negustorii fermanlii, cîți din locuitorii părților Dunării și din iamacii și alții, împotriva șierturilor, vor vrea să intre aceste două memlecheturi și să se sălășluiască și să păgubească pe raele, să se zăticnească și să se izgonească acest fel de oameni.

De acum înainte, cîte preaînalte porunci se vor trimite la aceste două țări să fie potrivite cu aceste șierturi și cu privilegiuri și obiceiurile țărilor.

Să se săvîrșească toate mijloacele și chipurile care pricinuesc îndreptare, sporire și bunăstare și desăvîrșit repaosul locuitorilor țării ce sînt sub acoperămîntul împărăției mele și să nu se sufere vreo faptă împotriva privilegiurilor ce s-au miluit țărilor printr-această preaînaltă poruncă. Pentru aceasta s-au dat preaînaltă poruncă cuprinzătoare ca, după fireasca credința ta și după dreptatea, osîrdia și rîvna ta, spre mulțumirea împărăției mele, atît tu, numitul domn, cît și boierii și locuitorii țării, făcînd îndatorită mulțumirea pentru acestea care v-ați învrednicit acum privilegiuri și silindu-vă la împlinirea rînduielilor care se vor cere prin

Înaltele împărăteștile mele porunci, potrivite cu cele mai sus scrise șiarturi, să puneți tot felul de silință și nevoință tordeauna ca să împliniți cele ce se cuvin, la supunere și ascultare, și să isprăviți cele ce urmează, la supunere și credința voastră, și să faceți luare aminte și pază de a nu suferi a se întâmpla vreun lucru cît un fir de păr împotriva acestei înalte porunci și împotriva împărăteștei mele voințe ce s-a trimis aici.

Deci, poruncesc ca tu, mai sus numitul domn, să citești această înaltă a mea poruncă înaintea mitropolitului, episcopilor, archimandriților și călugărilor și egumenilor și tuturor boierilor, boiernașilor și locuitorilor raele și să publicați noima acestei arătătoare iubire de dreptate a împărăției mele și să încredințezi pe toți că atît boierii cît și cealaltă raia a țării, pe cît nu se vor abate din calea cea dreaptă, urmînd cuviincioasei supuneri și ascultări și dînd cea îndatorită urmare la preaînaltele împărăteștile mele porunci, vor fi în zilele împărățirii mele cei iubitori de dreptate în tot felul miluiți toată raiaoa, și cei slabi și neputincioși, cu împărăteștile mele mili și vor cîștiga necontenit și pururea odihnă și repaos nemărginit.

Iar tu, mai sus numitul domn, și cei după tine domni, pe cît faceți cele cuviincioase la supunerea voastră și la mulțumirea împărăteștilor mele, către voi faceți de bine, și săvîrșiți cîte se cer de la mai sus arătate împărăteștile mele porunci, să fiți încredințați că, de nu se va arăta vreo greșală a ta, dovedită și aievea cerînd mazîlie și schimbarea ta, nu vei cerca grija mazîliei și, pre cît te afli la cea cunoscută și obicinuită credință și dreptatea ta, vei rămîne la domnia țării și nu numai se vor păzi a pururea toate șiarturile ce s-au zis mai sus, ci se va face și silință ca să se urmeze, atît despre partea împărăției mele cît și despre partea vizirilor mei cei mari și slăviților vechilii împărăției mele, cîte s-au învrednicit raelele țării milii și repaos la fericite zilele a preaslăvitului moșul meu, sultanul Muhamet, asupra căruia să plouă Domnul nemărginită ploaje de iertare ; și că este adevărat și negreșit că, cîți din locuitorii Dunării, serhaturilor și altor părți mari sau mici vor cuteza fapte împotriva nizamului ce s-au

dat, acest fel de oameni, în ceasul ce se va lua veste de relele urmările lor, se vor pedepsi cu cuviincioase pedepse; și arătînd și încredințînd tu, numitul domn al Țării Românești, tuturor boierilor și celorlalte raele și locuitorilor țării noima acestei preaînalte porunci, vei porunci și vei orîndui să fie napristan rugători către Domnul Dumnezeu pentru îndelungarea vieții și împărăției mele și pentru întemeierea slavei și măririi mele, păzindu-te de tot lucrul împotriva acestei înalte poruncii mele, ce s-a dat la luna lui gemaze-ul-ahîr a ve-leatului 1217 (1802, august 29 s.n.¹).

GHENADIE PETRESCU, D. A. STURDZA, D. C. STURDZA, *OP. CIT.*, P 27—289, ORIG. TURC.

52

1807, august 12/24, Slobozia, lîngă Giurgiu

Tratat de armistițiu între Rusia și Turcia, încheiat la Slobozia², prin care Rusia se obligă a-și retrage oștile din Principatele române în 35 de zile; ambii beligeranți nu se vor amesteca în administrația Principatelor pînă la venirea plenipotențiarilor însărcinați cu încheierea păcii.

Art. III. — Îndată după semnarea prezentului armistițiu, trupele rusești vor începe să evacueze Valahia și Moldova, ca și toate provinciile, fortărețele și celelalte ținuturi pe care le-au ocupat în timpul acestui război

¹ Această dată lunară s-a calculat avîndu-se în vedere prima zi a lunii musulmane giunadi-ül-ahîr.

² Nefiind ratificat de Rusia, tratatul nu a fost executat.

și să se retragă în vechile lor frontiere, în așa fel încât evacuarea să fie în întregime terminată în răstimp de treizeci și cinci de zile începînd de la data prezentului armistițiu.

Tupele rusești vor lăsa în ținuturile și fortărețele pe care trebuie să le evacueze toate efectele, tunurile și munițiile care se găseau acolo înaintea ocupației. Sublima Poartă va numi comisari care vor lua în primire numitele fortărețe de la ofițerii ruși desemnați în acest scop.

Trupele otomane vor ieși, de asemenea, din Moldova și Valahia în răstimpul celor treizeci și cinci de zile pentru a trece înapoi Dunărea. Ele nu vor lăsa în fortărețele Ismail, Brăila și Giurgiu decît garnizoane suficiente ca să le păzească. Trupele rusești vor corespunda cu trupele otomane, astfel ca cele două armate să se retragă în același timp din Moldova și Valahia.

Cele două părți contractante nu se vor amesteca cîtuși de puțin în administrația celor două principate ale Moldovei și Valahiei pînă la sosirea plenipotențiarilor însărcinați cu pacea.

Pînă la încheierea păcii, trupele otomane nu vor putea ocupa nici una din fortărețe, care vor fi, ca urmare a prezentului armistițiu, evacuate de trupele rusești. Numai locuitorii vor putea intra în ele.

.

GHENADIE PETRESCU, DIMITRIE A. STURDZA, DIMITRIE C. STURDZA,
OP. CIT., VOL. I, P. 294, ORIG. FRANCEZ.

53

1812, mai 16/28, București

Tratat de pace între Rusia și Turcia prin care s-au reglementat unele probleme teritoriale dintre cele două imperii. Art. V din tratat confirma privilegiile acor-

date Moldovei în virtutea art. V din preliminarii. De asemenea, convențiile speciale și acelea stipulate prin art. IV din tratatul de la Iași rămâneau în vigoare¹.

Art. V. — Maiestatea sa împăratul întregii Rusii cedează și restituie Sublimei Porți otomane acea parte a Moldovei care este situată pe malul drept al Prutului, ca și marea și mica Valahie, cu toate fortărețele în starea lor actuală, orașele, târgușoarele, satele, diferitele așezăminte și tot ceea ce cuprind aceste provincii învecinate cu insulele Dunării, cu excepția însă a ceea ce este menționat în articolul 4 al prezentului tratat.

Actele și convențiile care sînt enumerate printre privilegiile Moldovei vor fi confirmate pe baza articolului 5 al preliminariilor. Vor rămîne, de asemenea, în vigoare condițiile speciale și dispozițiile consemnate în articolul 4 al tratatului de la Iași, care stipulează că nici o despăgubire nu va trebui reclamată pentru veniturile nepercepute și nici o contribuție cerută pentru toată durata războiului, că locuitorii celor două provincii vor fi scutiți de orice impozit timp de doi ani, începînd din ziua schimbării instrumentelor de ratificare ale prezentului tratat, și că cei care vor vrea să emigreze în alte state vor obține un răgaz convenabil ; în acest scop le va fi acordat un termen de patru luni și Poarta va consimți să nu impună Moldova decît în raport cu actuala sa întindere.

GHENADIE PETRESCU, DIMITRIE A. STURDZA, DIMITRIE C. STURDZA,
OP. CIT., P. 298, ORIG. FRANCEZ.

¹ Tratatul a fost ratificat de Rusia la 11/23 iunie 1812.

1826, septembrie 25/7 octombrie, Akerman

Convenție încheiată între Rusia și Turcia prin care Turcia promitea să completeze hătișeriful din 1802 în sensul că se dă dreptul marilor boieri, constituiți în divanele țărilor, să aleagă domnii celor două țări dintre boierii băștinași de frunte pe 7 ani, cu aprobarea Porții și a Rusiei. Poarta renunță la tributul țărilor pe doi ani și garantează boierilor refugiați la 1821 că se pot reîntoarce în țară, bucurându-se de toate drepturile și bunurile. Totodată, se prevede ca divanurile să ia măsuri pentru reorganizarea administrației Principatelor prin regulamente generale.

1) Convenția explicativă a tratatului de pace de la București din 16/28 mai 1812

Art. III. — Tratatele și actele referitoare la privilegiile de care se bucură Moldova și Valahia fiind confirmate printr-o clauză precisă a articolului 5 al tratatului de la București, Sublima Poartă se angajează în mod solemn să respecte numitele privilegii, tratate și acte cu orice prilej, cu cea mai scrupuloasă fidelitate și făgăduiește să reînnoiască într-un răstimp de șase luni de la ratificarea prezentei convenții hătișerifurile din 1802, care au specificat și garantat înseși aceste privilegii. În afară de aceasta, date fiind nenorocirile îndurate de aceste provincii în urma ultimelor evenimente, dată fiind alegerea făcută de boierii valahi și moldoveni de a fi hospodari ai ambelor principate și dat fiind că curtea imperială a Rusiei și-a dat asentimentul la această măsură, a fost recunoscut atât de către Sublima Poartă cât și de către curtea Rusiei că hătișerifurile mai sus menționate din anul 1802 trebuie în mod obligatoriu să fie completate cu ajutorul unor

clauze consemnate în actul separat anexat, care a fost convenit între plenipotențiarii respectivi și care este și va fi considerat ca făcând parte integrantă din prezenta convenție.

.

2) Act separat relativ la principatele Moldova și Țara Românească

În numele atotputernicului Dumnezeu,

Hospodarii Moldovei și Valahiei fiind aleși dintre boierii băștinași, alegerea lor va fi de acum înainte făcută în fiecare din aceste provincii, după consimțământul și voința Sublimei Porți, de către Adunarea generală a divanului, potrivit vechiului obicei al țării.

Boierii divanului din fiecare provincie, în calitate de corp al țării, și cu asentimentul general al locuitorilor, vor alege pentru demnitatea de hospodar pe unul dintre boierii cei mai vechi și cei mai capabili de a o îndeplini bine și vor prezenta Sublimei Porți printr-o cerere (Arzmahzar) candidatul ales, care, dacă este aprobat de Sublima Poartă, va fi numit hospodar și va primi învestitura. Dacă, din motive serioase, numirea candidatului ales nu va fi cîtuși de puțin pe placul Sublimei Porți, în acest caz, după ce motivele serioase vor fi fost confirmate de cele două curți, va fi îngăduit să li se recomande numiților boieri să procedeze la alegerea unei persoane convenabile.

Durata administrării hospodarilor va rămîne fixată, ca și în trecut, la șapte ani compleți și întregi începînd din ziua numirii lor și ei nu vor putea fi destituiți înainte de acest termen. Dacă, în timpul administrării lor, ei săvîrșesc vreun delict, Sublima Poartă îl va informa pe ministrul Rusiei și cînd, după ce se va face verificarea de o parte și de alta, se va constata că hospodarul s-a făcut într-adevăr vinovat de vreun delict, destituirea sa va fi permisă numai în acest caz.

Hospodarii care vor fi ajuns la capătul celor șapte ani fără să fi dat, fie celor două curți, fie țării, subiect de plângere legitimă și serioasă vor fi numiți din nou pentru alți șapte ani dacă se va face această cerere Sublimei Porți de către divanurile provinciilor și dacă locuitorii își vor manifesta consimțământul general în privința lor.

Dacă se întâmplă ca unul din hospodari să abdice înainte de îndeplinirea termenului de șapte ani, din cauză de bătrânețe, de boală sau din orice altă cauză, Sublima Poartă va aduce acest lucru la cunoștința curții Rusiei și abdicarea va putea să aibă loc după un acord prealabil al celor două curți.

Orice hospodar care va fi fost destituit după ce va fi ajuns la termen sau care va fi abdicat va risca să-și piardă titlul și va putea să reintre în clasa boierilor cu condiția să rămână pașnic și liniștit, dar fără a putea nici să redevină membru al divanului, nici să ocupe vreo funcție publică și fără a putea fi reales hospodar.

Fiii hospodarilor care au fost destituiți sau care au abdicat își vor păstra calitatea de boieri, vor putea să ocupe funcții publice în țară și să fie aleși hospodari.

În cazul destituirii, abdicării sau morții unui hospodar și pînă cînd va fi dat un succesor, administrarea principatului va fi încredințată unor caimacamî numiți de divanul numitului principat.

Hatîșeriful din 1802 dispunînd abolirea impozitelor, redevențelor și rechizițiilor introduse din anul 1198 (1783), hospodarii împreună cu boierii din divanurile respective vor stabili și vor fixa impozitele și plățile anuale ale Moldovei și Valahiei luînd ca bază regulamentele care au fost stabilite în urma hatîșerifului din 1802. Hospodarii nu vor putea în nici un caz să se dea la o parte de la stricta îndeplinire a acestei dispoziții. Ei vor ține seama de observațiile ministrului maiestății sale imperiale și de cele pe care consuliî Rusiei le vor adresa, după ordinele sale, atît în această privință cît și în privința menținerii privilegiilor țării și, în special, în privința respectării clauzelor și articolelor inserate în prezentul act.

Hospodarii, în înțelegere cu divanurile respective, vor fixa în fiecare provincie numărul beșliilor după cel existent înaintea tulburărilor din 1821. Odată fixat, acest număr nu va mai putea fi mărit sub nici un motiv, în afară de cazul în care acest lucru este cerut de vreo necesitate urgentă de o parte și de alta, și este de la sine înțeles că beșlii vor continua să fie formați și organizați așa cum erau și înaintea tulburărilor din 1821 ; că agiile vor continua să fie aleși și numiți în același mod în care s-a procedat înaintea numitei epoci și, în sfârșit, că beșliii și agiile lor nu vor îndeplini niciodată decât funcțiile pentru care au fost instituiți dintru început, fără să se poată amesteca în treburile țării și fără să-și îngăduie nici o altă acțiune.

Tot ceea ce a fost uzurpat pe teritoriul Valahiei înspre partea Brăilei, Giurgiului și Culei (Turnului) și dincolo de Olt va fi restituit proprietarilor și se va fixa pentru numita restituire un termen în firmele referitoare la aceasta, care vor fi adresate cui i se cade.

Aceia dintre boierii moldoveni care numai în urma ultimelor tulburări s-au văzut siliți să-și părăsească patria vor putea să se reîntoarcă nestingheriți, fără a fi hărțuiți de vreo persoană, ori cine ar fi ea, și se vor bucura în întregime și deplin de drepturile lor, de prerogativele, bunurile și proprietățile lor, ca în trecut.

Sublima Poartă, luînd în considerație nenorocirile care au apăsas asupra Moldovei și Valahiei în urma ultimelor tulburări, le va scuti timp de doi ani de tributurile și redevențele pe care trebuie să i le plătească ; după expirarea timpului de scutire mai sus menționat, numitele tributuri și redevențe vor fi achitate la contribuția fixată prin hățșeriful din 1802 și nu vor putea fi mărite în nici un caz. Sublima Poartă va acorda, de asemenea, locuitorilor celor două principate libertatea comerțului pentru toate produsele solului și industriei lor, de care ei vor putea dispune cum vor crede de cuviință, în afara restricțiilor impuse, pe de o parte, de proviziile datorate anual Sublimei Porți, pentru care aceste provincii sînt ca niște grînare, pe

de alta, de aprovizionarea țării. Toate dispozițiile hațișerifului din 1802 referitoare la aceste provizii, la achitarea lor regulată la prețurile curente, după care ele trebuie plătite și care vor fi fixate, în caz de litigiu, de divanurile respective, vor fi repuse în vigoare și respectate pe viitor cu o scrupuloasă exactitudine.

Boierii vor trebui să execute ordinele hospodarilor și să rămână în limitele unei perfecte supunerii față de ei. În ceea ce-i privește, hospodarii nu vor putea să-i pedepsească în mod arbitrar pe boieri, nici să-i supună la pedepse nemeritate și fără ca ei să fi comis vreo greșală dovedită, și aceștia din urmă nu vor ispăși vreo pedeapsă decât după ce vor fi judecați conform legilor și uzanțelor țării.

Tulburările survenite în ultimii ani în Moldova și în Valahia aducând cel mai grav prejudiciu ordinii în diferitele ramuri ale administrației interne, divanurile respective vor lua măsurile necesare pentru a îmbunătăți situația Principatelor date lor în grijă, și aceste măsuri vor constitui obiectul unui regulament general pentru fiecare provincie, regulament care va fi pus imediat în funcțiune.

Toate celelalte drepturi și privilegii ale principatelor Moldovei și Valahiei și toate hațișerifurile care le privesc vor fi menținute și respectate în măsura în care nu vor fi modificate prin prezentul act.

Drept care, noi, subsemnații, plenipotențieri ai maiestății sale împăratul și padișahul întregii Rusii, având depline puteri, în înțelegere cu plenipotențiarul Sublimei Porți otomane, am hotărât și reglementat în privința Moldovei și Valahiei punctele de mai sus, care sînt consecința articolului III al convenției care explică și confirmă tratatul de la București, încheiată în opt articole, în conferințele de la Akerman, între noi și plenipotențiarul otoman.

În consecință, etc.

1829, septembrie 2/14, Adrianopole

Tratat general de pace încheiat la Adrianopole între Rusia și Turcia, în care se prevedea (prin art. V) că Principatele române își păstrau toate privilegiile și imunitățile acordate de tratatele încheiate între cele două imperii sau prin hâtșerifurile date de Imperiul otoman. Prin actul separat privind Țara Românească și Moldova se confirmă stipulațiile convenției de la Akerman, cu deosebirea că în viitor domnii vor fi aleși pe viață, nu pe 7 ani. Hotarul dintre Imperiul otoman și Principate va fi thalweg-ul Dunării, restituindu-se Țării Românești teritoriul raialelor Giurgiu, Turnu și Brăila. Se vor institui în Principate cordoane sanitare și carantine la hotare, cum și o miliție pentru ordinea internă. Se desființează obligațiile Principatelor de a furniza Porții la preț de monopol cereale, vite, lemne etc. Se stipulează libertatea comerțului pe Dunăre, Marea Neagră și în Imperiul otoman; scutirea pe doi ani de impozite față de Poartă. Imperiul otoman se obligă să confirme regulamentele administrative (organice) ce se vor alcătui pentru reorganizarea social-politică și administrativă a țărilor.

Art. V. — Principatele Moldovei și Valahiei punându-se, în urma unei capitulații, sub suzeranitatea Sublimei Porți și Rusia garantându-le prosperitatea, este de la sine înțeles că ele își vor păstra toate privilegiile și imunitățile care le-au fost acordate, fie prin capitulațiile lor, fie prin tratatele încheiate între cele două imperii, sau prin hâtșerifurile date în diverse momente. În consecință, ele se vor bucura de libera exercitare a cultului lor, de o siguranță perfectă, de o administrație națională independentă și de o deplină libertate a comerțului; clauzele adiționale stipulațiilor de mai înainte, considerate necesare pentru a asigura acestor două

provinciilor posibilitatea de a se bucura de drepturile lor, sînt consemnate în actul separat anexat, care este și va fi socotit ca făcînd parte integrantă din prezentul tratat.

.

Act separat relativ la principatele Moldova și Țara Românească

Cele două înalte puteri contractante, confirmînd tot ceea ce a fost stipulat prin actul separat al convenției de la Akerman referitor la modul de alegere a hospodarilor Moldovei și Valahiei, au recunoscut necesitatea de a da administrației acestor provincii o bază mai stabilă și mai conformă cu adevăratele interese ale celor două țări. În acest scop s-a convenit și reglementat definitiv ca durata de guvernare a hospodarilor să nu mai fie limitată la șapte ani, ca în trecut, ci ca ei să fie de acum înainte învestiți cu această demnitate pe viață, în afară de cazurile de abdicare de bunăvoie sau de destituire din cauză de delikte, prevăzute în numitul act separat.

Hospodarii vor reglementa nestingherit toate treburile interne ale provinciilor lor, consultînd divanurile respective, fără a putea, totuși, să aducă vreun prejudiciu drepturilor garantate celor două țări de hațiserifuri, și nu vor fi tulburați în administrarea lor internă de nici un ordin contrar acestor drepturi.

Sublima Poartă făgăduiește și se angajează să vegheze în mod scrupulos ca privilegiile acordate Moldovei și Valahiei să nu fie încălcate în nici un chip de către comandanții săi de la frontiere; să nu îngăduie nici un amestec din partea lor în treburile celor două provincii și să împiedice orice incursiune a persoanelor riverane de pe malul drept al Dunării pe teritoriul valah și moldovenesc. Vor fi considerate ca făcînd parte integrantă din acest teritoriu toate insulele alăturate malului stîng al Dunării, iar șanalul (Thalweg) acestui

fluviu va alcătui limita celor două principate de la intrarea sa în statele otomane pînă la confluența sa cu Prutul.

Pentru a asigura mai bine inviolabilitatea teritoriului moldovenesc și valah, Sublima Poartă se angajează să nu păstreze nici un punct fortificat, să nu îngăduie nici o așezare a nici unuia dintre supușii săi musulmani pe malul stîng al Dunării. În consecință, s-a hotărît în mod invariabil ca pe tot acest mal, în marea și mica Valahie, ca și în Moldova, nici un mahomedan să nu poată să-și aibă domiciliul și ca să fie admiși numai negustorii întăriți cu firme, care vor veni să cumpere pe socoteala lor în Principate mărfurile necesare pentru consum la Constantinopole sau alte obiecte.

Orașele turcești așezate pe malul stîng al Dunării, ca și teritoriile lor (raiale) vor fi înapoiate Valahiei, pentru a se uni de acum înainte cu acest principat, și fortificațiile existente mai înainte pe acest mal nu vor mai putea fi niciodată refăcute. Musulmanii care dețin bunuri imobile dobîndite nu prin uzurparea drepturilor unor particulari, fie chiar în aceste orașe, fie în orice alt punct al malului stîng al Dunării, vor fi obligați să le vîndă indigenilor într-un răstimp de optsprezece luni.

Guvernul celor două principate, bucurîndu-se de toate privilegiile unei administrații interne independente, va putea să stabilească nestingherit cordoane sanitare și carantine de-a lungul Dunării și în altă parte în țară unde va fi nevoie de ele, fără ca străinii care ajung acolo, atît musulmani cît și creștini, să se poată dispensa de exacta respectare a regulamentelor sanitare. Pentru serviciul carantinelor, ca și pentru a supraveghea siguranța frontierelor, menținerea bunei ordini în orașe și la sate și executarea legilor și regulamentelor, guvernul fiecărui principat va putea să întretină un număr de gărzi armate, strict necesare pentru aceste diverse funcțiuni. Numărul și întretinerea acestei miliții vor fi reglementate de hospodari în înțelegere cu divanurile respective, pe baza vechilor exemple.

Sublima Poartă, însuflețită de dorința sinceră de a le procura celor două principate toată bunăstarea de care se pot bucura ele și informată de abuzurile și jignirile care se săvârșesc acolo cu prilejul strângerii diferitelor provizii impuse de consum la Constantinopole, de aprovizionarea fortărețelor situate pe Dunăre și de nevoile arsenalului, renunță în întregime și complet la dreptul său în această privință. În consecință, Valahia și Moldova vor fi dispensate pentru totdeauna de a furniza grânele și alte mărfuri de consum, oile și lemnul de construcție pe care erau obligate să le livreze mai înainte.

De asemenea, nu li se va cere acestor provincii, în nici un caz, muncitori pentru lucrările de fortificații și nici o altă corvoadă, de orice fel ar fi ea. Dar, în scopul de a despăgubi tezaurul imperial de pierderile pe care această renunțare totală la drepturile sale i le-ar putea aduce, independent de tributul anual pe care cele două principate trebuie să-l plătească Sublimei Porți sub denumirea de haraci, de idie și de rechiabie (după conținutul hătișerifurilor din 1802), Moldova și Valahia vor plăti fiecare anual Sublimei Porți, sub formă de compensație, o sumă de bani a cărei mărime va fi determinată ulterior de comun acord. În afară de aceasta, la fiecare reînnoire a hospodarilor prin decesul, abdicarea sau destituirea legală a titularilor, principatul în care s-ar întâmpla un asemenea caz va fi obligat să plătească Sublimei Porți o sumă echivalentă cu tributul anual al provinciei, stabilit prin hătișerifuri. Cu excepția acestor sume, nu i se va mai cere niciodată țării și nici hospodarilor nici un fel de alt tribut, redevență sau dar, indiferent sub ce pre-text.

Data fiind desființarea proviziilor mai sus specificate, locuitorii Principatelor se vor bucura de deplina libertate a comerțului pentru toate produsele solului și industriei lor (stipulată în actul separat al convenției de la Akerman), fără nici un fel de restricții, în afara acelor pe care hospodarii, în înțelegere cu divanurile lor respective, le vor socoti indispensabile a fi stabilite în scopul de a asigura aprovizionarea țării. Ei vor

putea să navigheze nestingherit pe Dunăre cu propriile lor bastimente, prevăzute cu un pașaport din partea guvernului lor, și să meargă să facă comerț în alte orașe sau porturi ale Sublimei Porți, fără să fie maltratați de perceptorii haraciului sau expuși la vreo jignire.

În plus, Sublima Poartă, ținând seama de toate calamitățile pe care le-au avut de îndurat Moldova și Valahia și animată de un sentiment de omenie cu totul deosebit, consimte să-i scutească pe locuitorii acestor provincii pe o perioadă de doi ani, începând din ziua în care Principatele vor fi în întregime evacuate de trupele rusești, de plata impozitelor anuale vărsate în tezaurul său.

În sfârșit, Sublima Poartă, dorind să asigure în toate chipurile viitoarea bunăstare a celor două principate, se angajează în mod solemn să confirme regulamentele administrative care, în timpul ocupării acestor două provincii de către armatele curții imperiale, au fost făcute potrivit dorinței exprimate de adunările formate din cei mai notabili locuitori ai țării și care vor trebui pe viitor să servească drept baze pentru orînduirea internă a celor două provincii; bineînțeles, în măsura în care numitele regulamente nu vor aduce nici un prejudiciu drepturilor de suveranitate ale Sublimei Porți.

Drept care, noi, subsemnații plenipotențiarilor ai maiestății sale împăratul și padișahul întregii Rusii, în înțelegere cu plenipotențiarul Sublimei Porți otomane, am hotărât și reglementat în privința Moldovei și Valahiei punctele de mai sus, care sînt consecința articolului V al tratatului de pace încheiat la Adrianopole între noi și plenipotențiarul otomani. În consecință, prezentul act separat a fost redactat, prevăzut cu sigiliile și semnăturile noastre și predat în mîinile plenipotențiarilor Sublimei Porți.

Întocmit la Adrianopole la 2/14 septembrie 1829

Sadîc effendi
Abdul Kadir-bei

Conte Alexei Orlov
Conte F. de Pahlen

Act separat privitor la indemnizațiile
de comerț și război
și la evacuarea principatelor Moldova
și Țara Românească

Pentru ca pacea care se încheie în chip fericit între curtea imperială a Rusiei și Sublima Poartă otomană să fie păstrată veșnic între cele două înalte imperii și în scopul de a preîntâmpina, încă de pe acum, orice subiect de discuție posibil pe viitor, s-a considerat necesar să se reglementeze printr-un act separat tot ceea ce are legătură cu indemnizațiile de comerț, cu cele legate de cheltuielile de război și de evacuare, cu ajutorul articolelor următoare :

Art. I. — Într-unul din paragrafele actului separat privitor la principatele Moldovei și Valahiei și anexat la articolul V al tratatului de pace se stipulează că „orașele turcești așezate pe malul stîng al Dunării, ca și teritoriile lor (raiale) vor fi înapoiate Valahiei, pentru a se uni de acum înainte cu acest Principat, și fortificațiile existente mai înainte pe acest mal nu vor mai putea fi niciodată refăcute etc.”

Ca urmare a acestei stipulații, fortăreața Giurgiu, care mai este încă ocupată de trupele Sublimei Porți, va trebui să fie evacuată și redată trupelor rusești, iar fortificațiile vor fi distruse. Această evacuare va fi efectuată într-un răstimp de cincisprezece zile de la semnarea tratatului de pace. Trupele turcești se vor retrage din București, luînd cu ele toată artileria, munițiile, bunurile și efectele lor. La fel se va întîmpla cu locuitorii musulmani, care vor avea, de asemenea, dreptul să ia cu ei bunurile și efectele lor.

1834, ianuarie 17/29, St. Petersburg

Tratat între Rusia și Turcia, încheiat la Sankt-Petersburg, relativ la granițele asiatice, la principatele Moldova și Țara Românească și la indemnizații. Poarta se obligă să recunoască regulamentele organice, iar Rusia se angaja să părăsească Principatele române la două luni de la numirea domnilor. Se prevede că, în mod excepțional, de această dată domnii vor fi numiți, iar nu aleși de Adunarea obștească extraordinară, cum era stabilit prin regulamentele organice¹. Țările române vor plăti anual un tribut de 3 000 000 de piaștri turcești, începînd cu 1 ianuarie 1835.

Art. II. — Prin instrumentul întocmit separat la Adrianopole relativ la principatele Valahiei și Moldovei, Sublima Poartă și-a luat angajamentul de a recunoaște în mod formal regulamentele întocmite, în timpul cît trupele rusești au ocupat aceste provincii, de către principalii lor locuitori în legătură cu administrația lor internă. Sublima Poartă, negăsind nimic în articolele acestei Constituții care să afecteze drepturile sale de suveranitate, consimte încă de pe acum să recunoască în mod formal numita Constituție.

Ea se angajează să publice în această privință un firman însoțit de un hatîșerif la două luni de la schimbarea instrumentelor de ratificare și să dea o copie a acestuia misiunii ruse de la Constantinopole.

¹ Tratatul a fost precedat de protocolul încheiat în octombrie 1830, pentru delimitarea Principatelor române, în executarea actului separat al tratatului de la Adrianopole, și semnat de Turcia, Rusia și de vornicul Mihai Ghica pentru Moldova și Țara Românească. De asemenea, la 8 iulie 1833 s-a semnat, la Unkiar Iskellessi, între Rusia și Poarta otomană un tratat în care, printre altele, se confirmau clauzele tratatului de la Adrianopole.

După recunoașterea formală a Constituției, hospodarii Valahiei și Moldovei vor fi numiți, dar numai de această dată și ca un caz particular, în modul în care s-a convenit acum cîtva timp între cele două puteri contractante, și vor începe să cîrmuiască cele două provincii conform Constituției, care este o urmare a stipulațiilor despre care s-a vorbit mai sus.

Majestatea sa împăratul Rusiei, vrînd să dea o nouă dovadă a atenției și considerației pe care le are pentru înălțimea sa și pentru a grăbi clipa în care Sublima Poartă va uza de drepturile pe care tratatele i le asigură în cele două provincii, va porunci trupelor ei, după ce domnitorii vor fi numiți, să se retragă din cele două provincii. Acest punct va fi adus la îndeplinire la două luni de la numirea domnitorilor.

Și, întrucît este cît se poate de drept să existe o compensație pentru avantajele pe care Sublima Poartă le acordă din bunăvoință valahilor și moldovenilor, s-a convenit și s-a hotărît ca tributul anual pe care cele două provincii trebuie să i-l plătească, potrivit tratatelor, să fie fixat de acum înainte la 6 000 de pungi (adică la 3 000 000 de piaștri turcești) și ca domnitorii să aibă grijă ca această sumă să-i fie plătită anual, începînd de la 1 ianuarie 1835.

S-a convenit între cele două curți ca numărul trupelor care vor fi folosite ca garnizoane în interiorul celor două provincii să fie fixat în mod invariabil și după voia Sublimei Porți și ca aceasta să dea drapele garnizoanelor și pavilion navelor de comerț valahomoldovenesti care navighează pe Dunăre.

1835, iunie 26/8 iulie, Iași

Mihai Vodă Sturdza confirmă Convenția din 8 și 15 iulie între Moldova și Țara Românească prin care se stabilesc normele comune ce urmau să se aplice de către fiecare din părți, în raporturile reciproce, în situația când cetățenii uneia se găseau pe teritoriul celeilalte. Locuitorii Țării Românești și Moldovei aveau dreptul de a face negoț în ambele țări, de a dobândi proprietăți, de a se deplasa dintr-un teritoriu în altul pentru pășunatul vitelor, pentru morărit, de a fi scutiți de taxe vamale pentru cumpărături care nu erau destinate comerțului etc. Urmează un act lămuritor din 20 septembrie/2 octombrie.

Prea înălțatul domn și oblăduitor al principatului țării Moldaviei și preaînălțatul domn și oblăduitor al principatului Țării Românești, fiind amândouă îndemnate de o rîvnă reciprocă să statornicească și să strîngă legăturile bunei armonii, care și acum se află din norocire între aceste două oblăduiri, au judecat de cuviință, spre acest sfîrșit, să hotărască printr-o convenție feluri de articole ale interesurilor reciproce amîndurora Principaturilor, pe temeiul organiceștilor regulamente, precum și a unor neapărate trebuințe spre îndeletnicirea locuitorilor marginii și a uneia și a alteia părți. Spre acest sfîrșit, la anul 1832, s-au fost rînduit de către oblăduirile respective de atunci o comisie alcătuită la Focșani, care s-a îndeletnicit de a încheiat optsprezece jurnale în feluri de obiecte; însă dintre aceste jurnale, vreo cîteva puncturi contestarisindu-se între aceste două oblăduiri, din care a urmat o îndelungată corespondență și nu s-a putut din această pricină a se alcătui pînă acum actul convenției, preaînălțații domni au judecat de cuviință, ca să poată da sfîrșitul acestei convenții, de au orînduit acum preaînălțatul domn al țării Moldovei pe luminăția sa beizade Nicolae Șuțu, secretar al statului Moldaviei și cavaler al sfintei Anii al

2-lea clas și al ordinului otomanicesc Nișani Eftihar, și preainălțatul domn al Țării Românești pe cinstit domnul presidentul divanului de comerț, biv vel postelnic și cavalier al sfântului Vladimir al 4-lea clas și al sf. Anii al 3-lea clas Constantin Șuțu, de au tratarisit între dînșii puncturile contestarisite, încheind două jurnaluri, unul cu nr. 19 și altul cu nr. 20, după care, cerînd trebuința a se alcătui și a se iscăli actul convenției, spre a se putea întări de către preainălțații domni și a avea tăria formală, preainălțatul domn și oblăduitor al principatului țării Moldoviei au orînduit pentru Moldavia pe cinstit d-l marele logofăt dinlăuntru și cavalier al sfântului Stanislav al 2-lea clas și al sfintei Anii al 2-lea clas și al ordinului otomanicesc Nișani Eftihar, Alexandru Ghica, și pe cinstit d-l marele vistiernic și cavalier Nicolae Canta, și pe cinstit luminăția sa beizade Nicolae Șuțu, secretarul statului și cavalier al sfintei Anii al 2-lea clas și al ordinului otomanicesc Nișani Eftihar, și preainălțatul domn și oblăduitor al principatului Țării Românești pe cinstit d-l presidentul divanului de comerț, biv vel postelnic și cavalier al sfântului Vladimir al 4-lea clas și al sfintei Anii al 3-lea clas Constatin Șuțu, care au întocmit și au iscălit, după unirea ce au urmat între d-lor, acest act al convenției, după articolele ce se însemnează mai jos :

Art. 1. Locuitorii satelor și ai orașelor dajnici ce se vor dosi dintr-un principat în acel-lalt și țigani, atît ai statului cît și mănăstirești și boierești și ai altor particularnice fețe, ce asemenea vor fugi, nu numai să se dea înapoi, ci și cei care vor primi se supun a plăti spre osîndă îndoită capitație pentru fiecare dajnic locuitor sau țigan ce-l va sprijini, și îndată să-l și dea înapoi, fiind și staturile respective îndatorite ca prin ocîrmuirile locului să prindă pe asemenea oameni și cu convoiul cuviincios să-i trimită la graniță, ca să-i teslimarisească la ocîrmuirea marginii, sau de vor veni după dînșii gonaci, să li se dea lor ajutorul cuviincios, asemănat cu cuprinderea mai sus spre prinderea lor.

Iar flăcăii dajnicilor locuitori ce se vor însura dintr-un principat în cel-lalt să se întoarcă la urma lor, fără a se prescrie la vro dajdie în principatul de unde-și

va lua soția, și țiganii cîți se vor afla dintr-un principat în cel-lalt fugiți, pînă în ziua ratificației actului convenției, aceștia, sub oricărui stăpînire se vor afla, să nu poată din acea zi înainte a-i reclamarisi stăpînul lor ce i-au fost mai înainte sau staturile respective, ci să rămînă în desăvîrșita stăpînire a acelor într-a căruia s-au aflat în ziua ratificației actului convenției, urmîndu-se asupra acestora de mai sus scrise întocmai după jurnalul încheiat la 8 decembrie 1832, cu nr. 2.

Art. 2. Cîți locuitori dintr-un principat vor trece în cel-lalt vremelnicesc pentru nîscaiva îndeletniciri în folosul lor sînt datori a avea pașaportul stăpînirii lor și cu caracterul întru care îl va mărturisi acel pașaport, adică boier cu rang, nobil, neguțător sau dajnic, să-l cunoască oblăduirea învecinatului principat. Unii ca aceștia nu se pot îndatori la nici una din cele către statul învecinat îndatoriri, dobîndind în partea oblăduirii celui principat toată ocrotirea pravilelor, supuindu-se și el pe vremea șederii sale acolo la toate pravilele celui principat. Asemenea locuitori, dobîndind proprietăți nemișcătoare în învecinatul principat, vor dobîndi și toate drepturile și foloasele proprietății, deopotrivă cu acei adevărați pămînteni, răspunzînd din parte-le și toate îndatoririle puse asupra proprietăților legiuite de către stăpînirea locului și asupra proprietății a însuși pămîntenilor ; nu poate însă avea dreptul votului asemenea locuitor la alegerile ce se vor face la ținutul unde va avea proprietatea sa, adică nici poate fi ales, nici poate să aleagă, ca unul ce, nefiind statornic în principatul acela, firește nu poate dobîndi dreptul politicesc, urmîndu-se această legiuire întocmai după cuprinderea jurnalului încheiat la 8 decembrie anul 1832, nr. 3.

Art. 3. Făcătorii de rele, criminalii statului, dezeratorii și datornicii, fiindcă asemenea oameni urmează a trece dintr-un principat în cel-lalt fără pașaporturile stăpînirii lor, să se poruncească ocîrmuirile locale din amîndouă principaturile că, unde vor găsi asemenea oameni fără de pașaporturi, să-i trimiță la oblăduirea lor, și acea oblăduire, dovedindu-i doșiți din învecinatul

principat, cu un destoinic convoi să-i trimită cu toate ale lor ce se vor găsi la dînşii sau la alţii ascunse de ei la oblăduirea principatului de unde au dosit. Această urmare să se facă nu numai de se va face reclamarisire pentru asemenea oameni, ci şi de sineşi să aibă îngrijire fieştecare oblăduire a-i prinde prin ocîrmuirile locale şi a-i da înapoi, precum şi dacă, din întîmplare, unii ca aceştia vor găsi mijloace de a se strecura şi cu paşaporturi sau pe numele altora, sau, fiind sudiţi curţilor străine, cu paşaporturile consulaturilor, la asemenea împrejurări, ori dovedindu-se prin cercetarea poliţiilor locale, sau reclamarisindu-se anume de învecinatul principat, să se prindă şi să se trimită la oblăduirea de unde sînt doşiţi, fără a li se respectui paşaporturile, decît întîmplîndu-se unii dintr-înşii a avea paşaporturi de sudiţi curţilor străine, atunci oblăduirea locului să se înţeleagă în lucrările sale cu consulatul întru a căruia protecţie va fi vinovatul după paşaportul ce va avea, iar la goana ce se va face spre prinderea făcătorilor de rele, poliţia ce se va afla gonindu-i, ca să nu-i piardă din vedere sau urma lor cu corespondenţie, are voie a trece la învecinatul judeţ, peste hotar, spre prinderea lor, dînd îndată şi de ştire poliţiei locale adecă, sau ocîrmuirii locului de va fi cu apropiere, ori subtocîrmuitorului plăşii şi păzitorului grăniţii şi sau împreună cu dînşii sau acea poliţie ce s-au aflat gonindu-i, prinzîndu-i, este datoare a-i teslimarisi cu toate ale lor la ocîrmuirea principatului unde s-au prins şi apoi să se urmeze corespondenţie pentru reclamarisirea lor, după cuprinderea jurnalului încheiat la 8 decembrie anul 1832, cu nr. 4.

Art. 4. Sătenii de pe hotarul de la principat la altul, pentru ale lor cîmpeneşti îndeletniciri, vor avea slobodă trecere, avînd totdeauna cu dînşii la orice trecere a lor răvaşele juraţilor satelor locuinţii lor, nefiind îndatoriţi unii ca aceştia a lua paşaporturi, după cuprinderea articolului al 2-lea, şi cu asemenea bileteri să-i primească fără prepus proprietarii învecinatului principat la întocmirea muncii ce vor face cu dînşii. Asemenea locuitori, aflîndu-se cu ale lor îndeletniciri pe pămîntul învecinat, nu se vor supăra nici de împlinatorii dajdiilor,

nici de sătenii satelor în care s-ar sprijini vremelnicește, cu nici un fel de cerere, nici pe seama venitului statului, nici pe seama cutiilor satelor ; asemenea și oltenii, cărora la trecerea lor mai înainte vreme au obicinuit unii din dregătorii marginii ai principatului Moldaviei de lua cîte o dare de bani împotriva armoniei vecinătății și a bunei orînduiei, pe temeiul jurnalului ce s-au încheiat mai înainte sub nr. 3, întemeiat pe articolul Organicescului regulament al Moldaviei 427, iar după Organicescul regulament al Valachiei 372, nu pot fi supărați asemenea oameni supuși unui principat la trecerea lor în cel-lalt cu plata birului sau a o alte dări pentru vremelniceasca lor locuință în învecinatul principat, precum oltenii se supără în Moldova, și cînd vor voi dintr-aceștia să treacă roduri de-ale lor peste hotar, pot să le treacă numai pe la șchelile cele hotărîte de exportatie și importatie și becheturi, după așezămîntul ce s-a făcut prin jurnalul încheiat la 28 iunie anul 1835, cu nr. 19, pe temeiul articolului 164 al Organicescului regulament al Moldaviei, cap. V, și 159 al Organicescului regulament al Valachiei.

Art. 5. Locuitorii ce vor voi să intre dintr-un principat în cel-lalt pentru pășune, cu cîrduri de vite, boi, vaci, cai, oi și capre, sînt datori a avea biletul în chip de regii sub iscălitura și pecetea ocîrmuitorului județului, cuprinzător de numărul, felul și soiul vitelor ce vor aduce la pășune ; cu aceste bilete înfățișîndu-se la strejuitorul și vameșul graniței și la cinovnicul stăpînirii și, aflîndu-se întocmai după bilet, să le înscrie în condică, să visarisească biletul în dos, puind și numărul și pecetea șchellii, să-l dea în mîinile stăpînitorilor vitelor, ca cu acela să aibă voie a trece peste graniță fără nici o plată, nici vreo altă dare către stăpînire sau către altcinevași, afară din tocmeala ce va face cu proprietarul pentru sohat, îndatorîndu-se ca la întoarcere să se întoarcă tot pe la acea șchelă pe unde au intrat, și iarăși, făcîndu-se numărătoare, de vor fi întocmai, nu se vor supăra întru nimica, iar lipsa sau prisosul se supune la legiuită plată de vamă, lipsa la vama exportatiei, sub cuvînt că l-au vîndut din locurile pășunii, și prisosul la vama exportatiei, cu cuvînt că le-au cumpă-

rat de la lăcuiitorii aceluî principat pe vremea pășunii ; însă pe temeiul articolelor reglementurilor amîndorura principatelor, 164 al Reglementului Moldaviei și 159 al Reglementului Valachiei, fiind poprită cu totul vînzarea vitelor dintr-un principat în cel-lalt în sume mari, cînd lipsa acestor vite de pe sohat va da prepus, din pricina mărimii numărului lipsei, că a urmat stăpînul acelor vite viclenie, atunci stăpînirea aceluî principat în care s-au urmat fapta aceasta împotriva articolilor de mai sus este în drept a reclamarisi suma acelor drept controbont, apărîndu-se de legiuita plată și lipsa vitelor moarte după așezarea lor la sohaturi și prisosul ce se va dovedi din prăsila vitelor pe vremea pășunatului, îndatorîndu-se stăpînul acestor vite să înfățișeze la cinovnicul șcheliî peile soiului și felurimea vitelor celor moarte, iar pentru prăsilă numai mărturie în scris iscălită de proprietari sau ai lor vechili și adeverită de subtocîrmuitorul plășii, supuindu-se la această legiuire întocmai și tot felul de vite ce se va întîmpla a trece dintr-un principat în cel-lalt la ernatic, care, toamna mergînd și primăvara întorcîndu-se înapoi, să aibă tot aceeași slobozenie ; și, dacă vreunii din stăpîni vor voi să-și tae vitele la zalhanalele principatului unde le-au pășunat, atunci tot seul rămîne tot în acel principat, supuindu-se la trebuințele țării, după întocmirea ce se va face de către stăpînire, iar cervișul, pastrama și peile sînt slobozi a le scoate, cu plată de vama exportației, sub cuvînt că, după ce vitele le-au tăiat la zalhana, s-au prefăcut în marfă ; și dacă, din întîmplare, se va prăpădi biletul cu care au intrat, luîndu-se drept temei condica șcheliî graniței pe unde au trecut cu vitele, să aibă tot acel drept a le întoarce la urmă-le, precum ar fi și biletul de față ; precum și vitele de tamazlîc, îndată ce se vor statornici, socotindu-se ca pămîntene, sînt supuse la legiuirile ce vor fi puse pentru exportația vitelor în principatul acela, precum și orîndatorii ce vor ținea moșii în orîndă dintr-un principat în celălalt și vor aduce cu dînșii vite pentru plugărie și alte slujbe ale moșiei, după trecerea de un an a aducerii lor, se supun la legiuirile pămînteneștilor regule de exportație ; și locuitorii ce vor urma

împotriva acestor regule și vor cerca a trece vitele lor prin alte puncturi afară de acele patru hotărîte a exportăției și importăției, și nu în ființa cinovnicului străjuitor și vameșului, prinzîndu-se să li se ia vitele, supunându-se la orînduială de controbont, iar apucînd să treacă și dovedindu-se, să se reclamarisească la a lor stăpînire și îndată să-i supuie a plăti prețul vitelor trecute prin viclenie la orînduiala controbontului, după prelargă glăsuire jurnalului încheiat la 12 decembrie anul 1832, cu nr. 5.

Art. 6. Măcelarii orașelor Focșani, Brăila, Galați, Odo-bești, Vărtișcoiul și Nămăloasa sînt slobozi a cumpăra în principatul învecinat, prin știrea ocîrmuirilor județelor învecinate și sfaturilor orașenești, pe fieștecare an, pentru căsăpiile acelor orașe, opt sute cincizeci vite mari, șaisprezece mii mici, cu plata exportăției ce va fi legiuită din partea oblăduirii principatului aceluia de unde s-au cumpărat, atît pentru cele mari cît și pentru cele mici, trecîndu-le numai prin șchelile cele hotărîte a exportăției și importăției, cu orînduiala cuprinsă pentru aceasta în jurnalul încheiat la 29 decembrie 1832, cu nr. 8. Iar oi mari sau capre nu se pot cumpăra cu nume pentru căsăpii.

Art. 7. Păsări și vînături, carne de la căsăpit, lumînări, pîne coaptă, unt proaspăt, ouă și lapte și tot felul de zarzavaturi verzi și uscate, căruți de maldări sau fîn, lemne de foc ce vin la tîrguri, asemenea și cherestelele ce se aduc pentru vînzare de orice fel și soi de către locuitori, în care intră și scîndurile de brad mari și mici ce se vor cumpăra de către învecinații locuitori, iar nu pentru negoț, cum și pari și nuele, haraci, cercuri lucrate și nelucrate, mlaja, buți, polo-boace și doage pentru acesta, ciobări sau hîrdaie, putini pentru poame și altele, curători, cofe și pîlnii sînt slobode a trece fără nici o plată de vamă ; iar epuri cu peile, vulpe, lupi și urși nu pot trece fără plată de vama exportăției ; asemenea, legume de mîncare, fasole, mazăre, linte, bob, nohut, poame proaspete și uscate ce se vor cumpăra de către locuitorii de orice treaptă pentru hrana lor, de la una pînă la cincizeci oca, să nu plătească nimic drept vamă sau alt havaet, iar cînd unul

va cumpăra mai sus decît suma aceasta, să aibă a plăti vama exportăției; precum și pește proaspăt, sărat în cîtățimi mici, cunoscute că s-au cumpărat pentru hrana caselor, iarăși va fi slobod fără nici o plată de vamă.

Art. 8. Făina de grîu, păpușoiu și mălaiu ce va veni de vînzare în zilele de tîrg sînt slobози a cumpăra locuitorii unui principat în cel-lalt, în cîtățimi mici, fără plată de vamă, adică pînă la șaizeci oca mană, de orice treaptă va fi, iar isnaful pitarilor, toți ai uneia părți din oraș, la o zi de tîrg pot cumpăra cinci sute oca făină de grîu și să-l treacă fără plată de vamă, cu urmare după jurnalul încheiat la 29 decembrie anul 1832, cu nr. 8.

Art. 9. Din orzul ce va veni în tîrg de vînzare la o zi de tîrg poate să cumpere, fără plată de vamă sau altă dăre, boierul o chilă, neguțătorul o jumătate și locuitorii ceilalți o demerlie, care se socotește de douăzeci și patru oca.

Art. 10. Locuitorii marginii ce vor cumpăra unii de la alții pentru casnica lor trebuință cîte unul sau doi boi de jug, iar nu de negoț sau de surec, sau cîte unul sau doi cai de înhămat, ori o vacă cu lapte cu alte mai mărunte, precum mînzat, gonitori și vițel, sînt slobози a cumpăra asemenea vite unii de la alții, plătind însă dreptul exportăției, ce va fi legiuit de către oblăduirea principatului de unde s-au cumpărat, făcîndu-se urmare la articolele de mai sus 6, 7, 8, 9 și 10, întocmai după jurnalul încheiat la 29 decembrie anul 1832, cu nr. 8.

Art. 11. Mărfurile de tranzit sînt slobode a trece dintr-un principat în cel-lalt, fără a putea mortasipii vămilor sau unuia sau altuia principat să apuce carele cu marfă pe drum și să ceară vamă din pricina cotiturilor ce se fac pe la unele locuri ale hotariului și se calcă pămîntul a unuia și a altuia principat cu drumul, pentru că starea drumului următor pe marginea amînduror principatelor nu iartă a nu se călca acest fel de cotituri, iar zahirelele principatelor respective, vite, seuri de vite și sare, sînt cu totul oprite și nici cu numire de tranzit nu poate intra dintr-un principat în

cel-lalt, după jurnalul încheiat la 29 decembrie anul 1832, cu nr. 2.

Art. 12. Toată plutirea pe apa Siretului va fi slobodă de acum și pentru totdeauna de orice dare, sub nici un fel de cuvînt, coborînd și suind fieștecare principat prin plutire mărfurile și producturile sale cu mergere în Dunăre și întoarcere pe cursul apei Siretului cu aceleași mărfuri sau producturi ce s-ar putea căra prin plutiri ; însă cu privilegiul plutirilor să nu se poată aduce vătămăre comerțelor principaturilor respective cu producturile cele ce prin jurnalul încheiat la 29 decembrie a anului 1832 cu nr. 9 anume se arată că sînt oprite intrarea lor dintr-un principat în cel-lalt, măcar și sub numire de tranzit, făcîndu-se întocmai urmare după jurnalul încheiat la 29 decembrie anul 1832, cu nr. 10.

Art. 13. Locuitorii ce vor merge la măciniș în învecinatul principat sînt datori la plecarea lor să ia bilet de la jurați și pîrcălabul satului de unde vor pleca, arătător de cîtă sumă de pîine și felurimea ce va avea în carul său, cu care bilet se va arăta la cinovnicul, strejuitorul și vameșul șcheli pe unde va trece, care sînt îndatoriți a visarisi acel bilet în dos pentru suma pîinei, și la întoarcere de la moară se îndatorează locuitorii să se întoarcă tot pe la acele șcheli pe unde au intrat, unde din suma ce au trecut nemăcinată, ținîndu-se în seamă scăzămînt la zece două, care se va socoti risipa, hrana lui și uimul ce a dat pentru măciniș, cu cealaltă sumă este slobod a trece fără plată de vamă sau vreo altă dare ; iar la întîmplare de mai mult scăzămînt sau prisos, dîndu-se înțelegere că ar fi vîndut peste hotar din suma ce au trecut, sau, dimpotrivă, că au cumpărat peste hotar, la asemenea întîmplare, cînd exportăția producturilor va fi slobodă, pentru prisosul ce vor cerca să-l tăinuiască să se supue la îndoită plată a exportăției, iar cînd va fi poprită, să se supue pravilelor controbontului. La întîmplare însă, cînd va plăti uimul cu bani după adeverința ce va avea de la moară, i se va ține în seamă numai la zece una, iar nu două, făcîndu-se urmare întocmai după cuprinderea jurnalului încheiat la 30 decembrie anul 1832, cu nr. 11.

Art. 14. Locuitorii ce lucrează lîneturi, adecă postavuri, abale, zeghii și dimii, pîsle, sărici și altele asemenea, care se bat la pive și dreste, să aibă voie a trece de la un principat în cel-lalt și înapoi fără nici o supărare sau plată de vamă, cu îndatorire însă și întocmire să treacă numai pe la șchelile hotărîte pe unde sînt cinovnici spre pază și vameși, unde, numărîndu-se bucățile și înscriindu-se în condică cu ziua trecerii și numărul, va trece slobod a le lucra la pivi și dreste, și la întoarece să treacă tot prin acea șchelă pe unde au intrat, unde, cercîndu-se numărul și fiind întocmai cu cel ce a trecut, să treacă slobod și nesupărat ; iar lipsind sau prisosind din numărul, se va supune pentru lipsă la plata exportăției și pentru prisos la plata importației, făcîndu-se întocmai urmare după jurnalul încheiat la 30 decembrie anul 1832, cu nr. 12.

Art. 15. Locuitorii învecinați ce vor cumpăra în tîrgul uneia sau alteia părți cele trebuincioase pentru însăși a lor îmbrăcăminte sau alte mărunte casnice trebuinți vor fi nesupărați de plata vămii pentru asemenea lucruri, după cum se cuprinde în jurnalul încheiat la 30 decembrie anul 1832, cu nr. 12.

Art. 16. Satele ce sînt însemnate anume în jurnalul încheiat la 14 Ghenarie anul 1833 cu nr. 13 amînduror principaturilor, care din vechime au apucat a fi așezate pe hotar, sînt slobode a trece vitele lor la pășune din toate zilele și a le întoarce înapoi, și, spre a nu se urma vreun catachrisis în trecerea lor cu amestecare de vite din cele ce sînt supuse vămii exportăției, pentru vitele acelor sate sînt datori jurații sau paznicii acelor sate, subț a lor strășnică răspundere, să privegheze ca, pe lîngă vitele satului, să nu se amestece de acest fel de vite, ca cu mijlocul acestora să treacă peste graniță fără a plăti dreptul exportăției, ci îndată să-l mărturisască la cinovnicul șchelei învecinatului principat de unde s-au luat vitele acelea ; precum și îndată ce se va cumpăra vreo vită de locuitorii acelu sat din principatul învecinat, să dea de știre cinovnicului marginii și vameșului, căci, împotriva urmînd, se va supune la toată osînda a îndoitei plăți a controbontului chiar jurații acelu sat, ca unii ce împotriva legiurilor au

urmat, și acele vite ce s-au caceardesit să se reclamari-sească de către ocîrmuirea principatului aceluia în folosul statului, iar dacă din întîmplare s-ar amesteca cu vitele unui sat niscaiva vite a altor sate învecinate sau mai depărtate și vor trece la pășune și se va dovedi că aceasta a urmat fără precugetare de controbont, nefiind din vitele de negoț, asemenea vite, reclamarisindu-se de către proprietarul lor pînă în două zile, să se sloboadă fără plată sau altă osîndă, ca o întîmplare, iar nu cu precugetare; iar cînd va fi prepus întemeiat de controbont, atunci vitele acelea să se secestruiască și, făcîndu-se cercetare mixtă cu cinovnicii orînduiți de la amîndouă părțile, de se va dovedi uneltire controbontului, pentru acele vite să se urmeze atunci întocmai după măsurile și regulile cuprinse în jurnalul cu nr. 13, de la Ghenarie 4, anul 1833.

Art. 17. Fiind datoare Moldova prin chrisovul răposatului întru fericire domn Alexandru vodă Moruz, pentru izvorul apei ce a luat din Țara Românească și au făcut ceșmelele în partea Moldovei, să dea șease măsuri de apă din haznaua Focșanilor pentru ceșmelele Focșanilor părții Țării Românești, acum, din pricină că drumul apei de la Odobești pînă la Focșani aflîndu-se învechit și stricat, nu poate să cuprindă toată apa ca să vie în haznaua Focșanilor, s-a hotărît ca deodată, din șease măsuri de apă ce este datoare Moldavia, să dea patru măsuri, iar la vara viitoare, isprăvindu-se drumul apei, ce și d-lor, viețuitorii în partea Moldovei, cu cheltuiala domniilor sale au a-l face de la Odobești pînă la haznaua Focșanilor Moldaviei, ca să poată cuprinde toată apa de la izvorul ei, atunci, pe lîngă patru măsuri ce se dau acum, este datoare Moldova a da Țării Românești din haznaua Focșanilor încă două măsuri de apă, spre împlinire de șease măsuri, după cuprinderea chrisovului.

Această apă pentru totdeauna se va da de către partea Moldovei pe deplin și iarna și vara din haznaua Focșanilor, care orașenii părții Valachiei, cu cheltuiala lor, sînt datori a o lua din hazna și a o duce la ceșmelele Focșanilor Valachiei, și numai cînd din întîmplare s-ar strica de tot drumul acestor ape și va

lipsi din haznaua Focșanilor, atunci numai va lipsi și darea acestor șease măsuri de apă, iar în cîtă vreme va fi apa aceasta luată din pămîntul Valachiei, datoare este Moldova să dea aceste șease măsuri de apă, păzindu-se întocmai și urmîndu-se după jurnalul încheiat la 8 Ghenarie anul 1833, cu nr. 15.

Art. 18. Scheli pentru exportatie și importatie s-au hotărît a fi patru, unde vor fi orînduiți cinovnici strejutori și vameși și pe unde numai se va putea exportarisi și importarisi orice marfă, adică : Vărteșcoiul, în dreptul Odobeștilor, drept Cărmidărie, la drumul ce se cheamă al Odobeștilor ; Focșanii, lîngă hotar, unde au fost și din învechime ; Nămoloasa, în marginea hotarului, în dreptul cășeriei Nicolescu ; Bădenii, la podul de acolo. Iar puncturi mici pentru cele din toate zilele treceri ale locuitorilor, unde vor fi așezate numai bicheturi și pe unde mărfuri sau cîte alte sînt supuse la plata exportatiei și importatiei, cîrduri de vite nu pot să treacă, afară numai de acele ce s-au hotărît a fi slobode și fără plată de vamă, s-au hotărît puncturi cinci, adică : Slobozia, Pânticești, în dreptul Călimăneștilor Moldovii, Răsipiții, în dreptul Răstoacii, Tugueții, între Hulturi și Malurile, Corbul, în dreptul Blehani, Măxineni, în dreptul Măxinenilor ; iar afară dintr-aceste două puncturi ce s-au zis mai sus, cel care va cerca să treacă sau cu mărfuri sau cu orice alt lucru din cele poprite și supuse la cercetare fără știrea păzitorilor marginii, împotriva celor legiuite, se va supune la pravilele controbontului, urmîndu-se legiuirea aceasta întocmai după jurnalul încheiat la 20 Ghenarie anul 1833, cu nr. 16.

Art. 19. Măsura chilei s-au hotărît a fi la fieștecare principat deosebita măsură a sa, adică : principatul Moldaviei — chila ce a statornicit-o de două sute patruzeci oca, iar principatul Valachiei — chila de patru sute oca ; însă această măsură nu se va aplicarisi la cele ce s-au slobozit prin alte jurnaluri și s-au hotărît a se socoti chila de patru sute oca în amîndouă principatele, urmîndu-se întocmai după jurnalul încheiat la 20 Ghenarie anul 1833, cu nr. 17.

Art. 20. După publicația ce prin exemplaruri tipărite se va face în coprinsul amîndorura principatelor acestei convenții de către oblăduirile respective, din ziua publicației, la fieștecare trei luni se va orîndui de fieștecare oblăduire un revizor, care, amîndoi întîlnindu-se la Focșani și unindu-se între ei, vor merge împreună în tot cursul marginii acestor două principaturi ca să cerceteze, pe la șchele și bicheturi, pe cinovnicii, sameșii și paznicii de pădesc legiuirile convenției fără abatere în vreun catachrisis, și aceasta să se urmeze în cursul de doi ani, urmîndu-se întocmai după jurnalul încheiat la 20 Ghenarie anul 1833, cu nr. 18.

Art. 21. Locuitorii ai unui sau ai altui principat ce vor face semănături sau vor cosi fîn pe pămîntul celuilalt, după plata dijmii sau alte tocmeli ce vor avea cu proprietarii, și vor voi să-și ridice rodul semănăturilor și a fînurilor, toate sau parte dintr-însele, în grăunțe sau în snopi, sau păpușoi curățit sau în foi, și să le ducă peste hotar, la pămîntul locuinței lor, pentru asemenea roduri de pîne și legume și fîn sînt slobozi de orice plată de vamă sau alt havaet, îndotrîndu-se însă să treacă peste graniță numai pe la locurile strejuite, adică șchele și becheturi ce s-au întocmit pentru acest sfîrșit; și spre a nu se zdruncina cu măsurătoarea la graniță, luîndu-se drept temei că într-un car cu boi nu poate să ridice mai mult decît cinci sute oca greutate în grăunțe, și la car cu patru sau șase boi — greutate pînă la una mie două sute oca, asemenea și într-un car cu doi boi — o clae și jumătate în snop, și în carul cu patru sau șase boi — de la două și jumătate pînă la trei clăi, precum și porumbul în ștuleți curățiti de foi într-un car cu doi boi opt sau zece baniți de cîte zece la chila cea mare, și în carul cu patru sau șase boi — de la douăzeci pînă la douăzeci și cinci baniți, iar în foi nu mai mult de douăzeci, să se facă publicație în tot cuprinsul amînduror țărilor ca proprietarii moșilor sau vechilii lor, orîndatorii, să fie datori ca, scriind dijma locuitorilor străini ce vor face semănături pe moșia lor și vor cere să le treacă peste graniță, pe temeiul proporției de mai sus, întocmind în cîte care poate să le ridice, să aibă îndată a da acelui locuitor bilet cu această deslu-

sire, adică cutare din satul cutare al Moldaviei sau al Valachiei, semănînd sau cosînd pe moşia mea cutare, şi-a plătit dijma pe atîta sumă de chile ori clăi de pîne ori păpuşoi necurăţit de foi sau curăţit şi pe atîta sumă de fîn, din care, vrînd să ridice agonisita sa, să o ducă la locul locuinţei sale, le-a ridicat într-atîtea care cu cîte atîţia trăgători şi cîte care de fîn are să treacă peste graniţă, şi cu acel bilet locuitorul arătîndu-se la şchele sau la bichet, pe unde are să treacă, găsindu-se biletul întocmai după care, şi trăgătorii să treacă slobod fără altă măsurătoare, poprind biletul strejuitorii, după instrucţiunile ce li se vor da de către stăpînirile respective ; şi fiindcă unii din locuitori poate nu vor avea mijloc să ridice deodată acele măsurători şi fînuri ale lor, neavînd decît un car sau două, pe temeiul biletului proprietarului sau al vechilului său, ori a orînduitorului, că are să ridice atîtea care de fîn şi atîtea care de pîne, de cîte ori va trece i se va ţinea în seamă, pînă la împlinirea sumei biletului, şi la împlinirea sumei să i se ia biletul din mîină, spre a nu putea unelti în urmă cu acel bilet vreun vicleşug. Cinovnicii strejuitori şi vameşii, găsind nepotrivirea la suma carelor sau a trăgătorilor după cuprinderea biletului, din care se va cunoaşte viclenia urmată din partea locuitorului, atunci, îndată poprind povara cu carele cu tot, să dea de ştire ocîrmuirii, spre a face mixtă cercetarea îndată, şi să supue pe cinovnicul (sic) la îndatorirea controbon-tului, iar negăsind nici o schimbare din cuprinderea biletului, să lase să treacă slobod, ca să nu se împiedice locuitorii la munca lor. Asemenea, cinovnicul strejuitor şi vameşul fiind în drept să cerceteze de nu se va fi urmat vreo viclenie cu slobozirea unor asemenea bilete, adică vînzînd vreunii din proprietari din bucatele lor la locuitorii învecinatlui principat ş-apoi să sloboză biletul că sînt din cele semănate şi cosite de dînşii cu dijmă, la asemenea întîmplare, dovedind în adevăr o asemenea urmare şi răportuind la ocîrmuitorul judeţului numele proprietarului şi al trecătorilor, să se facă cercetare din partea stăpînirii şi, dovedindu-se biletul slobozit cu viclenie, să se osîndească proprietarul pentru toată suma slobozită la orînduiala controbon-tului, fe-

rindu-se și cinovnicii și strejuitorii și vameșii a nu răportui lucruri neadevărate și fără temei, căci, după cercetarea ce se va face, dovedindu-se neadevărată arătarea lor, pornită din vreo patimă sau interes, atunci se vor osîndi la osînda ce ar fi căzut pîrîtul.

Către aceasta, obicinuind unii din locuitorii unuia sau altui principat de se tocimesc jitari pe la țarinele cu pîne, sau cu caii lor treerători pe la arii, din care își agonisesc drept plata lor cîte o sumă de feluri de roduri, unii ca aceia, cu asemenea orînduială de bileteri precum mai sus se cuprinde, sînt slobozi a trece rodurile acele, de un treerător pînă la două chile, iar de jitari sau pîndari pînă la trei chile de orice fel de roduri, fără plată de vamă sau alt havaet ; iar prisosul ce va voi să treacă peste această sumă se va supune la plata exportăției sau a altei dări ce va fi pusă asupra unor asemenea roduri, făcîndu-se întocmai urmare după jurnalul încheiat la 28 iunie anul 1835, cu nr. 19.

Art. 22. Proprietarii ce vor avea moșii în principatul învecinat și locuința și-o au în cel-lalt principat au voe să treacă peste hotar în locul hălăduirii sale, fără plată de vreo dare sau vamă, douăsprezece chile de păpușoi sau mălai și șase chile grîu sau în făină și douăsprezece chile orz, socotită chile de patru sute oca, și zece care de măsură de fîn, cîte nouă stînji carul, însă toate aceste agonisite din proprietatea sa, iar nu din cumpărătură, căci, dovedindu-se cumpărată, iar nu agonisită din moșie, se va osîndi la osînda controbon-tului ; asemenea, poate să treacă fără plată de vamă păsări, legume, lapte, unt proaspăt și pește proaspăt pentru trebuința casei sale, numai tot din a sa proprietate, după cuprinderea jurnalului încheiat la 28 iunie anul 1835, nr. 19.

Art. 23. Fiindcă unii din locuitorii unuia sau altui principat, pentru negoțul lor, obicinuiesc de iau moșii în arendă la învecinatul principat și locuința și-o au în cel-lalt, unii ca aceștia, orice vor voi să aducă peste hotar din moșiile ce vor ținea în arendă, sînt supuse toate la plata exportăției, afară din păsări, ouă, lapte, unt proaspăt, pește proaspăt, legume și poame proaspete și uscate în cățățimi mici. Și cei ce sînt cuprinși în

articolele al 6-lea, al 7-lea și al 8-lea, urmînd împotriva acestor regule și vor cerca a trece vreun locuitor de cele poprite prin alte puncturi tainice, și nu în ființa cinovnicului strejuitor și a vameșului pe la șchelile hotărîte, prinzîndu-se cu acele lucruri, li se vor lua, supuindu-se la orînduiala controbonului, iar apucînd să treacă, să se reclamarisească la a lor stăpînire, care îndată să-i supue a plăti prețul lucrurilor trecute prin viclenie la orînduiala controbonului, întocmai făcîndu-se urmare după jurnalul încheiat la 28 iunie anul 1835, cu nr. 19.

Art. 24. Rachiul făcut în Principaturi nu va fi slobod a trece dintr-un principat în cel-lalt nici pentru consumația dinlăuntru, nici cu tranzit, iar vinul slobod este cu tranzit a trece, fără a plăti vama la principatul în care ar intra, să treacă cu numire de tranzit; decît la întîmplare de nerodire, de va avea trebuință o țeară să ia din cealaltă asemenea producturi, se va urma mai întîi corespondenție între amîndouă oblăduirile respective și, după alcătuirea ce vor face, cu voe slobozită pe vreo cătățime măsurată și asemănată trebuinței, se va slobози intrare dintr-un principat în cel-lalt, cu plata însă a vămii sau altei dări ce va fi pusă de către acea oblăduire asupra asemenea obiecturi, făcîndu-se urmare întocmai după jurnalul încheiat la 6 iulie anul 1835, supt nr. 20.

Art. 25. Sorocul în care va avea tărie acest act de convenție s-a hotărît a fi de șapte ani, socotindu-se din ziua ratificației, și dacă într-acest curs de vreme aplicația va arăta vreun articol că ar avea întrebuintare de îndreptare, urmîndu-se mai întîi corespondenție între amîndouă oblăduirile respective, de se vor uni, vor face schimbare, iar într-alt chip nu. Asemenea, în curgerea acestei vremi, luminîndu-se prin experiență amîndouă oblăduirile respective de cele ce sînt folositoare pentru aceste două țări, vor alcătui o altă convenție mai îndelungată.

Art. 26. Ratificațiile aceștii convenții se vor schimba în Iași în curgere de douăsprezece zile sau mai curînd, de se va putea face. Spre încredințare căroră, noi, mai jos iscăliții, pe temeiul puterilor ce ne-au fost date, am

iscălit această convenție și am pus la ea și pecetea noastră.

Făcut la Iași la iulie 8, anul 1835.

(Pecetea) Alexandru Calimache, vel logofăt

(Pecetea) Vel vistier

(Pecetea) N. Șuțul

(Pecetea) Conștândin Șuțul.

Nr. 1 554. Anul 1835, iulie 8 zile.

Secrearul lucrărilor sfatului, căminar Procopie Florescu.

Act lămuritor al articolului al 11-lea al convenției urmate între principatul Moldaviei și principatul Valachiei, la 15 iulie a anului 1835

Spre a se lua măsuri, ca nu cu vreme să nască vreo pricină de îndoială sau rea tălmăcire asupra textului articolului al 11-lea, preaînălțatul domn și stăpînitor al principatului Moldaviei și preaînălțatul domn și stăpînitor al principatului Valachiei s-au alcătuit și fac cunoscut că acest al 11-lea articol al convenției este întemeiat pe articolul 164 al Organicescului regulament al Moldaviei și pe articolul 159 al Organicescului regulament al Valachiei, neputîndu-se tălmăci într-alt fel, nici a avea altă tălmăcire decît aceea ce se cuprinde în mai sus pomenitele articole 164 și 159 ale regulamenturilor Principaturilor respective, și anume :

Art. 164 al Regulamentului organic al Moldaviei : „Iar producturile acele ce pot fi vătămătoare negotului amînduror principaturilor, precum treceri în cîrduri a vitelor de negoț spre vînzare la iarmaroacele țării sau peste hotarele vecine și coborîre zahirelilor din Țeara Românească la șchela Galații, sînt întru tot oprite“.

Art. 159 din Organicescul regulament al Valachiei : „Lucrurile ce vor fi vătămătoare comerțului a unuia din amîndouă principatele, precum trecerea turmelor de vite pentru negoț și vînzarea lor în bîlciurile țării și peste hotarele vecinătății, asemenea și căratul grînelor și a sării și a săului din Moldova în portul Brăilei sau și alte șchele ale Valachiei, sînt cu totul oprite“.

Drept aceea, spre a avea acest act lămuritor întocmai tăria, ca cum ar fi din cuvînt în cuvînt pus în chiar textul convenției întărit de preaînălțații domni Principaturilor respective, noi, orînduiții din partea înălțimii lor, am iscălit aceasta și am pus pecețile noastre.

La Iași, anul mîntuirii 1835, septembrie 20, nr. 1 555.

(Pecetea) Alexandru Calimache, vel logofăt

(Pecetea) Vel vistier

(Pecetea) N. Suțu

(Pecetea) Constandin Șuțu.

GHENADIE PETRESCU, DIMITRIE A. STURZA, DIMITRIE C. STURZA
C. COLESCU VARTIC, *OP. CIT.*, VOL. VI, P. 2-A, BUCUREȘTI, 1896, P. 165
—179; în nota 1 de la p. 165, se precizează: „textul original, în românește în Arhivele Statului”.

58

⟨1847⟩

Tratat între Țara Românească și Moldova cu privire la o uniune vamală¹. În virtutea acestui tratat urma să fie desființată granița vamală existentă pînă atunci între Valahia și Moldova, să fie instaurat un trafic liber între ele și să fie adoptate o constituție vamală comună, precum și, în măsura în care situația diferită o permitea, un tarif vamal comun. Arendarea taxelor vamale trebuia să fie înfăptuită în comun și beneficiul să fie împărțit într-o proporție de $\frac{3}{5}$ către Valahia și $\frac{2}{5}$ către Moldova. Pe baza acestui tratat, întrat în vigoare la 1/13 ianuarie 1848, s-a întocmit de către Ministerul Finanțelor din Moldova (vistierie) o

¹ Conținutul integral al acestui tratat nu a fost adus la cunoștința publicului.

încunoștiințare în care se publică condițiile arendării taxelor vamale, care conține, totodată, și bazele constituției vamale.

Încunoștiințare a vistieriei de la Iași în preajma anului 1848

Ca urmare a înaltei misiuni încredințate vistieriei, se face cunoscut că, după ce, o dată cu sfârșitul anului curent, expiră contractul de arendare asupra veniturilor vamale ale acestui principat, veniturile vamale ale ambelor principate urmează să fie de-acum arendate în comun, pe baza convenției încheiate între acestea două, § 8, și anume pe o durată de șase ani, începînd de la 1 ianuarie 1848. Licitația va avea loc la Iași, totodată vor fi aduse la cunoștință, prin aceste publicații, condițiile stabilite atît pentru Moldova cît și pentru Valahia, iar licitația se va ține pe data de 10, 15 și 20 noiembrie a.c. în fața Adunării generale a acestui principat, pentru ca apoi să se țină și obișnuita superlicitație de 24 de ore.

Veniturile vamale ale celor două principate, Moldova și Valahia, vor fi arendate în comun pe un termen de șase ani, începînd de la 1 ianuarie 1848, în următoarele condiții pentru fiecare principat în parte.

Condițiile pentru principatul Moldova sînt următoarele :

Partea I

Taxa vamală și diversitatea taxelor vamale

§ 1. Dacă se vorbește de vreo graniță sau de vreun punct de frontieră, atunci prin această denumire se înțelege linia de graniță care înconjoară ambele aceste principate, căci, în ce privește granița dintre ele însele, conform § 8 al convenției mai sus amintite, s-a desființat orice taxă vamală, oricare ar fi ea, la import sau export !

§ 2. Vămuirea mărfurilor și produselor importate sau exportate de supuși pămînteni sau străini se face la punctul de frontieră al aceluia principat peste teritoriul căruia este importată sau exportată marfa, după cum se menționează mai jos.

§ 3. Toți indigenii și străinii, de orice stare, indiferent dacă locuiesc în țară sau în străinătate, au obligația să plătească, fără excepție, pentru marfa sau produsele aduse în țară sau pentru animale de orice fel vamă de...¹ la sută, după prețul local la care se vinde marfa.

§ 4. La fel, cei care scot din principat produse străine sau indigene vor plăti fără excepție trei la sută, și anume pentru produsele indigene conform tarifelor anexate mai jos, privind toate articolele enumerate în acest tarif. Din această listă, vistieria va pune la dispoziția fiecărui serviciu vamal câte un exemplar tipărit, spre a fi respectat întocmai și neabătut în decursul celor șase ani. Pentru mărfuri străine sau produse indigene menționate în tarif se vor plăti, de asemenea, trei la sută, în funcție de prețul de cumpărare local. Și vinul pe care îl obține din propria sa vie și îl aduce apoi peste graniță este supus taxelor vamale.

§ 5. În cazul în care între principatul Moldova și o putere străină ar lua ființă un tarif vamal permanent, atunci supușii acelei puteri, care locuiesc în străinătate, vor plăti vamă pentru mărfurile și produsele aduse în țară după acest tarif, iar pentru acele mărfuri care nu sînt menționate în acesta vor plăti o vamă de... la sută.

§ 6. Sînt scutite de vamă :

a) Cereale exportate din principat, ca : grâu, secară, ovăz, porumb, mei, pentru că taxa vamală pentru acestea este arendată separat.

b) Vite, ca și porcine, seu și cerviș (măduvă fiartă), care, de asemenea, sînt arendate separat, cu mențiunea că prin cerviș nu se înțelege și untură de porc.

c) Cărți de citire.

d) Pomi și flori.

¹ loc liber în text.

e) Cărbuni, care se exportă din principat pentru a fi folosiți la vapoare.

f) Obiecte aduse, în virtutea tratatelor, de consiliul puterilor străine pe numele lor și spre a fi folosite de către ei.

g) Mijloacele de locomoție pentru călători, în cazul în care nu se face dovada că acestea n-au fost încă folosite.

h) Tot felul de obiecte importate anual din străinătate în folosul miliției, pînă la valoarea de 200 000 piaștri.

i) Hîrtia produsă în fabrica privilegiată a postelnicului George Asachi.

j) Țevi de fier pentru conducte de apă și păcură pentru pavaj.

k) Medicamente pentru necesitățile tuturor farmaciilor din țară. În schimb însă, fiecare farmacist de aici, din Iași, este obligat să livreze anual armatei, la cererea medicilor, medicamente gratuite în valoare de 600 piaștri, valabili, în limita posibilităților, și pentru farmaciile din districte.

l) Lumînările „Milli“, produse ale fabricilor din Iași și Focșani ale vornicului Teodor Ghica, atît la importul cît și la exportul lor peste graniță, în conformitate cu privilegiul acordat lui.

§ 7. În măsura în care vameșii au vreo bănuială că factura prezentată lor ar fi neautentică, ei pot cere, pentru a evita orice ceartă, ca negustorul să le plătească taxa vamală prin mărfuri în natură în valoare de...¹ la sută. În acest caz, întregul transport de mărfuri este evaluat conform aceleiași facturi și în contul vămii se iau bucăți întregi de articole-marfă de un fel, atît cît ar însuma taxa vamală legală, fără ca negustorii să poată protesta în vreun fel, pretextînd cheltuielile etc., împotriva acestui procedeu, cu atît mai mult cu cît sînt liberi să-și plătească taxa vamală, după preferință, în bani sau în natură, vameșii fiind obligați să accepte și una și alta.

§ 8. Pentru mărfuri expediate peste graniță prin curieri sau prin transport poștal, posesorul respective-

¹ loc liber în text.

lor mărfuri are obligația să achite taxa la vamă și să ridice documentul de vamă. Aceste documente urmează să fie înmânate curierilor sau însoțitorilor transportului poștal pentru a le prezenta vameșilor acolo unde trec granița. Curierii și însoțitorii transporturilor poștale au, de asemenea, obligația să declare la graniță vameșului toate mărfurile pe care le aduc cu ei din străinătate și să plătească pentru ele tona vamală, altminteri mărfurile sînt considerate de contrabandă.

§ 9. Cel ce a importat mărfuri și produse de orice fel din străinătate și a plătit taxa vamală legală de import este autorizat să vîndă mărfurile în țară; dacă însă a despachetat mărfurile și le-a depus în prăvălii și apoi dorește să le treacă pe acestea sau numai o parte din ele peste graniță, atunci este obligat să plătească taxa vamală de export de trei la sută, fără a se putea scuza prin faptul că la importarea mărfurilor a mai plătit o dată o taxă vamală.

§ 10. Fiindcă la Galați există un abator funcționînd în condiții în care întreprinzătorul plătește o vamă de 1/2 piastru de fiecare cap de vită, se menționează aici că, în conformitate cu privilegiul acordat întreprinzătorului în anul 1844, arendașul vamal nu are dreptul să-i mai pretindă acestuia vreo taxă vamală sau vreo altă taxă pentru carnea sau pielea sau seul pe care respectiva întreprindere industrială le exportă, sau chiar și pentru lăzile în care se ambalează carnea. Întreprinderea fiind supusă impozitului în cadrul granițelor vamale, marfa trebuie dusă la Galați și ambalarea în lăzi făcută acolo pentru a înlătura orice bănuială că marfa ar fi putut fi introdusă neprelucrată peste linia portului liber.

Partea a II-a

Interdicții de import și plata vămii sau consignarea mărfurilor

§ 11. Importarea rachiului din străinătate este interzisă cu desăvîrșire, și funcționarii vamali trebuie să vegheze cu strășnicie să nu se introducă în principat

prin contrabandă rachiu din străinătate, iar în asemenea cazuri, rachiul trebuie confiscat în folosul guvernului.

§ 12. Exportul sau tranzitul de lipitori este, de asemenea, interzis și contravenientul va trebui să se supună dispoziției pe care a dat-o sau o va mai da în această privință guvernul.

§ 13. Condițiile stabilite prin convenția încheiată la 30 ianuarie 1846 între cele două principate trebuie respectate cu punctualitate.

§ 14. Toate mărfurile și produsele sosite din Turcia la Galați vor fi transportate neîntârziat la carantină, unde, în prezența vameșului, a directorului și a ofițerului de grăniceri, vor fi despachetate și consignate, fără a se pretinde vama. Aceasta va fi percepută, conform § 29, atunci când mărfurile trec linia de frontieră în principat.

Mărfurile sosite din Europa peste celelalte granițe vor fi transportate direct la serviciile vamale de frontieră, acolo vor fi despachetate și revizuite de vameși. Tot acolo se plătește și taxa vamală, în afară de cazul că s-a ajuns în altă parte la vreo altă înțelegere.

§ 15. Pentru chitanțele eliberate negustorilor la serviciul vamal se percepe o taxă de $1/4$ 'Zwanziger' și plata aceasta se consemnează în chitanță.

Partea a III-a

Taxa vamală de tranzit

§ 16. În cazul tranzitului de băuturi și vite trebuie respectate, conform tratatelor, regulile prescrise cu privire la tranzit, și anume: negustorii care trec mărfuri prin țară sînt obligați ca, de îndată ce ajung la graniță, să transporte aceste mărfuri direct la serviciul vamal, să le anunțe și să le depună în magazie.

Coletele trebuie să fie legate și sigilate de serviciul vamal.

¹ 'Zwanziger' = monedă de 20 de creițari.

La ridicarea mărfurilor, negustorii trebuie să dea o garanție sigură că vor expedia de la vameșul punctului de frontieră prin care vor scoate mărfurile din țară o confirmare referitoare la părăsirea țării.

În toate orașele în care se găsesc vameși sau funcționari vamali, mărfurile nu pot fi depozitate în magazine particulare, ci numai în cele ale serviciului vamal, în caz că există; dacă nu există asemenea magazine, atunci negustorii trebuie să-l anunțe pe vameș de locul unde vor să-și depoziteze marfa, căci, de îndată ce și-au depus marfa într-un depozit particular fără încunoștințarea în prealabil a vameșului, își pierde dreptul de tranzit și sînt opriți pe loc; de regulă, se plătește pentru toate mărfurile pe care le conțin coletele o taxă vamală de...¹ la sută.

a) În garanția dată serviciului vamal trebuie indicat și termenul de scoatere a mărfurilor din țară, termen care însă nu poate depăși trei, cel mult patru luni.

Termenul trebuie menționat și în documentele de vamă; pînă atunci, coletele, legate cu sfori și sigilate de serviciul vamal, pot rămîne în magazinele negustorești.

b) Dacă negustorii vor dori, în virtutea intereselor lor comerciale, să scoată mărfurile din țară printr-un alt punct de frontieră decît cel indicat în documentul vamal, atunci va trebui să-l anunțe din timp pe vameș de această schimbare pentru ca documentele vamale să fie schimbate; termenul rămîne însă tot același și ei pot să-și transporte de îndată mărfurile prin punctul de frontieră dorit.

c) Dacă mărfurile de tranzit sînt depozitate în magazinele oficiului vamal, unde sînt ferite de orice pericol, atunci negustorii trebuie să plătească o taxă de înmagazinare de $2 \times r.$ K.M. la 100 funzi greutate pentru 24 de ore, pe lîngă care cîte 14 zwanziger de fiecare sigiliu cu plumb; trebuie avut însă grijă să nu se aplice mai mult plumb decît este nevoie.

d) Lemnul de construcție de orice fel transportat din Austria spre Turcia și Rusia, pe uscat sau pe rîurile

¹ loc liber în text.

Moldova, Bistrița, Siret și Prut, este scutit de vamă ; totodată, se menționează că transportul pe râul Prut spre Rusia este liber.

Partea a IV-a

§ 17. Dacă negustorii supuși străini sau raiale au strecurat în țară o marfă ce trebuia vămuită fără a plăti vama cuvenită la serviciul de frontieră și fac apoi comerț cu marfa respectivă, sau dacă rup sigiliile aplicate unei mărfi de către serviciul vamal de frontieră spre a fi rupte de către serviciul vamal central sau invers, apoi, dacă se descoperă o marfă tănuită, adică nementionată în factură, atunci marfa va fi confiscată; jumătate revine arendașului vamal, iar cealaltă jumătate celui care a făcut descoperirea și pichetului care a găsit-o. Apoi pedepsele pentru contrabandă se aplică și în cazul tuturor mărfurilor găsite la trecerea graniței atunci când această trecere se face ocolindu-se serviciul vamal sau prin alt punct de frontieră decât cel indicat. Dacă însă o astfel de marfă a fost introdusă prin contrabandă peste graniță și în țară fără a fi surprins negustorul chiar la trecerea graniței, atunci ea este eliberată de pedeapsa pentru contrabandă și de taxa vamală, iar împotriva posesorilor mărfii sau a contrabandiștilor nu se mai poate întreprinde nimic și nu mai sînt obligați să plătească vreo taxă.

Partea a V-a

§ 18. Serviciile vamale au dreptul să se folosească de propriile lor cîntare, de maiștri cantaragii și de coții proprii, acești coți și cîntare trebuie însă ștampilate de către municipalitate spre a se dovedi că sînt exacte.

Partea a VI-a

Păstori austrieci și negustori de porcine care aduc animalele aici la pășune

§ 19. Păstorii străini trebuie să se supună următoarelor dispoziții :

A. Păstorii sînt obligați să-și tundă oile la graniță ; în cazul acelor care vor să tundă oile la stînilor unde ierneză și să ducă lînă peste graniță, trebuie ținut cont de documentele de vamă eliberate pe numele lor pentru taxa de goștină plătită către serviciile vamale de la punctul de frontieră prin care au intrat în țară, evaluîndu-se, ținînd cont de numărul oilor pentru care s-a plătit taxa de goștină, cîte o oca de lînă țigaie și cîte două oca de lînă bîrsană de cap de animal. După cîntărirea întregii cantități de lînă, păstorii trebuie să plătească pentru cantitatea care depășește kilogramele stabilite prin calculul menționat, în funcție de numărul oilor, taxa vamală de...¹ la sută.

B. Pentru brînză pe care păstorii o trec peste graniță în folosul propriu nu trebuie plătită nici vamă și nici vreo altă taxă.

C. Pentru pieile oilor moarte din numărul oilor menționate în documentul vamal nu se pretinde, de asemenea, nici o taxă la scoaterea lor din țară.

D. Acest gen de păstori nu vor fi supuși la nici o taxă pentru obiectele de îmbrăcăminte necesare îmbrăcării lor.

Partea a VII-a

Reguli generale referitoare la veniturile vamale

§ 20. Magaziile pentru mărfuri și clădirile serviciilor vamale vor fi construite sau închiriate pe cheltuiala arendașului vamal.

§ 21. Mărfurile pot rămîne în magaziile serviciului vamal timp de 15 zile, iar de pagube nu răspunde gu-

¹ loc liber în text.

vernul, ci doar arendașul. Arendașul nu este dator să primească în magazii obiecte inflamabile, iar negustorul sau comisionerul este obligat să plătească pe loc taxa vamală și să ia cu el o asemenea marfă ; asta în cazul în care arendașul nu este dispus să accepte de bună voie primirea în magazie a unei asemenea mărfi, și atunci el rămîne răspunzător de orice stricăciune, de orice pagubă sau de distrugerea prin foc a mărfurilor aflate în magazie.

§ 22. Achitarea arenzii se face de către arendaș vistieriei de fiecare dată pe jumătate în ducați de aur, iar restul în zwanziger de argint, evaluați la 14 bucăți de un ducat.

§ 23. Arenda trebuie achitată vistieriei lunar, cel târziu pînă la data de 5 ale lunii.

Taxa vamală trebuie să fie achitată în moneda în care se fac, de regulă, plăți la vistierie ; în ce privește cursul la care se socotește după regula existentă taxa vamală de...¹ la sută și care trebuie percepută în funcție de prețul de cumpărare a mărfii, taxa aceasta trebuie percepută fără excepție la acel curs conform căruia se calculează prețul de vânzare a mărfii.

§ 24. Toate diferențele dintre negustori și vameși, în măsura în care se referă la prevederile contractului, se vor aduce spre aplanare în fața tribunalului comercial din Galați, destinat prin dispoziție princiară soluționării unor asemenea diferențe.

§ 25. Arendașii veniturilor vamale nu au nici un drept să ceară de la guvern vreo despăgubire, în afară de cazul în care, din cauza unor împrejurări neprevăzute, granița ar fi complet închisă de către acest guvern.

§ 26. Sub nici un motiv ei nu au dreptul să nu achite în termenul stabilit arenda, iar eventualele lor pretenții vor fi analizate și soluționate de consiliul administrativ.

§ 27. La arendarea vămii pot participa și supuși străini ; ei trebuie să se supună în timpul arendării tuturor dispozițiilor autorităților locale și toate plîngerile și protestele lor referitoare la probleme legate de

¹ loc liber în text.

acest subiect nu le pot adresa decît guvernului local, fără a putea face apel la ajutorul autorităților lor protectoare.

§ 28. Fiindcă orașul Galați a devenit un port liber, fapt în legătură cu care există un regulament special, trebuie să se procedeze în totul conform acestui regulament, iar dacă vor interveni ulterior unele modificări în acest regulament, atunci trebuie respectate și acestea, în următoarele limite :

Produse indigene și cereale, ca și alte obiecte de tot felul, prelucrate sau neprelucrate, aduse de la Galați spre interiorul țării, în cantitate mică sau mare, sînt scutite de vamă, exceptîndu-se pieile neprelucrate de vite (mari sau mici), butoaie și doage de butoaie, pește sărat sau untură de pește, pentru care trebuie plătită vamă.

Locuitorii indigeni pot aduce din Galați în interiorul țării, în afară de produsele numite, și materiale pentru 2 rînduri de haine pentru ei și soțiile lor, tot fără a plăti vamă. De asemenea, sînt scutite de vamă și toate felurile de alimente pentru echipajele vapoarelor în timpul șederii acestora acolo, la fel alimentele pentru vapoarele în tranzit, și anume : pentru 1 vapor : doi boi tăiați, 100 ocale de fasole, 100 ocale de linte, 50 ocale de brînză, 30 ocale brînză cașcaval, 15 ocale de lumînări, 400 ocale de pesmeți, 20 ocale de unt, 50 ocale de seu, 50 ocale de catran, 50 ocale de smoală.

§ 29. Mărfurile introduse peste granițele principatului în interiorul țării pînă la expirarea contractului, dar rămase încă nevămuite pînă la acel moment, se vămuesc de către vechiul arendaș ; la granița de la Galați însă, toate drepturile vechiului arendaș de a percepe vamă pentru mărfuri care se găsesc în afara graniței vamale încetează din momentul expirării contractului, ele trecînd asupra noului arendaș. În cazul cînd negustorii au plătit taxa de import vechiului arendaș, dar n-au apucat să scoată încă mărfurile din țară, negustorii trebuie să-i prezinte noului arendaș chitanța pentru taxa plătită, iar acesta se va adresa vechiului arendaș pentru decontarea sumei deja plătite.

§ 30. Serviciul vamal central de la Iași este obligat ca, pe baza registrelor sale și a celor ale serviciilor vamale de frontieră, să prezinte visteriei la trei luni o dată o situație asupra mărfurilor și lucrurilor importate și exportate împreună cu prețurile lor.

§ 31. Un evreu nu poate ocupa sub nici un motiv postul de vameș, el poate fi folosit cel mult ca evaluator pe lângă vameșul creștin.

Partea a VIII-a

Asistență din partea guvernului

§ 32. Din partea guvernului se acordă asistență substanțială : la executarea serviciului, la expedierea banilor, a corespondenței oficiale în respectivele zile de poștă, în sfârșit, la strângerea datoriilor, respectiv prin autoritățile polițienești. Dacă un negustor dă faliment, taxa vamală se percepe, cu dreptul pe care-l incumbă o datorie de stat, confiscându-i-se din averea sa.

§ 33. Guvernul are datoria să asigure personalul necesar unui serviciu vamal, și nume :

a) pentru serviciul vamal central din Iași, șase maiștri de cântare și șase ajutoare scutiți de dări și de alte împovărări ;

b) pentru toate celelalte servicii vamale, 45 de slujitori, îmbrăcați în uniforme și înarmați, și anume :

12 pentru Galați, 32 pentru 11 servicii vamale de frontieră la granița cu Austria și Rusia, și anume :

3 la Grozești	din Bacău
3 la Comănești	
3 la Prisăcani	din Neamț
3 la Nimericeni	din Suceava
3 la Cornuluncii	
3 la Mihăileni	
3 la Mamornița	din Dorohoi
3 la Rădăuți	
3 la Burdujeni	din Botoșani
3 la Leova	din Fălțiceni
3 la Sculeni	din Iași

45, din care două treimi pedestrime și o treime călări. Arendașul vamal îi poate, de altfel, repartiza după cum consideră de cuviință.

*Observații cu privire la uniunea vamală încheiată
între Valahia și Moldova și lămuriri istorice
și statistice cu privire la aceasta*

Moldova și Valahia au impus de la căderea lor sub suzeranitatea Porții încontinuu un sistem financiar și vamal independent, separat de cel turcesc. În capitulația din anul 1529 a Moldovei s-a convenit în mod categoric asupra faptului că veniturile de stat ale țării nu vor fi atinse; același principiu a fost recunoscut la subjugarea Valahiei, care a avut loc imediat după aceea. Starea de fapt existentă acum s-a dezvoltat conform acestor clauze; administrația financiară internă a Principatelor i-a revenit întotdeauna domnitorului, avînd concursul divanului său, și, oricît de mult s-au schimbat de-a lungul timpului pretențiile Porții cu privire la mărimea tributului pe care trebuia să-l plătească domnii, ea s-a abținut de la orice amestec în felul în care este procurat acest tribut sau în celelalte necesități de stat ale Principatelor. Și acest lucru este valabil anume și pentru veniturile obținute de pe urma percepției de taxe de import și export. Ce-i drept, de pe urma relațiilor destul de apropiate dintre Principate și suzeranul lor, constituția vamală a Principatelor s-a dezvoltat într-un chip foarte apropiat de cel al constituției turcești, dar niciodată n-a existat o suprapunere deplină nici între constituțiile vamale ale celor două principate între ele și nici cu constituția vamală a Turciei și încă de pe atunci a existat o graniță vamală atît între ele cît și cu Imperiul otoman, într-asa fel încît în Turcia mărfurile provenind din Principate, și în Principate mărfurile provenind din Turcia erau supuse acelorași taxe de intrare ca și mărfurile importate din celelalte țări.

De un şir însemnat de ani, în ambele principate taxele de intrare şi ieşire au reprezentat trei procente din valoarea mărfurilor ; de regulă, calcularea se făcea pe baza valorii facturii sau pe baza preţului pieţii ; numai pentru produsele indigene aparţinînd categoriei de mărfuri supuse dreptului de dezvoltare, destinate exportului, se emiteau din timp în timp tarife de taxe de export diferite de la un principat la celălalt. Acestor taxe de import li se adaugă, fie pur şi simplu din obişnuinţă, fie pe baza unor reguli speciale, anumite taxe intermediare sau suplimentare atît la anumite obiecte de import cît şi, în general, pentru perceperea impozitelor care a diferit în timp şi după împrejurări. De asemenea, domnitorii au conferit mai de curînd unor oraşe ca Iaşi şi Galaţi dreptul de a percepe pentru mărfurile străine intrate în incinta oraşului respectiv o anume suprataxă la taxa vamală destul de însemnată la unele articole, taxă destinată scopurilor comunale şi percepută o dată cu taxa vamală de către serviciile vamale. Vămile fiscale din fiecare principat au fost pînă acum arendate în totalitatea lor de către vistieriile (ministere de finanţe) din Iaşi şi Bucureşti, din trei în trei ani, celui care oferea mai mult.

În aceste relaţii a intervenit acum, cu anul 1848, o schimbare prin uniunea vamală care a luat fiinţă între principatele Valahia şi Moldova ; în anul precedent, ce-i drept, procentul pentru taxele vamale de import nu este indicat în condiţiile de arendare vamală făcute cunoscute de către ministrul de finanţe al principatului Moldova ; la licitaţia care a avut loc la Iaşi s-a licitat alternativ pentru o taxă vamală de import de trei procente şi una de 5 procente, fapt din care se poate deduce intenţia de a aplica şi în cazul Principatelor dunărene taxa vamală de import de 5% existentă în Turcia în convenţiile comerciale dintre Poartă şi mai multe alte puteri europene.

În Valahia, Bucureşti este principala piaţă comercială, mărfurile sosite din Germania sînt transportate vara pe Dunăre în jos, prin Giurgiu, iar iarna, pe uscat, prin Sibiu ; mărfurile venite de dincolo de mare, pe Dunăre în sus, prin Brăila încoace. Din Bucureşti sînt

aprovizionate cu mărfuri orașele de provincie din Valahia ; cele mai însemnate dintre acestea sînt : Brăila (care primește mărfuri germane prin București), Craiova, Pitești, Focșani (partea valahă a orașului), Ploiești, Cîmpulung, Rușavița (Orșova), Buzău, Călărași ; mărfurile de peste mare sînt transportate și direct de la Brăila spre orașul Focșani valah. Brăila este principalul port valah pentru comerțul de export maritim, Giurgiu este important pentru produsele valahe și turcești expediate în susul Dunării, prin Giurgiu se expediază însă mărfuri și pe Dunăre în jos.

În Moldova, orașul Iași este principala piață comercială pentru mărfuri manufacturiere străine, folosite în partea nordică a Moldovei și pînă la Focșani și Bîrlad în jos. Botoșani ocupă în această parte a țării locul al doilea. Produse fabricate în Germania și Elveția sînt transportate în ambele aceste localități, în special prin Galiția ; produsele englezești sînt transportate pe mare pînă la Galați, iar de aici prin transport rutier pînă la Iași.

Partea de mijloc a Moldovei este aprovizionată în special de către orașul Focșani moldovenesc, care își procură mărfurile fie prin Brăila, fie, și chiar în mai mare măsură, prin Galați. Marii negustori din Focșani dispun ca mărfurile sosite pentru ei în aceste porturi să fie sortate, pentru ca o parte să rămînă acolo, în mîna agenților lor, spre a fi vîndută în detail, iar cealaltă parte să fie transportată la Focșani. De îndată ce o dată cu întîi ianuarie 1848 tratatul vamal moldo-valah va fi intrat în vigoare, și partea valahă a Focșanilor, în care nu sînt mari negustori, va fi aprovizionată cu mărfuri din partea moldovenească a orașului, ceea ce acum nu se întîmplă decît în parte.

Galații aprovizionează în special partea de sud a Moldovei cu mărfuri și este, după cum se știe, un foarte important port de export pentru produsele Moldovei, ca și ale celorlalte țări situate pe Dunăre sau pe afluenții acesteia. De curînd a luat ființă, creată de către ruși, o legătură navală între Galați și Odesa.

Circulația populației a fost pînă acum destul de intensă, folosindu-se aceeași cale ; expedierea de mărfuri de la Galați la Odesa este intensă, transportîndu-se mărfuri manufacturiere germane de tot felul, vinuri moldo-venești etc. spre acest din urmă loc ; dar de la Odesa vin foarte puține mărfuri spre Galați, Odesa neavînd de exportat decît aproape numai materii care nu le sînt necesare Principatelor dunărene. Comerțul maritim între Galați și Constantinopol este considerabil mai important decît comerțul Galaților cu Odesa sau cu oricare alt port al Mării Negre sau al Mării de Azov.

În general, orașul Galați întreține un foarte animat schimb comercial cu porturile din sudul și vestul Europei, cel cu porturile din răsărit fiind mai slab, fiindcă numai în cele dintîi poate avea loc un important schimb de produse ale țărilor dunărene cu produse străine.

Din Moldova se expediază o destul de însemnată cantitate de produse manufacturiere în Rusia.

Drumuri bune nu s-au asigurat pînă acum aproape de loc în Valahia și doar parțial în Moldova. Acum se pornește la construirea unei șosele care să ducă de la București la Sibiu și este prevăzută și construirea unei șosele care să lege Bucureștii de Iași ; în această direcție a întreprins pînă acum doar Iașii ceva, și anume s-au construit deja aproximativ 9 mile de șosea de la Iași încoace, întreaga distanță dintre Iași și București fiind evaluată la 65 de mile. Cînd această șosea va fi gata și va fi desființată granița vamală dintre cele două principate, atunci multe mărfuri care nu găsesc într-una din cele două capitale o piață de desfacere favorabilă vor putea fi expediate, cu o foarte mică taxă de transport, în cealaltă. În rest, căile comerciale către și între cele două principate vor cunoaște, probabil, puține schimbări în viitorul apropiat. O schimbare importantă va putea interveni atunci cînd va fi construită calea ferată de la Lipsca la Lvov și Cernăuți și va fi continuată fără întrerupere prin valea Siretului pînă la Dunăre. Dar Moldova nu este încă nici pe departe su-

ficient populată, iar marea masă a locuitorilor ei încă suficient de avuți pentru ca construirea unei asemenea linii ferate să poată fi rentabilă.

G. F. MARTENS-FR. MURHARD. *NOUVEAU RECUEIL GÉNÉRAL DE TRAITÉS*, TOME XI, POUR (1847—1848), GÖTTINGEN, 1853, P. 259—274 (À LA LIBRAIRIE DE DIETRICH), TEXT GERMAN.

59

1849, aprilie 19/1 mai, Balta Liman

Convenția de la Balta Liman între Rusia și Poarta otomană privitoare la Principatele române, prin care se stipulau următoarele: domnitorii nu mai erau aleși pe viață, ci numiți de sultan, de data aceasta pe termen de șapte ani; adunările obștești ordinare și extraordinare se suspendau, funcțiile lor deliberative fiind încredințate unor sfaturi sau divane ad-hoc, formate din boierii „cei mai notabili și cei mai demni de încredere”; se prevedea alcătuirea a două comitete de revizie — la Iași și București — însărcinate cu revizuirea Regulamentului organic; se prelungea staționarea în Principate a 25 000—35 000 de soldați pentru fiecare din cele două părți; în timpul ocupației, în Principate continua să funcționeze câte un comisar extraordinar, rus și turc, „însărcinați să supravegheze mersul treburilor și să dea împreună sfaturi hospodarilor”; durata valabilității convenției era fixată pe termen de șapte ani, fără a anula însă celelalte clauze existente între cele două curți privind Principatele.

Maiestatea sa imperială preînaltul și preaputernicul împărat și autocrat al întregii Rusii și padișahul otomanilor, însuflețiți de aceeași grijă pentru bunăstarea

principatelor Moldovei și Valahiei și credincioși angajamentelor anterioare, care asigură numitelor Principate privilegiul unei administrații distincte și alte imunități locale, au recunoscut că, în urma tulburărilor care au avut loc în aceste provincii, și cu deosebire în Valahia, se impune să se ia, de comun acord, măsuri extraordinare și eficace care să apere aceste imunități și privilegii, fie împotriva unor răsturnări revoluționare și anarhice, fie împotriva unor abuzuri de putere care paralizau executarea legilor și îi lipseau pe locuitorii pașnici de binefacerile regimului, binefaceri de care cele două principate trebuie să se bucure în virtutea tratatelor solemne încheiate între Rusia și Sublima Poartă.

În acest scop, noi, subsemnații, din ordinul și cu autorizația maiestății sale împăratului întregii Rusii și altețea sa Reșid-pașa, mare vizir, și excelența sa Aali-pașa, ministru al afacerilor externe al Sublimei Porți otomane, din ordinul și cu autorizația expresă a maiestății sale sultanului, după ce ne-am explicat și înțeles cum se cuvine, am hotărât și încheiat următoarele articole :

Art. I. — Date fiind circumstanțele excepționale provocate de ultimele evenimente, cele două curți imperiale au convenit că, în loc să urmeze modul stabilit prin regulamentul din 1831 de alegere a hospodarilor Moldovei și Valahiei, acești înalți funcționari vor fi numiți de maiestatea sa sultanul, de data aceasta după un mod special, asupra căruia cele două curți au căzut de acord, cu scopul de a încredința administrarea acestor provincii celor mai demni candidați care se bucură de cel mai bun renume în fața compatrioților lor. Tot numai de data aceasta, cei doi hospodari vor fi numiți decât pentru șapte ani, cele două curți rezervându-și dreptul, cu un an înainte de expirarea termenului fixat prin prezenta tranzacție, să ia în considerație starea internă a Principatelor și serviciile pe care le vor fi adus cei doi hospodari pentru a se pronunța de comun acord asupra hotărârilor ulterioare.

Art. II. — Regulamentul organic acordat Principatelor în 1831 va rămâne în vigoare, în afara schimbă-

rilor și modificărilor pe care experiența le-a dovedit necesare, îndeosebi în ceea ce privește adunările ordinare și extraordinare ale boierilor, în modul de alegere și alcătuire urmat pînă acum; întrucît aceste adunări au dat naștere, și nu o dată, la conflicte jalnice și chiar la acte de nesupunere vădită, convocarea lor va rămîne în suspensie; iar cele două curți își rezervă dreptul să se înțeleagă asupra restabilirii lor pe baze combinate cu toată maturitatea cerută în momentul în care ele vor socoti că aceasta poate fi accentuat fără nici un inconvenient pentru menținerea liniștii publice în Principate. Funcțiile lor deliberative vor fi încredințate, în mod provizoriu, unor sfaturi sau divane ad-hoc, formate din boierii cei mai notabili și cei mai demni de încredere, ca și din cîțiva membri ai clerului superior. Principalele atribuții ale acestor sfaturi vor fi așezarea impozitelor și examinarea bugetului anual în cele două provincii.

Art. III. — În scopul de a proceda cu toată maturitatea necesară la îmbunătățirile organice pe care le reclamă situația actuală a Principatelor și abuzurilor administrative care s-au creat, se vor stabili două comitete de revizie, unul la Iași și celălalt la București, alcătuite din boierii care se disting cel mai mult prin caracterul și capacitățile lor, cărora li se va încredința sarcina de a revizui regulamentele existente și de a semnală modificările cele mai nimerite pentru a da administrației țării regularitatea și unitatea care i-au lipsit adeseori.

Munca acestor comitete va fi supusă spre examinare, în cel mai scurt timp posibil, guvernului otoman, care, după ce s-a înțeles cu curtea Rusiei și a constatat astfel că există aprobare reciprocă, va acorda respectivelor modificări sancțiunea sa definitivă, care va fi publicată cu ajutorul formei uzitate a unui hatiserif al maiestății sale sultanului.

Art. IV. — Întrucît frământările care au tulburat acum atît de profund Principatele au demonstrat necesitatea de a li se da guvernelor lor sprijinul unei forțe militare în stare să reprime cu promptitudine orice mișcare insurecțională și să impună respectarea

autorităților existente, cele două curți imperiale au convenit să prelungească prezența unei anumite părți a trupelor rusești și otomane care ocupă azi țara și, în special pentru a apăra frontiera Valahiei și a Moldovei de accidente din afară, s-a hotărât să fie lăsate acolo, pentru moment, de la 25 la 35 000 de oameni pentru fiecare din cele două părți. După restabilirea liniștii frontierelor menționate, în cele două țări vor rămâne 10 000 de oameni de fiecare parte pînă la terminarea lucrărilor de ameliorare organică și consolidare a liniștii interne a celor două provincii. Apoi trupele celor două puteri vor evacua complet Principatele, dar vor rămîne în apropiere pentru a reintra imediat în cazul în care împrejurări grave, survenite în Principate, vor impune din nou adoptarea acestei măsuri. Independent de aceasta, se va avea grijă să se termine complet și neîntîrziat reorganizarea miliției indigene în așa fel încît, prin disciplina și efectivul ei, să ofere o garanție suficientă pentru menținerea ordinii legale.

Art. V. — Cît timp va dura ocupația, cele două curți vor continua să aibă un comisar extraordinar rus și un comisar extraordinar turc cu reședința în Principate. Acești agenți speciali vor fi însărcinați să supravegheze mersul treburilor și să le dea împreună sfaturi hohodarilor ori de cîte ori vor constata vreun abuz grav sau vreo măsură care dăunează liniștii țării. Numiții comisari extraordinari vor avea instrucțiuni identice, stabilite de comun acord cu cele două curți și care le vor indica îndatoririle și gradul de autoritate pe care-l vor avea de exercitat în treburile Principatelor. De asemenea, cei doi comisari vor trebui să se înțeleagă asupra alegerii membrilor comitetelor de revizie, care trebuie să fie stabilite în Principate, așa cum s-a spus în articolul III. Ei vor da seama de munca acestor comitete în fața curților respective și vor adăuga la aceasta propriile lor observații.

Art. VI. — Durata prezentului act este fixată la șapte ani, la expirarea căruia cele două curți își rezervă dreptul de a lua în considerație situația în care se găsesc Principatele atunci și de a hotărî asupra măsurilor ulterioare pe care le-a socotit cele mai convenabile

și cele mai potrivite pentru a asigura pentru o perioadă îndelungată bunăstarea și liniștea acestor provincii.

Art. VII. — Este de la sine înțeles că prezentul act, motivat de circumstanțe excepționale și încheiat pe un termen limitat, nu constituie nici o derogare de la stipulațiile existente între cele două curți în privința principatelor Valahiei și Moldovei și că toate tratatele anterioare, întărite prin actul separat al tratatului de la Adrianopole, își păstrează întreaga putere și valoare.

Cele șapte articole precedente fiind hotărâte și încheiate, ne-am pus semnătura și sigiliul armelor noastre pe prezentul act, care a fost înmînat Sublimei Porți în schimbul celui care ne-a fost înmînat de alteța sa marele vizir și de excelența sa ministrul afacerilor externe mai sus citați.

Întocmit la Balta Albă la 19 aprilie (1 mai) 1849.

Reșid-pașa
Aali-pașa

Vladimir Titov
Trimis extraordinar și ministru
plenipotențiar al maiestății sale
împăratul Rusiei pe lângă Poarta
otomană

GHENADIE PETRESCU, D.A. STURDZA, D. C. STURDZA, *OP. CIT.*, VOL. I.
P. 357—360, ORIG. FRANCEZ.

60

1856, martie 18/30, Paris

Tratatul încheiat de cele șapte mari puteri europene (la Paris) în urma războiului Crimeii, care se referă și la Principatele române (art. 22, 23, 24, 25, 26 și 27).

Acestea rămîn sub suzeranitatea Porții, însă sînt puse sub ocrotirea marilor puteri garante. Nici o putere nu se va putea amesteca în treburile interne ale celor două țări. Vor fi convocate adunări ad-hoc pentru a hotărî viitoarea organizare a țărilor. Țara Românească și Moldova vor putea avea oștire națională pentru siguranța internă și apărarea granițelor. În cazul unor tulburări interne, nici o putere nu va putea pătrunde cu armata în una din cele două țări înainte de a se înțelege cu celelalte puteri garante.

Art. 22. — Țările române (!) și Moldova se vor bucura și pe viitor, sub suzeranitatea Înaltei Porți și sub chezașia puterilor tocmitoare, de drepturile și scuturile ce au. Nici una din puterile chezașe nu va putea să aibă în parte ocrotire asupra acestor țări ; asemenea nu se poate îngădui ca să se amestece cineva în treburile lor dinnăuntru.

Art. 23. — Înalta Poartă se îndatorează a păstra ziselor țări o oblăduire neatîrnată și națională, precum și deplina slobozenie de religie, legi, negoț și plutare. Legile și întocmirile de astăzi se vor schimba. Spre a se întocmi o deplină înțelegere asupra acestei schimbări, se va întocmi o comisie care se va aduna la București cu un comisar al Înaltei Porți și despre a cărei alcătuire puterile tocmitoare se vor înțelege între dînsese.

Însărcinarea acestei comisii va fi de a cerceta și a afla starea de astăzi a țărilor numite și de a arăta temeiurile viitoarei lor întocmiri.

Art. 24. — Sultanul făgăduiește că va chema îndată, în fiecare din aceste două țări, o adunare într-adins pentru aceasta (ad-hoc) alcătuită din înfățișătorii tuturor intereselor și tuturor stărilor de oameni ale neamului. Aceste adunări vor fi chemate pentru sfîrșitul de a da pe față dorințele poporului asupra chipului de întocmire hotărîtoare a țărilor lor.

Congresul va regula cum trebuie să se înțeleagă comisia cu aceste adunări.

Art. 25. — Comisia, luînd în băgare de seamă părerea celor două adunări, va trimite fără întîrziere la scaunul de astăzi al Congresului lucrările sale.

Înţelegerea hotărîtoare despre aceasta cu puterea suzerană se va aşterne în scris, într-o învoială încheiată la Paris între părţile tocmitoare; şi un hatiserif, potrivit acestei învoieli, va hotărî desăvîrşit noua stare a acestor ţări, care pe viitor vor fi puse sub cheazăşia tuturor puterilor iscălite în tratat.

Art. 26. — S-a primit de toţi ca ţările române să aibă oştire naţională pentru siguranţa dinăuntru şi a graniţelor. Nici o piedică nu se va putea pune măsurilor neobişnuite de apărare pe care, în unire cu Înalta Poartă, aceste ţări vor fi chemate a lua spre a respinge orice năvălire străină.

Art. 27. — Dacă liniştea dinăuntru ţărilor acestea va fi ameninţată, Înalta Poartă se va înţelege cu celelalte puteri tocmitoare asupra măsurilor ce ar trebui ca să se ia spre a restatornici sau a păstra liniştea. Nici una din puteri nu poate, mai înainte de a se înţelege cu celelalte, să intre cu arme în aceste ţări.

.

Conferinţele din Paris, Bucureşti, 1856, p. 3, orig. francez.

61

1858, august 7/19, Paris

Convenţia încheiată între Austria, Franţa, Marea Britanie, Prusia, Rusia, Sardinia şi Turcia pentru organizarea definitivă a Principatelor române Moldova şi Ţara Românească. Principatele rămîneau sub suzeranitatea sultanului şi sub garanţia colectivă a statelor

semnatare ale convenției. Puterile publice erau încredințate în fiecare principat unui domn și unei adunări; se înființa o comisie centrală comună celor două țări pentru legile de interes comun; se stipula inamovibilitatea magistraturii și înființarea unei curți de casajie comune la Focșani; obligațiile bănești ale Principatelor față de Poartă erau fixate la 1 500 000 de piaștri pentru Moldova și 2 500 000 pentru Țara Românească; se reglementa modalitatea de alegere a domnului, desemnat pe viață de adunare; eligibil era în fiecare țară oricine născut din tată moldovean sau valah, care împlinise vârsta de 35 de ani, putea justifica un venit de 3 000 galbeni și îndeplinise zece ani funcții publice. Se stabilea responsabilitatea ministerială și durata legislaturii adunării pe timp de șapte ani; se hotăra ca cele două armate să fie comandate de un șef suprem, desemnat pe rînd de către cei doi domni. Se stabilea egalitatea în fața legilor și a impozitelor și dreptul tuturor cetățenilor de a fi admiși în funcțiile publice. Convenția era însoțită de stipulații electorale bazate pe un sistem cenșitar restrictiv¹.

Maiestatea lor împăratul francezilor, împăratul Austriei, regina Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei, regele Prusiei, împăratul întregii Rusii, regele Sardiniei și împăratul turcilor, voind, conform stipulațiilor tratatului încheiat la Paris la 30 martie 1856, să consacre printr-o convenție înțelegerea lor finală asupra organizării definitive a principatelor Moldovei și Valahiei, i-au desemnat ca plenipotențieri ai lor, pentru a negocia și a semna numita convenție, pe următorii:

Maiestatea sa împăratul francezilor pe d-l Alexandre conte Colonna Walewski, senator al imperiului, marea

¹ La 11 februarie 1856 s-a semnat la Constantinopol un protocol al ședinței de închidere a conferinței plenipotențiarilor Austriei, Franței, Marii Britanii și Porții otomane conținând dispoziții cu referire la Principatele române. Prin art. 1 se aprobă tratatele intervenite între Turcia și Rusia privitor la Principate, cît și regulamentele organice; de asemenea se confirmau privilegiile și imunitățile acordate de Poartă țărilor române.

cruce a ordinului imperial al Legiunii de onoare etc., etc., ministrul său și secretar de stat la Ministerul Afacerilor Externe ;

Maiestatea sa împăratul Austriei pe d-l Joseph-Alexander baron von Hübner, marea cruce a ordinelor imperiale Leopold și Coroanei de fier etc., etc., actualul său consilier intim și ambasador extraordinar și plenipotențiar pe lângă maiestatea sa împăratul francezilor ;

Maiestatea sa regina Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei pe preaonorabilul Henri-Richard-Charles conte Cowley, viconte Daugan, baron Cowley, pair al Regatului Unit, membru al consiliului privat al maiestății sale britanice, cavaler, marea cruce a preaonorabilului ordin al Băii, ambasador extraordinar și plenipotențiar al numitei sale maiestăți pe lângă împăratul francezilor ;

Maiestatea sa regele Prusiei pe d-l Maximilian-Friedrich-Karl-Franz conte von Hatzfeldt-Wildenburg-Schoenstein, cavaler al ordinului regal al Vulturului roșu, clasa I, cu frunze de stejar etc., etc., actualul său consilier privat și trimisul său extraordinar și ministrul plenipotențiar pe lângă maiestatea sa împăratul francezilor ;

Maiestatea sa împăratul întregii Rusii pe d-l conte Pavel Kisselef, cavaler al ordinelor Rusiei, decorat cu dublul portret în briliante al împăraților Nicolaie și Alexandri al II-lea etc., etc., aghiotantul său general, general de infanterie, membru al consiliului imperiului, ambasadorul său extraordinar și plenipotențiar pe lângă maiestatea sa împăratul francezilor ;

Maiestatea sa regele Sardiniei pe d-l Salvator, marchiz de Villamarina, marea cruce a ordinului regal al sfântului Mauriciu și Lazăr etc., etc., trimisul său extraordinar și ministru plenipotențiar pe lângă maiestatea sa împăratul francezilor ;

Maiestatea sa împăratul turcilor pe Mahomed Faudpașa, muchir și vizir al împăratului, decorat cu ordinele imperiale Medjidie și al Meritului personal clasa întâi, cu ordinul militar etc., etc., actualul său ministru al afacerilor externe.

Care, avînd depline puteri, recunoscute a fi în forma cuvenită, s-au întrunit în conferință la Paris și au hotărît următoarele :

Art. 1. — Principatele Moldovei și Valahiei, constituite de acum înainte sub denumirea de „Principatele Unite ale Moldovei și Valahiei“, rămîn sub suzeranitatea m.s. sultanul.

Art. 2. — În virtutea capitulațiilor date de sultanii Baiazid I, Mahomed al II-lea, Selim I și Soliman al II-lea, care constituie autonomia lor, reglementînd raporturile lor cu Sublima Poartă și pe care mai multe hațișerifuri, în special cel din 1834, le-au consacrat ; conform, de asemenea, articolelor 22, 23 din tratatul încheiat la Paris la 30 martie 1856, Principatele vor continua să se bucure, sub garanția colectivă a puterilor contractante, de privilegiile și imunitățile pe care le au.

În consecință, Principatele se vor administra liber și în afară de orice amestec al Sublimei Porți, în limitele stipulate prin acordul puterilor garante cu curtea suzerană.

Art. 3. — Puterile publice vor fi încredințate în fiecare principat unui hospodar și unei adunări electivă acționînd, în cazurile prevăzute de prezenta convenție, cu concursul unei comisii centrale comune celor două principate.

Art. 4. — Puterea executivă va fi exercitată de către hospodar.

Art. 5. — Puterea legislativă va fi exercitată în mod colectiv de către hospodar, adunare și comisia centrală.

Art. 6. — Legile prezentînd un interes special pentru fiecare principat vor fi pregătite de către hospodar și votate de către adunare.

Legile prezentînd un interes comun pentru ambele principate vor fi pregătite de către comisia centrală și supuse votării adunărilor de către hospodari.

Art. 7. — Puterea judecătorească, exercitată în numele hospodarului, va fi încredințată magistraților numiți de el, fără ca cineva să se poată sustrage judecătorilor săi naturali.

O lege va determina condițiile de admitere și de înaintare în magistratură, luînd ca bază aplicarea în mod progresiv a principiului inamovibilității.

Art. 8. — Principatele vor plăti curții suzerane un tribut anual al cărui total rămîne fixat la suma de 1 500 000 de piaștri pentru Moldova și 2 500 000 de piaștri pentru Valahia.

Investitura hospodarilor va fi făcută, ca și în trecut, de către m.s. sultanul.

Curtea suzerană va aranja împreună cu Principatele măsurile de apărare a teritoriului lor în caz de agresiune externă și ei îi revine datoria de a produce, printr-o înțelegere cu curțile garante, măsurile necesare restabilirii ordinii în cazul în care ea va fi compromisă.

Ca și în trecut, tratatele internaționale care vor fi încheiate de curtea suzerană cu puterile străine vor fi aplicabile în tot ceea ce nu va duce la prejudicierea imunității lor.

Art. 9. — În caz de încălcare a imunității Principatelor, hospodarii vor adresa un recurs puterii suzerane; și dacă nu li se dă dreptate, reclamația va putea fi trimisă, prin agenții lor, reprezentanților puterilor garante la Constantinopole.

Hospodarii vor fi reprezentați pe lângă curtea suzerană prin agenți (capuchehaie), moldoveni sau valahi din naștere, nefiind supuși nici unei jurisdicții străine și agreeți de Poartă.

Art. 10. — Hospodarul va fi ales de către adunare pe viață.

Art. 11. — În caz de vacanță și pînă la instalarea unui nou hospodar, administrația va trece în atribuția Consiliului de Miniștri, care va intra de drept în exercițiu.

Atribuțiile lui pur administrative vor fi limitate la conducerea treburilor, fără a putea revoca funcționarii decît în cazuri de delict constatate pe cale judiciară. În acest caz, ei nu vor dispune înlocuirea lor decît în mod provizoriu.

Art. 12. — Atunci cînd s-a produs vacanța, dacă adunarea este înlocuită, va trebui să procedeze în opt zile la alegerea hospodarului.

Dacă ea nu este întrunită, va fi imediat convocată și întrunită în termen de zece zile. În cazul când ea este dizolvată, se va proceda la noi alegeri în termen de cincisprezece zile, iar noua adunare va trebui să se întrunească de asemenea în termen de zece zile.

În cele opt zile care urmează întrunirii sale, ea va trebui să procedeze la alegerea hospodarului.

Ca să se poată proceda la alegere, va fi necesară prezența a trei sferturi din numărul membrilor înscriși.

În cazul când în timpul celor opt zile alegerea nu va avea loc, în ziua a noua la amiază adunarea va proceda la alegere, oricare ar fi numărul membrilor prezenți.

Investitura va fi cerută, ca în trecut, și va fi dată cel mai târziu într-o lună.

Art. 13. — Este eligibil în funcția de hospodar oricine are vârsta de 35 ani, e născut din tată moldovean sau valah, poate justifica un venit funciar de 3 000 de galbeni, cu condiția să fi îndeplinit funcții publice timp de zece ani sau face parte din adunări.

Art. 14. — Hospodarul guvernează cu ajutorul miniștrilor numiți de el.

El are dreptul de a grația și pe cel de a comuta pedepsele în materie criminală, fără a putea însă interveni altfel în administrarea justiției.

El pregătește legile prezentînd un interes special pentru Principate și mai ales bugetele pe care le supune spre dezbatere adunării.

El face numirile în toate slujbele administrației publice și întocmește regulamentele necesare pentru executarea legilor.

Lista civilă a fiecărui hospodar va fi votată de către adunare, o dată pentru totdeauna, în momentul alegerii lui.

Art. 15. — Orice act întocmit de hospodar trebuie să fie contrasemnat de către miniștrii de resort.

Miniștrii vor fi răspunzători de încălcarea legilor și în particular de orice risipire a veniturilor publice.

Ei vor fi justițiabili de Înalta curte de justiție și de casație.

Urmările pot fi provocate de către hospodar sau adunare.

Punerea sub acuzare a miniştrilor nu poate fi pronunţată decît cu o majoritate de două treimi din membrii prezenţi.

Art. 16. — Adunarea electivă va fi aleasă în fiecare principat pe o durată de 7 ani, conform dispoziţiilor electorale anexate la prezenta convenţie.

Art. 17. — Adunarea va fi convocată de hospodar şi va trebui să fie reunită în fiecare an în prima duminică a lunii decembrie. Durata fiecărei sesiuni ordinare va fi de 3 luni.

Hospodarul va putea, dacă este cazul, să prelungească sesiunea. El poate să convoace o sesiune extraordinară sau să dizolve adunarea. În acest din urmă caz, el este obligat să convoace o nouă adunare, care va trebui să se întrunească într-un răstimp de 3 luni.

Art. 18. — Mitropolitul şi episcopii fac parte de drept din adunare.

Preşedinţia adunării aparţine mitropolitului, vicepreşedinţii şi secretarii vor fi aleşi de către adunare.

Art. 19. — Preşedintele fixează condiţiile în care publicul va fi admis la şedinţe, în afara cazurilor excepţionale, care vor fi prevăzute în regulamentul interior.

Prin grija preşedintelui, după fiecare şedinţă se va încheia un proces-verbal sumar, care va fi publicat în „Gazeta oficială“.

Art. 20. — Adunarea va discuta şi vota proiectele de lege care-i vor fi prezentate de hospodar. Ea va putea să le amendeze sub rezerva stipulată în art. 36 în ceea ce priveşte legile prezentînd un interes comun.

Art. 21. — Dacă miniştrii nu sînt membri ai adunării, ei vor avea totuşi acces şi vor putea să ia parte la discutarea legilor fără a participa însă la vot.

Art. 22. — Bugetul veniturilor şi chetluielilor, pregătit anual pentru fiecare principat prin grija hospodarului respectiv şi supus adunării, care îl poate amenda, nu va fi definitiv decît după ce va fi votat de ea.

Dacă bugetul nu va fi votat în timpul oportun, puterea executivă va satisface nevoile serviciilor publice în conformitate cu bugetul din anul precedent.

Art. 23. — Diferitele fonduri provenind pînă acum din case speciale și de care guvernul dispune sub diferite titluri vor trebui incluse în bugetul general al veniturilor.

Art. 24. — Reglementarea definitivă a conturilor va trebui să fie prezentată adunării cel mai tîrziu în termen de 2 ani începînd de la încheierea fiecărui exercițiu.

Art. 25. — Nici un impozit nu va putea fi stabilit sau perceput fără consimțămîntul adunării.

Art. 26. — Cu toate legile prezentînd un interes comun sau special și regulamentele de administrație publică, legile financiare vor fi inserate în „Gazeta oficială“.

Art. 27. — Comisia centrală își va avea sediul la Focșani.

Ea va fi compusă din 16 membri, 8 moldoveni și 8 valahi; 4 vor fi aleși de către fiecare hospodar dintre membrii adunării ori dintre persoanele care au îndeplinit funcții înalte în stat și 4 de către fiecare adunare din sînul ei.

Art. 28. — Membrii comisiei centrale își păstrează dreptul de a lua parte la alegerea hospodarilor din adunarea din care fac parte.

Art. 29. — Comisia centrală este permanentă; ea va putea, cu toate acestea, cînd lucrările sale îi vor permite, să și le amîne pentru un timp, care nu va trebui să depășească în nici un caz 4 luni.

Durata funcțiilor membrilor săi, pentru fiecare principat, fie că au fost numiți de hospodar, fie că au fost aleși de adunări, va fi limitată la durata legislaturii.

Cu toate acestea, funcția membrilor ale căror mandate expiră nu va înceta decît la instalarea noilor membri. În cazul cînd mandatul celor două adunări va expira simultan, comisia centrală va fi reînnoită în totalitatea ei pentru amîndouă principatele la deschiderea noilor adunări.

În cazul dizolvării uneia din adunări, reînnoirea nu va avea loc decît pentru acei membri ai comisiei centrale aparținînd principatului a cărui adunare va fi realeasă.

Membrii ale căror mandate expiră vor putea fi realeși.

Art. 30. — Funcțiile membrilor comisiei centrale vor fi retribuite.

Art. 31. — Comisia centrală își va numi președintele.

În cazul când voturile se vor împărți deopotrivă între doi candidați, se va hotărî prin tragere la sorți.

Funcțiile de președinte vor înceta o dată cu mandatul său de membru al comisiei centrale; ele vor putea fi reînnoite.

În caz de împărțire egală a voturilor în dezbateri, votul președintelui va fi preponderent.

Comisia centrală va avea grijă să-și alcătuiască regulamentul interior. Cheltuielile ei, de orice natură, vor fi puse, pe jumătate, în sarcina ambelor principate.

Art. 32. — Dispozițiile constitutive ale noii organizări a Principatelor sînt puse sub paza comisiei centrale.

Ea va putea semnala hospodarilor abuzurile care, după părerea ei, ar trebui urgent reformate și sugera îmbunătățirile care ar trebui introduse în osebitele ramuri ale administrației.

Art. 33. — Hospodarii vor putea trimite comisiei centrale toate propunerile ce li se vor părea util a fi prefăcute în proiecte de legi comune ambelor principate.

Comisia centrală va pregăti legile prezentînd un interes general comune ambelor principate și va supune aceste legi, prin mijlocirea hospodarilor, spre dezbateri adunărilor.

Art. 34. — Sînt considerate legi prezentînd un interes general toate acelea care au ca obiect unitatea legislației, înființarea, menținerea sau îmbunătățirea unirii vămilor, a poștelor, a telegrafului, fixarea valorii monetare și deosebitele materii de folos public comune ambelor principate.

Art. 35. — Odată constituită, comisia centrală va trebui să se ocupe în special de codificarea legilor existente, punîndu-le în armonie cu actul constitutiv al noii organizări.

Ea va revizui regulamentele organice, precum și codurile civil, criminal, de comerț și de procedură, astfel încât, în afară de legile prezentând un interes pur local, să nu mai fie în viitor decât unul și același corp de legislație, care va fi executoriu în ambele principate, după ce va fi votat de către respectivele adunări, sancționat și promulgat de fiecare hospodar.

Art. 36. — Dacă adunările introduc amendamente în proiectele de legi prezentând un interes comun, proiectul amendat va fi trimis comisiei centrale care va aprecia și va hotărî un proiect definitiv, pe care adunările nu vor mai putea decât să-l adopte sau să-l respingă în întregime.

Comisia centrală va trebui să adopte amendamentele care vor fi votate deodată de ambele adunări.

Art. 37. — Legile prezentând un interes special pentru fiecare principat nu vor fi sancționate de hospodar decât după ce vor fi comunicate de el comisiei centrale, care va trebui să aprecieze dacă ele sînt compatibile cu dispozițiile constitutive ale noii organizări.

Art. 38. — Se va înființa o înaltă curte de justiție și de casație comună ambelor principate.

Ea își poate avea sediul la Focșani. Constituirea ei se va reglementa printr-o lege.

Membrii săi vor fi inamovibili.

Art. 39. — Deciziile date de curți și hotărârile pronunțate de tribunale într-unul sau într-altul din principate vor fi aduse exclusiv în fața acestei curți de casație.

Art. 40. — Ea va exercita un drept de cenzură și de disciplină asupra curților de apel și tribunalelor.

Ea va avea dreptul de jurisdicție exclusivă asupra propriilor ei membri în materie penală.

Art. 41. — Ca înaltă curte de justiție, ea va avea în atribuție urmările inițiate de hospodar sau de adunare împotriva miniștrilor și va judeca fără drept de apel.

Art. 42. — Milițiile regulate, existînd acum în ambele principate, vor primi o organizare identică, spre a putea, la nevoie, să se unească și să formeze o singură armată.

Pentru aceasta se va face o lege comună.

Afară de aceasta, se va face anual inspectarea milițiilor ambelor principate de către inspectorii generali, numiți în fiecare an, alternativ, de fiecare hospodar. Acești inspectori vor avea obligația să supravegheze deplina executare a dispozițiilor menite să păstreze milițiilor toate caracterele a două corpuri ale aceleiași armate.

Cifra milițiilor regulate, fixată de regulamentele organice, nu va putea fi mărită cu mai mult de o treime, fără o prealabilă înțelegere cu curtea suzerană.

Art. 43. — Milițiile trebuie să se reunească ori de câte ori siguranța internă sau cea a hotarelor va fi amenințată. Reunirea lor va putea fi provocată de unul sau celălalt hospodar, dar nu va putea avea loc decât în urma unei înțelegeri comune între ei, făcându-se cunoscută și curții suzerane.

La propunerea inspectorilor, hospodarii vor putea de asemenea să reunească, în întregime sau în parte, milițiile în tabără de manevre sau spre a le trece în revistă.

Art. 44. — Comandantul-șef va fi desemnat alternativ de fiecare hospodar când va fi cazul să se reunească milițiile. El va trebui să fie din naștere moldovean sau valah. Va putea fi revocat de hospodarul care l-a numit. În acest caz, noul comandant-șef va fi numit de celălalt hospodar.

Art. 45. — Cele două miliții își vor păstra steagurile lor actuale; dar, vor purta, pe viitor, o banderolă de culoare albastră conform modelului alăturat la prezenta convenție.

Art. 46. — Moldovenii și valahii vor fi cu toții egali în fața impozitului și vor fi în aceeași măsură admiși în slujbele publice într-unul sau într-altul din principate.

Libertatea lor individuală le va fi garantată. Nimeni nu va puteta fi reținut, arestat sau urmărit decât conform legii.

Nimeni nu va putea fi expropriat decât legal, din motive de interes public și contra unei despăgubiri.

Moldovenii și valahii de orice rit creștin se vor bucura deopotrivă de drepturile politice.

Exercitarea acestor drepturi se va putea întinde și la celelalte culte prin dispoziții legislative.

Toate privilegiile, scutirile sau monopourile de care se mai bucură unele clase se vor desființa și se va proceda fără întârziere la revizuirea legii care reglementează raporturile proprietarilor de pământ cu cultivatorii, în vederea îmbunătățirii stării țăranilor.

Instituțiile municipale, atât cele urbane cât și cele rurale, vor dobândi toată dezvoltarea pe care o comportă stipulațiile prezentei convenții.

Art. 47. — Până a se proceda la revizuirea prevăzută de art. 37, legislația acum în vigoare în Principate este menținută în dispozițiile care nu sînt contrarii stipulațiilor prezentei convenții.

Art. 48. — În scopul de a satisface art. 25 din tratatul de la 30 martie 1856, un hatiserif, conform textual cu stipulațiile prezentei convenții, va promulga dispozițiile ce preced într-un termen de cincisprezece zile cel mai târziu, începînd de la schimbarea instrumentelor de ratificare.

Art. 49. — În momentul publicării numitului hatiserif, administrația va fi încredințată de către actualii caimacami, în fiecare principat, unei comisii interimare (caimacamat) constituie conform dispozițiilor Regulamentului organic.

Prin urmare, aceste comisii vor fi compuse din președintele divanului domnesc, din marele logofăt și din ministrul de interne, care erau în funcțiune sub cei din urmă hospodari, înaintea instalării în 1856 a administrațiilor provizorii.

Numitele comisii se vor ocupa de alcătuirea listelor electorale care vor trebui întocmite și afișate în termen de cinci săptămîni. Alegerile vor avea loc la trei săptămîni de la publicarea listelor.

În a zecea zi care va urma, deputații vor trebui să se întrunească în fiecare principat, cu scopul de a proceda, în termenele stabilite mai sus, la alegerea hospodarilor.

Art. 50. — Prezenta convenție va fi ratificată și instrumentele de ratificare vor fi schimbate la Paris

în termen de cinci săptămîni sau, dacă se va putea, mai curînd.

Pentru care plenipotențiarilor respectivi au semnat-o și și-au pus sigiliul armelor lor.

Întocmit la Paris la 19 august s.n. 1858.

A. Walewski, Hübner, Cowley, Hatzfeldt, Kisselef, Villamarina, Faud.

GHENADIE PETRESCU, DIMITRIE A. STURDZA ȘI DIMITRIE C. STURDZA,
OP. CIT., VOL. VII, BUCUREȘTI, 1892, P. 306—314, ORIG. FRANCEZ.

A n e x a

Situațiile electorale anexate la convenția încheiată la Paris la 19 august 1858

Art. 1. — Adunarea electivă se compune în fiecare principat din membrii aleși de către județe și orașe. Mitropolitul și episcopii fac parte de drept din adunare.

Art. 2. — Alegătorii votează sau prin vot indirect, sau prin vot direct.

Art. 3. — Este alegător cu vot indirect în județe oricine dispune de un venit funciar de 100 de galbeni cel puțin.

Art. 4. — Este alegător direct : în județe oricine face dovada unui venit funciar de 1 000 de galbeni cel puțin, în orașe oricine face dovada unui capital funciar, industrial sau comercial de 6 000 de galbeni cel puțin, proprietate personală sau bun dotal.

Art. 5. — Nimeni nu va putea fi alegător dacă nu are vîrsta de 25 de ani împliniți și nu este născut sau naturalizat moldovean sau valah.

Art. 6. — Nu pot fi alegători :

1. Cei ce depind de o jurisdicție străină.
2. Interziși.
3. Faliții nereabilitați.

4. Cei ce au suferit condamnări la pedepse privative de libertate și infamante, sau numai infamante.

Art. 7. — Listele electorale vor fi întocmite anual în fiecare județ prin grija administrației.

Ele vor fi publicate și afișate în prima duminică a lunii ianuarie, oriunde va fi nevoie.

Reclamațiile vor fi aduse înaintea administrației în trei săptămîni de la publicarea listelor.

Reclamanții pot face recurs la tribunalul din județ, care va hotărî de urgență în ultima instanță.

Art. 8. — Orice alegător va putea cere înscrierea sau ștergerea oricărui individ omis sau nereglementar înscris pe lista din care face parte el însuși.

Art. 9. — Este eligibil, fără deosebire, în toate colegiile orice cetățean născut sau naturalizat moldovean sau valah care va avea vîrsta de 30 de ani împliniți și va dovedi că posedă un venit de 400 de galbeni cel puțin.

Art. 10. — Alegătorii cu vot indirect din județe numesc în fiecare din plasele respective (sub administrație) trei alegători, care, întruniți în capitala județului, vor alege un deputat de județ.

Art. 11. — Alegătorii direcți din județe vor alege doi deputați de județ.

Art. 12. — În orașe, alegătorii direcți vor alege :

La București și Iași cîte trei deputați ; la Craiova, Ploiești, Brăila, Galați și Ismail cîte doi deputați ; în celălalte orașe capitale de județ cîte un deputat.

Art. 13. — Alegătorii din fiecare categorie se vor aduna separat în colegii speciale pentru a proceda la operațiile respective.

Art. 14. — Colegiile electorale vor fi convocate de puterea executivă cu cel puțin trei săptămîni înaintea zilei fixate pentru alegere.

Art. 15. — Scrutinul pentru alegerea deputaților este secret.

Art. 16. — Alegerea are loc cu majoritatea voturilor exprimate. Dacă nici unul din candidați nu a obținut majoritatea, se va recurge la un al doilea tur de scrutin și va fi ales candidatul care va obține cel mai mare număr de voturi.

Art. 17. — Operațiile electorale sînt verificate de adunare, care este singura în măsură a le valida.

Art. 18. — Deputatul ales în mai multe circumscripții electorale trebuie să facă cunoscută opțiunea sa președintelui adunării în 10 zile de la declararea validității acestei alegeri.

Dacă nu a optat în acest termen, se va dispune prin tragere la sorți.

Art. 19. — În caz de vacanță în urma opțiunii, decesului, demisiei sau altele, colegiul electoral care trebuie să dispună asupra vacanței va fi întrunit în termen de 3 luni.

Art. 20. — Nici un membru al adunării nu poate, în timpul sesiunii, să fie arestat, urmărit în materie de represiune decît cu autorizarea adunării, afară de cazul de flagrant delict.

Art. 21. — Orice persoană care a fost înscrisă pe listele electorale prin declarații frauduloase, sau ascunzînd vreuna din incapacitățile prevăzute, sau care va fi cerut și obținut înscrierea sa pe mai multe liste, sau care va fi luat parte la vot fără să fi fost înscrisă sau fiind decăzută din drepturile electorale va fi pedepsită cu cel puțin 100 de galbeni și cel mult 1 000 amendă sau cu închisoare de la cel puțin 8 zile la cel mult 3 luni.

Art. 22. — În lipsa inițiativei Ministerului Public, zece alegători întruniți vor avea dreptul de a intenta un proces penal : 1° oricărui individ care, în timpul operațiilor electorale, va fi sustras, adăugat sau alterat ; 2° tuturor acelor care vor fi tulburat operațiile electorale și vor fi atentat la libertatea votului prin manevre frauduloase, violențe sau amenințări.

Art. 23. — Stipulațiile electorale care alcătuiesc cele douăzeci și două de articole mai sus trebuind să fie anexate la convenția din ziua de 19 august conform art. 16 al numitei convenții, plenipotențiarilor respectivi

au semnat și sigilat cu sigiliul lor prezentul act care le conține.

Paris, 19 august 1858.

Semnat : A. Walewski, Hübner, Cowley, Hatzfeldt, Kisselef, Villamarina, Faud.

GHENADIE PETRESCU, D. A. STURDZA, D. C. STURDZA. *OP. CIT.*, P. 314
—316, ORIG. FRANCEZ.

62

1862, iunie 4/16, Timișoara

Convenție telegrafică internațională încheiată între Austria, Turcia, Serbia și România care reglementează operațiile de transmitere și taxare a depeșelor între cele patru state.

Rețelele liniilor telegrafice ale țărilor reprezentate de plenipotențiarilor sus-zisi constituind teritorii telegrafice cu totul independente și guvernele, dorind a reglementa serviciul internațional între țările lor și celelalte țări ale Europei, au convenit despre ceea ce urmează :

Art. 1. — Guvernele sus-zise își rezervă facultatea de a încheia convenții telegrafice între ele și cu alte state ; cu toate astea, ele se îndatorează de a adopta în aceste convenții, ca bază pentru manipularea depeșelor, modul lor de taxare și de transmitere, regulile conținute în convenția de la Bruxelles din 30 iunie 1858 sau modificările ce se vor introduce în viitor de către semnatarilor zisei convenții.

Art. 2. — Scăderile pentru depeșele schimbate între Austria și Turcia sau trecînd prin această țară și parcurgînd teritoriul român sau sîrb se vor face în felul următor :

Pentru depeșele destinate Turciei sau mai departe de această țară, administrația austriacă va beneficia (plăti n.a.) aceleia a Principatelor prin care depeșa va trece taxa percepută pentru tranzit.

Taxa percepută pentru parcursul teritoriului turc sau mai departe de Turcia se va bonifica de administrația austriacă celei otomane.

Pentru depeșele pornite din Turcia sau mai departe de acest stat și care vor trece prin Principate în Austria, administrația turcă va bonifica aceleia a Principatelor prin care depeșa va trece, taxa percepută pentru tranzit, și administrației austriece taxa pentru parcursul teritoriului austriac mai departe de Austria.

Art. 3. — Taxele pentru depeșele care vor parcurge mai mult de două din cele patru teritorii sus-zise se vor percepe în franci sau în valoare austriacă, fiorinul valorînd 2 fr. 50 centime.

Art. 4. — Prezenta convenție nu va aduce nici un prejudiciu convențiilor speciale ce părțile contractante vor socoti de cuviință a încheia între ele.

Art. 5. — Prezenta convenție va intra în vigoare îndată ce va fi ratificată ; ratificările se vor comunica guvernului austriac, care se obligă a face cunoscut aceasta părților contractante pentru punerea în activitate.

Ea va rămîne în vigoare doi ani socotind din ziua punerii sale în execuție. Părțile contractante vor putea însă, într-un comun acord, să o prelungească peste acest termen și ea va fi considerată ca fiind în vigoare pentru un timp nedeterminat și pînă la expirarea a șase luni din ziua cînd denunțarea se va face de o parte sau de cealaltă.

Făcut la Timișoara la 16 iunie una mie opt sute șai-zeci și doi.

(L.S.) Delegatul I. și R. austriac,
Semnat : Bruner m.p.

(L.S.) Delegatul I. otoman,
Semnat : Dimitraki, m.p.

(L.S.) Delegatul român,
Semnat : Librecht, m.p.

(L.S.) Delegatul sîrb,
Semnat : Vladimir Yarksic , m.p.

M. MITILINEU, *OP. CIT.*, P. 110—111.

63

1864, iunie 16/28, Constantinopol

Protocol al conferinței ambasadurilor de la Constantinopol pentru a sancționa schimbările aduse convenției din 7/19 august 1858. Se acordă Principatelor Unite largi prerogative în ceea ce privește autonomia internă a țării. Astfel Principatele Unite își pot modifica sau schimba legile care privesc administrația internă a țării. Puterile publice sînt încredințate domnitorului, senatului și adunării electivă. Prin actul adițional se stabilește cine exercită puterea legislativă, ca și componența și competența senatului și a adunării electivă. În anexa la actul adițional sînt cuprinse o serie de norme necesare elaborării noii legi electorale.

Alteța sa Aali-pașa, ministrul afacerilor străine, expune reprezentanților puterilor subscriitoare tratatului de Paris că Înalta Poartă s-a înțeles cu principele Cuza asupra unor modifi cațiuni ce se cuvine a se introduce în convențiunea din 7/19 august 1858.

În urma rea acestora, alteța sa dă cetire conferinței de un act adițional la zisa convențiune și de o anexă

la act, act cuprinzînd toate dispozițiunile sau principiile electorale asupra cărora guvernul maiestății sale sultanului s-a învoit cu înălțimea sa principele Cuza.

Reprezentanții au aflat cu satisfacțiune despre încheierea acestei bune înțelegeri și s-au declarat îndestul de autorizați de către respectivele lor guverne spre a adera la acest aranjament, cu excepțiunea reprezentantului maiestății sale împăratului Rusiei, care a zis că nu este înzestrat cu instrucțiuni îndestulătoare și că se află în cazul de a refera curții sale.

Actul adițional sus-menționat și anexa sa rămîn alăturate la protocolul prezent.

(Subscriși)

Aali

Henri L. Bulwer

Marchizul de Moustier

Prokesch-Osten

Brassier Saint Simon

Novikow

Greppi

„MONITORUL OFICIAL“ NR. 150 DIN 8/20 IULIE 1864. ÎN CONTINUARE SE VA CITA PRESCURTAT: „MON. OF“.

Act adițional la convențiunea din 7/19 august 1858

Convențiunea încheiată la Paris în 7/19 august 1858 între curtea suzerană și între puterile garante este și rămîne legea fundamentală a Principatelor Unite.

Deși Principatele Unite pot în viitor a modifica sau schimba legile care privesc administrațiunea lor dinlăuntru, cu concursul legal al tuturor puterilor stabilite și fără nici o intervențiune, se înțelege însă bine că această facultate nu se poate întinde la legăturile care unesc Principatele cu Imperiul otoman, nici la tratatele între Înalta Poartă și celelalte puteri, care sînt și rămîn obligatorii pentru aceste principate.

Însă evenimentele care s-au succedat de la concesiunea convențiunei din Paris, făcând neapărat modificațiunea a unora din dispozițiunile acestei convențiuni, Înalta Poartă s-a învoit de curînd cu înălțimea sa domnul Principatelor Unite și s-a înțeles asemenea și cu excelențele lor d. d-nii reprezentanți ai puterilor subscriitoare tratatului de Paris asupra prezentului act adițional la zisa convențiune, statornicit și învoit precum urmează :

Art. I. — Puterile publice sînt încredințate domnului, unui senat și unei adunări electivă.

Art. II. — Puterea legiuitoare se exercită colectiv de domn, de senat și de adunarea electivă.

Art. III. — Domnul are inițiativa legilor ; el le pregătește cu concursul consiliului de stat și le supune adunării electivă și senatului spre a fi discutate, și nici o lege nu poate fi supusă sancțiunei înainte de a fi discutată și votată de adunarea electivă și de senat.

Domnul acordă sau refuză sancțiunea sa. Orice lege cere învoirea a tustrelelor puteri.

În cazul cînd guvernul ar fi nevoit a lua măsuri de urgență care cer concursul adunării electivă și a senatului, în timpul cînd aceste adunări nu sînt deschise, ministerul va fi dator a le supune, la cea dintîi convocatiune, motivele și rezultatul acestor măsuri.

Art. IV. — Deputații la adunarea electivă se aleg conform principiilor puse în piesa aci anexată și care au a servi de baze pentru noua lege electorală.

Președintele adunării se numește în fiecare an de domn din sînul ei ; iar vicepreședinții, secretarii și chesorii se aleg de adunare.

Art. V. — Adunarea electivă discută și votează proiectele de legi. Proiectele prezentate de domn se vor susține în adunare de miniștri sau de membrii consiliului de stat, ce se vor delega de domn spre acest sfîrșit ; ei vor fi ascultați oricînd vor cere cuvîntul.

Art. VI. — Bugetul cheltuielilor și al recetelor, pregătit în tot anul prin îngrijirea puterii executive și supus adunării electivă, care-l va putea amenda, nu va fi definitiv decît după ce va fi votat de dînsa și votul aprobat de senat. Dacă bugetul nu s-ar vota în timpul

oportun, puterea executivă va îndestula serviciile publice conform ultimului buget votat.

Art. VII. — Senatul se compune : de mitropolii țării, de episcopii eparhiilor, de întâiul președinte al Curții de casațiune, de cel mai vechi dintre generali armatei în activitate, și oșebit încă de 64 membri care se vor numi de domn : jumătate dintre persoane care au exercitat cele mai înalte funcțiuni în țară sau care pot justifica un venit anual de opt sute galbeni.

Cît pentru ceilalți 32 membri, ei vor fi aleși dintre membrii consiliilor generale ale județelor și numiți de domn pe o listă de prezentațiune de trei candidați pentru fiecare district.

Membrii senatului se bucură de aceeași neviolabilitate garantată deputaților.

Art. VIII. — Acei 64 de membri ai senatului, aleși conform dispozițiunilor articolului precedent, se reînnoiesc din trei în trei ani cîte o jumătate.

Membrii ieșiți se vor putea numi din nou ; funcțiunile lor nu vor înceta decît cu instalarea membrilor celor noi.

Art. IX. — Durata sesiunilor senatului, prelungirea lor și convocarea acestui corp sînt supuse regulilor prescrise prin art. 17 din convențiunea de la 1858 pentru adunarea electivă.

Art. X. — Membrii senatului vor primi o îndemnizare în tot timpul sesiunei.

Art. XI. — Mitropolitul primat este de drept președintele Senatului ; unul din vicepreședinți se numește de domn din sînul acestui corp. Celălalt vicepreședinte și ceilalți membri ai biroului se aleg de adunare.

În caz de împărțire egală a voturilor, votul președintelui este precumpănitor.

Sedintele senatului sînt publice, afară cînd contrariul s-ar cere de o a treia parte a membrilor prezenți.

Miniștrii, chiar nefiind membri ai senatului, au dreptul de a asista și a lua parte la toate deliberațiunile ; ei vor fi ascultați oricînd vor cere cuvîntul.

Art. XII. — Dispozițiunile constitutive ale noii organizațiuni a României sînt puse sub ocrotirea senatului.

La finitul fiecărei sesiuni, senatul și adunarea electivă vor numi fiecare un comitet ai cărui membri vor fi aleși din sînul lor. Ambele comitete se vor întruni în comisiune mixtă, spre a face un raport la domn asupra lucrărilor ultimei sesiuni și a-i supune chestiunile de îmbunătățire ce ar crede trebuitoare în deosebitele ramuri ale administrațiunei. Aceste propuneri vor putea fi recomandate de domn consiliului de stat spre a fi prefăcute în proiecte de legi.

Art. XIII. — Orice proiect votat de adunarea electivă, afară de bugetul veniturilor și cheltuielilor, se supune senatului spre a fi discutat și votat de el.

Art. XIV. — Senatul sau adoptă proiectul așa cum s-a votat de adunare, sau îl amendează, sau îl respinge cu totul.

Dacă proiectul de lege este adoptat fără modificățiune de senat, el este supus sancțiunei domnului.

Dacă proiectul este amendat de senat, el se întoarce adunării electivă.

Dacă adunarea încuviințează amendamentele senatului, proiectul amendat se supune sancțiunei domnului.

Dacă, din contra, adunarea electivă respinge acele amendamente, proiectul se trimite consiliului de stat spre a se studia din nou. Guvernul poate apoi prezenta camerei, în sesiunea curentă sau viitoare, proiectul revăzut de consiliul de stat.

Dacă senatul respinge cu totul proiectul votat de adunare, acest proiect se trimite consiliului de stat spre a se studia din nou. Un asemenea proiect nu se poate prezenta adunării electivă decît în altă sesiune.

Art. XV. — Senatul are dreptul de a primi petițiuni. Aceste petițiuni vor fi examinate de o comisiune ad-hoc. Asupra raportului acesteia senatul va putea, de va fi trebuință, a le trimite guvernului.

Art. XVI. — Reglementele interioare ale adunării electivă și ale corpului ponderatoriu se pregătesc prin îngrijirea guvernului.

Art. XVII. — Toți funcționarii publici, fără excepțiune, la intrarea lor în funcțiune, sînt datori a jura

supunere constituției și legilor țării și credință domnitorului.

Art. XVIII. — Acest act și legea electorală pregătită conform principiilor anexei sus-numite vor avea putere de lege din ziua sancțiunii lor din partea curții suzerane.

Noua adunare electivă și senatul vor fi constituite și întrunite în termenul prevăzut de art. 17 al convențiunii din 1858.

Art. XIX. — Domnul va forma un consiliu de stat compus din persoanele cele mai competente prin merit și experiența lor. Acest consiliu nu va avea nici o putere prin el însuși; dar el va avea de misiune de a studia și de a pregăti proiectele de lege ce domnul îi va recomanda. Membrii consiliului de stat vor fi admiși ca delegați ai domnului în sânul ambelor adunări spre a lămuri și a apăra proiectele de lege prezentate de el.

Art. XX. — Toate dispozițiunile convențiunii din Paris care nu sînt modificate prin prezentul act sînt confirmate din nou și vor rămîne în plină și întreagă putere.

A n e x ă

Principii menite a servi de baze la redacțiunea
noii legi electorale.

1. — Alegătorii comunelor și ai municipalităților vor alege pe alegătorii direcți; pentru un număr de alegători primari va fi un alegător direct. Acest număr se va hotărî provizoriu de puterea executivă.

2. — În orașele unde nu vor fi una sută de acești alegători se vor adăugi alegători din comunele vecine, care se vor afla așa distrași din numărul celorlalți alegători din district.

3. — Fiecare alegător direct va trebui a justifica un venit de una sută galbeni ; el va putea face justificațiunea acestui venit fie prin producerea dovezii de plata impozitelor sale, fie prin orice alt chip îndestulător. Simbriile private și salariile afectate la funcțiunile publice nu vor fi cuprinse în evaluarea venitului.

Pot fi alegători fără a justifica un venit de una sută galbeni persoanele categoriilor următoare :

Preoții parohiilor, profesorii academiilor și ai colegiilor, doctorii și licențiații deosebitelor facultăți, avocații, inginerii, arhitecții, institutorii primari ai școlilor publice și funcționarii civili și militari retrași din serviciu, care vor justifica o pensie de retragere anuală de cel puțin trei mii lei.

4. — Deputații vor fi numiți de orașe și județe într-o proporțiune răspunzătoare la importanța acestor orașe și districte. Această proporțiune se va hotărî în viitoarea sesiune.

Provizoriu, fiecare județ va alege doi deputați, orașul București va alege șase, orașul Iași patru, orașele de-al doilea ordin doi, și celelalte orașe din județe câte unul.

5. — Spre a fi deputat, trebuie a fi alegător și a avea, afară de aceasta, un oarecare cens de eligibilitate, care va fi deocamdată de două sute galbeni, care se vor putea justifica prin înfățișarea dovezilor de contribuțiune. Acest cens va fi hotărât definitiv în viitoarea sesiune.

Pentru acum vor putea fi aleși deputați fără a justifica nici un cens acei care au exercitat funcțiuni înalte în serviciul statului, ofițerii superiori ai armatei și profesoratul.

Alegătorii vor trebui a avea douăzeci și cinci de ani și eligibili treizeci.

Domnul va decreta o lege pe aceste baze.

1869, noiembrie 22/4 decembrie, București

Convenția consulară încheiată între România și Rusia, prin care se reglementează atribuțiile consulilor generali, consulilor și viceconsulilor imperiali în România, precum și drepturile și obligațiile supușilor unei părți atunci cînd se găseau pe teritoriul celeilalte părți. Consulii ruși puteau să se adreseze organelor competente românești pentru rezolvarea oricăror reclamații ale naționalilor lor. Ei se ocupau de asemenea de traducerea și legalizarea actelor necesare supușilor ruși, cum și de rezolvarea unor situații concrete precum : căsătorii, decese, moșteniri, probleme de comerț, falimente sau diferite litigii ¹.

Guvernele majestății sale împăratului tuturor Rusiilor și alteței sale prințului României, mișcate de motive de conveniență și de interese mutuale, au hotărît să reglementeze pozițiunea legală a naționalilor care, aparținînd la unul din zisele două state, se află petrecînd sau domiciliiați în celălalt printr-o convențiune specială bazată pe principiile în genere admise de dreptul gîntelor în țările creștine.

Prin urmare, majestatea sa împăratul a delegat pe consulul său general și agent diplomatic, baronul d'Offenberg, consilier de stat actual, cavaler al ordenelor imperiale st. Stanislās cl. I, st. Vladimir cl. III și st. Anna cl. II, precum și al ordinului sf. Ionn din Ierusalim etc., etc., iar alteța sa prințul României a delegat pe agentul său, d. L. Steege, care după ce și-a comunicat deplinele lor puteri respective, aflate în bună și cerută formă, au convenit despre ceea ce urmează :

¹ Convenția de față a fost prima încheiată de România pe picior de egalitate cu un alt stat încă înainte de obținerea independenței sale. Importanța politică a acestei convenții a fost foarte mare, deoarece ea s-a încheiat peste capul Porții otomane, puterea suzerană, constituind un precedent, care a contribuit încă înainte de obținerea suveranității prin lupta armată a poporului român, la afirmarea independenței țării noastre în politica externă.

Art. 1. — Consulii generali, consulii și viceconsulii imperiali vor urma de a se bucura în România de toate drepturile, privilegiile și imunitățile atribuite obișnuit funcțiilor consulare și caracterului diplomatic cu care titularii lor ar mai fi încă investiți.

Art. 2. — Consulii generali, consulii sau viceconsulii imperiali vor putea, în exercițiul puterilor care le sînt atribuite, să se adreseze la autoritățile arondismentului lor și la guvernul central pentru a reclama în contra oricărui alt abuz de care naționaliilor lor ar avea să se plîngă, spre a le procura bună și promptă justiție.

Autoritățile locale vor lua act de reclamațiunile consulilor dacă acestea sînt făcute în termenele prevăzute și vor statua asupra considerentelor lor, conform legii.

Art. 3. — Consulii imperiali, precum și cancelarii lor vor avea dreptul de a primi în cancelaria lor sau la domiciliul părților și pe bordul bastimentelor națiunii lor declarațiunile și alte acte ce ar putea avea de a face căpitanii, oamenii echipajului, pasagerii și neguțătorii sau alți cetățeni ai țării lor.

Art. 4. — Consulii imperiali vor putea traduce și legaliza orice document emanat de la autoritățile sau funcționarii națiunii lor, și aceste traducțiuni vor avea în România aceeași putere și valoare ca cum ar fi fost făcute de către interpreții jurați ai țării.

Art. 5. — Actele care cuprind datele necesare pentru a statua asupra capacității legale a supușilor ruși petrecînd în România vor emana de la autoritățile imperiului și autenticitatea lor va fi constatată la trebuință, de către autoritățile consulare, tot aceleași acte privitoare la supușii ruși domiciliați în România vor emana de la autoritățile lor consulare.

Actele de care supușii ruși petrecînd în România ar avea trebuință pentru celebrarea unui maritagu sau pentru botezul unui copil vor putea fi liberate de către consulii imperiali; aceste documente vor avea aceeași valoare ca actele care în asemenea caz se liberează pă-mîntenilor de către autoritățile locale competente și le vor înlocui.

Totuși, consulii imperiali vor comunica fără întârziere extractele legalizate din aceste acte autorităților locale, care le vor înscrie în registrele lor respective.

În privirea actelor de această natură, românii în Rusia se vor bucura de același tratament care este sau va fi acordat altor străini petrecând în imperiu și aparținând la națiunile cele mai favorizate.

În privința înmormântărilor și actelor de deces, se va proceda după legile fiecărei țări și regulamentelor locale.

Art. 6. — Cererile de divorț de consorți ruși nu vor putea fi examinate și rezolvate decât prin autoritățile lor eclesiastice competente.

Art. 7. — Naționalii ruși care rezidă în România nu se vor bucura de privilegii, nici excepțiuni de sarcini, afară, bineînțeles, de impozitul personal, de prestațiunile în natură și de orice serviciu militar, la care nu vor putea fi supuși.

Prin urmare, ei vor fi datori a răspunde întocmai ca pămîntenii :

a. Drepturile de vamă fixate prin legile și tratatele în vigoare ;

b. Drepturile de accise și de peagiu, stabilite în orașe asupra articolelor de consumațiune interioară, care drepturi pentru articolele importate din străinătate și (pentru) care vor fi achitate deja dreptul de intrare, nu vor putea întrece drepturile de accise prelevate asupra articolelor indigene similare ;

c. Drepturile patentelor, după comerțul sau industria ce zișii naționali ruși vor exersa în țară, fără ca comercianții cu ridicata să poată pretinde o excepțiune ;

d. Impozitele și sarcinile asupra proprietății atît mobilă, cît și imobilă ;

e. Contribuțiunile și sarcinile comunale care au de scop o utilitate generală, după ce vor fi petrecut un an în comun.

Totuși, sarcinile la care rușii vor fi supuși nu vor putea avea caracterul unui serviciu personal sau a unor prestațiuni în natură.

Art. 8. — După un an de reședință și asupra dovezii despre regulata achitare a impozitelor și contribuțiunilor, comercianții ruși stabiliți în România vor fi admiși,

după cererea lor, între alegători și eligibili pentru camerele române de comerț, întrucât funcțiunile de alegător și de ales nu ar fi incompatibile cu datoriile de supuși ruși. Legile generale ale țării vor reglementa pentru celelalte în ceea ce-i privesc obțințiunea ca și revocațiunea calităților de alegător sau de eligibil.

Art. 9. — Rușii în România și românii în Rusia vor fi supuși la toate legile și la toate reglementele locale de poliție și de siguranță generală.

Toate actele judiciare, precum și toate actele administrative sau fiscale se vor preda direct interesaților ruși domiciliați sau petrecând în România, după modul și formele prescrise de legea locală.

Art. 10. — Autoritatea consulară rusă va putea cere, în limitele competenței sale, ajutorul autorității locale contra acelor dependenți de dînsa care nu s-ar fi conformat acestor chemări. Se va da urmare acestor cereri care vor fi totdeauna motivate.

Art. 11. — Nu se va putea proceda la perchezițiuni, popriri și arestări în contra supușilor ruși domiciliați sau petrecând în România decît în virtutea unui mandat în regulă liberat de autoritatea locală competentă, care autoritate, avînd în privire interesele absenților, minorilor sau interzișilor care ar putea fi implicați, va înștiința în timp util pe autoritatea consulară cea mai apropiată de care atîrnă, pentru ca aceasta din urmă să poată desemna un delegat spre a lua dispozițiile cerute de împrejurare.

Art. 12. — Consulii imperiali, precum și delegații lor vor avea în toate cazurile dreptul să viziteze naționalii lor și să vorbească cu dînșii după ce vor fi prevestit pe procurorul sau judecătorul de instrucțiune respectivi, care vor putea asista la aceste întrevederi oricînd vor găsi de cuviință.

Art. 13. — Orice persoană care va invoca naționalitatea rusă în România este datoră, după cererea autorităților locale, de a dovedi calitatea sa prin exhibițiunea sau unei patente sau unui pașaport, pe cît acest act nu va fi invalidat prin alte dovezi legale. Patenta consulară numai atunci se va considera de bună cînd

va fi fost liberată în urma depunerii la consulat a unui document autentic.

În privința pașapoartelor lor, românii în Rusia vor fi tratați conform legilor și regulamentului imperiului atin-gătoare de străini și deopotrivă cu națiunile cele mai favorizate.

Art. 14. — Dacă s-ar întâmpla ca un supus rus să voiască a renunța la protecțiunea sa naturală pentru a obține protecțiunea română, el nu va putea fi înscris între pămînteni decît după ce va fi prezentat un permis de emigrațiune din partea autorității sale naturale.

Art. 15. — Dacă un rus în instanță înaintea autori-tății naturale, ar renunța în cursul procesului său la na-ționalitatea sa, spre a obține indigenatul în România, procesul pendinte totuși se va săvîrși înaintea autori-tății sale naturale; judecata care va fi intervenit se va executa de autoritatea locală, după ce va fi investită cu formula executorie, conform regulilor fixate mai jos.

Tot astfel se va urma cu procesele pendinte înaintea tribunalelor române și privitoare la pămîntenii care ar renunța înaintea terminării procesului la naționalitatea lor, pentru a obține indigenatul rus.

Art. 16. — Orice expulziune a unui supus rus din te-ritoriul român se va anunța totodată autorității sale con-sulare, care va fi asemenea informată despre punctul frontierei prin care expulziunea urmează a se face.

Art. 17. — Proprietarii imobilelor traversate de fron-tieră între ambele state contractante se vor bucura fără vreo restricțiune, nici piedică de avantajele și apărările care le sînt acordate prin dispozițiunile internaționale stipulate în favoarea lor.

Art. 18. — Orice crimă, delict sau contravențiune co-misă de către un supus rus pe teritoriul român, afară de cazurile prevăzute mai jos prin art. 19, se vor ur-mări și judeca de justiția locală și după legea țării; pedeapsa se va primi asemenea în țara pe teritoriul că-reia infracțiunea se va fi comis.

Art. 19. — Consulii generali, consulii și viceconsulii imperiali vor exersa o deplină jurisdicție înăuntrul lo-cuințelor lor și pe bordul bastimentelor ruse de rezel sau de comerț și toate crimele, delictes sau contraven-

țiuni care ar putea fi comise de către naționalii lor acolo, vor cădea sub aplicațiunea legilor imperiului.

Art. 20. — Aceia care, pe teritoriul român, ar fi contrafăcut sau răspândit cu cunoștința contrafacerii lor :

1. Biletele de credit sau bonurile de tezaur ruse ;
2. Titlurile fondurilor publice ;
3. Biletele băncii statului ;
4. Acțiunile, obligațiunile, actele ipotecare, biletele de bancă a căror emisiune a fost autorizată de guvern ;
5. Taloanele și cupoanele hîrtilor sus-menționate sau
6. Alte efecte publice ale imperiului ;

Sau care ar fi alterat valoarea titlurilor sus arătate ;

Sau care, prin alterațiune, ar fi dat acelorași titluri nemaivînd curs aparența unei valori reale, vor fi urmăriți de către autoritățile locale, aplicîndu-li-se pedepsele prevăzute de către legea penală română pentru aceia care au contrafăcut sau au alterat efectele tezaurului sau biletele de bancă ale României.

Asemenea, pedepsele prescrise de legea penală a imperiului se vor aplica de autoritățile ruse acelor care pe teritoriul imperial ar fi contrafăcut, alterat sau ar fi dat o valoare falsă biletelor de bancă române, hîrtilor monetă sau orice alte efecte publice, actelor ipotecare a societăților, precum și a băncilor private, acțiilor, cupoanelor de dobînzi sau titlurilor de obligațiune emise sau garantate de guvernul României.

Art. 21. — Sentințele definitive date în materie civilă sau comercială de un tribunal rus în privința rușilor sau românilor petrecînd în Rusia vor fi executate în România, și sentințele de aceeași natură pronunțate de un tribunal român în privința românilor și rușilor petrecînd în România vor fi executate în Rusia, după ce atît unele, cît și celelalte vor fi învestite cu formula executorie de către tribunalul competent al teritoriului unde urmează a se aplica sentința străină. Aceste decizii vor fi executate conform dispozițiilor generale care reglementează punerea în executare a sentințelor date de tribunalele țării.

Tribunalele înaintea cărora s-au făcut cereri relative la executarea sentințelor date de către tribunalele străine se vor conforma legislațiunei țării lor și regulilor pro-

cedurei somării. Ele nu vor intra în examinarea fondului litigiului și se vor mărgini a examina dacă sentința care le este supusă nu conține dispozițiuni contrare ordinii publice sau neadmisibile după legile țării.

Nu vor fi executorii sentințele care statuează asupra chestiunilor de drept relative la bunuri imobile situate în țară.

Art. 22. — Comisiunile rogatorii pe care tribunalele ruse s-ar găsi în cazul de a adresa tribunalelor române sau pe care tribunalele române ar adresa tribunalelor ruse se vor asimila, în ceea privește executarea lor, sentințelor definitive, afară dacă ele ar fi în prejudiciul legislațiunii teritoriale.

Aceste comisiuni pot avea de obiect de a face a se proceda prin judecătorul domiciliului sau reședinței părții intimată la o predare de piese sau la vreun act de instrucțiune, anchetă, interogatoriu de martori, depunere de jurământ sau altele de asemenea.

Un stat de cheltuieli, vizat de președintele tribunalului invitat, va fi anexat la actul constatând executarea comisiunii rogatorii.

Art. 23. — Toate afacerile, litigiile, contestațiunile și succesiunile privitoare la imobile vor fi supuse legilor și judecate de tribunalele țării unde se află imobilul; același regim se va aplica la orice proprietate care, după legile țării, este asimilată proprietății imobiliare.

Art. 24. — Orice contestațiune civilă sau comercială între ruși și români în România va fi judecată de autoritățile locale competente.

Art. 25. — Se vor judeca de autoritățile consulare și după legile țării de origine contestațiunile între supușii ruși și rezidînd în România relative :

- a. La bunuri mobile, valori, creanțe și alte de asemenea ;
- b. La interese aflate afară din România și
- c. La drepturi la care participă o a treia persoană în Rusia sau care îl privesc.

De cîte ori însă va fi constatat într-un mod legal că un interes pămîntean se află direct angajat în aceste contestațiuni, ele vor fi judecate după legile și de către autoritățile României.

Orice sentință pronunțată de un consul, în limitele competenței sale, va fi considerată ca cum ar fi fost pronunțată în Rusia.

Art. 26. — Tribunalele române vor fi competente de a judeca contestațiunile ivite între rușii reșezînd în România în caz cînd părțile în litigiu ar declara prealabil că voiesc a se supune justiției locale.

Totuși, îndată ce înaintea uneia din acele două autorități competente, consulul sau tribunalul local, se va fi făcut o asemenea contestațiune, părțile în litigiu nu vor mai putea face aceeași contestațiune înaintea celeilalte autorități.

Art. 27. — Falimentele comercianților ruși ce rezidă în România și a comercianților români reșezînd în Rusia vor fi declarate și regulate de către autoritățile și conform legilor țării unde s-a deschis falimentul.

Însă în toate cazurile unde se ating interese de absenți, de minori și de necapabili, autoritatea consulară sau agenția de la care atîrnă vor avea dreptul de a asista prin un delegat la inventarul și la licitațiunea averii falitului.

Art. 28. — Naționalii uneia din ambele țări vor avea deplină libertate pe teritoriul celeilalte de a dobîndi, de a poseda și de a aliena orice fel de proprietate ce legile țării permit străinilor de a dobîndi și de a poseda. Ei vor putea să le dobîndească și să dispună de dînsese sau prin cumpărare, vînzare, donațiune, schimb, maritagiu, testament, succesiune ab intestat, sau cu orice alt mod sub aceleași condițiuni ce legile țării stabilesc pentru străini. Herezii și cei interesați vor putea moșteni și lua posesiunea unei asemenea proprietăți sau în persoană, sau prin agenți lucrînd în numele lor, în același mod și cu aceleași forme legale ca și pămîntenii.

În absență de herezi și de alți interesați, se va proceda în privința proprietății în același mod ca și în privința unei asemenea proprietăți aparținînd unui supus al țării și aflător în aceleași condițiuni.

În nici unul din cazurile precitate nu se va plăti, în cît privește valoarea proprietății, alte mai mari impozite, drepturi sau dări decît acelea plătite și de pămîntenii. În toate cazurile va fi permis naționalilor am-

belor țări de a exporta liber bunurile lor sau produsul vânzării, dacă ele s-au vândut, fără a fi supuși, din cauza exportului, a plăti un drept oarecare ca străin, nici în genere alte mai mari drepturi decât acelea care și pămîntenii sînt supuși în asemenea împrejurări.

Art. 29. — În caz de moarte a unui supus rus în România, autoritatea locală competentă va trebui să avizeze imediat pe autoritatea consulară cea mai apropiată. Această autoritate va fi datoare de a prevesti de asemenea pe autoritatea locală dacă aceasta ar fi fost informată cea dintîi.

Consulii imperiali de la care a atîrnat defunctul vor avea dreptul de a proceda la următoarele operațiuni :

a. A pune sigiliile, de oficiu sau după rechizițiunea părților interesate, asupra efectelor mobiliare și hîrtilor defunctului, prevestind de această operațiune pe autoritatea locală competentă, care, în toate cazurile unde vreun interes pămîntean se va afla angajat în succesiune, va putea asista și chiar va putea, de va găsi necesar, încrucișa sigiliile sale cu acele care vor fi fost puse de consulatură. Odată efectuată această operațiune, îndoitele sigilii nu se vor putea ridica decât prin o împreună înțelegere ;

b. A face iarăși în prezența autorităților competente a țării, dacă aceasta s-ar crede datoare de a asista, inventarul tuturor bunurilor și efectelor posedate de defunct ;

c. A primi și de a lua în depozit actul de ultimă voință, de va exista un asemenea ;

d. A lua toate măsurile necesare pentru conservarea succesiunii ; a face a se proceda la vânzarea efectelor mobiliare ce formează succesiunea ; a organiza, de este trebuință, tutela sau curatela, conform legilor imperiului, și a îndeplini toate formalitățile necesare în interesul herezilor ;

e. A lua, în numele celor în drept, gestiunea succesiunii atît în privința bunurilor mobile și imobile, cît și în aceea a tuturor valorilor ce au aparținut defunctului și care s-ar putea găsi depuse în case publice sau aiurea ; în fine, a administra și lichida întregul succesiunii sau în persoană prin delegați numiți de dîșii ;

f. A reglementa și a libera succesiunea în primirea herezilor sau a mandatarilor lor, după ce :

1. Vor fi făcut a se anunța decesul defunctului într-unul din ziarele cele mai răspândite ale arondismen-
tului lor consular,

2. După ce vor fi achitat toate datoriile, legal constatate și recunoscute, ce defunctul ar fi putut contracta în țară și

3. După ce va fi expirat un an de la publicare fără să se fi prezentat vreo reclamație contra succesiunii.

Autoritatea locală n-ar avea a interveni decât atunci când unul sau mai mulți supuși ai țării ar avea drepturi legalmente constatate tot în aceeași succesiune sau dacă s-ar ivi o contestațiune, relativă la niște imobile situate în România. În aceste cazuri, litigiul va fi judecat de tribunalele locale, consulul lucrînd ca reprezentant al succesiunii, care, pentru partea necontestată, va rămîne sub regimul său.

Actele consulilor imperiali relative la reglementarea și la liberarea succesiunii se vor asimila decesionilor pronunțate de către consuli în limitele competenței lor (art. 25) și se vor executa în România cu același titlu și în aceleași condițiuni ca și sentințele tribunalelor ruse (art. 21).

Reglementarea și liberarea unei succesiuni imobiliare ruse în România de către autoritatea consulară vor trebui să fie totdeauna conform legislațiunii teritoriale și nu se vor putea efectua decât atunci când imobilul va fi liber de orice contestațiune legală.

Dacă s-ar ivi niște contestațiuni de asemenea natură, ele vor fi rezolvate prealabil de către autoritățile locale.

Cînd un supus rus se va fi săvîrșit din viață în România într-un loc unde nu s-ar afla nici un agent consular al națiunii sale, autoritatea teritorială competentă va proceda, conform cu legile țării, la punerea sigiliilor și la orice altă măsură conservatorie, avînd însă a pre-vesti despre aceasta pe autoritatea consulară cea mai apropiată de locul unde s-a deschis succesiunea.

Dar de îndată ce se va fi prezentat agentul consular cel mai apropiat în persoană sau va fi trimis un delegat

la fața locului, autoritatea locală care va fi intervenit se va conforma celor prescrise în acest articol.

Art. 30. — Succesiunile române în Rusia vor fi reglementate conform legilor instituite în imperiu pentru succesiunile străine și pe piciorul națiunilor celor mai favorizate.

Art. 31. — În tot ce se atinge de așezarea bastimentelor, încărcarea și descărcarea lor în porturile, radele, adăposturile, bazinele, fluviile, râurile sau canalele și, în genere, pentru toate formalitățile și dispozițiunile la care pot fi supuse navele de comerț, echipajele și sarcinile lor, bastimentele ruse, în apele României, vor fi supuse legilor și reglementelor țării, cu condițiunea expresă că nu se va acorda bastimentelor române sau străine nici un privilegiu sau favoare care nu s-ar acorda de asemenea și bastimentelor ruse.

Cu toate acestea, consulii imperiali vor fi exclusiv însărcinați cu ordinea interioară pe bordul vaselor de comerț ale națiunii lor și vor judeca singuri toate diferențele care s-ar ivi între oameni, căpitanul și ofițerii echipajului; dar autoritățile locale vor putea interveni când neînțeleimurile ivite vor fi de natură a turbura liniștea publică pe uscat sau în port.

În toate celelalte cazuri, zisele autorități se vor mărgini de a da mână de ajutor consulilor imperiali, când aceștia o vor cere, spre a aresta și a conduce la închisoare acei din indivizii echipajului pe care ar judeca cu cale de a-i trimite acolo în urma acestor diferende.

Art. 32. — Consulii imperiali vor primi de la autoritățile locale tot ajutorul și asistența pentru dovedirea, poprirea și arestarea marinarilor și altor indivizi făcând parte din echipajul bastimentelor ruse de război sau de comerț, fie sau nu inculpați de crime, delictе sau contravenții comise pe bordul ziselor bastimente.

Spre acest sfârșit, consulii se vor adresa în scris la autoritatea locală competentă și vor justifica prin exhibițiunea registrelor bastimentului rolurile de echipaj sau altor documente oficiale sau, dacă bastimentul ar fi plecat, prin copia ziselor piese regulat certificată de dînșii că oamenii ce reclamă au făcut în adevăr parte

din zisul echipaj ; asupra acestei cereri astfel justificată, predarea dezertorilor nu li se va putea refuza.

Zișii dezertori, după ce vor fi fost arestați, vor rămînea la dispozițiunea consulilor imperiali și vor putea fi popriți în închisorile române, după cererea și cu cheltuiala consulilor precitați, pînă în momentul reîntegrării lor pe bordul bastimentelor la care aparțin sau pînă cînd se va prezenta ocaziunea de a-i întoarce la urma lor în Rusia pe un bastiment rus sau prin orice altă cale.

Dacă dezertorul ar fi comis vreo crimă sau delict pe uscat, extrădarea sa se va putea mîna de către autoritățile locale române pînă cînd tribunalul competent va fi legalmente statuat asupra acestui fapt și pînă cînd judecata ce a intervenit va fi avut deplina sa execuțiune.

Este de asemenea înțeles că marinarilor sau celorlalți indivizi făcînd parte din echipaj și care ar fi supuși ai României nu li se aplică stipulațiunile articolului de față.

Art. 33. — De cîte ori nu vor exista stipulațiuni contrarii între armatori, încărcători și asigurători, avariile ce vasele ruse vor fi suferit cînd intră în porturile române, fie de bună voie sau forțate a sta pe loc, se vor reglementa de către consuli imperiali.

Art. 34. — Cînd un bastiment rus ar fi eșuat sau ar fi făcut o frîngere pe coastele sau într-un port al României, autoritățile locale vor trebui să aducă faptul la cunoștința consulului cel mai apropiat de locul înîmplării.

Toate operațiunile relative la scăparea acestor vase frînte, părăsite sau înțepenite vor fi dirijate de consuli imperiali.

Intervențiunea autorităților locale nu va avea loc decît pentru a asista autoritatea consulară, pentru a menține ordinea, a garanta interesele scăpătorilor, dacă ar fi străini echipajului, și pentru a asigura execuțiunea dispozițiunilor ce urmează a se observa pentru intrarea și ieșirea mărfurilor scăpate.

În absența și pînă la sosirea consulului competent sau a delegatului său, autoritățile locale vor trebui a lua toate măsurile necesare pentru scăparea, protecțiunea indivizilor și conservarea efectelor naufragiate.

Obiectele scăpate nu vor fi supuse la plata nici unui drept, afară numai dacă ele ar fi destinate pentru consumațiune în țară.

Art. 35. — De altă parte, în cazurile prevăzute mai sus, cu începere de la art. 31, bastimentele române se vor bucura în apele și în porturile Rusiei de același tratament ce legislațiunea imperiului acordă celorlalte pavilioane străine.

Art. 36. — Supușii și agenții ruși se vor bucura în România, fără altă stipulațiune decît aceasta de față, de toate drepturile, privilegiile, exemptiunile și imunitățile, care, mai pe urmă, s-ar putea acorda unui alt stat pentru supușii și pentru agenții săi de același rang, și vor intra în deplin drept în posesiunea tuturor avantajelor națiunii celei mai favorizate.

De asemenea, românii se vor bucura în Rusia de toate avantajele acordate streinilor în imperiu, pe piciorul națiunilor celor mai favorizate.

Art. 37. — O reviziune a convențiunei de față va putea avea loc în urma unei înțelegeri în această privință între ambele părți contractante.

Convențiunea va fi ratificată în ceea ce privește România cu aprobarea puterii legislative, și ratificațiunile se vor schimba la București în termenul de șase luni sau și mai înainte, de se va putea.

În credința căroră plenipotențiarilor respectivi au subscris convențiunea de față revestind-o cu sigiliul armelor lor.

Făcut în dublă expedițiune în București în 22 noiembrie anul grației una mie opt sute șase zeci și nouă.

(Semnat). D'Offenberg, agent și consul general al Rusiei

(Semnat). L. Steege, agentul României

1871, octombrie 27/8 noiembrie, București

Convenția poștală între România și Serbia prin care se reglementează schimbul periodic și regulat de corespondențe și obiecte de mesagerii între administrațiile poștelor celor două țări, stabilindu-se că cheltuielile de transport pentru schimburile ce se efectuau direct prin frontierele statelor contractante sau în tranzit erau suportate în mod paritar de cele două state. Fixarea numărului de curse, precum și precizarea orelor de plecare și sosire a curierilor țineau de competența administrațiilor poștale, care le puteau modifica atunci când necesitățile imperioase solicitau aceste modificări. Se sublinia necesitatea elaborării unui regulament de execuție de către administrațiile poștale ale celor două țări și se preciza că limba franceză va fi întrebuințată în raporturile dintre cele două administrații¹.

Guvernul mării sale principelui domnitor al României, pe de o parte, și guvernul regentei princiare a Serbiei, pe de altă parte, deopotrivă animate de dorința de a organiza un schimb sigur, repede și regulat de corespondențe și obiecte de mesagerii între ambele state, au decis de a încheia o convențiune poștală și au numit pentru acest efect plenipotențieri ai lor :

Guvernul alteței sale principelui domnitor al României, pe d. A. T. Zisu, director general al telegrafelor și poștelor ;

Guvernul regentei princiare a Serbiei, pe d. K. Zukici, agentul său politic în România, care, sub rezerva ratificării guvernelor lor respective, au convenit asupra celor ce urmează :

¹ Legea pentru ratificare a fost promulgată prin I.D.R. nr. 393 din 20 februarie 1874, „Mon. of.” nr. 46 din 26 februarie — 10 martie 1874. Ratificările s-au schimbat la 7/19 martie 1874.

Art. 1. — Între administrațiunea poștelor României și între administrațiunea poștelor Serbiei va fi un schimb periodic și regulat de corespondențe și obiecte de mesagerii.

Art. 2. — Aceste schimburi se vor efectua direct prin frontierele statelor contractante sau în transito în pachete închise, prin intermediul altor state.

Art. 3. — La început, toate schimburile se vor efectua prin calea Cladova-Severin și reciprocamente.

Art. 4. — Mijloacele de transport direct între ambele state vor fi vapoarele sau bărcile, după împrejurări, și dacă va fi mai avantajos a se servi cu unele decât cu celelalte.

Grija de a trata cu transportatorii incumbă Serbiei, după o înțelegere cu România.

Art. 5. — Cheltuielile de transport pe Dunăre, precum și acele de tranzit în pachete închise prin alte state vor fi suportate jumătate de România și jumătate de Serbia.

Fiecare din ambele state va îngriji, cu cheltuiala sa, de transportul corespondențelor și obiectelor de mesagerii pe teritoriul său.

Art. 6. — Numărul curselor ce se vor efectua periodic, fixarea orelor de plecare și de sosire a curierilor, precum și schimburile de depeșe se vor reglementa prin îngrijirile administrațiunilor poștale, care vor putea să le modifice oricând ele vor recunoaște avantajul modificării și după ce s-ar fi înțeles asupra acestui subiect.

Art. 7. — Administrațiunile poștale vor îngriji de a desemna, în comună înțelegere, pe acele din birourile lor respective ce vor găsi de cuviință a pune în relațiuni directe pentru schimbul de corespondențe și obiecte de mesagerii.

Art. 8. — Serviciul corespondențelor cuprinde :

Scrisorile, imprimatele de orice natură și eșantioanele de mărfuri a căror greutate nu trece peste 250 grame.

Serviciul mesageriilor cuprinde :

Coletele de orice natură, finanțele și valori pînă la o greutate de 25 kilograme. Dacă experiența ar arăta cuviința, această greutate ar putea, prin o deciziune administrativă, să fie urcată la 40 kilograme.

Art. 9. — Sistemul metric decimal fiind acela care pare a satisface mai bine exigențele serviciului poștelor, s-a convenit ca toate greutateile constatate să fie exprimate în kilograme și grame.

Taxele aplicate, acele de bonificat, precum și facerile de compturi înscrise se vor exprima în franci și centime.

Cu toate acestea, fiindcă sistemul metric decimal nu este încă generalmente întrebuițat în Serbia și fiindcă birourile de poștă din acea țară exprimă greutateile în ocale și dramuri și percep taxele în lei de comerț, s-a convenit ca ambele administrațiuni să se înțeleagă pentru facerea unor tablouri comparative de kilograme cu ocalele și de lei de comerț cu francul (sau leul).

Valoarea francului (leul) este fixată de cinci lei de comerț și aceea a centimei (banul) la două parale.

Art. 10. — Taxa corespondențelor de orice natură se va calcula prin port simplu, un port simplu echivalând :

a) Pentru scrisori, la 15 grame sau fracțiune de 15 grame ;

b) Pentru imprimatele de orice natură și mostrele de mărfuri, la 40 grame sau fracțiune de 40 grame.

Art. 11. — Taxa unei scrisori ordinare expediate din România în Serbia și reciprocamente, din Serbia în România, este fixată :

La 15 centime (bani) = 30 parale pentru port simplu dacă scrisoarea este francată ;

La 30 centime (bani) = 60 parale dacă portul trebuie a se percepe de la destinatar.

Scrisorile neîndestul francate vor fi tratate ca acele nefrancate și taxate ca astfel, ținând cont de prețul timbrelor poștale aplicate.

Art. 12. — Imprimatele și mostrele de mărfuri de orice natură expediate dintr-o țară într-alta vor fi francate în mod obligator cu prețul de 5 centime sau bani = 10 parale pentru portul simplu.

Denumirea de *imprimate* cuprinde : toate reproducțiunile obținute prin litografie, tipografie, metalografie, fotografie și alte proceduri mecanice.

Scrisorile reproduse prin mijlocul mașinilor de copiat sau de descărcat nu sînt cuprinse sub această denumire.

Imprimatale trebuie să fie făcute astfel ca verificarea să se poată face totdeauna lesne. Ele nu vor purta altă indicațiune manuscrisă decît adresa destinatarului, semnătura expeditorului, locul și data expedițiunii. Trăsuri puse în margine avînd de scop de a atrage atențiunea cititorului asupra cutăruia sau cutăruia pasagiu al imprimatului sînt autorizate.

Excepționalmente, corecțiunile sau adnotările, neavînd caracterul unei corespondențe sau neputînd ține loc de aceasta, relative la compozițiune sau imprimare făcute corecturilor sînt admise și manuscrisul se poate alătura.

Imprimatale purtînd alte scrise, indicațiuni sau mărci, decît acele autorizate, acele nefrancate sau francate nu îndeștul și, în genere, acele care nu îndeplinesc condițiunile cerute vor fi tratate și expediate ca scrisori nefrancate sau francate nu îndeștul.

Art. 13. — Mostrele de mărfuri, a căror admitere la expedițiune de poșta de scrisori este subordonată prescripțiunilor legale, în privința vămilor țărilor respective, pentru a putea fi admise la beneficiul taxei menționate mai sus, nu trebuie să aibă nici o valoare comercială, trebuie să fie puse sub bandă sau închise în anvelope (plicuri, cutii, sacuri etc.) și să fie lesne de verificat cuprinderea lor.

Indicațiunile manuscrite autorizate pentru mostre sînt : adresa destinatarului, numele sau desemnarea expeditorului, marca fabricii sau de comerț, o indicațiune detaliată a mărfii, numerele și prețurile acesteia.

Mostrele purtînd alte scrise, indicațiuni sau mărci decît acele autorizate, acele nefrancate sau nu îndeștul francate, în genere acele care nu îndeplinesc condițiunile cerute vor fi tratate și expediate ca scrisori nefrancate sau nu îndeștul francate.

Art. 14. — Orice obiect al poștei expedit din România în Serbia și reciprocamente, din Serbia în România, este admis la recomandațiune și trimițătorul poate, afară de aceasta, să ceară a i se da un recipis al destinatarului.

Recomandațiunea implică pentru trimițător obligațiunea de a plăti, afară de taxa aplicabilă trimiterilor ordinare francate de aceeași natură și de aceeași greu-

tate, un drept fix de 25 centime sau bani = 50 parale. Dacă trimiterea recomandată este însoțită de un recipis de înapoiere, se va percepe, afară de taxele mai sus descrise, un drept fix de 25 centime (bani) = 50 parale.

Art. 15. — Francarea oricărui obiect încredințat poștei de scrisori pentru a fi expedit, precum și aceea a drepturilor fixe prevăzute la art. 11, 12 și 14 de mai sus trebuie să se constate prin aplicarea timbrelor de poștă vândute de administrațiunea poștelor țării de origină.

Art. 16. — În ceea ce privește repartițiunea între administrațiunile contractante a produsului taxelor pentru obiectele încredințate poștei de scrisori, aceste taxe și drepturi de orice specie se vor cuveni aceleia din administrațiuni care le va fi perceput.

Art. 17. — Guvernul mării sale principelui domnitor al României și acela al regentei princiare a Serbiei se angajează reciprocamente, unul către altul, a-și acorda tranzitul în depeșă închisă al corespondențelor oricare ar fi proveniența și destinațiunea, cu prețul de 10 centime sau bani = 20 parale pentru greutatea de 30 grame, și 50 centime sau bani = 100 parale de fiecare kilogram de imprimat și de mostre de mărfuri. Aceste prețuri se vor calcula după greutatea netă, deducțiune făcându-se de acele corespondențe oficiale, piese de contabilitate, corespondențe rău dirijate și rebut.

Art. 18. — Corespondențele rău dirijate vor fi înaintate fără întârziere destinațiunii lor prin calea cea mai repede și predate destinatarilor contra taxei ce s-ar fi cuvenit dacă ar fi fost regulat îndreptate.

Art. 19. — Corespondențele originare adresate din România în Serbia și reciprocamente, din Serbia în România, reexpediate la o nouă destinațiune din cauza schimbării de reședință a destinatarilor nu trebuie, în considerațiunea acestui fapt, să fie supuse la nici o taxă suplimentară.

Art. 20. — Corespondențele căzute la rebut se vor înapoia și dintr-o parte și din cealaltă ; un regulament special de execuțiune va fixa condițiunile în care această înapoiere trebuie să se facă.

Art. 21. — Nu se poate accepta pentru a se expedia prin poșta cu scrisori nici o trimitere care ar conține aur sau argint monetat, scule sau obiecte prețioase.

Art. 22. — În caz de pierdere, nu se acordă îndemnitare decât pentru obiecte recomandate.

Pierderea constatată în regulă a unei trimiteri recomandate impune administrațiunii poștelor țării unde trimiterea a fost consemnată obligațiunea de a plăti trimițătorului o îndemnitare de 50 franci sau lei = 250 lei de comerț, sub rezerva de recurs contra administrațiunii poștale pe teritoriul căreia a avut loc pierderea.

Reclamațiunile de îndemnitare pentru obiecte pierdute trebuie, sub pedeapsă de neprimire, să fie formulate într-un termen de 6 luni socotit din ziua când s-a făcut consemnarea.

Nu se acordă însă nici o îndemnitare pentru pierderile ocazionate prin război.

Art. 23. — Trimiterile în mesagerie, așa cum sînt descrise la art. 8, se vor primi în birourile poștei ambelor țări, cu condițiunile stipulate în regulamentul de execuțiune, prevăzut prin prezenta convențiune.

Art. 24. — Trimiterile pasibile de drepturi vamale trebuie să fie însoțite de declarațiunile necesare la îndeplinirea formalităților la care ele dau loc.

Administrațiunile poștelor nu asumă nici o răspundere în caz când declarațiunile prezentate ar fi neexacte sau necompletate, consecințele unor asemenea neregularități trebuind să cadă pe autorii lor.

Art. 25. — Trimiterile prin mesagerii schimbate între statele contractante vor putea fi expediate nefrancate sau de tot francate.

Taxele ce se vor aplica vor fi acele interne ale ambelor state, calculate de la punctul frontierei, fie de intrare, fie de ieșire, fiecare administrațiune avînd drept la totalitatea taxelor și drepturilor percepute pentru transportul pe teritoriul său.

Dacă trimițătorul cere ca obiectul de expedit să fie însoțit de un recipis care se restituie, el va plăti pentru francarea acestui din urmă un drept fix de 25 bani = 50 parale.

Taxa obiectelor de mesagerie expediate în tranzit se va calcula în raport cu calea poștală cea mai scurtă posibilă și se va aplica după tariful intern al țării care efectuează tranzitul.

Art. 26. — Administrațiunile contractante își vor comunica reciproc tarifele lor, precum și toate celelalte documente necesare la aplicarea lor.

Art. 27. — Scrisorile de voiaj, adică acele care servesc de adresă deosebită la coletele ce însoțesc, trebuie să fie niște simple foi volante.

O scrisoare oarecare, sigilată sau deschisă, nu este admisă ca scrisoare de voiaj.

Art. 28. — Trimițătorul unui obiect de mesagerie, consemnat în mod regulat, are drept la o îndemnitate în caz de pierdere sau stricăciune, precum și în caz de întârziere dacă se constată în formă că aceasta a cauzat trimițătorului un prejudiciu real.

Îndatorirea de îndemnitate încetează :

1) Când natura chiar a coletului a cauzat întârzierea, pierderea sau stricăciunea, neîngrijirea trimițătorului sau războiul în timp ce publicul a fost prevenit în regulă că poșta declină orice responsabilitate ;

2) Când pierderile, stricăciunile etc. se întâmplă afară din teritoriul poștal al administrațiunilor contractante. Ele însă se însărcinează de a face gratuit toate demersurile utile în interesul reclamantului ;

3) Când trimiterea întârziată este de natură a intra lesne în putrefacție sau descompunere ;

4) Când destinatarul a primit fără observațiuni, nici rezerve o trimitere care i s-a liberat în mod regulat.

În genere, valoarea declarată servește de bază pentru a aprecia importanța îndemnitației de plătit : dar dacă este constatat că valoarea declarată era superioară valorii reale, aceasta din urmă va servi a stabili suma datorată celui în drept. Pentru obiectele care nu poartă nici o indicațiune de valoare, administrațiunile, care au dreptul de a refuza plata unei îndemnitații, nu vor putea nici într-un caz acorda o îndemnitate mai mare de doi franci (lei) = 10 lei de comerț pentru fiecare kilogram de greutate constatată.

Alte indemnități decît acele prevăzute mai sus nu se vor putea cere de la administrațiunile contractante care resping formalmente orice despăgubire pentru pierderea de cîștig presupus sau daune-interese.

În principiu, recursurile trebuie să fie exersate de trimițător ; dar dacă acesta nu se poate descoperi sau dacă însărcinează pe destinatar de a lucra în numele său, acesta din urmă va avea calitate a susține pretențiunile sale.

Administrațiunile contractante nu pot refuza de a plăti într-un termen maxim de 3 luni, socotit din ziua cînd pierderea sau paguba ar fi constatată în regulă, indemnitatea datorată celui în drept.

Ele au dreptul de a respinge orice cerere de indemnitate care li s-ar face după șase luni trecute de la ziua consemnării.

Pe cît timp nu se va constata că s-a produs o întîrziere sau stricăciune înainte ca ea să fi primit obiectul, administrațiunea care a primit fără observațiuni, nici rezerve o trimitere oarecare este responsabilă de dînsa, precum este asemenea de orice colet a cărui predare regulată către destinatar sau transmisiune ulterioară nu o poate proba.

Art. 29. — Cînd trimițătorul semnalează că nu a parvenit la destinațiune un obiect de poștă înscris oarecare și cere să i se probeze că predarea lui s-a făcut în regulă celui în drept, biroul poștal care a primit consemnarea va expedia, fără întîrziere, o reclamațiune în deplină formă pentru francarea căreia trimițătorul va plăti în prealabil un drept fix de 25 bani = 50 parale, care i se va restitui dacă se va constata că reclamațiunea sa era fondată.

Art. 30. — Corespondențele relative exclusiv la serviciul public adresate de o autoritate sau de un agent diplomatic unei autorități sau unui agent diplomatic expediate din România în Serbia și reciproc, din Serbia în România, nu vor fi lovite de nici o taxă dacă caracterul lor oficial este constatat în regulă.

Nici un alt obiect de mesagerie afară de cele oficiale schimbate între administrațiunile poștelor nu este admis la scutirea taxei de port.

Art. 31. — Administrațiunile poștelor României și Serbiei vor încheia în fiecare lună conturile rezultând din transmisiunea depeșilor închise și obiectelor de mesagerie ce vor schimba reciproc, conform dispozițiunilor prezentei convențiuni.

Aceste conturi stabilite în franci (lei) vor avea de bază și justificațiune facturile de scrisori și de mesagerie.

Aceste conturi săptămânale vor fi rezumate pe trimestru într-un cont general prin îngrijirea administrațiunii poștelor cea mai diligente, și soldul lor se va plăti în cele trei luni care vor urma după trimestrul la care se raportă.

Art. 32. — Administrațiunile poștelor statelor contractante se vor înțelege îndată ce va fi posibil asupra introducerii serviciului de abonamente la jurnale de mandate de poștă și de rambursări, precum și asupra determinării condițiunilor lor prin regulamente speciale.

Art. 33. — Un regulament de execuțiune elaborat de administrațiunile poștale ale statelor contractante va cuprinde toate indicațiunile și prescripțiunile necesare la aplicarea prezentei convențiuni în ceea ce privește esențialmente schimburile de depeși, direcțiunea de dat corespondențelor și obiectelor de mesagerie, restituirea rebuturilor, dispozițiunile speciale și condițiunile de expedițiune relative la trimerile poștale de orice natură, formalitățile de transmisiune și de contabilitate etc.

Art. 34. — Este convenit că limba franceză va fi singură întrebuințată pentru toate raporturile și relațiunile la care aplicațiunea prezentei convențiuni va da loc între administrațiunile și birourile ambelor state.

Adresele corespondențelor și obiectelor de mesagerie, scrise în limbile sîrbă sau română, vor trebui, în partea esențială a textului lor, să fie reproduse în limba franceză.

Art. 35. — Prezenta convențiune, după ce se va ratifica în regulă, va intra în vigoare după două luni de la primirea și semnarea regulamentului de execuțiune de către administrațiunile contractante.

Ea va rămîne obligatorie din an în an pe cît timp unul din statele contractante nu va denunța rezilierea

ei, care va trebui să preceadă cu un an momentul cînd zisa convențiune va înceta de a produce efectele sale.

Spre încredințare, plenipotențiarilor respectivi au semnat prezenta convențiune punîndu-i sigilurile lor.

Făcută dublu, la București la 27 octombrie/8 noiembrie 1871.

Semnați : A. T. Zissu, K. Zukici.

TR. G. DJUVARA. *TRATATE, CONVENȚIUNI ȘI INVOIRI INTERNAȚIONALE ALE ROMÂNIEI*, BUCUREȘTI, 1888, P. 17—31, ORIG. FRANCEZ

66

1875, iunie 10/22, Viena

Convenție de comerț încheiată de România cu Austro-Ungaria prin care se statuează libertatea de comerț și navigație pentru supușii celor două țări pe teritoriile statelor contractante, fără a fi impuși la impozite și taxe mai ridicate decît acelea percepute de la naționali. Părțile contractante nu vor introduce prohibiții în comerțul reciproc al supușilor, exceptîndu-se de la aceasta tutunul, sarea, armele, praful de pușcă și munițiile de război. Mărfurile de orice natură provenind din unul din cele două teritorii sau cu destinație spre una din părțile contractante erau reciproc scutite de orice drept de tranzit. Cele două state se angajau să concentreze în aceeași localitate birourile de vamă stabilite pe frontieră, cu scopul ca operațiunile vamale prilejuite de trecerea mărfurilor dintr-un teritoriu în altul să se poată efectua simultan. Pînă în momentul redactării regulamentului de navigație sau de poliție flu-

vială pe Dunăre, legile promulgate de fiecare din cele două state urmau să fie combinate pe baza unei înțelegeri și în interesul dezvoltării navigației pe Dunăre¹.

Guvernul maiestății sale împăratul Austriei, rege al Boemiei etc., și rege apostolic al Ungariei, și

Guvernul alteței sale principele României, deopotrivă animați de dorința de a întinde și dezvolta relațiunile comerciale între statele lor respective, au hotărât a încheia în acest scop o convențiune și au numit ca plenipotențieri, adică :

M.s. împăratul-rege pe domnul Jules Comite Andrassy de Csik-Szent-Kiraly și Krasfna-Horka, consilierul său intim, ministru al casei sale și al afacerilor străine, marea cruce a ordinului sf. Ștefan etc., etc., și

A.s. principele României pe domnul George Costa-Foru, agentul său diplomatic, mare cruce a ordinului Franț-Iosif etc., etc.

Care, după ce și-au comunicat puterile lor găsite în bună regulă, s-au învoit asupra următoarelor articole :

Art. I. — Va fi plină și întreagă libertate de comerț și de navigațiune între supușii monarhiei Austro-Ungariei și aceia ai principatului României, care vor putea să se stabilească fiecare pe teritoriul celuilalt stat. Supușii m.s. împăratul-rege în România și supușii a.s. principele României în Austro-Ungaria, sau de s-ar stabili în porturile, orașele ori orice alte locuri din ambele teritorii, sau de ar rezida acolo în mod provizoriu, nu vor fi supuși, în exercițiul comerțului sau al industriei lor, la nici un drept, impozit, taxă sau patentă, sub orice denumire ar fi, altele sau mai ridicate decât cele ce vor fi percepute de la naționali ; privilegiile, scuti-rile, imunitățile și favorurile de orice natură de care s-ar bucura, în materie de comerț și de industrie, su-

¹ Legea pentru ratificare a fost publicată prin I.D.R. nr. 915 din 25 mai 1876, „Mon. of.” nr. 113 din 26 mai 1876 : instrumentele de ratificare s-au schimbat la București la 1 iunie 1876. La 9/21 decembrie 1893 s-a semnat la București o nouă convenție de comerț cu Austro-Ungaria, care a intrat în vigoare la 2/14 iunie 1894.

pușii uneia din înaltele părți contractante vor fi comune supușilor celeilalte. Se înțelege că prin această dispozițiune nu se derogă la legile și ordonanțele în vigoare în statele celor două înalte părți contractante și aplicabile tuturor străinilor în general :

1. În Austro-Ungaria la legile relative la comerțul de colportagiu și la exercitiul farmaciei și

2. În România la legile și prescripțiunile relative la prohibițiunea de a dobîndi și poseda imobile rurale (vezi art. IV).

Art. II. — Neguțătorii, fabricanții și industrialii, în genere, care vor putea proba că au achitat în țara în care rezidă drepturile și impozitele necesare pentru exercitiul comerțului și al industriei lor nu vor fi supuși pentru aceasta la nici un drept sau impozit ulterior în cealaltă țară cînd vor călători sau vor face să călătorească comișii sau agenții lor, sau cu, sau fără eșantilioane, în interesul exclusiv al comerțului sau al industriei ce exersează și în scopul de a face cumpărături sau de a primi comisioane.

Supușii statelor contractante vor fi reciproc tratați ca și naționali cînd vor merge din o țară în cealaltă pentru a vizita bîlciurile și tîrgurile în scopul de a exercita acolo comerțul lor și de a debita produsele lor.

Supușii uneia din înaltele părți contractante care exercită meseria de căruțași între diversele puncte ale celor două teritorii sau care se dau la navigațiunea maritimă ori fluvială nu vor fi supuși, pentru exercitiul acestor meserii și industriei, la nici o taxă industrială sau specială pe teritoriul celeilalte.

Nici o piedică nu se va aduce la libera circulațiune a pasagerilor și formalitățile administrative relative la documentele de voiaj vor fi restrînse la strictele exigențe ale serviciului public la trecerea fruntariilor.

Art. III. — Supușii fiecăreia din cele două înalte părți contractante vor fi scutiți, pe teritoriul celeilalte, de orice serviciu militar, pe uscat și pe mare, atît în trupa regulată cît și în garda națională. Ei vor fi asemenea dispensați de orice funcțiune oficială obligatorie, judiciară, administrativă sau municipală, de locuință militară, de orice contribuțiune de rezel, de orice re-

chizițiune sau prestațiune militară, de orice natură ar fi, afară totuși de serviciile care sînt atașate posesiunii sau locațiunii de imobile, precum și de prestațiunile sau rechizițiunile militare la care sînt supuși toți naționali în calitatea lor de proprietari sau de locatari de imobile.

Ei nu vor putea fi supuși nici personal, nici pentru mobilele sau imobilele lor la alte datorii, restricțiuni, taxe sau impozite decît acelea la care vor fi supuși și naționali.

Art. IV. — Românii în Austro-Ungaria și austriecii și ungurii în România vor avea reciproc dreptul de a dobîndi și poseda bunuri de orice natură și de orice fel, mobiliare sau imobiliare, și vor putea dispune liber de dînsese prin cumpărare, vînzare, donațiune, permutațiune, contract de căsătorie, testament, succesiune și prin orice alt act, în aceleași condițiuni ca naționali, fără a plăti drepturi, contribuțiuni și taxe altele sau mai urcate decît acelea la care sînt supuși naționali în virtutea legilor (v. art. I).

Art. V. — Cele două înalte părți contractante iau îndatorirea de a nu împiedica comerțul reciproc al supușilor lor prin nici o prohibițiune de importațiune, de exportațiune sau de tranzit.

Cu toate acestea, nu sînt supuse acestor dispozițiuni articolele următoare: tutunul sub toate formele sale, sarea, armele, pudra (praful de pușcă) și munițiunile de rebel.

Nu sînt cuprinse în această restricțiune: puștile, pistoalele și armele de comerț cu obiectele și cartușele indispensabile pentru a lor întrebuițare.

Se vor putea, asemenea, lua măsuri prohibitive :

1. În ce privește poliția sanitară și mai cu seamă în interesul sănătății publice și conform principiilor internaționale adoptate pentru aceasta și

2. În circumstanțele excepționale pentru ce privește proviziunile de rebel.

Nici una din cele două înalte părți contractante nu va supune pe cealaltă la o prohibițiune de importațiune sau exportațiune care nu va fi fost aplicabilă în aceleași circumstanțe la toate celelalte națiuni.

Art. VI. — Cît despre cuantumul, garanția și percepțiunea drepturilor de importățiune și exportățiune, precum și în ce privește tranzitul, fiecare din cele două înalte părți contractante se obligă a face pe cealaltă să se folosească de orice favoare, privilegiu sau scădere în tarifele drepturilor, la importățiunea sau exportățiunea articolelor menționate sau nu în convențiunea de față, ce una dintre ele ar putea acorda unei a treia puteri. Orice favoare sau imunitate concedată mai târziu unui al treilea stat se va întinde imediat, fără condițiune și, prin aceasta chiar, la cealaltă parte contractantă.

Dispozițiunile care preced nu se aplică de loc :

1. La favorurile acordate acum sau care s-ar putea acorda ulterior altor state limitrofe spre facilitarea circulației pe fruntare și

2. La obligațiunile impuse uneia din cele două înalte părți contractante prin angajamentele unei uniuni vamale deja contractată sau care ar putea să se contracteze pe viitor.

Art. VII. — Productele solului și industriei României care vor fi importate în monarhia austro-ungară și care sînt destinate sau pentru consumățiune, sau pentru întrepriză, sau pentru reexportățiune, sau pentru tranzit vor fi supuse acolo aceluiași tratament și nu vor fi pasibile de drepturi nici mai ridicate, nici altele decît productele națiunii celei mai favorizate.

Art. VIII. — Obiectele de proveniență sau de manufactură austriacă sau ungară vor fi exportate spre România libere de drepturi de vamă, afară de articolele afectate de un drept de ieșire față de națiunile cele mai favorizate.

Art. IX. — Obiectele de proveniență sau de manufactură austriacă sau ungară enumerate în tariful A, alăturat pe lîngă convențiunea de față, și importate pe uscat sau pe mare în România vor fi admise acolo libere de orice drept de intrare.

Obiectele de aceeași proveniență sau manufactură enumerate în tariful B, anexat pe lîngă această convențiune, și importate pe uscat sau pe mare în România vor fi admise în schimbul achitării drepturilor de in-

trare indicate în zisul tarif, cuprinzându-se și toate drepturile adiționale.

Obiectele și produsele de proveniență sau de manufactură austriacă sau ungară care nu sînt enumerate în tarifele A sau B vor fi supuse, la intrarea lor în România, la plata unui drept mic de importățiune de 7% din valoarea lor la locul de origină și fixat conform art. XII și XVII din convențiunea de față.

În plata acestui drept de 7% vor fi cuprinse toate drepturile adiționale.

Se înțelege că drepturile ad-valorem vor fi înlocuite prin o comună înțelegere, îndată și pe atît pe cît se va putea, prin drepturi specifice achitabile pe greutate și calculabile iarăși pe baza de 7%.

Pînă ce se va efectua această reducțiune, importatorii austrieci și unguri vor avea facultatea de a alege între drepturile ad-valorem prevăzute de această convențiune și drepturile specifice achitabile pe greutate sau număr și determinate sau de către un tarif român general sau de către o convențiune specială încheiată cu o terță putere.

Art. X. — Se va prevala în România asupra mărfurilor de orice natură exportate pe uscat sau pe mare din principatul român în monarhia austro-ungară, la ieșirea lor și drept înregistrare, drepturile specificate în tariful român al drepturilor de ieșire promulgate de a.s. principele României cu data din Sinaia de 6 august 1872. Se înțelege că drepturile de ieșire în chestiune nu vor trece niciodată peste 1% din valoarea mărfurilor exportate.

Această dispozițiune nu este aplicabilă în cazurile prevăzute de art. XVIII din această convențiune.

Vor fi asemenea scutite de acest drept de ieșire, afară de articolele deja indicate în sus-numitul tarif, articolele enumerate în tariful C, alăturat pe lîngă prezenta convențiune.

Guvernul român își rezervă pe lîngă aceasta de a izbi zdrențele și sifoanele, zdrențele de hîrtie și maculatura exportate din România, cu aceleași drepturi de ieșire la care aceste obiecte ar fi supuse la exportarea din Austro-Ungaria.

Art. XI. — Mărfurile de orice natură, venind din unul din cele două teritorii sau mergînd la unul din ele, vor fi reciproc scutite în celălalt de orice drept de tranzit sau cînd ar tranzita direct sau cînd, în timpul tranzitului, ar trebui să fie descărcate, depuse și reîncărcate.

Art. XII. — Drepturile ad-valorem, în cazurile în care le prevede convențiunea de față, vor fi calculate după valoarea la locul de proveniență a obiectului importat, adăugîndu-se cheltuielile de transport, de asigurare și de comision necesare pentru importatiune în unul din cele două teritorii pînă la fruntarie.

Importatorul va trebui să adauge pe lîngă declarațiunea sa scrisă, constatînd valoarea mărfii importată, o factură indicînd prețul real și emanînd de la fabricant sau de la vînzător.

Art. XIII. — Certificate de origină vor fi cerute de cele două înalte părți contractante pentru a stabili originea națională a oarecăror mărfuri importate sau exportate și designate prin o comună înțelegere. Pentru aceasta, importatorul va trebui să prezinte la vama celeilalte țări sau o declarațiune oficială făcută înaintea unui magistrat funcționînd la locul de expedițiune, sau un certificat liberat de șeful serviciului vămilor de la biroul de exportatiune, sau un certificat liberat de agenții consulari ai țării în care importatiunea trebuie făcută și care rezidă în locurile de expedițiune sau în porturile de îmbarcare. Factura mărfurilor în chestiune, prezentată biroului de vamă respectiv, va putea, prin excepțiune, ține loc de certificat de origină.

Art. XIV. — Dacă vama, în cele 24 ore după ce i se va fi prezentat declarațiunea, crede insuficientă valoarea declarată, va avea dreptul de a reține mărfurile, plătiind importatorului prețul declarat de dînsul mărit cu 100%. Această plată va trebui să fie efectuată în cele 15 zile care vor succeda declarațiunea, drepturile, dacă vor fi fost percepute, se vor restitui în același timp.

Art. XV. — Importatorul contra căruia vama unei din cele două țări va voi să exercite dreptul de preemțiune, stipulat de articolul precedent, va putea, în cele 8 zile după ce i se va fi comunicat deciziunea vămii în această

privință, dacă preferă, să ceară estimățiunea mărfii de către experți. Aceeași facultate va avea și vama când nu va găsi de cuviință a recurge imediat la preemțiune; ea va trebui însă să comunice importatorului deciziunea sa în privința acestei expertize în cele 24 ore după ce acesta îi va fi prezentat declarațiunea sa.

Art. XVI. — Dacă expertiza constată că valoarea mărfii nu trece cu 50% peste cea declarată de importator, dreptul se va percepe după suma din declarațiune.

Dacă valoarea trece cu 50% peste cea declarată, vama va putea, după cum va voi, să exercite preemțiunea sau să perceapă dreptul pe valoarea determinată de experți. Acest drept va fi mărit cu 50% drept amendă dacă evaluățiunea experților este cu 10% superioară valorii declarate.

Cheltuielile de expertiză vor fi în sarcina declarantului dacă valoarea determinată prin deciziunea arbitrală excedează cu 50% valoarea declarată; în cazul contrar ele vor fi în sarcina vamei.

Art. XVII. — În cazul prevăzut de art. XV, cei doi arbitri experți vor fi numiți unul de către declarant și celălalt de către șeful local al serviciului vămilor; în caz de partagiu sau chiar în momentul constituirii arbitrajului, dacă declarantul o cere, experții vor alege un al treilea arbitru; dacă nu se pot învoi, acesta va fi numit de către președintele tribunalului de comerț al locului. Dacă biroul de declarațiune se află la o depărtare de mai mult de un miriametru¹ de reședința tribunalului de comerț, cel de-al treilea arbitru va putea să fie numit de către președintele tribunalului celui mai apropiat. Deciziunea arbitrală va trebui să fie pronunțată în 8 zile după numirea arbitrilor.

Art. XVIII. — Pentru a favoriza schimbul reciproc al produselor pe fruntaria celor două țări, obiectele următoare vor fi admise și exportate în amândouă părțile, cu obligațiunea de a le întoarce, scutite temporal de drepturile de intrare și de ieșire și conform ordo-

¹ miriametru = 10 000 m sau 10 km.

nanțelor vamale și reglementelor emanate prin un comun acord de la cele două înalte părți contractante.

a) Toate mărfurile, afară de alimente, care, ieșind din liberul trafic pe teritoriul uneia din cele două înalte părți contractante, vor fi expediate în bâlciuri și târguri pe teritoriul celeilalte sau care, fără această destinațiune, vor fi transportate pe teritoriul celeilalte părți contractante pentru a fi depuse în întreprinderile sau magazinele de vamă, precum și eşantilioanele importate reciproc de comișii voiajori ai caselor austriace, ungare sau române, cu condițiunea ca toate aceste mărfuri și eşantilioane să fie întoarse în țara de unde provin într-un termen stabilit de mai înainte.

b) Vitele conduse din un teritoriu în celălalt la târguri sau la păscut. În acest ultim caz scutirea de drepturi de intrare și de ieșire va fi întinsă și asupra produselor respective, precum: laptele, untul și brânza produse în timpul șederii pe celălalt teritoriu și vitele născute în același timp, precum și asupra efectelor și mobilierului țăranilor sau păstorilor care însoțesc vitele.

c) Obiectele destinate a fi reparate fără ca natura și denominațiunea lor comercială să sufere o schimbare esențială.

d) Sacurile pentru ambalaj și butoaiele goale purtând semne de întrebuințare.

Art. XIX. — Mărfurile supuse tratamentului de intrare pe cauțiune și trecînd imediat din teritoriul uneia din cele două înalte părți contractante pe acela al celeilalte nu vor fi de loc desfăcute (deballées), și pecețile nu vor fi ridicate și înlocuite, sub rezerva de a se fi îndeplinit cerințele serviciului combinat pentru aceasta.

În general, formalitățile serviciului vamal vor fi simplificate și expedițiunile se vor efectua în același loc, prin organul unei singure autorități și vor fi accelerate cît se va putea mai mult.

Art. XX. — Cele două înalte părți contractante vor îngriji a aduna în aceeași localitate, pe cît va fi cu putință, birourile lor de vamă stabilite pe fruntarie, pentru ca operațiunile vamale, la trecerea mărfurilor de la un teritoriu la altul, să se poată efectua simultan.

Art. XXI. — Dacă una din cele două înalte părți contractante crede necesar a stabili sau a face să se stabilească de către autoritățile municipale și altele un drept nou sau un supliment al dreptului de acsiză sau de consumațiune asupra unui articol de producțiune sau de fabricațiune națională prevăzut prin convențiunea de față, articolul similar străin va putea fi imediat grevat la importațiunea de un drept egal.

Prin urmare, mărfurile din teritoriul uneia din cele două înalte părți contractante nu vor fi pasibile, la intrarea lor în teritoriul celeilalte, de nici un drept de acsiză sau de consumațiune, sub orice numire ar fi, dacă mărfurile de aceeași natură nu sînt nici produse, nici fabricate în această ultimă țară.

Art. XXII. — Mărfurile de orice natură originare din Austro-Ungaria și importate în România și mărfurile de orice natură originare din România și importate în Austro-Ungaria nu vor putea fi supuse nici de autoritățile statului, nici de administrațiunile municipale sau altele la drepturi oarecare de acsiză sau de consumațiune superioară aceloră care grevează sau ar greva mărfurile similare de producțiune națională.

Art. XXIII. — Cele două înalte părți contractante se angajează a coopera, prin mijloace convenabile, pentru a împiedica și pedepsi contrabanda dirijată contra teritoriilor lor, a acorda în această privință orice asistență legală amployaților celuilalt stat însărcinați cu supravegherea, a-i ajuta și a le comunica, prin împiegatii de finanțe și de poliție, precum și prin autoritățile locale în genere, toate informațiunile de care vor avea trebuință pentru exercițiul funcțiunilor lor.

În acest scop reglemente speciale se vor face prin comună înțelegere.

Art. XXIV. — Supușii uneia din cele două înalte părți contractante se vor bucura pe teritoriul celeilalte de aceeași protecțiune ca și naționalii pentru tot ce privește mărcile de fabrică și de comerț, precum și deseurile și modelurile de orice fel.

Guvernul alteței sale prințul României va prezenta camerelor române și va căta să facă a se sancționa în termenul de un an o lege asupra mărcilor, desenurilor și modelurilor de fabrică și de comerț, conform dispozițiunilor generalmente admise în această materie.

Dreptul exclusiv de a exploata un desen sau un model industrial sau de fabrică nu poate avea, în folosul austriecilor și ungurilor în România și a românilor în Austro-Ungaria, o durată mai lungă decît cea fixată prin legea țării în privința naționalilor. Dacă desenul sau modelul industrial aparține domeniului public în țara de origină, el nu poate fi obiectul unei bucurări (jouissance) exclusive în cealaltă țară.

Dispozițiunile precedente sînt aplicabile mărcilor de fabrică și de comerț.

Art. XXV. — Supușii m.s. împăratul și rege nu vor putea reclama în România proprietatea exclusivă a unei mărci, a unui model sau a unui desen dacă nu au depus două exemplare sau la camera de comerț din Viena sau la cea din Budapesta.

Art. XXVI. — Nici un drept special, oricare ar fi, nu se va percepe nici pe năvile pe Dunăre, nici pe mărfurile care se află pe aceste năvi, afară de drepturile de trecere (péage), plățile de năvi de la gurile Dunării și la Porțile de Fier. Tot asemenea va fi și pentru mărfurile importate sau exportate reciproc pe Dunăre care, după ce au achitat drepturile de intrare sau ieșire stabilite prin prezenta convențiune, nu ar fi supuse la nici un drept adițional. Cu toate acestea, taxele actualmente în vigoare în porturile Dunării și stabilite în singurul scop de a ameliora staționarea vaselor și de a favoriza execuțiunea unor lucrări publice destinate a facilita încărcarea sau descărcarea mărfurilor se vor putea prelua și pe viitor cu titlu de un drept adițional special, atît de la vase cît și de la mărfuri în condițiunile reglementelor speciale publicate în această privință.

Prin urmare, mărfurile importate în România sau exportate din acest stat spre Dunăre și supuse la plata drepturilor de intrare și de ieșire specifice și achitabile

pe greutate vor fi supuse în orașele situate pe malurile acestui râu și pentru efectele sus-indicate la un drept adițional de 5% din suma drepturilor de intrare respective care sînt de plătit în virtutea convențiunei de față.

Mărfurile importate sau exportate tot pe această cale și supuse la plata drepturilor ad-valorem vor fi pasibile, tot cu același titlu, de un drept adițional special de 1/2% din valoarea lor constatată în conformitate cu prezenta convențiune.

De asemenea, bastimentele și corăbiile de orice fel care se vor opri în porturile și orașele după malul român al Dunării vor avea, cînd vor uza de cheiurile statului sau ale comunelor, să plătească, tot cu același titlu și pentru aceleași efecte, o taxă de cheagiu de 20 centime pe tonă și după gradățiunea următoare: pe a treia parte a tonajului dacă cantitatea mărfurilor îmbarcate sau debarcate nu trece peste a treia parte; pe două treimi dacă ea trece peste a treia parte și nu ajunge la două treimi; pe tot dacă trece peste două treimi din cuprinderea (partée) utilizabilă a corăbiei.

Nici o corabie care atinge în timpul unuia și aceluiași voiaj, sau în susul sau în josul râului, mai multe schele după malul român nu va putea fi supusă la plata taxelor de cheagiu care în totalitatea lor ar exceda suma acestor drepturi calculate pe 20 centime pe toată cuprinderea vasului.

Tonajul vasului va fi stabilit după sistemul și regulile adoptate de comisiunea europeană a Dunării. Bastimentele de stat, de poștă sau de pasageri care uzează de cheiuri vor fi scutite de plata acestei taxe și vor fi menținute, pe lîngă acestea, toate celelalte scutiri acordate vaselor pînă acum sub orice titlu ar fi.

Art. XXVII. — Pînă în momentul în care se vor face regulamentele de navigațiune sau de poliție fluvială pentru Dunăre, prevăzute de art. 17 al tratatului din Paris de la 1856, legile și prescripțiunile promulgate în această privință de fiecare din cele două înalte părți contractante vor fi combinate, pe cît se poate,

prin o comună înțelegere și în interesul dezvoltării navigațiunei pe Dunăre și adoptate principiilor în vigoare pe tot parcursul râului și mai cu seamă pe partea sa în jos de Isakcea.

Art. XXVIII. — Toate facilitățile acordate pînă acum de ambele părți navigațiunei fluviale pe Dunăre vor fi menținute în viitor și întinse pe cît se va putea.

Vapoarele care fac un serviciu regulat de transport vor putea apare pe Dunăre, chiar în timpul nopții, cu încărcările și descărcările fără nici o întârziere. Căpitani ai acestor vapoare sau reprezentanții lor vor depune, la sosirea lor la birourile sau organele de vamă, o declarațiune specificînd mărfurile descărcate. Funcționarii de vamă vor putea opera, în caz de trebuință, vizite și căutări pe vase cu asistența organelor consulare ale țării căreia aparțin aceste vase și care rezidă în același loc. Citațiunea ce va fi adresată pentru aceasta consulilor, viceconsulilor și altor organe consulare respective va arăta o oră precisă; și dacă aceste organe consulare ar neglija de a merge în persoană sau de a se reprezenta prin un delegat, se va proceda în absența lor. Nici o penalitate nu se va aplica căpitanului unui vapor dacă numărul coleturilor descărcate este inferior celui pus în declarațiunea prezentată cînd căpitanul sau cel în drept nu va fi neglijat de a informa pe biroul de vamă imediat după descărcarea totală efectuată în stațiune, înainte însă ca vama să fi constatat diferența.

Căpitani ai acestor vapoare nu vor fi primiți a se prezenta înaintea autorităților locale pentru a forma custoditul sau alte documente analoage și care nu ar fi indispensabile.

Art. XXIX. — Companiile de navigațiune și proprietarii vapoarelor care fac un serviciu regulat de transport pe Dunăre vor putea dobîndi, la debarcarea stațiunilor vapoarelor lor, terenurile necesare pentru instalarea birourilor, atelierurilor și magazinelor lor și le va fi permis de a stabili în acele locuri magazine speciale care vor fi considerate ca întreprizite de îndată ce vor răspunde la toate cerințele legilor țării în vigoare asupra acestui punct.

Art. XXX. — Avînd în vedere circumstanțele excepționale create relațiunilor comerciale dintre monarhia austro-ungară și principatul României pe acea parte a teritoriilor lor unde fruntariile lor se ating imediat, ca și pe calea Dunării și considerînd caracterul special al comerțului care, prin condițiunile solului și al naturii produselor celor două țări, este un compliment indispensabil pentru existența locuitorilor reciproci, s-a convenit cu această ocaziune, în privința acestui comerț, un aranjament special ale cărui stipulațiuni se găsesc consemnate în un act adițional care face parte integrantă din această convențiune.

Art. XXXI. — Convențiunea de față va rămîne în vigoare timp de 10 ani din ziua schimbării ratificărilor. În cazul cînd nici una din înaltele părți contractante nu ar fi notificat cu 12 luni înainte de finele acestei perioade intențiunea sa de a face să-i înceteze efectele, ea va rămîne obligatorie pînă la expirațiunea unui an din ziua în care una sau alta din cele două înalte părți contractante o va fi denunțat.

Dispozițiunile care preced vor fi executorii în ambele state o lună după schimbarea ratificărilor.

Cele două înalte părți contractante își rezervă dreptul de a introduce mai tîrziu și prin o comună alegere, în această convențiune, modificațiuni care s-ar crede conforme spiritului și principiilor sale și a căror oportunitate ar fi demonstrată de experiență.

Art. XXXII. — Convențiunea de față va fi ratificată și ratificările vor fi schimbate în București cît se va putea mai iute.

Drept care plenipotențiarii respectivi au semnat-o și au pus pe dînsa sigiliul armelor lor.

Făcută în îndoit exemplar în Viena la 22 iunie 1875.

(Sem.) : G. Costa-Foru. — (sem.) : Andrassy

(L.S.)

(L.S.)

1876, martie 15/27, București

Convenție de comerț și de navigație încheiată între România și Rusia prin care se stabileau condițiile în care urma să se desfășoare comerțul și navigația între România și Rusia. Supușii celor două țări puteau călători și staționa liber în România și Rusia, bucurându-se de aceeași protecțiune ca și naționalii lor. Cetățenii celor două părți contractante aveau dreptul de a exercita, în toată întinderea ambelor teritorii, industria și comerțul fără a fi supuși la taxe generale sau locale și nici la impozite sau obligații care să se deosebească de acelea fixate pentru naționali. Cetățenii celor două state urmau să fie reciproc scutiți de orice serviciu în armata de uscat și de mare sau în garda și miliția națională¹.

Guvernul mănii sale domnului României și guvernul maiestății sale împăratului tuturor Rusiilor, animați de dorința de a înlesni și dezvolta relațiunile comerciale între ambele state, au hotărât de a se încheia pentru acest sfârșit o convențiune de comerț și de navigațiune și au numit pe plenipotențieri ai lor :

Măria sa domnul României, pe ministrul său secretar de stat al afacerilor străine, Ion Bălăceanu etc., etc.,

Și

Maiestatea sa imperatorul tuturor Rusiilor, pe agențele său diplomatic și consul general în București, consilierul de stat actual Ioan Zinoview, cavaler al ordinelor ruse : sfântul Wladimir a 3-a clasă, sfânta Ana a 2-a clasă cu coroana imperială și sfântul Stanislas a 2-a clasă cu coroana imperială etc., etc.

¹ Convenția a fost ratificată la 21 octombrie 1876, iar legea de ratificare a fost publicată în „Mon. of.” din 28 oct./9 noiembrie 1876. Instrumentele de ratificare au fost schimbate la 21 oct./2 noiembrie 1878, dată la care a intrat în vigoare convenția.

Cari, după ce și-au comunicat depline puteri respective, găsite în bună și regulată formă, au convenit asupra următoarelor articole :

Art. 1. — Va fi reciproc deplină și întreaga libertate de comerț și de navigațiune pentru bastimentele și naționalii înaltelor părți contractante în orașele, porturile, râurile sau alte locuri din ambele state a căror intrare este actualmente permisă sau va putea fi pe viitor supușilor și navelor oricărei alte națiuni străine.

Românii în Rusia și rușii în România vor putea reciproc, conformându-se legilor țării, a intra, călători și șede a în toată libertatea în oricare parte ar fi din teritoriile și posesiunile respective pentru a-și căuta de afacerile lor și se vor bucura pentru persoanele lor și bunurilor lor de aceeași protecțiune și siguranță ca și naționalii :

Vor putea exersa în toată întinderea ambelor teritorii industria, a face comerțul atît cu ridicata cît și cu măruntul, a închiria sau a poseda case, magazii, prăvălii sau pămînturile de care vor avea trebuință fără a fi supuși, fie pentru persoanele lor sau bunurile lor, fie pentru a exersa comerțul lor sau industria lor, la taxe generale sau locale, nici la impozite sau obligațiuni, de orice natură ar fi, altele sau mai oneroase decît acelea care sînt sau vor putea fi stabilite asupra naționalilor.

Se înțelege, cu toate acestea, că stipulațiunile ce preced nu derogă întru nimic la legile, ordonanțele și regulamentele speciale în materie de comerț, de industrie, de poliție și de siguranță generală, în vigoare în fiecare din ambele țări și aplicabile la toți străinii în general, și, în ceea ce privește România, legilor și prescripțiunilor relative la prohibițiunea de a cumpăra și de a poseda bunuri imobile rurale.

Art. 2. — Românii în Rusia și rușii în România vor avea deplină libertate de a cumpăra, de a poseda și de a înstrăina, pe toată întinderea teritoriilor și posesiunilor respective, orice fel de proprietate ce legile permit sau vor permite supușilor oricărei națiuni străine de a cumpăra sau de a poseda.

Vor putea a le dobîndi și dispune de dînsele prin vânzare, donațiune, schimb, căsătorie, testament sau în ori-

care alt mod ar fi, în aceleași condițiuni care sînt sau se vor stabili în privința supușilor oricărei alte națiuni străine, fără a fi supuși la taxe, impozite sau sarcini, sub orice denumire ar fi, altele sau mai ridicate decît acelea care sînt sau vor fi stabilite asupra naționalilor.

Vor putea asemenea exporta liber produsul din vînzarea proprietății lor și bunurile lor în general fără a fi supuși a plăti, ca străini, pentru exportăriune alte drep-turi sau mai ridicate decît acelea ce naționalii ar răs-punde în asemenea circumstanțe.

Art. 3. — Românii în Rusia și rușii în România vor fi reciproc scutiți de orice serviciu personal sau în armata de uscat și de mare, sau în gardă și miliția națională de orice contribuțiune sau în bani, sau în natură, pentru a înlocui serviciul personal, de orice împrumut forțat și de orice prestațiune sau rechizițiune militară.

Sînt, cu toate acestea, exceptate sarcinile care sînt atașate la posesiune sub oricare titlu al unei proprietăți, precum prestațiunile și rechizițiunile militare la care toți naționalii pot fi chemați a se supune ca proprietari fun-ciari sau ca arendași.

Vor fi asemenea dispensați de orice sarcină și func-țiune judiciară și municipală.

Art. 4. — Corăbiile române și încărcămîntul lor în-tr-un port al Rusiei și, reciproc, corăbiile ruse și încărcămîntul lor în România, la sosirea lor sau direct din țara de origine sau din altă țară și oricare ar fi locul provenienței sau destinațiunea încărcămîntului lor, se vor bucura în toate privințele de același tratament ca și corăbiile naționale și încărcămîntul lor.

Nici un drept, taxă sau sarcină, de oricare pusă, sub oricare denumire ar fi, pe corpul corabiei, pe pavilionul său sau pe încărcămîntul său, și perceput în numele sau în profitul guvernului, al funcționarilor publici, al particularilor, al corporațiunilor sau al oricăror stabilimente nu se va impune bastimentelor unuia din ambele state în portul celuilalt, la sosirea lor, pe timpul șederii lor și la ieșirea lor, la care nu ar fi asemenea și în aceleași condițiuni impus corăbiilor naționale.

Art. 5. — Naționalitatea bastimentelor va fi admisă, și de o parte și de cealaltă, după legile și regulamentele

particulare ale fiecărei țări, după titlurile și patentele liberate căpitanilor sau patronilor de autoritățile competente.

Art. 6. — În tot ceea ce privește așezarea corăbiilor, încărcarea și descărcarea lor în porturi, rade, havre, bazine, fluvii, râuri sau canale și, în general, pentru toate formalitățile și dispozițiunile oricare la care pot fi supuse corăbiile de comerț, echipajul și încărcămîntul lor, nu se va acorda corăbiilor naționale în unul din ambele state nici un privilegiu și nici o favoare care nu va fi asemenea și pentru corăbiile celuilalt; voința înaltelor părți fiind ca, sub acest raport, bastimentele române și bastimentele ruse să fie tratate pe piciorul unei perfecte egalități și să se bucure reciproc de avantajele acordate națiunii celei mai favorizate.

Art. 7. — Căpitani și patronii bastimentelor române și ruse vor fi reciproc scutiți de orice obligațiune de a recurge în porturile respective ale ambelor state la expediționari oficiali și vor putea, prin urmare, a se servi liber sau de agenții lor consulari respectivi, sau de expediționarii ce vor desemna ei singuri, nu numai să se conforme, în cazurile prevăzute de codul de comerț și regulamentele vamale române și de codul de comerț și regulamentele vamale ruse, dispozițiunilor cărora prezenta clauză nu acordă nici o derogățiune.

Art. 8. — Dispozițiunile din prezenta convențiune nu sînt de loc aplicabile la navigațiunea pe lîngă mal sau cabotagiu, care rămîn exclusiv rezervată, în fiecare din ambele țări, pavilionului național.

Este bineînțeles că dispozițiunile acestui articol nu derogă întru nimic la principiile admise de congresul din Viena și consacrate prin tratatul din Paris în privința fluviilor care despart sau traversează mai multe state.

Art. 9. — Nici corăbiile ruse, nici mărfurile care se află pe bordul acestor corăbii nu vor plăti în porturile țării române al Dunării nici un drept special decît numai taxele actualmente în vigoare în aceste porturi și stabilite pentru singurul sfîrșit de a se ameliora stațiunea corăbiilor și de a favoriza executarea unor lucrări publice destinate a înlesni încărcarea și descărcarea mărfurilor.

Sub raportul acestor taxe ale dreptului de cheagiu, precum și sub toate celelalte, corăbiile și mărfurile ruse vor fi asimilate în porturile române cu corăbiile și mărfurile naționale, precum și cu acelea ale națiunii celei mai favorizate.

Art. 10. — Companiile de navigațiune ruse, precum și proprietarii vapoarelor care fac un serviciu regulat de transport pe Dunăre vor putea cumpăra în schelele române, la debarcaderele stațiunilor vapoarelor lor, terenul necesar pentru instalarea birourilor lor, care vor fi considerate întreprizite îndată ce vor răspunde la cerințele legilor române în vigoare asupra acestui punct.

Art. 11. — Se înțelege că stipulațiunile din prezenta convențiune vor fi aplicabile la toate bastimentele care navigă sub pavilion rus, fără nici o distincțiune între marina comercială rusă propriu-zisă și aceea care aparține mai cu deosebire marelui ducat al Finlandei.

Art. 12. — Se face excepțiune la stipulațiunile prezentei convențiuni în ceea ce privește avantajele al căror obiect sînt sau vor putea fi produsele pescăriei naționale.

Art. 13. — Mărfurile de orice natură produse ale industriei sau solului unuia din ambele state care pot sau vor putea fi legal importate în celălalt sau a fi exportate sau pe uscat sau pe apă nu vor fi supuse la nici un drept de intrare sau de ieșire altul decît acelea ce vor avea a plăti produsele similare oricăreia alte națiuni străine cea mai favorizată.

Art. 14. — În tot ceea ce privește drepturile de vamă la intrare și la ieșire prin fruntariile de uscat și de mare, drepturi de importațiune, de exportațiune și altele, cele două înalte părți contractante își promet reciproc de a nu acorda nici o scădere de taxă, privilegiu, favoare sau imunitate oarecare supușilor și produselor unui alt stat care să nu fie asemenea și îndată întins, fără condițiune, naționalilor și produselor respective din ambele țări : voința celor două înalte părți contractante fiind ca, pentru tot ceea ce privește importațiunea, exportațiunea, tranzitul, întreprizitul, reexportațiunea, drepturile locale, curtagiu, tarifele și formalitățile de vamă, precum și tot ceea ce privește exercițiul comerțului și in-

dustriei, românii în Rusia și rușii în România să se bucure de tratamentul națiunii celei mai favorizate.

Art. 15. — Nici o prohibițiune la importățiune sau exportățiune nu se va putea stabili de una din înaltele părți contractante în privința celeilalte care nu va fi în același timp aplicabilă la toate celelalte națiuni străine, exceptându-se, cu toate acestea, prohibițiunile sau restricțiunile timpurarii ce unul sau celălalt guvern ar crede necesar de a stabili în ceea ce privește contrabanda de rezel sau pentru motive sanitare.

Art. 16. — Pentru a se înlesni tranzitul produselor ruse prin teritoriul român, s-a convenit:

a) Că toate produsele care, în virtutea prezentei convențiuni, ar putea fi introduse fără plată de drepturi de vamă în România vor fi asemenea scutite de taxele de exportățiune și de întoarcere, precum și de taxele de plombagiu, cu condițiunea de a se verifica la intrare și la ieșire și sprijinite, în acest din urmă caz, de un titlu de origine de la vama de plecare ;

b) Că cautiunea în numerar ce expeditorii în tranzit de produse nefabricate vor avea a depune la vama de intrare română nu va trece în nici un caz suma drepturilor de importățiune ce aceste produse ar fi avut a suporta în virtutea prezentei convențiuni dacă ar fi fost destinate pentru România, cu excepțiunea pentru zișii expeditori a ține cont la vamă, afară de cautiunea mai sus specificată, de taxele de plombagiu recunoscute exigibile și a se supune verificărilor de intrare și de ieșire arătate mai sus și

c) Că produsele nefabricate vor putea fi păstrate de expeditor și în deplina sa dispozițiune pe un termen de șase luni în antrepozitele române, conform legilor și regulamentelor speciale stabilite în această privință.

Art. 17. — Orice reproducțiune în unul din ambele state a mărcilor de fabrică sau de comerț puse în celălalt pe oricare mărfuri pentru a constata originea și calitatea lor, precum și orice punere în vânzare sau în circulațiune de produse investite cu mărci de fabrică sau de comerț române sau ruse contrafăcute în orice țară străină vor fi cu severitate interzise pe teritoriul ambe-

lor țări și pasibile de pedepsele prevăzute de legile țării :

Operațiunile ilicite menționate în prezentul articol vor putea da loc, înaintea tribunalelor și după legile țării unde au fost constatate, la o acțiune în daune-interese valabil exersată de partea lezată contra celor ce s-au făcut culpabili.

Naționalii unuia din ambele state care vor voi să-și asigure în celălalt proprietatea mărcilor lor de fabrică sau de comerț vor fi datori a le expune exclusiv, adică : mărcile de origine română la St. Petersburg la departamentul comerțului și manufacturelor, și mărcile de origine rusă la București la grefa tribunalului de comerț.

În caz de îndoială sau de contestațiune, se înțelege că mărcile de fabrică sau de comerț cărora se aplică prezentul articol sînt acelea care, în fiecare din ambele țări, sînt legal dobîndite, conform legislațiunei țării lor, de industriali și comercianți care se servesc cu dînsese.

Guvernul mării sale domnului României propunîndu-și a prezenta în curînd camerelor române o lege asupra mărcilor de fabrică și de comerț, prezentul articol nu va deveni aplicabil decît după ce legea în chestiune, conform dispozițiunilor generalmente admise în această materie, va fi pusă în vigoare.

Art. 18. — Relațiunile comerciale ale Rusiei cu regatele Suediei și Norvegiei și statele și țările limitrofe ale Asiei, fiind regulate prin stipulațiuni speciale în privința comerțului de fruntarii și independente de reglementele ce se aplică comerțului străin în general, cele două înalte părți contractante convin ca dispozițiunile speciale cuprinse în tratatul încheiat între Rusia și Suedia și Norvegia la 26 aprilie/8 mai 1838, precum și acelea ce sînt relative la comerț cu celelalte state și țări mai sus menționate nu vor putea, în nici un caz, fi invocate pentru a modifica relațiunile de comerț și de navigațiune stabilite între cele două înalte părți contractante prin convențiunea de față.

Art. 19. — Convențiunea de față va rămîne în vigoare în timp de 10 ani cu începere din ziua schimbării ratificațiunilor. În caz cînd nici una din înaltele părți contractante nu ar fi notificat cu 12 luni înainte de fi-

nele acestei perioade intențiunea sa de a face să-i înceteze efectele, ea va rămîne obligatorie pînă la expirarea unui an din ziua în care una sau alta din cele două înalte părți contractante va fi denunțat.

Dispozițiunile care preced vor fi executorii în ambele state o lună după schimbarea ratificărilor. Cele două înalte părți contractante își rezervă dreptul de a introduce mai tîrziu, prin o comună înțelegere, în această convențiune modifi cațiunile care s-ar crede conforme spiritului și principiilor sale și a cărora oportunitate ar fi demonstrată de experiență.

Art. 20. — Convențiunea de față va fi ratificată și ratificările vor fi schimbate în București cît se va putea mai iute.

Drept care plenipotențiarii respectivi au semnat-o și au pus pe dînsa sigiliul armelor lor.

Făcută în București la 15/27 martie anul mîntuirii 1876.

Semnați : Ion Bălăceanu. — I. Zinoviev.

Articol separat

În momentul de a proceda la semnătura convențiunei de comerț și de navigație încheiată astăzi între România și Rusia, plenipotențiarii subsemnați, al mării sale domnului României și al maiestății sale împăratului tuturor Rusiilor, au făcut următoarea declarațiune :

Favorile care sînt sau vor fi acordate în România, prin stipulațiuni speciale sau adiționale, unui stat limitrof oarecare și reducțiunile sau scutirile de drepturi a căror aplicațiune este sau va fi restrînsă la oarecare fruntarii sau locuitorilor oricăror districte vor fi întinse sub același titlu naționalilor și produselor ruse¹.

¹ La 4/16 noiembrie 1886 România a încheiat un alt tratat de comerț cu Rusia, care a fost înlocuit prin învoiala din 1893.

Prezintele articole separat va avea aceeași putere și aceeași durată ca convențiunea de comerț și de navigațiune încheiată cu data de astăzi.

Drept care plenipotențiarii respectivi l-au semnat și investit cu sigiliul armelor lor.

Făcut în București la 15/27 martie anul mântuirii 1876.

Semnați : Ion Bălăceanu. — I. Zinoviev.

MON. OF. NR. 240 DIN 28 OCT./9 NOIEMBRIE 1876.

68

1877, aprilie 4/16, București

Convenția privitoare la trecerea trupelor ruse prin România prin care guvernul român asigura armatei ruse libera trecere prin teritoriul țării, cu obligația expresă din partea guvernului Rusiei de a respecta drepturile politice ale statului român, în conformitate cu legile interioare și tratatele existente și de a menține și apăra integritatea teritorială a României. Toate cheltuielile ocazionate de transportul și necesitățile armatei ruse erau suportate de către guvernul imperial. Detaliile relative la trecerea trupelor ruse și raporturile lor cu oficialitățile locale au făcut obiectul unei convenții speciale încheiate de împuțerniciții ambelor guverne¹.

Lucrînd de acord cu celelalte mari puteri pentru a ameliora condițiunile de existență ale creștinilor supuși dominației sultanului, guvernul imperial al Rusiei a atras

¹ Legea care a încuviințat ratificarea a fost promulgată prin I.D.R. nr. 899 din 21 aprilie 1877 („Mon. of.” nr. 91 din 22.IV.1877).

atențiunea cabinetelor garante asupra necesității de a asigura într-un mod eficace executarea reformelor cerute de la Poartă.

Pentru că excitarea musulmanilor și slăbiciunea înverderată a guvernului otoman nu lasă a se spera măsuri serioase de executare din partea autorităților turce, o intervențiune militară din afară poate deveni necesară. În cazul când dezvoltarea ulterioară a afacerilor politice în Orient ar sili pe Rusia a asuma această sarcină și a dirija armata sa în partea Turciei din Europa, guvernul imperial, dorind a respecta inviolabilitatea teritorială a statului român, a convenit de a încheia cu guvernul alteței sale Carol I o convențiune specială relativă la trecerea trupelor ruse prin România.

Prin urmare au fost desemnați ca plenipotențieri :

Din partea maiestății sale împăratul tuturor Rusiilor, baronul Dimitrie Stuart, consilier de stat, agent diplomatic și consul general al Rusiei în România, cavalier al ordinului st. Vladimir clasa a III-a, al st. Ana clasa a II-a, al st. Stanislas clasa a II-a și al ordenelor străine : Leul și soarele clasa a II-a cu plăcă, Medgidie clasa a III-a, Muntenegru clasa a II-a cu plăcă și al crucei de ofițer al Mîntuitorului ;

Din partea alteței sale domnului României, d-l. M. Kogălniceanu, ministrul său al afacerilor străine, mare cruce a ordinului st. Ana clasa I, al Coroanei de fier clasa I, al Vulturului roșu clasa I, al Medgidie clasa I, etc.,

Care, după ce și-au preschimbat deplinele lor puteri, găsite în bună și regulată formă, s-au învoit asupra articolelor următoare :

Art. I. Guvernul alteței sale domnului României Carol I asigură armatei ruse care va fi chemată a merge în Turcia libera trecere prin teritoriul României și tratamentul rezervat armatelor amice.

Toate cheltuielile care ar putea fi ocazionate de trebuințele armatei ruse, de transportul său, precum și pentru satisfacerea tuturor trebuințelor sale cad naturalmente în sarcina guvernului imperial.

Art. II. Pentru ca nici un inconvenient sau pericol să nu rezulte pentru România din faptul trecerii trupelor ruse pe teritoriul său, guvernul maiestății sale împăratul tuturor Rusiilor se obligă a menține și a face a se respecta drepturile politice ale statului român cum rezultă din legile interioare și tratatele existente, precum și a menține și a apăra integritatea actuală a României.

Art. III. Toate detaliurile relative la trecerea trupelor ruse, la relațiunile lor cu autoritățile locale, precum și toate învoielile care ar trebui să fie luate pentru acest sfârșit vor fi consemnate într-o convenție specială care va fi încheiată de delegații ambelor guverne, și ratificată în același timp ca și cea de față, și va intra în lucrare o dată.

Art. IV. Guvernul alteței sale domnului României se obligă a obține pentru convențiunea de față, precum și pentru cea menționată la art. precedent, ratificarea cerută de legile române și a face imediat executorii stipulațiunile cuprinse într-însa.

Drept aceea, plenipotențiarii respectivi au pus la convențiunea de față semnăturile lor și sigiliul armelor lor.

Făcut la București 4/16 aprilie anul grației una mie opt sute șaptezeci și șapte.

(Semnat) Baron Dmitri Stuart
Agent diplomatic și consul general
al Rusiei în România

(L.S.)

(Semnat) M. Kogălniceanu
Ministrul afacerilor străine
al României

(L.S.)

1877, aprilie 4/16, București

Convențiune specială pentru executarea art. III al convenției relative la trecerea trupelor ruse prin România ¹.

Pentru executarea articolului III al convențiunei, încheiată astăzi, subsemnații plenipotențari au convenit de a regula prin convențiunea specială de față învoielile relative la trecerea trupelor imperiale ruse, precum și raporturile lor cu autoritățile locale.

Art. I. — Guvernul român acordă armatei ruse uzul căilor ferate, comunicațiilor fluviale, drumurilor, poștelor și telegrafelor României și pune la dispozițiunea sa rezervele materiale ale țării pentru necesitățile de aprovizionare, de furaje și de transport, după modul și condițiile stipulate în articolele ce urmează.

Art. II. — Relațiunile autorităților militare ruse cu autoritățile locale se vor face prin mijlocirea comisarilor speciali români numiți spre acest sfârșit. Un comisar general român va fi delegat pe lângă comandantul-cap al trupelor ruse pentru toată durata trecerii lor prin România.

Art. III. — Comisarii români vor fi căpuiți de toate datele relative la resursele materiale (precum furaje, aprovizionamente, căraușie, paie, încălzit etc.) ce poate procura țara în parcursul trupelor ruse, atât în lungul liniilor căilor ferate, cât și pe țărmurile Prutului și Dunării, cu indicațiunea prețurilor aproximative a aces-

¹ La 3 ianuarie 1878, la București s-a semnat un proces-verbal între România și Rusia pentru reglementarea cererilor de despăgubiri prilejuite de trecerea și șederea trupelor rusești în România (textul în „Mon. of.” nr. 5 din 6/18 ianuarie 1878); de asemenea, la 21 aprilie 1882, la St. Petersburg s-a încheiat un aranjament între România și Rusia privitor la lichidarea socotelilor izvorâte din războiul din 1877—1878 (textul în „Mon. of.” nr. 228 din 11/23 ianuarie 1883).

tor obiecte la puncturile unde vor trebui a fi predate, a cantităților ce ar putea fi date și a epocilor la care predarea lor ar putea fi cu putință.

Art. IV. — Autoritățile militare ruse, după ce vor lua cunoștință de datele menționate în articolul precedent și vor decide cantitățile de produse ce le vor fi necesare și puncturile unde vor trebui a fi predate, se vor înțelege cu comisarii români asupra modului de predare. Prin urmare, aprovizionamentele se vor face pentru contul armatei ruse sau de către autoritățile române cu prețuri convenite sau cu concursul lor, prin sumisionamente, comisiune, cumpărare directă etc.

Art. V. — Se va proceda tot astfel pentru toate achizițiunile care ar fi necesare pentru campament, bivuac, transportul trupelor, bagajele lor, materialului și munițiilor de război, precum și pentru furniturile spitalelor, ambulanțelor și farmaciilor. Autoritățile române vor înlesni satisfacerea acestor trebuințe.

Art. VI. — Guvernul român pune la dispozițiunea armatei ruse toate liniile ferate ale țării pentru transportul său, acel al materialului, al bagajelor și aprovizionamentelor ce o însoțesc, precum și acelora al căror transport ar putea fi necesar mai târziu. Pentru aceste transporturi, armata imperială va fi pe deplin asimilată armatei princiare și se va bucura de aceleași drepturi și prerogative ca acesta din urmă, în tot ce privește obligațiunile companiilor drumurilor de fier în privința trupelor și altor condițiuni și detațiuni stipulate, pentru transporturile militare, prin caieturile de însărcinări ale companiilor și legile și regulamentele în vigoare în România. Cât pentru tarifele de transport, guvernul român se obligă a priori la o reducere de patruzeci la sută asupra tarifelor ordinare și se rezervă de a regula detațiunile acestei chestiuni prin o înțelegere ulterioară cu companiile.

În ceea ce privește însă cheltuielile și plățile adiționale, precum înregistrări, manipulațiuni și altele, se va proceda după cum se practică pentru transporturile militare române.

Art. VII. — Ministerul Lucrărilor Publice al României va da asupra cererii șefului comunicațiunilor militare ruse ordinele și instrucțiunile necesare administrațiunilor căilor ferate române, pentru a asigura cu cel mai mare succes și celebritate posibilă transportul armatei imperiale cu materialul, bagajele, aprovizionamente etc., după un plan ce va trebui a fi hotărât mai dinainte, precum se va stipula mai la vale. Trenurile militare vor avea prioritate asupra tuturor celorlalte trenuri, excepându-se trenul-poștă, și fără prejudiciu pentru transportul trupelor române. La trebuință, numărul trenurilor ordinare de călători va putea fi provizoriu redus și circulațiunea trenurilor de mărfuri chiar pe deplin oprită în caz de necesitate.

Art. VIII. — Pentru transportul trupelor imperiale și al materialului lor pe linia Iași-Ungheni, care are aceeași lărgime ca drumurile de fier ruse, o unitate și continuitate a condițiilor tehnice a mișcării se vor stabili în urma unei înțelegeri între ambele administrațiuni, pentru a se evita orice întârziere sau transbordament la frontieră.

Art. IX. — Pentru a se obține unitatea necesară în serviciul liniilor române spre asigurarea transportului celui mai grabnic și celui mai regulat al armatei ruse cu bagajele ei, munițiuni, material de război și aprovizionamente de orice fel, se va institui, sub direcțiunea Ministerului Lucrărilor Publice, un consiliu central compus din delegații diferitelor companii care posedă părți din rețeaua română. Un comisar numit de șeful comunicațiunilor militare a armatei imperiale, va fi delegat pe lângă Ministerul Lucrărilor Publice pentru a facilita raporturile cu autoritățile militare ruse.

Mișcarea și serviciul pe toate liniile rețelei române se vor face provizoriu sub direcțiunea imediată a consiliului central, ale cărui dispozițiuni ministrul lucrărilor publice le va face a concorda cu exigențele și trebuințele ce-i vor fi exprimate de șeful comunicațiunilor militare în privința transportului în chestiune.

Art. X. — Direcțiunea superioară și privigherea transporturilor armatei imperiale vor aparține șefului co-

municațiunilor militare al acestei armate. Pentru a asigura regularitatea și continuitatea serviciului acestor transporturi, el va lucra prin mijlocirea comisarului român delegat ad-hoc pe lângă dînsul și va provoca prin organul său toate măsurile necesare pentru acest sfîrșit.

Art. XI. — Șeful comunicațiunilor militare va avea facultatea de a cere, prin mijlocirea comisarului român delegat pe lângă dînsul sau prin propriul său delegat pe lângă consiliul central, executarea tuturor lucrărilor necesare pentru sporirea și securitatea mișcării atît pe linii, cît și în gări și materialul rulant precum platforme, rampe, căi de garaj, îmbrășamente auxiliare, gări provizorii, apropiiațiuni de vagoane de mărfuri și trucuri pentru transportul oamenilor, cailor și materialului etc. Toate cheltuielile ocazionate prin aceste lucrări vor fi în sarcina armatei ruse : modul executării lor va fi regulat între ministrul lucrărilor publice și șeful comunicațiunilor militare al armatei ruse.

Art. XII. — În caz de urgență, șeful comunicațiunilor militare va avea facultatea, în urma unei înțelegeri prealabile cu comisarul român, a înlesni prin mijloace de care dispune tot ceea ce ar lipsi și ar amenința să împiedice mișcarea armatei ruse. Va putea face de a se suspenda imediat de către comisarul român și a cere de la ministrul lucrărilor publice depărtarea impiegaților și agenților subalterni a căror rea-voință ar putea da temeri de primejdie.

Art. XIII. — Dacă trebuințele de comunicațiune ale armatei ruse ar face necesare construirea pe teritoriul român a unui nou tronson sau îmbrășament de cale ferată, lucrările vor fi executate prin îngrijirea autorităților militare ruse, cu cheltuiala guvernului imperial. Guvernul român va înlesni aceste lucrări și se va însărcina cu îngrijirile necesare pentru a asigura armatei ruse dreptul de a se bucura temporar de terenurile indispensabile pentru instalarea acestor tronsoane sau îmbrășamente pe bazele adoptate în România pentru lucrările de utilitate publică. Cînd aceste linii vor deveni inutile, materialurile mobile întrebuițate la construirea

lor vor fi la dispoziția guvernului rus, iar lucrările executate vor deveni proprietatea guvernului român fără nici o remunerațiune.

Art. XIV. — Exploatarea rețelei române se va face de către companiile și administrațiunile existente, sub direcțiunea consiliului menționat de art. IX al convențiunii de față. Companiile vor fi îndemnizate pentru toate transporturile efectuate după tariful care se va stabili conform art. VI. Aceste companii vor fi de asemenea despăgubite pentru toate stricăciunile care ar putea fi comise în materialul lor prin greșeala trupelor ruse.

Art. XV. — Planul transportului trupelor, livretele de mersul trenurilor militare, formele și detaaliurile rechizițiunilor de transport, documentele de contabilitate și control, termenele și modul plății, precum și rapoarturile de stabilit în timpul transportului, între trupele ruse și agenții locali ai căilor ferate române vor fi regulate imediat după încheierea convențiunii de față de către comisarii ad-hoc. Companiile și administrațiunile căilor ferate vor fi datoare de a le procura toate documentele și materialele necesare pentru compunerea acestui plan, a livretelor de mers și detaaliurilor de serviciu și de a le da cel mai mare concurs. Toate cheltuielile de detaliu regulate de către acești comisari și consemnate într-o instrucțiune specială care va fi aprobată de șeful comunicațiunilor militare al armatei imperiale și de comisarul român delegat pe lângă dînsul vor fi obligatorii atît pentru trupele ruse, oît și pentru impiegații căilor ferate.

Art. XVI. — În timpul pasagiului armatei imperiale, toate crimele și delictele care ar fi comise de impiegații căilor ferate cu intenția de a împiedica sau de a opri transportul trupelor sau de a pune în pericol securitatea trenurilor militare vor fi pedepsite după legile române existente și cu aceeași rigoare ca cum ar fi dirijate contra armatei române.

Art. XVII. — Guvernul român acordă armatei ruse uzul poștelor și telegrafelor statului și companiilor căilor ferate cu același titlu cu care se bucură autoritățile

române ale căror cheltuieli nu sînt trecute în bugetul statului. Prin urmare, depeșele oficiale ruse vor avea prioritate asupra corespondenței private. Pentru a nu împiedica serviciul ordinar al telegrafelor, armata rusă va avea facultatea, oriunde trebuința se va simți, de a lega cu cheltuiala sa de stîlpii telegrafici ai statului și ai companiilor un fir telegrafic al ei și de a așeza aparaturi pentru uzul său particular. Aceste fire vor fi păzite și conservate după cum sînt firele române și altă cheltuială particulară pentru armata rusă, în sarcina căreia însă vor rămîne reparațiunile.

Art. XVIII. — Se va stabili la spatele armatei ruse o linie și puncturi de etape (etapes) exceptîndu-se orașul București, unde nu vor fi trupe ruse. Este bineînțeles că trupele nu se vor opri decît acolo unde vor fi silite de trebuințele odihnei sau de obstacole independente de voința lor și numai pentru timpul strict necesar spre acest sfîrșit. În lungul liniei și puncturilor de etape, precum și pe linia mișcării trupelor se vor putea așeza magazine și depozite de hrană, furaje, aprovizionamente de orice natură, cuptoare pentru pîine, bucătării pentru preparățiunea hranei trupelor etc. Locurile necesare pentru acest sfîrșit vor fi angajate de comisarii armatei ruse cu concursul comisarilor români cu aceleași condițiuni ca și pentru trebuințele statului. Se va proceda tot astfel în ceea ce privește achizițiunea materialului necesar pentru construirea și instalarea ziselor stabilimente.

Art. XIX. — Bolnavii și răniții armatei ruse vor fi tratați și îngrijiți în stabilimente sanitare organizate pentru acest sfîrșit pe linia de comunicațiune și de etape ori unde comandantul-cap rus va găsi indispensabil, afară de orașul București, și pe cît se va putea afară de centrurile mari de populațiune, exceptîndu-se spitalele pentru răniți. Autoritățile române vor da concursul lor și vor acorda toate înlesnirile pentru instalarea stabilimentelor sanitare, precum și pentru închirierea edificiilor necesare pentru asemenea întrebuițare. În localitățile unde s-ar găsi spitale ruse, bolnavii vor

putea fi admiși provizoriu, în marginile posibilului în stabilimente sanitare române, plătindu-se cheltuielile de întreținere și de tratament.

Art. XX. — În localitățile unde o oprire s-ar recunoaște necesară în timpul trecerii trupelor ruse, în condițiunile stipulate prin art. XVIII, aceste trupe se vor bucura de înlesnirile de locuință și campament ce li se vor procura prin îngrijirile autorităților locale. Dacă prin acest fapt ar deveni necesare retribuțiuni, ele vor fi regulate prin o înțelegere între comisarii respectivi.

Art. XXI. — Pe linia de comunicațiune a armatei imperiale, în localitățile unde necesitățile militare ar reclama numirea de comandanți de etape ruse, acești comandanți vor comunica cu autoritățile locale prin mijlocirea comisarilor români, prevăzute la articolul II.

Art. XXII. — Armata rusă va avea facultatea de a stabili poduri și comunicațiuni fluviale la puncturile unde se va recunoaște necesar și de a face lucrările indispensabile pentru a asigura și proteja aceste treceri. Guvernul român va pune, pentru acest sfârșit, la dispozițiunea armatei ruse bărcile, batelurile etc. ce-și va putea procura și pe cât trebuințele armatei sale îi vor permite, precum și cantitatea necesară de lemne de construcțiune și alte materiale cu retribuțiune echitabilă.

Art. XXIII. — Toate plățile de efectuat cu ocaziunea trecerii trupelor ruse prin România, atât guvernului princiar, cât și companiilor căilor ferate și particularilor, vor fi calculate pe baza unității monetare române sau franceze. Se vor putea face sau în numerar, sau prin bonuri în regulă emanând de la comandantul armatei imperiale și plătibile de casele acestei armate, în termen de două luni cel mult.

Forma bonurilor, termenii, modul și locurile de plată și de control vor fi regulate și aduse la cunoștința publicului în urma unei înțelegeri între comandantul-cap al armatei ruse și comisarul general român.

Art. XXIV. — Guvernul român acordă guvernului rus pentru durata șederii trupelor imperiale în România

și dincolo de Dunăre libera importatiune pe teritoriul său, fără plată de drepturi, și liberul tranzit al tuturor articolelor și obiectelor de aprovizionament, de furnitură, de material și de munițiuni de război destinate uzului armatei imperiale, și chiar acelora a căror intrare în România s-ar găsi prohibită prin regulamentele române.

Art. XXV. — Dacă s-ar întâmpla deserțiuni din trupele ruse în timpul trecerii lor prin România, autoritățile princiare vor da concursul lor pentru dovedirea și arestarea culpabililor asupra indicațiunilor ce li se vor da de autoritățile militare ruse. Dezertorii arestați vor fi predați în mâinile comandanților militari ruși cei mai apropiați de locul unde arestarea a fost efectuată.

Art. XXVI. — Toate cazurile și diferendele care s-ar putea ivi cu ocaziunea trecerii trupelor ruse prin România și care n-ar fi prevăzute prin convențiunea de față vor fi regulate într-un comun acord prin comisarii numiți ad-hoc de comandantul-cap al trupelor ruse și comisarul general român.

Drept aceea, plenipotențiarii respectivi au pus pe convențiunea suplimentară de față semnăturile lor și sigiliurile armelor lor.

Făcută în îndoit exemplar, în București la 4 aprilie anul grației una mie opt sute șaptezeci și șapte.

(Semnat) Baron D. Stuart

Agent diplomatic și consul general
al Rusiei în România

(Semnat) M. Kogălniceanu

Ministrul afacerilor străine
în România

1877, noiembrie 14/26, Berlin

Convenție de comerț între România și Germania prin care se reglementează raporturile comerciale dintre supușii celor două țări, precum și aspectele juridice aferente. Libertatea de comerț, de navigație, precum și exercitarea industriei cu respectarea legilor țării erau reciproc acceptate de către părțile contractante. Supușii celor două state nu puteau fi impuși la taxe generale sau locale, nici la impozite sau obligații care să se deosebească de acelea fixate pentru naționalii lor; privilegiile și imunitățile în materie de comerț și industrie acordate supușilor uneia din părțile contractante erau comune și supușilor celeilalte părți. Clauza națiunii celei mai favorizate se acorda pe bază de reciprocitate cu privire la posedarea, înstrăinarea, vânzarea, donațiunea etc. a proprietății mobiliare sau imobiliare. Se mai reglementa problema serviciului militar pentru supușii celor două țări, înlăturarea prohibițiilor la import sau export, cu excepția unor produse, reciprocitatea scăzămintelor la tarifele de import și export, similitudinea de tratament pentru corăbiile celor două țări ajunse în porturile uneia din părțile contractante etc. Dispozițiile convenției se aplicau și marelui ducat Luxemburg pe perioada cât el era integrat în sistemul vamal sau de import german¹.

Guvernul m.s. împăratul Germaniei etc. și guvernul a.s. principelui României, animați de dorința de a înlesni și dezvolta relațiunile comerciale stabilite între cele două țări, au hotărât de a încheia, pentru acest

¹ Legea încuviințind ratificarea a fost promulgată în „Mon. of.” din 7/19 iulie 1881; ratificările s-au schimbat la 10 iulie 1881 la Berlin. Convenția din 1877 a fost modificată prin convenția semnată la București la 17 februarie/1 martie 1887 („Mon. of.” din 27 mai 1887), care, la rîndul ei, a fost înlocuită cu convenția din 21 octombrie 1893 („Mon. of.” nr. 26 din 23 decembrie/4 ianuarie 1894).

scop, o convențiune. Pentru acest sfârșit au fost numiți plenipotenciari, din partea m.s. împăratul Germaniei, d. Otto Hübner, consilierul său intim superior de regență, și d. Paul Reichardt, consilierul său intim de legațiune, și din partea a.s. principelui României, d. Alexandru Degré, agentul său diplomatic la Berlin, care, după ce și-au comunicat deplinele lor puteri respective, găsite în bună și regulă formă, au convenit asupra articolelor următoare :

Art. 1. — Va fi, de o parte și de alta, o deplină și întreagă libertate de comerț și navigațiune între supușii celor două înalte părți contractante, care vor putea, și unii și alții, să se stabilească în libertate pe teritoriul celeilalte țări.

Germanii în România și românii în Germania vor putea, reciproc, conformându-se legilor țării, să intre, să călătorească sau să se așeze în toată libertatea în oricare parte a teritoriilor respective, pentru a-și căuta de afacerile lor ; pentru acest sfârșit ei se vor bucura, în cât privește persoanele și averile lor, de aceeași protecțiune și siguranță ca și naționalii.

Ei vor putea, în toată întinderea celor două teritorii, să exercite industria, să facă comerț cu ridicata și în detaliu, fără a fi supuși, nici pentru persoanele lor, nici pentru a exercita comerțul sau industria lor, la taxele generale sau locale, nici la impozite sau obligațiuni, de orice natură ar fi ele, altele sau mai apăsătoare decît acele care sînt sau vor putea fi stabilite naționalilor lor ; privilegiile, scutirile, imunitățile și orice alte favoruri de care s-ar bucura în materie de comerț și industrie supușii uneia din înaltele părți contractante vor fi comune supușilor celeilalte.

Art. 2. — În cât privește dreptul de a cîștiga, de a posedea sau înstrăina orice soi de proprietate mobilă, germanii în România și românii în Germania se vor bucura de drepturile supușilor statului celui mai favorizat.

Ei vor putea, în aceste limite și sub aceleași condițiuni ca și supușii statului celui mai favorizat, a obține

și a dispune prin cumpărare, vânzare, donațiune, schimb, contracte de căsătorie, testamente, moștenire sau prin orice alt chip, fără a fi supuși la taxe, impozite sau sarcini, sub orice denumire ar fi, altele sau mai ridicate decît acele care sînt sau vor fi stabilite asupra naționalilor.

Ei vor putea de asemenea să exporteze în libertate produsul vânzării proprietății lor și a averilor lor în general, fără a fi ținuti să plătească drepturi altele sau mai ridicate decît acele pe care naționalii vor avea în o asemenea circumstanță.

Art. 3. — Negocianții, fabricanții și industrialii, în general, care vor putea proba, după chipul uzitat în raporturile internaționale, că sînt patentati în regulă în una din aceste calități în țara unde rezidează nu vor fi supuși, sub acest titlu, la nici un drept sau impozit ulterior în cealaltă țară, cînd vor călători sau vor trimite în călătorie comisionarii sau agenții lor (cu sau fără probe, însă fără a colporta mărfuri) în interesul exclusiv al comerțului sau al industriei care o exercită și cu scop de a face cumpărări sau de a primi comisioane.

Este înțeles, cu toate acestea, că stipulațiunile precedente nu se abat în nimic de la legile și regulamentele care sînt în vigoare în fiecare din cele două țări și aplicabile la toți străinii, în ceea ce privește negoțul și colportagiul.

Supușii părților contractante vor fi reciproc tratați ca și naționalii cînd se vor duce dintr-o țară în alta, pentru a vizita bîlciurile și tîrgurile, cu scop de a exercita comerțul lor și de a vinde produsele lor.

Nici o piedică nu se va aduce liberei circulațiuni a pasagerilor, și formalitățile administrative relative la documentele de călătorie vor fi restrînse la strictele existențe a serviciului public la trecerea fruntariilor.

Art. 4. — Germanii în România și românii în Germania vor fi reciproc scutiți de orice serviciu personal sau, în gardele și milițiile naționale, de cartiruirea militară, de orice contribuțiune sau în bani sau în natură destinată a înlocui serviciul personal, de orice

împrumut și de orice portatiune sau rechizițiune militară. Sînt exceptate, cu toate acestea, sarcinile care sînt legate de profesii, sub un titlu oarecare de imobil, precum și prestațiunile militare la care pot fi chemați a se supune toți naționali, ca proprietari funciari sau arendași.

Vor fi de asemenea dispensați de orice funcțiune oficială sau obligatorie, judecătorească, administrativă sau municipală.

Art. 5. — Înaltele părți contractante se angajează a nu împiedica comerțul reciproc între cele două țări prin nici o prohibițiune de import, de export sau de tranzit.

Excepțiuni nu vor avea loc decît :

a) Pentru tutun sau toate formele sale, sare, pulbere ;

b) Cînd este vorba a preveni bolile periculoase, contagioase sau pentru alte motive privitoare la salubritatea și siguranța publică ;

c) Privitor la proviziunile de război în circumstanțe excepționale.

Nu sînt cuprinse în această excepțiune puștile, pistoalele și armele de comerț cu obiectele și cartușele indispensabile pentru întrebuințarea lor.

Nici una din cele două înalte părți contractante nu va supune pe cealaltă la o prohibițiune de import sau de export (a.c.) care să nu fi fost aplicabilă în aceleași împrejurări tuturor celorlalte națiuni.

Art. 6. — În cît se atinge de suma, garanția și percepțiunea drepturilor de import, de export, precum și cele privitoare la tranzit, la reexport, la antrepozit, la drepturile locale și la formalitățile vamale, fiecare din cele două înalte părți contractante se angajează a face să profite cealaltă de orice favoare, de orice privilegiu sau scăzămînt în tarife la importul sau exportul articolelor menționate sau nu în convențiunea de față pe care una din ele ar fi putut să acorde unei a treia putere. Asemenea orice favoare sau imunitate acordată mai târziu unei a treia puteri va fi imediat întinsă fără condițiune și prin chiar acest fapt asupra celeilalte părți contractante.

Dispozițiunile precedente nu se aplică :

I. Favorilor actualmente acordate sau care vor putea fi acordate mai în urmă altor state limitrofe pentru a înlesni circulațiunea în județele mărginașe.

II. Obligațiunile impuse uneia din cele două înalte părți contractante, prin angajamentele unei uniuni vamale deja contractate sau care vor putea fi pe viitor.

Art. 7. — Productele pământului sau a industriei României care vor fi importate în Germania și care sînt destinate sau la consumațiune, sau la antrepozit, sau la reexport, sau la tranzit și nu vor fi pasibile de drepturi nici altele nici mai ridicate decît productele națiunii celei mai favorizate.

Art. 8. — Obiectele de proveniență sau de manufactură germană enumerate în tariful A, alipit la convențiunea de față, și importate pe mare sau pe uscat în România vor fi admise libere de orice drept de intrare. Obiectele de aceeași proveniență sau manufactură enumerate în tariful B, anexat la convențiunea de față, și importate pe mare sau pe uscat în România vor fi admise achitînd drepturile de intrare, indicate în zisul tarif, împreună cu toate drepturile adiționale.

Vor fi scutiți de drepturile de ieșire la exportul din România în Germania, pe uscat sau pe mare, afară de articolele enumerate în tariful C, alipit la convențiunea de față.

Drepturile de ieșire, existînd actualmente în România, nu vor fi adăugate la convențiunea de față.

Nu vor fi de asemenea supuse drepturilor de ieșire la exportul lor din România alte obiecte decît acele care sînt actualmente atinse.

Germania se va bucura de altminterea, în privința obiectelor menționate în anexe și chiar în privința altor obiecte fără restricțiune, de drepturile națiunii celei mai favorizate.

Art. 9. — Mărfurile de orice natură venind din unul din cele două teritorii sau mergînd acolo vor fi reciproc scutite în cealaltă de orice drept de tranzit, sau că ele trec direct în tranzit, sau că în timpul tranzitului vor trebui să fie descărcate, depozitate și reîncărcate.

Art. 10. — În ceea ce privește expedițiunea vamală a mărfurilor supuse la un drept ad-valorem, importatorii și produsele uneia din cele două țări vor fi, sub toate raporturile, tratate în cealaltă ca importatori și produsele țării celei mai favorizate. În cazurile unde vama, cu toate că ea are, după legislațiunea în vigoare, dreptul de a opri pe seama sa, în caz cînd valoarea declarată n-ar fi suficientă, ar renunța la exercițiul acestui drept, mărfurile vor fi imediat înapoiate importatorului, cu condițiunea ca acesta să ia angajamentul, sub cautiune îndestulătoare, de a plăti drepturile și amenzile care ar putea rezulta din expertiză. Vama va putea să ia probele trebuincioase pentru expertiză.

Art. 11. — Mărfurile pentru care ar trebui indicat de a se cere certificate de origină vor fi, la trebuință, hotărîte în comun acord.

În regulă, importatorul va trebui să prezinte la vama celeilalte țări sau o declarațiune oficială făcută înaintea unui magistrat cu reședința la locul expedițiunei, sau un certificat eliberat de șeful serviciului vămilor al biroului competent, sau un certificat eliberat de agenții consulari ai țării în care trebuie să fie făcut importul și care reședă în locurile expedițiunei sau în porturile de îmbarcare. Factura mărfurilor în chestiune prezentată la biroul respectiv al vămii va putea, în mod excepțional, să ție loc de certificat de origină.

Art. 12. — Obiectele menționate mai jos vor fi, cu condițiunea de a fi reexportate, admise și exportate de amîndouă părțile fără nici o plată :

a) Toate mărfurile (afară de alimente) care, nefăcînd parte din liberul trafic pe teritoriul uneia din cele două înalte părți contractante, vor fi expediate la bîlciurile și tîrgurile pe teritoriul celeilalte sau care, fără această destinațiune, vor fi transportate pe teritoriul celeilalte părți contractante, pentru a fi depuse în antrepozitele sau magaziile vămii, apoi probele importate reciproc, de agenții comerciali, ai caselor germane sau române, cu condițiunea ca toate aceste mărfuri și aceste probe să fie aduse în țara de unde provin ele, într-un timp hotărît mai înainte ;

b) Obiectele destinate la reparațiune, fără însă ca natura și denominațiunea lor comercială să sufere vreo schimbare esențială :

c) Sacii de ambalaj, butoaiele goale etc. avînd semne că au fost întrebuințate.

Art. 13. — Dacă una din cele două înalte puteri contractante va judeca necesar de a stabili sau a face să se stabilească, de către autoritățile municipale sau de altele, un nou drept de accisă sau consumațiune, sub orice denumire ar fi, dacă mărfurile de aceeași natură nu sînt produse nici fabricate în această din urmă țară.

Art. 14. — Mărfurile de orice natură originare din Germania și importate în România și mărfurile de orice natură originare din România și importate în Germania nu vor putea fi supuse nici de autoritățile statului, nici de administrațiunile municipale sau altele la oarecare drepturi de accisă sau de consumațiune superioare celor care apasă sau vor apăsa mărfurile similare ale producțiunei naționale.

Art. 15. — Dispozițiunile articolelor 13 și 14 nu vor afecta în nimic dreptul legal al comunelor de a supune la taxe vamale sau accise băuturile și lichidele, comestibile, combustibile, furajurile și materialele la intrarea lor în comună, chiar cînd aceste articole n-ar avea similare în țara respectivă. Cu toate acestea, în România aceste drepturi nu pot fi superioare taxelor respective cele mai ridicate, prevăzute prin legile române actualmente în vigoare.

Art. 16. — Îndată ce protecțiunea modelurilor, desemnurilor și a mărcilor de fabrică sau de comerț, precum și aceea a mărcilor sau etichetelor mărfurilor sau ambalajelor lor va fi regulată în România prin o lege, conform principiilor generalmente admise în această materie, înalte părți contractante vor face un aranjament prin care se va garanta supușilor fiecărei din cele două părți în teritoriul celeilalte aceeași protecțiune ca și naționalilor în tot ce privește modelele, desemnurile sau mărcile de fabrică sau de comerț, sau mărcile sau etichetele mărfurilor sau a ambalajelor lor.

Art. 17. — Corăbiile germane și încărcările lor vor fi tratate în România și corăbiile române și încărcările lor vor fi tratate în Germania cu totul pe același picior ca și corăbiile naționalilor și a încărcărilor lor, oricare fie punctul de plecare al corăbiilor sau destinațiunea lor și oricare fie originea încărcărilor și destinațiunea lor.

Orice privilegiu și orice scutire acordată în această privință unei a treia puteri de către una din înaltele părți contractante va fi acordată imediat și fără condițiune și celeilalte.

Se face, cu toate acestea, excepțiunea de la dispozițiunile precedente în ceea ce privește avantajele particulare care se vor raporta, în una sau în alta din țări, la produsele pescuirii naționale.

Art. 18. — Naționalitatea bastimentelor va fi admisă, de o parte și de alta, după legile și regulamentele particulare a fiecărei țări prin mijlocul titlurilor și a patentelor liberate căpitanilor, patronilor sau corăbierilor de către autoritățile competente.

Art. 19. — Corăbiile germane intrând în un port al României și, reciproc, corăbiile române intrând în un port al Germaniei care nu vor veni decât pentru a completa încărcătura lor sau a descărca o parte din încărcătura lor vor putea, conformându-se cu toate acestea legilor și regulamentelor statelor respective, să conserve pe bordul lor partea încărcării care va fi destinată pentru alt port, sau din țara aceea sau din alta, și s-o exporteze fără a fi constrinsă să plătească, pentru această din urmă parte a încărcărei, vreun drept afară de acele de supraveghere, care nu vor putea fi percepute de altminterea decât după suma fixată pentru navigațiunea națională.

Art. 20. — Vor fi cu totul scutite de drepturile de tonaj și de expedițiune în porturile fiecăreia din cele două țări :

1) Corăbiile care, intrate cu lest de orice parte ar fi, vor pleca iar cu lest.

2) Corăbiile care, trecînd din un port al uneia din cele două țări în unul sau în mai multe porturi din

aceeași țară, vor justifica că au plătit deja aceste drepturi.

3) Corăbiile care, intrate încărcate în un port, sau cu val, sau din amânare silită, vor ieși fără să fi făcut vreo operațiune de comerț.

În caz de amânare silită, nu vor fi considerate ca operațiuni de comerț descărcatul și reîncărcatul mărfurilor pentru reparația corăbiei, transbordamentul pe o altă corabie în caz de nenavigabilitate a celui dintâi și cheltuielile necesare sau aprovizionarea echipajelor și vinderea mărfurilor stricate când administrațiunea vamilor va fi eliberat autorizațiunea.

Art. 21. — În caz de sfârșimare sau naufragiu a unei corăbii din una din cele două înalte părți contractante pe coastele celeilalte, această corabie se va bucura, atît pentru bastiment cît și pentru îmbarcare, de favorurile și imunitățile pe care legislațiunea fiecărei din țările respective o acordă propriilor sale corăbii în asemenea împrejurare. Se va da tot ajutorul și asistența căpitanului și echipajului atît pentru persoane, cît și pentru corabie și încărcarea ei. Operațiunile relative la scăpare vor avea loc conform legilor țării. Cu toate acestea, consulii sau agenții consulari respectivi vor fi admiși a supraveghea operațiunile relative la repararea sau aprovizionarea, sau vînzarea, dacă va avea loc, a corăbiilor sfârșimate sau naufragiate pe coastă. Tot ce se va fi scăpat din corabie sau încărcare, sau produsul acestor obiecte, dacă au fost vîndute, se va înapoia proprietarilor sau reprezentanților, și nu se va plăti cheltuieli de scăpare mai mari decît acelea la care ar fi supuși naționalii în asemenea cazuri.

Înaltele părți contractante convin, pe lîngă aceasta, că mărfurile scăpate nu vor fi supuse la plata nici unui drept de vamă, afară numai cînd vor fi destinate pentru consumațiune interioară.

Art. 22. — Nici corăbiile germane, nici mărfurile ce se vor afla pe bordul lor nu vor avea să plătească pe Dunăre și în porturile malului român al Dunării nici un drept special, afară numai de dreptul de vamă ce plătesc actualmente corăbiile la gurile Dunării și la Porțile de Fier și taxele actualmente în vigoare în por-

turile malului român al Dunării și stabilite cu singurul scop de a ameliora staționarea corăbiilor și favoriza execuția unor lucrări publice destinate a înlesni încărcarea și descărcarea mărfurilor.

Sub raportul acestor taxe, a dreptului de cheaj, cum și a tuturor celorlalte, corăbiile și mărfurile germane vor fi asimilate, în porturile române, corăbiilor și mărfurilor naționalilor, precum și a celor a națiunii celei mai favorizate.

Art. 23. — Companiile de navigare și proprietarii de vase, făcând un serviciu regulat de transport pe Dunăre, vor putea lua la debarcaderele stațiunelor vaselor lor terenurile necesare pentru instalarea de birouri, ateliere și depozite și le va fi permis de a stabili magazine speciale care vor fi considerate ca antrepozite de îndată ce ele vor răspunde la toate existențele legilor în vigoare în țară în această privință.

Art. 24. — Dispozițiunile convențiunei de față sînt aplicabile fără nici o excepțiune marelui ducat de Luxemburg, încît el va fi cuprins în sistemul vamal sau de impozit german.

Art. 25. — Convențiunea de față va rămînea în vigoare în timp de 10 ani începînd din ziua cînd se vor schimba ratificațiunile. În cazurile cînd înaltele părți contractante sau nici una din ele nu vor fi notificat cu 12 luni înainte de sfîrșirea zisei perioade intențiunea de a face să-i înceteze efectele, convențiunea va rămîne obligatorie pînă la expirarea unui an începînd în ziua cînd una sau alta din cele două înalte părți contractante o va fi denunțat.

Dispozițiunile care preced vor fi executorii în cele două țări o lună după schimbul ratificațiunilor.

Cele două înalte părți contractante își rezervă dreptul de a introduce, mai tîrziu și în comun acord, modifi-cațiuni care se vor socoti conform spiritului și principiului acestei convențiuni și a cărui oportunitate va fi demonstrată prin experiență.

Art. 26. — Convențiunea de față va fi ratificată și ratificațiunile vor fi schimbate la Berlin cît se poate mai curînd.

Drept care plenipotențiarii respectivi au semnat-o și au pus pe ea sigiliul armelor lor.

Făcut la Berlin, în dublu exemplar, la 14 noiembrie 1877.

(Semnat), A. Degré
(L.S.)

(Semnat), Hübner
(L.S.)

(Semnat), Reichardt
(L.S.)

„MON. OF“. NR. 77 DIN 7/19 IULIE 1881.

71

1878, februarie 19/3 martie, San-Ștefano

Preliminările păcii de la San-Ștefano încheiate între Rusia și Turcia prin care Poarta recunoștea independența României și drepturile sale la despăgubiri de război. Se stipula că, pînă la încheierea unui tratat între România și Turcia, supușii români beneficiau în Turcia de toate drepturile acordate supușilor celorlalte puteri europene. Convenția consfințea acordul Rusiei și al Turciei în virtutea căruia Poarta ceda unele teritorii în contul despăgubirilor de război.

M.S. împăratul Rusiei și m.s. împăratul otomanilor, în-suflețiți de dorința de a reda și de a asigura țărilor lor și popoarelor lor binefacerile păcii, precum și de a pre-întîmpina orișice nouă greutate ce ar putea-o amenința,

și-au numit, cu scopul de a întocmi, de a încheia și de a semna preliminările păcii, pe plenipotențiarii lor :

M.S. împăratul Rusiei, pe de o parte, pe contele Nicolae Ignatiev, general adjunct al m.s. imperiale, general-locotenent etc. etc., și pe domnul Alexandru Nelidov, șambelan al curții imperiale etc. etc.

Iar pe de alta, m.s. împăratul otomanilor, pe Savfet-pașa, ministru al afacerilor străine etc., și pe Sadulah-bei, ambasador al maiestății sale pe lângă curtea imperială a Germaniei etc.

Aceștia după ce au schimbat deplinele puteri, găsite în formă bună și cuvenită, au convenit asupra articolelor următoare :

Art. 5. Sublima Poartă recunoaște independența României ; aceasta va valorifica drepturile sale la o despăgubire ce va urma să fie dezbătută între ambele părți.

Pînă la încheierea unui tratat direct între Turcia și România, supușii români se vor bucura în Turcia de toate drepturile asigurate supușilor celorlalte puteri europene.

Art. 19. Urmează cîteva paragrafe asupra îndemnităților de război ce se cuvin Rusiei.

Pentru România :

Luînd în considerare greutățile financiare ale Turciei și în acord cu dorința m.s. sultanului, împăratul Rusiei consimte să înlocuiască plata a mare parte din sumele enumerate în paragraful precedent prin cesiunile teritoriale următoare :

a) Sandgeacul Tulcea, adică districtele (cazalele) Chilia, Sulina, Mahmudia, Isaccea, Măcin, Babadag, Hîrșova, Kiustenge și Medgidie împreună cu insulele din Deltă și Insula Șerpilor.

Nedorind să-și anexeze acest teritoriu și nici insulele din Deltă, Rusia își rezervă facultatea de a le schimba cu partea Basarabiei detașată la 1856 și mărginită la sud cu talvegul brațului Chilia și cu gura Stari-Stambul.

Chestiunea împărțirii apelor și a pescăriilor va fi reglementată de către o comisiune ruso-română într-un interval de un an de la ratificarea tratatului de pace. Cele ce urmează nu mai privesc România.

San-Ștefano, 19 februarie/3 martie 1878.

Conte N. Ignatiev
Nelidov Savfet
Sadulah

DOCUMENTE PRIVIND ISTORIA ROMÂNIEI. RĂZBOIUL PENTRU INDEPENDENȚĂ, VOL. IV, EDITURA ACADEMIEI, 1955, P. 360.

72

1878, martie 11/23, Roma

Convenție de comerț și de navigație încheiată între România și Italia prin care se menționa deplina libertate pentru supușii și navele celor două țări de a intra în orașele-porturile, râurile sau în alte locuri din ambele state în scopul exercitării operațiilor comerciale. Pentru activități de încărcare și descărcare a navelor în porturi, rade, bazine etc., cât și pentru toate formalitățile la care erau supuse navele și echipajele celor două state, se stipula reciprocitate de privilegii. Căpitanii și patronii bastimentelor române și italiene aveau libertatea de a recurge, în porturile celor două țări, la serviciile consulilor și viceconsulilor conaționali.

Orice navă aparținând uneia din părțile contractante avea dreptul, în cazul unui accident, de a se refugia în portul celuilalt stat, pentru a primi reparațiile necesare.

Art. 18 insera dreptul părților contractante de a stabili consuli generali, consuli, viceconsuli și agenți consulari în porturile, orașele și localitățile aparținând celuiilalt stat dacă normele legale ale fiecărei țări îndrituiau funcționarea acestora¹.

M.S. principele României și m.s. regele Italiei, animați de dorința de a înlesni și dezvolta relațiunile comerciale și maritime stabilite între ambele state, au hotărât de a încheia, pentru acest sfârșit, o convențiune de comerț și de navigațiune și au numit de plenipotențiar ai lor :

M.S. domnul României pe d. Michail Georgiade-Obedenaru, fost profesor la Universitatea din București, membru al Societății academice române, ofițer al ordinului *Steaua României*, decorat cu ordinul *Bene-merenti* al României, secretar gerant al Agenției române diplomatice la Roma.

M.S. regele Italiei pe excelența sa Augustin Depretis, cavaler al ordinului suprem al *Anonciadei*, marele cordon al s.s. *Maurice și Lazăr* și al *Coroanei Italiei*, deputat la Parlament, președintele său la consiliu și ministru al afacerilor străine etc. etc.

Care după ce și-au comunicat deplinele lor puteri respective, găsite în bună și regulată formă, au convenit asupra articolelor următoare :

Art. 1. Va fi reciproc deplină și întreagă libertate de comerț și de navigație între România și Italia. Supușii și navele respective vor avea liberă intrare în orașele, porturile, râurile sau în alte locuri din ambele state a căror intrare este actualmente permisă sau va putea fi pe viitor supușilor și navelor oricărei alte națiuni străine.

Art. 2. Românii în Italia și italienii în România vor avea reciproc o liberă primire la tribunale de justiție,

¹ Legea pentru ratificare a fost publicată prin I.D.R. nr. 392 din 19 februarie 1881, apărut în „Mon. of.” nr. 42 din 22 februarie/6 martie 1881. Convenția a intrat în vigoare la 1/13 aprilie 1881, data la care a avut loc schimbul instrumentelor de ratificare. A fost înlocuită prin convenția de la București, semnată la 11/23 decembrie 1892 Martens N.R.G.T. (s. II), vol. VIII, p. 837.

conformându-se legilor țării, atât pentru a reclama, cât și pentru a apăra drepturile lor în toate ramurile de jurisdicțiune stabilite de legi. Ei vor putea întrebuința în toate instanțele advocați, reprezentanți judiciari și agenți de orice clase autorizați de legile țării și se vor bucura, sub acest raport, de aceleași drepturi și avantaje care sînt și vor fi acordate naționalilor.

Art. 3. Românii în Italia și italienii în România vor fi reciproc scutiți de orice serviciu personal, sau în armata de uscat și de mare sau în gardă și miliție națională, de orice contribuțiuni sau în bani sau în natură destinată a înlocui serviciul personal, de orice împrumut forțat și de orice prestațiune sau rechizițiune militară.

Sînt, cu toate acestea, exceptate sarcinile care sînt atașate la posesiunea sub oarecare titlu a unei proprietăți, precum prestațiunile și rechizițiunile militare la care toți naționalii pot fi chemați a se supune, ca proprietari funciari sau arendași.

Vor fi asemenea dispensați de orice sarcină și funcțiune judiciară sau municipală.

Art. 4. Navele române și încărcămîntul lor în Italia și, reciproc, navele italiene și încărcămîntul lor în România la sosirea lor, sau direct din țara de origine sau din altă țară și oricare ar fi locul provenienței sau destinației încărcămîntului lor, se vor bucura în toate privințele de același tratament ca și navele naționale și încărcămîntul lor.

Nici un drept, taxă sau sarcină oarecare pusă sub oricare denumire ar fi pe corpul navei, pe pavilionul său sau pe încărcămîntul său și perceput în numele său în profitul guvernului, al funcționarilor publici, al particularilor, al corporațiunilor sau al oricăror stabilimente nu se va impune bastimentelor unuia din ambele state în porturile celuilalt, la sosirea lor, pe timpul șederii lor și la ieșirea lor, care nu ar fi asemenea și în aceleași condițiuni impus navelor naționale.

Art. 5. Naționalitatea bastimentelor va fi admisă și de o parte și de cealaltă după legile și regulamentele particulare ale fiecărei țări, după titlurile și patentele liberate căpitanilor sau patronilor de autoritățile competente.

Art. 6. În tot ceea ce privește așezarea navelor, încărcarea și descărcarea lor în porturi, rade, havre, bazine, fluvii, râuri sau canale și, în general, pentru toate formalitățile și dispozițiuni oarecare la care pot fi supuse și navele de comerț, echipajul și încărcămîntul lor, nu se va acorda navelor naționale în unul din ambele state nici un privilegiu și nici o favoare care nu va fi asemenea și pentru navele celuilalt; voința înaltelor părți contractante fiind ca, sub acest raport, bastimentele române și bastimentele italiene să fie tratate pe piciorul unei perfecte egalități și să se bucure reciproc de avantajele acordate națiunii cele mai favorizate.

Art. 7. Navele române intrînd într-un port al Italiei și, reciproc, navele Italiei intrînd într-un port al României care nu ar veni să descarce decît o parte din încărcămîntul lor vor putea, conformîndu-se însă legilor și reglementelor statelor respective, să conserve pe bordurile lor partea încărcămîntului ce ar fi destinată pentru un alt port, sau din aceeași țară sau din alta, și a o reexporta, fără a fi constrînse a plăti, pentru această din urmă parte a încărcămîntului lor, nici un drept de vamă.

Art. 8. Căpitanii și patronii bastimentelor române și italiene vor fi reciproc scutiți de orice obligațiune de a recurge, în porturile respective ale ambelor state, la expediționarii oficiali și vor putea, prin urmare, a se servi liberi sau de consulii și viceconsulii lor, sau de expediționarii ce vor desemna ei singuri, numai să se conforme, în cazurile prevăzute de codul de comerț român și în codul de comerț italian, dispozițiunilor căroră clauza de față nu acordă nici o derogatiune.

Art. 9. Dispozițiunile acestui tratat nu sînt nicicum aplicabile la navigațiunea pe lîngă mal sau cabotaj, care rămîne exclusiv rezervată, în fiecare din ambele țări, pavilionului național.

Cu toate acestea, navele române și italiene vor putea trece dintr-un port al unuia din ambele state în unul sau mai multe porturi ale aceluiași stat sau pentru a depune, în totul sau în parte, încărcămîntul lor adus din străinătate, sau pentru a compune sau completa încărcămîntul lor.

Este bineînțeles că dispozițiunile acestui articol nu derogă întru nimic de la principiile admise de Congresul din Viena și consacrate prin tratatul din Paris în privința fluviilor care despart sau traversează mai multe state.

Art. 10. Vor fi cu totul apărute de drepturile de tonaj și de expedițiune în porturile fiecăruia din ambele state :

1. Navele care intrate neîncărcate, din orice loc ar fi, vor pleca neîncărcate ;

2. Navele care trecînd dintr-un port al unuia din ambele state în unul sau în mai multe porturi ale aceluiași stat, în condițiunile determinate prin al doilea paragraf al articolului precedent, vor justifica că au achitat deja acele drepturi ;

3. Navele care intrate cu încărcămînt într-un port, sau de bunăvoie sau de oprire forțată, vor ieși fără să fi făcut nici o operațiune de comerț.

În caz de oprire forțată, nu vor fi considerate ca operațiuni de comerț debarcarea și reîncărcarea mărfurilor pentru reparațiunea navei, operațiunea de a le transborda pentru cauză de nenavigabilitate a bastimentului pe o altă navă, cheltuielile necesare pentru reprovizionarea echipajelor și vînzarea mărfurilor stricate cînd administrațiunea vămilor va fi dat pentru aceasta autorizațiune.

Rămîne bineînțeles că stipulațiunile acestui articol nu nu privesc drepturile sanitare, a căror percepere va continua de a fi exclusiv regulată după legislațiunile respective.

Art. 11. Orice navă a uneia din ambele puteri care va fi silită de timp rău sau de un accident de mare de a se refugia în un port al celeilalte puteri va avea libertatea de a se repara, de a-și procura toate obiectele ce-i vor fi necesare și de a reintra în mare, fără să aibă a plăti alte drepturi decît acelea ce ar fi achitate, în asemenea circumstanțe, de un bastiment sub pavilion național.

În caz de naufragiu sau de sfărîmare, nava sau sfărîmăturile sale, hîrțiile de bord și toate averile și mărfurile ce au fost scăpate sau produsul vînzării, dacă a

avut loc, vor fi remise proprietarilor sau agenților lor după reclamațiunea lor.

Intervențiunea autorităților locale în scăpare nu va da loc la perceperea de cheltuieli de orice natură, afară de acelea ce ar necesita operațiunile de scăpare și conservarea obiectelor scăpate, precum și acelea la care ar fi supuse, în asemenea caz, navele naționale.

Înaltele părți contractante convin, afară de aceasta, ca mărfurile și efectele scăpate să nu fie supuse la plata nici unui drept de vamă dacă însă nu sînt destinate consumațiunii interioare.

Art. 12. Se face excepțiune la stipulațiunile tratatului de față în ceea ce privește avantajele a căror obiect sînt sau vor fi produsele pescuirii naționale.

Art. 13. Mărfurile de orice natură, produsele industriei sau a solului unuia din ambele state care pot sau vor putea fi asemenea legalmente importate în celălalt sau ar fi exportate, fie pe uscat fie pe apă, nu vor fi supuse la nici un drept de intrare sau de ieșire altul decît acela ce vor avea a plăti produsele similare a oricărei alte națiuni străine cea mai favorizată.

Guvernul român se angajează a micșora drepturile de intrare care, după tariful hotărît la Viena de către comisiunea mixtă, conform art. 9 din convențiunea încheiată între România și Austro-Ungaria la 22 iunie 1875, sînt impuse actualmente produselor următoare, și anume :

I. Nr. 62, orez de la franci 3,15 suta de chilo la franci 2,50.

II. Obiectele de sticlă colorate, în formă de mărgăritare false, de mărgeanuri false și jeuri false, articole numite în românește (mărgel colorate și mărgel negre). Aceste obiecte, adăugate în tarif sub nr. 506 bis, vor plăti de 38 franci suta chilo.

Art. 14. În tot ceea ce privește drepturile de vamă la intrare și la ieșire prin frontierele de uscat și de mare, drepturi de importatiune, de exportatiune și altele, ambele înaltele părți contractante își promet reciproc de a nu acorda nici o scădere de taxă, privilegiu, favoare sau imunitate oricare supușilor și produselor celuilalt stat care nu va fi asemenea și îndată întinsă, fără con-

dițiune, naționalităților și produselor respective a ambelor țări; voința amândoror înaltelor părți contractante fiind ca, pentru tot ceea ce privește importatiunea, tranzitul, antrepozitul, reexportatiunea, drepturile locale, curtagiul, tarifele și formalitățile de vamă, precum și pentru tot ceea ce are raport la exercițiul comerțului și a industriei, românii în Italia și italienii în România se bucură de tratamentul națiunii celei mai favorizate.

Art. 15. Nici o prohibițiune sau la exportatiune nu va putea fi stabilită de către una din înaltele părți contractante în privința celeilalte care nu va fi în același timp aplicabilă la toate celelalte națiuni străine, afară însă de prohibițiunile temporare ce unul sau celălalt guvern ar găsi necesar de a stabili pentru acest finit în ceea ce privește munițiunile de război sau pentru motive sanitare.

Art. 16. Nici navele italiene, nici mărfurile care se găsesc pe bordul acelor nave nu vor avea a achita în porturile țărmlui român al Dunării nici un drept special decît taxele actualmente în vigoare în acele porturi și stabilite cu singurul scop de a se ameliora staționarea navelor și de a se favoriza executarea unor lucrări publice destinate a înlesni încărcarea și descărcarea mărfurilor.

Sub raportul acestor taxe a dreptului de cheagiu cum și a tuturor celorlalte, navele și mărfurile italiene vor fi asimilate în porturile române navelor și mărfurilor națiunii celei mai favorizate.

Art. 17. Orice reproducțiune în unul din ambele state a mărcilor de fabrică și de comerț puse în celălalt pe oarecare mărfuri, pentru a constata originea și calitatea lor, precum și orice punere în vânzare sau în circulațiune a produselor investite cu mărci de fabrică sau de comerț române sau italiene falsificate în orice altă țară străină vor fi sever interzise pe teritoriul amândoror statelor și pasibile de pedepsele prevăzute de legile țării.

Operațiunile licite, menționate în acest articol, vor putea da loc, înaintea tribunalelor și după legile țării unde au fost constatate, la o acțiune în daune-interese

valabil exersată de partea lezată contra celorla ce s-au făcut culpabili.

Naționalii unuia din ambele state care vor voi să-și asigure în celălalt proprietatea mărcilor lor de fabrică sau de comerț vor fi datori a le depune exclusiv, adică : mărcile de origine română la una din prefecturile regatului și mărcile de origine italiană la București, la grefa tribunalului de comerț.

În caz de îndoială sau de contestațiune, se înțelege că mărcile de fabrică sau de comerț cărora se aplică articolul de față sînt acelea care în fiecare din ambele state sînt legal dobîndite, conform legislațiunii țării lor, de industrialii și comercianții care se servesc de dînsese.

Guvernul mării sale domnului României, propunîndu-și de a prezenta în curînd camerelor române o lege asupra mărcilor de fabrică și de comerț, articolul de față nu va deveni aplicabil decît după ce legea în chestiune, conform dispozițiunilor generalmente admise, va fi pusă în vigoare.

Art. 18. Fiecare din înaltele părți contractante va avea facultatea de a stabili consuli generali, consuli, vice-consuli și agenți consulari în porturile, orașele și localitățile teritoriului celeilalte părți, unde o altă putere oarecare va avea permisiunea de a stabili asemenea funcționari.

Acești funcționari vor fi reciproc admiși și recunoscuți, prezentînd previziunile lor după regulile și formalitățile stabilite în țările respective, și se vor bucura de toate puterile, prerogativele, imunitățile și privilegiile care sînt sau vor fi acordate agenților de aceeași clasă a națiunii celei mai favorizate.

Art. 19. Convențiunea de față va rămîne în vigoare în timp de zece ani începînd din ziua în care se vor schimba ratificațiunile. În cazul cînd nici una din înaltele părți contractante nu va fi notificat cu douăsprezece luni înainte de sfîrșirea zisei perioade intențiunea de a-i face să înceteze efectele, convențiunea va rămîne obligatorie pînă la expirarea unui an socotit din ziua

în care una sau alta din ambele înalte părți contractante o va fi denunțat.

Dispozițiunile care preced vor fi executorii în ambele state o lună după schimbul ratificațiunilor.

Cele două înalte părți contractante își rezervă dreptul de a introduce, mai târziu și în comun acord în această convențiune, modificațiunile care se vor socoti conforme spiritului și principiilor sale și a căror oportunitate va fi demonstrată prin experiență.

Art. 20. Convențiunea de față va fi ratificată și ratificațiunile vor fi schimbate la Roma cît se poate mai curînd.

Drept care plenipotențiarii respectivi au semnat-o și au pus pe ea sigiliul armelor lor.

Făcut la Roma, în dublu exemplar, la 23 martie 1878.

(Semnat), *Obedenaru*
(L.S.).

(Semnat), *Depretis*
(L.S.).

„MON. OF”. NR. 42. DIN 22 FEBR./6 MARTIE 1881.

73

1878, martie 30/11 aprilie, Viena

Convenție de comerț între România și Elveția prin care se garantează reciprocitatea tratamentului națiunii celei mai favorizate pentru toate operațiunile de import, export și tranzit. Cele două țări acordau fabricanților și negustorilor lor, precum și agenților voiajori dreptul de a face cumpărături și vânzări impuse de necesitățile industriei. Fiecare stat se angaja

să acorde celuilalt orice favoare, privilegiu sau scădere de drepturi la import, export sau la tranzit conforme cu acelea atribuite unei a treia puteri¹.

Guvernul măriei sale domnul României și consiliul federal al Confederațiunei Elvețiene, dorind a regula raporturile de comerț ce există între ambele țări, au decis într-un comun acord de a încheia, pentru acest sfârșit, o convențiune de comerț și au numit pe plenipotențieri ai lor, anume :

Guvernul măriei sale domnitorului României :

Pe d. Ioan Bălăceanu, agentul său diplomatic la Viena ;

Consiliul federal al Confederațiunei Elveției :

Pe d. I. I. de Tschudi, trimisul său extraordinar și ministru plenipotențiar pe lângă maiestatea sa imperială și regală apostolică la Viena,

Care, după ce și-au comunicat deplinele lor puteri, găsite în bună și cuvenită formă, au convenit asupra articolelor următoare :

Art. 1. Ambele înalte părți contractante își garantează reciproc tratamentul națiunei celei mai favorizate în tot ceea ce privește importățiunea, exportățiunea și tranzitul. Fiecare din ele se angajează a face să profite celălalt de orice favoare, privilegiu sau scădere de drepturi la importățiune, la exportățiune sau la tranzit ce ar putea acorda unei a treia puteri.

Dispozițiunile ce prevăd nu se aplică la favoarele actualmente acordate sau care vor putea fi acordate în urmă de către înaltele părți contractante statelor limi-

¹ Convenția a fost votată de Adunarea Deputaților la 15 mai 1878, și de Senat la 2 iunie 1878. A intrat în vigoare la 4 decembrie 1878, în aceeași zi cu schimbarea instrumentelor de ratificare. Legea încuviințind ratificarea a fost promulgată prin I.D.R. din 13 decembrie 1878, „Mon. of.” nr. 280 din 17/29 decembrie 1878. Convenția a fost înlocuită prin tratatul de comerț încheiat la București la 26 mai/7 iunie 1886 („Mon. of.” nr. 63/1886), înlocuit, de asemenea, prin convenția din 19 februarie/3 martie 1893 („Mon. of.” nr. 26 din 30 aprilie/12 mai 1893).

trofe, pentru înlesnirea circulațiunei sau schimbul produselor din districtele de frontieră.

Ar. 2. Mărfurile de orice natură originare din unul din ambele țări și importate în celălalt nu vor putea fi supuse la drepturi de axis sau comunale superioare acelor care împovărează sau vor împovăra similare ale produțiunei națiunei celei mai favorizate.

Art. 3. Obiectele pasibile unui drept de intrare, care vor servi de mostră și care vor fi importate în Elveția de către voiajorii unor case române sau în România de către voiajorii unor case elvețiene, vor avea drept din o parte și din alta (prin îndeplinirea formalităților vamale necesare pentru a opera reexportațiunea sau reintegrațiunea în întreprimit) la restituirea drepturilor ce vor fi fost la intrare.

Art. 4. Fabricanții și negustorii români, precum și agenții voiajori mergînd în Elveția vor putea face acolo cumpărături și vânzări pentru trebuințele industriei lor și a procura comandele lor cu sau fără mostră, însă fără a colporta din mărfuri. Va fi reciprocitate în România pentru fabricanții și neguțătorii elvețieni și pentru agenții lor voiajori.

Art. 5. Certificate de origină vor fi reclamate, de către înaltele părți contractante pentru stabilirea naționalității unor oarecare mărfuri importate, după desemnarea prealabilă și într-un comun acord a acelor mărfuri.

În caz de contrariu, importatorul va trebui să prezinte la vamă sau o declarațiune făcută înaintea unui magistrat cu reședința în locul de expedițiune, sau un certificat liberat de șeful de serviciu al biroului vamal de expedițiune, sau un certificat liberat de un agent consular al țării în care importațiunea va trebui să fie făcută și rezidînd în locul de expedițiune.

Într-un mod excepțional, factura mărfurilor va putea ține loc de certificat de origină.

Art. 6. Convențiunea de față este încheiată pentru șapte ani începători din ziua schimbării ratificațiunilor. În cazul cînd nici una din înaltele părți contractante n-ar fi notificat cu douăsprezece luni înainte de sfîrșitul zisului period intențiunea sa de a face să înceteze efec-

tele acestei convențiuni, ea va rămîne obligatorie pînă la expirarea unui an socotind din ziua în care sau una sau alta din ambele înalte părți contractante o va denunța.

Art. 7. Această convențiune va fi ratificată și ratificările ei vor fi schimbate la Viena în termen de șase luni sau mai curînd dacă se poate.

Drept care plenipotențiarii au semnat convențiunea de față și au pus pe ea sigiliul armelor lor.

Făcut la Viena, în dublu original, la treizeci martie anul una mie opt sute șaptezeci și opt (30 martie 1878).

I. Bălăceanu
(L.S.)

Tschudi
(L.S.)

„MON. OF.“ NR. 280 DIN 17/29 DECEMBRIE 1878.

74

1878, iulie 1/13, Berlin

Tratatul de pace de la Berlin încheiat între marile puteri prin care se recunoaște independența de stat a României (art. 43) condiționată de îndeplinirea de către România a stipulațiilor art. 44, potrivit căruia deosebirea credințelor religioase și a confesiunilor nu putea fi opusă nimănui ca un motiv de excludere sau de incapacitate de la exercitarea drepturilor civile și politice. Totodată, se menționa că naționalii tuturor puterilor, comercianții sau alții, urmau să fie tratați în România pe baza unei desăvîrșite egalități. Prin art. 45 se confirmau prevederile convenției de la San-Stefano, care a statuat unele reglementări teritoriale. Pînă la

încheierea unui tratat destinat să reglementeze privilegiile și drepturile consulilor între Turcia și România, supușii celor două țări care călătoreau sau staționau în România și Turcia se bucurau de drepturile garantate supușilor celorlalte puteri europene. Prin tratatul de la Berlin, România a fost admisă în Comisia europeană a Dunării, care-și exercita atribuțiunile independent de autoritatea teritorială pînă la Galați.

În numele atotputernicului Dumnezeu !

M.s. împăratul Germaniei, regele Prusiei ; m.s. împăratul Austriei, rege al Bohemiei etc. și rege apostolic al Ungariei ; președintele Republicii Franceze, m.s. regina Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei, împărăteasă a Indiilor ; m.s. regele Italiei ; m.s. împăratul tuturor Rusiilor și m.s. împăratul otomanilor, doritori de a reglementa într-un cuget de ordine europeană, conform cu stipulațiunile tratatului de la Paris din 30 martie 1856, chestiunile ridicate în Orient de evenimentele anilor din urmă și de războiul care luă sfîrșit prin tratatul preliminar de la San-Stefano, au fost în unanimitate de părere că întrunirea unui congres ar fi cel mai bun mijloc de a înlesni stabilirea înțelegerii lor.

Maiestatele lor și președintele Republicii Franceze au numit pentru aceasta plenipotențiarî ai lor.

.

Acordul stabilindu-se cu fericire între dînșii, au convenit asupra stipulațiunilor următoare :

.

Art. 43. Înaltele părți contractante recunosc independența României legînd-o de condițiunile expuse în următoarele două articole.

Art. 44. În România, deosebirea credințelor religioase și a confesiunilor nu va putea fi opusă nimănui ca un motiv de excludere sau de incapacitate în ceea ce privește bucurarea de drepturi civile și politice, admiterea în sarcini publice, funcțiuni și onoruri sau exercitarea

diferitelor profesii și industrii în orice localitate ar fi. Libertatea și practica exterioară a oricărui cult vor fi asigurate supușilor pămînteni ai statului român, precum și străinilor și nu se va pune nici un fel de piedică atît organizației ierarhice a diferitelor comunități religioase, cît și raporturilor acestora cu capii lor spirituali.

Naționalii tuturor puterilor, comercianți sau alții, vor fi tratați în România fără deosebire de religie, pe piciorul unei desăvîrșite egalități.

Art. 45. Principatul României retrocedează m.s. împăratului Rusiei porțiunea teritoriului Basarabiei despărțită de Rusia în urma tratatului de la Paris din 1856 și care la apus se mărginește cu talvegul Prutului, iar la miază-zi cu talvegul brațului Chilie și cu gura Stari-Stambulului.

Art. 46. Insulele formînd Delta Dunării, precum și Insula Șerpilor, sandgeacul Tulcei, cuprinzînd districtele (Cazas) Chilia, Sulina, Mahmudia, Isaccea, Tulcea, Măcin, Babadag, Hîrșova, Kiustenge, Constanța, Medgidia sînt întrupate cu România.

Principatul mai primește afară de aceasta ținutul situat la sudul Dobrogei pînă la o linie care plecînd de la răsărit de Silistra răspunde în Marea Neagră, la miază-zi de Mangalia.

Linia granițelor se va fixa la fața locului de comisiunea europeană instituită pentru delimitarea Bulgariei.

Art. 47. Chestiunea împărțirii apelor și a pescăriilor se va supune la arbitrajul Comisiunii europene a Dunării.

Art. 48. Nu se va lua în România nici un drept de tranzit pentru mărfurile ce vor trece prin principat.

Art. 49. România va putea încheia convențiuni pentru reglementarea privilegiilor și atribuțiunilor consulilor în materie de protecțiune în principat.

Drepturile cîștigate vor rămîne în vigoare atîta timp cît ele nu vor fi modificate printr-o înțelegere comună între principat și părțile interesate.

Art. 50. Pînă la încheierea unui tratat care să reglementeze privilegiile și drepturile consulilor între Turcia și România, supușii români ce vor călători sau vor sta în Imperiul otoman și supușii otomani ce vor călători

sau vor sta în România se vor bucura de drepturile garantate supușilor celorlalte puteri europene.

Art. 51. În ceea ce privește întreprinderile de lucrări publice sau altele de asemenea natură, România va fi substituită în drepturile și îndatoririle Înaltei Porți pentru tot teritoriul cedat.

Art. 52. Pentru a mări garanțiile asigurate libertății de navigațiune pe Dunăre, recunoscută ca fiind un interes european, înaltele părți contractante hotărăsc ca toate întăririle și fortificațiile ce se găsesc pe tot cursul râului de la Porțile de Fier pînă la gurile lui să fie rase și să nu se mai poată ridica altele noi.

Nici un vas de război nu va putea să plutească pe Dunăre în josul Porților de Fier, afară de vasele ușoare destinate pentru poliția fluviului și pentru serviciul vamal.

Vasele staționate ale puterilor la gurile Dunării vor putea totuși să se suie pînă la Galați.

Art. 53. Comisiunea europeană a Dunării, în sînul căreia va fi reprezentată România, este menținută în funcțiile ei, pe care le va exercita de acum înainte cu o desăvîrșită independență de autoritatea teritorială pînă la Galați. Toate tratatele, aranjamentele, actele și hotărîrile care privesc drepturile, privilegiile, prerogativele și îndatoririle sale sînt confirmate.

Art. 54. Cu un an înainte de încetarea termenului însemnat duratei acestei comisiuni europene, puterile se vor pune în înțelegere comună asupra prelungirii puterilor sale sau asupra modificărilor ce vor găsi de cuviință de a se introduce într-însele.

Art. 55. Reglementele de navigațiune, de poliție fluvială și supraveghere de la Porțile de Fier pînă la Galați se vor întocmi de Comisia europeană cu asistența delegaților statelor țarmurene și se vor pune în armonie cu acele care au fost făcute sau care vor fi edificate pentru parcursul din jos de Galați.

Art. 56. Comisiunea europeană dunăreană se va înțelege cu cei în drept pentru a asigura întreținerea farului din Insula Șerpilor.

Art. 57. Executarea lucrărilor destinate a înlătura piedicile pe care Porțile de Fier și cataractele le opun navigațiunei s-a încredințat Austro-Ungariei.

Statele învecinate cu aceste părți ale fluviului vor acorda toate înlesnirile ce s-ar putea cere în interesul acestor lucrări. Dispozițiunile art. 6 din tratatul de la Londra din 13 martie 1871 relative la dreptul perceprii unei taxe provizorii pentru acoperirea acestor cheltuieli sînt menținute în favoarea Austro-Ungariei.

.

Art. 64. Tratatul de față se va ratifica și ratificările se vor schimba la Berlin într-un termen de 3 săptămîni sau, dacă este posibil, și mai curînd.

Spre încredințarea căroră plenipotențiarii respectivi l-au subsemnat și au pus pe dînsul sigiliile armelor lor.

Făcut la Berlin în a 13-a zi a lunii lui iulie 1878.

von Bismark, B. Bülow, Hohenlohe, Andrassy, Karolyi, Haymerle, Waddington, Saint Vallier, H. Desprez, Beaconsfield, Salisbury, Odo Russell, L. Corti, Launay, Gorceacov, Suvalov, P. d'Oubril, Al. Caratheodory, Mehmed-Ali, Sadulah.

DOCUMENTE PRIVIND ISTORIA ROMÂNIEI. RĂZBOIUL PENTRU INDEPENDENȚĂ, VOL. IX, 1955, P. 370.

75

1880, februarie 2/14, Viena

Tratat consular încheiat între România și Elveția prin care se stabilesc modalitățile necesare pentru înființarea de consulate generale, consulate și vice consulate în orașele, porturile și localitățile aparținînd celeilalte

părți. Pe bază de reciprocitate, consuli beneficiau de imunități, onoruri și privilegii corespunzătoare funcțiilor lor. Consuli aveau dreptul de a arbora pavilionul țării lor pe casa consulară în zilele de solemnități publice, precum și în alte circumstanțe speciale. Funcționarii consulari ai celor două țări erau îndrituiți să traducă și să legalizeze orice fel de documente emenate de la autoritățile sau funcționarii țării, având putere și valoare asemănătoare cu acele făcute de interpreții jurați¹.

Alteța sa regală domnul României și consiliul federal al Confederațiunei Elvețiene, dorind a înlesni și dezvolta mai mult relațiunile deja existente între ambele state, au hotărât de a încheia pentru acest sfârșit un tratat consular și au numit ca plenipotențiarilor lor, anume:

Alteța sa regală domnul României, pe d. Ion Bălăceanu, trimisul său extraordinar și ministru plenipotențiar pe lângă maiestatea sa imperială și regală apostolică;

Și consiliul federal al Confederațiunei Elvețiene, pe d. I. I. de Tschudi, trimisul său extraordinar și ministru plenipotențiar pe lângă maiestatea sa imperială și regală apostolică;

Care, după ce și-au comunicat deplinele lor puteri, aflate în bună și deplină formă, au convenit asupra articolelor următoare:

Art. 1. Fiecare din înaltele părți contractante va avea facultatea de a stabili un consul general, consuli și vice-consuli în orașele, porturile și localitățile teritoriului celorlalte părți.

Numiții agenți vor fi reciproc admiși și recunoscuți după prezentarea proviziunilor lor, după regulile și formalitățile stabilite între statele respective. Execuaturul necesar pentru liberul exercițiu al funcțiunilor lor va fi liberat fără plată și, după prezentarea zisului exe-

¹ Legea ratificării a fost promulgată prin I.D.R. nr. 20 din 8 ianuarie 1881, „Mon. of.” nr. 7 din 11/23 ianuarie 1881. Instrumentele de ratificare s-au schimbat la 31 ianuarie 1881, dată la care a și intrat în vigoare convenția.

cuatur, autoritatea superioară de la locul de reședință va lua imediat măsurile necesare ca să-și poată împlini datoriile funcțiunei lor și ca să fie admiși să se bucure de scutirile, prerogatoriile, imunitățile, onorurile și privilegiile legate de această funcțiune.

Cu toate acestea, ambele înalte părți contractante își rezervă dreptul de a determina reședințele unde nu le vor conveni de a admite funcționari consulari ; dar este bine înțeles că, în această privință, ambele guverne nu-și vor opune respectiv nici o restricțiune, care nu va fi comună, în țara lor, la toate celelalte națiuni.

Guvernul care a acordat execuaturul va avea facultatea de a-l retrage, indicînd motivele pentru care el a crezut de cuviință de a lua această măsură.

Art. 2. În caz cînd un funcționar consular ar exercita un comerț sau o industrie, el va fi ținut să se supună, în ceea ce privește comerțul sau industria sa, la aceleași legi și uzuri la care sînt supuși, în același loc, în ceea ce privește comerțul și industria lor, naționalii și eventual comercianții ai națiunii celei mai favorizate.

Afară de acestea, este înțeles că, atunci cînd una din înaltele părți contractante va alege consul general al său, consul sau viceconsul într-un oraș, port sau localitate a celeilalte părți pe un supus al acesteia, zisul funcționar consular va urma de a fi considerat ca supus al statului căruia aparține, și că, prin urmare, va fi supus legilor și regulamentelor care cîrmuiesc naționalii în locul reședinței lor, fără ca această obligațiune să poată jigni, în orice ar fi, exercițiul funcțiunilor sale, nici a atinge inviolabilitatea arhivelor consulare.

Art. 3. Consulul general, consuli și viceconsulii României în Elveția și, reciproc, consulul general, consuli și viceconsulii Confederațiunei Elvețiene în România vor putea pune deasupra porții exterioare a consulatului general, consulatului sau viceconsulatului armele țării lor, cu inscripțiunea : Consulatul general, consulatul sau viceconsulatul...

Ei vor putea asemenea arbora pavilionul țării lor pe casa consulară în zilele de solemnități publice, precum și în alte circumstanțe obișnuite.

Este bineînțeles că aceste semne exterioare nu vor putea fi niciodată interpretate ca constituind un drept de azil, dar vor servi mai ales a arăta naționalilor reședința consulară.

Art. 4. Funcționarii consulari care nu sînt supuși țării unde își au reședința nu vor putea fi somați a se înfățișa ca martori înaintea tribunalelor.

Cînd justiția locală va avea trebuință de a lua de la dînșii vreo declarațiune juridică, ea va fi datoare de a se transporta la domiciliul lor pentru a o primi prin grai sau a delega, pentru acest scop, un funcționar competent sau a o cere prin scris.

Art. 5. Arhivele consulare vor fi inviolabile, și autoritățile locale nu vor putea sub nici un pretext și nici într-un caz vizita sau sechestra hîrțile care vor face parte din aceste arhive.

Aceste hîrtii trebuiesc să fie totdeauna cu totul separate de registrele și hîrțile relative la comerțul sau industria ce ar putea exercita consulul general, consuli sau viceconsuli respectivi.

Art. 6. Cînd un funcționar consular va înceta din viață fără a lăsa pe loc un înlocuitor desemnat, autoritatea locală va proceda imediat la punerea sigilelor pe arhive în prezența unui agent consular al unei națiuni amice și a doi supuși ai țării consulului încetat din viață sau, în lipsa acestora din urmă, a doi notabili locali.

Procesul-verbal al acestei operațiuni va fi încheiat în două expedițiuni, și unul din ambele exemplare va fi trimis consulului general al națiunii defunctului sau, în lipsa consulului general, funcționarului consular mai în apropiere.

Ruperea sigiliilor va avea loc, pentru remiterea arhivelor noului funcționar consular, în prezența autorităților locale și a persoanelor care, asistînd la punerea ziselor sigilii, ar locui încă în acea localitate.

Art. 7. Funcționarii consulari ai ambelor state vor avea dreptul de a primi în cancelariile lor și la domiciliul părților interesate toate declarațiunile și alte acte de resortul jurisdicțiunii voluntare ce vor putea să aibă de făcut negustorii și supușii din statul lor.

Vor fi asemenea autorizați a primi, în calitate de notari, dispozițiunile testamentare ale naționalilor lor.

Vor avea încă dreptul de a încheia, în aceeași calitate, în cancelariile lor toate actele convenționale între naționalii lor și alte persoane din țara în care își au reședința și, asemenea, toate actele convenționale relative la supușii acestei din urmă țări, numai cu condițiunea, bineînțeles, ca aceste acte să se refere la bunuri situate sau la afaceri ce sînt a se trata pe teritoriul națiunii reprezentate de funcționarul consular, înaintea căruia ele vor fi încheiate.

Copiile și extractele acestor acte, formal legalizate de zișii funcționari și sigiliul consular, vor face probă, atît înaintea justiției cît și în afară, fie în România fie în Elveția, cu același titlu ca și originalele și vor avea aceeași putere și valoare ca și cum ar fi fost încheiate înaintea unui notar sau înaintea unui ofițer public din ambele țări, numai ca aceste acte să fi fost redactate în formele cerute de legile statului cărui aparțin funcționarii consulari și ca să fi fost în urmă supuse timbrului și înregistrării, precum și celorlalte formalități asupra materiei în țara unde actul va trebui să-și primească execuțiunea.

Funcționarii consulari respectivi vor putea traduce și legaliza orice fel de documente emenate de la autoritățile sau funcționarii țării, și aceste traducțiuni vor avea în țara reședinței lor aceeași putere și valoare ca și cum ar fi fost făcute de interpreți jurați.

Art. 8. Cînd un român ar muri în Elveția fără să lase moștenitori cunoscuți, nici executori testamentari, autoritățile elvețiene vor aviza despre aceasta pe funcționarul consular român în arondismentul căruia decesul a avut loc, pentru ca să transmită interesatilor informațiunile necesare.

Aceeași încunoștințare se va face de către autoritățile competente române funcționarilor consulari elvețieni cînd un elvețian ar muri în România fără să lase moștenitori cunoscuți, nici executori testamentari.

Autoritățile competente ale localităților unde s-a întîmplat decesul sînt datoare a lua, în privința bunurilor mobiliare și imobiliare ale defunctului, toate mă-

surile conservatoare prescrise de legislațiunea țării pentru succesiunile naționalilor.

Art. 9. Funcționarii consulari români în Elveția și funcționarii consulari elvețieni în România se vor bucura în mod reciproc de toate puterile, atribuțiunile, prerogativele, scutirile și imunitățile de care se bucură, sau se vor bucura pe viitor, funcționarii consulari de același grad ai națiunii celei mai favorizate.

Art. 10. În caz de împiedicare, de absență sau de moarte a consulului general, consulilor sau viceconsulilor, cancelarii sau secretarii, care vor fi fost prezențați de mai înainte, în zisa lor calitate, autoritățile respective vor fi admise de drept a exercita ad-interim funcțiunile consulare și se vor bucura în timpul acela de scutirile și privilegiile care sînt prevăzute de prezentul tratat.

Art. 11. Consulul general, consuli sau viceconsulii ambelor țări vor putea, în exercițiul puterilor ce le sînt atribuite, a se adresa la autoritățile circumscripțiilor lor pentru a reclama în contra oricărei infracțiuni la tratatele sau convențiunile existente între ambele țări și în contra oricărui abuz de care naționalii lor vor avea a se plînge.

În lipsa unui agent diplomatic al țării lor, ei vor putea chiar recurge la guvernul statului în care își au reședința.

Art. 12. Prezentul tratat va fi ratificat, și ratificările se vor preschimba la Viena în termen de opt luni sau mai curînd de se va putea.

El va rămîne în vigoare pe timp de zece ani cu începere din ziua schimbării ratificărilor. În cazul cînd nici una, nici alta din înaltele părți contractante nu ar fi notificat cu douăsprezece luni înainte de sfîrșitul zisului termen de zece ani intențiunea sa de a face să-i înceteze efectele sale, prezentul tratat va rămîne obligatoriu pînă la expirarea unui an socotit din ziua în care una sau cealaltă din ambele înalte părți contractante îl va denunța.

Spre credința căroră, plenipotențiarii respectivi au subscris tratatul de față și au pus pe el sigiliul armelor lor.

Făcut la Viena, în dublu exemplar, la 14 februarie 1880.

(s) I. Bălăceanu

(s) I. I. de Tschudi

„MON. OF.“ NR. 7 DIN 11/23 IANUARIE 1881.

76

1880, martie 24/5 aprilie, București

Tratat de comerț și de navigație încheiat între România și Anglia prin care se acordă supușilor celor două țări libertatea de a face comerț, putînd intra, călători și staționa, cu respectarea legilor țărilor respective. Supușii români și englezi beneficiau de privilegii, scutiri și imunități asemănătoare cu acelea atribuite supușilor unei a treia puteri. Cetățenii celor două țări erau reciproc scutiți pe teritoriul celeilalte părți de serviciul militar și de orice contribuție în bani sau în natură destinată să suplinească serviciul militar. Părțile contractante vor numi consuli etc.¹.

¹ Convenția a fost votată de Adunarea Deputaților la 1 aprilie 1880 și de Senat la 4 aprilie 1880. Legea de ratificare a fost promulgată prin I.D.R. publicat în „Mon. of.“ din 29 iunie/11 iulie 1880. Ratificările s-au schimbat la 30 iunie/12 iulie 1880, dată la care convenția a intrat în vigoare. Acest tratat a fost modificat parțial prin tratatul adițional încheiat la 14/26 noiembrie 1886 („Mon. of.“ nr. 211 din 20 decembrie 1886) și înlocuit prin convenția comercială din 1/13 august 1892 („Mon. of.“ din 20 ianuarie/11 februarie 1893).

Alteța sa regală domnul României și maiestatea sa regina Regatului Marii Britanii și Irlandei, animați de dorința de a regula într-un mod satisfăcător relațiunile comerciale și maritime între cele două state, au hotărât să încheie în acest scop un tratat de comerț și de navigație și au numit plenipotențieri ai lor, adică :

Alteța sa regală domnul României pe domnul Vasile Boierescu, ministrul său secretar de stat la Departamentul Afacerilor Străine, mare cruce a ordinelor Steaua României, Coroana de fier, Coroana Italiei etc., etc. Maiestatea sa regina Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei, pe domnul William Arthur White, Esquire, membru al preaconorabilului ordin al Baiei, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al maiestății sale pe lângă alteța sa regală domnul României.

Care, după ce și-au comunicat deplinele lor puteri, găsite în bună și cuvenită formă, s-au învoit și au formulat articolele următoare :

Art. 1. Va fi deplină și întreagă libertatea de comerț și navigațiune, într-un mod reciproc, între supușii celor două înalte părți contractante, care vor putea, și unii și alții, să se stabilească liber pe teritoriul celeilalte țări.

Supușii români în teritoriile (cuprinzându-se și coloniile și posesiunile străine) maiestății sale britanice și supușii Britaniei în România vor putea reciproc, conformându-se legilor țării, să intre, să călătorească, să petreacă în toată libertatea în orice parte ar fi a teritoriilor respective pentru a îngriji de afacerile lor ; ei se vor bucura în acest scop, pentru persoanele și bunurile lor, de aceeași protecțiune ca și naționalii sau ca supușii oricărei alte a treia țări cea mai favorizată în această privință.

Ei vor putea să-și exercite industria, să facă comerț, atât cu ridicata cât și în detaliu, în toată întinderea celor două teritorii fără a fi supuși, fie în ceea ce privește persoanele sau bunurile lor, fie în ceea ce privește exercitarea comerțului sau industriei, la taxe generale sau locale, la impozite sau obligațiuni de orice natură ar fi altele sau mai oneroase decât cele care sînt sau vor putea fi stabilite asupra naționalilor sau supu-

șilor oricărei a treia țări cea mai favorizată în această privință.

Drepturile, privilegiile, scutirile, imunitățile și orice favoruri de care s-ar bucura în materie de comerț sau industrie supușii înaltelor părți contractante sau care sînt și vor fi acordate supușilor unei a treia puteri vor fi întinse supușilor celeilalte.

Supușii români în teritoriile (cuprinzîndu-se coloniile și posesiunile străine) maiestății sale britanice și supușii britanici în România vor avea deplina libertate de a dobîndi, de a poseda, de a alinia, în toată întinderea teritoriile respective, orice fel de proprietate pe care legile țării permit sau vor permite supușilor oricărei alte națiuni străine de a dobîndi sau de a poseda.

Ei vor putea să dobîndească această proprietate și să dispună de dînsa prin vindere, donație, contract de căsătorie, testament și prin oricare alt mod în aceleași condiții care sînt sau vor fi stabilite în privința supușilor oricărei alte națiuni străine, fără a fi supuși la taxe, impozite sau sarcini sub orice denumire ar fi altele și mai ridicate decît acele care sînt sau vor fi stabilite asupra supușilor străini sau asupra naționaliilor. Ei vor putea asemenea să exporteze liber produsul vînzării proprietății și, în genere, bunurile lor, fără ca să fie supuși de a plăti ca străini, din cauza exportățiunii, drepturi altele sau mai ridicate decît acele pe care naționaliile sau supuși oricărei alte a treia puteri, cea mai favorizată în această privință, ar trebui să achite în asemenea împrejurări.

Ei vor fi scutiți de orice funcțiune oficială obligatorie judiciară, administrativă sau municipală. Ei se vor bucura asemenea de tratamentul națiunii cele mai favorizate în ceea ce privește dreptul de a sta înaintea tribunalelor, urmărirea și apărarea drepturilor lor și în ceea ce privește vizitele domiciliare, la domiciliurile, fabricile, magazinurile sau prăvăliile lor.

Supușii români în teritoriile (cuprinzîndu-se coloniile și posesiunile străine) maiestății sale britanice și supușii britanici în România vor fi reciproc scutiți de orice serviciu personal, fie în armatele de uscat sau de mare, fie în gardele sau milițiile naționale, de cuartir mili-

tar, de orice contribuțiune, fie în bani, fie în natură, destinată să țină loc de serviciu personal, de orice împrumut forțat, de orice prestațiune sau rechizițiune militară.

Sînt însă exceptate sarcinile care sînt alipite posesiunii, sub orice titlu, a unui bun imobiliar, precum și prestațiunile și rechizițiunile militare la care toți naționali pot fi chemați a se supune în calitate de proprietari funciari.

Art. 2. Productele pămîntului și manufacturilor, precum și mărfurile venind din România și importate în țările (cuprinzîndu-se coloniile și posesiunile străine) maiestății sale britanice și productele pămîntului și manufacturilor, precum și mărfurile venind din țările (cuprinzîndu-se coloniile și posesiunile străine) maiestății sale britanice care vor fi importate în România nu vor fi supuse pentru consumațiune, antrepozit, neexportațiune sau tranzit la drepturi sau taxe alte sau mai ridicate, fie generale, fie locale, fie municipale, și vor fi tratate în toate privințele ca productele pămîntului sau manufacturilor ale națiunii celei mai favorizate. Nu se va percepe în România la exportațiunea oricărei mărfi pentru teritoriile (cuprinzîndu-se coloniile și posesiunile străine) maiestății sale britanice, nici în teritoriile (cuprinzîndu-se coloniile și posesiunile străine) maiestății sale britanice la exportațiunea oricărei mărfi pentru România drepturi altele sau mai ridicate decît cele la care sînt supuse produsele similare la exportațiunea lor pentru o a treia țară, cea mai favorizată în această privință.

Nici una din înaltele părți contractante nu va putea stabili în privința celeilalte nici o prohibițiune la importațiune, la exportațiune sau tranzit care să nu fie aplicabilă în circumstanțe identice unei a treia țări, cea mai favorizată în această privință.

Asemenea supușii români în țările (cuprinzîndu-se coloniile și posesiunile străine) maiestății sale britanice și supușii britanici în România se vor bucura de tratamentul națiunii cele mai favorizate în tot ce privește taxele locale și comunale, formalitățile de vamă, curtagiul maritim și tratamentul probelor sau modelurilor

introduse de călătorii de comerț și în tot ce se rapoartă la comerț.

Art. 3¹. Guvernul român se îndatorește a introduce în tariful stabilit la Viena de comisiunea mixtă, conform articolului IX al convențiunei încheiate între România și Austro-Ungaria la 22 iunie 1875, modificățiunile și reducățiunile următoare purtând asupra articolelor mai jos enumerate².

Art. 4. Drepturile „ad-valorem“, în cazurile unde prezentul tratat le prevede, vor fi calculate după valoarea la locul de proveniența obiectului importat, mărite cu cheltuielile de transport, de asigurare și de comision necesar pentru importațiune într-unul din ambele teritorii pînă la portul de descărcare sau locul de intrare.

Importatorul trebuie a alătura pe lîngă declarațiunea sa scrisă constatînd valoare și specificarea mărfii importate o factură indicînd prețul real și emanînd de la fabricant sau vînzător.

Dacă vama, în cele 24 ore după care declarațiunea îi va fi prezentată, consideră că valoarea declarată este nesuficientă, dînsa va avea dreptul de a reține mărfurile, plătînd importatorului prețul declarat de el, mărit cu 10⁰/o.

Această plată trebuie efectuată în cele cincisprezece zile care au urmat declarațiunei, și drepturile, dacă acestea au fost percepute, vor fi restituite în același timp.

Art. 5. Supușii români în teritoriile (cuprinzîndu-se coloniile și posesiunile străine) maiestății sale britanice și supușii britanici în România se vor bucura de aceleași drepturi ca și naționali sau care sînt acordate acum, sau vor putea fi acordate în viitor, supușilor unei a treia țări, cea mai favorizată în această privință, în tot ceea ce privește mărcile, desemnurile și

¹ Dispozițiile tarifare ale acestui articol au fost înlocuite prin acele cuprinse în articolul I al tratatului din 14/26 noiembrie 1886.

² Articolele din convenția mai sus-citată se referă la o serie de produse, precum: culori, pîslă, tălpi, șoșoni, fire de bumbac, țesături de iută, petrol brut și rafinat etc., care au făcut obiectul modificărilor și reducerilor din prevederile art. III.

etichetele de fabrică sau de comerț, precum și modelurile și probele pentru fabricanți.

Fie bineînțeles că acei care vor voi a profita de zisa protecțiune vor trebui să îndeplinească formalitățile cerute de legile țărilor respective.

Art. 6. Orice reducțiune în tarifele drepturilor la importațiune sau la exportațiune, precum și orice favoare sau imunitate pe care una din înaltele părți contractante ar putea-o acorda supușilor sau comerțului sau navigației unei a treia puteri va fi întinsă imediat și fără condiții celeilalte.

Art. 7. Năvile române și încărcămintele lor în teritoriile (cuprinzându-se coloniile și posesiunile străine) maiestății sale britanice și năvile britanice și încărcămintele lor în România, la sosirea lor dintr-un port oarecare și oricare ar fi locul originii sau a destinațiunii încărcămîntului lor, se vor bucura, sub toate raporturile, de același tratament ca și năvile naționale și încărcămintele lor.

Stipulația precedentă se va aplica la tot ce concertă modul de a trata, drepturile și sarcinile locale în porturi, bazinuri, docuri, rade, râuri și canale în ambele țări, la pilotaj și, în general, la tot ce concernă navigațiunea.

Orice favoare sau scutire sub acest raport sau orice privilegiu în materie de navigațiune acordat de una din înaltele părți contractante unei a treia puteri va fi întinsă în același timp și fără condițiune celeilalte părți.

Toate năvile care conform legilor române trebuie a fi considerate ca năvi române și toate năvile care după legile Marii Britanii trebuie a fi considerate ca năvi britanice vor fi considerate respectiv, pentru aplicațiunea prezentului tratat, ca năvi române sau britanice.

Cu toate acestea, se face excepțiunea dispozițiunilor care preced în ceea ce privește cabotajul, al cărui regim rămîne supus legilor respective ale ambelor țări.

Art. 8. Fiecare din cele două înalte părți contractante va putea numi consuli generali, consuli, vice-consuli, proconsuli și agenți consulari pentru a rezida în porturile și orașele teritoriilor celeilalte puteri. Însă

numiții ofițeri consulari nu vor putea intra în funcțiune decât după ce vor fi agreeți și admiși, în formele obișnuite, de guvernul pe lângă care sînt acreditați. Ei vor exercita aceleași funcțiuni și se vor bucura de aceleași privilegii, scutiri și imunități care sînt sau vor fi acordate ofițerilor consulari ai națiunii celei mai favorizate.

Art. 9. Orice vas de război sau corabie de negoț a uneia din înaltele părți contractante care va fi silită de furtună sau de orice alt accident să se refugieze într-un port al celeilalte va avea libertatea de a se căptuși cu scînduri și de a se îndestula cu toate obiectele ce vor fi trebuincioase și de a pleca pe mare, fără a plăti alte drepturi decât acelea care vor fi achitate în asemenea împrejurări de către un vas național.

Dacă însă patronul vreunei corăbii de negoț ar avea necesitatea de a se desface de o parte din mărfurile sale pentru a subveni la cheltuielile sale, el nu va întîlni nici o împiedicare din partea autorităților locale; patronul însă va fi ținut să se conformeze ordonanțelor și tarifelor din locul unde a abordat.

Dacă s-ar întîmpla ca un vas de război sau o corabie de negoț a uneia din înaltele părți contractante să fie aruncat sau să facă naufragiu pe coasta celeilalte, acest vas sau corabie, precum și rămășițele sale, proviziunile și grementul (pînze, catarge, frînghii etc.) și toate efectele și mărfurile care vor fi scăpate, înțelegîndu-se chiar cele ce se vor fi aruncat în mare sau produsul vînzării lor, de vor fi fost vîndute, precum și toate hîrțiile găsite pe bordul unui asemenea vas sau corabie, naufragiată sau azvîrlită pe coastă, vor fi predate proprietarilor sau agenților acestora, în urma reclamațiunei din partea lor, de către ofițerii sau funcționarii români sau britanici care ar fi, după legile și ordonanțele guvernelor lor respective, însărcinați cu protecțiunea, conservățiunea și privegherea proprietăților naufragiate. În lipsa proprietarilor sau a agenților la fața locului, zisul vas, precum și obiectele și grementele sus-menționate vor fi predate de ofițerii și funcționarii sus-menționați, consulului general, consulului, viceconsulului sau agentului consular român sau

britanic în districtul căruia naufragiul sau înnămolirea se va fi întâmplat, în urma reclamațiunei sale prezentată în termenul pe care l-au fixat legile țării. Zișii funcționari consulari, proprietari sau agenți nu vor putea plăti nimic alt decât cheltuielile ce vor fi necesitate operațiunile de scăpare și conservățiunea obiectelor scăpate, precum și acele la care ar fi supuse vasele naționale.

Cu toate acestea, s-a convenit ca, dacă proprietarul efectelor și mărfurilor sau agentul său nu se va găsi la fața locului, dar se va întâmpla să fie un indigen al țării în care naufragiul sau nămolirea s-a întâmplat, efectele sau mărfurile care-i aparțin sau, după întâmplare, produsul vânzării nu vor rămâne în mâinile funcționarilor consulari, ci vor fi depuse după legile zisei țări, pentru ca să fie predate celui în drept.

Mărfurile și efectele scăpate din naufragiu vor fi scutite de orice drept de vamă, afară numai de cazul când vor fi date consumățiunei, și, în acest caz, vor plăti aceleași drepturi ca și cum ar fi fost importate de corăbiile naționale.

În cazul fie de odihnă forțată, fie de înnămolire sau de naufragiu, consulii generali, consulii, viceconsulii și agenții consulari respectivi vor fi autorizați, dacă proprietarul sau patronul sau vreun agent al proprietarului nu e prezent sau, dacă e prezent, în urma cererii sale, să intervină pentru a da concursul compatrioților lor.

Intervențiunea autorităților locale, când proprietarii, agenții lor, căpitanul sau funcționarii consulari se găsesc la fața locului, se va mărgini întru a menține ordinea și a da concursul lor acțiunii acestor persoane pentru ca să îngrijească să se observe regulamentele în vigoare pentru intrarea și ieșirea efectelor și mărfurilor scăpate și pentru ca drepturile de care ar fi pasibile să fie achitate.

În cazul însă de absență nu numai a proprietarului, căpitanului sau altor agenți, ci și a consulilor generali, consuli, viceconsuli sau agenți consulari și pînă la sosirea lor, autoritățile locale vor avea grijă de a lua

măsurile necesare pentru protecțiunea indivizilor și conservațiunea efectelor naufragiate.

Art. 10. Ofițerii consulari români în teritoriile (cuprinzându-se coloniile și posesiunile străine) maiestății sale britanice și ofițerii consulari britanici în România vor primi de la autoritățile locale înlesnirile acordate de lege sau conform dispozițiunilor tratatelor încheiate cu o a treia putere pentru restituțiunea marinarilor dezertori ai țărilor respective.

Art. 11. Ratificările prezentului tratat se vor schimba la București în cel mai scurt termen posibil. El se va pune în execuțiune imediat și va rămîne în vigoare în timp de zece ani socotiți din ziua schimbării ratificărilor. În cazul cînd nici una din cele două părți contractante nu va fi făcut să se notifice douăsprezece luni înaintea expirațiunei a zisei perioade de zece ani intențiunea sa de a face să înceteze efectele prezentului tratat, el va rămîne în vigoare pînă la expirațiunea unui an socotit din ziua cînd una sau cealaltă din cele două părți contractante va face denunțarea sa.

Drept care plenipotențiarii au semnat prezentul tratat și au pus pe dînsul sigiliile lor.

Făcute în dublu original la București în ziua de 24 martie (5 aprilie) anul 1880.

(s) B. Boerescu
(L.S.)

(s) W. A. White
(L.S.)

„MON. OF.” NR. 144 DIN 29 IUNIE/11 IULIE 1880.

77

1880, august 2/14, Bruxelles

Convenție de comerț încheiată între România și Belgia prin care se acordă supușilor celor două țări dreptul de a exercita comerțul, stabilindu-se liber pe

teritoriul celeilalte părți contractante și de a beneficia pentru persoanele și bunurile lor de aceeași protecție ca și naționalii. Românii în Belgia și belgienii în România aveau dreptul de a dobîndi, a poseda sau a înstrăina orice fel de proprietate mobilă sau imobilă și a dispune de ea prin cumpărare, vînzare, donație, schimb etc., plătind aceleași taxe, impozite ori sarcini ca și naționalii. Se acorda clauza națiunii celei mai favorizate ¹.

Alteța sa regală domnul României și maiestatea sa regele belgilor, animați de dorința de a înlesni și a dezvolta relațiunile comerciale stabilite între cele două țări, au hotărît să se încheie pentru acest scop un tratat și au numit plenipotențieri ai lor respectivi.

Alteța sa regală domnul României, pe d. M. Mitili-neu, comandor al ordinului său Steaua României etc., etc., etc., ministrul său reședinte pe lângă maiestatea sa regele belgilor.

Maiestatea sa regele belgilor, pe d. Frière-Orban, mare cruce al ordinului său Leopold etc., etc., etc., ministru de stat, ministrul său al afacerilor străine ;

Care, după ce și-au comunicat deplinele lor puteri respective, găsite în bună și cuvenită formă, au convenit asupra următoarelor articole :

Art. 1. Va fi reciproc deplină și întreagă libertate de comerț și de navigațiune între supușii celor două înalte părți contractante, care vor putea, și unii și alții, să se stabilească liber pe teritoriul celeilalte țări.

Românii în Belgia și belgii în România vor putea, reciproc, conformîndu-se cu legile țării, să intre, să

¹ A fost precedată de o declarație (1877) pentru reglementarea provizorie a relațiilor comerciale dintre cele două țări. Convenția a fost votată de Adunarea deputaților la 3 februarie 1881 și de Senat la 11 februarie 1881. Legea pentru încuviințarea ratificării a fost promulgată prin I.D.R. nr. 389 din 19 febr. 1881, „Mon. of.” nr. 42 din 22 febr./6 martie 1881. Instrumentele de ratificare s-au schimbat la 13 martie 1881 și au intrat în vigoare la aceeași dată. A fost înlocuită prin convenția din 10/22 ianuarie 1894 („Mon. of.” nr. 3 din 3/15 aprilie 1894).

călătorească sau să petreacă în toată libertatea în orice parte a teritoriilor respective, spre a-și căuta de afacerile lor; ei se vor bucura, spre acest finit, pentru persoanele și bunurile lor de aceeași protecțiune ca și naționalii.

Ei vor putea, în toată întinderea celor două teritorii, să exercite industria, să facă comerț, atât cu ridicata cât și în detaliu, fără a fi supuși nici pentru persoanele și bunurile lor, nici pentru exercitiul comerțului sau al industriei lor la taxe generale sau locale, nici la impozite sau obligațiuni de orice natură ar fi, altele sau mai oneroase, decât acelea care sînt sau vor putea fi stabilite asupra naționalilor; privilegiile, exempțiunile, imunitățile și orice favoruri de care s-ar bucura în materie de comerț și industrie supușii uneia din înaltele părți contractante vor fi comune și pentru supușii celeilalte.

Art. 2. În ceea ce privește dreptul de a dobîndi, a poseda sau a înstrăina orice fel de proprietate mobilă sau imobiliară, românii în Belgia și belgii în România se vor bucura de drepturile supușilor statului celui mai favorizat.

Ei vor putea, în aceste margini și în aceleași condițiuni ca și supușii statului celui mai favorizat, să dobîndească asemenea proprietăți și să dispună de dînsese prin cumpărare, vînzare, donațiuni, schimb, contract de căsătorie, testament, moștenire, sau în orice alt mod ar fi, fără a fi supuși la taxe, impozite ori sarcini, sub orice denumire ar fi, altele sau mai urcate decât acelea care sînt stabilite pentru naționali.

Ei vor putea, asemenea, să exporte liber produsul vînzării proprietății lor și în general al bunurilor lor, fără a fi ținuți a plăti drepturi altele sau mai urcate decât acelea ce naționalii ar fi avînd a plăti în asemenea împrejurări.

Art. 3. Neguțătorii, fabricanții și industriașii în genere ai uneia din cele două țări contractante, călătorind în cealaltă țară sau făcînd să călătorească printr-însa comișii și agenții lor, fie cu sau fără mostre — în interesul exclusiv al comerțului sau al industriei ce exercită și cu scop de a face cumpărări sau a primi co-

misiuni —, vor fi tratați, în ceea ce privește patenta, ca și neguțătorii, fabricanții și industriașii națiunii celei mai favorizate.

Este însă bineînțeles că stipulațiunile de mai sus nu derogă întru nimic de la legile și regulamentele care sînt în vigoare în fiecare din cele două țări și aplicabile la toți străinii în ceea ce privește comerțul de colportagiu.

Supușii părților contractante vor fi reciproc tratați ca și naționali cînd vor merge dintr-o țară într-alta pentru a vizita bîlciurile și tîrgurile, cu scopul de a exercita acolo comerțul lor și a debita produsele lor.

Nici o împiedicare nu se va pune la libera circulațiune a călătorilor și formalitățile administrative relative la documentele de voiaj vor fi restrînse la cerințele stricte ale serviciului public pentru trecerea fruntariilor.

Art. 4. Românii în Belgia și belgii în România vor fi reciproc scutiți de orice serviciu personal fie în armatele de uscat și de mare, fie în gărzile sau milițiile naționale, de quartirul militar, de orice contribuțiune, fie în bani, fie în natură, destinat a ține loc de serviciu personal, de orice împrumut forțat și de orice prestațiune sau rechizițiune militară. Sînt, cu toate acestea, exceptate sarcinile legale ce sînt legate de posesiune, cu un titlu oarecare, a unui bun imobiliar, precum și prestațiunile și rechizițiunile militare la care toți naționali pot fi chemați a se supune ca proprietari funciari sau arendași.

Ei vor fi, de asemenea, dispensați de orice funcțiune oficială obligatorie, judiciară, administrativă sau municipală, ori care ar fi.

Rămîne înțeles că orice favoare sau scutire ce s-ar acorda în urmă, în această materie, supușilor unei țări străine de către una din cele două părți contractante se va întinde îndată și de drept și asupra supușilor celeilalte părți.

Art. 5. Nici una din părțile contractante nu va supune pe cealaltă la o prohibițiune de importare, exportare sau tranzit care nu s-ar aplica în același timp și la toate celelalte națiuni, afară de măsurile speciale

pe care cele două țări își rezervă a le stabili într-un scop sanitar sau în vederea unor evenimente de război.

Art. 6. Cît despre suma, garanția și perceperea drepturilor de importatiune și exportațiune, ca și în ceea ce privește tranzitul, reexportațiunea, antrepozitul, drepturile locale și formalitățile vamale, fiecare din cele două înalte părți contractante se obligă a face să profite cealaltă parte de orice favoare, de orice privilegiu sau scădere la tarife la importul sau la exportul articolelor menționate sau nu în această convențiune pe care una din ele ar fi putut să le acorde unei a treia puteri. De asemenea, orice favoare sau imunitate ce s-ar acorda mai târziu uneia a treia puteri se va întinde imediat, fără condițiune și prin acest fapt însuși și asupra celeilalte părți contractante.

Art. 7. Produsele solului și ale industriei din România, și în special grînele, care vor fi importate în Belgia și care sînt destinate fie pentru consumațiune, fie pentru antrepozit, fie pentru reexportațiune, fie pentru tranzit vor fi supuse la același tratament și nu vor fi pasibile de drepturi altele nici mai urcate decît produsele națiunii celei mai favorizate.

Art. 8. Obiectele de proveniență, de producțiune sau de manufactură belgiană care se vor importa în România și produsele similare care se vor exporta cu destinațiunea pentru Belgia, în orice mod și pe orice cale, nu vor fi supuse la nici un regim vamal, altul sau mai oneros decît acela care este sau va fi acordat națiunii celei mai favorizate.

Este bineînțeles că dreptul de intrare în România asupra sticlei de origină belgiană, cuprins la finele art. 504 al tarifului român sub însemnarea de sticlă de geamuri sau sticlă în foi, de culoarea sa naturală (verde, jumătate albă și albă de tot), va fi fixat la 5 franci pentru 100 de kile și că drept de intrare asupra pînzei de in neînălbiră de toate calitățile, cuprinsă la art. 398 al zisului tarif, și alta decît pînzeturile menționate la art. 395 și 396 din același tarif, este fixat la 45 de franci pentru 100 de chilo.

Art. 9. Mărfurile de orice natură venind din una din cele două țări sau mergînd în vreuna din ele vor

fi reciproc scutite în cealaltă de orice drept de tranzit, fie ca ele să treacă direct, fie ca în timpul tranzitului să trebuiască a fi descărcate, depuse și reîncărcate, fără prejudiciul regimului special, care, în conformitate cu art. 5, s-ar putea stabili în privința prafului de pușcă și a armelor de război.

Art. 10. În ceea ce privește expedițiunea vamală a mărfurilor supuse la un drept ad valorem, produsele și importatorii din una din cele două țări vor fi tratați în cealaltă, sub toate raporturile, ca și importatorii și produsele din țara cea mai favorizată.

Art. 11. Navele române și caricurile lor vor fi tratate în Belgia și navele belgiene și caricurile lor vor fi tratate în România cu totul pe piciorul navelor naționale și al caricurilor lor, oricare ar fi punctul de plecare al navelor sau destinațiunea lor și oricare ar fi origina caricurilor și destinațiunea lor.

Orice privilegiu și orice scutire acordată în această privință unei a treia puteri de către una din înaltele părți contractante se vor acorda îndată și fără nici o condițiune și celeilalte părți.

Cu toate acestea, se face excepțiune la dispozițiunea precedentă în ceea ce privește avantajele particulare ce există sau vor putea să existe pentru produsele pescăriei naționale într-o țară sau în cealaltă.

Art. 12. Naționalitatea bastimentelor va fi admisă, de o parte și de cealaltă, după legile și regulamentele particulare fiecărei țări, prin titluri și patente liberate căpitanilor, patronilor sau corăbierilor de către autoritățile competente.

Art. 13. Navele române intrînd într-un port al Belgiei și reciproc navele belgiene intrînd într-un port al României și care n-ar veni decît pentru a completa caricurile sau a descărca o parte din ele vor putea, conformîndu-se cu legile și regulamentele statelor respective, să conserve pe bordul lor partea din caric care ar fi destinată pentru un alt port, fie din aceeași țară, fie dintr-o altă țară, și să o reexporteze, fără a fi ținute a plăti pentru această din urmă parte a caricului lor nici un drept, afară de acelea pentru supra-

veghere, care însă nu se vor putea percepe decît după taxa fixată pentru navigațiunea națională.

Art. 14. Vor fi cu totul scutite de drepturile de tonaj și de expedițiune în porturile fiecăreia din cele două țări :

1) Navele care intrate cu lest, din orice loc ar fi, vor pleca tot cu lest.

2) Navele care, trecînd de la un port al uneia din cele două țări în unul sau mai multe porturi ale aceleiași țări, vor justifica că au achitat deja aceste drepturi.

3) Navele care intrate cu un cric într-un port, fie cu voie, sau prin oprire (relaș) forțată, vor ieși fără a fi făcut nici o operațiune de comerț.

În caz de oprire forțată nu se vor privi ca operațiuni de comerț debarcarea și reîncărcarea mărfurilor pentru reparațiunea navei, transbordarea pe o altă navă în caz de inavizibilitate a celei dintîi, cheltuielile necesare pentru reprovizionarea echipajelor și pentru vînzarea mărfurilor avariate, cînd administrațiunea vămilor va fi dat autorizația pentru aceasta.

Art. 15. În caz cînd o navă a uneia din cele două înalte părți contractante ar fi aruncată sau ar naufragia la țărmurile celeilalte, această navă se va bucura acolo, atît pentru bastiment cît și pentru caric, de favorurile și imunitățile ce legislațiunea fiecăreia din țările respective acordă navelor sale proprii în asemenea împrejurări.

Se va da tot ajutorul și toată asistența căpitanului și echipajului atît pentru persoanele lor cît și pentru navă și pentru caric. Operațiunile relative la scăpare se vor face în conformitate cu legile țării. Vor fi însă admiși consulii sau agenții consulari respectivi a supraveghea operațiunile relative la reparațiunea sau la reprovizionarea sau la vînzarea, de va fi loc, a navelor aruncate sau naufragiate la țărm. Tot ce se va fi scăpat din navă și din caric sau produsul acestor obiecte, dacă se vor fi vîndut, se va restitui proprietarilor sau celor care-i vor reprezenta și nu se vor plăti speze de

scăpare mai mari decît acelea la care vor fi supuși naționalii în asemenea cazuri.

Înaltele părți contractante mai convin ca mărfurile scăpate să nu fie supuse la plata nici unui drept de vamă, afară numai dacă se vor destina la consumațiunea interioară.

Art. 16. Nu vor avea să plătească nici navele belgiene, nici mărfurile după bordul acestor nave pe Dunăre și porturile de pe țărmul român al Dunării nici un drept special, afară de drepturile de peagiu ce sînt a se plăti astăzi de către nave la gurile Dunării și la Porțile de Fier și afară de taxele astăzi în vigoare în porturile de pe țărmul român al Dunării și stabilite cu singurul scop de a îmbunătăți staționarea vaselor și a favoriza executarea unor lucrări publice oricare, destinate a facilita încărcarea și descărcarea mărfurilor.

Sub raportul acestor taxe, al dreptului de cheaj, precum și sub toate celelalte raporturi, navele și mărfurile belgiene vor fi asimilate în porturile române cu navele și mărfurile naționale, precum și cu acelea ale națiunii celei mai favorizate.

Societățile de navigațiune și proprietarii bastimentelor, făcînd un serviciu regulat de transport pe Dunăre vor putea să dobîndească la debarcare stațiuni pentru vasele lor, terenurile necesare pentru instalarea birourilor, atelierelor și depozitelor lor și le va fi permis a stabili pe dînsese magazine speciale, care se vor privi ca antrepozite îndată ce vor corespunde la toate cerințele legilor țării în vigoare în această privință.

Art. 17. Acest tratat va rămînea în vigoare în timp de zece ani cu începere din ziua schimbării ratificărilor. În caz cînd nici una din înaltele părți contractante nu va fi notificat cu douăsprezece luni înainte de finele zisului period intențiunea sa de a face să înceteze efectele lui, acest tratat va rămîne obligatoriu pînă la expirarea unui an cu începere din ziua cînd una sau cealaltă din cele două înalte părți contractante îl va fi denunțat.

Dispozițiunile ce preced vor fi executorii, în cele două țări, o lună după schimbarea ratificărilor.

Cele două înalte părți contractante își rezervă dreptul de a introduce mai târziu și în comună înțelegere în acest tratat modificațiuni care se vor judeca conform cu spiritul său și cu principiile sale și a căror oportunitate se va proba prin experiență.

Art. 18. Acest tratat se va ratifica și ratificările se vor schimba la Bruxelles cît se va putea mai curînd.

Drept care plenipotențiarii respectivi l-au semnat și au pus pe dînsul sigiliurile lor.

Făcut la Bruxelles, în dublu exemplar, în ziua a patrusprezecea a lunii august, o mie opt sute optzeci.

(s) M. Mitileneu
(L.S.)

(s) Frère-Orban
(L.S.)

„MON. OF.” NR. 42 DIN 23 FEBRUĂRIE/6 MARTIE 1881.

78

1881, iunie 5/17, București

Convenție consulară încheiată de România cu Statele Unite ale Americii prin care se reglementează înființarea de consulate generale, consulate și viceconsulate în porturile, orașele și localitățile din cele două țări, stipulîndu-se că agenții consulari nu puteau fi arestați preventiv decît în caz de crimă calificată și pedepsită ca atare de legislația locală ; același tratament era aplicat consulilor Statelor Unite în România în situații similare ; în caz de deces sau absență a consulilor, secretarii lor girau interimar afacerile ; consulatele supravegheau menținerea ordinii interioare

pe bordul navelor de comerț ale națiunii lor și rezolvau diferendele ce se iveau între căpitani, ofițerii și oamenii din echipaj¹.

Majestatea sa regele României și Statele Unite ale Americii, însuflețiți deopotrivă de a determina în toată întinderea și claritatea putincioasă drepturile, privilegiile și imunitățile reciproce ale agenților consulari respectivi, precum și funcțiunile lor și obligațiile la care ei vor fi supuși în cele două țări, au hotărât să încheie o convențiune consulară și au numit de plenipotențieri ai lor, însă :

Majestatea sa regele României pe d. D. Brătianu, președintele Consiliului său de Miniștri, ministru al afacerilor străine etc.

Statele Unite ale Americii pe d. Eugeniu Schuyler, însărcinat de afaceri și consul general ;

Care, după ce și-au preschimbat deplinele lor puteri, găsite în bună și cuvenită formă, au convenit asupra următoarelor articole :

Art. 1. Fiecare din înaltele părți contractante consimte a admite consuli generali, consuli, viceconsuli și agenți consulari ai celeilalte în toate porturile, orașele și localitățile sale, afară de localitățile unde ar fi un inconvenient de a admite asemenea agenți.

Această rezervă însă nu se va aplica uneia din înaltele părți contractante fără a se aplica, de asemenea, oricărei alte puteri.

Art. 2. Consulii generali, consulii, viceconsulii și agenții consulari ai fiecărei din cele două înalte părți contractante se vor bucura reciproc în statele celeilalte de toate privilegiile, scutirile și imunitățile de care se bucură agenții de același rang și de aceeași calitate ai națiunii celei mai favorizate. Numiții agenți, înainte

¹ A fost votată de Adunarea deputaților la 23 februarie 1881 și de Senat la 26 februarie 1881. Legea pentru încuviințarea ratificării a fost promulgată prin I.D.R. nr. 688 din 4 martie 1883, „Mon. of.” nr. 49 din 4/16 iunie 1883. Ratificările s-au schimbat la 1/13 iunie 1883, iar convenția a intrat în vigoare la aceeași dată.

de a fi admiși la exercițiul funcțiunii lor și a se bucura de imunitățile ce se leagă de dînsese, vor trebui să producă o comisiune în forma stabilită de legile țărilor lor respective. Guvernul fiecărei din cele două înalte părți contractante le vor libera, fără nici o cheltuială, executorul necesar pentru exercițiul funcțiunilor lor și, producînd acest act, se vor bucura de drepturile, prerogativele și imunitățile acordate de prezenta convențiune.

Art. 3. Consulii generali, consulii, viceconsulii și agenții consulari, cetățeni ai statului care i-au numit, nu vor putea să fie arestați preventiv decît în caz de crimă calificată și pedepsită ca atare de legislația locală, ei vor fi scutiți de quartir militar, de orice serviciu, fie în armata regulată de uscat și de mare, fie în garda națională sau civilă, ori în miliții; ei vor fi, de asemenea, scutiți de toate contribuțiile directe în profitul statului, al provinciilor sau comunelor impuse pe persoane fie cu titlul de capitațiune, fie pentru proprietățile lor, afară numai dacă vor fi impuse asupra posesiunii de bunuri imobile sau asupra intereselor unui capital întrebuintat în statul unde zișii agenți își exercită funcțiunile. Această scutire însă nu se va putea aplica consulilor generali, consulilor, viceconsulilor și agenților consulari care ar exercita o profesiune, o industrie sau un comerț oarecare, numiții agenți trebuind, în acest caz, să fie supuși la plata taxelor datorite de orice alt străin în aceleași condițiuni.

Rămîne cu totul înțeleș că consulii respectivi, dacă sînt negocianți, vor fi supuși, în ceea ce privește arestul preventiv pentru fapte de comerț, la legislațiunea țării în care își exercită funcțiunile lor.

Art. 4. Cînd justiția uneia din cele două țări va avea să primească vreo declarațiune juridică sau depozitiune de la un consul general, consul, viceconsul sau agent consular cetățean al statului care l-a numit și neexercitînd nici un comerț, ea-l va invita în scris a se prezenta înainte-i și, în caz de împiedicare, va trebui să-i ceară mărturia prin scris sau să se transporte la locuința sau cancelaria sa spre a o obține din viu grai.

Zisul agent va trebui să satisfacă această cerere în termenul cel mai scurt posibil.

În toate cazurile de crime prevăzute de articolul 6 din amendamentele la Constituțiunea Statelor Unite, prin care dreptul de a chema martori în favoarea lor este asigurat persoanelor acuzate de crime, înfățișarea zișilor agenți va fi cerută cu toată deferența ce se cuvine demnității consulare și datoriiilor sarcinii lor. Aceiași tratament va fi acordat consulilor Statelor Unite în România în cazurile similare.

Art. 5. Consulii generali, consulii, viceconsulii și agenții consulari vor putea să așeze deasupra ușei exterioare a cancelariei lor un scut al armelor națiunii lor cu o inscripțiune purtînd aceste cuvinte: consulatul general, consulatul, viceconsulatul sau agenția consulară a României sau a Statelor Unite. Ei vor putea, de asemenea, să arboreze drapelul națiunii lor, afară de capitala țării, dacă acolo se va găsi o legatie. Ei vor putea, de asemenea, să arboreze pavilionul național pe batelul pe care se vor sui pentru a-și exercita funcțiunile.

Art. 6. Cancelariile consulare vor fi inviolabile în toate timpurile. Autoritățile locale nu vor putea să le calce sub nici un pretext. Ele nu vor putea în nici un caz să viziteze, nici să poprească hîrțile ce vor fi închise acolo. Cancelariile consulare nu vor putea servi, în nici un caz, ca locuri de azil și, cînd un agent al serviciului consular va fi angajat în alte afaceri, hîrțile relative la consulat se vor ține separate.

Art. 7. În caz de deces, de împiedicare sau de absență a consulilor generali, consulilor, viceconsulilor și agenților consulari, cancelarii sau secretarii lor, după ce caracterul lor oficial se va fi notificat Ministerului Afacerilor Străine în România, sau Departamentului de Stat din Washington, vor fi admiși de drept a gira în mod interimar afacerile posturilor respective și se vor bucura, pe cît va dura această gestiune temporară, de toate drepturile, prerogativele și imunitățile acordate titularilor.

Art. 8. Consulii generali și consulii vor putea, pe cît legile țării lor le permit, să numească, cu aprobarea

guvernelor lor respective, viceconsuli și agenți consulari în orașele, porturile și localitățile cuprinse în arondismentul lor. Acești agenți vor putea să fie aleși fără deosebire printre români, cetățenii Statelor Unite sau cetățenii altor țări. Ei vor fi învestiți de o comisiune regulată și se vor bucura de privilegiile stipulate în această convenție în favoarea agenților serviciului consular, supunându-se la excepțiile stipulate în art. 3 și 4.

Art. 9. Consulii generali, consulii, viceconsulii și agenții consulari vor avea dreptul de a se adresa autorităților administrative sau judiciare, fie în România, ale statului, districtului sau comunei, fie în Statele Unite, ale statelor sau ale municipalității lor, în toată întinderea arondismentului lor consular, pentru a reclama în contra oricărei infracțiuni a tratatelor sau convențiilor existente între România și Statele Unite și pentru a proteja drepturile și interesele naționalilor lor. Dacă nu se va da satisfacere reclamației lor, zișii agenți vor putea, în lipsa unui agent diplomatic al țării lor, să recurgă direct la guvernul țării în care și exercită funcțiunile lor.

Art. 10. Consulii generali, consulii, viceconsulii și agenții consulari vor avea dreptul de a primi în cancelariile lor sau în locuința lor privată, în cea a părților sau pe bordul bastimentelor declarațiunile căpitanelor și echipajurilor vaselor din țara lor, ale pasagerilor ce se află pe bord și ale oricărui alt cetățean al națiunii lor. Zișii agenți vor avea, oșebit de acesta, dreptul de a primi, conform cu legile și cu regulamentele țării lor, în cancelariile sau birourile lor toate actele convenționale făcute între cetățeni ai țării lor și cetățenii sau alți locuitori ai țării unde ei rezidă, și chiar toate actele acestor din urmă, cu condițiunea însă ca aceste acte să aibă raport la niște bunuri situate sau la afaceri ce sînt a se trata pe teritoriul națiunii de care va ține consulul sau agentul înaintea căruia se vor fi făcut.

Expedițiile ziselor acte și documente oficiale de orice fel, fie în original, în copie sau traducere, autentificate și legalizate cum se cùvine de către consulii ge-

nerali, consulii, viceconsulii sau agenții consulari și învestite cu sigiliul lor oficial, vor fi crezute în justiție la toate tribunalele din România și Statele Unite.

Art. 11. Consulii generali, consulii, viceconsulii și agenții consulari respectivi vor fi însărcinați exclusiv cu menținerea ordinii interioare pe bordul navelor de comerț ale națiunii lor și vor hotărî singuri asupra tuturor diferendelor ce se vor fi ridicat pe mare sau se vor ridica în porturi între căpitanii, ofițerii și oamenii de echipaj, cu orice titlu ar fi, și în special pentru regularea salariilor și executarea angajamentelor consimțite reciproc. Autoritățile locale nu vor putea să intervină decât atunci când dezordinele ivite ar fi de natură a tulbura liniștea și ordinea publică pe uscat sau în port sau când o persoană a țării sau nefăcînd parte din echipaj s-ar găsi amestecată.

În toate celelalte cazuri, autoritățile mai sus citate se vor mărgini a da tot sprijinul consulilor și viceconsulilor sau agenților consulari, dacă vor fi chemate de ei, pentru a face să se aresteze și să se ducă la închisoare orice individ înscris în rolul echipajului ori de cîte ori, pentru un motiv oricare, numiții agenți vor crede de cuviință.

Art. 12. Consulii generali, consulii, viceconsulii și agenții consulari vor putea face să se aresteze ofițeri, mateloții și toate celelalte persoane ce fac parte, cu orice titlu ar fi, din echipajurile bastimentelor de război sau comerț ale națiunii lor și care ar fi preveniți sau acuzați de a fi dezertat de pe zisele bastimente, spre a-i retrimite pe bord sau a-i transporta în țara lor. Pentru aceasta ei se vor adresa în scris către autoritățile locale competente ale țărilor respective și le vor cere în scris pe acești dezertori, justificînd, prin producerea registrelor bastimentului sau a rolului echipajului sau prin alte documente oficiale, că oamenii pe care-i reclamă fac parte din zisul echipaj.

Asupra acestei cereri, astfel justificată, remiterea dezertorilor nu li se va putea refuza, afară numai dacă se va proba cum se cuvine că ei erau cetățeni ai țării unde se cere extrădarea în momentul înscrierii lor în

rol. Li se va da tot ajutorul și toată protecția pentru căutare, prinderea și arestarea acestor dezertori, care vor fi chiar deținuți și păziți în închisorile țării, după cererea și cu spesele consulilor, pînă cînd acești agenți vor fi găsit o ocazie de a-i porni. Dacă însă această ocazie nu s-ar prezenta într-un termen de trei luni cu începere din ziua arestării, dezertorii vor fi puși în libertate și nu vor mai putea să fie arestați pentru aceeași cauză.

Cînd dezertorul va fi comis vreun delict și cînd tribunalul, care este în drept a se pronunța asupra-i, reclamă și exercită acest drept, reținerea se va amîna pînă cînd judecata tribunalului se va fi pronunțat și executat.

Art. 13. Cînd nu vor exista stipulații contrarii între armatorii, încărcătorii și asigurătorii, toate avariile încercate pe mare de către navele celor două țări, fie că ar trage de bună-voie în port, fie că s-ar găsi în oprire (relache) forțată, se vor regula de consulii generali, consulii, viceconsulii sau agenții consulari ai țărilor respective.

Dacă însă locuitori de-ai țării sau cetățeni ai unei a treia națiuni s-ar găsi interesați în citatele avarii și părțile n-ar putea să înțeleagă de bunăvoie, recursul la autoritatea locală competentă se va face de drept.

Art. 14. Toate operațiunile relative la scăparea navelor române naufragiate la țărmurile Statelor Unite și ale navelor din Statele Unite naufragiate la țărmurile României se vor dirija de consulii generali, consulii și viceconsulii celor două țări respective, și pînă la sosirea lor de către agenții consulari respectivi acolo unde va exista o agenție; în locurile și porturile unde n-ar exista o agenție, autoritățile locale vor avea să ia, pînă la sosirea consulului în al cărui arondisment s-ar fi întîmplat naufragiul și care va trebui să fie prevenit imediat, toate măsurile necesare pentru protejarea indivizilor și pentru conservarea efectelor naufragiate.

Autoritățile locale, de altminteri, nu vor avea să intervină decît pentru a menține ordinea, a garanta in-

teresele scăpătorilor dacă sînt străini echipajurilor naufragiate și a asigura executarea dispozițiilor ce sînt a se observa pentru intrarea și ieșirea mărfurilor scăpate.

Este bineînțeles că aceste mărfuri nu vor fi supuse la nici un drept de vamă, (afară) numai dacă vor fi destinate a fi date consumațiunii în țara unde s-a în-tîmplat naufragiul.

Intervențiunea autorităților locale în aceste diferite cazuri nu va ocaziona nici un fel de spese, afară de acelea la care vor da loc operațiunile de scăpare și conservare a obiectelor scăpate, precum și acelea la care ar fi supuse în asemenea caz navele naționale.

Art. 15. În caz de deces al unui român în Statele Unite sau al unui cetățean al Statelor Unite în România, dacă nu se va găsi nici un moștenitor cunoscut sau nici un executor testamentar instituit de către defunct, autoritățile locale competente vor informa despre această împrejurare pe consulii sau pe agenții consulari ai națiunii de care ținea defunctul, pentru ca să se poată da cunoștință imediat părților interesate.

Consulii generali, consulii, viceconsulii sau agenții consulari vor avea dreptul de a interpune în persoană sau prin delegat orice act în locul moștenitorilor sau al creditorilor absenți sau minori, pînă cînd aceștia vor fi reprezentați cum se cuvine.

Art. 16. Convențiunea prezentă va rămîne în vigoare în timp de zece ani cu începere de la schimbarea ratificărilor, care se vor da conform constituțiunilor respective ale celor două țări și se vor schimba în București cît se va putea mai curînd.

În caz cînd nici una din părți nu ar fi notificat, cu douăsprezece luni înainte de expirarea zisului period de zece ani, intențiunea sa de a nu reînnoi această convențiune, ea va continua să rămînă în vigoare încă un an, și așa înainte din an în an, pînă la expirarea unui an cu începere din ziua cînd o parte sau cealaltă o va fi denunțat.

Drept care plenipotențiarii respectivi au semnat-o și sigilat-o în dublă expedițiune.

Făcută la București la 5/17 iunie 1881.

(s) D. Brătianu
(L.S.)

(s) Eugène Schuyler
(L.S.)

„MON. OF“. NR. 49 DIN 4/16 IUNIE 1883.

79

1883, octombrie 18/30, Viena

Tratat secret încheiat între România și Austro-Ungaria prin care se angajau să nu participe la alianțe care prin natura lor ar fi fost îndreptate împotriva celor două state, stipulându-se reciprocitate de asistență în situația când România sau Austro-Ungaria ar fi fost obiectul unei agresiuni; totodată, se preciza interdicția părților contractante de a negocia sau încheia pace separată în eventualitatea unui război comun dus de cele două țări, părțile asumându-și obligația de a păstra secret conținutul tratatului¹.

Majestatea sa împăratul Austriei, rege al Boemiei etc. și rege apostolic al Ungariei și majestatea sa regele României, însuflețiți de o aceeași dorință de a menține

¹ Acest tratat, după cum se exprimă C. Gane în lucrarea *P. P. Carp și locul său în istoria politică a țării*, vol. I, 1936, „...rămase închis în casa de fier a regelui Carol, care nu-l arăta decît numai primilor miniștri“.

pacea generală, potrivit scopului urmărit de alianța austro-ungară și germană, de a asigura ordinea politică și de a garanta, pentru orice eventualități, desăvârșita prietenie care le leagă, au hotărât să încheie în acest scop un tratat care prin natura sa, în esență de conservare și de apărare, nu urmărește altceva decât să prevină orice primejdii care ar putea amenința pacea statelor lor. În vederea acestui lucru, majestățile lor mai sus amintite au numit ca plenipotențieri ai lor :

Majestatea sa împăratul Austriei, rege al Boemiei etc. și rege apostolic al Ungariei :

pe domnul Gustav conte Kálnoky de Körös-Patak, șambelan și în prezent consilier intim, ministru al casei imperiale și al afacerilor externe, general al armatelor sale.

Majestatea sa regele României :

pe domnul Dimitrie Sturdza, ministru al afacerilor externe, care, după ce și-au comunicat deplinele puteri, recunoscute a fi în forma cuvenită, au convenit asupra următoarelor articole :

Art. 1. Înaltele părți contractante își făgăduiesc pace și prietenie și că nu vor intra în nici un fel de alianță sau luptă îndreptată împotriva vreuneia din statele lor. Ele se angajează să ducă o politică de prietenie și să-și acorde sprijin reciproc în limita intereselor lor.

Art. 2. Dacă România va fi atacată fără ca din partea ei să fi existat vreo provocare, Austro-Ungaria va trebui să-i acorde în timp util ajutor și asistență împotriva agresorului. Dacă Austro-Ungaria ar fi atacată în aceleași împrejurări în vreuna din zonele statelor sale limitrofe României, va fi de îndată *casus foederis* pentru România.

Art. 3. Dacă una din înaltele părți contractante ar fi amenințată de o agresiune în condițiile sus-menționate, guvernele respective se vor pune de acord asupra măsurilor care vor trebui luate în vederea unei cooperări a armatelor lor. Aceste probleme militare, îndeosebi cea a unității operațiunilor și a trecerii prin teritoriile respective, vor fi reglementate printr-o convenție militară.

Art. 4. Dacă, contrar dorinței și speranței lor, înaltele părți contractante vor fi nevoite să ducă un război comun în împrejurările prevăzute de articolele precedente, ele se angajează să nu negocieze sau să încheie pace în mod separat.

Art. 5. Presentul tratat va rămîne în vigoare timp de cinci ani începînd din ziua schimbării instrumentelor de ratificare. Dacă prezentul tratat nu va fi denunțat cu un an înainte de expirarea lui sau dacă nici una din înaltele părți contractante nu va cere revizuirea lui, el va fi considerat ca prelungit pentru încă trei ani.

Art. 6. Înaltele părți contractante își făgăduiesc una alteia să păstreze secret conținutul prezentului tratat.

Art. 7. Presentul tratat va fi ratificat și instrumentele de ratificare vor fi schimbate într-un răstimp de trei săptămîni sau mai degrabă dacă este cu putință.

Drept care, plenipotențiarii respectivi l-au semnat și sigilat cu sigilul lor.

Întocmit la Viena în a treizecea zi a lunii octombrie a anului de grație o mie opt sute optzeci și trei.

Kálnoky m.p. (L.S.)

D. Sturdza m.p. (L.S.)

Proces-verbal

Subsemnații întrunindu-se la ministrul afacerilor externe de la Viena pentru a proceda la schimbarea instrumentelor de ratificare ale tratatului secret semnat la Viena la 30 octombrie 1883 de către plenipotențiarii majestății sale regele României și majestății sale împăratul Austriei, rege al Boemiei etc. și rege apostolic al Ungariei, instrumentele de ratificare au fost produse și fiind găsite, după examinarea lor, în forma cuvenită, schimbarea lor a fost operată.

Drept care, subsemnații au întocmit prezentul proces-verbal, pe care și-au pus semnătura și l-au sigilat cu sigiliul lor.

Întocmit la Viena la 15 noiembrie 1883.

L.S. P. P. Carp

L.S. Kálnoky

A. SLIVĂȚ, M. TUDORICĂ. *TRATATUL ROMÂNNO-AUSTRO-UNGAR DIN ANUL 1883*, ÎN „REVISTA ARHIVELOR” NR. 2/1967, P. 337–342, ORIG. FRANCEZ CU FACSIMILE.

80

1885, martie 2/13, București

Convenția poștală încheiată între România și Bulgaria stabilea între cele două administrații poștale un schimb periodic și regulat de corespondențe și mesagerii și înființarea birourilor prin care să se efectueze schimbul pachetelor, depeșelor închise și mesageriilor. Se precizează că se vor expedia prin poștă orice corespondențe prevăzute în convenția poștală universală de la Paris¹.

Guvernul maiestății sale regelui României și
Guvernul alteței sale princepelui Bulgariei, dorind a
regula prin o convenție poștală serviciul corespon-

¹ Convenția a fost votată de Adunarea deputaților la 21 februarie 1886 și de Senat la 5 martie 1886. Legea pentru ratificare a fost promulgată prin I.D.R. nr. 850 din 13 martie 1886 („Mon. of.” nr. 276 din 18/30 martie 1886). A fost modificată prin convenția din 3/15 mai 1896 („Mon. of.” din 22 martie 1897).

denței dintre statele respective, au numit spre acest sfârșit ca plenipotențieri ai lor, adică :

Guvernul maiestății sale regelui României pe domnul colonel Mihai Pastia, directorul general al poștelor și telegrafelor regatului, și

Guvernul alteței sale principelui Bulgariei pe domnul G. D. Natchovits, agent diplomatic al Bulgariei în România,

care, sub rezerva ratificării guvernelor lor respective, au convenit asupra articolelor următoare :

Art. 1. Între administrația poștală a României, de o parte, și administrația poștală a Bulgariei, de alta, va avea loc un schimb periodic și regulat de corespondențe și mesagerii originare din țările respective sau provenind din țările cărora administrațiile contractante servesc sau ar putea servi ca intermediare.

Art. 2. Acest schimb se va efectua prin mijlocirea serviciilor stabilite sau care se vor mai stabili între teritoriile țărilor contractante pe căile următoare, și anume :

- 1) între Calafat și Vidin,
- 2) între Giurgiu și Ruscuc,
- 3) între Silistra Nouă și Silistra (bulgară).

Art. 3. Numărul și organizarea serviciilor poștei pe căile indicate, cum și orele de plecare și sosire a currierilor vor fi regulate după cerințele serviciului, prin comună înțelegere între administrațiile respective.

Art. 4. Cheltuielile de transport dintr-o țară în alta vor fi suportate pe jumătate de către fiecare din cele două administrații contractante.

Art. 5. Administrațiunile contractante vor hotărî, prin comună înțelegere, birourile prin care se va face schimbul pachetelor, depeșelor închise și mesageriilor.

Ele se îndatorează a-și remite mutual orice expedițiuni (envois) poștale internaționale, cum și expedițiile în tranzit și a le transporta prin mijloacele cele mai accelerate de care dispun.

Ele vor întocmi și-și vor comunica una alteia tablouri care vor indica direcția ce se va da expedițiilor (envois) poștale.

Art. 6. Vor fi expediate prin poștă de scrisori orice corespondențe care sînt prevăzute în convențiunea poștală universală din Paris.

Vor fi expediate prin poșta de mesagerii :

Scrisorile cu declarațiune de valoare,

grupurile și

pachetele cu sau fără declarațiune de valoare.

Art. 7. Taxele percepute pentru corespondențele și scrisorile cu declarație de valoare vor fi cele prescrise în convențiunea uniunii poștale universale ; taxa de mesagerii va fi aceea prescrisă de legile fiecărei țări.

Art. 8. Prin excepție, taxa scrisorilor din localitățile române limitrofe destinate localităților limitrofe bulgare, și viceversa, va fi fixată pentru fiecare port simplu de 15 grame la 15 centime pentru scrisorile francate și la 30 centime pentru scrisorile nefrancate.

Sînt considerate ca limitrofe stațiunile care sînt situate aproape de frontierele comune, în față una de alta.

Art. 9. Francarea grupurilor și pachetelor cu declarații de valoare este facultativă ; aceea a pachetelor fără declarații de valoare și a scrisorilor cu declarații de valoare este obligatorie.

Art. 10. Taxele se vor percepe după tarifele în vigoare în țările de origină și în țara de destinație, adică :

Pentru parcursul pe teritoriul român, după tariful român, și pentru parcursul pe teritoriul bulgar, după tariful bulgar.

Art. 11. Expeditorul unui articol oarecare de mesagerii va putea să ceară, în momentul depunerii obiectului, ca să i se procure din partea destinatarului o recipisă de primire (*retour-recipissé*), pentru care el va plăti o taxă de 25 centime.

Această taxă se va opri întreagă de oficiul expeditor.

Art. 12. Fiecare expediție (*envoi*) va fi însoțită de o scrisoare de trăsură (*lettre de voiture*) ; dacă însă ea cuprinde obiecte supuse drepturilor de vamă, va fi însoțită și de declarațiile vamale respective.

Art. 13. Totuși, cînd mai multe colete vor fi însoțite de o singură scrisoare de trăsură, taxele vor fi percepute pentru fiecare colet în parte.

Art. 14. Mesageriile înapoiate la locul de origină pentru vreun motiv oarecare și articolele reexpediate din cauza schimbării reședinței destinatarilor vor fi supuse la o nouă taxă, ca și cum ele ar fi fost puse din nou la poștă.

Art. 15. Numai mesageriile administrațiilor poștale vor fi expediate cu scutire de taxe.

Art. 16. Expeditorul unui articol de mesagerii va avea facultatea de a declara valoarea conținutului, pentru care el va garanta în caz de pierdere sau stricăciune (avarie) a obiectului.

În caz de pierdere sau de stricăciune (avarie) a obiectului, indemnitatea se va plăti după valoarea declarată, afară numai dacă administrația va proba că valoarea declarată este superioară valorii reale.

În acest caz, administrația poștelor nu este ținută a restitui decât valoarea reală.

Cînd expeditorul nu va fi făcut declarația valorii, el nu va avea drept decât la indemnitatea fixată prin convențiunea din Paris de la 1880 pentru coletele poștale fără valoarea declarată.

În regulă generală, indemnitatea se plătește expeditorului obiectului.

Cu toate acestea, ea va putea fi plătită destinatarului, după cererea expresă a expeditorului.

Art. 17. Administrațiile nu vor fi responsabile, nici ținute de a restitui pierderile sau stricăciunile (avaries) ce vor rezulta dintr-un caz de război, cu condiția ca publicul să fie prevenit dinainte că poșta încetează de a fi responsabilă.

Cu atît mai mult ele nu sînt responsabile de daunele indirecte și de beneficiile nerealizate.

Administrațiile nu sînt supuse la nici o răspundere în cazurile următoare :

1) Dacă stricăciunile (avaries) n-au fost constatate la sosirea obiectelor și mai înainte de primirea lor de către destinatar ;

2) Dacă ambalajul nu are nici un semn exterior de spargere (bris) sau de udătură ;

3) Dacă — cînd e vorba de un pachet cu valoarea declarată sau de o scrisoare cu declarație de valoare —

greutatea obiectului la sosirea sa la locul de destinație s-a găsit conformă cu cea constatată de către biroul expeditor.

Art. 18. În caz de întârziere, fie în transport, fie în remiterea obiectelor, administrațiile contractante nu sînt responsabile decît atunci cînd întârzierea va fi avut drept urmare deteriorarea completă sau parțială pentru totdeauna a conținutului pachetului.

În nici un caz, administrațiile nu vor avea în vedere variațiile cursului și ale pieței.

Art. 19. Un termen de un an cu începere din ziua depunerii obiectului se acordă expeditorului spre a face să valoreze drepturile sale la o indemnitate.

Art. 20. Administrațiile contractante vor fi responsabile reciproc de pierderi și stricăciuni, după principiile stabilite la art. 18, 19 și 20.

Cînd o pierdere sau stricăciune (avarie) se va întîmpla pe un teritoriu altul decît acela al părților contractante, administrația în cauză va susține pe lîngă administrația străină reclamația expeditorului la o indemnitate cu același interes ca și cum ar fi vorba de propriile sale expediții și conform dispozițiilor convenționale existente între administrațiile contractante și administrația străină.

Art. 21. Mesageriile schimbate între Bulgaria și țările străine expediate prin România sînt supuse, pentru parcursul lor pe teritoriul român, la taxele și regulamentele prescrise în România întrucît privește legea vamală și poștală.

Același drept e rezervat Bulgariei pentru parcursul pe teritoriul său a obiectelor de mesagerii originare din România și destinate țărilor străine.

Art. 22. Administrațiile contractante vor întocmi în fiecare lună conturi de mesageriile schimbate în virtutea dispozițiilor convențiunii de față.

La aceste conturi vor fi alăturate, ca piese justificative, facturile mesageriilor.

Soldul va fi plătit la finele fiecărui trimestru, pe baza unui cont general stabilit prin îngrijirile administrației. Plata va fi făcută în numerar în aur și va fi efectuată de către administrația ce va rămîne datoare

celeilalte în termen de cincisprezece zile cu începere de la data aprobării conturilor general trimestriale.

Plata se va face chiar la reședința administrației creditoare.

Art. 23. Administrațiile contractante vor determina printr-un regulament forma conturilor și orice altă măsură de detalii și de ordine necesare spre a se asigura exacta executare a prezentei convențiuni.

Art. 24. Prezenta convenție va avea putere și valoare la zece zile după schimbarea ratificărilor, ce va avea loc la București, și va rămîne obligatorie din an în an, pînă cînd una din administrațiile contractante va înștiința pe cealaltă, însă cu șase luni mai înainte, de intenția sa de a face să înceteze efectele ei.

Spre încredințare, plenipotențiarii au semnat convenția de față și au pus pe dînsa sigiliile lor.

Făcută în două originale, la București, în a patrusprezecea zi a lunii lui martie, anul mîntuirii una mie opt sute optzeci și cinci.

(s) Colonel M. Pastia
(L.S.)

(s) G. D. Natchovits
(L.S.)

TR. G. DJUVARA, *OP. CIT.*, P. 528—536, ORIG. FRANCEZ.

81

1887, noiembrie 10/22

Tratat de comerț și de navigațiune încheiat de România cu Turcia prin care se stabilesc condițiile relațiilor comerciale dintre cele două țări, aplicîndu-se tra-

tamentul națiunii celei mai favorizate. Se prevăd formalitățile vamale de îndeplinit pentru ambele părți¹.

Maiestatea sa regele României și maiestatea sa împăratul otomanilor, dorind a regula printr-un anume act relațiunile comerciale și de navigațiune între statele lor respective, au numit ca plenipotențieri ai lor, adică :

Maiestatea sa regele României pe d. Mihail Pherekyde, mare cruce al ordinului său regal Coroana României etc., etc., ministrul său secretar de stat la Departamentul Afacerilor Străine, și

Maiestatea sa împăratul otomanilor pe Mohammed Said-pașa, ministrul său al afacerilor străine, decorat cu marele cordon al ordinului Medjidie etc., etc.

Care, după ce au schimbat deplinele lor puteri, găsite în bună și cuvenită formă, s-au învoit asupra articolelor următoare :

Art. 1. Guvernul imperial otoman declară că va aplica mărfurilor de origină sau de manufactură română drepturile de importatiune cele mai reduse care sînt sau vor fi înscrise în convențiunile sau în tarifele convenționale ale Imperiului otoman cu orișicare alt stat sau putere.

Art. 2. Guvernul regal al României declară că va aplica mărfurilor de origină sau de manufactură otomană enumerate în tabelul aci anexat² drepturile de importatiune înscrise într-însul și va face, de asemenea, să beneficieze aceste articole de drepturile mai reduse care s-ar aplica produselor similare ale unui alt stat.

Art. 3. Mărfurile de origină sau de manufactură otomană înscrise în tabelul aci anexat vor fi supuse în România la taxele cele mai reduse, actuale sau viitoare.

¹ A intrat în vigoare provizoriu la 20 noiembrie 1887 („Mon. of.” nr. 178 din 13/25 noiembrie 1887). Legea încuviințînd ratificarea a fost promulgată în „Mon. of.” din 2/14 februarie 1888. Batificările s-au semnat la 31 decembrie 1887, iar convenția a intrat definitiv în vigoare la 31 decembrie 1887. A fost înlocuită prin tratatul din 1897.

² Tabelul conține o enumerare a mărfurilor care au făcut obiectul convenției și nu a fost reprodus în lucrare.

Art. 4. Produsele de origine sau de manufactură română care vor fi importate în Turcia și produsele de origine sau de manufactură otomană care vor fi importate în România vor fi supuse de o parte și de alta, în ceea ce privește drepturile de exportățiune, de tranzit, în ceea ce atinge reexportățiunea, întreprizitul, drepturile locale și formalitățile vamale, la aceleași tratamente ca și produsele națiunii celei mai favorizate.

Se exceptează de la această dispozițiune tutunul produs în Imperiul otoman, care, la exportăția lui în România, rămîne supus unui drept de exportățiune de 4 piaștri pe oca, adică piaștri 312 și jumătate pe suta de kilograme.

Art. 5. Năvile române și caricul lor în statele maies-tății sale imperiale sultanul și năvile otomane și caricul lor în România se vor bucura, în toate privințele, de tratamentul națiunii celei mai favorizate.

Art. 6. Spre a se dovedi că produsele sînt de origine sau de manufactură otomană sau română, importatorul va putea să fie supus îndatoririi de a prezenta la vama țării de importățiune sau o declarațiune oficială făcută înaintea unui magistrat care-și are reședința în locul expedițiunii, sau un certificat liberat de către capul serviciului vamal al biroului de exportățiune, sau un certificat liberat de către consulii sau agenții consulari ai țării în care se va face importățiunea și care rezidează în locurile de expediție sau în porturile de îmbarcare.

Art. 7. Tratatul de față se va pune în aplicare din ziua preschimbării ratificărilor și va rămîne în vigoare pînă la 28 iunie (10 iulie) 1891.

Ratificările vor fi preschimbate la Constantinopol înainte de întîi ianuarie 1888 (st. vechi).

Făcut și semnat în douăzeci și două ale lunii noiembrie (st. n.), anul una mie opt sute optzeci și șapte.

Semnat : M. Pherekyde

(L.S.)

Semnat : M. Said

(L.S.)

1899, 17/29 iulie, Haga

Convenție pentru reglementarea pașnică a conflictelor internaționale. Între măsurile preconizate pentru rezolvarea unor astfel de conflicte figurează, în primul rând, mediațiunea și bunele oficii. Convenția prevede, de asemenea, folosirea comisiilor internaționale de anchetă, arbitrajul etc. Sînt specificate împrejurările în care unul sau altul din aceste mijloace sînt folosite pentru stingerea conflictelor respective¹.

Însuflețiți de ferma voință de a concura la menținerea păcii generale ;

Hotărîți de a favoriza din toate puterile lor reglementarea cu demnă înțelegere a conflictelor internaționale ;

Recunoscînd solidaritatea care unește pe membrii societății națiunilor civilizate ;

Vrînd să întindă domnia dreptului și să întărească simțămîntul justiției internaționale ;

Convinși că instituțiunea permanentă a unei jurisdicțiuni arbitrare, accesibilă tuturor, în sînul puterilor independente poate contribui cu folos la acest rezultat ;

¹ Prin legea publicată în „Monitorul oficial“ din 25 iunie/8 iulie 1900, guvernul român a ratificat convenția de la Haga, precum și declarațiile conferinței internaționale semnate la aceeași dată, și anume :

I. Convenția pentru reglementarea pașnică a conflictelor internaționale ;

II. Convenția cu privire la legile războiului terestru ;

III. Convenția pentru adaptarea la războiul maritim a principiilor consacrate în convenția de la Geneva din 22 august 1864 ;

IV. Declarația cu privire la interdicția pe timp de 5 ani de a arunca proiectile și explozive de la înălțimea baloanelor sau prin alte moduri analoge ;

V. Declarația relativă la interdicția folosirii proiectilelor ce au de scop unic răspîndirea de gaze asfixiante sau deleteri ;

VI. Declarația relativă la interdicția întrebuițării gloanțelor care se lădesc sau se turtesc ușor în corpul omului.

Considerînd avantajile unei organizațiuni generale și regulate ale procedurii arbitrale ;

Fiind de părere, împreună cu augustul inițiator al conferinței internaționale pentru pace, că este necesar să se consfințească într-un acord internațional principiile de echitate și de drept pe care se sprijină siguranța statelor și bunăstare a popoarelor ;

Dorind în acest scop să încheie o convenție, au numit ca plenipotențieri ai lor, adică ¹ :

.

Care după ce și-au comunicat deplinele lor puteri, găsite în bună și cuvenită formă, au convenit asupra dispozițiilor următoare :

Titlul I. Despre menținerea păcii generale

Art. 1. În scop de a înlătura pe cît cu putință recurgerea la forță în raporturile dintre state, puterile semnatare au convenit de a pune toate eforturile lor pentru a asigura reglementarea pașnică a diferendelor internaționale.

Titlul II. Despre bunele oficii și mediațiune

Art. 2. În caz de neînțelegere gravă sau de conflict, înainte de a ajunge la arme, puterile semnatare au convenit de a recurge, pe cît le vor permite circumstanțele, la bunele oficii sau la mediațiunea uneia sau a mai multor puteri amice.

Art. 3. În afară de acest recurs, puterile semnatare cred folositor ca una sau mai multe puteri străine de

¹ Din partea României : Alexandru Beldiman, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar la Berlin, și Ioan N. Papiniu, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar la Haga.

conflict să ofere, din propria lor inițiativă, pe cît circumstanțele ar îngădui aceasta, bunele lor oficii sau mediațiunea lor statelor în conflict.

Dreptul de a oferi bunele oficii sau mediațiunea aparține puterilor străine de conflict chiar în timpul ostilităților. Exercițiul acestui drept nu poate fi nicio-dată considerat de către una sau cealaltă parte în litigiu ca un act puțin amical.

Art. 4. Rolul mediatorului constă în a concilia pretențiunile ajunse și a împăca supărările care s-ar fi putut ivi între statele în conflict.

Art. 5. Funcțiunile de mediator încetează de îndată ce s-a constatat, fie de una din părțile în litigiu, fie de însuși mediatorul, că mijloacele de conciliațiune propuse de el nu au fost primite.

Art. 6. Bunele oficii și mediațiunea, oferite fie în urma cererii părților în conflict, fie în urma inițiativei puterilor străine de conflict, au în mod exclusiv caracterul unui consiliu și nu au niciodată putere obligatorie.

Art. 7. Primirea mediațiunii nu poate să aibe ca efect, afară de cazul unei convenții contrarii, de a întrerupe, de a întârzia sau de a împiedica mobilizarea și alte măsuri preparatoare de război. Dacă ea intervine după deschiderea ostilităților, ea nu întrerupe, afară de cazul unei convenții contrarii, operațiunile militare în curs.

Art. 8. Puterile semnatare sînt de acord în a recomanda aplicațiunea, în circumstanțele care o vor permite, a unei mediațiuni speciale sub forma următoare. În caz de diferend grav, care ar compromite pacea, statele în conflict aleg respectiv o putere căreia îi încredințează misiunea de a se pune în raport direct cu puterea aleasă de altă parte, pentru a preveni ruperea relațiilor pașnice.

În timpul duratei acestui mandat, al cărui termen, afară de stipulație contrarie, nu poate trece peste treizeci de zile, statele în litigiu încetează orice raport direct în atingere cu conflictul, care este considerat ca deferit numai puterilor mediatoare. Acestea își vor pune toate eforturile pentru a reglementa diferendul. În caz

de ruptură efectivă a relațiilor pașnice, aceste puteri rămân însărcinate cu misiunea comună de a profita de orice ocaziune pentru a restabili pacea.

Titlul III. Despre comisiile internaționale de anchetă

Art. 9. În litigiile de ordin internațional care nu angajează nici onoarea, nici interese esențiale și care provin din o divergență de apreciațiune asupra unor puncte de fapt, puterile semnatare cred folositor ca părțile care nu au putut să se pună de acord pe căile diplomatice să instituie, întrucât le vor permite circumstanțele, o comisie internațională de anchetă cu misiunea de a înlesni soluția litigiilor, lămurind, prin un examen imparțial și conștiincios, chestiunile de fapt.

Art. 10. Comisiile internaționale de anchetă sînt constituite prin o convenție specială între părțile în litigiu. Convenția de anchetă precizează faptele de examinat și întinderea puterilor comisarilor. Ea reglementează procedura. Ancheta se face contradictoriu. Forma și termenele de observat, întrucât că nu sînt fixate prin convenția de anchetă, sînt determinate de însăși comisiunea.

Art. 11. Comisiile internaționale de anchetă sînt compuse, afară de stipulație contrarie, în modul determinat de articolul 32 al prezentei convenții.

Art. 12. Puterile în litigiu se angajează a da Comisiei internaționale de anchetă, în modul cel mai larg pe care-l vor crede posibil, toate mijloacele și toate înlesnirile necesare pentru completa cunoștință și aprecierea exactă a faptelor în chestiune.

Art. 13. Comisia internațională de anchetă prezintă puterilor în litigiu raportul său semnat de toți membrii comisiei.

Art. 14. Raportul Comisiei internaționale de anchetă, care se mărginește la constatarea faptelor, n-are întru nimic caracterul unei sentințe arbitrale. El lasă puterilor în litigiu o întreagă libertate pentru urmarea de dat acestei constatațiuni.

Titlul IV. Despre arbitrajul internațional

Capitolul I. Despre justiția arbitrală

Art. 15. Arbitrajul internațional are de obiect reglementarea litigiilor între state prin judecători aleși de ele și pe baza respectului dreptului.

Art. 16. În chestiunile de ordin juridic, și în primul rând, în chestiunile de interpretare sau de aplicare a convențiilor internaționale, arbitrajul este recunoscut de către puterile semnatare ca mijlocul cel mai eficace și în același timp cel mai echitabil pentru a reglementa litigiile care n-au fost rezolvate pe căile diplomatice.

Art. 17. Convenția de arbitraj este încheiată în vederea contestațiilor deja născute sau în vederea contestațiilor eventuale. Ea poate privi orice litigiu sau numai litigiile de o categorie determinată.

Art. 18. Convenția de arbitraj cuprinde angajamentul de a se supune cu bună credință la sentința arbitrală.

Art. 19. Afară de tratatele generale sau particulare, care actualmente stipulează obligația recurgerii la arbitraj pentru puterile semnatare, aceste puteri își rezervă dreptul de a încheia, fie înaintea ratificării prezentului act, fie după, înțelegeri noi, generale sau particulare, în scop de a întinde arbitrajul obligatoriu la toate cazurile ce vor crede cu putință a fi supuse acestuia.

Capitolul II. Despre Curtea permanentă de arbitraj

Art. 20. În scop de a înlesni recurgerea imediată la arbitraj pentru diferendele internaționale care n-au putut fi reglementate pe cale diplomatică, puterile semnatare se angajează a organiza o curte permanentă de arbitraj, accesibilă în orice timp și funcționând, afară de stipulație contrarie între părți, conform regulilor de procedură inserate în prezenta convenție.

Art. 21. Curtea permanentă va fi competentă pentru toate cazurile de arbitraj, afară de o înțelegere între părți pentru a stabili o jurisdicție specială.

Art. 22. Un birou internațional stabilit la Haga servește de grefă curții. Acest birou este mijlocitorul comunicațiilor relative la întrunirile curții. El are paza arhivelor și gestiunea tuturor afacerilor administrative. Puterile semnatare se angajează a comunica Biroului internațional de la Haga o copie certificată conformă după orice stipulație de arbitraj intervenită între dînsese și după orice sentință arbitrală ce le privește și dată de jurisdicțiuni speciale. Ele se angajează a comunica, de asemenea, biroului legile, regulamentele și documentele constatînd eventual executarea sentințelor date de curte.

Art. 23. Fiecare putere semnatară va desemna, în cele trei luni care vor urma ratificarea de către dînsa a prezentului act, patru persoane cel mult, avînd o competență recunoscută în chestiunile de drept internațional, bucurîndu-se de cea mai înaltă considerațiune morală și dispuse a primi funcțiile de arbitri.

Persoanele astfel desemnate vor fi înscrise cu titlul de membri ai curții pe o listă care se va notifica tuturor puterilor semnatare prin mijlocirea biroului. Orice modificare adusă listei de arbitri se va face cunoscută puterilor semnatare prin mijlocirea biroului. Două sau mai multe puteri pot să se înțeleagă pentru a desemna în comun unul sau mai mulți membri. Aceeași persoană poate fi desemnată de diferite puteri.

Membrii curții sînt numiți pe termen de șase ani. Mandatul lor poate fi reînnoit. În caz de deces sau de retragere a unui membru al curții se va proceda la înlocuirea lui după modul fixat pentru numire.

Art. 24. Cînd puterile semnatare voiesc să se adreseze Curții permanente pentru reglementarea unui diferend suprapvenit între ele, alegerea arbitrilor chemați a forma tribunalul competent pentru a statua asupra acelui diferend trebuie să se facă după lista generală a membrilor curții. În lipsă de constituire a tribunalului arbitral prin înțelegere imediată între părți, se va proceda în modul următor : fiecare parte numește doi

arbitri și aceștia aleg împreună un supraarbitru. În caz de paritate de voturi, alegerea supraarbitrului se încredințează unei a treia puteri, desemnată în comun acord de către părți. Dacă acordul nu se stabilește în această privință, fiecare parte desemnează o putere diferită și alegerea supraarbitrului se face împreună de către puterile astfel desemnate. Tribunalul fiind astfel compus, părțile notifică biroului deciziunea lor de a se adresa curții, precum și numele arbitrilor. Tribunalul arbitral se întrunește la data hotărâtă de părți. Membrii curții, în exercițiul funcțiunii lor și în afară de țara lor, se bucură de privilegiile și imunitățile diplomatice.

Art. 25. Tribunalul arbitral își are sediul ordinar la Haga. Sediul nu poate fi, afară de un caz de forță majoră, schimbat de către tribunal decât cu asentimentul părților.

Art. 26. Biroul internațional de la Haga este autorizat a pune localurile sale și organizațiunea sa la dispoziția puterilor semnatare pentru funcționarea oricărei jurisdicții speciale de arbitraj. Jurisdicția Curții permanente poate fi întinsă, în condițiile prescrise de regulamente, la litigiile existente între puteri semnatare și puteri nesemnatare dacă părțile au convenit de a recurge la această jurisdicție.

Art. 27. Puterile semnatare consideră ca o datorie, în cazul când un conflict serios ar amenința de a izbucni între două sau mai multe dintre ele, de a aminti acestora că Curtea permanentă le este deschisă. În consecință, ele declară că faptul de a aminti părților în conflict dispozițiile prezentei convenții și consiliul dat, în interesul superior al păcii, de a se adresa la Curtea permanentă nu pot fi considerate decât ca acte de bune oficii.

Art. 28. Un consiliu administrativ permanent, compus din reprezentanții diplomați ai puterilor semnatare acreditați la Haga și din ministrul afacerilor străine al Țărilor de Jos, care va îndeplini funcțiile de președinte, se va constitui în acest oraș, cât mai neîntârziat posibil, după ratificarea prezentului act de cel puțin nouă puteri. Acest consiliu va fi însărcinat să stabilească și

să organizeze Biroul internațional, care va fi pus sub direcțiunea sa și sub controlul său.

El va notifica puterilor constituirea curții și va îngriji de instalarea ei. El va hotărî regulamentul său de ordine, precum și orice regulamente necesare. El va decide toate chestiunile administrative care ar putea să se ivească cu privire la funcționarea curții. Va avea depline puteri în ceea ce privește numirea, suspendarea sau revocarea funcționarilor și împiegaților biroului. El va fixa tratamentele și salariile și va controla cheltuielile generale. Prezența a cinci membri în adunările regulat convocate va fi de ajuns pentru a permite consiliului de a delibera în mod valabil. Hotărârile sînt luate cu majoritate de voturi. Consiliul comunică fără întârziere puterilor semnatare regulamentele adoptate de el. Se adresează în fiecare an un raport asupra lucrărilor curții, asupra funcționării serviciilor administrative și asupra cheltuielilor.

Art. 29. Cheltuielile biroului vor fi în sarcina puterilor semnatare, în proporția stabilită pentru Biroul internațional al Uniunii poștale universale.

Art. 30. În scop de a favoriza dezvoltarea arbitrajului, puterile semnatare au hotărît regulile următoare, care vor fi aplicabile procedurii arbitrale, pe cît părțile nu au convenit alte reguli.

Art. 31. Puterile care recurg la arbitraj semnează un act special (compromis) în care sînt pe deplin determinate obiectul litigiului, precum și întinderea puterilor arbitrilor. Acest act implică angajamentul părților de a se supune cu bună credință sentinței arbitrale.

Art. 32. Funcțiunile arbitrale pot fi conferite unui arbitru unic sau la mai mulți arbitri desemnați de părți după voința lor, sau aleși de dîsele printre membrii curții permanente de arbitraj, stabilită prin prezentul act. În lipsă de constituire a tribunalului prin înțelegere imediată a părților, se va proceda în felul următor: fiecare parte numește doi arbitri și aceștia aleg împreună un supraarbitru. În caz de paritate de voturi, alegerea supraarbitrului este încredințată unei a treia puteri, desemnată în comună înțelegere de părți. Dacă înțelegerea nu se stabilește în această privință, fiecare parte

desemnează o putere diferită și alegerea supraarbitrului se face împreună de puterile astfel desemnate.

Art. 33. Când un suveran sau un șef de stat este ales de arbitru, procedura arbitrală este reglementată de dânsul.

Art. 34. Supraarbitrul este de drept președinte al tribunalului. Când tribunalul nu cuprinde un supraarbitru, numește el însuși pe președintele său.

Art. 35. În caz de deces, de demisie sau de împiedicarea, pentru orice cauză ar fi, a unuia din arbitri, se va proceda la înlocuirea lui după modul fixat pentru numirea lui.

Art. 36. Sediul tribunalului este desemnat de părți. În lipsa unei atari desemnări, tribunalul va avea sediul său la Haga. Sediul astfel hotărât nu poate, afară de caz de forță majoră, să fie schimbat de tribunal decât cu învoirea părților.

Art. 37. Părțile au dreptul de a numi pe lângă tribunal delegați sau agenți speciali cu însărcinarea de a servi drept mijlocitori între dînsele și tribunal. Ele sînt, de asemenea, autorizate să însărcineze cu apărarea drepturilor lor și a intereselor lor dinaintea tribunalului consilieri sau avocați numiți de dînsele în acest scop.

Art. 38. Tribunalul decide alegerea limbilor de care va face uz și a căror întrebuintare va fi autorizată dinaintea lui.

Art. 39. Procedura arbitrală cuprinde, în regulă generală, două faze distincte: instrucțiunea și dezbaterile. Instrucțiunea consistă în comunicarea făcută de agenții respectivi membrilor tribunalului și părții adverse a tuturor actelor imprimate sau scrise și a tuturor documentelor conținînd mijloacele invocate în cauză. Această comunicare se va face în forma și în termenele determinate de tribunal în virtutea articolului 49. Dezbaterile consistă în dezvoltarea orală a mijloacelor părților dinaintea tribunalului.

Art. 40. Orice document produs de una din părți trebuie să fie comunicat celeilalte părți.

Art. 41. Dezbaterile sînt conduse de președinți, nu sînt publice decât în virtutea unei hotărîri a tribunalului luată cu învoirea părților. Ele sînt consemnate în

proces-verbale redactate de secretari numiți de președinte. Numai aceste procese-verbale au caracterul autentic.

Art. 42. Instrucțiunile fiind închise, tribunalul are dreptul de a înlătura din dezbateri orice act sau document nou ce una din părți ar voi să-i supună fără consimțământul celeilalte.

Art. 43. Tribunalul rămîne liber de a lua în considerare actele sau documentele noi asupra cărora agenții sau consilierii părților ar atrage atențiunea lui. În acest caz, tribunalul are dreptul de a cere producerea acestor acte sau documente, cu obligația de a le aduce la cunoștința părții adverse.

Art. 44. Tribunalul poate, în afară de aceasta, să ceară agenților părților producerea a orice acte, precum și să ceară orice explicații trebuincioase. În caz de refuz, tribunalul ia act despre aceasta.

Art. 45. Agenții și consilierii părților sînt autorizați a prezenta verbal tribunalului toate mijloacele ce cred folositoare pentru apărarea cauzei lor.

Art. 46. Ei au dreptul de a ridica excepțiuni și incidente. Hotărârile tribunalului asupra acestor puncte sînt definitive și nu pot da loc la nici o discuție ulterioară.

Art. 47. Membrii tribunalului au dreptul de a pune întrebări agenților și consilierilor părților și de a le cere lămuriri asupra punctelor îndoielnice. Nici întrebările puse, nici observațiile făcute de membrii tribunalului în cursul dezbaterilor nu pot fi privite ca expresie a opiniei tribunalului în genere sau ale membrilor săi în particular.

Art. 48. Tribunalul este autorizat a determina competența sa, interpretînd compromisul, precum și celelalte tratate ce se pot invoca în materie și aplicînd principiile dreptului internațional.

Art. 49. Tribunalul are dreptul de a da ordonanțe de procedură pentru conducerea procesului, de a determina formele și termenele în care fiecare parte va trebui să ia concluziile sale și de a proceda la toate formalitățile ce comportă administrarea probelor.

Art. 50. După ce agenții și consilierii părților vor fi prezentat toate lămuririle și probele în sprijinul cauzei lor, președintele pronunță închiderea dezbaterilor.

Art. 51. Deliberările tribunalului au loc în ședință secretă. Orice hotărâre este luată cu majoritatea membrilor tribunalului. Refuzul unui membru de a lua parte la vot trebuie să se constate în procesul-verbal.

Art. 52. Sentința arbitrală votată cu majoritatea voturilor este motivată. Ea este redactată în scris și semnată de fiecare din membrii tribunalului. Aceia din membri care au rămas în minoritate pot să constate, semnând opinia lor separată.

Art. 53. Sentința arbitrală este citită în ședință publică a tribunalului, agenții și consilierii părților fiind față sau fiind chemați în regulă.

Art. 54. Sentința arbitrală, regulat pronunțată și notificată agenților părților în litigiu, decide în mod definitiv și fără apel asupra contestației.

Art. 55. Părțile pot să-și rezerve în compromis de a cere revizuirea sentinței arbitrale. În acest caz și afară de vreo convenție contrarie, cererea trebuie să fie adresată tribunalului care a dat sentința. Ea nu poate fi motivată decât de descoperirea unui fapt nou care ar fi fost de natură a exercita o înrîurire decisivă asupra sentinței și care în momentul închiderii dezbaterilor era necunoscut de însuși tribunal, precum și de partea care a cerut revizuirea. Procedura revizuirii nu poate fi deschisă decât prin o hotărâre a tribunalului, constatând în mod expres existența faptului nou, recunoscându-i caracterele prevăzute de paragraful precedent și declarând sub acest titlu cererea ca acceptabilă. Compromisul determină termenul în care cererea de revizuire trebuie să fie făcută.

Art. 56. Sentința arbitrală nu este obligatorie decât pentru părțile care au încheiat compromisul. Când este vorba de interpretarea unei convenții la care au participat alte puteri decât părțile în litigiu, acestea notifică celor dinții compromisul ce au încheiat. Fiecare din aceste puteri are dreptul de a interveni în proces. Dacă una sau mai multe dintre ele s-au folosit de

această facultate, interpretarea conținută în sentință este, de asemenea, obligatorie față de ele.

Art. 57. Fiecare parte suportă propriile sale cheltuieli, precum și o parte egală din cheltuielile tribunalului.

Dispoziții generale

Art. 58. Prezenta convenție va fi ratificată în cel mai scurt termen posibil. Ratificările vor fi depuse la Haga. Se va dresa despre depunerea fiecărei ratificări un proces-verbal, de pe care copie certificată conformă se va remite pe cale diplomatică tuturor puterilor care au fost reprezentate la conferința internațională a păcii de la Haga.

Art. 59. Puterile ne semnate care au fost reprezentate la conferința internațională a păcii vor putea să adere la prezenta convenție. În acest scop, ele vor trebui să facă cunoscută aderarea lor puterilor contractante prin o notificare în scris adresată guvernului Țărilor de Jos și comunicată de acesta tuturor celorlalte puteri contractante.

Art. 60. Condițiile sub care puterile care n-au fost reprezentate la conferința internațională a păcii vor putea să adere la prezenta convenție vor forma obiectul unei înțelegeri ulterioare între puterile contractante.

Art. 61. Dacă se va întâmpla ca una din înaltele părți contractante să denunțe prezenta convenție, această denunțare nu ar produce efectele sale decât un an după notificarea făcută în scris guvernului Țărilor de Jos și comunicată imediat de acesta tuturor celorlalte puteri contractante.

Această denunțare nu-și va produce efectele decât față de puterea care a notificat-o.

Drept care, plenipotențiarii au semnat prezenta convenție și au investit-o cu sigiliile lor.

Făcut la Haga la douăzeci și nouă iulie una mie opt sute nouăzeci și nouă, într-un singur exemplar, care va rămîne depus în arhivele guvernului Țărilor de Jos și de pe care copii certificate conforme vor fi remise pe cale diplomatică puterilor contractante.

Pentru Germania (l.s.)	Münster Derneburg
" Austro-Ungaria	Welsersheimb
" Belgia	Okolicsanyi A. Beernaert de Grelle Rogier Descamps
" China	Yangyii
" Danemarca	F. Bille
" Spania	El Duque de Tetuan W. R. de Villa Urrutia
" S.U.A.	Arturo de Baguer Andrew D. White Set Low Stanford Newel A. T. Mahan William Carozier
" Mexic	A. de Mier
" Franța	I. Zenil Léon Bourgeois G. Bihourd
" Marea Britanie	D'Estournelles de Constant Paunceforte Henry Howard
" Grecia	N. Delyanni
" Italia	Nigra A. Zannini G. Pomily
" Japonia	I. Motono
" Luxemburg	Eyschen
" Muntenegru	Staal
" Țările de Jos	V. Karnebeek Den Beer Poortugael T. M. C. Asser E. N. Rahusen
" Persia	Mirza Riza Khan, Arfa-ud-Dov-leh
" Portugalia	Conde de Macedo Agostinho D'Ornellas de Vasconcellos
" România	Conde de Selir A. Beldiman, J. N. Papiniu (Sub rezervele formulate la articolele 16, 17, 18 și 19 ale prezentei convenții (15, 16 și 18 ale proiectului prezentat de co-

mitetul de examinare) și consemnate în procesul-verbal al ședinței comisiei a treia din 20 iulie 1899)

"	Rusia	Staal Martens
"	Serbia	A. Basily
"	Siam	Chedo Miyatovitch Phya Surya Nuvatr Visuddha
"	Regatele unite ale Suediei și Norvegiei	Bildt
"	Elveția	Roth
"	Turcia	Turkhan Mehmed Noury
"	Bulgaria	D. Stancioff Maior Hessaptchieff

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ANEXE

I. CLASIFICAREA MARTELOR

1. *Marci și Martele*, vol. 9, București, Editura Științifică, 1974.

II. LITERATURĂ

1. *Marci și Martele*, vol. 9, București, Editura Științifică, 1974.

2. *Marci și Martele*, vol. 9, București, Editura Științifică, 1974.

3. *Marci și Martele*, vol. 9, București, Editura Științifică, 1974.

4. *Marci și Martele*, vol. 9, București, Editura Științifică, 1974.

5. *Marci și Martele*, vol. 9, București, Editura Științifică, 1974.

6. *Marci și Martele*, vol. 9, București, Editura Științifică, 1974.

7. *Marci și Martele*, vol. 9, București, Editura Științifică, 1974.

8. *Marci și Martele*, vol. 9, București, Editura Științifică, 1974.

9. *Marci și Martele*, vol. 9, București, Editura Științifică, 1974.

10. *Marci și Martele*, vol. 9, București, Editura Științifică, 1974.

11. *Marci și Martele*, vol. 9, București, Editura Științifică, 1974.

12. *Marci și Martele*, vol. 9, București, Editura Științifică, 1974.

13. *Marci și Martele*, vol. 9, București, Editura Științifică, 1974.

14. *Marci și Martele*, vol. 9, București, Editura Științifică, 1974.

15. *Marci și Martele*, vol. 9, București, Editura Științifică, 1974.

Bibliografie

I. CLASICII MARXISM-LENINISMULUI

- K. Marx și F. Engels. *Opere*, vol. 9, București, Editura politică, 1959.

II. IZVOARE

Arhiva istorică a României, I, 1—2, București, 1865.

Bogdan, I. *Documente moldovenești în arhivele Brașovului*, București, 1905.

Bogdan, I. *Documentele lui Ștefan cel Mare*, II, București, 1913.

Cantemir, D. *Descrierea Moldovei*, București, Editura tineretului, 1965.

— *Conferințele de la Paris*, București, 1856.

Costăchescu, M. *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, vol. II, Iași, 1932.

Costăchescu, M. *Documente moldovenești de la Ștefăniță-Voievod (1517—1527)*, Iași, 1943.

— *Documente privind istoria României, veac. XIV—XV, A. Moldova*, vol. I (1384—1475), București, Editura Academiei R.P.R., 1954.

— *Documente privind istoria României. Răscoala din 1821*, I, București, Editura Academiei, 1959.

— *Documente privind istoria României — Războiul pentru independență*, vol. IV, București, Editura Academiei R.P.R., 1955.

Djuvara, Trandafir, G. *Tractate, convențiuni și învoiuri internaționale ale României*, București, 1888.

Dumont, J. *Corps... Diplomatie contenant un recueil de traités*, vol. VI, 1, Haga, 1728.

Hașdeu, B. P. *Arhiva istorică a României*, vol. I—1, București, 1865.

d'Hauterive, A. *Memoriu de starea Moldovei în 1785*, București, 1902.

- Hurmuzaki—Densușianu. *Documente privitoare la istoria românilor*, I—2, București, 1890; II—2, Buc., 1891; II—3, Buc., 1892; III—1, Buc., 1880.
H. II—2, București, 1891.
H. II—3, Buc. (1511—1530), 1892.
H. III—1, Buc., 1880.
- Hurmuzaki—Iorga. *Documente*, XV—1, București, 1911.
- Ionescu, D. G. *Tratatul încheiat de Gheorghe Ștefan cu rușii în 1656*, în „Rev. ist. rom.”, III (1933), p. 241—246.
- Iorga, N. *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, IV, București, 1902.
- *Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 pînă la martie 1717*, ed. C. Grecescu, București, Editura științifică, 1959.
- Kaluźniacki, E. *Documente*, în Hurmuzaki—Densușianu, II-2, București, 1891.
- Martens, G. F.—Fr. Murhard. *Nouveau recueil général de traités*, XI, pour 1847—1848, Göttingen, 1853 (À la librairie de Dietrich).
- Martens, G. F. *Recueil des principaux traités...*, ed. 2, III, Göttingen...
- Mehmet, A. Mustafa. *Raporturile Moldovei și Țării Românești cu Poarta la 1792*, în „Studii”, an. XX (1967), nr. 4, p. 691—707.
- Mitilineu, M. *Colecțiune de tratatele și convențiunile României cu puterile străine de la anul 1368 pînă în zilele noastre*, București, 1874.
- „Monitorul oficial” nr. 150 din 8/20 iulie 1864; nr. 113 din 10/22 iunie și nr. 240 din 28 oct./9 nov. 1876; nr. 91 din 1877; nr. 280 din 17/29 dec. 1878; nr. 144 din 29 iunie/11 iulie 1880; nr. 7 din 11/23 ian., nr. 42 din 22 febr./6 martie, din 1/13 apr., nr. 77 din 7/19 iulie 1881; nr. 49 din 4/16 iunie 1883; nr. 241 din 2/14 febr. 1888; nr. 68 din 25 iunie/8 iulie 1900.
- Nano, F. C. *Condica tratatelor și a altor legăminte ale României (1354—1937)*, I, II, București, 1937; III, București, 1942.
- Nicolaescu, St. *Documente slavo-române cu privire la relațiile Țării Românești și Moldovei cu Ardealul în sec. XV și XVI*, București, 1905.
- Obolenski, M. și Danilovicz. *Kniga podsolskaia metriki velikogo knejesva Litovskogo*, Moscova, 1843.
- d'Ohsson, J. Muradja. *Tableau de l'Empire Ottoman*, vol. VII, Paris, 1824.
- Panaitescu, P. P. (A.C.G.) *Pe marginea folosirii izvoarelor cu privire la supunerea Moldovei la tributul turcesc (Vaslui, 1456)*, în „Studii”, V (1952), nr. 3, p. 197.
- Papiu-Ilarian, Al. *Tesaur de monumente istorice*, III, București, 1864.
- Pascu, St.—Vl. Hanga. *Crestomație pentru studiul istoriei statului și dreptului R.P.R.*
- Petrescu, G., D. A. Sturdza, D. C. Sturdza. *Acte și documente relative la istoria renașterii României*, I, București, 1888.
- Pray, G. *Disertationes historico-criticae*, Viena, 1774.

Raicevich, St. *Voyage en Valachie et Moldavie*, trad. F. Lejeune, Paris, 1922.

Slivăţ, A., M. Tudorică. *Tratatul româno-austro-ungar din anul 1883*, în „Rev. arhivelor”, an. X, nr. 2, Bucureşti, 1967, p. 337—342.

Sturdza, D. A., C. Colescu Vartic. *Acte şi documente relative la istoria renaşterii României*, VI-2, Bucureşti, 1896.

— *Tesaur de monumente istorice*, III, Bucureşti, 1864.

Zimmerman, Fr., C. Werner, Fr. Müller, *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, vol. III, Sibiu, 1897.

III. LUCRĂRI GENERALE ŞI SPECIALE

Andreescu, C. I. *La France et la politique orientale de Catherine II, d'après les rapports des ambassadeurs français à St. Pétersbourg (1775—1792)*, în „Mélanges de l'École roumaine en France”, première partie, Paris, 1929.

Arion, C. Dinu. *Istorie diplomatică (1713—1914)*, Bucureşti, 1930.

Berindei, Dan. *Din începuturile diplomaţiei româneşti moderne*, Bucureşti, 1965.

Boierescu, B. *România după tratatul de la Paris din 30 martie 1856*, Paris, 1857.

Bulat, T. G. *Une page de l'histoire diplomatique des Principautés roumaines*, în „Revue hist. du S.E. Européen”, III, Bucureşti, 1926.

Cîdea, V., D. Giurescu, M. Maliţa. *Pagini din trecutul diplomaţiei româneşti*, Bucureşti, Editura politică, 1966.

Damé, Frederic. *Istoria României contemporane de la reîntronarea domnilor pămînteni pînă în zilele noastre. 1822—1900*, Bucureşti, 1901.

Hudiţă, Ioan. *Istoria diplomatică*, Bucureşti, 1946.

Ionaşcu, I. Mihai Viteazul şi autorii tratatului de la Alba Iulia, în „Anuarul Instit. de istorie din Cluj”, V, 1962.

Ionescu, Tr. *Hatîşeriful din 1802 şi începutul luptei pentru asigurarea pieţii interne*, în „Studii şi art. de istorie”, I, Bucureşti, 1956.

Iorga, N. *Cultura românească sub fanarioşi*, Bucureşti, 1898.

Iorga, N. *Politica externă a regelui Carol I*, Bucureşti, 1916.

Iorga, N. *Sensul tradiţional al monarhiei*, Bucureşti, 1934.

Iorga, N. *Istoria românilor*, III, IV, Bucureşti, 1937 ; VIII, 1938.

Iorga, N. *Istoria lui Ştefan cel Mare*, Bucureşti, 1966 (E.P.L.).

— *Istoria României*, II, Bucureşti, 1962 ; III, IV, 1964 (Editura Academiei).

Lupaş, Ioan. *Istoria românilor*, Sibiu, 1944.

Meitani, George. *Acţiunea diplomatică a Europei faţă de Principatele române între anii 1821—1834*, Bucureşti, 1903.

Mihordea, V. *Politica orientală franceză în ţările române în secolul al XVIII-lea*, Bucureşti, 1937.

- Mihordea, V. *Les lignes du développement de la diplomatie roumaine au XVIII-e siècle*, în „Revue roumaine d'histoire”, IX, 1970, nr. 1.
- Panaitescu, P. P. *Mircea cel Bătrîn*, București, 1944.
- Popovici, Andrei. *Politica noastră și istoria*, București, 1912.
- Renouvin, P. *Le XIX-e siècle. I. De 1815 à 1871*, în „Histoire des relations internationales”, V, Paris, 1954.
- *Reprezentanțele diplomatice ale României*, București, Editura politică, 1967.
- Sturdza, Al. C. *L'Europe orientale et le rôle politique de Maurocordato*, Paris, 1913.
- Vîntu, I., G. G. Florescu. *Unirea Principatelor în lumina actelor fundamentale și constituționale*, București, Editura științifică, 1965.
- Zaborovschi, Virgil. *Diplomați străini la noi și diplomați români în străinătate*, în „Universul” din 5 iulie 1933.
- Xenopol, A. D. *Istoria românilor din Dacia Traiană*, vol. IX, X, București, Editura Cartea Românească, 1929—1930.

Indice

A

- Abdul Kadir—bei — 288.
 Ada-Kaleh — 235, 236.
 Adrianopol, tratatul de la — 14, 60, 61, 62, 73, 284, 288.
 Agostinho D'Ornellas de Vasconcellos — 490.
 Ahaltzik (Achiska), paşa — 242.
 Ahmed-han — 203.
 Akerman, tratatul de la — 14, 59, 61, 228, 240, 256, 279, 283, 287.
 Alba Iulia — 39, 132, 181, 189.
 Albania — 74.
 Albul, spătar — 122.
 Alexa, pîrcălab — 140, 142.
 Alexandru, mare cneaz al Lituaniei — 33, 34, 35, 132, 134, 137, 140, 141, 142.
 Alexandru I, ţarul Rusiei — 55, 56, 59, 95.
 Alexandru al II-lea, ţarul Rusiei — 64, 72.
 Alexandru cel Bun — 25, 26, 27, 28, 93, 95, 101, 102, 105, 106, 107, 108, 109, 114, 124, 126, 131.
 Alexandru, Bezborodko — 238.
 Alexandru, Calimache, logo-făt — 308, 309.
 Alexandru, Lăpuşneanu — 37, 171, 172.
 Alexandru, Mavrocordat — 230.
 Alexandru, Moruz — 302.
 Alexei, Mihailovici, ţarul Rusiei — 43, 189, 193.
 Alexei Vasilievici, Golişin — 195.
 Alger — 243, 244.
 Ali-paşa — 214, 329, 348, 349.
 Ana, împărăteasă — 213.
 Anastasia, principesă — 119.
 Anatolia — 215.
 Andrassy — 378, 390, 437.
 Andrew, D. White — 490.
 Andronic, vistier şi postelnic — 175.
 Andruşco — 114.
 Anglia — 38, 64, 74, 76, 77, 173, 174, 203, 331, 333, 434, 443, 444, 448, 490.
 Ardeal (vezi Transilvania).
 Arfa—ud Dovleh — 490.
 Argeş — 11.
 Arion, C. Dinu — 11.
 Arturo de Baguer — 490.
 Asachi, George — 312.
 Asia — 203, 214.
 Asser, C.M.T. — 490.
 Austria — 14, 20, 44, 46, 51, 52, 55, 57, 63, 64, 65, 68, 184, 185, 186, 187, 202, 204, 207, 208, 210, 211, 213, 214, 216, 219, 221, 226, 233, 235, 236, 315, 320, 331, 333, 347, 378, 434, 467, 468, 469.

Austro-Ungaria — 70, 72, 75,
76, 77, 78, 79, 80, 377, 378,
379, 380, 381, 382, 386, 387,
427, 437, 447, 467, 468, 490.

B

Babadag — 421, 435.
Bacău — 96, 97.
Baia — 97, 98.
Baiazid I, sultan otoman —
334.
Balcean, Ivan — 110, 113.
Baș — 8.
Balta Liman, tratatul de la —
14, 62, 325.
Banat — 214, 217, 218, 234.
Basarabia — 56, 228, 435.
Basily, A. — 491.
Bădeni — 303.
Bălăceanu, Ion — 391, 398, 431,
433, 434, 443.
Bălcescu, Nicolae — 20.
Beaconsfield — 437.
Beernaert, A. — 490.
Beldiman, A. — 490.
Belgia — 203, 451, 452, 454,
455, 456, 490.
Belgorod — 196, 197.
Belgrad — 202.
Belgrad, tratatul de la — 14,
30, 48, 213, 214, 215, 216,
217, 225, 227, 235.
Bender — 201, 228, 229, 240,
256.
Benkon de Zabocruc — 85.
Berezenius — 210.
Bernovschi Thomas — 155.
Berlin, Congres de la — 74, 75,
79.
Berlin — 410, 411, 419, 420,
433, 434, 437.
Bihourd, G. — 490.
Bildt — 491.
Bille, F. — 490.
Birri, Abdallah — 238.
Bismarck — 79, 437.
Bistrița — 97, 316.
Birtoc — 33.
Bîrlad — 98.
Bîrsei, țara — 107.
Blehani — 303.

Boemia — 130, 132, 178, 213,
378, 467, 468, 469.
Boerescu, Vasile — 444, 451.
Bogdan al II-lea, domn al Mol-
dovei — 29, 109, 110.
Bogdan al III-lea, domn al
Moldovei — 8, 35, 36.
Bogdan, Ion — 6, 126, 137,
138, 139, 142, 155.
Bolbosea, postelnic — 114.
Boldor, vornic — 140, 142.
Bordeanu, N. — 70.
Boroianu, Mihăescu Sanda — 7.
Bosnia — 72, 74, 214, 216, 233.
Bosfor — 60.
Botoșani — 320, 323.
Bourgeois, Léon — 490.
Brabant — 214.
Braevici, Duma — 110, 113,
114.
Brandenburg — 90.
Brassier, Saint, Simon — 349.
Brașov — 10, 25, 82, 83, 90,
97, 106, 120.
Brateiu — 99.
Bratislava — 176.
Bratul — 110, 113, 114.
Brudur, Duma, pîrcălab —
140, 142.
Brăila — 61, 82, 94, 98, 229,
256, 273, 274, 277, 282, 298,
308, 322, 323.
Brătianu, C. I. — 72, 79, 80.
Brătianu, D. — 460, 467.
Bruxelles — 451, 459.
Bucium, Ion — 104.
București — 52, 57, 183, 277,
279, 289, 323, 324, 325, 326,
330, 344, 354, 355, 367, 368,
377, 390, 391, 397, 398, 399,
401, 402, 407, 409, 423, 429,
443, 451, 467, 470, 475.
București, tratatul de la — 14,
53, 56.
Buda — 132.
Bulgaria — 72, 74, 470, 471,
474, 491.
Burdüjeni — 320.
Burgundia — 214.
Bülow, B. — 437.
Buzău — 328.

C

Calafat — 471.
 Callimachi, familia — 47.
 Calotă, banul — 175.
 Camenița — 26, 35, 97, 114, 116, 118, 139, 148, 152, 159.
 Canta, Nicolae — 293.
 Cantacuzino, Iordache — 44.
 Cantacuzino, Șerban — 195.
 Cantemir, Dimitrie — 18, 45, 46, 198, 199, 200, 202.
 Caratheodoru, Al. — 437.
 Carinthia — 214.
 Carlowitz, pacea de la — 203, 216.
 Carniolia — 214.
 Carol I de Hohenzollern — 79, 80, 400.
 Carol al VI-lea, împărat — 202, 213.
 Carol Robert de Anjou, rege — 22.
 Carpații meridionali — 23.
 Carozier, William — 490.
 Cazimir, rege al Poloniei — 32, 33, 103, 104, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 123, 124, 125.
 Călărași — 323.
 Călimănești — 303.
 Călugăreni — 40.
 Cărje, Luca — 150.
 Cehia — 133, 147.
 Cerna — 216, 217.
 Chilia — 228, 240, 256, 421, 435.
 China — 490.
 Chodeki, Otton — 149.
 Ciceul — 33.
 Cîlnău, Spătar — 140.
 Cîmpulung — 81, 82, 323.
 Cîmpeanu, Negru — 114.
 Cînde, Toma — 122.
 Cladova — 256, 369.
 Cneajnici, Danciul — 114.
 Codrul Cosminului — 33.
 Colatinu — 150.
 Colomeea — 32, 149.
 Comisia Europeană a Dunării — 434, 435, 436.

Comisia Internațională de Arbitraj — 482, 483, 484.
 Comănești — 320.
 Costachi, Veniamin — 58.
 Constantin, Brîncoveanu — 18, 45, 47.
 Constantinopol — 11, 50, 51, 52, 55, 58, 66, 67, 69, 162, 170, 185, 228, 232, 260, 287, 290, 324, 334, 349, 377.
 Constantinopol, conferința ambasadorilor de la — 66.
 Corano — 235.
 Corbul, localitatea — 303.
 Cornuluncii — 320.
 Corti, L. — 437.
 Costăchescu, M. — 6.
 Costa, Foru, George — 378, 390.
 Costin, N. — 8.
 Coste, pîrcălab — 140, 142.
 Cozmița — 122.
 Cowley — 333, 343, 346.
 Cracovia — 12, 34, 154, 165.
 Craiu, Micu — 122.
 Craiova — 323, 344.
 Creta — 43.
 Crimeea — 63, 72, 196, 197, 198, 212, 226, 240, 242.
 Cristea — 114.
 Croația — 90, 213.
 Crupschi, Iurie — 144.
 Cuban — 240, 242.
 Cule — 274, 282.
 Cuza, I. Alexandru — 20, 67, 69, 348, 349.
 Czacky, Michael — 224.
 Czarnovia — 155.
 Czettin — 235.

D

Dalmația — 90, 213.
 Dan al II-lea — 28.
 Danciul, pîrcălab — 110.
 Dangan — 333.
 Danemarca — 490.
 Danilovitz — 5.
 Danilovski, Abram — 171.
 Danovici, Costea — 110, 111.
 Dardanele — 60.
 Degré, Alexandru — 411, 420.

Delta Dunării — 435.
 Delyanni, N. — 490.
 Demetrius, episcop — 22.
 Den Beer Poortugael — 490.
 Densușianu, N. — 9.
 Depretis, Augustin — 430.
 Deribas, Iosif — 239, 246.
 Derneburg, Münster — 490.
 Descamps — 490.
 Desprez, H. — 437.
 D'Estournelles de Constant — 490.
 Dimitrie, vornic — 175.
 Dîrstor — 88.
 Djuvara, T. G. — 6.
 Dobrogea — 24, 64, 90, 435.
 Dobrul — 114.
 D'Offenberg — 355, 367.
 Dorohoi — 97, 320.
 D'Oubril — 437.
 Dragomir, vornic — 110.
 Dragoslav — 114.
 Dragoșe — 114, 142.
 Drăgoi, spătar — 23, 83.
 Dresnick — 235.
 Dulcevici, Toader — 144.
 Duma al Vlaicului — 139, 142.
 Dumitru, magistrul — 81.
 Dumont, J. — 5.
 Dumșa, postelnic — 140.
 Dunărea — 22, 23, 24, 60, 71, 73, 92, 94, 137, 204, 216, 217, 218, 245, 255, 263, 264, 266, 269, 274, 275, 277, 278, 284, 286, 288, 289, 291, 322, 323, 369, 378, 387, 388, 389, 390, 394, 395, 402, 409, 418, 419, 428, 434, 436, 458.

E

Ecaterina a II-a, împărăteasă — 48.
 Eftimie, arhiepiscop — 175, 176.
 Eftihar, Nișani — 293.
 El Dugue de Teutan — 490.
 Elena, fiica lui Ștefan cel Mare — 33.
 Elisabeta, regină — 35, 173, 174.

Elveția — 76, 77, 323, 430, 431, 432, 437, 438, 439, 441, 442, 491.
 Engels — 61.
 Eremia, pîrcălab — 114, 142.
 Erfurt, convenția de la — 55.
 Esad — cfendi — 215.
 Esterhasi, Antonius — 210.
 Europa — 13, 20, 27, 30, 38, 41, 42, 46, 53, 55, 56, 314, 400.
 Ezerean, Comis — 114.
 Eyschen — 490.

F

Fălticeni — 320.
 Fejér, G. — 9.
 Ferdinand al III-lea, împărat — 186.
 Finlanda — 395.
 Flandra — 214.
 Focșani — 292, 298, 302, 303, 312, 323, 339.
 Focșani, Congresul de la — 48.
 Forgatsch — 210.
 Fotino, Dionisie — 7.
 Francisc, Iosif, împărat — 72.
 Franța — 55, 56, 64, 77, 78, 174, 183, 214, 331, 434, 490.
 Friburg — 34.
 Fridovici, Andrei — 119.
 Friedrich de Gentz — 56.
 Frunteș, Stolnic — 140, 143.

G

Gabriel, episcop — 132.
 Gadki, Radu — 85.
 Galați — 298, 308, 313, 318, 319, 320, 322, 323, 324, 344, 436.
 Galbinu, Duma — 114.
 Galiția — 148, 149, 150, 230, 323.
 Gangur, spătar — 114.
 Georgescu, Vl. — 7.
 Germania — 74, 76, 77, 78, 79, 80, 174, 178, 184, 185, 213, 322, 323, 410, 411, 412, 414, 416, 417, 421, 434, 490.
 Gervasiu de Daloviț — 85.

Ghedeon — 189, 192, 193.
 Gheorghe, episcopul Sucevei — 139.
 Gheorghe, Ștefan — 41, 42, 189, 192, 193.
 Gheorghe Rákóczi I — 41.
 Gheorghe Rákóczi al II-lea — 43, 179, 180, 181, 182, 183, 188, 189.
 Ghica, D. Alexandru — 62, 293.
 Ghica, D. Grigore — 59, 63.
 Ghica, Ion — 20.
 Ghica, Teodor — 312.
 Giurgiu — 26, 27, 55, 61, 100, 256, 266, 276, 277, 282, 284, 289, 322, 471.
 Glina, riul — 235.
 Golan — 113.
 Golubač — 28.
 Gorceacov — 437.
 Goriția — 214.
 Grecia — 203, 214, 490.
 Greppi — 349.
 Grigore al XIII-lea, papă — 13.
 Grigorie, logofăt — 193.
 Grincovici — 150.
 Grozești — 320.
 Grumaz, Ioan — 140, 142.

H

Haga, Convenția de la — 80, 478, 480, 483, 484, 486, 489.
 Hanăș, Verzest — 99.
 Hanga, Vl. — 6.
 Haliciul — 149, 152, 159.
 Hamid, sultan — 270.
 Harbone, Vilhelm — 174.
 Hassan—aga — 215.
 Hasdeu, P. B. — 6, 12.
 Hatzfeld — 343, 346.
 Haymerle — 437.
 Henri, Richard, Charles — 333.
 Henri, L. Bulner — 349.
 Herescu, Manca — 23, 83, 89.
 Herescu, Roman — 23, 83, 85.
 Hertegovina — 72, 74.
 Hessaphtchieff — 491.
 Hîrlău — 34, 139, 140, 143, 149.
 Hirman, pîrcălab — 34, 140, 142.

Hîrșova — 256, 421, 435.
 Hohenlohe — 437.
 Horka, Krasfna — 378.
 Hotin — 97, 118, 138, 140, 142, 148, 150, 152, 159, 229, 256.
 Howard, Henry — 490.
 Hrinčovici, Ivașco — 114.
 Hübner, Otto — 346, 411, 420.
 Hudici, Petru — 108.
 Hudici, Iașco — 99, 114.
 Hudici, Roman — 114.
 Hugo Damian de Virmont — 203.

I

Iancu de Hunedoara — 29, 30, 109, 110.
 Iaroslavia — 164.
 Iași — 57, 96, 129, 174, 232, 237, 245, 246, 278, 308, 309, 310, 312, 320, 322, 324, 325, 326, 334, 354, 404.
 Ibrahim—aga — 203.
 Ibrahim, Ismet—bei — 238.
 Ignatiev, Nicolae — 421, 422.
 Ilarian, Papiu, A. — 6.
 Ilea, vistiernic — 114.
 Iliăș, diac — 123, 124, 126.
 Ilie, fost logofăt — 110.
 Ilieș, ceașnic — 99.
 Imperiul bizantin — 16.
 Imperiul habsburgic — 37, 38, 40, 48, 213.
 Imperiul otoman — 8, 17, 18, 19, 20, 29, 36, 37, 38, 39, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 65, 67, 68, 71, 72, 73, 74, 75, 78, 179, 184, 202, 203, 204, 207, 210, 211, 213, 214, 216, 219, 220, 221, 222, 225, 228, 229, 233, 234, 236, 237, 238, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 247, 252, 260, 269, 271, 277, 278, 280, 281, 282, 284, 285, 286, 287, 289, 290, 291, 314, 315, 321, 322, 326, 329, 330, 331, 347, 348, 349, 350, 400, 420, 421, 434, 435, 436, 475, 491.

Imperiul roman de națiune germană — 161, 163, 164, 165, 167, 168, 169, 170.

India — 213.

Insula șerpilor — 421, 435, 436.

Ioachim de Brandenburg — 37, 160, 161, 164, 167, 168, 170.

Ioan, Alexeievici, țarul — 194.

Ioan-Albert, rege al Poloniei — 33, 34, 132, 133, 134, 135, 140.

Ioanichie — 139.

Ion, Comis — 122.

Iorga, Nicolae — 6, 24.

Irlanda — 174, 434, 444.

Isac, vistiernic — 140.

Isaccea — 256, 421, 435.

Isaia, postelnic — 122.

Iskrzicki, Nicolae — 149.

Ismail — 228, 240, 256, 277, 344.

Istvanffi, Nicolae — 176.

Italia — 75, 78, 213, 423, 425, 428, 444, 490.

Ivan al III-lea, țarul — 33.

Ivanco, pîrcălab — 34, 140, 142.

Ivanș, șetar — 150.

Ivașcu, pretendent domnesc — 26.

J

Japonia — 490.

Jimoit — 144.

Joseph, Alexander — 333.

Julici, Oană — 99, 110.

K

Kiustenge — 421, 435.

Kálnoky — 79, 468, 469, 470.

Kaluźniacki — 10.

Karłowicz, pacea de la — 45, 46, 53.

Karnebaek, V. — 490.

Karoly — 437.

Kartalnia — 242.

Kiev — 193.

Kiseleff, Pavel — 333, 343, 346.

Kogălniceanu, Mihail — 20, 68, 71, 73, 400, 401, 409.

Kuciuk-Kainargi, tratatul de la — 14, 19, 49, 50, 51, 52, 227.

Kutuzov — 56.

L

Laiotă, Basarab — 8.

Lapatz — 235.

Lascarev, Serghei. — 52, 239, 246.

Launay — 437.

Laurian, A. T. — 10.

Lazea, Pitic — 110.

Lazor — 113.

Leanțea, Giurgiul — 99, 114.

Leopold al II-lea, împăratul — 233.

Leova — 320.

Lepes — 81.

Levici, Hrinco. — 114.

Levici, Vasco. — 114.

Limburgia. — 214.

Liov (Lwow) — 26, 94, 95, 96, 98, 144, 169.

Lipsca — 324.

Lituania — 26, 33, 34, 103, 132, 141, 142, 144, 148, 154, 171, 172.

Livadia — 72.

Low, Set — 490.

Lublau — 27.

Lublin — 165.

Luca, Arbore — 140, 142.

Ludovic I de Anjou — 22.

Ludovic al II-lea — 36, 81, 143, 183.

Ludovic al XIV-lea — 183.

Ludovic al XV-lea — 214, 215.

Lusația — 214.

Luțk — 45.

Luxemburg — 214, 410, 419, 490.

M

Macedo Conde de — 490.

Macarie, patriarh — 193.

Mahan, T. A. — 490.

Mahomed I, sultan — 8, 10, 214, 215.

Mahomed al II-lea, sultan — 8, 10, 30, 32, 111, 112, 334.

- Mahomed al IV-lea — 49.
 Mahomed, Durri — 238.
 Mahomed, Faud — 333, 343, 346.
 Mahmudia — 421, 435.
 Mamornița — 320.
 Mangalia — 267.
 Marea de Azov — 324.
 Marea Britanie (vezi Anglia).
 Marea Egee — 74.
 Marea Mediterană — 38.
 Marea Neagră — 33, 60, 74, 284, 324, 435.
 Maria, principesa — 118, 119, 197.
 Martens, Fr. — 5, 490.
 Matei, Basarab — 17, 44, 181, 182, 183.
 Matei, Corvin — 31, 33, 127, 129, 130.
 Marbourg, Latour — 55.
 Mavrocordat, Alexandru — 14, 52, 207.
 Mavrocordat, Nicolae — 52, 207.
 Maximilian, arhiducele — 177, 178, 333.
 Măcin — 256, 421, 435.
 Măxineni — 303.
 Medgidia — 421, 435.
 Mehmed, Ali — 437.
 Mexic — 490.
 Mehmed, Noury — 491.
 Micaci, Duma — 114.
 Mic, Crai, vornic — 114.
 Michael de Dallmann — 203, 213.
 Micul, spătar — 114.
 Mier, A. — 490.
 Mihai Viteazul — 18, 38, 39, 40, 174, 175.
 Mihail, logofăt — 12, 108.
 Mihalcea, banul — 175.
 Mihnea al III-lea — 18, 41, 43.
 Mihul, stolnic — 111, 112, 113, 114.
 Mihăileni — 320.
 Milano — 214.
 Mirăslău — 175.
 Mircea cel Bătrîn — 8, 9, 10, 11, 17, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 94, 99, 100, 131.
 Mirza, Riza Khan — 490.
 Mitilineu, M. — 5, 7, 9, 10, 13, 14, 452, 459.
 Miyatovitch, Chedo — 491.
 Mîcico, Culicovschi — 99.
 Modruz, Iliș — 122.
 Mohaci — 36.
 Mahomed, Said — 476, 477.
 Moghila, ceașnic — 143.
 Moica — 113.
 Moicescu, Tador — 110.
 Moldova — 7, 8, 11, 14, 16, 20, 21, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 42, 45, 46, 50, 52, 53, 54, 59, 60, 62, 63, 65, 67, 84, 85, 93, 95, 102, 103, 104, 109, 111, 115, 116, 118, 119, 120, 121, 124, 125, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 136, 137, 138, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 149, 152, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 164, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 179, 180, 188, 189, 190, 192, 193, 194, 198, 199, 200, 201, 202, 204, 228, 230, 232, 233, 238, 241, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 262, 265, 266, 267, 271, 272, 274, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 287, 288, 290, 291, 292, 293, 296, 302, 303, 305, 308, 309, 310, 311, 316, 321, 322, 324, 326, 328, 329, 330, 331, 334.
 Moldovița — 97.
 Moravia — 214.
 Moscova — 33, 44, 193, 197, 201.
 Motono, I. — 490.
 Muntenia (vezi Țara Românească).
 Murhard — 6, 7.
 Mureș — 204.
 Muntenegru — 71, 74, 233, 490.
 Mustaffa — 214.

N

- Nano, F. C. — 6.
 Napoleon I — 55, 56.
 Napoleon al III-lea — 65.
 Natchovitz, D. G. — 471, 475.
 Nămolosa — 298, 303.
 Neamț — 97.
 Neaniul, Grigorie — 190.
 Neghib, Mehmed — 215.
 Negoii — 114.
 Negre, spătar — 175.
 Negrilă, vornic — 114, 140, 142.
 Nelidov, Alexandru — 421.
 Nemirov — 214.
 Newel, Stanford — 490.
 Nicolae, Alexandru, Basarab — 5, 22.
 Nicolae I, țarul — 59, 64.
 Nicolescu, Cășaria — 303.
 Nicopol — 256.
 Nigra — 490.
 Nimericeni — 320.
 Nipru — 197.
 Nistor I. — 10.
 Nistru — 150, 172, 201, 240, 245.
 Norvegia — 397, 491.
 Novgorod — 193, 195.
 Novikow — 349.

O

- Obedenaru, Georgiade — 423, 430.
 Oblucița — 137.
 Obolenski, M. — 5.
 Odesa — 323, 324.
 Odobești — 298, 302, 303.
 Olhovăț — 118.
 Olt — 204, 274, 282.
 Oltenia — 48, 202, 213.
 Okolicsanyi — 490.
 Oradea — 22.
 Orban, Friere — 452, 459.
 Orîș, Costea — 108, 110, 113.
 Orlan, Alexei — 288.
 Orșova — 204, 216, 217, 234, 235, 236, 323.
 Oțel, vornic — 110.

P

- Padeș — 57.
 Pahlen, F. — 288.
 Panaitescu, P. P. — 10, 11.
 Papiniu, N. I. — 490.
 Paris, Congresul de la — 55.
 Paris, Tratatul de la — 14, 65, 66, 69, 70, 71, 331, 334, 343, 348, 349, 388, 394, 426, 434, 435.
 Pascu, Șt. — 6.
 Passarowitz, Tratatul de la — 14, 48, 213, 219.
 Pastia, Mihai — 471, 475.
 Paunceforte — 490.
 Pânticești — 303.
 Peloponez — 244.
 Peninsula Balcanică — 57.
 Petersburg, Convenția de la — 62.
 Petersburg (Sankt Petersburg) — 290, 397.
 Persia — 221, 222, 490.
 Petrasch — 207.
 Petrescu, G. — 6.
 Petrica, Comis — 140.
 Petrovici, Iosif, pîrcălab — 171.
 Petru, Aron — 111, 112, 114, 120.
 Petru, Hronoda — 32.
 Petru, logofăt — 108, 113, 119.
 Petru I, Mușat — 23, 26, 30, 93.
 Petru Rareș — 8, 13, 36, 37, 147, 148, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 350.
 Petru Șchiopul — 38, 173, 174.
 Petru I, țarul — 45, 93, 198.
 Pherechyde, Mihail — 476, 477.
 Phya, Surya Nuvatar — 491.
 Pitești — 323.
 Pitic, Lazea — 113.
 Pîntece, Oană — 113.
 Ploiești — 323, 344.
 Poarta otomană (vezi Imperiul otoman).
 Pocuția — 33.
 Podolia — 99, 145, 149, 150.
 Polonia — 11, 12, 23, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 33, 35, 37,

42, 83, 85, 86, 93, 99, 101,
102, 104, 114, 116, 123, 127,
132, 133, 143, 144, 147, 148,
152, 154, 156, 160, 163, 170,
172, 173, 210, 232.

Pomily, G. — 490.

Ponici, Petru — 122.

Porcu — 114.

Porțile de Fier — 94, 387,
418, 436, 437, 458.

Portugalia — 490.

Pray, G. — 5.

Predbor — 118.

Principatele Române (vezi Ță-
rile Române).

Prisăcani — 320.

Prodan, Toader — 113, 114.

Prokesch, Osten — 349.

Prusia — 64, 133, 141, 143,
149, 171, 331, 333, 434.

Prut — 278, 316, 402, 435.

R

Racoviță, familia — 47.

Racues — 239, 245.

Radom — 23, 84.

Radu, clucerul — 175.

Radu, Praznaglavna — 28.

Rafael (Lasău) — 120.

Rahova — 256.

Rahusen, N. E. — 490.

Raicevich — 52.

Rădăuți — 139, 303.

Rășipiți — 303.

Războieni — 32.

Reșid, pașa — 329.

Reichardt, Paul — 411, 420.

Robert de Sutton — 203.

Rogier, Grell — 490.

Rogozius — 209.

Roma — 43, 423, 430.

Roman — 27, 29, 93, 105.

România — 6, 14, 20, 67, 69,
70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77,
78, 79, 80, 351, 355, 356,
357, 358, 359, 360, 361, 362,
363, 364, 365, 366, 367, 368,
369, 370, 371, 372, 375, 376,
377, 378, 379, 380, 381, 382,
386, 387, 390, 391, 392, 393,
396, 397, 398, 399, 400, 401,

402, 403, 404, 405, 408, 409,
410, 411, 412, 414, 416, 417,
420, 421, 422, 423, 424, 425,
427, 429, 430, 431, 432, 433,
434, 435, 436, 437, 439, 441,
442, 443, 444, 445, 446, 447,
448, 451, 452, 454, 455, 456,
459, 460, 462, 463, 464, 465,
466, 467, 468, 469, 470, 471,
474, 475, 476, 477, 490.

Roth — 491.

Rovine — 24.

Rudolf al II-lea, împăratul —
40, 174.

Rumelia — 215.

Rugia — 167, 168.

Rus, Niclius — 99.

Rusciuc — 256, 471.

Rusia — 20, 42, 45, 46, 49, 50,
51, 52, 53, 54, 55, 56, 59,
60, 62, 63, 65, 69, 70, 71,
72, 74, 75, 77, 79, 99, 104,
133, 141, 143, 171, 189, 193,
213, 227, 228, 229, 237, 238,
239, 242, 243, 244, 246, 260,
272, 276, 277, 278, 279, 281,
284, 288, 289, 290, 291, 315,
320, 326, 331, 333, 349, 355,
357, 358, 359, 362, 365, 366,
367, 391, 392, 393, 396, 397,
398, 399, 400, 401, 420, 421,
435, 491.

Russell, Odo — 437.

S

Sabatza — 216.

Saciș, spătar — 122.

Sadic — 288.

Sadulah — 421, 422, 437.

Salisbury — 437.

Samogiția — 171.

Samoilov, Alexandru — 239,
246.

San Stefano, Convenția de la —
74, 420, 433, 434.

Sandomiria — 154.

Sandrovici, Cosma — 113.

Sardinia — 331, 337.

Sava, râul — 216, 217, 218.

Schulyler, Eugeniu — 460, 467.

Sculeni — 320.

Selir, Conde de — 490.
 Serbia — 28, 56, 64, 70, 71,
 74, 202, 213, 216, 219, 227,
 233, 368, 369, 370, 371, 372,
 Siam — 491.
 Severin — 369.
 Shuhay, Ștefan — 176.
 Siam — 491.
 Sibiu — 322, 324.
 Sicilia — 214.
 Sidachmet — 116, 118.
 Sigismund I, rege al Ungariei —
 10, 12, 24, 27, 28, 35, 36,
 89, 90.
 Sigismund I, rege al Poloniei —
 132, 143, 144, 145, 146, 147,
 148, 149, 154, 158, 160.
 Sigismund al II-lea August —
 171, 172.
 Sigismund Bathory — 39, 40.
 Silezia — 168, 214.
 Silistra — 256, 435.
 Sin de la Hotin — 114.
 Sinan—pașa — 40.
 Sinaia — 382.
 Sinope — 64.
 Siret — 97, 118, 300, 316, 324.
 Sîrbescul, Petru — 114.
 Sîrbu — 108, 110.
 Slatina — 81, 82.
 Slobozia — 55, 276, 303.
 Slovenia — 213.
 Sofia, Alexievna — 194.
 Solomon — 114.
 Smolianatz — 235.
 Sneatin — 149.
 Spania — 38, 213, 490.
 Staal — 490, 491.
 Stancioff, D. — 491.
 Stanciu, comis — 108, 110, 113.
 Stari-Stambul — 421.
 Stanimir, vistiernic — 122.
 Starostici, Miha — 114.
 Steege, L. — 355, 367.
 Stein — 207.
 Ștefco al lui Dumucuș — 122,
 144.
 Stibor, Hodco — 113.
 Stuart — 73.

Stuart, Dimitrie, baron — 400,
 401, 409.
 Sturdza, A. D. — 6, 79, 468.
 Sturdza, C. D. — 6.
 Sturdza, Mihail — 62, 63, 292.
 Sturdza, Sandu, Ion — 59.
 Styria — 214.
 Statele Unite ale Americii —
 459, 460, 462, 463, 464, 465,
 466, 490.
 Suabia — 214.
 Suceava — 9, 23, 29, 33, 85,
 86, 87, 93, 96, 97, 98, 99,
 107, 119, 120, 121, 123, 140,
 142, 143, 144, 163, 193.
 Sulina — 421, 435.
 Suedia — 183, 184, 185, 188,
 397, 491.

Ș

Șandru, pîrcălab — 140.
 Șerban, Cantacuzino — 18, 43,
 44, 45, 194.
 Șiștov, tratatul de la — 14,
 233, 234, 256.
 Ștefan cel Mare — 17, 30, 31,
 32, 33, 34, 35, 36, 121, 122,
 123, 127, 128, 129, 130, 131,
 132, 134, 135, 136, 138, 139,
 140, 141, 142, 145.
 Ștefan al II-lea — 29, 103.
 Ștefan, Cantacuzino — 46.
 Ștefan, Petriceicu — 44.
 Ștefăniță-Vodă — 12, 36, 143,
 144, 145, 146, 147, 149, 150,
 152, 155.
 Șteful, pîrcălab — 139, 142.
 Știrbei, Barbu — 63.
 Șuțu, Constantin — 293, 308,
 309.
 Șuțu, Nicolae — 292, 308, 309.
 Șuvalov — 437.

T

Talleyrand — 53.
 Taman — 240, 242.
 Tălabă, Staroste — 150.
 Tănăsescu, Grigore — 7.
 Tăutu, Ion, logofăt — 139, 142.

Teoctist, mitropolit — 112, 113, 122.
 Tefterdar, Atiff, Mustafa — 215.
 Teodosie, logofăt — 175.
 Thugut — 51.
 Tiflis — 242.
 Tighina — 96.
 Timișoara — 29, 202, 234, 347.
 Timoc — 204.
 Tischieno — 235.
 Titov, Vladimir — 329.
 Tîrgoviște — 40, 94, 175, 176, 178.
 Tîrgul de Jos — 103.
 Tîrnovo — 22.
 Toader, ceașnic — 122, 140, 142.
 Toscana — 38.
 Transilvania — 16, 24, 29, 30, 33, 40, 41, 132, 174, 176, 177, 178, 179, 180, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 201, 204, 207.
 Tripla Alianță — 79.
 Tuguței — 303.
 Tulcea — 256, 421, 435.
 Tunis — 208, 243, 244.
 Tschudi, I. I. — 431, 433, 438, 443.
 Tunusli — 7.
 Turcia (vezi Imperiul otoman).
 Turkhan — 491.
 Turnu Severin — 61, 204, 256, 284.
 Turtucaia — 256.

T

Țamblac — 32.
 Țara Românească — 5, 8, 11, 14, 16, 20, 21, 22, 25, 27, 28, 29, 30, 37, 39, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 54, 57, 59, 60, 62, 63, 65, 67, 81, 82, 85, 87, 88, 89, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 127, 131, 174, 175, 176, 177, 178, 182, 194, 204, 207, 216, 217, 228, 233, 237, 238, 246, 247, 248, 249, 250, 252, 253, 254, 255,

256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 270, 271, 272, 273, 274, 276, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 287, 288, 290, 291, 292, 293, 296, 302, 303, 305, 308, 309, 310, 321, 322, 323, 324, 326, 328, 330, 331, 334.
 Țarigrad — 201, 265, 266, 267, 268, 271.
 Țările Române — 6, 7, 14, 19, 38, 43, 46, 48, 49, 51, 53, 54, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 68, 70, 228, 229, 292, 307, 321, 325, 327, 328, 334, 335, 347, 348, 350.
 Țările de Jos — 484, 489, 490.
 Țețina — 118.
 Țolici Coste — 114.

U

Ucraina — 42.
 Ungaria — 11, 23, 25, 26, 27, 29, 31, 33, 34, 36, 81, 84, 85, 87, 88, 89, 90, 96, 97, 100, 102, 104, 107, 108, 109, 127, 130, 132, 143, 158, 174, 175, 176, 177, 178, 180, 184, 185, 186, 187, 188, 213, 378, 467, 468, 469.
 Unna — 234, 235, 236.
 Usteclă, Ivașco — 114.

V

Vacup — 235.
 Vallier, Saint — 437.
 Varșovia — 8.
 Vartic, Colescu, C. — 6.
 Vascan, Tador — 110.
 Vasile, episcop — 139.
 Vasile, Alexandri — 20.
 Vasile, Lupu — 18, 41, 42, 179, 180, 181, 188, 189.
 Vasilievici, Vasile — 195.
 Vaslui — 14, 31, 32, 114.
 Vay, Adamus — 210.
 Vărtișcoiu — 298.
 Veneția — 32, 38, 42.
 Vidin — 256, 471.

Viena — 36, 44, 56, 64, 70,
79, 165, 167, 211, 377, 427,
430, 431, 437, 442, 443, 446,
467, 468, 469.
Viena, Congresul de la — 56,
57, 173, 394, 426.
Villamarina — 343, 346.
Villa, Urutia, W. R. de — 490.
Visuddha — 491.
Vitold, mare principe — 26, 94.
Vlad Dracul — 24, 25, 29.
Vlad de la Siret — 99, 115.
Vladimirescu, Tudor — 19, 57,
59.
Vladislav al II-lea — 26, 27,
28, 29, 33, 35, 83, 84, 85,
87, 88, 93, 99, 100, 101.
Vladislav al IV-lea — 42.
Vladislav I, Vlaicu — 5, 8, 22,
81, 122.
Vladislav Jagello — 9, 23, 124.
Vlaicu, pîrcălab — 122.
Vogoride — 69.
Voicu, ban — 89.
Vulpaș — 114, 123.

W

Waddington — 437.
Walewski, Al. — 333, 343, 346.
Washington — 462.
Welsersheimb — 490.
William, Arthur White — 444,
451.
Wittgenstein — 60.
Württemberg — 214.

Z

Zacky, Michael — 210.
Zamirstan, Hanăș — 99.
Zannini, A. — 490.
Zărnești — 45.
Zbiară, Stolnic — 122.
Zeaico — 114.
Zenil, I. — 490.
Zinoviev, Ioan — 391, 398,
399.
Zisu, T. A. — 368, 377.
Zukici, K. — 368, 377.

Y

Yangyii — 490.

Cuprins

Prefață	5
Studiu introductiv	16
Lista cronologică a documentelor	
1. 1368, ianuarie 20 (în ajunul sf. Agneta). Vladislav I Vlaicu, domnul Țării Românești, acordă privilegiu de comerț negustorilor din Brașov	81
2. 1389, decembrie 10 (vineri după ziua concepțiunii sf. Maria), Radom. Mircea cel Bătrîn, domnul Țării Românești, încheie un tratat de alianță cu Vladislav al II-lea, regele Poloniei	83
3. 1390, martie 17 (sărbătoarea sf. Gertruda), Suceava. Mircea cel Bătrîn încheie un tratat de alianță mai dezvoltat cu Vladislav al II-lea al Poloniei	85
4. 1391, iulie 6 (octava sf. apostoli Petru și Pavel), Liuv. Mircea cel Bătrîn reînnoiește tratatul de alianță cu Vladislav al II-lea	87
5. 1395, martie 7 (duminica Reminiscere), Brașov. Mircea cel Bătrîn încheie un tratat de alianță cu Sigismund de Luxemburg, regele Ungariei	89
6. 1402, martie 12, Suceava. Alexandru cel Bun, domnul Moldovei, încheie un tratat de vasalitate cu Vladislav al II-lea al Poloniei	93
7. (1403). Mircea cel Bătrîn, domnul Țării Românești, acordă privilegiu de comerț negustorilor lioveni	94

8. 1408 (6916), octombrie 6, Suceava. Alexandru cel Bun, domnul Moldovei, dă privilegiu de comerț negustorilor din Liov 95
9. 1411, mai 17 (duminica Vocea bucuriei), Giurgiu. Mircea cel Bătrîn reînnoiește tratatul de alianță cu Vladislav al II-lea al Poloniei 99
10. 1411 (6919), mai 25 (luni după Înălțarea Domnului), Tîrgul de Jos (Roman). Alexandru cel Bun, domnul Moldovei, încheie un nou tratat de alianță cu Vladislav al II-lea al Poloniei 101
11. 1445 (6953), iunie 25, Iași. Ștefan al II-lea, domnul Moldovei, încheie un tratat de alianță cu Cazimir, mare cneaz al Lituaniei 103
12. 1447 (6995), august 4, Bacău. Roman al II-lea, domnul Moldovei, dă privilegiu de comerț negustorilor din Brașov 105
13. 1449 (6957), august 3, Vaslui. Alexandru al II-lea (Alexăndrel), domnul Moldovei, reînnoiește brașovenilor privilegiul de comerț ce-l aveau de la Alexandru cel Bun 106
14. 1450 (6958), februarie 11, Roman. Bogdan al II-lea, domnul Moldovei, încheie un tratat de alianță cu Iancu de Hunedoara, guvernatorul Ungariei 109
15. (1455), octombrie 5, Sahran Beglie. Mahomed al II-lea, sultanul turc, somează pe Petru al II-lea Aron, domnul Moldovei, ca în trei luni să-i trimită haraciul anual de 2 000 de galbeni 111
16. 1456 (6964) (martie-mai), Vaslui. Petru al II-lea Aron și marea adunare a Moldovei hotărăsc să plătească turcilor un haraciu anual de 2 000 de galbeni 112
17. 1456, iunie 29 (marți, feria tertia, în ziua sf. apostoli Petru și Pavel), Suceava. Petru Aron, domnul Moldovei, încheie tratat de vasalitate către Cazimir al IV-lea, regele Poloniei 114
18. 1456, august 12 (joi, după feria quinta, după sărbătoarea sf. Laurențiu), Suceava. Petru Aron al Moldovei înnoiește negustorilor din Brașov privilegiul comercial 120
19. 1458 (6966), martie 13, Suceava. Ștefan cel Mare, domnul Moldovei, înnoiește brașovenilor privilegiul de comerț pe care l-au avut de la Alexandru cel Bun 121

20. 1462 (6970), *martie 2, Suceava*. Ștefan cel Mare al Moldovei încheie tratat de vasalitate față de regele polon Cazimir al IV-lea 123
21. 1475, *iulie 12 (în ajunul fericitei fecioare Margareta), Iași*. Ștefan cel Mare, domnul Moldovei, încheie tratat de închinare și alianță cu Matei Corvin, regele Ungariei 127
22. 1475, *august 15 (în ziua Adormirii fecioarei Maria), Buda*. Matei Corvin, regele Ungariei, confirmă tratatul de împăcare și alianță dat de Ștefan cel Mare la 12 iulie 129
23. 1499 (7007) *iulie 12, Hirlău*. Ștefan cel Mare, domnul Moldovei, încheie un tratat de pace și alianță cu Ioan Albert, regele Poloniei 132
24. 1499 (7007), *septembrie 14, Suceava*. Ștefan cel Mare încheie un tratat de alianță cu Alexandru, mare cneaz al Lituaniei 140
25. 1518 (7026), *mai 4, Hirlău*. Ștefăniță-Vodă, domnul Moldovei, încheie un tratat de alianță cu Sigismund I, regele Poloniei 143
26. 1519, *august 7 (duminică înainte de sf. Laurențiu), Cracovia*. Sigismund I, regele Poloniei, și Ștefăniță-Vodă, domn al Moldovei, încheie o convenție asupra eventualelor nereguli de graniță 149
27. 1527, *decembrie 13 (ziua sf. Lucia), Cracovia*. Sigismund I, regele Poloniei, încheie un tratat de alianță cu Petru Rareș, domnul Moldovei 154
28. 1542, *martie 1, Suceava*. Petru Rareș, domnul Moldovei, încheie un tratat de alianță antiotomană cu Ioachim, elector de Brandenburg 160
29. 1542, *iunie 24, Viena*. Ioachim, elector de Brandenburg, dă adeverință lui Petru Rareș, domn al Moldovei, de primirea în bani și boi a sumei de 200 000 de florini 164
30. 1542, *iunie 29, Viena*. Ioachim, elector de Brandenburg, adeverește că a împrumutat de la Petru Rareș, domn al Moldovei, 300 000 de florini ungurești 167
31. 1542, *iulie 6, tabăra de la Dunăre, lângă Viena*. Ioachim, elector de Brandenburg, și Petru Rareș, domnul Moldovei, încheie un tratat de alianță antiotomană 168
32. 1554, *decembrie 16, Vilno*. Alexandru Lăpușneanu, domnul Moldovei, încheie un tratat de alianță cu Sigismund al II-lea August, regele Poloniei 171

33. 1588, *august 27 (Iași)*. Petre Șchiopul, domnul Moldovei, încheie un tratat de comerț cu Elisabeta I, regina Angliei 173
34. 1598, *mai 30/iunie 9, Tîrgoviște*. Mihai Viteazul, domnul Țării Românești, încheie un tratat de alianță cu Rudolf al II-lea, împăratul Germaniei 174
35. 1638, *septembrie 19/29, Alba Iulia*. Gheorghe Rákóczy I, principele Transilvaniei, încheie un tratat de alianță cu Vasile Lupu, domnul Moldovei 179
36. 1638, *octombrie 13/23, București*. Matei Basarab, domnul Țării Românești, încheie un tratat de prietenie cu Gheorghe Rákóczy I, principele Transilvaniei 182
37. 1645, *aprilie 12/22*. Ludovic al XIV-lea, regele Franței, și Gheorghe Rákóczy I, principele Transilvaniei, încheie un tratat de alianță împotriva Imperiului habsburgic 183
38. 1646, *martie 25/4 aprilie, Alba Iulia*. Gheorghe Rákóczy I, principele Transilvaniei, încheie cu Vasile Lupu, domnul Moldovei, un tratat de bună vecinătate și extrădare 188
39. 1656, *mai 17/27, Moscova*. Gheorghe Ștefan, domnul Moldovei, încheie un tratat de alianță antiotomană cu țarul Rusiei, Alexei Mihailovici 189
40. 1656 (7164), *iunie 19/29, Moscova*. Alexei Mihailovici, țarul Rusiei, încheie un tratat de comerț cu Gheorghe Ștefan, domnul Moldovei 193
41. 1688, *decembrie 28/7 ianuarie 1689*. Țării Ioan și Petru Alexeevici ai Rusiei asigură în scris pe Șerban-Vodă Cantacuzino că vor începe lupta împotriva Imperiului otoman, pentru eliberarea Țării Românești 194
42. 1711, *aprilie 13/24, Luțk*. Petru I, țarul Rusiei, încheie un tratat de alianță cu Dimitrie Cantemir, domnul Moldovei 198
43. 1718, *iunie 10/21, Passarowitz*. Austria încheie un tratat de pace cu Imperiul otoman prin care ea anexează Banatul, Oltenia și Serbia de nord 202
44. 1739, *septembrie 7/18, Belgrad*. Austria încheie un tratat de pace cu Imperiul otoman, retrocedînd Țării Românești Oltenia 213
45. 1774, *iulie 10/21, Kuciuk-Kainargi*. Rusia încheie un tratat de pace cu Poarta otomană, în care se cuprind clauze favorabile Principatelor Române 227

46. 1784, februarie 27/9 martie, Iași. Alexandru Mavrocordat, domnul Moldovei, acordă privilegiu comercial negustorilor din Moldova supuși austrieci 230
47. 1791, iulie 24/4 august, Șistov. Imperiul habsburgic încheie un tratat de pace cu Poarta otomană în condiții de statu quo anterior războiului . . . 233
48. 1791, iulie 24/4 august (1205 Zilhidje), Șistov. Turcia încheie cu Austria un tratat privind reglementarea graniței dintre cele două state . . . 234
49. 1791, decembrie 29/9 ianuarie 1792, Iași. Rusia încheie un tratat de pace cu Imperiul otoman . . . 237
50. 1792. Poarta otomană stabilește care sînt relațiile ei cu Țara Românească și Moldova din punct de vedere economic și politic, afirmîndu-se autonomia lor internă 246
51. 1802, august 17/29 (Giumadi-el-abîr). Sultanul Selim al III-lea dă un hatiserif către Țara Românească, stipulînd drepturile și obligațiile ei față de Poartă 260
52. 1807, august 12/24, Slobozia, lângă Giurgiu. Rusia încheie un tratat de armistițiu cu Imperiul otoman, obligîndu-se să-și retragă oștile din Principate în 35 de zile 276
53. 1812, mai 16/28, București. Rusia încheie un tratat de pace cu Turcia, prin care se fixează granița între cele două imperii 277
54. 1826, septembrie 25/7 octombrie, Akerman. Rusia încheie o convenție cu Turcia prin care se prevede reorganizarea administrației Principatelor Române 279
55. 1829, septembrie 2/14, Adrianopol. Rusia încheie un tratat de pace cu Imperiul otoman în care se prevăd mai multe clauze favorabile Principatelor Române 284
56. 1834, ianuarie 17/29, St. Petersburg. Rusia și Turcia încheie un tratat în care se prevăd clauze favorabile relative la Principate 290
57. 1835, iunie 26/8 iulie, Iași. Moldova și Țara Românească încheie o convenție privind poziția locuitorilor dintr-o țară ce sînt în legături cu cealaltă țară 292
58. <1847>. Vistieria Moldovei anunță cum se vor arenda pe viitor vămile, știut fiind că de la 1 ianuarie 1848 se va aplica tratatul de uniune vamală dintre Țara Românească și Moldova . . . 309

59. 1849, aprilie 19/1 mai, Balta Liman. Rusia și Turcia încheie o convenție prin care se modifică unele clauze privind organizarea Principatelor Române 325
60. 1856, martie 18/30, Paris. Cele șapte mari puteri încheie un tratat, în urma războiului Crimeii, în care se prevăd și clauze favorabile dezvoltării țărilor române 329
61. 1858, august 7/19, Paris. Marile puteri încheie o convenție privind organizarea Principatelor Române 331
62. 1862, iunie 4/16, Timișoara. Austria, Turcia, Serbia și România încheie o convenție telegrafică între ele 346
63. 1864, iunie 16/28, Constantinopol. Conferința ambasadurilor celor șapte mari puteri încheie un protocol prin care se sancționează schimbările aduse convenției din 7/19 august 1858 privind Principatele Unite 348
64. 1869, noiembrie 22/4 decembrie, București. România și Rusia încheie o convenție consulară 355
65. 1871, octombrie 27/8 noiembrie, București. România încheie o convenție poștală cu Serbia 368
66. 1875, iunie 10/22, Viena. România încheie o convenție de comerț cu Austro-Ungaria. 377
67. 1876, martie 15/27, București. România încheie o convenție de comerț și navigație cu Rusia 391
68. 1877, aprilie 4/16, București. România încheie o convenție cu Rusia privitoare la trecerea trupelor ruse prin țara noastră 399
69. 1877, aprilie 4/16, București. România încheie o convenție specială cu Rusia pentru executarea art. III al convenției relative la trecerea oștilor ruse prin țară 402
70. 1877, noiembrie 14/26, Berlin. România încheie o convenție de comerț cu Germania 410
71. 1878, februarie 19/3 martie, San-Stefano. Rusia încheie un tratat de pace cu Turcia prin care se recunoaște independența de stat a României 420
72. 1878, martie 11/23, Roma. România încheie o convenție de comerț și navigație cu Italia 422
73. 1878, martie 30/11 aprilie, Viena. România încheie o convenție comercială cu Elveția 430

74. 1878, iulie 1/13, Berlin. Marile puteri încheie un tratat prin care recunosc independența de stat a României și unele modificări teritoriale	433
75. 1880, februarie 2/14, Viena. România încheie cu Elveția un tratat consular	437
76. 1880, martie 24/5 aprilie, București. România în- cheie un tratat de comerț și navigație cu Anglia	443
77. 1880, august 2/14, Bruxelles. România încheie cu Belgia o convenție de comerț	451
78. 1881, iunie 5/17, București. România încheie o con- venție consulară cu Statele Unite ale Americii	459
79. 1883, octombrie 18/30, Viena. România încheie cu Austro-Ungaria un tratat secret de alianță	467
80. 1885, martie 2/13, București. România încheie cu Bulgaria o convenție poștală	470
81. 1887, noiembrie 10/22. România încheie un tratat de comerț și navigație cu Turcia	475
82. 1899, 17/29 iulie, Haga. Un mare număr de state din Europa, America și Asia semnează o convenție pentru reglementarea pașnică a conflictelor inter- naționale	478

Anexe

Bibliografie	495
Indice	499

$$9.498,1368/1900'' (093.2) = 59$$

$$327(498),1368/1900'' (093.2) = 59$$

108/1512 1912 k² m

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Redactor : F. JOIL, VASILE FORNEA

Coperta : GHEORGHE MOTORA

Tehnoredactor : MARIANA RĂDULESCU

Apărut — Octombrie 1971

Coli de editură 28,16. Coli de tipar 16,25. Format 32/80×100.

Întreprinderea poligrafică „13 Decembrie 1918”. București —

str. Grigore Alexandrescu nr. 89-97.

Republica Socialistă România.

cda. 6803/1564.

1985

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

188628 * 197 1. DELEGAL

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

EDITURA POLITICĂ

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY